

การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและดำรงรักษาโครงสร้าง “ชนชั้น”:
ศึกษาระณีการบริเคพัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

นายณัฐสุพงศ์ สุขใสต

ศูนย์วิทยพัทยาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION AND THE CHANGE AND MAINTENANCE OF SOCIAL CLASSES
STRUCTURE: A CASE STUDY OF FOOTBALL CONSUMPTION CULTURE
IN THAI SOCIETY

Mr. Nutsupong Suksote

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Communication Arts

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง
“ชนชั้น”: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลใน
สังคมไทย

โดย

นายณัฐสุพงศ์ สุขโสด

สาขาวิชา

นิเทศศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิตศึกษา

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนม คลี่ฉายา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ตันธวัชรัตน์)

ณัฐสุพงษ์ สุขไธต: การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง “ชนชั้น”: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย. (Communication and the change and maintenance of social classes structure: a case study of football consumption culture in Thai Society) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร. อรวรรณ ปิลาธนีโอวาท, อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม: รศ.ดร. กาญจนา แก้วเทพ, 375 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้าห้สความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการถอดห้สความหมายและปฏิบัติการในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล และ 3) เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิเคราะห์ภาคประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) และการศึกษาภาคตัดขวาง (cross sectional analysis) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) และเอกสารอื่น ๆ

ผลการวิจัย พบว่า ชนชั้นในการเข้าห้สความหมายฟุตบอลหรือกลุ่มของผู้ส่งสารจะแปรผันไปตามยุคสมัย กล่าวคือ ในยุคราชสำนัก ชนชั้นสูงจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายฟุตบอล จากนั้นจึงเริ่มถ้ายเทมาสู่กลุ่มชนชั้นกลางในยุคราชสำนักสู่สามัญชนและมามีบทบาทมากที่สุดในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม ซึ่งชนชั้นที่มีศักยภาพในการครอบครองและแปลงรูปทุนกลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจเหนือกว่าในการควบคุมการเข้าห้สและกำหนดความหมายของฟุตบอล

สำหรับการศึกษาการถอดห้สความหมายของผู้บริโภคฟุตบอลนั้น พบว่าผู้บริโภคฟุตบอลมีการรับรู้และตีความหมายในภายใตกรอบความหมายที่ผ่านการเข้าห้ส อย่างไรก็ตามผู้บริโภคแต่ละชนชั้นจะมีแบบแผนการบริโภคที่เหมือนกันในเชิง “ประเภท” (similarity in kind) แต่จะแตกต่างกันในเชิง “ระดับ” (difference in degree) ในแบบแผนการบริโภคฟุตบอลในส่วนของ การเข้าถึง สถานที่ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่าย

การสื่อสารมีบทบาททั้งในการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาชนชั้น การสื่อสารในการเข้าห้สและรูปแบบการสื่อสารอื่น ๆ จะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการธำรงรักษาชนชั้นเอาไว้ ชนชั้นที่มีอำนาจในการเข้าห้สจึงเป็นไปเพื่อธำรงรักษาชนชั้นตนเองเอาไว้ สำหรับการถอดห้สความหมายที่เป็นแบบแผนการบริโภคฟุตบอลในการเล่นและการชมฟุตบอลส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อธำรงรักษาชนชั้นไว้ ส่วนในมิติการเลื่อนชนชั้น เกิดขึ้นได้เฉพาะการเลื่อนขึ้นจากชนชั้นล่างสู่ชนชั้นกลางในมิติการเล่นฟุตบอลเท่านั้น แต่โอกาสที่จะประสบความสำเร็จเป็นไปได้น้อยมาก การสื่อสารมีบทบาทอย่างมากในการเผยแพร่และผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนชั้นกลาง โดยนำเสนอกรณี “ยกเว้น” ให้เป็นกรณี “ทั่วไป” ให้ดูเป็นเรื่องปกติธรรมดาเท่ากับเป็นธรรมชาติ

สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์.....   ลายมือชื่อนิสิิต.....ณัฐสุพงษ์   สุขไธต.
 ปีการศึกษา.....2553.....   ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....อรวรรณ ปิลาธนีโอวาท
 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....กาญจนา แก้วเทพ

4985455928 : MAJOR COMMUNICATION ARTS

KEYWORDS : COMMUNICATION/ MEANING/ ENCODING/ DECODING/ CLASS/ FOOTBALL / CONSUMPTION

NUTSUPONG SUKSOTE : COMMUNICATION AND THE CHANGE AND MAINTENANCE OF SOCIAL CLASSES STRUCTURE: A CASE STUDY OF FOOTBALL CONSUMPTION IN THAI SOCIETY. ADVISOR : ASSOC. PROF. ORAWAN PILUNOWAD, Ph.D., CO-ADVISOR: ASSOC.PROF. KANJANA KAEWTHEP, Ph.D., 375 pp.

The purposes of this research were to: (1) study the relation between the class and the meaning encoding of the consumption of football culture (2) study the relation between the class and the meaning decoding and practice of the construction of football culture and (3) analyze the relation between communication and the change and maintenance the structure of class in Thai Society. The methodology in this study were the qualitative research, historical analysis by documentary analysis, cross sectional analysis consisting of interview, observation, ethnography and other documents.

The finding of this study was that the meaning encoding of football culture depended of class in each period of time. In Royal period, the high was the group who have power to determine meaning and transform to the second period, the high class and middle class. The third period, industrial period or football industry, middle class have a role to dominate the player and consumption. In conclusion, the upper class having potential to control and transform capital, and the reasons for continuing power of encode meaning.

For the study of meaning of decoding of football consumer found that the football consumption have a perception and interpretation meaning in the framework of the decoder. However, consumer in each class have a pattern of consumption similarity in kind but different in degree for example accession, place, accessories, costs.

Communication plays an important role both change and maintain class. Communication in encoding and other communication patterns were use as a tool to maintain in each class. For the meaning decoding which was pattern of football consumption in playing and watching football also maintain in each class. For the changing class, it was especially accepted as the player of the lower class to the middle class but have less opportunity to succeed. Moreover, communication as a tool to produce and reproduce bourgeoisie ideology presenting the case study of "exception" to the "general".

Field of Study : COMMUNICATION ARTS

Academic Year : 2010

Student's Signature ณัฐพงศ์ สุขสม
Advisor's Signature Orawan K.
Co - advisor's Signature Kanjana

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับ รศ. ดร. อรวรรณ ปิลาพันธ์โอวาท อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และรศ. ดร. กาญจนา แก้วเทพ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องที่สนใจ โดยให้การสนับสนุนและให้ความรู้ด้านวิชาการแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา กระทั่งงานสำเร็จลุล่วง แต่อีกด้านที่มากกว่าวิชาการก็คือ วิธีคิด วิธีจัดการ วิธีดำเนินชีวิต และบทเรียนที่ทรงคุณค่าอันเป็นที่สามารถปรับใช้กับท่วงทำนองชีวิตในกาลครั้งหน้าไปตลอด

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยจะลุล่วงไปไม่ได้เลยหากไม่มี รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนม คลี่ฉายา กรรมการวิทยานิพนธ์ รวมถึง รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ตันฐวนิตย์ กรรมการวิทยานิพนธ์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ช่วยตรวจสอบงานอย่างละเอียดถี่ถ้วน ให้ข้อคิด มุมมองที่สนับสนุน โต้แย้ง เห็นด้วย และแตกต่าง รวมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างสูงต่องานวิจัย และอื่น ๆ ที่ยากจะเอ่ยถึงได้หมดสิ้นในพื้นที่อันแสนจำกัด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยก็ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังขอขอบพระคุณในน้ำใจและข้อมูลที่ทรงคุณค่าของพีจีรัฐ จันทะเสน แห่งสมาคมประวัติศาสตร์ฟุตบอลแห่งประเทศไทย และผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าช่วยให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และขอบพระคุณ “ทูน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ที่สนับสนุนต่อการทำงานเป็นอย่างดี

และที่จะไม่เอ่ยถึงไม่ได้เลยก็คือกลุ่มกองเชียร์ ที่เป็นแรงบันดาลใจที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของผู้วิจัยคือ คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวเล็ก ๆ ของเราที่แสนอบอุ่น รวมทั้งกำลังใจจากกลุ่มเพื่อนพี่น้องพี่สาวพี่หลานและธรรมศาสตร์ทั้งหลาย เจ็บที่ยังไม่ได้ขอบคุณในครั้งก่อน คิด พี่อึ้ง พี่อ้อย พี่เล็ก นา วิทย์ เฟิง โจ้ ต๋อ ตัน แจง พี่น้อง โดยเฉพาะพี่หลุยส์คู่ซ้อมทางวิชาการมาอย่างยาวนาน บรรณารักษ์จุฬาและธรรมศาสตร์ ผองเพื่อนนิเทศรุ่น 9 บิว บาส ยู่ย และหญิง สีสาวแสนสวยผู้รั้วรยน้ำใจ อาจารย์กำจรผู้เป็นที่พึ่ง และคำกล่าวของวิทย์ที่ว่า “ถ้าไม่ ‘หิน’ ก็ไม่ถึง ‘วิมาน’” พี่สุภา พี่อ้อย พี่น้องและบรรณารักษ์ห้องสมุดทั้งหลาย และขอบพระคุณทุกท่านที่เอ่ยนามและมีได้เอ่ยนามในงานวิจัยนี้ทุกท่าน ขอขอบคุณครับ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ 1. บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์การวิจัย.....	10
3. ปัญหาคำถามวิจัย	11
4. ขอบเขตของการวิจัย	11
5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	11
6. ข้อยกเว้นของงานวิจัย.....	16
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	16
บทที่ 2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
1. แนวคิดเรื่องกีฬา (sport) และกีฬาฟุตบอล (football/soccer).....	18
1.1 ประวัติ พัฒนาการ ความหมาย ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ ของกีฬา	18
1.2 กีฬาฟุตบอลในบริบทสังคมตะวันตกและสังคมไทย	22
2. แนวคิดเรื่องชนชั้น (class) และการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification)	38
3. แนวคิดเรื่องสังคมวิทยาวัฒนธรรม (cultural sociology) ของปีแยร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu)	43
3.1 แนวคิดเรื่องการศึกษาปฏิบัติ/วัตรปฏิบัติ (practice)	44
3.2 แนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (cultural capital)	46
3.3 แนวคิดเรื่องรสนิยม (taste)	50

4. แนวคิดเรื่องสัญวิทยา (semiology) การเข้ารหัส (encoding) และถอดรหัส (decoding)	54
5. แนวคิดเรื่องการศึกษาผู้รับสารแนวใหม่ของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley)	62
6. แนวคิดบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์ (ideological communication).....	68
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	74
8. กรอบแนวคิด	86
บทที่ 3. ระเบียบวิธีวิจัย	87
1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	87
2. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	88
3. กรอบการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	90
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	91
5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	93
6. การนำเสนอผลการศึกษา	94
บทที่ 4. การเข้ารหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย	95
1. ยุคราชสำนัก (รัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)	96
1.1 ชุดของสัญลักษณ์ในฟุตบอลยุคราชสำนัก	96
1.2 ความหมายของฟุตบอลในราชสำนัก	124
2. ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)	136
2.1 ชุดของสัญลักษณ์ในฟุตบอลยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	136
2.2 ความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	192
3. ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)	214
3.1 ชุดของสัญลักษณ์ในฟุตบอลยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม.....	214
3.2 ความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม.....	249
4. การเข้ารหัสความหมายฟุตบอล	265
4.1 ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย	265
4.2 ชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทย.....	267
4.3 ชนชั้น ทุน และการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทย.....	274

บทที่ 5. การถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย	278
1. ภูมิหลังและที่มาของกลุ่มตัวอย่าง.....	278
2. แบบแผนวิธีการบริโภคฟุตบอล	280
2.1 แบบแผนในการชมฟุตบอล	280
2.2 แบบแผนในการเล่นฟุตบอล.....	289
3. การรับรู้ความหมายของฟุตบอล.....	295
3.1 ภาพรวมเกมฟุตบอล	295
3.1 การรับรู้ความหมายของฟุตบอล.....	296
บทที่ 6. การสื่อสารกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น.....	306
1. การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น.....	306
1.1 การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาชนชั้น	306
1.2 การเข้ารหัสกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น.....	307
2. การถอดรหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น	307
2.1 การถอดรหัสกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น	307
2.2 การถอดรหัสกับการดำรงรักษาชนชั้น.....	308
3. บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์.....	324
บทที่ 7. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	335
1. สรุปผลการวิจัย.....	336
1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลกับชนชั้น.....	336
1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภคฟุตบอลและการรับรู้ ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย	348
1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลและการสื่อสารในการดำรงรักษาและ เปลี่ยนแปลงชนชั้น.....	349
2. อภิปรายผลการวิจัย	355
2.1 ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์	355
2.2 การเข้ารหัสและถอดรหัสความหมายฟุตบอล.....	356
2.3 ทุน ความหมายฟุตบอล และมายาคติของความเสมอภาค.....	358
2.4 แตกต่างใน “ลักษณะ” (in kind) หรือแตกต่าง “ในระดับ” (in degree)...	359

2.5 จากการพิสูจน์แล้วว่า “ชนชั้น” นั้นมีอยู่จริง แล้วการศึกษาชนชั้น ในครั้งนี้นำไปสู่อะไร?.....	361
3. ข้อเสนอแนะการวิจัย.....	364
รายการอ้างอิง.....	365
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	375

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกติกายุคราชสำนัก.....	103
ตารางที่ 2 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะลูกฟุตบอลยุคราชสำนัก	105
ตารางที่ 3 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกรรมการผู้ตัดสินยุคราชสำนัก .	108
ตารางที่ 4 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะสนามฟุตบอลยุคราชสำนัก.....	110
ตารางที่ 5 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะผู้เล่นยุคราชสำนัก	113
ตารางที่ 6 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะผู้ชมยุคราชสำนัก	115
ตารางที่ 7 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเป้าหมายยุคราชสำนัก.....	117
ตารางที่ 8 การเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก.....	119
ตารางที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล สู่สามัญชน.....	134
ตารางที่ 10 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกติกายุคราชสำนัก สู่สามัญชน.....	146
ตารางที่ 11 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะลูกฟุตบอลยุคราชสำนัก สู่สามัญชน.....	148
ตารางที่ 12 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกรรมการผู้ตัดสินยุคราชสำนัก สู่สามัญชน.....	150
ตารางที่ 13 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะสนามฟุตบอลยุคราชสำนัก สู่สามัญชน.....	152
ตารางที่ 14 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะผู้เล่นยุคราชสำนัก สู่สามัญชน.....	164
ตารางที่ 15 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเสื้อฟ้าเครื่องแต่งกาย ยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	169
ตารางที่ 16 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะผู้ชมยุคราชสำนักสู่สามัญชน...	174
ตารางที่ 17 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะวิธีการเชียร์ ยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	177
ตารางที่ 18 ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเป้าหมาย ยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	181

ตารางที่ 19	การเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	182
ตารางที่ 20	ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล ผ่านสัญญาในบริบทยุคราชสำนักสู่สามัญชน.....	213
ตารางที่ 21	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะกติกาศุ ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	221
ตารางที่ 22	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะลูกฟุตบอล ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	222
ตารางที่ 23	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะกรรมการผู้ตัดสิน ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	224
ตารางที่ 24	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะสนามฟุตบอล ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	227
ตารางที่ 25	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะผู้เล่น ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	231
ตารางที่ 26	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะโค้ช ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	234
ตารางที่ 27	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	236
ตารางที่ 28	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะผู้ชมยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม	240
ตารางที่ 29	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะวิธีการเชียร์ยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม	242
ตารางที่ 30	ความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญะเป้าหมายยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม	244
ตารางที่ 31	การเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม.	245
ตารางที่ 32	ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลผ่านสัญญา ในบริบทยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม	264
ตารางที่ 33	ชนชั้นกับมิติการเป็นผู้เล่นและผู้ชมจำแนกตามแต่ละยุค	267
ตารางที่ 34	เปรียบเทียบชนชั้นกับบทบาทการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล จำแนกตามยุค.....	268

ตารางที่ 35	การเปรียบเทียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่ เป็นผู้ชมฟุตบอล.....	279
ตารางที่ 36	การเปรียบเทียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้เล่นฟุตบอล	280
ตารางที่ 37	เปรียบเทียบแบบแผนการชมฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น.....	288
ตารางที่ 38	เปรียบเทียบแบบแผนการเล่นจำแนกตามชนชั้น	293
ตารางที่ 39	เปรียบเทียบแบบแผนการเล่นและการชมฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น.....	294
ตารางที่ 40	เปรียบเทียบการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นผู้เล่นกับผู้ชมฟุตบอล.....	304
ตารางที่ 41	เปรียบเทียบประเภทและปริมาณของทุนในช่วงก่อนและหลังการ เล่นฟุตบอลของ กรณีศึกษา	324
ตารางที่ 43	ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทยจำแนกตามยุค	340
ตารางที่ 44	เปรียบเทียบชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจำแนกตามยุค	341

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ลำดับชั้นในการสร้างความหมายของโกลองด์ บาร์ตส์	58
ภาพที่ 2 กรอบแนวคิด	86
ภาพที่ 3 ประกาศโฆษณาขายลูกฟุตบอลในหน้าหนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 6	147
ภาพที่ 4 โฆษณาเครื่องตีไม้บ่ารุงร่างกายในหน้าหนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 7	147
ภาพที่ 5 สนามฟุตบอลในเมืองและต่างจังหวัด	294
ภาพที่ 6 “ซิโก้” ในชุด “ดรีมทีม”	324
ภาพที่ 7 สัญลักษณ์ความเป็น “ซิโก้”	326
ภาพที่ 8 การแปลงรูปทุนวัฒนธรรมสู่ทุนอื่นๆของ “ซิโก้”	330
ภาพที่ 9 การสร้างความแตกต่างทางชนชั้นผ่านการเปิดรับวัฒนธรรมฟุตบอล	342
ภาพที่ 10 ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น	349
ภาพที่ 11 ความสัมพันธ์ของการบริโภคฟุตบอลที่มีความแตกต่างในเชิง “ระดับ”	361

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หากย้อนกลับไปเมื่อราวหนึ่งศตวรรษก่อน หากมีใครสักคนคาดทำนายว่าการละเล่นเตะลูกหนังกลม ๆ อย่าง “ฟุตบอล” นี้จะกลายมาเป็นกีฬายอดนิยมอันดับหนึ่งของคนไทย ผู้คนทั้งหลายในยุคนั้นอาจนึกภาพไม่ออกหรือคาดไม่ถึงว่าจะเป็นไปได้อย่างไร

ทว่าในยุคสมัยนี้ หากมีใครสักคนพูดขึ้นมาว่าไม่รู้จักและไม่เคยดูฟุตบอลเลย ทุกคนก็คงจะบอกว่าเป็นเรื่องผิดปกติธรรมดาเป็นยิ่งนัก เนื่องจากทุกวันนี้ฟุตบอลได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่อาจเรียกได้ว่าเป็นลมหายใจแห่งยุคสมัยที่ดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนจำนวนไม่น้อยในสังคมไทย

ก่อนที่ฟุตบอล (football) จะกลายมาเป็น “กีฬา” เช่นทุกวันนี้ ฟุตบอลมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีบันทึกประวัติศาสตร์ของกีฬาฟุตบอลหลายฉบับอ้างว่าการเตะลูกบอลหรือลูกกลม ๆ นั้นมีกำเนิดจากหลายมุมในโลกยุคโบราณ เพราะการเตะสิ่งของหรืออะไรสักอย่างเช่นก้อนหินบนพื้นนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติ ก่อนจะพัฒนาขึ้นมาเป็นการเตะของสิ่งเดียวกันและหลาย ๆ คน แบ่งข้างแบ่งฝ่ายเล่น เช่น จีน ญี่ปุ่น นอกจากนี้ ชาวโรมัน และกรีก เอง ก็มีประวัติศาสตร์ร่วมกับการละเล่นชนิดนี้ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นของการเล่นฟุตบอลที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคือฟุตบอลอังกฤษที่พัฒนามาจากการแข่งขันในวันชโรฟทิวสเดย์ (Shrove Tuesday) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 อันเป็นฟุตบอลสมัยโบราณที่เล่นในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยจัดแข่งขันเป็นประจำทุกปี ผู้เล่นแต่ละข้างมีนับร้อยคนที่พยายามเอาบอลเข้าประตูให้ได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธีเตะ ขว้าง หรือถือบอลไป ต่อมาก็กีฬาชนิดนี้ได้รับความนิยมมากขึ้นจึงมีการเล่นนอกเทศกาลและมีการฝึกซ้อมกันตามสถานที่ต่าง ๆ (นพดล เวชสวัสดิ์, 2543: 84) อย่างไรก็ตามด้วยความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างมากมายจนมีการระงับการแข่งขันชโรฟทิวสเดย์ฟุตบอล กระทั่งในปี ค.ศ. 1846 นักเรียนเก่าจากโรงเรียนอีตัน (Eton), ชูรวส์บิวรี (Shrewsbury), วินเชสเตอร์ (Winchester), แฮร์โรว์ (Harrow) และรักบี้ (Rugby) ที่ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University) จำนวน 14 คนเป็นผู้ริเริ่มวางกติกาฟุตบอลเพื่อเล่นกันในมหาวิทยาลัย กติกาดังกล่าวมีชื่อวีกติกาเคมบริดจ์ ที่ต่อมาสมาคมฟุตบอล

อังกฤษนำมาพัฒนาต่อจนเป็นกติกามาตรฐานของการเล่นได้รับการยอมรับและแพร่หลายไปทั่วโลก (สุรพล คงลาภ, 2547: 3 - 5)

จากความป่าเถื่อนรุนแรงสู่ความเป็นระบบระเบียบภายใต้กติกาเป็นลายลักษณ์อักษร การเล่นเกมฟุตบอลได้ผ่าน “กระบวนการทำให้เป็นกีฬา” (sportisation) เพื่อควบคุมการแข่งขันไม่ให้เป็นอันตราย มีความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน และเล่นอยู่ในมาตรฐานเดียวกันที่มีอังกฤษเป็นแม่แบบ ในที่สุดฟุตบอลก็กลายเป็นกีฬาที่แพร่หลายออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว โดยจะแผ่มาในยุคจักรวรรดินิยม เมื่อประเทศอังกฤษบุกเข้าไปที่ไหนก็เผยแพร่เกมฟุตบอลไปพร้อม ๆ กับการค้าและการศึกษา (Guttman, 1994: 2-3)

ปัจจุบันหากจะกล่าวว่าการฟุตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยม “สูงสุด” ก็คงไม่ผิดนัก เพราะมนุษย์เกือบทุกชาติ ทุกวัฒนธรรมต่างรู้จักกับเกมการเล่นเตะลูกฟุตบอลกลม ๆ ไปนี้ Guttman (1994) ถึงกับระบุว่า ไม่มีอะไรที่แพร่หลายไปทั่วจักรวาลได้มากกว่าฟุตบอลอีกแล้ว เพราะทุกละติจูดนั้น จะพบเห็นสนามฟุตบอลอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะหมู่บ้านส่วนใหญ่ในประเทศโลกที่สาม และแม้ในย่านใจกลางเมืองอุตสาหกรรม

จากข้อมูลของสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (ฟีฟ่า) นั้นยืนยันว่ามีนักฟุตบอลอาชีพและสมัครเล่นทั่วโลกถึงกว่า 120 ล้านคน (Giulianotti, 1999) นอกจากนี้บันทึกหลังการแข่งขันฟุตบอลโลก 2006 ยังได้ช่วยเน้นถึงความยิ่งใหญ่ของเกมฟุตบอลอีกก็คือ มีจำนวนชาติที่เข้าร่วมแข่งขันตั้งแต่รอบคัดเลือกถึง 178 ชาติด้วยกัน และในฟุตบอลยูโร 2008 นัดเปิดสนามได้มีการถ่ายทอดไป 180 ประเทศทั่วโลกที่คาดว่าจะมีผู้ชมกว่าพันล้านคน และในการการแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ถึงกับมีผู้กล่าวว่า “ฟุตบอลโลกเป็นการแข่งขันที่สำคัญที่สุดแห่งพื้นพิภพ” (Synder 1994, อ้างถึงใน กฤษดา เกิดดี, 2543: 125)

สำหรับประเทศไทย “ฟุตบอล” เข้ามามีบทบาทและความสำคัญเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยปัจจุบันมากขึ้น เริ่มจากเป็นส่วนหนึ่งในวิชาพลศึกษา ตามโรงเรียนก็จะเห็นเด็ก ๆ วิ่งไล่เตะลูกฟุตบอลกันอย่างไม่รู้จักเหน็ดจักเหนื่อย มีสนามฟุตบอลให้เล่นทั้งในที่ร่มและกลางแจ้ง ไปตามต่างจังหวัดก็เห็นสนามที่มีประตูตั้งอยู่ ใต้ทางด่วน ที่โล่ง ที่ว่างต่าง ๆ ก็สามารรถเห็นผู้คนมาเล่นฟุตบอลกันเสมอ ตามหน้าจอโทรทัศน์ก็มีการถ่ายทอดทั้งสดและเทปมากมาย ทั้งฟุตบอลต่างประเทศ (จนเคเบิลทีวียังประกาศว่าได้ดูมากกว่าเจ้าของประเทศเสียอีก) ฟุตบอลไทย ฟุตบอลเด็ก ฟุตบอลดารา ในกิจกรรมขององค์กรก็มักจะต้องมีฟุตบอลเป็นส่วนหนึ่งเสมอ ฟุตบอลเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอย่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนอีกมากมาย บนแผงหนังสือก็จะปรากฏหนังสือพิมพ์ นิตยสารทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ วางเรียงราย เข้าไปในอินเทอร์เน็ตก็จะมี

กระทู้ เว็บไซต์เกี่ยวกับฟุตบอลมากมาย การนำภาษาฟุตบอลมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ล้วงลูก ให้ใบแดง ออฟไซด์ ฯลฯ หรือปัญหาการพนันฟุตบอล ปราบปรามการพนัน “แฟนฟุตบอล” หรือ “แฟนคลับ” ต่าง ๆ และยิ่งถ้าเป็นช่วงฟุตบอล “โรค” (ฟุตบอลโลก) แล้วก็จะยิ่งเห็นสีสันความคึกคักไคล้ของคนไทยอย่างมากมาย ฯลฯ ปราบปรามการพนันต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นทำให้ผู้วิจัยเริ่มตระหนักถึงอำนาจของฟุตบอลที่กำลังขยายตัวมากขึ้นทุกที และนับวันจะยิ่งเข้ามาอยู่ในวิถีคิด วิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และไม่มีวี่แววจะสร้างซาลงในเร็ววันนี้

ทุกวันนี้เรามักได้เห็นโฆษณาที่นำเอาฟุตบอลมาเป็นแก่นหลักของเรื่อง เราจะเห็น “สนาม” ในการเล่นฟุตบอลในลักษณะไม่เป็นทางการต่าง ๆ เช่น ตามท้องถนน ในโกดังสินค้า หรือลานโล่งกว้างต่าง ๆ ล่าสุดแม้กระทั่งบนแพไม้บนทะเล หรือในการแข่งขันฟุตบอลโลกที่เป็นมหกรรมกีฬาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมวลมนุษยชาติเมื่อครั้งที่อังกฤษเป็นเจ้าภาพใช้สโลแกนประจำฟุตบอลโลก 2006 ว่า “A time to Make Friends”

นั่นหมายความว่าสื่อกำลังเข้ารหัสความหมายการเล่นฟุตบอลว่าที่ไหน ๆ ก็ไม่สามารถที่จะเป็นอุปสรรคต่อการเล่นฟุตบอลได้ รวมทั้งฟุตบอลคือมิตรภาพ สอดคล้องกับที่รณพงศ์ คำนวนทิตย (2549: 32) สรุปไว้ว่า ในวันนี้ฟุตบอลจะเป็นกีฬาที่หลอมรวมผู้คนที่มีความแตกต่างกันไว้มากที่สุด ไม่ว่าจะต่างกันในเรื่องเพศ วัย อายุ อาชีพ รายได้ ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ เพียงใดก็ดูจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นผู้เล่น ผู้ชม หรือผู้เชียร์ในเกมฟุตบอลแต่อย่างใด

โดยทั่วไปแล้ว การพักผ่อนหย่อนใจหรือนันทนาการต่าง ๆ ไม่น่าจะมีความคิดในการจำแนกแบ่งชั้นกันแต่อย่างใด (พัทยา สายหู, 2544: 166) อย่างไรก็ตาม Coakley (2001: 322) ตั้งข้อสังเกตว่า เป็นไปได้อย่างไรที่กีฬาจะปราศจากเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ หรือหลุดพ้นไปจากโครงสร้างชนชั้นทางสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมกับกีฬาใด ๆ ก็ตามจะต้องมีค่าใช้จ่าย เช่น ราคาค่าเข้าชมที่ในสนามลดหลั่นตามกำลังซื้อของผู้ชม จะมี “แฟน” สักกี่คนที่จะมีตั๋วปีที่นั่งชั้นหรรษา ฯลฯ

หากย้อนดูหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของกีฬาจะให้เห็นว่า นับแต่ครั้งอดีตกาลมาแล้วที่กีฬามีชนชั้นเกี่ยวข้องอย่างเห็นได้ชัด อาทิเช่น จุดเริ่มต้นของการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกในยุครีกโบราณเกิดขึ้นจากข้อเสนอจากนักการทูตเพื่อสร้างสัมพันธภาพระหว่าง นคร รัฐ และเผ่าต่าง ๆ ที่มีความขัดแย้ง พิพาทกันอย่างรุนแรง ซึ่งความคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับจากประมุขรัฐต่าง ๆ ที่เป็นชนชั้นปกครอง (จวินทร์ ธานีรัตน์, 2527) หรือดังที่ Dunning (1999: 49 - 50) ชี้ให้เห็นว่าในยุโรปสมัยกลางก็มีร่องรอยของการแบ่งแยกประเภทกีฬาไปตามความแตกต่างของชนชั้น เช่น กีฬา “ล่าสัตว์” (hunts) นั้นนิยมเล่นกันในกลุ่มชนชั้นปกครองและอัศวิน ส่วน “การแข่งขันยิงธนู” (archery contest) เป็นกีฬายอดนิยมของชนชั้นกลาง สำหรับชาวบ้านก็จะสนุกสนานกับ “กีฬาพื้นบ้าน” (folk games) เช่น ชนไก่ แข่งสุนัข แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า ชนชั้นเหล่านี้จะเสมอภาคเท่าเทียมกัน

เนื่องจากโดยส่วนใหญ่แล้วกีฬาแทบจะถูกสงวนสิทธิ์ไว้สำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น โดยที่ผู้คนธรรมดาสามัญอาจมีส่วนร่วมได้ในงานพิธีเฉลิมฉลองหรือไม่ก็มีลักษณะเลียนแบบจากชนชั้นสูง (สุพัตรา สุภาพ, 2546: 98)

Gruneau (Mike sleep, 1998: 91) กล่าวว่า ในปัจจุบัน มีความพยายามสลายความเป็นชนชั้นในกีฬาและการเข้าถึงกีฬาอย่างไม่เท่าเทียมกัน เช่น การใช้ถ้อยคำกีฬาของมวลชนหรือเวลาว่าง/พักผ่อนของมวลชนแทนที่คำว่ากีฬาของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งหรือเวลาว่าง/พักผ่อนของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หรือการเข้าถึงกีฬาทางโทรทัศน์กันได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ธีรยุทธ บุญมี (2545: 27) ก็ยืนยันยืนยันว่ากีฬามีลักษณะของชนชั้นประทับอยู่เสมอ เช่น กีฬาอล์ฟ เทนนิส เรือใบ สก๊อต เป็นกีฬาของคนที่มีฐานะร่ำรวย กีฬาคริกเก็ตก็เป็นกีฬาของชนชั้นสูงในระยะแรก ๆ ส่วนฟุตบอลก็ผูกติดกับกรรมกรหรือมวลชนมาตั้งแต่ต้น ซึ่งน่าสนใจว่าในโลกความเป็นจริงทุกวันนี้ฟุตบอลได้เปลี่ยนแปลงความหมายสู่การกลายเป็นกีฬาของทุกชนชั้นหรือกีฬามวลชนแล้วนั้นเป็นไปได้อย่างไร

สำหรับกีฬาฟุตบอลที่รู้จักแพร่หลายกันในทุกวันนี้มีจุดเริ่มต้นจากการเป็นเกมกีฬาแห่งชนชั้นกรรมาชีพ (ธี อูทิส, 2545: 11) หรือชนชั้นแรงงานในอังกฤษ (สุรพล คงลาภ, 2547: 279) อย่างไรก็ตาม หลังจากที่กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ได้ปรับเปลี่ยนและสร้างกติกาขึ้นและถูกสมาคมฟุตบอลอังกฤษพัฒนาต่อจนกลายเป็นฟุตบอลที่มีมาตรฐานนั้น ทำให้ฟุตบอลของอังกฤษเคลื่อนตัวมาเป็นกีฬาของชนชั้นกลางอย่างเต็มตัว ที่ต่อมาก็ฟาสชันนี้ได้ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมาเป็นกีฬาของชนชั้นกลาง ดังปรากฏสัญญาณบางประการ เช่น จากการชมฟรีมาสู่การเก็บเงินค่าชม และยิ่งจะเริ่มมีราคาที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ และเมื่อฟุตบอลได้ถ่ายทอดผ่านโทรทัศน์ ความหมายที่เคยเป็นกีฬาของชนชั้นแรงงานก็ค่อย ๆ เลือนหายไป

แต่สำหรับจุดเริ่มต้นของฟุตบอลในสังคมไทยไม่ได้เกิดจากชนชั้นกรรมาชีพหรือคนงานชนชั้นล่างเหมือนในประเทศอังกฤษ หากแต่เกิดจากชนชั้นเจ้านายเชื้อพระวงศ์ (aristocrat) ที่นำกีฬาฟุตบอลจากอังกฤษ ซึ่งในขณะนั้นเป็นกีฬาของชนชั้นกลางอังกฤษแล้ว เข้าสู่แผ่นดินไทยและเริ่มเล่นกันในอยู่ในแวดวงเล็ก ๆ ดังมีบันทึกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนางและข้าราชการในพระราชสำนัก (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 39) หรือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าต้องขอแสดงตนว่า เป็นผู้หนึ่งซึ่งเห็นชอบด้วยกับการเล่นของอังกฤษชนิดนี้ และมีความปรารถนาจะให้ได้แพร่หลายต่อไป...” (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 9)

จากจุดเริ่มต้นของฟุตบอลในสังคมไทยที่เป็นการยอมรับการบริโภควัฒนธรรมจากตะวันตก ที่เริ่มเล่นและชมกันอยู่ในแวดวงกลุ่มคนชนชั้นสูง (elite) นั้นสะท้อนให้เห็นว่า กีฬา

ฟุตบอลมีมิติเรื่องชนชั้นมาตั้งแต่แรกเริ่ม โดยกลุ่มบุคคลที่เลือกสรรและเผยแพร่กีฬาสากลอย่างฟุตบอลนี้ก็คือกษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ที่ล้วนแต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีสถานภาพความเป็นชนชั้นสูงที่มีอำนาจในการกำหนดมาตรฐานของวัฒนธรรม

ในปี พ.ศ. 2443 ได้มีการแข่งขันฟุตบอลอย่างเป็นทางการครั้งแรกในประเทศไทย ระหว่างทีมบางกอกที่มีผู้เล่นเป็นชาวต่างชาติที่พำนักในพระนครกับทีมชุดศึกษาธิการที่มีผู้เล่นที่เป็นคนไทยเพียง 4 - 5 คนเท่านั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเล่นกันให้สนุกและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ชม (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 44)

การชมฟุตบอลที่ท้องสนามหลวงในครั้งนี้ ในด้านหนึ่งบ่งบอกถึงการถ่ายเทและกระจายการบริโภควัฒนธรรมตะวันตกจากที่เคยจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มชนชั้นสูงเท่านั้น ซึ่งแต่เดิมการนำการเล่นเฉพาะชนชั้นสูงมาให้ประชาชนคนชั้นอื่น ๆ ในสังคมได้ดูได้ชมกันเช่นนี้คงเป็นไปได้ยากยิ่ง ส่วนอีกด้านหนึ่งฟุตบอลนัดดังกล่าวทำหน้าที่เป็น “สื่อกลาง” ที่เชื่อมร้อยระหว่างชนชั้น โดยผู้ที่สร้างวัฒนธรรมเป็นชนชั้นสูงที่มีจำนวนน้อย ส่วนผู้ที่เสพวัฒนธรรมคือชนชั้นที่ต่ำกว่าและมีจำนวนมาก

นับวันความนิยมในวัฒนธรรมฟุตบอลยิ่งเป็นที่แพร่หลายไม่เพียงแต่ในเมืองหลวงเท่านั้น หากแต่ยังได้รับการตอบรับจากผู้คนในต่างจังหวัดด้วย ดังมีบันทึกไว้ว่า การเล่นฟุตบอล พ.ศ. 2458 ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว นอกจากการแข่งขันระหว่างทหาร ตำรวจ และเสือป่าแล้วยังแพร่หลายไปยังหัวเมือง (ต่างจังหวัด) ด้วย และมีแข่งขันแบบทีมเหย้า (home team) และทีมเยือน (visiting team)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ผลจากการที่พระองค์ทรงก่อตั้งคณะฟุตบอลแห่งสยามขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมการแข่งขันเป็นการเปิดโอกาสให้สโมสรฟุตบอลต่าง ๆ เช่น สโมสรของกรมทหาร กระทรวง ทบวง และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ มีโอกาสได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของคณะฟุตบอลแห่งสยามแบบเดียวกับการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมฟุตบอลของอังกฤษ โดยมีการริเริ่มการแข่งขันในรูปแบบฟุตบอลถ้วยที่แบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ การแข่งขันฟุตบอลถ้วยใหญ่ (ถ้วย ก.) กับการแข่งขันฟุตบอลถ้วยน้อย (ถ้วย ข.) ซึ่งต่อมาได้เพิ่มถ้วย ค. และถ้วย ง. ในปี พ.ศ. 2505

การจัดรูปแบบการแข่งขันในลักษณะฟุตบอลถ้วยดังกล่าวน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการแข่งขันฟุตบอลของประเทศอังกฤษที่มีการแบ่งชั้นของทีมที่แข่งขันที่เรียกว่า “ดิวิชั่น” ยิ่งแสดงให้เห็นว่าการรับวัฒนธรรมฟุตบอลมาจากประเทศอังกฤษสู่ไทยนั้น มีทั้งรูปแบบการเล่น การจัดการองค์กร และรูปแบบการดำเนินการแข่งขัน นอกจากนี้กติกาการแข่งขันที่เป็นทางการก็ใช้ตามแบบของประเทศอังกฤษ แม้กระทั่งลักษณะการเล่นและชมเองก็มีการวางกรอบไว้เป็นแนวทาง

ตามตามแม่แบบหรือแบบ “ผู้ตีอังกฤษ” เช่นบทความของ “ครูทอง” (เจ้าคุณพระยาโอวาทวรวิจิ) ที่เขียนเรื่อง “จรรยาของผู้เล่นและผู้ดูฟุตบอล” ที่ปรากฏในวิทยาสาร ฉบับ พ.ศ. 2457 – 2458

น่าสนใจว่าในบริบทสังคมไทยที่แตกต่างจากสังคมตะวันตก เหตุใดกีฬาฟุตบอลถึงได้รับ “เลือกสรร” จากกลุ่มคนชนชั้นสูงในระยะแรก ๆ จากนั้นฟุตบอลได้เคลื่อนย้ายมาสู่กลุ่มคนชั้นอื่น ๆ ในลักษณะความหมายของการเป็นกีฬาของมวลชนในปัจจุบันได้อย่างไร

ด้วยความแพร่หลายของกีฬาฟุตบอลอย่างมากในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าฟุตบอลเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและอยู่ใกล้ชิดกับชีวิตทางสังคมของผู้คนยุคร่วมสมัย ซึ่งในโลกวิชาการก็ให้ความสนใจทำการศึกษากีฬาฟุตบอลอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มักเป็นผลงานในสาขาพลศึกษา อาทิ กีฬาศึกษา (sport education) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมาและพัฒนาการของพลศึกษา เช่น การศึกษาของอุทธรณ์ ปิตุพนธ์ (2517) และถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร์ (2525) หรือด้านวิทยาศาสตร์การกีฬา (sport science) เช่น การพัฒนาทักษะและเทคนิคของผู้เล่น (เนตร ทองธาระ, 2545, อุดลย์ หมื่นสมาน, 2549) วิธีการเล่น กฎกติกา การเป็นผู้ตัดสินของนิพนธ์ กิติกุล (2525) และวิธีการจัดการแข่งขันฟุตบอล (สิทธิ รัตนภาณี, 2540) เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาในแนวทางประวัติศาสตร์ หรือไม่ก็ใช้วิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ที่เน้นความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) ที่มีวิธีการแสวงหาความรู้จากการสังเกต ทดลอง และประเมินผลอย่างเป็นระบบ

จากผลงานการศึกษาเหล่านี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์บริบทวัฒนธรรมฟุตบอล โดยเฉพาะการเป็น “ผู้เล่นฟุตบอล” ที่เป็นการรับวัฒนธรรมจากตะวันตกมาปรับประยุกต์ใช้ในสังคมไทย โดยเห็นถึงความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาที่หล่อหลอมรสนิยมความชื่นชอบในเกมฟุตบอลแก่นักเรียนตั้งแต่ยังเล็ก ๆ ประกอบกับมีการแข่งขันต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับนักเรียนไปจนถึงระดับอาชีพ อีกทั้งยังมีเทคนิคเชิงวิทยาศาสตร์ที่ใช้เพื่อการพัฒนาตัวผู้เล่นอย่างหลากหลาย ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีผลต่อการเสริมสร้างการเล่นฟุตบอลให้เติบโตในสังคมไทย

อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่าผลงานการศึกษาที่ผ่านมาเหล่านี้ยังไม่ได้พิจารณาความสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ซึ่งในงานชิ้นนี้จะพิจารณาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการสื่อสารในพื้นที่ฟุตบอล โดยเฉพาะมิติของความสัมพันธ์เชิง “อำนาจ” ระหว่างฟุตบอลกับความเป็นชนชั้นในสังคมไทย เช่น ชนชั้นที่มีอำนาจในการประกอบสร้างความหมายในฟุตบอลตั้งแต่อดีตคือชนชั้นใด ผู้บริโภคในแต่ละชนชั้นรับรู้ความหมายฟุตบอลเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เบื้องหลังของความแตกต่างและไม่เท่าเทียมในการบริโภคหรือการเข้าถึงฟุตบอลคืออะไร เป็นต้น

ในโลกความเป็นจริง ฟุตบอลมิได้มีความหมายว่าเป็นกีฬาที่ใคร ๆ ก็เล่น ได้ ชมได้ ในฐานะกีฬาแห่ง “มวลชน” เพียงเท่านั้น หากแต่ว่าฟุตบอลยังมีความหมายอื่น ๆ อีกมากมาย อาทิ เป็นความบันเทิง เป็นการออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ หรือเป็นการพนัน นอกไปจากนั้นในบางแง่มุมฟุตบอลได้ถูกสร้างรหัสความหมายแห่งความสำเร็จสู่การรับรู้ของคน ดังตัวอย่างของ “ดารา” ฟุตบอล เช่น เปเล่, มาราดินา, เดวิด เบคแฮม, โรนัลดีญโญ, เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง ฯลฯ จากเด็กน้อยผู้ด้อยโอกาสที่ใช้ฟุตบอลเป็นสะพานในการก้าวเดินสู่การยอมรับ ทรัพย์สินเงินทอง ชื่อเสียง ฯลฯ ดังที่ “ซิโก้” หรือเกียรติศักดิ์ เสนาเมือง อดีตนักฟุตบอลซูเปอร์สตาร์ของไทยกล่าวในหนังสือที่เขาเขียนว่า

ความกลัวนี่แหละที่ทำให้ชีวิตผมเปลี่ยนแปลงและพลิกผันอย่างคาดไม่ถึง... แล้วสิ่งเหล่านี้ก็เกิดขึ้นกับตัวผม ทุกอย่างเป็นไปอย่างที่คิดแล้ว เห็นทรานซ์ไม่ติด พ่อแม่เสียใจ ไม่มีที่เรียน แต่เรายังมี 2 แขน 2 ขา มีสิ่งที่เรารัก นั่นก็คือ ฟุตบอล หลายคนอาจสงสัย แล้วฟุตบอลมันจะทำให้เราเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือได้อย่างไร มันก็แค่กีฬาชนิดหนึ่งที่ใคร ๆ เล่นกันแค่สนุกสนาน หรือไม่ก็แค่เล่นโชว์สาว ๆ ในโรงเรียนก็เท่านั้น แต่สำหรับผม ฟุตบอลคือชีวิต ผมจะต้องพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นให้ได้ว่า ฟุตบอลนี่แหละ มันจะนำทางให้ผมได้พบกับเกียรติยศ ชื่อเสียง เงินทอง ทุกคนหัวเราะ

(เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: คำนำ)

จากถ้อยคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้รหัสความหมายของกีฬาฟุตบอลที่แตกต่างกันออกไป เช่น เป็นเพียงความบันเทิงรูปแบบหนึ่งในชีวิต หรืออาจเป็นกิจกรรมแสดงต่อเพศตรงข้าม แต่ในอีกมุมหนึ่งฟุตบอลเป็น “ชีวิต” ที่ต้องต่อสู้ดิ้นรน แต่ถ้าหากทำได้นั้นหมายถึง “ชีวิต” อีกรูปแบบหนึ่งที่ประสบความสำเร็จอย่างถูกต้องชอบธรรม

ความสำเร็จของนักฟุตบอล (จำนวนไม่มาก) ในอดีตที่ส่งผ่านมาสู่นักฟุตบอลรุ่นใหม่ ๆ ให้ได้รับรู้ ได้สัมผัสกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นความใฝ่ฝันของเด็กหนุ่มไทยจำนวนไม่น้อยที่จะใช้เป็นหนทางในการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของตนเอง ซึ่งความหมายของฟุตบอลดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่เด็กไทยหลายต่อหลายคนคิด และอยากจะทำตามเส้นทางสู่ความฝัน แต่ก็คงมีอีกหลายคนที่ยอมรับฟังและพร้อมที่จะยินดีไปกับความสำเร็จที่ “อาจ” เกิดขึ้น หรือบ้างก็อาจมองเป็นเพียงแค่ “ความฝัน” ที่เกิดขึ้นยามหลับนอนเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่า ฟุตบอลกำลังทำหน้าที่สร้างความหมายให้ผู้บริโภคทราบว่าตนเองเป็นอย่างไร สังคมกำลังเป็นอย่างไร อีกทั้งยังนำไปสู่การกำหนดวิธีการมองโลกของพวกเขาอีกด้วย

กรอบวิธีการคิดที่ถูกติดตั้งเหล่านี้ได้บ่งบอกถึง “เป้าหมาย” และ “วิธีการ” ที่จะใช้ชีวิตของผู้เล่น หรือนักกีฬา รวมทั้งผู้ดูผู้ชมอีกจำนวนไม่น้อย ซึ่งผู้วิจัยสนใจว่า อำนาจในการเข้ารหัสความหมายมีพลังมากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสิ่งที่กำหนดกรอบการคิดและวิถีปฏิบัติของผู้เล่นและผู้ชม และผลของมันนำไปสู่อะไร หรือมันเป็นเพียงแค่ภาพลวงตาที่สังคมสร้างขึ้นเพื่อกลบเกลื่อนความไม่เท่าเทียมกันของผู้คนในสังคมให้ดูราวกับเป็นธรรมชาติหรือไม่

นอกจากตัวนักกีฬาหรือผู้เล่นแล้ว ในเกมการแข่งขันกีฬาฟุตบอลยังต้องมีผู้ดูผู้ชม (spectators) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 มีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ กฎกติกา มารยาท ข้อห้ามของกีฬาฟุตบอลที่มีลักษณะเป็นแบบแผนพิธีการมากขึ้น ทำให้ความบันเทิงแบบเดิมที่เล่นและดูกันอย่างเสรีเปลี่ยนแปลงสู่ความบันเทิงรูปแบบใหม่ ภายใต้กรอบที่ชัดเจน และการเปลี่ยนแปลงความสนุกสนานจากฟุตบอลที่สำคัญยิ่งในสังคมไทย คือการเป็นผู้ดูผู้ชมหรือผู้รับสารโดยตรงจากสนามแข่งจริงมาเป็นผู้รับสารผ่านสื่อมวลชน

จากในอดีตที่ผู้ชมต้องเดินทางไปยังสนามแข่งขันด้วยตนเอง เพื่อชมและเชียร์นักกีฬาของตน ซึ่งมักเกิดข้อจำกัดมากมายทั้งในเรื่องเวลา ระยะเวลา ค่าใช้จ่าย ฯลฯ แต่เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาก้าวหน้าไปอย่างมาก เทคโนโลยีเหล่านี้ได้ช่วยขจัดปัญหาทั้งในมิติของเวลาและระยะทางที่สามารถรับ และส่งข้อมูลทั้งภาพ และเสียง จากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งที่อยู่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการถ่ายทอดสด (live) ที่ช่วยให้ผู้คน (ผู้ชม) สามารถรับชม และรับฟังเหตุการณ์ที่โทรทัศน์สร้างสรรค์ และนำเสนอออกมาได้ในช่วงเวลาเดียวกัน หรือนาทีเดียวกันได้

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจและต้องการศึกษาถึงการรับรู้ความหมายของฟุตบอลและปฏิบัติการต่าง ๆ ในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลของคนไทยทั้งในส่วนของผู้เล่นและผู้ชมฟุตบอล โดยเหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา “ผู้ชม” (spectators) ก็เพราะผู้ชม คือหนึ่งในปัจจัยสำคัญของการกีฬา ที่ประกอบขึ้นจากผู้เล่น และผู้ชม ยิ่งในยุคสมัยนี้ที่มีมติการเป็นผู้เล่นฟุตบอล (player) นั้นดูเหมือนจะไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนักเมื่อเทียบกับผู้ชมฟุตบอล เพราะอาจถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขการดำรงชีวิตที่ต้องดิ้นรนทำมาหาเลี้ยงชีพ จนไม่มีเวลาเพียงพอในการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ หรือเล่นเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้มติการเป็นผู้ชมเติบโตขึ้นมากกว่า ซึ่งผู้ชมที่เพิ่มมากขึ้นนี้ก็คือ ผู้ชมผ่านสื่อมวลชน หรือ “ผู้รับสาร” ในกระบวนการสื่อสารนั่นเอง

Barry Brummett (1994) ชี้ให้เห็นว่าในสังคมอเมริกัน กีฬาทางโทรทัศน์ (televised sports) ได้กลายมาเป็นแหล่งประสบการณ์ทางวัฒนธรรมประชานิยมที่โดดเด่น ซึ่งเขาชี้ให้เห็นว่าถึงบทบาทของกีฬาไว้ว่า การชมกีฬามีได้มีแต่เรื่องของความบันเทิงเท่านั้น หากแต่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการธำรงรักษาระบบไว้ โดยให้กีฬาทำหน้าที่ใน

ช่วงเวลาที่ว่างและพักผ่อน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจอีกทั้งยังเป็นช่องทางในการบรรเทาความตึงเครียด ที่ทำยที่สูดคนอเมริกันจะได้ย้อนกลับไปทำงานรับใช้ระบบได้เหมือนเดิม ทำนองเดียวกัน Berger (2005: 155-156) วิเคราะห์ว่ากีฬาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบ่มเพาะทางสังคม ที่สอนให้ผู้คนตระหนักถึงแนวทางในการดำเนินชีวิต ความคิด ค่านิยมต่าง ๆ ไม่เพียงแต่นักกีฬาที่ต้องเรียนรู้หน้าที่และการปฏิบัติตามกฎกติกาเท่านั้น ผู้ดูในสนามและผู้ชมที่อยู่ทางบ้านก็ต้องเรียนรู้ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับความแตกต่างและโครงสร้างลำดับชั้นของชนชั้นในสังคม

แม้ว่าองค์กรสื่อมวลชนจะมีเป้าหมายในการผลิตเนื้อหารายการให้ทุกคน ทุกวัย และทุกชนชั้นสามารถเปิดรับได้โดยไม่มีการปิดกั้นแต่อย่างใด เช่น ทุกคนสามารถที่จะอ่านหนังสือพิมพ์กีฬาเล่มใดก็ได้ เปิดวิทยุฟังรายการใดก็ได้ หรือจะเลือกชมโทรทัศน์ช่องไหน เวลาใดก็ได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงสื่อมวลชนเหล่านี้ย่อมต้องใช้เงินทั้งสิ้น เช่น ค่าใช้จ่ายในการซื้อหนังสือพิมพ์ การเป็นสมาชิกโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกที่มีราคาแตกต่างกันไปในแต่ละแพ็คเกจ เป็นต้น ทั้งนี้ Swingewood (1977, อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2551: 75) ชี้ให้เห็นว่าแม้กระทั่งการใช้คำว่า “มวลชน” (mass) มาเรียกกลุ่มคนทั้งหมดในสังคม ก็เป็นการกระทำที่ทำให้มองไม่เห็นว่าเป็น “มวลชน” นั้นที่แท้จริงแล้วสังคมมีทั้งกลุ่มชนชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่างประกอบกัน

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชน ก็ไม่ใช่ปัจจัยเดียวในสังคมที่ทำหน้าที่สร้าง “โลกแห่งความหมาย” (world of meanings) หรือ “ความเป็นจริงทางสังคม” (social reality) เพราะยังมีอีกหลายสถาบันในสังคมด้วยกัน อาทิ สถาบันครอบครัว สถานศึกษา หรือศาสนา ที่เข้ามาทำหน้าที่ควบคุมการมอง และการคิดของเราต่อโลกภายนอกด้วย

ทั้งนี้นักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษาเสนอว่า “สาร” นั้นอาจจะถูกผลิตขึ้นมา โดยการใส่รหัสบางอย่างของผู้ผลิต หรือผู้ส่งสาร หรือสื่อมวลชนในบริบทหนึ่ง แต่เมื่อมาถึงมิติของการรับสารแล้ว “สาร” ดังกล่าวจะถูกผลิตขึ้นมาอีกครั้งในอีกบริบทหนึ่ง ที่มีผลต่อการถอดรหัสของผู้รับสารเป็นสำคัญ ดังเช่นข้อเสนอของ David Morley ที่ยืนยันว่าคนที่อยู่ในแต่ละชนชั้นจะสามารถเข้าถึงและตีความผลผลิตทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้วิจัยจะนำข้อเสนอดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์กรณีของฟุตบอลว่าจะแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ในทัศนะนักการสื่อสารของผู้วิจัย เห็นว่ารูปแบบการบริโภค พฤติกรรมการชมและใช้สื่อฟุตบอลต่าง ๆ ของคนไทย เป็นตัวอย่างรูปธรรมอันหนึ่งที่น่าสนใจ เพราะฟุตบอลได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมไทย ทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ กล่าวคือ นอกจากจำนวนผู้เล่นและผู้ชมฟุตบอลที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว ยังมีความหลากหลายในการเล่น ชมและใช้สื่ออีกด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาทำความเข้าใจกิจกรรมของคนไทยกลุ่มหนึ่ง (จำนวนไม่น้อย) ที่

ซึ่งชอบกีฬาฟุตบอล ทั้งในกลุ่มผู้เล่นและในกลุ่มผู้ชมที่ติดตามชมฟุตบอลจากสื่อโทรทัศน์และสื่ออื่น ๆ จนกลายเป็นหนึ่งกิจกรรมที่ทำในชีวิตประจำวัน เพื่อศึกษาว่ากลุ่มผู้เล่นและผู้ชมที่ต่างชนชั้นกันนั้นจะมี “การตีความ” (interpretation) หรือการถอดรหัสที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งผลของการบริโภคฟุตบอลมีความสัมพันธ์กับความเป็นชนชั้นหรือไม่ อย่างไร และทำไมถึงเป็นเช่นนั้น

ด้วยคุณูปการจากแนวทางสัญวิทยาที่เปิดมิติในการพิจารณา “สรรพสิ่ง” ต่าง ๆ ในฐานะที่เป็น “สื่อ” ได้ หาก “สรรพสิ่ง” เหล่านั้นประกอบสร้างความหมายที่มากกว่าตัวของมันเอง หรืออาจจะกล่าวให้แคบลง ถ้าหาก “สรรพสิ่ง” เหล่านี้สามารถทำหน้าที่เชื่อมร้อยผู้ส่งสาร (sender) และผู้รับสาร (receiver) เข้าด้วยกันเมื่อไหร่ นั่นหมายถึงการสื่อสารของมนุษย์ได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อเป็นเช่นนั้น หากมีการขยายการศึกษาฟุตบอลในฐานะของ “สื่อ” หรือสิ่งที่มีความหมายที่มากกว่าตัวของมันเองในทางนิเทศศาสตร์หรือวารสารศาสตร์ ก็น่าจะเป็นการเปิดพื้นที่การสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ ให้กับศาสตร์การสื่อสาร อีกทั้งยังสอดคล้องกับกีฬาฟุตบอลที่กำลังเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องโยงใยกับมิติเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีอย่างสลับซับซ้อน อันจะส่งผลต่อการทำความเข้าใจและอธิบายในปรากฏการณ์การเล่นและติดตามฟุตบอลในสังคมไทยได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง ‘ชนชั้น’: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย” ในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “ชนชั้น” กับการบริโภคฟุตบอลของคนไทย ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร คนแต่ละกลุ่ม (ผู้ชมและผู้เล่นฟุตบอล) ที่มีชนชั้นที่แตกต่างกัน จะมีการถอดรหัสความหมายและปฏิบัติการในการเล่นและชมฟุตบอลเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างเข้ามาเกี่ยวข้อง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและรักษาโครงสร้างชนชั้นของกลุ่มคนในสังคมไทยได้อย่างไร โดยคาดว่าจะมีส่วนช่วยสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อตอบคำถามและอธิบายถึงปรากฏการณ์โครงสร้างทางชนชั้นในสังคมผ่านมิติของการสื่อสารในบริบทวัฒนธรรมฟุตบอล ด้วยแง่มุมที่หลากหลาย และอาจจะแตกต่างไปจากที่เคยเข้าใจกัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการถอดรหัสความหมายและแบบแผนในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

3. เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลกับการเปลี่ยนแปลงและอำรงรักษาโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทย

3. ปัญหานำการวิจัย

1. ความหมายของการบริโภคฟุตบอลในสังคมไทยเป็นอย่างไร ชนชั้นใดที่มีอำนาจในการกำหนด/เข้ารหัสความหมายของการบริโภคฟุตบอล ผลจากการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลคืออะไร เกี่ยวข้องกับการสร้างและอำรงรักษาชนชั้นในฟุตบอลหรือไม่ อย่างไร

2. กลุ่มชนชั้นที่แตกต่างกันมีการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และมีวิธีการหรือแบบแผนในการบริโภคฟุตบอลเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร มีปัจจัยอะไรบ้างเข้ามาเกี่ยวข้อง และนำไปสู่การสร้าง อำรงรักษา และการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในฟุตบอลหรือไม่ อย่างไร

3. ฟุตบอลในฐานะที่เป็นตัวสื่อและการสื่อสารมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงและอำรงรักษาโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทยอย่างไร

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ขอบเขตของปัญหามุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าและถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลกับบทบาทของฟุตบอลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงและการรักษาชนชั้นทางสังคม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำกัดขอบเขตการวิจัยที่ผู้เข้ารหัส ถอดรหัส หรือผู้บริโภคที่เป็นเพศชายเท่านั้น

5. นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. การสื่อสาร หมายถึง การสื่อสารที่เกิดขึ้นในการบริโภคฟุตบอล ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะมีจุดยืนใน 3 ประการกล่าวคือ ประการแรกการสื่อสารคือ กระบวนการแลกเปลี่ยนความหมายซึ่งกันและกันระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร โดยไม่ผูกขาดการเป็นผู้ส่งหรือผู้รับอย่างตายตัว ประการ

ที่สองการสื่อสารที่เกิดขึ้นมีรูปแบบการสื่อสารหลายระดับดังนี้คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม และระดับสาธารณะ การสื่อสารผ่านสื่อ เช่น ผ่านสื่อมวลชน สื่อใหม่ สื่อวัตถุ สื่อกิจกรรม หรือจากประสบการณ์ตรงในสนามแข่งขันจริง เป็นต้น และประการสุดท้ายเป็นการสื่อสารที่เน้นการเข้ารหัสและถอดรหัสความหมายฟุตบอล ซึ่งเป็นการสื่อสารความหมายที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของฟุตบอลที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงและรักษาโครงสร้างทางชนชั้น

2. โครงสร้างชนชั้น หมายถึง ลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยที่ประกอบด้วยชนชั้นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้การแบ่งชนชั้นในสังคมไทยอาจแบ่งโดยอาศัยเกณฑ์การเป็นเจ้าของ (ownership) ในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่อาจแตกต่างกันไปจากเกณฑ์ที่ใช้แบ่งในการศึกษาคั้งนี้ได้ แต่ไม่ว่าจะใช้เกณฑ์การแบ่งอย่างไร ลำดับช่วงชั้นทางสังคมล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงระดับสูง-ต่ำและความไม่เท่าเทียมกันในเรื่อง อำนาจ เกียรติยศ สิทธิ และความมั่งคั่ง ของบุคคลในระดับชั้นต่าง ๆ

3. ชนชั้นทางสังคม (social classes) หมายถึง ตำแหน่งแห่งที่ของการแบ่งกลุ่มบุคคลในสังคมซึ่งถูกกำหนดด้วยเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม การศึกษาคั้งนี้จะพิจารณาเฉพาะชนชั้นทางสังคมที่สื่อสารในมิติการเข้าและถอดรหัสการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล โดยพิจารณาจำแนกชนชั้นทางสังคมในฟุตบอลจากความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลกับทุนตามทัศนะของปีแยร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มชนชั้นสูง กลุ่มชนชั้นกลาง และกลุ่มชนชั้นล่าง ซึ่งกลุ่มชนชั้นทั้ง 3 กลุ่มนี้จะมี “ทุน” ที่แตกต่างกันซึ่งนำไปสู่การเข้ารหัส – ถอดรหัสความหมาย และแบบแผนการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลที่แตกต่างกัน และที่สำคัญบุคคลที่อยู่ในแต่ละชนชั้นสามารถที่จะเปลี่ยนแปลง เลื่อน – ลดชั้นทางสังคมได้

4. ทุน ในที่นี้จะใช้ตามความหมายของบูร์ดิเยอที่พิจารณาว่า สิ่งใดจะมีสภาวะกลายเป็นทุนนั้นก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม ซึ่งทุนในที่นี้ประกอบด้วยทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งทุนเหล่านี้สามารถเคลื่อนย้ายถ่ายเทไปมาได้

5. ทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital) หมายถึง การที่บุคคลได้ครอบครองทรัพย์สินเงินทอง รายได้ หรือสิ่งของที่สามารถประเมินราคาได้ เช่น ที่ดิน อาคารบ้านเรือน หุ้น ฯลฯ สำหรับการศึกษาคั้งนี้คือ ทุนทางเศรษฐกิจของกลุ่มชนชั้นในฟุตบอลที่นำมาใช้ในการเข้ารหัส ถอดรหัส และปฏิบัติการในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล

6. ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม อันกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้บุคคลสามารถนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนหรือเป็นเงื่อนไขที่เอื้อให้เกิดการรับรู้และการชื่นชอบกับสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ความรู้ ธรรมเนียม

กิจกรรมายาท ฯลฯ ที่สื่อสารออกมาในรูปแบบของลีลาชีวิต (life style) ของกลุ่มบุคคลที่สามารถใช้ในการจำแนกแยกแยะความเหมือนและแตกต่างทางชนชั้นได้ ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมในการศึกษาคำนี้ คือ ทุนทางวัฒนธรรมของชนชั้นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย 3 ลักษณะ ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่ฝังตัวอยู่ในบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ (embodied state) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุสิ่งของ (objectified state) และทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน (institutionalized state) โดยพิจารณาทุนทางวัฒนธรรมในมิติต่อไปนี้

6.1 การสั่งสมทุน คือ ทุนที่แสดงออกทางร่างกายและจิตใจที่คงทนถาวร เช่น ทุนความรู้ ความสามารถในการเล่นฟุตบอล

6.2 การแปลงรูปทุน คือการนำทุนที่มีลักษณะเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม คือการแปลงรูปทุนให้เป็นวัตถุหรือสิ่งของที่สามารถจับต้องได้ เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ อุปกรณ์การเล่นฟุตบอล ทักษะการเล่น งานเขียน ฯลฯ ทั้งนี้การแปลงรูปทุนออกมาเป็นรูปธรรมนั้น มีได้ 2 ลักษณะ คือ การแปลงรูปทุนเพื่อสร้างให้เกิดความแตกต่าง (distinction) กับการแปลงรูปที่เกิดจากการเลียนแบบ (imitation)

6.3 การสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้กับทุน (legitimize) ด้วยการอ้างอิงคุณสมบัติของทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างความถูกต้องชอบธรรมให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชนชั้นของตน

7. ทุนทางสังคม (social capital) หมายถึง ทุนทางสังคมของกลุ่มผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในแต่ละชนชั้นที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายทางสังคม (network) เช่น กลุ่มเพื่อนร่วมโรงเรียน เพื่อนร่วมอาชีพ ฯลฯ โดยที่พิจารณาว่าเครือข่ายดังกล่าวเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของตน เช่น เป็นคนที่มีเส้นสายเครือข่ายที่กว้างขวางก็จะเอื้อต่อการกระทำเพื่อสร้างประโยชน์แก่ตนเองได้ง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น

8. ทุนทางสัญลักษณ์ (symbolic capital) หมายถึง สถานภาพ ชื่อเสียง และการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นๆ ของกลุ่มผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในแต่ละชนชั้นที่ทำให้ผู้เป็นเจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบหรือเกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

9. ชนชั้นสูง (upper class) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่การสืบเชื้อสายราชวงศ์หรือราชสกุล เป็นกลุ่มบุคคลที่มีทุนทางเศรษฐกิจหรือทรัพย์สินและระดับรายได้สูง เช่น มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 50,000 บาทขึ้นไป มีทุนทางวัฒนธรรม เช่น มีระดับการศึกษาระดับปริญญาโทหรือมากกว่า หรือมีอาชีพที่ได้รับการยอมรับว่ามีเกียรติภูมิสูง อีกทั้งยังมีทุนทางสังคมที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย (network) ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองได้มาก และยังคงต้องมีทุนทาง

สัญลักษณ์ เช่น สถานภาพ ชื่อเสียง การสืบเชื้อสายราชวงศ์ และการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ที่ทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบและก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ แก่ตนเองได้มาก

10. ชนชั้นกลาง (middle class) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ไม่ได้สืบเชื้อสายราชวงศ์หรือราชสกุล ที่มีทุนทางเศรษฐกิจหรือทรัพย์สินและระดับรายได้ปานกลาง กล่าวคือ มีรายได้เฉลี่ยระหว่าง 10,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป มีทุนทางวัฒนธรรม เช่น มีระดับการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงถึงระดับปริญญาตรีหรือโท หรือมีอาชีพที่ได้รับการยอมรับว่าเกียรติภูมิสูง เช่น แพทย์ วิศวกร อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับสูง เป็นต้น หรือมีเกียรติภูมิปานกลาง เช่น ข้าราชการ นักข่าว นักเขียน เจ้าของกิจการ และผู้บริหารระดับกลาง เป็นต้น อีกทั้งยังมีทุนทางสังคมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองได้พอสมควร และยังคงต้องมีทุนทางสัญลักษณ์ เช่น สถานภาพ ชื่อเสียง และการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ที่ทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบและก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ แก่ตนเองได้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจมีช่วงชั้นย่อยๆ ภายในชนชั้นกลางนี้ได้หลายช่วงชั้น

11. ชนชั้นล่าง (lower class) หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ไม่ได้สืบเชื้อสายราชวงศ์หรือราชสกุล ที่มีทุนทางเศรษฐกิจหรือทรัพย์สินและระดับรายได้ค่อนข้างน้อย กล่าวคือ มีรายได้โดยเฉลี่ยน้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน มีทุนทางวัฒนธรรม เช่น มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาลงมา หรือมีอาชีพที่ได้รับการยอมรับว่ามีเกียรติภูมิค่อนข้างต่ำ เช่น ลูกจ้าง พนักงานระดับล่าง เสมียน ช่างกรรมกร ช่างรถรับจ้าง เกษตรกร เป็นต้น อีกทั้งยังมีทุนทางสังคมที่มีลักษณะเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ต่อตนเองได้น้อย และยังคงต้องมีทุนทางสัญลักษณ์ เช่น สถานภาพ ชื่อเสียง และการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ที่ทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบและก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ แก่ตนเองได้ในระดับไม่มากนัก

12. อุดมการณ์ (ideology) หมายถึง ชุดความคิดหรือกรอบวิธีคิดที่ถูกติดตั้งไว้เพื่อทำความเข้าใจตนเอง สังคม และโลก ในการศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาถึงหน้าที่ของอุดมการณ์ชนชั้นที่กำหนดกรอบวิธีคิดของกลุ่มผู้บริโภครูปแบบในการให้ความหมายแก่ฟุตบอล การให้ความชอบธรรมในลำดับของคุณค่าแห่งความหมาย การกลบเกลื่อนความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นให้ดูราวกับเป็นธรรมชาติ การเรียก/กำหนดตัวตน การปรับบุคคลให้เข้ากับสภาพสังคมแห่งชนชั้น และการนำเสนอกรณีเฉพาะให้กลายเป็นกรณีทั่วไป เป็นต้น และท้ายที่สุดจากภาคปฏิบัติการแห่งอุดมการณ์เหล่านี้จะนำไปสู่วิธีคิด ความเข้าใจ และการปฏิบัติตนของบุคคลที่แตกต่างกันไปแต่ละชนชั้น อย่างไรก็ตามการพิจารณา อุดมการณ์ชนชั้นในการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้มองว่าเป็นอุดมการณ์หลักที่ได้รับการยอมรับโดยปริยาย หากแต่พิจารณาว่าเป็นอุดมการณ์หลักที่อาจถูกอุดมการณ์ชุดอื่น ๆ เข้ามาปะทะ ต่อกู้ ต่อรองได้เช่นกัน

13. รสนิยม (taste) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง การผลิต การครอบครอง และการใช้ชีวิตนั้นๆ เพื่อบ่งบอกสถานะของตัวบุคคลในมิติการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลที่เป็นตัวบ่งชี้สำคัญในการแสดงความแตกต่างทางชนชั้น และเป็นกลไกในการดำรงรักษาโครงสร้างชนชั้นให้คงอยู่ต่อไป รสนิยมในที่นี้จำแนกได้ 3 ระดับ ได้แก่ 1.รสนิยมหลักหรือรสนิยมที่ได้รับความชอบธรรม (legitimated taste) ก็คือรสนิยมของชนชั้นกระฎุมพีหรือชนชั้นสูง 2.รสนิยมระดับกลาง (middle-brow taste) เป็นรสนิยมของกลุ่มชนชั้นกลาง และ 3. รสนิยมมวลชน (popular taste) หมายถึงรสนิยมที่แพร่หลายในหมู่คนจำนวนมากหรือชนชั้นแรงงาน

14. ฟุตบอล (football) หมายถึง กีฬาประเภททีม โดยมีกติกากำหนดให้ผู้เล่นสามารถใช้ทุกส่วนของร่างกายควบคุมลูกฟุตบอลได้ยกเว้น มือ แขน และไหล มีเพียงผู้รักษาประตูเพียงคนเดียวที่สามารถใช้มือ แขน และไหล ได้ในพื้นที่ของผู้รักษาประตู ทว่าในงานชิ้นนี้พิจารณาว่าฟุตบอลเป็นพื้นที่การสื่อสารความหมายชนิดหนึ่ง โดยที่ฟุตบอลเป็นสื่อหรือการสื่อสารที่ทำหน้าที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอลทั้งในกลุ่มชนชั้นเดียวกันและต่างชนชั้นกันเข้าไว้ด้วยกัน หรือทำหน้าที่ดำรงรักษาภายในความเป็นชนชั้นเดียวกันและสร้างความแตกต่างกับชนชั้นอื่น

15. การเข้ารหัสความหมายฟุตบอล หมายถึง การทำหน้าที่ของผู้ส่งสารทั้งการส่งข่าวสารและความหมาย และติดตั้งรหัสการถอดความหมาย เพื่อให้ในขั้นตอนของการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารนั้นเป็นไปตามที่ผู้ส่งต้องการ

16. การถอดรหัสความหมายฟุตบอล หมายถึง การตีความหรือการอ่านรหัสความหมายตามแนวคิดของสจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) ทั้งนี้เขาได้เสนอว่าในขั้นตอนการบริโภคนี้จะเป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งที่ข้อมูลข่าวสาร/ความหมายจะได้รับการผลิตขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ สิ่งที่ผู้รับสารกระทำไม่เพียงแต่จะทำการ “อ่านความหมาย” ที่อยู่ในสารของผู้ส่งเท่านั้น หากแต่ผู้รับสารยังนำตัวเองเข้าไปสร้างความหมายในสารด้วย นั่นหมายความว่า ช่วงเวลาแห่งการถอดรหัส (decoding) และช่วงเวลาของการเข้ารหัส (encoding) จะเป็นช่วงเวลาที่มิอิสระในตนเอง แยกขาดจากกัน และไม่จำเป็นต้องขึ้นอยู่ด้วยกัน

17. แบบแผนการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล หมายถึง แบบแผนหรือวิธีการในการเล่นหรือชมฟุตบอล ซึ่งพิจารณาจากการเข้าถึง สถานที่ ค่าใช้จ่าย เป็นต้น

18. การดำรงรักษาชนชั้น หมายถึง การที่ผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอลใช้ฟุตบอลเป็นสื่อในการดำรงรักษาชนชั้นที่ตนเองสังกัด

19. การเปลี่ยนแปลงชนชั้น หมายถึง การที่ผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอลใช้ฟุตบอลเป็นสื่อในการเลื่อนชนชั้นจากเดิมไปสู่ชนชั้นที่สูงขึ้น เช่น จากชนชั้นล่างไปสู่ชนชั้นกลาง เป็นต้น

20. กลุ่มผู้เล่น (players) หมายถึง กลุ่มผู้เล่นฟุตบอลที่มีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้เล่นที่เป็นกลุ่มชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง

21. กลุ่มผู้ชม (spectators) หมายถึง กลุ่มผู้ที่มีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน ในการศึกษาคั้งนี้จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มที่ประกอบด้วยกลุ่มผู้ชมที่เป็นชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง

6. ข้อจำกัดของงานวิจัย

เนื่องจากส่วนหนึ่งของการศึกษาเป็นกลุ่มคนชนชั้นสูงที่อาจมีจำนวนน้อยและยากต่อการเข้าถึง นอกจากนั้นอาจมีข้อจำกัดเรื่องการใช้ข้อมูล ข้อจำกัดเรื่องสถานที่ เวลา การให้ความร่วมมือ รวมถึงความพร้อมทางด้านอื่น ๆ ของแหล่งข้อมูล ดังนั้นการเก็บข้อมูลอาจทำได้ไม่สมบูรณ์เต็มที่ นอกจากนั้นยังเน้นการศึกษาในกลุ่มผู้ชายเป็นหลัก อาจทำให้ข้อมูลในส่วนของผู้หญิงมีน้อยเกินไป

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถสร้างความรู้และความเข้าใจในวัฒนธรรมกีฬาฟุตบอลที่มีอิทธิพลต่อผู้เล่น ผู้รับสาร และสังคม เพื่อให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของกีฬาฟุตบอลและกีฬานชนิดอื่น ๆ มากขึ้น

2. เกิดองค์ความรู้ทางด้านโครงสร้างทางชนชั้นของสังคมและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การดำรงอยู่ของชนชั้นในสังคมที่อาจนำไปสู่แนวทางการพัฒนาให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมให้มากขึ้น

3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจในการบริโภควัฒนธรรมรูปแบบอื่น ๆ จากต่างประเทศที่ไหลเข้ามาในสังคมไทย เช่น การดื่มไวน์ อาหาร เสื้อผ้าแฟชั่น เป็นต้น

4. คาดหวังว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ในการต่อยอดองค์ความรู้ในด้านสื่อศึกษา และวัฒนธรรมศึกษาในมิติผู้ส่งสารและผู้รับสารในแวดวงวิชาการไทยให้มากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะทบทวนแนวคิด และงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยแนวคิดในการศึกษาการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง “ชนชั้น”: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย ประกอบด้วย 6 แนวคิดหลักด้วยกันคือ

1. แนวคิดเรื่องกีฬา (sport) และกีฬาฟุตบอล (football/soccer)
  - 1.1 ประวัติ พัฒนาการ ความหมาย ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของกีฬา
  - 1.2 กีฬาฟุตบอลในบริบทสังคมตะวันตกและสังคมไทย
2. แนวคิดเรื่องชนชั้น (class) และการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification)
3. แนวคิดเรื่องสังคมวิทยาวัฒนธรรม (cultural sociology) ของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่ประกอบด้วยแนวคิดย่อยดังนี้
  - 3.1 แนวคิดเรื่องการปฏิบัติ/วัตรปฏิบัติ (practice)
  - 3.2 แนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (cultural capital)
  - 3.3 แนวคิดเรื่องรสนิยม (taste)
4. แนวคิดเรื่องสัญวิทยา (semiology) การเข้ารหัส (encoding) และการถอดรหัส (decoding)
5. แนวคิดเรื่องการศึกษาผู้รับสารแนวใหม่ของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley)
6. แนวคิดบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์ (ideological communication)

ทั้ง 6 แนวคิด ผู้วิจัยจะใช้เป็นกรอบความคิด และแนวทางหลักในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ ขณะที่ในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ (1) งานวิจัยเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลและการสื่อสาร (2) งานวิจัยเกี่ยวกับชนชั้นในสังคมไทยกับการสื่อสาร และ (3) งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารในมิติการเข้ารหัสและการถอดรหัส

1. แนวคิดเรื่องกีฬา (sport) และกีฬาฟุตบอล (football/soccer)

1.1 ประวัติ พัฒนาการ ความหมาย ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของกีฬา (sport)

แม้ว่าจะไม่มีใครสามารถยืนยันได้ว่า มนุษย์สร้างกีฬาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อใด และใครเป็นผู้ที่สร้างกีฬาขึ้นมาเป็นคนแรก คำถามนี้อาจดูไม่สำคัญเท่าใดนักเมื่อเทียบกับคำถามที่ว่ากีฬามีความสำคัญแค่ไหนกับมนุษย์? ในทัศนะด้านหนึ่งกีฬาจะไม่ค่อยมีความสำคัญอะไรมากนัก เพราะเป็นเรื่องของความบันเทิงสนุกสนานเพียงอย่างเดียว แต่แท้ที่จริงแล้ว ความสำคัญของกีฬาไม่ใช่เรื่องธรรมดา ๆ เลย ความสำคัญของกีฬาไม่ได้เกิดขึ้นมาในวันนี้ หากทว่าความสำคัญของกีฬานั้นได้เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับพัฒนาการของมนุษยชาติเลยทีเดียว ทั้งนี้ Coakley (1998: 63) ระบุว่า แม้แต่ในสังคมมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สภาพการดำรงชีวิตเต็มไปด้วยความลำบากแค้นและอันตราย กิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์มีเพื่อความอยู่รอด ใช้ความสามารถทางร่างกายที่เข้มแข็งเพื่อควบคุมและมีอำนาจเหนือผู้อื่น ปรากฏหลักฐานข้อมูลทางโบราณคดียืนยันว่า การเล่นเกมหรือกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์มาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ และยังเป็นที่น่าพอใจว่า เมื่อเริ่มต้นยุคสมัยแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ เช่น สมัยกรีกและโรมัน ก็มีหลักฐานอย่างชัดเจนว่า กีฬาเกิดขึ้นแล้ว (Scambler, 2005: 7) ซึ่ง Coakley (1998: 326) สรุปความเห็นที่ชัดเจนว่า ตลอดประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา กีฬาเป็นความบันเทิงสาธารณะรูปแบบหนึ่งที่มีพัฒนาการเคียงคู่กับมนุษย์มาโดยตลอด

กีฬา (sport) มีรากศัพท์มาจากคำว่า “desporter” ที่มาจากคำในภาษาละตินว่า “lususnature” ซึ่งหมายถึงเครื่องหย่อนใจหรืองานอดิเรกที่น่าพอใจ แต่ถ้าใช้คำว่า “to sport” ก็จะหมายถึงการทำให้ตนสนุก (to amuse self) (นพพร สุวรรณพานิช, 2545: 15)

ปัจจุบันกีฬาก็มีความหมายที่หลากหลายมาก เช่น Cummings (Cummings 1964, อ้างถึงใน จรินทร์ ธานีรัตน์, 2527: 1) อธิบายว่า กีฬานั้นมีความหมายกว้างมาก ที่อาจหมายรวมถึงกิจกรรมการเล่น กิจกรรมยามว่าง เกมการทดสอบ หรือการแข่งขันต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดทักษะความชำนาญ ความแข็งแรง ความอดทน และความสง่างามทางร่างกายของบุคคล ได้แก่ กิจกรรมประเภทเดี่ยว คู่ ทีม หรือกีฬาทางน้ำ

นอกจากนั้น Encyclopedia Americana (1967, อ้างถึงในจรินทร์ ธานีรัตน์, 2527: 1-2) อธิบายความหมายของกีฬา 3 ระดับคือ 1. หมายถึงกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในยามว่าง (pastime) 2. หมายถึงกิจกรรมประเภทการเล่น (play) และเกม (games) ต่าง ๆ โดยเฉพาะได้แก่กิจกรรมการเล่นประเภทต่าง ๆ ไม่มีกติกามากนัก และส่วนใหญ่เป็น

กิจกรรมประเภทที่เล่น ในที่โล่งแจ้ง (outdoor) เช่น การแข่งขัน (racing) การตกปลา (fishing) และการล่าสัตว์ (hunting) และ 3. หมายถึงเกม (games) หรือการทดสอบ (contest) หรือการแข่งขันใด ๆ ก็ได้ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดความสง่าผ่าเผย และความแข็งแกร่งของร่างกาย และรวมถึงการส่งเสริมให้เกิดผลโดยตรงต่อทักษะของบุคคล (personal skills) จากความหมายดังกล่าวนี้ ได้รวมเอาเกมการแข่งขันนับตั้งแต่กีฬาบริดจ์ จนถึงกีฬามวยปล้ำ และจากหมากรุกจนถึงบาสเก็ตบอล โดยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลได้พักผ่อนหย่อนใจในเวลาว่าง และให้ทักษะทางร่างกายเกิดความว่องไว ความแข็งแกร่ง และทนทานทางร่างกาย และเป็นผลให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินทางจิตใจด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นความหมายและบทบาทของกีฬาที่มีมาแต่อดีตกาลทั้งทุกวันนี้

จากการทบทวนพัฒนาการของกีฬาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณเป็นต้นมา พบว่าแต่เดิมนั้น กีฬามีบทบาทเพื่อความสนุกสนานผ่อนคลาย เพราะถือว่าการละเล่นอย่างหนึ่ง ส่วนบทบาทประการที่สองของกีฬาก็มีพื้นฐานมาจากการฝึกฝนร่างกายเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำสงคราม ก่อนที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของเกียรติยศชื่อเสียงในภายหลัง (Dunning, 1999: 48) เช่น ในการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกโบราณ (Primitive Olympic Games) ที่มีอุดมการณ์การแข่งขันคือ เร็วกว่า (citius) สูงกว่า (altius) และแข็งแรงกว่า (fortius) โดยมีจุดหมายที่จะสร้างประชาชนของรัฐตนเองให้มีร่างกายแข็งแรง อดทนและมีสมรรถภาพสูงสุด เพื่อป้องกันรักษาเอกราชหรือพ้นจากการรุกรานของรัฐอื่น ๆ (จรินทร์ ธานีรัตน์, 2527: 38) ทว่าล่วงถึงปัจจุบัน ขณะที่บทบาทแรกของกีฬานั้นยังคงมีอยู่ แต่บทบาทที่สองได้ปรับเปลี่ยนไปเป็นลักษณะการทำ “สงครามแบบจำลอง” ทั้งนี้เพราะโดยนัยยะส่วนหนึ่งของการแข่งขันกีฬาก็เพื่อการมีชัยชนะเหนือคู่แข่งนั่นเอง

ในสังคมตะวันตกมีบันทึกในช่วงยุโรปสมัยกลาง กีฬาถูกแบ่งเป็น 4 ประเภทคือ ประเภททัวร์นาเมนต์ ประเภทล่าสัตว์ ประเภทยิงธนู ประเภทกีฬาพื้นบ้าน ซึ่งปรากฏร่องรอยของการแบ่งแยกประเภทกีฬาไปตามความแตกต่างของชนชั้น โดยที่กีฬา “ทัวร์นาเมนต์” ที่มีลักษณะการจัดแข่งเป็นรายการในช่วงเวลาหนึ่ง และกีฬา “ล่าสัตว์” นั้นคนชั้นปกครองและอัศวินนิยมเล่นกัน ส่วนกีฬา “ยิงธนู” เป็นกีฬายอดนิยมของชนชั้นกลาง ขณะที่ผู้คนธรรมดาหรือชาวบ้านทั่วไปก็จะสนุกสนานกับ “กีฬาพื้นบ้าน” ที่คิดรูปแบบการเล่นขึ้นมาเองในแต่ละชุมชน หรือลอกเลียนกันมา เช่น ชนไก่ แข่งสุนัข โดยในราวศตวรรษ 12-16 เป็นช่วงที่การแข่งขันแบบทัวร์นาเมนต์ได้รับการ “ยกระดับให้เป็นอารยะ” (civilization) มากขึ้น โดยที่กระบวนการดังกล่าวได้ส่งผลให้รูปแบบการแข่งขัน หรือการต่อสู้ ที่ใช้ความรุนแรง และสมจริง (real) ที่เกี่ยวข้องกับการไล่ล่าฆ่าฟันได้เปลี่ยนแปลงมาสู่มหกรรมกลางแจ้งที่เน้นจำลองเหตุการณ์จากความเป็นจริง (mock) ที่ให้

ความสำคัญกับการแสดงและการชมและเป็นการเผยถึงบทบาทของผู้ดูผู้ชม (spectators) โดยเฉพาะกลุ่มสตรีชนชั้นสูงที่เข้ามามีส่วนร่วมกับกีฬามากขึ้น เหล่านี้เป็นรากฐานที่พัฒนาไปสู่ความเป็น “กีฬาสสมัยใหม่” (modern sports) (Dunning, 1999: 48-49)

ทั้งนี้ Allen Guttman (1994: 2-3) สรุปถึงกระบวนการทำกีฬาแบบดั้งเดิม (premodern sports) ให้กลายเป็นกีฬาสสมัยใหม่ (modern sports) ไว้ 7 ประการด้วยกันคือ 1. เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทางโลก (secularism) แม้ว่าจะมีลักษณะเป็นพิธีกรรมที่เร่ร่อนไร้อาณัติ แต่ก็พ้นไปจากพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 2. มีความเท่าเทียม (equality) ไม่ว่าผู้เข้าแข่งขัน จะมีสีผิว ชนชั้น หรือชาติพันธุ์ใดก็ตาม ก็ต้องอยู่ภายใต้กฎของการแข่งขันแบบเดียวกัน 3. มีองค์กรเข้ามาทำหน้าที่จัดการ (bureaucratization) โดยพ้นจากพิธีกรรมแบบเดิมที่มอบหน้าที่ให้กับผู้นำทางศาสนา / พระ เป็นผู้จัดการ แต่จะจัดตั้งเป็นองค์กรระดับชาติเข้ามาควบคุมดูแล เช่น คณะกรรมการโอลิมปิกสากล (ไอโอซี) หรือสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (ฟีฟ่า) 4. มีความเฉพาะตัวในแต่ละประเภท

กีฬา (specialization) ไม่ว่าจะเป็กฎกติกา หรือวิธีการเล่น ซึ่งจะมีความพิเศษเฉพาะตัวที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น รักบี้ ฟุตบอล และอเมริกันฟุตบอล 5. มีกระบวนการที่เป็นเหตุเป็นผล (rationalization) กล่าวคือ ตัวกฎกติกาสามารถมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมอยู่เสมอ ตัวนักกีฬาได้รับการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบ และอาจใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้มากที่สุดนอกเหนือจากทักษะส่วนตัวของนักกีฬาเอง 6. สามารถวัดหรือประเมินเป็นตัวเลขเชิงประจักษ์ได้ (quantification) ดังนั้น “สถิติ” จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในเกมการแข่งขัน และ 7. ยึดติดอยู่กับบันทึกสถิติ (the obsession with records) นั่นคือผลของการแข่งขันที่ผ่านมาจะได้รับการบันทึกเอาไว้ในรูปของสถิติ เพื่อรอการทำทลายครั้งใหม่ ๆ

จากการที่กีฬาดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นกีฬาสสมัยใหม่ ประกอบกับเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาไปอย่างมาก ยิ่งทำให้กีฬากลายเป็นแหล่งความบันเทิงขนาดใหญ่ที่สามารถทะลุทะลวงไปได้แทบทุกมุมโลก เช่น อเมริกันฟุตบอล บาสเก็ตบอลเอ็นบีเอ จักรยานตุรเคอเฟรองซ์ รถแข่งฟอร์มูล่าวัน เทนนิสวิมเบิลดัน โอลิมปิกเกมส์ ฟุตบอลโลก ฯลฯ กีฬาในระดับโลกเหล่านี้นับวันจะสอดแทรกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตผู้คนมากยิ่งขึ้น โดยที่ยังไม่นับรวมถึงกีฬาในระดับภูมิภาค เช่น เอเชียนเกมส์ ระดับประเทศ เช่น ซีเกมส์ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ระดับชุมชน ระดับสถาบัน ฯลฯ

ดังที่ได้กล่าวมานั้นจะพบว่า บทบาทของกีฬาไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในประเทศตะวันตกเท่านั้น หากแต่เห็นได้ว่ากีฬามีบทบาทอยู่คู่กับผู้คนทั่วทุกมุมโลกเลยทีเดียว จึงอาจกล่าวได้ไม่เกินความจริงนักว่ มนุษย์ทุกคนก็ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับกีฬา ซึ่ง Dunning (1999: 5) ยืนยันว่า

“กีฬา” นั้นมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของผู้คนอย่างมากมาตั้งแต่อดีตกาล เกี่ยวข้องกับคนทุกพื้นที่ ชนชั้น เชื้อชาติ เพศ และวัย ตั้งแต่เด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่ม กระทั่งวัยชรา โดยอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมกับกีฬาไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หากไม่รักที่จะเป็น “ผู้เล่น” (players) บางทีก็เลือกที่จะเป็น “แฟนตลอดไป” (fans for life) หรือมีบ้างที่ไม่ชอบกีฬา หรือรู้สึกว่ กีฬาเป็นอะไรที่น่าเบื่อ “เพราะไม่ใช่ทุกคนจะรักกีฬา คนเกลียดก็มี แต่พวกเขาจะเกิดความรู้สึกบางอย่าง เมื่อรู้ว่าทีม หรือลูกหลานของตนได้รับชัยชนะ นั่นก็คือความรู้สึกภาคภูมิใจ หากแพ้ก็จะรู้สึกห่อเหี่ยว”

นักวิชาการทางสังคมวิทยาเปรียบเทียบว่า กีฬานั้นก็คือ “ละครที่ไร้สคริปต์” และ “ไม่จำเป็นต้องมีคำพูด” แต่ก็สามารถปลุกเร้าอารมณ์ผู้ชมได้อย่างต่อเนื่อง และตลอดเวลา โดยที่ไม่รู้เลยว่าในแต่ละเกมนั้น เรื่องจะจบลงอย่างไรดังที่ Maguire (Dunning, 1999: 3) เรียกว่าเป็นที่แสวงหาความตื่นเต้นในชีวิต และบทบาทหลักของกีฬาไม่ว่าจะในฐานะผู้เล่น หรือผู้ชมต่างก็ได้สัมผัสกับอารมณ์ดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งก็อาจจะรวมทั้งความรื่นรมย์สมใจ และความไม่สมใจ กรณีที่ทีมโปรดหรือดาราคนโปรดประสบกับความพ่ายแพ้ด้วยก็ได้ ซึ่งผู้คนในสังคมสมัยใหม่นั้น ต้องการบริหารอารมณ์ของตนเอง ถึงแม้จะไม่ได้เป็นผู้เล่น แต่ก็เป็นผู้ชมเพื่อที่จะได้ใช้อารมณ์ร่วม และคาดหวังผลแพ้-ชนะ ไปกับการแข่งขัน

และจากบทนำหนังสือ “Sport Matters” ของ Eric Dunning (1999: 1-7) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ (function) ของกีฬาในสังคมสมัยใหม่ไว้ที่น่าสนใจที่สามารถแบ่งได้ 5 ประเด็นดังนี้คือ 1) เป็นภาษากลางเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน และคนแปลกหน้า 2) เป็นพื้นที่ต่อต้านการถูกควบคุม 3) เป็นแหล่งแสวงหาความสนุกสนานตื่นเต้นเร้าใจในชีวิต 4) เป็นพื้นที่ที่ “แฟนกีฬา” (fans) ใช้ประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตน และ 5) เป็นศาสนา/พิธีกรรม

นอกจากนั้น John Fiske (Dunning, 1999: 3-4) ยังเสนอว่าในแง่มุมมองของกีฬานั้น “แฟนกีฬา” ไม่เพียงแต่ใช้เป็นที่แสวงหาความรื่นรมย์เท่านั้น แต่ยังเป็นที่ ประกอบสร้าง “อัตลักษณ์” (identity) และความสัมพันธ์ขึ้นมา เพื่อให้พวกเขารับรู้ถึงความเป็นตัวเองที่แตกต่างไปจากเดิม ที่ถูกควบคุมโดยนายจ้าง หรืองานประจำแต่ละวัน

Arthur Berger (2005: 155 - 156) ได้พยายามชี้ให้เห็นว่ากีฬามีใช้เพียงมอบความสนุกสนานบันเทิงเท่านั้นโดยตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใดเราจึงได้รับความบันเทิงจากกีฬา? เราได้อะไรจากการแข่งขัน? มันตอบสนองความพึงพอใจในมิติไหน? และมันบอกอะไรบ้างทางสังคม? ซึ่ง Berger ชี้ให้เห็นว่ากีฬาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบ่มเพาะทางสังคม สอนให้ตระหนักถึงแนวทางในการดำเนินชีวิต ความคิด ค่านิยมในการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยอมรับในสถานภาพและ โครงสร้างความเป็นชนชั้นในสังคม ดังนั้นไม่เพียงแต่นักกีฬาเท่านั้นที่ต้องเรียนรู้การทำหน้าที่และการปฏิบัติตามกติกา กฎ ระเบียบ คนดูในสนามและผู้ชมที่บ้านก็

ต้องเรียนรู้ด้วยเช่นกัน

นอกเหนือไปจากบทบาทหน้าที่ของกีฬาที่ตั้งเสนอมานั้นแล้ว กีฬายังถูกนำมาประกอบสร้างกำหนดความหมายเพื่อใช้ในสังคมไทยอีกหลายความหมาย เช่น กีฬาคือการออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง มีคุณภาพชีวิต และจิตใจที่ดี หรือการแข่งขันม้าคือกีฬาของพระราชา รักบี้คือกีฬาที่เล่นโดยสุภาพบุรุษ อีกทั้งยังใช้ในความหมายเป็นกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด รวมไปถึง “เชื่อมสัมพันธ์ไมตรี” เช่น แรลลี่ครอบครัว กอล์ฟนายร้อยจปร. ฟุตบอลประเพณี ฟุตบอลจตุรมิตร เป็นต้น

จากที่ได้กล่าวมานั้นจะพบว่ากีฬามีบทบาท ความหมายและความสำคัญต่อชีวิตผู้คนอย่างมากมาย และเมื่อมองย้อนกลับมาในสังคมไทยที่มีกีฬาดั้งเดิม เช่น มวย ตะกร้อ รวมทั้งที่เป็รับกีฬาสมัยใหม่มา เช่น เทนนิส แบดมินตัน รักบี้ กอล์ฟ ฟุตบอล ฯลฯ อย่างยาวนาน กระทั่งกลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมร่วมสมัย ที่สอดแทรกเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ และด้วยการที่กีฬาเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างหรือสิ่งที่สังคมผลิต (social construct / social product) ขึ้นมาโดยมนุษย์ ย่อมหมายความว่า กีฬาเองก็ถือเป็นระบบแห่งความหมาย (system of meaning) ชนิดหนึ่งที่ทุกครั้งที่มีการลงรหัสความหมายในกีฬาก็หมายความว่ากรอบวิธีคิดของสังคมและวัฒนธรรมจะเข้ามากำหนดอยู่ด้านหลังตลอดเวลา ซึ่งนำไปสู่ความสนใจของผู้วิจัยที่ต้องการจะศึกษาในประเด็นที่ว่า กีฬาฟุตบอลได้รับการสร้าง/เข้ารหัสความหมายไว้อย่างไรบ้าง ความหมายดังกล่าวใครหรือกลุ่มบุคคลใดที่มีอำนาจในการสร้าง เผยแพร่ และสร้างความชอบธรรมให้กับความหมายดังกล่าว

1.2 กีฬาฟุตบอล (football/soccer) ในบริบทสังคมตะวันตกและสังคมไทย

1.2.1 ฟุตบอลในบริบทสังคมตะวันตก

ฟุตบอล (football / soccer) เป็นกีฬาที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน ปัจจุบันฟุตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดอย่างหนึ่งของมวลมนุษยชาติ ทั้งนี้เป็นเพราะคุณลักษณะที่สำคัญคือ กฎกติกาที่เข้าใจง่าย ใช้อุปกรณ์และเทคนิคการเล่นเพียงเล็กน้อย (Giulianotti, 1999:1) นอกจากนั้นฟุตบอลยังถือว่าเป็นกีฬาที่สะดวก ไม่ว่าจะที่ไหน ๆ ก็เล่นได้ เกมการแข่งขันเต็มไปด้วยความตื่นเต้นเร้าใจ และความสามารถในการบริหารจัดการจากองค์กรที่ดูแลการแข่งขัน (รณพงศ์ คำนวนทิพย์, 2549:32-38) ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการ

สื่อสาร การถ่ายทอดการแข่งขันทางวิทยุ และการถ่ายทอดโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญที่ทำให้ฟุตบอลเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายไปแทบทุกมุมโลก

Berger (Berger, 1991: 116) ได้วิเคราะห์ฟุตบอล ที่หมายถึงอเมริกันฟุตบอลเอาไว้ว่า แม้ฟุตบอลจะเป็นเพียงแหล่งบันเทิงที่ดูเรียบง่าย แต่ฟุตบอลก็มีความสำคัญในหลายมิติด้วยกัน อย่างเช่น ที่เรานำภาษาฟุตบอลมาใช้ในวาทกรรมทางการเมือง หรือแม้แต่กลุ่มคนต่างวัยต่างอาชีพ ไม่ว่าจะเป็น เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ คนชรา หรือนักศึกษา พนักงาน ข้าราชการ ฯลฯ ต่างก็เล่นฟุตบอลกัน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะฟุตบอลนั้นได้รับการผลิตอย่างเป็นทางการเป็นอุตสาหกรรม มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน และจะยังมีไปไม่มีที่สิ้นสุด ขณะเดียวกัน ฟุตบอล ในความหมายของเกมฟุตบอล (football / soccer) ที่มีประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบนั้น ก็มีความหมายต่อชีวิตผู้คนที่น่าสนใจ ในความหมายที่คล้ายกันกับอเมริกันฟุตบอล นั่นคือปรากฏการณ์ความนิยมของเกมฟุตบอลในรูปแบบดังกล่าว ที่สามารถทะลุผ่านข้อจำกัดด้านพื้นที่เข้าไปอยู่กับผู้คนที่มีความแตกต่างกัน และยังข้ามวัฒนธรรมจากยุโรปไปสู่อเมริกาใต้ ออสเตรเลีย แอฟริกา เอเชีย หรือแม้กระทั่งสหรัฐอเมริกา

กำเนิดของเกมฟุตบอลที่เล่นกันทุกวันนี้ บันทึกลับส่วนใหญ่ระบุว่าได้รับการพัฒนามาจากประเทศอังกฤษใน ค.ศ. 1863 แต่ทว่าจุดเริ่มก่อนหน้านั้นมีบันทึกประวัติศาสตร์ฟุตบอลหลายฉบับอ้างว่า การเตะลูกบอล หรือลูกกลม ๆ นั้นมีกำเนิดจากหลายมุมโลกยุคโบราณ เพราะการเตะสิ่งของ หรืออะไรสักอย่างเช่นก้อนหินบนพื้นนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติ ก่อนจะพัฒนาขึ้นมาเป็นการเตะของสิ่งเดียวกัน และหลาย ๆ คน แบ่งฝักแบ่งฝ่ายเล่น จึงเกิดการพัฒนากลายเป็นเกมที่มีกฎกติกาขึ้นมาในปัจจุบัน เช่น จีนโบราณ เรียกเกมชนิดนี้ว่า Tsu Chu โดยที่ Tsu หมายถึงการเตะ ส่วน Chu หมายถึงลูกบอลที่ทำจากหนังสัตว์ ส่วนในญี่ปุ่นนั้นเรียกว่า Kemari เล่นในยุคเดียวกับ Tsu Chu คือเมื่อเกือบ 3,000 ปีที่แล้ว โดยมีรูปเขียนโบราณเป็นหลักฐานว่ามีการใช้เสาประตูทำด้วยไม้ไผ่แล้ว นอกจากนี้ ชาวโรมัน และกรีก เองก็มีประวัติศาสตร์ร่วมกับกีฬาชนิดนี้ด้วยเช่นกัน ที่รู้จักกันในชื่อ Harpastum ก่อนจะเปลี่ยนมาเรียก Episkyros และสันนิษฐานว่าเมื่อกรีกหรือโรมัน รุกไปที่ไหนก็จะนำเกมนี้ไปเผยแพร่ด้วยที่นั่น จนเป็นประวัติศาสตร์ที่ยังถกเถียงกันไม่จบสิ้นว่า เกม Harpastum นี้เองหรือไม่ที่เป็นต้นกำเนิดของฟุตบอลในประเทศอังกฤษ (Oliver, 1992: 2)

หากทว่า Guttman (Dunning, 1999: 52-53) ก็มีความเห็นที่ต่างออกไป โดยเขาสันนิษฐานว่าฟุตบอลกำเนิดขึ้นในอิตาลี โดยพัฒนาขึ้นมาจากเกมพื้นบ้านที่เต็มไปด้วยความรุนแรง ซึ่งว่ากันว่าฟุตบอลในเมืองฟลอเรนซ์นั้นรุนแรงกว่า และหนักกว่ารักบี้เสียอีก แต่ก็ไม่มีหลักฐานอะไรชี้ชัดนัก ทั้งนี้ Dunning ให้ข้อสังเกตว่า ฟุตบอลนั้นเล่น และชมอยู่ทุกชาติทั่วโลก แต่

อาจมีความแตกต่างใน “ชื่อ” เช่น football หรือ soccer หรือในภาษาอังกฤษ เยอรมันเรียก fussball ภาษาดัตช์เรียก voetball และ futebol ในภาษาโปรตุเกส futbol ภาษาสเปน หรือ fottboll ในภาษาสวีเดน และที่แปลกกว่าที่อื่นก็คือที่อิตาลีเรียกฟุตบอลว่า calcio ที่ดูแตกต่างออกไปราวกับต้องการจะประกาศว่า ที่นี้คือที่ให้กำเนิดเกมฟุตบอล (Dunning, 1999: 80)

อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มต้นของการเล่นฟุตบอลที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเป็นการแข่งขันในวัน ชโรฟทิวสเดย์ (Shrove Tuesday) ที่เป็นฟุตบอลสมัยโบราณที่เล่นในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศอังกฤษ โดยจัดแข่งขันกันเป็นประจำทุกปี ผู้เล่นแต่ละข้างมีนับร้อยคน ที่พยายามเอาบอลเข้าประตูให้ได้ด้วยวิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป่าหรือเตะ ขว้าง หรือถือบอลไป ต่อมาก็ฟิซนิคนี้ได้รับความนิยมมากขึ้นจึงมีการเล่นนอกเทศกาลและมีการฝึกซ้อมกันตามสถานที่ต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1314 มีประกาศห้ามเล่นฟุตบอลในกรุงลอนดอนเพื่อป้องกันความวุ่นวายไกลาหล ผู้ฝ่าฝืนมีบทลงโทษถึงจำคุก และในปี ค.ศ. 1365 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 แห่งอังกฤษมีพระบรมราชโองการห้ามเล่นฟุตบอลเพราะเกรงว่าเด็กหนุ่มจะมัวแต่เล่นฟุตบอลโดยไม่สนใจฝึกทหาร ในปี ค.ศ. 1583 มีการเขียนถึงกีฬาฟุตบอลไว้ว่าเป็น “ฆาตกรรม การทำร้ายร่างกาย และการหลั่งเลือดขโถมดิน” (นพดล เวทสวัสดิ์, 2543: 84) และมีรายงานความรุนแรงของการเล่นฟุตบอลในคริสต์ศตวรรษที่ 18 มากมายจนมีการระงับการแข่งขันชโรฟไทด์ฟุตบอล และในปี ค.ศ. 1846 นักเรียนเก่าจากโรงเรียน Eton, Shrewsbury, Winchester, Harrow, Rugby ที่ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge University) จำนวน 14 คนเป็นกลุ่มผู้ริเริ่มวางกติกาฟุตบอลเพื่อเล่นกันในมหาวิทยาลัย กติกาดังกล่าวมีชื่อว่ากติกาเคมบริดจ์ ที่ต่อมาสมาคมฟุตบอลอังกฤษนำมาพัฒนาต่อจนเป็นกติกามาตรฐานของการเล่นฟุตบอลที่ได้รับการยอมรับและแพร่หลายไปทั่วทุกมุมโลก (สุรพล คงลาภ, 2547: 3 - 5)

เกมฟุตบอลในอังกฤษได้รับการพัฒนาเป็นกีฬาอาชีพตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1860 ที่ได้รับความนิยมจากคนงานโรงงานอย่างมาก และเริ่มเก็บค่าผ่านประตูเพื่อเข้าชมเกมการแข่งขัน ฮอบสบอว์ม (Hobsbawm, 1983: 263-308) กล่าวไว้ว่า กีฬาคือปฏิบัติการทางสังคมสมัยใหม่ที่พัฒนาจนเป็นสถาบันหนึ่งในสังคม กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬามวลชน (mass sport) และกลายมาเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกรรมาชีพ (mass proletarian cult) ในสมัยต้นทศวรรษ 1950 ฮอบสบอว์มให้ข้อสังเกตไว้ว่า นักฟุตบอลจะต้องเป็นชนชั้นแรงงานที่มีทักษะและความชำนาญมากกว่าการเป็นผู้ที่ใช้กำลังเพียงอย่างเดียว

จากการละเล่นที่เปี่ยมด้วยความป่าเถื่อนรุนแรงสู่ความเป็นระบบระเบียบภายใต้กฎกติกาเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงให้เห็นว่าฟุตบอลได้ผ่าน “กระบวนการทำให้เป็นกีฬา” (sportisation) เพื่อให้การแข่งขันปราศจากอันตราย มีความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน และ

เล่นอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลที่เข้ามากำหนดหรือยกระดับจากกีฬาพื้นบ้านสู่ความเป็นกีฬาสสมัยใหม่นั้นก็คือกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และสมาคมฟุตบอลอังกฤษที่ล้วนแต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีสถานภาพความเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนดมาตรฐานของวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นการสถาปนาความบันเทิงของชนชั้นตนเองจนกลายเป็น “ต้นแบบ” ที่ครอบงำต่อบุคคลในชนชั้นอื่น ๆ อันหมายความว่าจากฟุตบอลที่เคยเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นแรงงานในอังกฤษที่เป็นผู้สร้างผู้เสพวัฒนธรรมของตนเองนั้นได้เปลี่ยนไปเป็นผู้ใช้วัฒนธรรมที่คนอื่นสร้างมาให้

ภายหลังจากที่การเล่นฟุตบอลได้ผ่านกระบวนการ “ยกระดับให้เป็นกีฬา” (sportisation) หรือที่เรียกว่าเป็นกีฬาฟุตบอลสมัยใหม่ นั่นคือมีการสร้างกฎกติกาขึ้นมาควบคุมและเล่นอยู่ในมาตรฐานเดียวกันที่มีอังกฤษเป็นแม่แบบ ในที่สุดฟุตบอลก็กลายเป็นกีฬาสากลที่แพร่หลายออกไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว จนเป็นกีฬาสากล ฟุตบอลจึงเกิดการแพร่หลายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว โดยจะเคลือบมาในยุคจักรวรรดินิยม เมื่อประเทศอังกฤษรุกคืบไปที่ไหนก็เผยแพร่เกมฟุตบอลไปพร้อม ๆ กับการค้าและการศึกษา (Guttman, 1994: 2-3)

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า “ฟุตบอล” (soccer) เป็นกีฬาที่มีความ “สากล” อย่างยิ่งก็คงไม่ผิดนัก มนุษย์เกือบทุกชาติทุกวัฒนธรรมต่างรู้จักกับเกมการละเล่นเตะลูกฟุตบอลกลม ๆ ใบนี้นี้ กัตต์แมน (Guttman, 1994) ถึงกับระบุว่า ไม่มีอะไรที่แพร่หลายไปทั่วจักรวาลได้มากกว่าฟุตบอลอีกแล้ว และจากข้อมูลของสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (ฟีฟ่า) นั้นยืนยันว่ามีนักฟุตบอลอาชีพ และสมัครเล่นทั่วโลกถึงกว่า 120 ล้านคน (Giulianotti, 1999) นอกจากนี้การแข่งขันฟุตบอลโลก 2006 มีจำนวนชาติที่เข้าร่วม แข่งขันตั้งแต่รอบคัดเลือกถึง 178 ชาติด้วยกัน ซึ่ง Dunning ถึงกับกล่าวว่า “ไม่มีกิจกรรมไหนที่สร้างความสนใจจากคนทั้งโลกได้พร้อม ๆ กันอย่างนี้มาก่อน” (Dunning, 1999: 1) และในฟุตบอลยูโร 2008 ที่ผ่านมาในนัดเปิดสนามได้มีการถ่ายทอดไป 180 ประเทศทั่วโลกที่คาดว่าผู้ชมกว่าพันล้านคน

1.2.2 ฟุตบอลในบริบทสังคมไทย

ในบันทึกประวัติศาสตร์ คนไทยเริ่มรู้จักกีฬาฟุตบอลในราว พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้ทรงส่งพระราชโอรสและนักเรียนทุนหลวงไปศึกษาเล่าเรียนที่ประเทศอังกฤษ กล่าวกันว่า เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้นำกีฬาลูกหนังเข้ามาสู่แผ่นดินสยาม และราษฎรพากันเรียกกีฬาชนิดนี้ว่า “หมาเตะ” ซึ่งการเล่นส่วนใหญ่เน้นเพื่อความสนุกสนานมากกว่าการเล่นเป็นทางการ (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 1-2)

อย่างไรก็ตาม มีการสันนิษฐานว่า แท้จริงแล้วฟุตบอลอาจเริ่มมีในสังคมไทยในราวรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นการเล่นกันอยู่ในวงจำกัดของชาวต่างชาติที่เข้ามาพำนักในพระนครขณะนั้น อย่างไรก็ตามการเล่นชนิดนี้ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักและสนใจของชาวไทย จนกระทั่งล่วงเข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 5

นับแต่ยุครัตนโกสินทร์กลางเป็นต้นมา โดยเฉพาะในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 เป็นยุคสมัยที่กีฬาต่างประเทศได้เข้ามาสู่สังคมไทยมากมายหลายประเภท อาทิ เทนนิส รักบี้ จักรยานกอล์ฟ เป็นต้น แต่กีฬาที่เป็นที่นิยมมากที่สุดไม่มีเกินกีฬาโดเกนฟุตบอลไปได้ ดังมีบันทึกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในกีฬาเป็นอย่างมาก พระองค์ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนางและข้าราชการในพระราชสำนัก (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร , 2525: 39) หรือพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าต้องขอแสดงตนว่า เป็นผู้หนึ่งซึ่งเห็นชอบดีกับการเล่นของอังกฤษชนิดนี้ และมีความปรารถนาจะให้แพร่หลายต่อไป...” (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 9)

ทั้งนี้เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นผู้ริเริ่มแปลกติกาการแข่งขันฟุตบอลเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2444 (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 4) เมื่อมีการจัดทำกฎกติกาที่เป็นมาตรฐาน มีการจัดการแข่งขันในแวดวงชนชั้นสูงเป็นระยะ ปฏิบัติการเช่นนี้ยิ่งสร้างความชอบธรรมให้กับฟุตบอล จากนั้นกีฬาฟุตบอลจึงเริ่มเผยแพร่สู่ชนชั้นกลางผ่านระบบการศึกษาและชนชั้นประชาชนทั่วไปในภายหลัง

ความสนใจในกีฬาฟุตบอลได้เริ่มแพร่หลายรุกคืบสู่โรงเรียนและสถานศึกษาอย่างกว้างขวาง แม้ว่าจะมีเสียงคัดค้านเพราะเห็นว่าเป็นการเล่นที่มีการเข้าปะทะที่รุนแรงก็ตาม (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 10) ในหมู่นักปกครองก็ไม่สนับสนุน เพราะเห็นว่าการเล่นฟุตบอลมีแต่ผลร้าย นอกจากเสียเวลาเรียนแล้วอาจทำให้เด็กได้รับอันตรายบาดเจ็บแข่งขานหักกระดูกหักอาจถึงตายได้ ทว่าเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงธรรมการขณะนั้นทรงไม่เห็นด้วยโดยท่านให้ความเห็นว่า

“การบาดเจ็บอาจมีบ้างก็เป็นส่วนน้อย ควรจะได้เล่นกันโดยความระมัดระวัง การเล่นฟุตบอลจะช่วยทางจิตใจเป็นอย่างดี ทำให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักอดทนอดกลั้น รู้จักแพ้รู้จักชนะ ไม่พยายาท ผู้กันซึ่งหน้า มีความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่มีการแบ่งแยก หัดให้เล่นฟุตบอลไม่ใช่เล่นคน (Play the Ball not Play the Man)”

(ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 103)

กระทรวงธรรมการเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังกีฬาฟุตบอลในสังคมไทยผ่านระบบการศึกษา โดยกำหนดข้อบังคับ กติกาการแข่งขันอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม และริเริ่มจัดการแข่งขันระหว่างโรงเรียน บทบาทดังกล่าวนี้ได้ทำให้กีฬาฟุตบอลเริ่มเติบโตอยู่ในระบบโรงเรียนและเริ่มเผยแพร่ไปสู่สังคมภายนอกในภายหลัง

ในปี พ.ศ. 2443 กระทรวงธรรมการได้ริเริ่มให้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลในงานกรีฑานักเรียน มีการกำหนดกติกา เรียกชื่อว่า “กติกาฟุตบอลล์ 119” และให้ถือปฏิบัติว่า “ฟุตบอลล์ เป็นการเล่นที่เป็นพลະศึกษาส่วนหนึ่ง” (สวัสดี เลขยานนท์, 2515: 13) การแข่งขันครั้งนี้เป็นการแข่งขันฟุตบอลอย่างเป็นทางการครั้งแรกในประเทศไทย โดยที่หนังสือพิมพ์บางกอกไทม์ (Bangkok Times) ฉบับภาษาอังกฤษประจำวันพุธที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2443 ได้รายงานไว้ว่า “การแข่งขันฟุตบอลตามข้อบังคับของแอสโซซิเอชัน จะถูกจัดให้มีในเวลาบ่ายของวันเสาร์นี้ ระหว่างบางกอกกับศึกษาธิการและเล่นกันที่คิงส์คอลเลจ” (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 2) การแข่งขันนัดดังกล่าวเป็นการแข่งขันระหว่างทีมบางกอกที่มีผู้เล่นเป็นชาวต่างชาติที่พำนักในพระนครกับทีมชุดศึกษาธิการที่มีผู้เล่นที่เป็นคนไทยเพียง 4 - 5 คนเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเปลี่ยนสนามแข่งมาเป็นสนามหลวง เพื่อเล่นกันให้สนุกและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ชม (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 44) ที่ต่อมากกรมศึกษาธิการได้จัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนรุ่นอายุไม่เกิน 20 ปี ขึ้นเป็นประเภทแรกใน พ.ศ. 2444 และหลังจากนั้นก็ได้เพิ่มการแข่งขันเป็นหลายรุ่นและหลายประเภท (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 10-11)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นยุคที่ฟุตบอลได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และได้รับการยกย่องว่าเป็น “ยุคทองของฟุตบอลเมืองสยาม” (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 11) จากการที่พระองค์ทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ และโปรดขนบธรรมเนียมของชาวอังกฤษหลายอย่างจึงโปรดให้กุลบุตร และหนุ่มไทยเล่นฟุตบอลอย่างแพร่หลาย แทนที่จะเลือกกีฬารักบี้ ซึ่งเป็นกีฬาอดนิยมอีกชนิดหนึ่งของอังกฤษมาเผยแพร่ เพราะพระองค์ท่านทรงเห็นว่าฟุตบอลแบบ “ซอกเกอร์” (soccer) นั้นเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของไทยมากกว่า โดยสมัยนั้นพระองค์ทรงใช้พระนามว่า “นิสิตออกซ์ฟอร์ด” เขียนเรื่องความนิยมฟุตบอลในเมืองไทยด้วยว่า คนไทยพอใจชอบเล่นกันเป็นอันมาก (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 88)

และด้วยความที่พระองค์ท่านทรงสนับสนุนฟุตบอลทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น เสด็จทอดพระเนตรการแข่งขันหน้าพระที่นั่งเป็นประจำ ติดต่อนักอังกฤษให้มาสอนทักษะการเล่น และที่สำคัญพระองค์โปรดเกล้าให้จัดฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทานหรือการแข่งขันฟุตบอลเพื่อชิงถ้วยทองหลวง อันถือว่าเป็นถ้วยพระราชทานใบแรกของประเทศไทย การแข่งขันครั้งนี้มีสโมสรเข้า

ร่วมการแข่งขัน 12 ทีม ในการแข่งขันบางนัดมีผู้เข้าชมกว่า 8,000 คน (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 11) และเป็นการแข่งขันฟุตบอลครั้งแรกที่มีการเก็บค่าชม รวบรวมได้ทั้งหมดเป็นเงินทั้งสิ้น 6,049.95 บาท (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 121) หลังจากนั้นมีการตั้งสโมสรฟุตบอล และสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2495 และแต่งตั้งคณะกรรมการ คณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยเพื่อกำกับดูแลความเรียบร้อยในการแข่งขัน รวมทั้งจัดพิมพ์ระเบียบข้อบังคับออกเผยแพร่ เป็นต้น

ผลจากการที่พระองค์ทรงก่อตั้งคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมการแข่งขันเป็นการเปิดโอกาสให้สโมสรฟุตบอลต่าง ๆ เช่น สโมสรของกรมทหาร กระทรวง ทบวง และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ มีโอกาสได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยแบบเดียวกับการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมฟุตบอลของอังกฤษ โดยมีการริเริ่มการแข่งขันในรูปแบบฟุตบอลถ้วยที่แบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ การแข่งขันฟุตบอลถ้วยใหญ่ (ถ้วย ก.) กับการแข่งขันฟุตบอลถ้วยน้อย (ถ้วย ข.) ซึ่งต่อมาได้เพิ่มถ้วย ค. และถ้วย ง. ในปี พ.ศ. 2505

การจัดรูปแบบการแข่งขันในลักษณะฟุตบอลถ้วยดังกล่าวน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการแข่งขันฟุตบอลของประเทศอังกฤษที่มีการแบ่งชั้นของทีมที่แข่งขันที่เรียกว่า “ดิวิชั่น” ยิ่งแสดงให้เห็นว่าการรับวัฒนธรรมฟุตบอลมาจากประเทศอังกฤษสู่ไทยนั้น มีทั้งรูปแบบการเล่น การจัดการ องค์กร และรูปแบบการดำเนินการแข่งขัน นอกจากนี้กติกาการแข่งขันที่เป็นทางการก็ใช้ตามแบบของประเทศอังกฤษ

ดังที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่าวัฒนธรรมจากชาวตะวันตกหลายต่อหลายชนิดมักนำเข้ามาเผยแพร่โดยเจ้าขุนมูลนาย ดังเช่น กรณีของฟุตบอลที่กลายเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางของอังกฤษที่เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นผู้นำเข้ามาสู่แผ่นดินไทย และเริ่มเล่นกันอยู่ในวงแคบ ๆ ในหมู่ชนชั้นสูง (elite) จากนั้นจึงเผยแพร่สู่ชนชั้นกลางที่มีการศึกษาและชนชั้นประชาชนทั่วไปในภายหลัง อย่างไรก็ตามแม้ว่าฟุตบอลจะเป็นวัฒนธรรมที่รับมาจากโลกตะวันตก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนไทยจะรับมาในลักษณะ “ถูกกระทำ” (passive) เสมอไป เมื่อฟุตบอลของอังกฤษไหลเข้าสู่สังคมไทย ก็จะมีการผสมผสาน (articulation) ปรับตัว และดัดแปลงรูปแบบใหม่ กลายเป็นฟุตบอล “ตะวันตก” ที่มีลักษณะแบบ “ไทย ๆ” เช่น การปรับประยุกต์ใช้ผลสัมโตนลูกฟุตบอล การใช้เท้าเปล่าเตะฟุตบอล เป็นต้น

ในระหว่างช่วงรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6 เห็นได้ว่ามีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ กฎกติกา มารยาท ข้อห้าม ที่มีลักษณะเป็นแบบแผนพิธีการมากขึ้น ทำให้ความบันเทิงแบบเดิมที่เล่นและดูกันอย่างเสรีเปลี่ยนแปลงสู่ความบันเทิงรูปแบบใหม่ภายใต้กรอบที่ชัดเจน และ

การเปลี่ยนแปลงความสนุกสนานจากฟุตบอลที่สำคัญยิ่งในสังคมไทยคือการเป็นผู้ดูผู้ชมหรือผู้รับสารโดยตรงจากสนามแข่งจริงมาเป็นการเป็นผู้รับสารผ่าน “สื่อ” โดยเฉพาะฟุตบอลต่างประเทศ

จากรูปแบบของความบันเทิงจาก “ประสบการณ์ตรง” ที่เปลี่ยนแปลงสู่ความบันเทิง จากการ “ดูคนอื่นเล่น” เห็นได้ชัดเจนในกรณีการติดตามฟุตบอลต่างประเทศผ่าน “สื่อ” ของคนไทย ซึ่งกล่าวได้ว่า สื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ฟุตบอลต่างประเทศให้กับผู้คนในสังคมไทยมาตั้งแต่เริ่มแรกกระทั่งปัจจุบัน ชาวสารของฟุตบอลต่างประเทศเริ่มปรากฏแก่สายตาคนไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2473 จากหนังสือพิมพ์ Bangkok Time ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 ก็เริ่มปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ไทย เช่น หนังสือพิมพ์สยามนิกร ฉบับวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 หนังสือพิมพ์ข่าวบ้านการเมืองรายสัปดาห์ ฉบับวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 เป็นต้น การนำเสนอข้อมูลฟุตบอลต่างประเทศในระยะนี้เป็นไปในลักษณะของการรายงานข่าวการแข่งขัน การวิเคราะห์ข่าว และผลการแข่งขันที่แปลมาจากสำนักข่าวรอยเตอร์ (Reuter) เอพี (AP) เอเอฟพี (AFP) เป็นหลัก (เนตรนภา ประกอบกิจ, 2545: 55-56,60) ซึ่งทำให้ฟุตบอลต่างประเทศเริ่มเป็นที่รู้จัก และได้รับความนิยมมากขึ้นในสังคมไทย กล่าวได้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ฟุตบอลต่างประเทศให้กับผู้คนในสังคมไทยมาตั้งแต่เริ่มแรกกระทั่งปัจจุบัน ก่อนที่เทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่อย่างโทรทัศน์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2493 และเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในภายหลัง

การแพร่ภาพการแข่งขันฟุตบอลต่างประเทศผ่านสื่อโทรทัศน์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2509 ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งเป็นการแข่งขันฟุตบอลโลกนัดชิงชนะเลิศระหว่างประเทศอังกฤษกับประเทศเยอรมันตะวันตก ซึ่งผลปรากฏว่าประเทศอังกฤษได้เป็นแชมป์โลก (เนตรนภา ประกอบกิจ, 2545: 94) ในการแข่งขันครั้งนี้สื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ให้ความสำคัญกับการรายงานการแข่งขันมากเป็นพิเศษ กระทั่งกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นประการหนึ่งที่ทำให้ฟุตบอลอังกฤษเริ่มเป็นที่รู้จักและกลายเป็นฟุตบอลต่างประเทศได้รับความนิยมมากที่สุดในเวลาต่อมา

หลังจากการนำเทปบันทึกภาพฟุตบอลมาเสนอเพียงไม่กี่ปี ก็มีการถ่ายทอดฟุตบอล “สด” สู่สายตาของคนไทยเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513 ในรายการฟุตบอลโลก (เพียงเกมเดียวในนัดชิงชนะเลิศ) สื่อโทรทัศน์สามารถข้ามขีดจำกัดทั้งสถานที่และเวลาให้คนไทยได้ดูพร้อมกับผู้ชมที่สนาม และคนทั่วโลก ในห้วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เครื่องรับโทรทัศน์ในประเทศไทยยังไม่แพร่หลายนัก เนื่องจากโทรทัศน์ยังเป็นสื่อใหม่ และมีราคาแพง ทว่าความรู้เกี่ยวกับฟุตบอลโลกนั้น คนไทยรับรู้ถึงเกมการแข่งขันฟุตบอลที่ยิ่งใหญ่ของโลกมาก่อนหน้าแล้ว ด้วยคุณูปการของสื่อสิ่งพิมพ์ รวมทั้งวิทยุ ที่เข้ามามีบทบาทนำเสนอเรื่องราว และข่าวกีฬามากขึ้น โดยเฉพาะผลการ

แข่งขันกีฬาระดับโลกเช่น โอลิมปิกเกมส์ และฟุตบอลโลก ดังนั้นเมื่อระบบการถ่ายทอดสดพัฒนา มากขึ้น ประกอบกับเครื่องรับโทรทัศน์แพร่หลาย เพราะราคาถูกลง จึงทำให้คนไทยในฐานะผู้รับ สารเพิ่มจำนวนมากขึ้นไปด้วย

นอกจากสถาบันการศึกษาที่เป็นแหล่งสร้างความนิยมของกีฬาฟุตบอลในกลุ่มผู้ เล่นแล้วสื่อ โทรทัศน์นับว่ามีบทบาทที่สำคัญในการนำฟุตบอลจากต่างประเทศเผยแพร่สู่สายตาคน ไทยที่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นสถาบันที่ส่งผลต่อความนิยมในกลุ่มผู้ชมหรือผู้รับสารอย่างมาก ไม่ว่าจะ เป็น การแข่งขันฟุตบอลดิวิชั่น 1 ของอังกฤษในช่วง พ.ศ. 2510 - 2513 ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม (เนตรนภา ประกอบกิจ, 2545: 95) และในปี พ.ศ. 2515 - 2516 ทางสถานี โทรทัศน์ ช่อง 3 (วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล, 2539: 46) ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2518 - 2519 ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และในปี พ.ศ. 2520 สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 ได้เริ่มเสนอเทปการแข่งขันฟุตบอลของประเทศ เยอรมัน หลังจากนั้นมีการนำเทปการแข่งขันมาแพร่ภาพหลายรายการ เช่น ฟุตบอลโลก ฟุตบอล ชิงแชมป์แห่งชาติยุโรป ฟุตบอลบราซิล เป็นต้น กระทั่งเริ่มมีการถ่ายทอดสดฟุตบอลทางโทรทัศน์ ในปี พ.ศ. 2531 (1988) ในรายการฟุตบอลชิงแชมป์แห่งชาติ ยุโรปที่คนไทยได้ติดตามชมเกมการ แข่งขันตั้งแต่ต้นจนจบอย่างใกล้ชิด(ที่พิมพ์ เอี่ยมเรไร, 2546: 10) นอกจากการถ่ายทอดสดและ เทปบันทึกภาพฟุตบอลแล้ว ยังมีรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาฟุตบอลต่างประเทศเกิดขึ้นอีกหลาย รายการ เช่น รายการเจาะสนาม ไฮไลต์บุन्दেসลีกา ฮอตไลน์ สตาร์ชอคเกอร์ ฯลฯ (เนตรนภา ประกอบกิจ, 2545: 95-102)

ยิ่งไปกว่านั้น การเกิดขึ้นของโทรทัศน์ระบบบอกรับสมาชิก เช่น IBC UTV UBC TRUE ที่เน้นจุดขายที่การถ่ายทอดสดฟุตบอลต่างประเทศแล้ว ก็มีสถานีวิทยุเกี่ยวกับกีฬา 24 ชั่วโมง โดยมีเนื้อหาหลักที่หลากหลาย เกี่ยวกับฟุตบอลต่างประเทศ ในสื่อสิ่งพิมพ์เองก็ปรับปรุง และพัฒนาการนำเสนอเนื้อหา เกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลอย่างมาก เช่น การเปิดตัวหนังสือพิมพ์กีฬา ฟุตบอลรายวัน อย่างเช่น สยามกีฬาสตาร์ชอคเกอร์ สปอร์ตพูล เป็นต้น รวมถึงการเน้นเนื้อหา ฟุตบอลต่างประเทศที่มากขึ้นในหนังสือพิมพ์รายวัน ในขณะที่เดียวกันก็มีนิตยสารฟุตบอลทั้งราย ปักษ์และรายเดือนเพิ่มอีกหลายฉบับ หรือแม้กระทั่งสื่อรูปแบบใหม่ เช่น สื่อใหม่ในปัจจุบันได้เป็น อีกช่องทางที่ได้รับความนิยมกันมาก เมื่อต้องการทราบข้อมูลก็หาได้จากเว็บไซต์ (website) ฟุตบอลต่าง ๆ ซึ่งภายในประกอบด้วยข้อมูลที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น ประวัติความเป็นมาของ สโมสร รายละเอียดนักเตะฟุตบอล ตารางการแข่งขัน ของที่ระลึก ฯลฯ หรือใช้เป็นช่องทางในการ ติดต่อหรือสนทนากับบุคคล “คอเดียวกัน” หรือการเล่นเกมนฟุตบอลออนไลน์ เป็นต้น สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่มีบทบาทสำคัญในการแพร่กระจายและสร้างความนิยมให้กับฟุตบอลต่างประเทศ เช่นเดียวกัน

ผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2546: 12, 19) ระบุว่ากีฬาที่คนไทยนิยมเล่นกันมากที่สุดคือ กีฬาฟุตบอลมาเป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 39.4) รองลงมาคือ วอลเลย์บอล วิ่งเพื่อสุขภาพ การบริหารร่างกาย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาประเภทกีฬาที่คนไทยนิยมดู 10 อันดับแรก (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย) ประกอบด้วย ฟุตบอล มวยไทย วอลเลย์บอล มวยสากล เซปักตะกร้อ บาสเก็ตบอล วาเลย์บอล กอล์ฟ เทนนิส และแข่งรถ จากรายงานดังกล่าวน่าจะเกิดว่ากีฬาที่มาจากประเทศตะวันตกเข้ามาครองความนิยมของผู้ดูผู้ชมอย่างมาก จะมีเพียงมวยไทยกับเซปักตะกร้อเท่านั้นที่ยังดำรงคงอยู่ท่ามกลางกระแสธารกีฬาตะวันตก

จากเส้นทางประวัติศาสตร์กีฬาฟุตบอลในสังคมไทย เห็นได้ว่ากีฬาฟุตบอลมีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตผู้คนชาวไทย กระทั่งอาจกล่าวได้ว่า ฟุตบอลนั้นได้ก้าวเข้ามาสู่ชีวิตของผู้คนแล้ว ทั้งในมิติของ “ผู้เล่น” และ “ผู้ชม” หรือในชีวิตประจำวันของกลุ่ม “แฟนบอล” ที่ติดตามความคืบหน้า ความเคลื่อนไหว และผลการแข่งขันของนักเตะและสโมสรโปรดอย่างภักดีต่อเนื่องอย่างทุ่มเท

หรือแม้แต่คนที่ไม่ได้สนใจก็ยังได้สัมผัสถึงความยิ่งใหญ่ของเกม เช่นทุกครั้งที่มีการแข่งขันรายการใหญ่ ๆ อาทิ ฟุตบอลโลก ฟุตบอลชิงแชมป์ยุโรป หรือบรรยากาศของเกมฟุตบอลทีมชาติไทยในการแข่งขันครั้งสำคัญ ๆ ที่ในระหว่างนั้นอาจกล่าวได้ว่าไม่มีสื่อมวลชนใดเลยที่จะสายตาจากฟุตบอลไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโหมประโคมจากสื่อมวลชนอย่างหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในสื่อโทรทัศน์มีช่วงพิเศษคอยรายงานข่าวสาร ความเคลื่อนไหวขยายเพิ่มไปจากช่วงข่าวกีฬา อีกทั้งยังสอดแทรกเนื้อหาฟุตบอลไว้ในทุกช่วงของรายการปกติอย่างละคร เกมโชว์ หรือรายการแนวสนทนาที่ยังนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลให้เข้ากับบรรยากาศ แม้แต่ละครั้งช่วงค่ำหลังข่าวที่ปกติแล้วจะยึดครองความสนใจของแฟนละครโทรทัศน์อย่างเหนียวแน่น แต่ในช่วงฟุตบอลนัดสำคัญ ๆ ละครโทรทัศน์ก็ต้องยอมถอยเพื่อเปิดทางให้การถ่ายทอดสดฟุตบอลช่วงชิงความนิยมไปแทน

อย่างไรก็ตามภายใต้บรรยากาศของฟุตบอลที่เฟื่องฟูในสังคมไทยนี้มักมีเสียงท้วงติงต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ที่เอื้อต่อการเล่นพนันฟุตบอลที่ทำให้เกิดปัญหาสำคัญทางสังคม สร้างผลเสียต่อบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ทั้งยังเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและขัดต่อศีลธรรมอันดี

ยิ่งไปกว่านั้น ในบางกรณีเรื่องราวของฟุตบอลได้กลายเป็นประเด็นร้อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศลาวและไทยจากภาพยนตร์ “หมากเตะโลกตะลึง” หรือในกรณีฟุตบอลอาเซียนคัพนัดชิงชนะเลิศระหว่างทีมชาติไทยกับทีมชาติสิงคโปร์เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.

2550 ที่ผ่านมา ที่สะท้อนให้เห็นถึงเกมลูกหนังหนึ่งนัดคือสิ่งที่สามารถเรียกอารมณ์รักชาติของคนไทยได้ง่ายและปัจจุบันทันสมัยที่สุด

ส่วนในวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลบางกลุ่มก็จะพบผลผลิตที่เชื่อมโยงมาจากฟุตบอล เช่น เสื้อผ้า ของใช้ สติกเกอร์ โปสเตอร์ ของที่ระลึก เครื่องประดับ ฯลฯ หรืออาจเรียกว่าเป็น “สื่อวัตถุ” ที่ใช้เพื่อสื่อความหมายความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ (identities) ของตนเองและของกลุ่มที่สังกัดอยู่ ซึ่งวัตถุสิ่งของเหล่านี้หากสะสมไว้มากเข้าก็กลายเป็นงานอดิเรกได้ในท้ายที่สุด

ในกลุ่มคนที่มีความชื่นชอบฟุตบอลนั้นมักมีการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับบุคคลที่มีรสนิยมคล้ายคลึงกันเสมอ จนอาจกล่าวได้ว่า ฟุตบอลเป็นภาษากลางในการทำ ความรู้จักและสร้าง สัมพันธภาพอันดีระหว่างบุคคลเลยทีเดียว หรือแม้แต่ถ้อยคำสำนวนที่บุคคลใช้สื่อสารทำความเข้าใจกันก็ดึงมาจากฟุตบอล เช่น ออฟไซด์ ตะโด่ง ล้วงลูก ข้ามเส้น ฯลฯ รวมไปถึงเป็นประเด็นเพื่อการสื่อสาร และสนทนาสัมพันธ์กันด้วย จนอาจกล่าวได้ว่า กีฬาฟุตบอลเป็นบริบทความสัมพันธ์ทางสังคมไทยส่วนหนึ่งไปแล้ว

นอกจากการติดตามฟุตบอลผ่านสื่อตามที่กล่าวไปแล้วก็มีคนไทยส่วนหนึ่งที่ชื่นชอบการไปชมการแข่งขันในสนามจริงกันเสมอ เช่น ตามรายการต่าง ๆ อาทิ ฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทาน คิงส์คัพ ไทยแลนด์พรีเมียร์ลีก หรือเมื่อมีสโมสรต่างประเทศมาเยือนเมืองไทย นอกจากนั้นยังเกิดปรากฏการณ์การรวมตัวของแฟนฟุตบอลในรูปแบบของ “แฟนคลับ” ที่เป็นการรวมตัวกันของบุคคลที่มีวัฒนธรรมแห่งรสนิยมเดียวกันในลักษณะกลุ่มหรือชมรม ที่มักมีกิจกรรมหลักคือการรวมตัวกันไปเที่ยว วิจารณ์ เล่นฟุตบอล เช่น ชมรมแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด 2000 เซลซีแฟน คลับ ลิเวอร์พูลแฟน ไทยแลนด์แฟนคลับ สยามกีฬาฟุตบอลเยอรมันแฟนคลับ เป็นต้น

ความนิยมเฟื่องฟูฟุตบอลในบริบทสังคมไทยนี้ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่น่าสนใจ กล่าวคือ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงเส้นทางของฟุตบอลที่เป็นกีฬาของชาวตะวันตกที่ไหลเข้ามาสู่สังคมไทยจนกลายเป็นกีฬาอดนิยามอันดับหนึ่งของเมืองไทยทั้งในมิติของการเล่นและการชม อีกทั้งยังเห็นรูปแบบการชมกีฬาฟุตบอลจากสนามแข่งขันจริงในอดีตที่เปลี่ยนแปลงสู่การติดตามรับชมฟุตบอลผ่านสื่อมวลชนสมัยใหม่ต่าง ๆ ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมฟุตบอลทั้งของไทยและต่างประเทศ ได้อาศัยสื่อมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เติบโต พัฒนา และลงหลักปักฐาน จนกลายเป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งในสังคมไทย โดยที่คนไทยได้รับรู้ เรียนรู้ และดูดซับความหมายทางวัฒนธรรมที่แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ที่มาพร้อมกับฟุตบอลมาประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตของตนเองโดยแทบไม่รู้ตัว

ด้วยเหตุผลในมิติเชิงคุณภาพและปริมาณดังที่กล่าวไปแล้ว ถ้อยคำกล่าวอ้างว่ากีฬาในความหมายเป็นเพียงแค่แหล่งผลิตความบันเทิงเชิงพาณิชย์เท่านั้น คงไม่สามารถที่จะอธิบาย

กีฬาได้อย่างรอบคอบและรอบด้านในโลกความเป็นจริง เมื่อเป็นเช่นนี้โลกวิชาการจึงไม่อาจมองข้ามและควรให้ความสนใจและขยายมุมมองที่จะศึกษาทำความเข้าใจปรากฏการณ์กีฬาฟุตบอลอย่างเข้มข้นจริงจัง

1.2.3 การศึกษาด้านสื่อและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาฟุตบอล

สำหรับการศึกษาด้านสื่อและการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาฟุตบอลในเมืองไทยนั้นมีไม่มากนัก แต่ก็นับได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางวิชาการทั่วไป เพราะแม้กระทั่งนักวิชาการฝั่งตะวันตกเองก็เพิ่งจะหันมาศึกษาด้านกีฬาฟุตบอลอย่างเข้มข้นจริงจัง เมื่อไม่นานนี้เช่นกัน แม้ว่ากีฬาฟุตบอลได้ถือกำเนิดมาอย่างเป็นรูปธรรมราว ค.ศ. 1863 แต่ทว่าความสนใจที่จะศึกษากีฬาฟุตบอลในโลกวิชาการเกิดขึ้นภายหลังจากนั้นประมาณร้อยปีเศษเลยทีเดียว ดังปรากฏร่องรอยจากผลงานการศึกษาของ Chas Critcher (1971) นักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษา (CCCS) ที่ศึกษากีฬาฟุตบอลในชื่อเรื่อง Football and cultural values และ John Clarke (1973; 1976; 1978) ศึกษาฟุตบอลในฐานะที่เป็นสื่อกลางการรวมกลุ่มกันของวัยรุ่น skinheads ชาวลอนดอน (Hughson, Inglis and Free, 2005: 79 - 80)

ทั้งนี้ Hargreaves (Hargreaves, 1982, quoted in Hughson, Inglis and Free, 2005: 81) ชี้ให้เห็นถึงความขาดแคลนในการศึกษากีฬา แม้กระทั่งในสำนักวัฒนธรรมศึกษาที่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) เองก็ตาม ก็ยังพิจารณาว่ากีฬาเป็นเพียง “วัฒนธรรมความรุนแรงรูปแบบหนึ่ง” (a form of cultural chauvinism) เท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้กีฬาเป็นวัฒนธรรมที่นักวิชาการให้ความสำคัญและสนใจน้อยกว่าวัฒนธรรมประชานิยมอื่น ๆ

อย่างไรก็ดี มุมมองทางวิชาการที่มีต่อฟุตบอลได้เริ่มปรับเปลี่ยนไปเมื่อราวทศวรรษ 1970 เมื่อฟุตบอลได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านสังคมวิทยาอย่างจริงจัง เช่น ในประเทศอังกฤษ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นการสอน หรือการทำวิจัยก็มักจะเน้นแต่เรื่อง “อันธพาลฟุตบอล” (soccer hooliganism) อยู่เสมอ ซึ่งถือว่าเป็นสังคมวิทยากระแสหลักที่ให้ความสำคัญพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนหรือเป็น “ปัญหาสังคม” (social problems) (Dunning, 1999: 11) และเกือบไม่พบเลยว่ามีการศึกษากีฬาฟุตบอลในมิติอื่น ๆ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะแนวการศึกษาที่ยึดกระแสหลักเป็นสำคัญ กระทั่งต่อมาการศึกษาด้านกีฬาได้ขยายประเด็นศึกษามาโยงเข้ากับศาสนา หรือ การศึกษาด้วย ทว่าแนวทางการศึกษาก็จะเน้นความสำคัญของความเป็นสถาบันศาสนา และการศึกษา (ทิทัมพร เอี่ยมไร่, 2548: 4)

จุดเปลี่ยนสำคัญในการศึกษาเรื่องกีฬาจึงน่าจะเริ่มที่การศึกษาในประเด็น สังคมวิทยาว่าด้วยเพศภาวะ (sociology of gender) ที่ Eric Dunning (1999) ตั้งข้อสังเกตว่าในสังคมสมัยใหม่นั้น กีฬาได้กลายเป็นพื้นที่ใหม่ในการต่อสู้เรื่องเพศ เมื่อผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น และต่อมาก็มีการศึกษาเรื่องกีฬา ควบคู่ไปกับเรื่องงาน การเมือง การศึกษา และครอบครัว โดยมีเรื่องเพศเป็นประเด็นหลัก

ล่วงเข้าสู่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา การศึกษากีฬาได้ขยายกว้างขึ้น ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลของสำนักวัฒนธรรมศึกษาที่มุ่งสนใจในการศึกษาในมิติ “วัฒนธรรม” มากขึ้นที่มีผลเกี่ยวเนื่องมาจากปรากฏการณ์ในโลกความเป็นจริงที่ว่า แม้ว่าการบวนการสร้างสรรค์หรือผลิตวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์จะมีมาอย่างยาวนานแล้วก็ตาม แต่พอมาถึงยุคปัจจุบันนี้ กระบวนการผลิตวัฒนธรรมกีฬายุคใหม่ ดังกล่าวถูกทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันมากขึ้น โดยมีนักวิชาการเด่น ๆ เช่น Garry Whannel (1992, 2002) ที่สนใจความสัมพันธ์ระหว่างกีฬากับสื่อโทรทัศน์ในหลายประเด็น เช่น โลกาวัดันของกีฬา, ผู้รับสารกีฬา, การสร้าง “ดารา” ในกีฬา เป็นต้น

สำหรับกรณีการศึกษากีฬาในชุมชนวิชาการไทยนั้น มีผลงานการศึกษากีฬาเท่าที่สำรวจได้ในขณะนี้ส่วนใหญ่มักอยู่ในสาขาพลศึกษา วิทยาศาสตร์การกีฬา (sport science) หรือ กีฬาศึกษา (sport education) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นมา วิธีการเล่น กฎกติกา การเป็นผู้ตัดสิน ผู้ฝึกสอน การพัฒนาทักษะและเทคนิคของผู้เล่น การฝึกซ้อม และวิธีการจัดดำเนินกีฬา เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้จากการสังเกต ทดลอง และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ที่เน้นความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) และหากไม่นับวิชาการสายดังกล่าวซึ่งเป็นกระแสหลักในการศึกษากีฬาแล้ว หากแยกมาแต่เพียงงานศึกษาด้านวารสารศาสตร์และนิเทศศาสตร์ เท่านั้นจะพบว่ามีจำนวนพอสมควร โดยภาพรวมแล้วสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ กลุ่มแรกเป็นงานที่ศึกษาเฉพาะในส่วนของผู้ผลิต องค์การผู้ส่งสาร รวมไปถึงการวิเคราะห์สาร (message) ตัวบท (text) และวาทกรรม (discourse) ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นกระแสหลักในแวดวงด้านการสื่อสารไทย และกลุ่มที่สองเป็นงานศึกษาผู้รับสารเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลทางสื่อมวลชนและสื่อใหม่ ๆ อย่างอินเทอร์เน็ตที่เริ่มมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้น

จากงานวิจัยเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลที่ผ่านมา เมื่อเทียบกับโลกความเป็นจริงที่กีฬาฟุตบอลได้เข้ามาลงหลักปักฐานตั้งแต่วราวปี พ.ศ. 2440 หรือเมื่อกว่าร้อยปีที่ผ่านมามี กระทั่งกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยไปแล้วจะเห็นว่ามีสัดส่วนผลงานการศึกษากีฬาฟุตบอลที่มีปริมาณไม่มากนัก น่าสนใจว่า เพราะเหตุใดนักวิชาการด้านสื่อมองข้ามความสำคัญในการศึกษากีฬาฟุตบอล สำหรับทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจมีเหตุผลเบื้องหลังอยู่สามประการใหญ่ ๆ คือ ทัศนะที่แบ่งแยก (bipolar/dichotomy) ระหว่างสารกับบันเทิงที่ขาดออกจากกัน อีกทั้งยังให้

คุณค่าแห่งความมีสาระที่เหนือกว่าความบันเทิง เช่น เห็นว่าฟุตบอลเป็นเพียงแหล่งความบันเทิงชั่วคราว คู่ชวามของคนที่นั่น หรือเป็นวัฒนธรรมประชานิยมรูปแบบหนึ่ง ทำให้ไร้ประโยชน์หรือขาดความน่าสนใจที่จะศึกษา แต่กระนั้นก็มีนักวิชาการบางกลุ่มเล็งเห็นคุณค่าและเปิดมานมายาคติของความบันเทิงในสังคมไทยปัจจุบันว่าอย่างแหลมคมว่า “สื่อบันเทิง’ มักถูกมองว่าไร้สาระ และไม่ได้ได้รับความสนใจในแวดวงวิชาการ ทั้งที่ชาวบ้านชื่นชอบแบบขนะชาตมาทุกตลาด ทุกบ้านช่อง และห้องแถว เป็นมหาอมตะนิรันดกาลแห่งสื่อรักสื่อหวงของคนหมู่่มาก ที่ขับเคลื่อนธุรกิจขนาดใหญ่และเคลื่อนไหวความเป็นไปของความรู้สึกนึกคิดในสังคม การสพประมาทในพลังอำนาจที่แฝงเร้นที่ยังมองไม่เห็นและเป็นปริศนา นี่จึงเป็นความประมาทแบบหนึ่งในทางวิชาการ...” (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2545: คำนำ)

สำหรับเหตุผลประการที่สองอาจเกิดจากการขาดเครื่องมือ แนวคิด และแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ เช่น การใช้แต่แนวคิด ทฤษฎีเดิม ๆ โดยไม่ทดลองหรือประยุกต์ใช้แนวคิด ทฤษฎีใหม่ ๆ หรือวิธีวิทยาที่เหมาะสมในการศึกษา

และเหตุผลประการสุดท้ายที่อาจเป็นเหตุผลสำคัญที่สุด ก็คือทัศนคติที่มีต่อฟุตบอลว่าเป็นเพียงเนื้อหา/สาร (message) ตัวบท (text) หรือผลผลิตทางสังคมวัฒนธรรมเท่านั้น โดยที่มองข้ามว่า ฟุตบอลนั้นสามารถมีความเป็น “สื่อ” ได้ ซึ่งสื่อฟุตบอลที่ว่านี้สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่แห่งการสื่อสารที่เราหมักหมมเข้าไป

ด้วยอิทธิพลจากสำนักวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) ที่กำลังเป็นที่ยอมรับในพลังการอธิบายปรากฏการณ์การสื่อสารในวงวิชาการในระดับสากล ตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ทั้งนี้สำนักวัฒนธรรมศึกษามีจุดยืนที่แตกต่างไปจากการมองการสื่อสารเป็นเส้นตรงตาม “แบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสาร” (Transmission Model) โดยมองการสื่อสารในรูปแบบการแลกเปลี่ยนความหมายร่วมกันของบุคคล และต่อมาได้รับการพัฒนาขึ้นเป็น “แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม” (Ritualistic Model) ภายใต้แบบจำลองดังกล่าว นักวัฒนธรรมศึกษาให้นิยามของ “สื่อ” ว่าเป็นพื้นที่ของการสร้างความหมายร่วมกัน (shared meaning) ระหว่างผู้เข้ารหัส (encoder) กับผู้ถอดรหัส (decoder) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความหมายไม่ได้ถูกบรรจุไว้ในตัวของ “สื่อ” หากแต่ความหมายจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เข้ารหัสกับผู้ถอดรหัสมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันบนพื้นที่ของ “สื่อ” เช่น เสื้อผ้าสีแดงที่แฟนบอลสโมสรแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ดสวมใส่ไปร่วมงานฉลองแชมป์ มิได้เป็นแค่เสื้อผ้าสีแดงธรรมดา หากแต่เป็นพื้นที่ของ “สื่อ” ที่ทุกคนที่สวมใส่อยู่ใช้สร้างความหมาย อารมณ์ และความรู้สึกร่วมกันว่า ตนเป็นสาวกผู้ภักดีในความเป็นแฟนบอลของสโมสร หรือการไปชมการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติก็ไม่ได้เป็นแค่ดูเกมเตะฟุตบอลกันธรรมดา ๆ เท่านั้น แต่ทว่าเป็นพื้นที่ของ “สื่อ” ที่ผู้คนเหล่านั้นใช้สร้างความหมายหรืออารมณ์ความรู้สึก

ร่วมกันถึงศักดิ์ศรีแห่งความเป็นชาติเดียวกัน

นอกจากนี้ “แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม” ก็ยังเปิดมุมมองไว้ว่า ความหมายที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ในโลกของ “สื่อ” นั้นจะเกิดขึ้น “ร่วมกัน” มากน้อยเพียงใดจะขึ้นอยู่กับว่า ผู้เข้ารหัสและผู้ถอดรหัสนั้นมีประสบการณ์เบื้องหลังหรือมี “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” ร่วมหรือแตกต่างกันอย่างไร เช่นในกรณีภาพยนตร์เรื่อง “หมากเตะโลกตะลึง” ในฐานะพื้นที่ของ “สื่อ” ซึ่งผู้เข้ารหัส (หรือผู้กำกับอดิสรณ์ ตรีสิริเกษม) ให้ความหมายเอาไว้ว่า เป็นเรื่องราวความบันเทิงที่สมมุติว่า “ลาวกำลังจะไปบอลโลก” แต่ในอีกด้านหนึ่ง ผู้ถอดรหัสหรือผู้ชมที่มีที่มาจากอย่างหลากหลายก็มีอำนาจในการตีความหมายของภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ตามแต่ต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ตนเองสั่งสมมา (ศิริมิตร ประพันธ์รุจิ, 2552) ผู้ชมวัยรุ่น (ไทย) ก็อาจถอดความหมายเฉพาะเรื่องความสนุกสนานของภาพยนตร์ ผู้ชมชาวลาวและคนไทยบางส่วนสนใจในเรื่องการดูถูกดูหมิ่นชาวลาว ผู้ชมในภาครัฐสนใจว่าจะสร้างปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ผู้ชมที่เป็นนักวิชาการแนวมาร์กซิสต์ (Marxism) อาจสนใจความหมายเรื่องชนชั้นทางสังคมในทีมฟุตบอลของลาว เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ในทัศนะตาม “แบบจำลองการสื่อสารเชิงพิธีกรรม” จึงเห็นว่า “สื่อ” เป็นพื้นที่ที่ทั้งผู้เข้ารหัสและผู้ถอดรหัสต่างมีอำนาจที่เท่าเทียมกันในการสร้างความหมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของบุคคลทั้งสองฝ่ายนั่นเอง

และในบริบทของฟุตบอลสามารถพบกับการสื่อสารได้หลายระดับและหลายรูปแบบ เช่นในมิติการเป็นผู้เล่นก็จะพบว่ามี การสื่อสารทั้งภายในบุคคล ระหว่างบุคคล ภายในกลุ่ม และระดับสาธารณะ อีกทั้งยังมีการสื่อสารผ่านวัจนภาษา (เช่น เสียงพูด คำสั่ง) และอวัจนภาษา (เช่น กิริยาท่าทาง เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ฯลฯ) ส่วนในมิติการเป็นผู้ชมแสดงให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารที่แทรกตัวเข้ามาในแวดวงฟุตบอลอย่างชัดเจน เช่น ในขั้นตอนผลิตส่งสาร นักฟุตบอลเปรียบได้เป็นผู้ส่งสารหรือสื่อความหมายผ่านวัจนและอวัจนภาษาซึ่งถือเป็นขั้นตอนการควบคุมความหมายเพื่อให้ทำดีที่สุดเมื่อถึงขั้นตอนการบริโภค ผู้บริโภคหรือผู้รับสารจะสามารถถอดความหมายออกมาได้ตามที่ผู้ส่งสารต้องการ

จากความหมายของสื่อฟุตบอลที่ขยับขยายออกไปเช่นนี้ เห็นได้ว่าฟุตบอลนั้นมิใช่เป็นเพียงแค่กีฬาชนิดหนึ่งเท่านั้น หากแต่มันเป็นได้ทั้ง “สื่อ” “เนื้อหา” และการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่มีคุณลักษณะโดดเด่นหลายประการ อาทิเช่น เป็นสื่อที่สร้างความบันเทิง เป็นสื่อที่สร้างสายสัมพันธ์ของผู้คน บรรจุสารที่เปรียบพร้อมด้วยอารมณ์ความรู้สึกนานัปการ ถ่ายทอดสารที่แฝงฝังด้วยค่านิยมและอุดมการณ์บางอย่าง เป็นต้น

และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดยืนตามทัศนะของรูธ ฟินเนแกน (Finnegan, 2002) ที่เสนอไว้สองประการคือ ประการแรก เขาเห็นว่า “ไม่มี ‘สื่อ’ ชนิดใดที่สื่อสารกับตัวเองได้

แต่ต้องผ่านกระบวนการที่มนุษย์เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับตัว ‘สื่อ’ นั้น” เช่น สตี๊กเกอร์ตราสโมสรฟุตบอลจะยังไม่มีสถานะความเป็น “สื่อ” จนกว่าที่ “แฟนบอล” คนหนึ่งนำไปประดับไว้ที่รถของตน เมื่อนั้นสตี๊กเกอร์แผ่นนี้จะกลายเป็นสื่อที่เขาต้องการสื่อความหมายถึงความรักความผูกพัน เป็นต้น และเนื่องจาก “สื่อ” จะกลายเป็นสิ่งที่มีความหมายขึ้นมาได้ก็ต่อเมื่อถูกใช้โดยผู้ที่ทำการสื่อสาร ดังนั้นผู้วิจัยจะศึกษา “ฟุตบอล” ทั้งส่วนที่เป็นตัว “สื่อ” และส่วนที่เป็นปฏิบัติการหรือการทำงาน ของ “สื่อ” ฟุตบอลเหล่านี้

ประการที่สอง ฟินเนแกนเห็นว่า ในโลกของความเป็นจริง “การใช้สื่อของมนุษย์มีความซับซ้อนและมีผลที่หลากหลายตามมา” เช่น การรวมตัวเป็นกลุ่ม “แฟนคลับ” ของ “แฟนฟุตบอลเยอรมัน” มีการใช้สื่อหลายชนิด ตั้งแต่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม (เช่น ไปเที่ยว ไปบริจาค สิ่งของ เล่นฟุตบอล) สื่อวิทยุ สื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งสื่อวัตถุหรือสื่อเฉพาะกิจอย่างสื่อที่มีตราชมรม หมวก ผ้าพันคอ ธง โปสเตอร์ เป็นต้น สื่อต่าง ๆ เหล่านี้มีหน้าที่หลอมรวมความรู้สึกถึงความเป็นตัวตนและกลุ่มของสมาชิกแต่ละคนเข้าไว้ด้วยกัน แต่สื่อในแต่ละชนิดต่างก็ทำหน้าที่ดังกล่าวที่แตกต่างกัน เช่น สื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่ทำให้สมาชิกและ “แฟนฟุตบอล” ได้มาพบปะสื่อสารกัน ส่วนสื่อมวลชนเป็นตัวกลางในการส่งสารจากผู้ส่งสารเพียงคนสองคนไปสู่มวลชนสมาชิกและ “แฟนบอล” จำนวนมากที่ไม่รู้จักกัน หรือสื่อวัตถุก็ทำหน้าที่สื่อสารความเป็นตัวตนเพื่อสร้างสายสัมพันธ์กับผู้ที่มีรสนิยมเดียวกัน (ณัฐสุพงศ์ สุขโชติ, 2548) ด้วยเหตุดังกล่าวในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการจำแนกประเภทของ “สื่อฟุตบอล” ต่าง ๆ ออกมาและทำการวิเคราะห์สิ่งที่ซิลเวอร์สไตน์ เรียกว่า “กระบวนการของสื่อ” (mediation) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “สื่อฟุตบอล” ที่มีอยู่อย่างหลากหลายที่ทำงานอยู่ในบริบททางการสื่อสารเดียวกัน

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ด้วยความที่กีฬาฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้ชิดกับชีวิตทางสังคมของผู้คนยุคร่วมสมัย อีกทั้งยังเป็นแหล่งอันอุดมไปด้วยความหมายต่าง ๆ โดยเฉพาะความบันเทิงที่พรั่งพร้อม กีฬา (ฟุตบอล) จึงเป็นพื้นที่การสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมการเรียนรู้ วิธีคิด การกระทำและอารมณ์ของบุคคลให้เป็นไปตามแบบแผนจารีต บรรทัดฐานที่ตนเองสังกัดอย่างแนบเนียน โดยที่ผู้คนอาจไม่ตระหนักเลยว่า “ความหมาย” ที่ปรากฏอยู่นี้เป็นสิ่งที่ประกอบสร้าง (constructed) ขึ้นจากกลุ่มบุคคลบางกลุ่ม บางชนชั้น หรือชนชั้นใดที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายให้กับฟุตบอล และผลจากรับรู้และปฏิบัติการบริโภค “ความหมาย” ของฟุตบอลส่งผลต่อการธำรงรักษาความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลเอาไว้

2. แนวคิดเรื่องชนชั้น (class) และการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification)

“ชนชั้น” เป็นคำที่ถูกกล่าวถึงมานานกว่า 2,500 ปีแล้ว นับแต่ข้อเสนองานของเพลโต (427 ปีก่อน คริสต์ศักราช) ที่ว่าให้รัฐในอุดมคติใช้สติปัญญาและความยุติธรรมเป็นเกณฑ์แบ่งชนชั้น โดยทุกคนในสังคมมีโอกาสในการแสวงหาความรู้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งท้ายที่สุดสังคมจะประกอบด้วยคน 3 ชนชั้นได้แก่ ผู้ปกครอง (the guardians) ทหารหรือนักรบ (auxiliaries) และผู้ใช้แรงงาน (workers) ทั้งนี้เมื่อใครอยู่ชนชั้นใดก็จะสังกัดอยู่ชนชั้นนั้นไปตลอดชั่วลูกชั่วหลาน (ลีทท์, 2537: 11-12, อ้างถึงในศิริพร ยอดกมลศาสตร์, 2539: 147)

สิ่งที่สำคัญที่นำความยุ่งยากและซับซ้อนกับการให้ความหมายของคำว่าชนชั้นก็คือความเชื่อหรือจุดยืนของผู้ให้นิยามความหมาย ซึ่งมีพัฒนาการทางความคิดท่ามกลางประวัติศาสตร์ที่ไม่หยุดนิ่ง อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับชนชั้นในสังคมสามารถสรุปได้เป็น 3 ระบบใหญ่ ๆ ได้แก่ (บุญเต็ม พันรอบและจำนง พันรอบ, 2524: 21 - 25)

1. ระบบฐานันดร (estate system) เป็นระบบที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกตั้งตั้งแต่สมัยยุคกลางโดยแบ่งคนตามสิทธิที่กำหนดไว้ในกฎหมายและประเพณีเป็นระดับต่าง ๆ ตามฐานันดรที่ประกอบด้วย พระ (clergy) เป็นฐานันดรที่หนึ่งขุนนาง (nobility) เป็นฐานันดรที่สอง และฐานันดรที่สามคือ สามัญชน ต่อมาในช่วงศตวรรษที่นักหนังสือพิมพ์ได้รับการยอมรับให้เป็นฐานันดรที่สี่

2. ระบบวรรณะ (caste system) คือระบบที่ใช้ความแตกต่างของชาติกำเนิดมาเป็นเครื่องแบ่งสถานะทางชนชั้น โดยไม่เปิดโอกาสให้คนสามารถเปลี่ยนสถานะทางสังคม (บุญเต็ม พันรอบ, 2519: 33-35) เช่น ในประเทศอินเดียได้แบ่งคนออกเป็น 4 วรรณะใหญ่ ๆ ได้แก่ พราหมณ์ (นักบวช ผู้มีความรู้สูง) กษัตริย์ (นักรบ) แพศย์ (พ่อค้า) ศูทร (กรรมกรชีพ) สำหรับพวกนอกระบบวรรณะจะเรียกว่า จัณฑาล (untouchables) นอกจากนี้ในกรณีกฎหมายห้ามสมรสกันระหว่างนิโกรกับคนผิวขาวในประเทศสหรัฐอเมริกาและคนผิวขาวกับคนผิวดำในแอฟริกาใต้ ก็ถือว่ายู่ในระบบวรรณะเช่นเดียวกัน (บรรพต วีระสัย, 2517: 36)

3. ระบบชนชั้น (class system) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คนมีโอกาสเปลี่ยนแปลงฐานะทางชนชั้นได้ภายหลังจากที่เกิดมาแล้ว แต่จะได้รับโอกาสมากหรือน้อยอย่างไรก็จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละระบบ

การศึกษา “ชนชั้น” ตามแนวทางระบบชนชั้น (class system) เป็นแนวคิดหลักของสังคมศาสตร์ที่เป็นหนึ่งในแนวทางที่ดีที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคม (Wesolowski and

Slomczynski, 1993: 82) เพื่อที่จะศึกษาว่าชนชั้นก่อรูปขึ้นมาได้อย่างไร มีกระบวนการสร้างความชอบธรรมให้กับชนชั้นผู้ปกครองอย่างไร และความแตกต่างของชนชั้นทางสังคมนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมของผู้คนในมิติต่าง ๆ ได้อย่างไร สำหรับแนวทางการวิเคราะห์ชนชั้นและการจัดช่วงชั้นทางสังคมสามารถจำแนกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

2.1 แนวคิดเรื่องชนชั้นตามทัศนะมาร์กซิสต์ (Marxist Approach)

แนวคิดของระบบชนชั้นได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในศตวรรษที่ 19 เมื่อคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx, 1818-1883) เสนอทัศนะต่อชนชั้นและความเกี่ยวข้องระหว่างชนชั้นออกมา (บุญเย็น วอทอง, 2519: 38) โดยมาร์กซ์จัดจำแนกกลุ่มคนในสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรมทางการผลิต ผลประโยชน์ และการมีอำนาจที่เกิดจากปัจจัยการผลิตเหล่านั้น รวมทั้งโลกทัศน์ของพวกเขาในระบบสังคมทั้งหมด (วิทยากร เชียงกูล, 2532: 24)

ในกรอบแนวคิดเรื่องชนชั้นทางสังคม มาร์กซ์ชี้ให้เห็นถึงประเด็นของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ของการผลิต โดยมาร์กซ์เห็นว่าในระบบทุนนิยมนั้น ความสัมพันธ์ที่แท้จริงก็คือความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนายทุน (bourgeoisie) กับชนชั้นผู้ใช้แรงงาน (labour) การที่นายทุนอาศัยทุนหรือปัจจัยการผลิตเป็นเครื่องมือในการกดขี่ขูดรีดแรงงานส่วนเกินหรือมูลค่าส่วนเกินจากชนชั้นผู้ใช้แรงงานที่มีได้มีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของปัจจัยหรือทุนในการผลิต ส่งผลให้เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบขัดแย้งเพราะนายทุนพยายามเอาไรต์เอาเปรียบ แต่ผู้ใช้แรงงานก็มีการดิ้นรนต่อสู้ อันเป็นพลังที่ขับเคลื่อนพัฒนาการของสังคมทุนนิยม (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2536 / ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2518 / ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2524) ทั้งนี้มาร์กซ์และเอง เกล็ดสรุปไว้ในหนังสือ Communist Manifesto (1848) ว่า “ประวัติศาสตร์ของสังคมมนุษย์ที่เคยมีมาคือประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้ทางชนชั้น”

2.2 แนวคิดเรื่องชนชั้นตามทัศนะเวเบอร์ (Weberian Approach)

นอกจากมาร์กซ์แล้วมีนักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่เสนอแนวคิดเรื่องการจัดช่วงชั้นทางสังคมที่ซับซ้อนขึ้นกว่าของมาร์กซ์ นั่นคือ แมกซ์ เวเบอร์ (Weber, อ้างถึงในสุภางค์ จันทวานิช, 2534: 4-5) ทั้งนี้เขาแบ่งการพิจารณาช่วงชั้นเป็นสามมิติ กล่าวคือ มิติแรกเป็นการแบ่งด้านเศรษฐกิจ โดยพิจารณา ชนชั้น (class) ตามที่มาร์กซ์ได้เสนอไว้ มิติที่สองเป็นการแบ่งด้านสังคม โดยพิจารณาจากกลุ่มสถานภาพ (status group) ที่บุคคลเป็นสมาชิก ที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิต

การยกย่อง และเกียรติภูมิ (prestige) และมิติที่สาม เป็นการแบ่งด้านการเมือง โดยพิจารณาจากการแบ่งปันอำนาจ (power) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อสร้างพลังอำนาจในรูปของพรรค (party) ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มคนออกเป็น 4 ชั้นชั้น ได้แก่ ชั้นชั้นผู้ใช้แรงงาน (the manual working class) ชั้นชั้นนายทุนน้อย (the petty bourgeoisie) ชั้นชั้นแรงงานคอปขาว (propertyless white-collar workers) และชั้นชั้นอภิสิทธิ์ (the dominant entrepreneurial and propertied groups) โดยเวเบอร์ยืนยันชัดเจนว่า แรงงานคอปขาวไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชั้นชั้นกรรมกรวิชาชีพ/แรงงาน และด้วยพลวัตทางสังคม ชั้นชั้นแรงงานคอปขาวอาจเคลื่อนตัวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชั้นชั้นผู้ใช้แรงงานหรือชั้นชั้นนายทุนน้อยก็ได้ (Weber, 1968: 305, Giddens, 1971: 165) ซึ่งเวเบอร์เห็นว่าการพิจารณาช่วงชั้นทางสังคมต้องมองทั้งสามมิติประกอบกันไม่ใช่พิจารณาแต่มิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวตามที่มาร์กซ์เคยเสนอไว้

ภายหลังจากเวเบอร์แล้วมีนักสังคมวิทยาได้เสนอแนวความคิดการจัดช่วงชั้นทางสังคมอีกหลายแนวทาง เช่น วอร์เนอร์ (Warner, 1962) ศึกษาการจัดช่วงชั้นโดยใช้ความมีชื่อเสียงหรือเกียรติภูมิ (prestige) เป็นตัวจำแนก ซึ่งความมีชื่อเสียงนี้มีเกณฑ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่ม เช่น บางกลุ่มเน้นภูมิหลังทางครอบครัว บางกลุ่มก็เน้นความร่ำรวย บางกลุ่มเน้นกิริยาท่าทาง เป็นต้น ซึ่งวอร์เนอร์ ได้แบ่งช่วงชั้นของผู้คนในประเทศสหรัฐอเมริกาออกเป็น 6 ช่วงชั้นคือ ชั้นสูงระดับสูง ชั้นสูงระดับต่ำ ชั้นกลางระดับสูง ชั้นกลางระดับต่ำ ชั้นต่ำระดับสูง และชั้นต่ำระดับต่ำ หรือฮอดจ์ ซีเกล และรอสซี (Hodge, Seigel, Rossi, 1969) ใช้เกียรติภูมิแห่งอาชีพ (occupational prestige) เป็นเกณฑ์ในการจำแนกชนชั้นทางสังคมในประเทศอเมริกา (สุภางค์ จันทวานิช, 2534: 5)

2.3 แนวคิดเรื่องชนชั้นตามทัศนะบูร์ดิเยอ (Bourdieu Approach)

สำหรับปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu 1930 - 2002) กล่าวได้ว่าเป็นนักคิด นักทฤษฎี และนักสังคมวิทยาวัฒนธรรมชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงในโลกวิชาการช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 แนวคิดของเขามีความโดดเด่นโดยเฉพาะอิทธิพลของวัฒนธรรมและเรื่องของชนชั้น อย่างไรก็ตามบูร์ดิเยอเองก็มีมุมมองเกี่ยวกับชนชั้นที่ได้รับอิทธิพลจาก คาร์ล มาร์กซ์ และแมกซ์ เวเบอร์ และก็มีส่วนที่แตกต่างออกไป

บูร์ดิเยอเป็นนักวิชาการที่ตั้งข้อเด่นของการวิเคราะห์ชนชั้นทางสังคมคาร์ล มาร์กซ์และแมกซ์ เวเบอร์มาผสมผสานกันในการใช้ทำความเข้าใจและอธิบายสภาพสังคมที่ซับซ้อนกว่าเดิม ซึ่งเป็นสภาพสังคมที่มีชนชั้นทางสังคมและสถานภาพของวัฒนธรรมร่วมสมัยกำลังโดดเด่น

โดยเฉพาะการจำแนกวัฒนธรรม เช่น ดนตรี การท่องเที่ยว กีฬา ฯลฯ แต่ละชนิดให้เหมาะสมกับสถานภาพของคนในแต่ละชนชั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า มาร์กซ์ให้ความสำคัญกับ “คน” และความสัมพันธ์ระหว่างคนที่เรียกว่า “ความสัมพันธ์ทางสังคม” ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ที่มาร์กซ์สนใจวิเคราะห์มากที่สุดคือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่เขาถือว่าเป็นพื้นฐานของชีวิตคนในสังคม ซึ่งเขาเห็นว่า “ความเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต” เป็นบ่อเกิดของอำนาจในการควบคุมการผลิตของสังคม ดังนั้น มาร์กซ์จึงได้ให้ความสำคัญในขั้นตอนการผลิต (production process) ว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการทางเศรษฐกิจของระบบทุนนิยมในศตวรรษที่ 19

อย่างไรก็ตาม ในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 ระบบทุนนิยมสามารถแก้ไขปัญหาการผลิตดังกล่าวได้จนกระทั่งสามารถผลิตสินค้าได้มากเกินความต้องการของสังคม สินค้าและบริการบางอย่างเริ่มขายไม่ได้ และเกิดสินค้าใหม่ ๆ ขึ้นอย่างมากมาย ทำให้เกิดปัญหาใหญ่ที่สำคัญอันใหม่ว่าจะทำอย่างไรเพื่อแก้ปัญหาเรื่องการบริโภคให้ทันกับการผลิตที่เหลือเพื่อได้อย่างไร ซึ่งกระบวนการแก้ไขปัญหาของระบบทุนนิยมในขั้นตอนของการบริโภคนั้น สื่อสารมวลชนมีบทบาทอย่างมาก (Williams, 1974 อ้างถึงในฉัตรพร ฆะมววรรณ, 2537) ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือโฆษณา หรือแม้แต่ผลผลิตของสื่อมวลชนในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ข่าว ละคร คอลัมน์ในนิตยสาร รายการกีฬาทางโทรทัศน์ ฯลฯ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องมือในการสร้างแบบแผนการบริโภคของผู้คนในสังคมปัจจุบันทั้งสิ้น

จากสภาพสังคมทุนนิยมมาสู่สังคมที่มีการบริโภคเริ่มขยายตัวมากยิ่งขึ้นตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1960 ในยุคแห่งการบริโภคนั้น บัวร์ดิเยอ เล็งเห็นความสำคัญของการบริโภคว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์การจำแนกแยกแยะกลุ่มคนในสังคม ด้วยเหตุนี้เขาจึงได้เปลี่ยนเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดแบ่งชนชั้นในสังคมจากที่นักวิชาการสายมาร์กซ์นิยมเคยสนใจใน ขั้นตอนใน “การผลิต” (production) มาเป็นขั้นตอนใน “การบริโภค” (consumption) แทน หรือกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้นก็คือ บัวร์ดิเยอมีจุดยืนที่พิจารณาเรื่องชนชั้น ที่เคลื่อนย้ายจากมิติเศรษฐกิจสู่มิติวัฒนธรรม และเป็นการวิเคราะห์ชนชั้นและการครอบงำผ่านกระบวนการบริโภควัฒนธรรม

จุดยืนในการจำแนกชนชั้นของบัวร์ดิเยอดังกล่าว เป็นการขยายชนชั้นทางสังคมที่มีมากกว่าข้อเสนอของมาร์กซ์ที่ขีดเส้นเน้นเพียงสองชนชั้นหลักคือ ชนชั้นนายทุน (bourgeoisie) กับชนชั้นผู้ใช้แรงงาน (labour) ซึ่งความสัมพันธ์ของชนชั้นแต่ละชนชั้นต่างมีผลประโยชน์และโลกทัศน์ที่แตกต่างและขัดแย้งกันเสมอหรือที่เรียกว่า “ความขัดแย้งทางชนชั้น” (class conflict) เช่น ชนชั้นนายทุนก็คิดอย่างนายทุน ส่วนชนชั้นแรงงานก็คิดแบบแรงงาน ด้วยความที่คิดและผลประโยชน์

ต่างกันก็จะทำให้ความขัดแย้งเกิดขึ้น และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นพลังผลักดันการเคลื่อนไหวของสังคมมาโดยตลอด

ประเด็นสำคัญที่บูร์ดิเยอเสนอไว้ก็คือ เราสามารถพิจารณาวัฒนธรรมในมุมมองที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจและการแบ่งชนชั้นทางสังคม โดยตอบคำถามที่ว่า เพราะเหตุใดการครอบงำและการแบ่งชนชั้นทางสังคมจึงดำรงอยู่ได้โดยปราศจากการต่อต้านและตระหนักถึงการครอบงำและการแบ่งชนชั้นอย่างแท้จริงในมวลหมู่สมาชิกแต่ละสังคม (พรณราย โอสถาภิรัตน์, 2543: 23) โดยเขาเห็นว่า การต่อสู้ระหว่างชนชั้นเพื่ออำนาจและการครอบงำเป็นหลักการพื้นฐานในทุกมิติทางสังคม ไม่ว่าจะสังคมแบบดั้งเดิมหรือในสังคมสมัยใหม่ การครอบงำทางอำนาจจากชนชั้นเหนือกว่าจะดำเนินไปอยู่เสมอ แต่ที่ว่ารูปแบบการครอบงำจะเปลี่ยนแปลงจากแบบเปิดเผยมาสู่การครอบงำแบบซ่อนเร้นผ่านกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้คนมักไม่รู้ตัวว่ากำลังถูกครอบงำอยู่

บูร์ดิเยอยังคงสืบทอดแนวทางมาร์กซิสต์ที่ให้ความสนใจกับ แนวทางในการครอบงำของชนชั้นปกครองนั้นคืออะไร อยู่ที่ไหน และทำงานอย่างไร ในขณะที่มาร์กซ์เสนอว่า การครอบงำชีวิตของผู้คนนั้นจะอยู่ในบริบทที่เป็นโรงงานหรือที่ทำงาน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แรงงานต้องทำงานเพื่อทำมาหากิน และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ (work life/public life) ทว่าบูร์ดิเยอกลับเห็นต่างออกไป เขามองว่า ในสังคมยุคครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 นี้ การครอบงำชีวิตผู้คนได้ขยับขยายจากบริบทของโรงงานหรือที่ทำงาน ไปสู่บริบทที่เป็นช่วงเวลว่างหรือช่วงแห่งการพักผ่อน (leisure life) และเป็นช่วงเวลาส่วนตัว (private life) หรือกล่าวให้ชัดเจนกว่านั้นก็คือ ไม่มี “พื้นที่ว่างใดของชีวิตผู้คนแล้วที่จะปลอดจากการครอบงำของระบบทุนนิยม” แล้ว (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 548)

บูร์ดิเยอวิเคราะห์ต่อมาว่า ในสังคมปัจจุบัน การครอบงำแบบทั่วทุกบริบทดังกล่าว ไม่ได้มีลักษณะเปิดเผย หากทว่า การครอบงำและการเอาเปรียบดังกล่าวนี้ได้แฝงตัวอยู่ใน “ทุน” ที่มีรูปแบบหลากหลาย จากเดิมในทัศนะของนักทฤษฎีสายมาร์กซิสต์จะอธิบายถึงแหล่งที่มาของอำนาจการครอบงำ และการแบ่งชนชั้นทางสังคมว่ามาจากทุนทางเศรษฐกิจ (เช่น ทรัพย์สิน การแลกเปลี่ยน กำไร เป็นต้น) แต่บูร์ดิเยอกลับเห็นต่างออกไปว่า ไม่อาจมองข้ามทุนอีกชนิดหนึ่งซึ่งก็คือ “ทุนทางวัฒนธรรม” (เช่น ความรู้ กิริยามารยาท เป็นต้น) ที่เขาเห็นว่าเป็นเครื่องมือที่มีพลังไม่แพ้ทุนทางเศรษฐกิจหรือบางที่ยังทรงพลังมากกว่าเสียด้วยซ้ำ กล่าวคือ การครอบงำทางอำนาจจะไม่สามารถบรรลุผลอย่างสมบูรณ์หากชนชั้นที่ต้องการครอบงำไม่สามารถเป็นผู้ครอบครองทุนทางวัฒนธรรมได้ กล่าวคือต้องได้รับ “ความชอบธรรม” แห่งอำนาจนั้น ๆ อันจะนำไปสู่การใช้อำนาจที่แบบเนียนซ่อนเร้นหรือดังที่บูร์ดิเยอเรียกว่า “ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์” (ชนิดา เส็งยมไพศาลสุข, 2548: 3)

ทุนเหล่านี้ปฏิบัติการอยู่ในชีวิตประจำวันทุกวันผ่านการทำงานของสถาบัน/กลไกต่างๆ ของสังคม เช่น โรงเรียน ศาสนา ครอบครัว สื่อสารมวลชน ฯลฯ สถาบันเหล่านี้ทำงานครอบงำอยู่ตลอดเวลา แต่ทว่าส่วนใหญ่ผู้คนจะไม่มีความรู้สึกว่าเป็นการใช้ความรุนแรงในการครอบงำที่บูร์ดิเยอเรียกว่าเป็น “ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์” (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 549)

ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ครอบงำเชิงอำนาจผ่านระบบสัญลักษณ์นั้น บูร์ดิเยอเสนอว่า ระบบสัญลักษณ์ทุกรูปแบบในสังคมล้วนแต่มีพื้นฐานอยู่บนหลักการ “การแบ่งคู่ที่ตรงกันข้าม” (binary opposition) กล่าวคือความหมายของสัญลักษณ์มิได้เกิดจากตัวสัญลักษณ์เอง หากแต่ความหมายนั้นจะเกิดจากการเปรียบเทียบความแตกต่างของสัญลักษณ์แต่ละตัว เช่น สูง-ต่ำ, ดำ-ขาว, ดี-เลว, ฯลฯ โดยทั้งหมดมีต้นตอที่เป็นโครงสร้างระดับลึกได้แก่ คู่ตรงข้ามระหว่าง “ผู้ครอบงำ-ผู้ถูกครอบงำ” ซึ่งการทำงานของคู่ที่ตรงกันข้ามเหล่านี้จะเป็นไปตามหลักของ “การสร้างความแตกต่าง” (distinction) ที่เป็นสิ่งที่แฝงฝังอยู่ใน habitus ของตัวบุคคลในสังคม ทำให้คนทุกคนมีระบบการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ในสังคมด้วย มุมมองแบบจำแนกแยกแยะ ซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างของสังคมที่ดำเนินไปด้วยหลักการดังกล่าว เช่นกัน ทำให้การแบ่งชนชั้นในสังคมสามารถดำเนินสืบต่อไปเรื่อย ๆ

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์การครอบงำจากชนชั้นที่เหนือกว่ากับชนชั้นที่ต่ำกว่านั้นมิได้มีลักษณะเพียงด้านเดียว หากแต่ยังมีการต่อสู้ต่อรองจากชนชั้นที่ด้อยกว่าอยู่เสมอ

ดังที่กล่าวมาข้างแล้วว่า กรอบการศึกษาทำความเข้าใจชนชั้นในสังคมในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้จุดยืนที่พิจารณาเรื่องชนชั้นที่เคลื่อนย้ายจากมิติเศรษฐกิจสู่มิติวัฒนธรรมตามข้อเสนอของบูร์ดิเยอ และเป็นการวิเคราะห์ชนชั้นและการครอบงำผ่านกระบวนการวิภาควัฒนธรรมฟุตบอลและสำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่า กลุ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกีฬาฟุตบอลแต่ละแวดวงในสังคมไทย น่าจะมีรูปแบบในการสื่อสารและปฏิบัติการในเข้ารหัสและถอดรหัสด้านความหมายฟุตบอลที่แตกต่างกันไป ที่อาจเป็นผลมาจากการมี “ชนชั้น” และ “ทุน” ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามไม่ว่ารูปแบบและปฏิบัติการเชิงความหมายอาจมีความแตกต่างกันอย่างไร ทว่าจุดมุ่งหมายสุดท้ายก็คือการรักษาคำว่าเป็นตัวตนและกลุ่มชนชั้นที่ตนสังกัดอยู่หรือไม่ก็อาจเพื่อเปลี่ยนผ่านก้าวข้ามชนชั้นของตนเอง

3. แนวคิดเรื่องสังคมวิทยาแห่งวัฒนธรรม (sociology of culture) ของปีแอร์ บูร์ดิเยอ

(Pierre Bourdieu)

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ถึงแม้แนวคิดของเขาจะไม่ได้มีลักษณะถอนรากถอนโคนเฉกเช่นนักคิดสมัยใหม่บางกลุ่ม แต่แนวคิดของบูร์ดิเยอก็มีความโดดเด่น ในมุมมองเกี่ยวกับสังคม โดยเฉพาะในเรื่องอิทธิพลของวัฒนธรรมและเรื่องของชนชั้น บูร์ดิเยอมีมุมมองเกี่ยวกับชนชั้นที่ต่างออกไปจาก คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้มองมาในอดีต (สุภางค์ จันทวานิช และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549: 241)

จากเส้นทางนักวิชาการของบูร์ดิเยอได้สร้างสรรค์ผลงานไว้อย่างมากมายที่เป็นหนังสือเล่มประมาณ 30 เล่ม และบทความอีก 400 กว่าชิ้น ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่างๆ มากมาย ผลงานของเขามีอิทธิพลอย่างมากในแวดวงวิชาการฝรั่งเศส แต่ผลงานที่มีชื่อเสียงมากที่สุดและเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกก็คือ Distinction (1979) โดยเขาเน้นถึงระบบของการครอบงำร่วมสมัย และที่แตกต่างไปจากนักคิดนักวิชาการคนอื่น ๆ คือ บูร์ดิเยอมีงานเขียนเกี่ยวกับกีฬาเป็นจำนวนมาก ใน Distinction จัดว่าเป็นสังคมวิทยาแห่งวัฒนธรรมที่มีมิติทางวัฒนธรรมและกีฬาเป็นศูนย์กลางของการวิเคราะห์การปฏิบัติ (practices) ในการต่อสู้/ต่อรองทางสังคมและวัฒนธรรม (Defrance 1995: 124; Bourdieu 1990a: 159)

แต่ด้วยแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอที่เสนอไว้มีอยู่มากมาย ดังนั้นในการนำแนวคิดของบูร์ดิเยอมาใช้ในครั้งนี้จะนำมาเฉพาะแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาเท่านั้น อันประกอบด้วย แนวคิดเรื่อง การปฏิบัติ/วัตรปฏิบัติ (practice) แนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (cultural capital) และแนวคิดเรื่องรสนิยม (taste)

การนำในแนวคิดเหล่านี้มาใช้ในขั้นตอนการวิเคราะห์จะมีลักษณะเป็นพลวัตร เคลื่อนไหวอยู่ตลอด และต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อกันอยู่เสมอ จนยากที่จะแยกขาดออกเป็นส่วน ๆ ได้ แต่เพื่อทำความเข้าใจในเบื้องต้น ผู้วิจัยขอแยกส่วนแนวคิดของบูร์ดิเยอได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 แนวคิดเรื่อง การปฏิบัติ/วัตรปฏิบัติ (practice)

จุดยืนที่สำคัญประการหนึ่งของบูร์ดิเยอก็คือการไม่เห็นด้วยการแนวทางการวิเคราะห์ของสำนักโครงสร้างนิยม (Structuralism) กับสำนักอัตถิภาวนิยม / มนุษยนิยม (Existentialism / Humanism) ข้างต้น และนำเสนอแนวความคิดเชิงคู่ขนาน (duality) ที่เขาเชื่อว่าน่าจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้กับวงการวิชาการได้ในระดับหนึ่ง

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นมีที่มาจากความขัดแย้งของคู่ที่ตรงกันข้ามระหว่างความเป็นภววิสัย/วัตถุวิสัย (objectivism) กับอัตวิสัย (subjectivism) บูร์ดิเยอก็เหมือนกับนักสังคมวิทยาตั้งแต่ Parsons ถึง Giddens ที่เสนอว่าทฤษฎีสังคมของเขาแก้ไขปัญหาแนวทางการแบ่งแยกเป็นคู่ที่ตรงกันข้ามระหว่าง วัตถุวิสัย (objectivism) กับอัตวิสัย (subjectivism) หรือการกระทำ (action) กับโครงสร้าง (structure) สำหรับแนววัตถุวิสัยเป็นทฤษฎีทางสังคมของนักคิดสายโครงสร้างที่เชื่อว่า ในทุกสังคมล้วนแต่มีโครงสร้างหรือแบบแผนพื้นฐานที่ดำรงคงอยู่นอกเหนือความสำนึกรับรู้ของสมาชิกในสังคม ส่วนแนวอัตวิสัย (subjectivism) มีความคล้ายคลึงกับแนวการตีความ (interpretivism) ที่เน้นความเป็นอัตวิสัยในการทำความเข้าใจและอธิบายโลกทางสังคม ซึ่งแนวคิดทั้ง 2 นี้ต่างก็ถกเถียงวิพากษ์พื้นฐานแนวคิดกันและกัน ตัวอย่างเช่น สำนักโครงสร้างนิยม (structuralism) และสำนักหน้าที่นิยม (functionalism) ที่ล้มเหลวในการพูดถึงบทบาทความสามารถในการสร้างสรรค์และวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะผู้กระทำทางสังคม (social actor) หรือกรณีแนวอัตวิสัย (subjectivism) ที่ละเลยการอธิบายว่าโครงสร้างสังคมตบแต่ง (shape) และควบคุมการกระทำของปัจเจกบุคคลได้อย่างไร ในทางตรงกันข้าม บูร์ดิเยอพยายามที่จะ หลีกเลียงความสับสนวุ่นวายระหว่างแนวคิดของการกระทำ (action) และโครงสร้าง (structure) ภายในกรอบแนวคิดของเขา (Bourdieu and Wacquant, 1992: 121-2)

จากประเด็นความขัดแย้งดังกล่าว บูร์ดิเยอได้เสนอแนวคิดการปฏิบัติหรือวัตรปฏิบัติ (practice) ที่เป็นการพยายามผสมผสานข้อดีหรือหาจุดสมดุลระหว่างแนวคิดทั้งสองข้างกล่าวคือ แทนที่จะมุ่งหาโครงสร้างและกฎเกณฑ์ของการกระทำหรือมุ่งศึกษาเจตจำนงของมนุษย์หรือปฏิสัมพันธ์ของปัจเจกในฐานะที่เป็นอิสระจากโครงสร้างใด ๆ โดยเขาเสนอให้ศึกษาที่ "ปฏิบัติการ" โดยชี้ให้เห็นว่าบุคคลมีความสามารถในการกำหนดการกระทำของตนเองแต่ขณะเดียวกันก็สามารถถูกกำหนดจาก โครงสร้างหรือระบบได้เช่นเดียวกัน (ชนิดา เสงี่ยมไพศาล สุข, 2548: 4)

แนวคิดเรื่องการปฏิบัติ (practice) นั้น แท้จริงแล้วก็คือ รูปแบบของการแสดงหรือใช้อำนาจ (exercise of power) นั่นเอง (William Deal and Timothy Beal, 2004: 63) เป็นเรื่องของ การปฏิบัติที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องอำนาจทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มาเป็นตัวกำหนดการกระทำของคนแต่ละคน เช่นในกรณีการเล่นฟุตบอล นักกีฬาจะถูกกำหนดกติกา มารยาท จากองค์กรที่ดูแลโดยตรง หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ และที่สำคัญร่างกายได้กลายเป็นพื้นที่ ในการแสดงถึงการควบคุมไม่ให้ไปทำตามอารมณ์ดิบตามสัญชาตญาณดั้งเดิม เช่น ในเกมการแข่งขันฟุตบอลย่อมมีการปะทะกันอย่างรุนแรง แม้ผู้เล่นจะมีอารมณ์โกรธมากเท่าใดก็ตาม แต่ถ้า อยู่ในการแข่งขันแล้วจะต้องควบคุมไม่ให้ทำอันตรายกับคู่แข่ง มิฉะนั้นจะถูกลงโทษ ดังตัวอย่าง

รายการฟุตบอลโลก 2006 กรณีซีเนอดีน ซีดานนักฟุตบอลชาวฝรั่งเศสไม่สามารถควบคุมความโกรธไว้ได้จึงใช้หัวทำร้ายนักฟุตบอลฝ่ายตรงข้าม จนได้รับใบแดงไล่ออกจากการแข่งขัน

อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องการปฏิบัติ (practice) มีสองด้านที่ซ้อนทับกันและดำเนินควบคู่กันไป โดยด้านหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาจากโครงสร้าง (structure) แต่ในขณะเดียวกันอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นสิ่งที่สามารถสร้างสรรค์/ต่อสู้/ต่อรองได้ด้วยเจตจำนงของปัจเจกบุคคล (agency) กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปฏิบัติมีความเกี่ยวโยงกันสองด้าน ด้านแรกเป็นเรื่องการใช้อำนาจจากโครงสร้าง (structure) ที่มีต่อปัจเจก (agency) หรือกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม ขณะเดียวกันใน ด้านที่สองก็จะเห็นการดิ้นรน/ต่อสู้/ ต่อรอง (struggle) ของปัจเจกหรือกลุ่มชนชั้น ด้วยการใช้อยุทธวิธี (strategies) ต่าง ๆ ผ่านรูปแบบของการกระทำ หรือที่เรียกว่าการปฏิบัติ (practice) ได้ตอบกลับไปยังอำนาจในเชิงโครงสร้าง นั่นหมายความว่ามนุษย์มิได้มีแต่การเป็นผู้ถูกกำหนดเพียงมิติเดียว ในความเป็นจริงมนุษย์ (บางคน) สามารถที่จะวิพากษ์วิจารณ์ ต่อสู้/ต่อรอง ความหมายที่กำหนดมาให้เช่นกัน แม้แต่ในพื้นที่ที่มีขอบเขตที่จำกัดอย่างในสนามฟุตบอล ผู้คนก็สามารถที่จะ “แตกแถว” วาดลวดลายได้อย่างเสรี นอกไปจากนั้นก็กีฬาฟุตบอลเองก็เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ชนชั้นล่างสามารถใช้ต่อรองกับชนชั้นที่เหนือกว่าได้เช่นเดียวกัน เช่น มีเงินก็ไม่ใช่ว่าจะเล่นฟุตบอลเก่งหรือมีความรู้เกี่ยวกับฟุตบอลที่เหนือกว่าเสมอไป รวมทั้งมีนักฟุตบอลจากต่างจังหวัดมากมายที่ติดทีมชาติ เป็นต้น

และสำหรับในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่า กลุ่มผู้บริโภควัฒนธรรม ทั้งผู้เล่นและผู้ชมฟุตบอลที่มีชนชั้นแตกต่างกัน น่าจะมีรูปแบบในการถอดรหัสความหมายและแบบแผนในการบริโภควัฒนธรรมในการเล่นหรือชมฟุตบอลที่แตกต่างกันไป โดยอาจเป็นผลมาจากการมี “ทุน” และ “รสนิยม” ที่แตกต่างกันนั่นเอง

3.2 แนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (cultural capital)

“ทุน” (capital) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินที่ว่า capitalis ที่มีกำเนิดจาก caput, capit ที่ หมายความว่า “หัว” อันมีความหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการค้าขายและการครอบครองฝูงสัตว์ เนื่องจากในยุคสมัยก่อนนั้น ความร่ำรวยสามารถวัดได้จากการนับจำนวนหัวสัตว์ที่มีอยู่ในครอบครอง (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2548: 112)

นอกจากความหมายของ “ทุน” ดังกล่าวแล้ว ยังมีความหมายอื่น ๆ อีกหลายความหมาย อาทิ ทรัพย์สินที่สามารถก่อให้เกิดทรัพย์สินเพิ่มมากขึ้น โดยอาจจะเป็นเงิน เครื่องจักร เครื่องมือ อาคาร สถานที่ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ได้นำมาใช้เพื่อบริโภคโดยตรงแต่เพื่อประโยชน์ในการผลิต (ชนิ

ดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2548: 112) หรือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 534)ให้ความหมายของ “ทุน” ว่าหมายถึง ของเดิมหรือเงินเดิมที่มีไว้ ลงไว้ กำหนดไว้ จัดตั้งไว้ เพื่อประโยชน์ให้ ้งอกงาม เช่น มีความรู้เป็นทุน มีเงินเป็นทุน; เงินหรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ตั้งไว้สำหรับดำเนินกิจการเพื่อหาผลประโยชน์

ในทางสังคมวิทยา คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) เป็นบุคคลที่ให้ความสนใจในเรื่องของ “ทุน” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ทุนทางเศรษฐกิจ” เอาไว้ค่อนข้างละเอียดและเป็นรูปธรรมโดยเขาให้ความหมายของ “ทุน” ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับชนชั้นทางสังคม โดยมองว่า “ทุน” ในระบบทุนนิยม (capitalism) คือ สิ่งที่สามารถส่งสมปริมาณเพื่อเพิ่มมูลค่าได้ และผลจากการส่งสมทุนดังกล่าวจะกลายเป็นเครื่องสร้างความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างผู้ครอบครองทุน (นายทุน) ซึ่งก็คือ ชนชั้นกระฎุมพี (bourgeoisie) กับผู้ใช้แรงงานหรือชนชั้นกรรมาชีพ (proletariat) จนอาจกล่าวได้ว่าเบื้องหลังของ “ทุน” นั้น มีเรื่องของ “อำนาจ” เข้ามาเกี่ยวข้อง (ผู้ใดเป็นเจ้าของ “ทุน” ผู้นั้นเป็นเจ้าของ “อำนาจ”) ดังนั้น ผู้ใดก็ตามที่เป็น “เจ้าของทุน” ผู้นั้นก็สามารถเข้าไปกดขี่ ชูตริต ครอบงำ เอาไว้เปรียบจาก “ผู้ไร้ทุน” หรือ “ผู้ที่มีทุนน้อยกว่า” ได้เสมอ

แนวคิดเกี่ยวกับ “ทุน” ในมิติเศรษฐกิจและการผลิตของ คาร์ล มาร์กซ์ ข้างต้น ได้ก่อให้เกิดคุณูปการแก่นักคิด นักวิชาการรุ่นหลัง ในการต่อยอดความรู้ในเรื่องของ “ทุน” ดังกล่าวตามมาอีกหลายท่าน และหนึ่งในนั้นก็คือ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ นั่นเอง

บูร์ดิเยอให้ความสนใจ ต่อยอดการศึกษาในเรื่องของ “ทุน” โดยอาศัยหลักการเดียวกับ คาร์ล มาร์กซ์ เพื่อที่จะเปิดเผยและชี้ให้เห็นว่า “ใครเป็นเจ้าของทุน ผู้นั้นเป็นเจ้าของอำนาจ” แต่ความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับ “ทุน” ของบูร์ดิเยอ นั้น ไม่ได้หยุดอยู่แค่การศึกษาและวิเคราะห์แต่เฉพาะ “ทุนทางเศรษฐกิจ” เพียงอย่างเดียว ตรงกันข้ามบูร์ดิเยอยังให้ความสนใจวิเคราะห์ “ทุน” ในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ทุนทางวัฒนธรรม” (cultural capital) ซึ่งบูร์ดิเยอมองว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจอธิบายปรากฏการณ์ครอบงำสังคมที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์รอบด้าน เพราะโลกแห่งความเป็นจริง สังคมไม่ได้มีทุนทางเศรษฐกิจเป็นองค์ประกอบสำคัญตัวเดียว หากยังมีทุนชนิดอื่น ๆ ที่สามารถขบเคลือบสังคมด้วยเช่นกัน

“ทุน” ตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ (Jen Webb, Tony Schirato and Geoff Danather , 2004: 22) ก็คือ มรดกที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่องสามารถเปลี่ยนรูปได้ มีลักษณะทั้งสามารถจับต้องได้และไม่ได้ ในด้านหนึ่ง “ทุน” เป็นปัจจัยที่ใช้ในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (position) และความเป็นไปได้ของผู้กระทำที่หลากหลายอาณาบริเวณหรือแวดวงต่าง ๆ (field) ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง เมื่อพิจารณาถึงคำว่า “ทุน” จะพบว่ามิชอบเขตที่กว้างขวางอย่างมาก บูร์ดิเยอได้ขยายประเภทของ “ทุน” จาก “ทุนเศรษฐกิจ” ออกไปเป็น “ทุนทางศาสนา/ทุนทาง

วัฒนธรรม” โดยเขาได้นิยาม “ทุน” เสียใหม่ว่า สิ่งใดจะมีสภาวะกลายเป็นทุนนั้น ก็เมื่อสิ่งนั้นได้ทำหน้าที่ในฐานะ “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม” (function as a social relation of power) และนี่เป็นที่มาของแนวคิดเรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” ของบูร์ดิเยอ ซึ่งครอบคลุมหลายสิ่งหลายอย่างนับตั้งแต่ความสามารถในการใช้ภาษา ความสำนึกเรื่องวัฒนธรรม ความชื่นชอบเชิงสุนทรียะ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ พื้นฐานทางการศึกษา ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 545) นอกจากนี้ บูร์ดิเยอยังเสนอว่า ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ และทุนอื่น ๆ เช่น ทุนวัฒนธรรม, ทุนสังคม และทุนสัญลักษณ์ ทุนต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ได้แยกขาดจากกันหรือไม่ได้เป็นอิสระต่อกัน และที่สำคัญคือสามารถสั่งสมและถ่ายโอนไปมาซึ่งกันและกันได้

บูร์ดิเยอจึงแบ่งทุนออกเป็น 4 ลักษณะ คือ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 551-553)

1. ทุนเศรษฐกิจ (economic capital) ทุนประเภทนี้ได้แก่ รายได้ ทรัพย์สิน เงินทอง สิ่งของที่มีราคา เช่น ที่ดิน อาคารบ้านเรือน เครื่องเพชรนิลจินดา รถยนต์ หุ่น ฯลฯ รูปแบบของทุนประเภทนี้จะดำเนินงานอยู่ใน field เศรษฐกิจ แต่แน่นอนว่าอาจจะมีการโยกย้ายไหลซึมผ่านไปยัง field อื่นๆ ได้

2. ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) บูร์ดิเยอแบ่งรูปแบบย่อยของทุนวัฒนธรรมออกเป็น 3 รูปแบบคือ

2.1 objectified form ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของวัตถุ เช่น หนังสือ รูปภาพ ซีดี ฯลฯ ที่ปัจเจกบุคคลครอบครองเป็นเจ้าของ

2.2 institutionalized form ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน เช่น คุณภาพ ชื่อเสียงของสถาบันการศึกษา เป็นต้น

2.3 embodied form ได้แก่ สมรรถนะด้านวัฒนธรรมของปัจเจกบุคคล เช่น ความสามารถ ความรอบรู้ที่จะพูดเรื่องศิลปะ การมีบุคลิกที่สง่างาม สามารถวางท่าทางได้อย่างงดงาม ความหมายของ embodied form ที่อยู่ในปัจเจกบุคคลนี้อาจจะมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “habitus” แต่บูร์ดิเยอก็ได้ยกตัวอย่างแสดงให้เห็นความแตกต่างกัน ที่อาจจะเทียบเคียงกับแนวคิดเรื่อง “มูลค่า” ของมาร์กซ์ก็อาจจะสรุปได้ว่า habitus นั้นเปรียบเสมือนมูลค่าใช้สอยของบุคคล (use value) แต่ “ทุนวัฒนธรรมแบบ embodied form” เปรียบเสมือนมูลค่าแลกเปลี่ยน (exchange value) นั้นเอง

นอกจากนั้น habitus ยังมีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ habitus แสดงให้เห็นว่า มีความรู้บางอย่างที่ได้มาจากการเรียนรู้ของร่างกาย แต่ความรู้ชนิดนี้มักถูกละเลยและมองข้ามไป (รุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2550: 73)

ด้วยเหตุนี้ความหมายของ “ทุนทางวัฒนธรรม” ตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ จึงหมายถึง สิ่งที่คุณคนได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม อันกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้คุณคนสามารถนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนได้ เช่น ความรู้ ทัศนคติ กิริยามารยาท นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงทรัพย์สินต่าง ๆ ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ แต่มีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้ เช่น งานศิลปะ หนังสือ เอกสารรับรองทางวิชาการ (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2548: 113)

ในแง่มุมนี้ “ทุนทางวัฒนธรรม” จึงเป็นเหมือนเครื่องมือให้ทั้งผู้ที่มี “ทุนน้อย” หรือคนชั้นล่างไปใช้ในการดิ้นรนต่อสู้ กับอำนาจดขี่ ชูตริต ที่มาจากชนชั้นที่มีทุนมากกว่า และในขณะเดียวกันผู้ที่มี “ทุน” หรือคนที่อยู่ในชนชั้นที่สูงกว่า ก็สามารถนำ ทุน หรือทุนทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่กดขี่ชูตริตผู้ที่มีทุนน้อยได้เช่นกัน

3. ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) ทุนประเภทนี้ บูร์ดิเยอหมายถึง “สถานภาพ/ชื่อเสียง/การได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่น ๆ ที่ทำให้เจ้าของทุนเกิดความได้เปรียบ/เกิดประโยชน์ต่างๆ” ซึ่งทุนประเภทนี้อาจดูได้ยากกว่าทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม และก็ยากที่จะระบุให้ชัดเจนไปว่าได้ดำเนินงานอยู่ใน field แบบใด

4. ทุนสังคม (social capital) ความหมายของทุนสังคมมีอยู่ 2 ความหมาย ซึ่งความหมายทั้งสองต่างก็หมายถึง “เครือข่ายทางสังคม” (network) ทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าในความหมายแรก เป็นการมองมาจากตัวโครงสร้างที่มอง “ตัวเครือข่ายจริงๆ” เช่น โครงสร้างของกลุ่มเพื่อนร่วมโรงเรียน เพื่อนร่วมอาชีพ ฯลฯ ส่วนในความหมายที่สองนั้น เป็นมุมมองมาจาก “ปัจเจกบุคคล” ที่มีเครือข่าย และมองว่าเครือข่ายนั้นเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งของตน เช่น เป็นคนที่มีเส้นสายกว้างขวาง จะทำอะไรก็ง่ายและสะดวก ในความหมายที่สองนี้เองที่เป็นความหมาย “ทุนสังคม” ของบูร์ดิเยอ

บูร์ดิเยอเห็นว่า ทุนสังคมนั้นถือเป็นเสมือนทรัพยากรอย่างหนึ่งที่สามารถเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ได้ ซึ่งทุนสังคมนี้อาจจะกระจายอยู่ตาม “แวดวง” (field) ต่างๆ เช่น สมาชิกองค์กรเดียวกัน เพื่อนโรงเรียนเดียวกัน คนหมู่บ้านเดียวกัน เป็นต้น

จากการจำแนก “ทุน” ของบูร์ดิเยอ ดังที่กล่าวมาแล้ว เห็นได้ว่าเขาได้เพิ่มมิติทางวัฒนธรรมเข้าไปในการวิเคราะห์ตามแนวทางมาร์กซิสต์ โดยบูร์ดิเยอยืนยันว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ

แต่เพียงอย่างเดียว ไม่อาจอธิบายปรากฏการณ์ครอบงำสังคมที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ และเขาเสนออีกว่านอกจากการครอบครองปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว ปัจจัยทางทุนวัฒนธรรมก็เป็นปัจจัยในการรักษาความไม่เท่าเทียมกันในสังคมเช่นเดียวกัน ดังนั้นชนชั้นทางสังคมจึงไม่ได้ประกอบขึ้นจากทุนทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุนทางวัฒนธรรมประกอบด้วย ซึ่งยิ่งทำให้การแบ่งชนชั้นในสังคมยังมีความซับซ้อนมากขึ้นไปอีก (ชนิตา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2548: 114)

นอกจากนั้นบูร์ดิเยอยังเชื่อว่า ในโครงสร้างสังคมนั้นมีการใช้อำนาจความรุนแรงที่ชนชั้นหนึ่งกระทำต่ออีกชนชั้นหนึ่ง ในขณะที่เครื่องมือใช้ความรุนแรงสมัยมาร์กซิสม์นั้น อาจจะเป็นคำจ้ำจวน ตำรวจ คุก ฯลฯ แต่ในสังคมสมัยใหม่ การใช้ความรุนแรงได้เปลี่ยนแปลงมาสู่ในรูปของความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (symbolic violence) เป็นส่วนใหญ่ซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้จากวิชาสัญวิทยามาใช้ทำความเข้าใจว่า ชนชั้นหนึ่งได้ใช้อำนาจกำหนดความหมายให้กับสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ความชอบธรรมกับระบบที่เป็นอยู่ได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม บูร์ดิเยอยังเชื่ออีกว่า สังคมนั้นมิใช่เป็นเพียงพื้นที่แห่งการผลิตซ้ำการครอบงำเชิงอำนาจเท่านั้น (reproduction) หากแต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการต่อสู้ (struggle) อยู่ตลอดเวลา

3.3 แนวคิดเรื่อง “รสนิยม” (taste)

แนวคิดเรื่อง “รสนิยม” ของบูร์ดิเยอนั้นมีหลายส่วนที่มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของนักวิชาการท่านอื่น ๆ แต่ในเวลาเดียวกันก็มีลักษณะเฉพาะตัว โดยบูร์ดิเยอได้สานต่อแนวคิดเรื่อง “habitus” ของเขาว่า รสนิยมเป็นผลลัพธ์ของ habitus และบูร์ดิเยอได้นำเอาแนวคิดเรื่อง “รสนิยม” มาใช้ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเชื่อมโยงเรื่อง “รสนิยม” เข้ากับเรื่อง “ชนชั้น/ความแตกต่างทางชนชั้น และการธำรงรักษาความแตกต่างทางชนชั้น” (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 574)

บูร์ดิเยอได้ใช้ความหมายร่วมของคำว่า “รสนิยม” เฉกเช่นเดียวกับนักวิชาการทั่วไปว่า รสนิยมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง/การผลิต/การครอบครอง/การใช้วัตถุนั้นๆ เพื่อบ่งบอกสถานะของตัวบุคคลใน social field ความสัมพันธ์นี้เมื่อแยกแยะดูตามมิติต่างๆ ก็จะเกี่ยวข้องกับ 1) อำนาจที่จะได้วัตถุ/สิ่งของนั้นมา 2) การกระจายวัตถุ/สิ่งของ 3) สถานะที่จะควบคุมจำนวนสิ่งของ/วัตถุ และ 4) รสนิยมจะมีหน้าที่ทั้งต่อ “ปัจเจกบุคคล” ในด้านที่จะก้าวเข้าสู่สถานะที่สูงขึ้นก็ต้องยกระดับรสนิยมให้สูงขึ้น และหน้าที่ต่อ “สังคม” ที่จะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกำจัดหรือควบคุมการแข่งขันในการครอบครองและการใช้วัตถุ (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 575)

ทั้งนี้บุรดิเยอปฏิเสธทัศนคติแบบสามัญสำนึกที่มักรับรู้กันว่า รสนิยมสุนทรียะต่างๆ เป็นเรื่องที่เกิดมาติดตัวปัจเจกบุคคล เขาสรุปว่า รสนิยมไม่ใช่เรื่อง “ตามธรรมชาติ” (by nature) และไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของ “ปัจเจกบุคคล” รสนิยมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมที่บุคคลใช้ชีวิตอยู่ (social faculty) เป็นเรื่องที่เกิดมาจากการขัดเกลาทางสังคม (ในระดับจิตสำนึก) บวกผสมกับเงื่อนไขแห่งการดำรงชีวิตอยู่ (ในระดับจิตไร้สำนึก) (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 575) ดังนั้น การชอบสโมสรรแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ดหรือชอบสโมสรรชบลูรี ชอบดูฟุตบอลอยู่บ้านตามลำพังหรือชอบดูกับเพื่อนหมู่มาก ชอบเล่นฟุตบอลอย่างเดียวหรือชอบฟุตบอลทั้งดูและเล่น ชอบสะสมของที่ระลึก ไปสเตอร์เป็นงานอดิเรก ฯลฯ รสนิยมเหล่านี้ล้วนมีที่มาที่ไปทั้งสิ้น

ดังที่กล่าวมาบ้างแล้วว่าแนวคิดเรื่องรสนิยมของบุรดิเยอนั้นเป็นแนวคิดที่ต่อเนื่องมาจากแนวคิดเรื่อง habitus เพราะรสนิยมคือผลผลิตที่จับต้องได้ของ habitus ที่จะแฝงฝังอยู่ใน 2 มิติ คือเงื่อนไขของการมีวัตถุ และการมีความแตกต่างเชิงสัญลักษณ์ (symbolic differentiation) เช่น วัตถุ/สิ่งของที่ครอบครองอยู่จะทำให้เกิดความหมายทางสังคมแก่ผู้ที่ครอบครองวัตถุ/สิ่งของนั้น

บุรดิเยอกล่าวไว้ว่า เงื่อนไขของการมีวัตถุเป็นสิ่งสำคัญของรสนิยม อันหมายความว่า เมื่อรสนิยมเป็นแนวทางการเลือกใช้สิ่งของเพื่อการอุปโภคบริโภค แต่ต้องระลึกไว้เสมอว่าการเลือกนั้นมีได้เป็นไปอย่างเสรีเต็มที่ เช่น รสนิยมในการเลือกเล่นเกมกีฬา ใ้ว่าคนทุกคนจะสามารถเลือกมีรสนิยมที่จะเล่นกีฬาปิงปอง หรือเรือใบได้ เพราะการที่จะเล่นปิงปองและเรือใบได้นั้นจำเป็นต้องครอบครองวัตถุต่าง ๆ อย่างมากมาย อาทิ อุปกรณ์ปิงปอง สถานที่ปิง หรือเรือใบ พาย เสื้อผ้า รองเท้า และที่สำคัญคือ สถานที่เล่นและเก็บเรือใบ ดังนั้น การเล่นกีฬาเรือใบจึงมิใช่แค่กีฬาธรรมดา ๆ เท่านั้น หากแต่ยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ให้อ่านแก่ผู้มีรสนิยม นั่นคือ คนเล่นเรือใบต้องเป็นคนที่มั่งคั่งในสังคม และในการทำงานเพื่อเผยแพร่ต่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ สถาบันสื่อมวลชนจะมีบทบาทอย่างเต็มที่ จากจุดนี้บุรดิเยอได้พัฒนาเรื่องรสนิยมให้เชื่อมโยงกับเรื่องชนชั้นต่อไป

จากผลงานการศึกษาเรื่อง Distinction: a social critique of the judgment of taste บุรดิเยอได้จำแนกรสนิยมไว้ว่าสามารถแบ่งได้ 3 ระดับ ได้แก่ 1. รสนิยมหลักหรือรสนิยมที่ได้รับความชอบธรรม (legitimate) ก็คือรสนิยมของชนชั้นกระฎุมพี 2. รสนิยมระดับกลาง (middle-brow) เป็นรสนิยมของกลุ่มกระฎุมพีน้อย ซึ่งยอมรับและพยายามเรียนรู้และใฝ่หาสิ่งที่สังคมยอมรับว่าดี แม้ว่าจะไม่ทำตามในบางอย่าง เนื่องจากไม่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และ 3. รสนิยมมวลชน (popular) หมายถึงรสนิยมที่แพร่หลายในหมู่คนจำนวนมาก ในชนชั้นแรงงาน (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2544: 16)

นอกจากนั้นบุรดิเยอยังได้แยกประเภทของรสนิยมออกเป็น 2 ประเภท โดยใช้เกณฑ์เรื่อง “การปลอดจากความจำเป็นในชีวิต” มาเป็นตัวแบ่ง เช่น ในกรณีของกลุ่มคนที่ร่ำรวย ลีลาการใช้ชีวิตของพวกเขาไม่ต้องถูกจำกัดด้วยรายได้ ดังนั้น คนรวยจึงมี “รสนิยมแห่งความหรูหรา” (taste of luxury) หรือใช้ “รสนิยมแบบอิสระ” (taste of freedom) ในขณะที่คนจนที่มีรายได้น้อยจำกัด คนจนจึงมี “รสนิยมแห่งความจำเป็น” (taste of necessity) (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 577)

รสนิยมทั้ง 2 แบบตามที่กล่าวมานั้น ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายความแตกต่างระหว่างชนชั้นเอาไว้ กล่าวคือ คนรวยจะถูกมองว่าเป็นคนจนว่า ใช้ชีวิตอย่าง “ไร้รสนิยม หรือมีรสนิยมต่ำ” โดยมักจะมองข้ามไปว่ารสนิยมดังกล่าวนั้น “เกิดมาจากข้อจำกัดทางวัตถุ” ของชีวิตคนจน ในทางตรงกันข้าม คนจนมักจะรับรู้ว่ามีลีลาชีวิตของชนชั้นสูงนั้นมีลักษณะน่าชื่นชมน่ายกย่อง เหมาะสมที่จะใช้เป็นมาตรฐานที่น่าจะทำตาม แม้ว่าจะเป็นไปไม่ได้ก็ตามที

การรับรู้ทั้งจากฝ่ายคนรวยและคนจนนี้ เกิดจากการทำงานของกลไกต่าง ๆ ของสังคมที่สร้าง “อำนาจเชิงสัญลักษณ์” ขึ้นมา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากอำนาจแห่งสัญลักษณ์ก็คือ รสนิยมของชนชั้นสูงจะถูกพรางตาให้เกิดการรับรู้มา จากวาสนาบารมี ความรู้ ความถนัดตามธรรมชาติของคนรวย มากกว่าจะถูกรับรู้ว่าเป็น “คนรายน้อยปลอดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ” เช่น รูปร่างที่สวยงาม มีเสน่ห์ นั้นเกิดมาจากการมีเวลาว่างและค่าใช้จ่ายที่เพียงพอต่อการไปเข้าสถานออกกำลังกาย ฟอกหน้า ชัดผิว เป็นต้น โดยบุรดิเยอระบุว่า สถาบันทางสังคม เช่น โรงเรียนเป็นกลไกสำคัญที่สร้างให้รสนิยมของคนรวยวางตัวอยู่เหนือคนจนได้อย่างชอบธรรม และสถาบันที่น่าจะมีบทบาทรับช่วงต่อจากโรงเรียนก็น่าจะเป็นสถาบันสื่อมวลชนเราเอง

รสนิยมจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการแบ่งชนชั้น (class) ของคนในสังคม หรือกล่าวในอีกลักษณะหนึ่งได้ว่า แท้จริงแล้ว “รสนิยม” เป็นที่ซุกซ่อนของชนชั้นนั่นเอง ตัวอย่างรูปธรรมของคำกล่าวข้างต้นก็คือ บทบาทของ “รสนิยม” ที่สื่อสารความหมายแห่งอำนาจผ่านการบริโภค (consumption) ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นเอง เช่น คนรวยจะเล่นกอล์ฟ เรือใบ สควอช คริกเก็ต เจ็ตสกี โบโล แต่คนรวยจะไม่เล่นตะกร้อ ชกมวย กระบี่กระบอง ฯลฯ อย่างแน่นอน เนื่องจากกีฬาแต่ละประเภทที่กล่าวมานั้นมีสัญลักษณ์แห่งชนชั้นติดตรึงอยู่

การเกิดช่วงชั้นทางรสนิยมเหล่านี้เป็นรูปแบบของความแตกต่างในการบริโภควัฒนธรรมซึ่งไม่เพียงสัมพันธ์กับความแตกต่างของต้นทุนทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากยังสัมพันธ์กับความแตกต่างของต้นทุนทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งความแตกต่างในด้านการบริโภคทางวัฒนธรรมเป็นประเด็นที่บุรดิเยอให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลผลิตทางวัฒนธรรมที่อยู่ในมิติของกีฬา ซึ่งผลผลิตทางวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เต็มไปด้วยรหัส (codes) ที่ถูกสอดใส่

ความหมายจากผู้ครองอำนาจนำในสังคมที่กำลังทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร เพื่อสถาปนาและผลิตซ้ำคุณค่าทางวัฒนธรรมของชนชั้นของตนผ่านระบบสัญลักษณ์นั่นเอง

กล่าวโดยสรุปแนวคิดที่บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) สนใจก็คือมีความสัมพันธ์ระดับภายใน (intrinsic) อย่างไรระหว่างการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจของสังคมกับการใช้ผลผลิตทางวัฒนธรรมของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยที่เขาสนใจว่าคนกลุ่มไหน บริโภควัฒนธรรมแบบใด และผลจากการบริโภคนั้นเป็นอย่างไร การบริโภควัฒนธรรมทำให้เกิดโครงสร้างที่แบ่งระหว่างรสนิยม “ชั้นดี” กับ “ชั้นต่ำ” ขึ้นมา ทว่าเกณฑ์ที่จะกำหนดว่าอะไรดี/เลว ชั้นสูง/ชั้นต่ำนั้น บูร์ดิเยอเห็นว่าเป็นเรื่องของอำนาจทางชนชั้นมากกว่า เพราะฉะนั้นการที่จะรักษา “ความแตกต่างระหว่างชนชั้น” เอาไว้ก็ต้องรักษา “รสนิยมที่แตกต่างเอาไว้” ซึ่งกลไกสำคัญที่ใช้ในการรักษาความแตกต่างทางชนชั้นก็คือ การเป็นเจ้าของ “ต้นทุนทางวัฒนธรรม” (cultural capital) อันหมายถึงความสามารถที่จะ “อ่าน” และเข้าใจ “รหัสทางวัฒนธรรม” ได้ แต่ทว่าในโครงสร้างสังคมที่มีชนชั้นนั้น ต้นทุนทางวัฒนธรรมจะกระจายไปสู่ชนชั้นต่าง ๆ อย่างไม่เท่าเทียมกัน โดยที่ชนชั้นที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าจะสามารถสั่งสมต้นทุนทางวัฒนธรรมได้มากกว่า และในมิติการต่อสู้ทางชนชั้นนั้น นอกจากจะต้องต่อสู้ทางเศรษฐกิจแล้วยังต้องต่อสู้ด้านวัฒนธรรมอีกด้วย ชนชั้นที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมสูงก็มักมีอำนาจในการสร้างความชอบธรรมด้านรสนิยมที่มากกว่า ดังนั้นผู้ที่จะเป็นชนชั้นปกครองได้นั้น นอกจากจะต้องมีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองแล้ว ยังต้องมีความชอบธรรมที่จะต้องมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มากกว่าชนชั้นอื่น ๆ อีกด้วย (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 282 -283)

การนำเอาแนวคิดของบูร์ดิเยอมาใช้ในการมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแวดวงการศึกษาสื่อสารนั้น เป็นสิ่งที่ทำทนาย น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง แต่สำหรับแวดวงการศึกษาในประเทศไทยกลับปรากฏว่ามีผลงานการศึกษาวิจัยที่นำเอาแนวคิดของบูร์ดิเยอมาปรับประยุกต์ใช้ยังมีอยู่จำนวนน้อยพอสมควร อาทิเช่น งานการศึกษาเรื่อง รสนิยม: ภาษาในสังคมยุคบริโภคนิยมวิสัยของสมรภัช ชัยสิงห์กานานนท์ (2538), งานวิจัยของ พรรณราย โอสถาภิรัตน์ (2543) เรื่องนางนาค: การต่อรองทางความหมายในภาพยนตร์ยอดนิยาย, งานวิจัยของ วิภาส ปรัชญาภรณ์ (2544) เรื่อง ช่างไม้: ความรู้และตัวตน, งานวิจัย เรื่อง ความหมายและการสร้างร่างกายในการเรียนบัลเล่ต์ในสังคมไทยของจริยา ทรัพย์ชาติอนันต์ (2548), งานวิจัยของ รุ่งนภา เทพภาพ (2549) เรื่อง คนเร่ขายยาสมุนไพร: ประสบการณ์ชีวิตและกระบวนการสร้าง “ร่าง”

เห็นได้ว่าผลงานการศึกษาดังกล่าวทุกชิ้นเป็นงานจากสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาทั้งสิ้น ทว่าถ้าเป็นแวดวงสาขาการศึกษาสื่อสารของไทยแล้ว จากการสำรวจในเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่ายังมีจำนวนไม่มากนักที่นำเอาแนวคิดของบูร์ดิเยอมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา

กล่าวโดยสรุป ส่วนหนึ่งของการศึกษาคำนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจนำแนวคิดของบูร์ดิเยอมาเป็นกรอบในการศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจ โดยการวิจัยในครั้งนี้ได้นำแนวคิดหลัก ๆ ของบูร์ดิเยอ อันได้แก่ แนวคิดเรื่องปฏิบัติการ (practice) แนวคิดเรื่องทุนทั้ง 4 ประเภท แนวคิดเรื่องรสนิยม (taste) และแนวคิดเรื่องชนชั้น (class) มาใช้โดยพิจารณาถึงอำนาจในการเป็นเจ้าของทุน (ในความหมายที่กว้างขวางตามทัศนะของบูร์ดิเยอ) ซึ่งกลุ่มชนชั้นผู้ที่ครอบครองทุนต่าง ๆ นั้นก็คือ กลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการผลิตและกำหนดความหมายวัฒนธรรมฟุตบอลด้วยเช่นกัน สำหรับในการศึกษาคำนี้ส่วนหนึ่งให้ความสนใจกับองค์ประกอบที่สำคัญก็คือ “ความหมาย” ของฟุตบอล อย่างไรก็ตาม ฟุตบอลเป็นสิ่งที่จับต้องสัมผัสได้ แต่ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ สิ่งแฝงมาพร้อมกับฟุตบอลนั้นคืออะไร มีความหมายอย่างไร ส่งผลอย่างไรต่อการรับรู้อย่างไร ซึ่งการตอบคำถามข้อสุดท้ายนี้ จำเป็นต้องใช้แนวคิดเรื่องสัญวิทยาและการเข้ารหัสและถอดรหัสมาร่วมวิเคราะห์

4. แนวคิดเรื่องสัญวิทยาและการเข้ารหัส (encoding) และการถอดรหัส (decoding)

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาสัญวิทยาและการเข้ารหัสและถอดรหัส ความหมาย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แยกประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 สัญวิทยา (Semiology)

สัญวิทยาคือศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาสัญลักษณ์ (sign) และรหัส/ระบบ (code/system) ที่นำเอาสัญลักษณ์มาประกอบเข้าด้วยกัน รวมไปถึงบริบททางวัฒนธรรมที่สัญลักษณ์และรหัสถูกสร้างและใช้ทำงานภายใต้บริบททางวัฒนธรรมดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของสัญลักษณ์ในการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมนั้นๆ ไปพร้อมกัน ด้วยเหตุนี้ ขอบเขตในการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับ 3 สิ่ง ได้แก่ ตัวสัญลักษณ์ สิ่งที่สัญลักษณ์อ้างอิงหรือหมายถึง และผู้ใช้สัญลักษณ์

ทั้งนี้ ไชยรัตน์ เจริญสินโฬาร (2545: 17) อธิบายว่าสัญลักษณ์คืออะไรก็ได้ที่ก่อให้เกิดความหมายโดยการเทียบเคียงให้เห็นถึงความแตกต่างไปจากสิ่งอื่นและคนในสังคมยอมรับหรือเข้าใจ ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2543: 2-3) ระบุว่าสัญลักษณ์ต้องมีคุณสมบัติ 3 ประการคือ ต้องมีรูปธรรม เช่น เป็นภาพ เสียง อักษร วัตถุ หรืออื่นๆ โดยมีความหมายมากกว่าตัวของมันเอง และผู้ใช้สัญลักษณ์ต้องตระหนักว่ารูปธรรมดังกล่าวนั้นเป็นสัญลักษณ์

การศึกษาสัญญะเป็นการศึกษาความหมายที่ปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของสิ่งต่างๆ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับสัญวิทยาที่เสนอโดยนักวิชาการ 2 คน คือ แฟร์ดินอง เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส และโรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) นักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศส ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ดังกล่าวและแยกการนำเสนอออกเป็น แนวคิดของแฟร์ดินอง เดอ โซซูร์: ความสัมพันธ์ระหว่างสัญญะ และแนวคิดของโรลองด์ บาร์ตส์: ลำดับชั้นของการสร้างความหมาย ดังต่อไปนี้

4.1.1 แนวคิดของแฟร์ดินอง เดอ โซซูร์: ความสัมพันธ์ระหว่างสัญญะ

โซซูร์ กล่าวว่า สัญญวิทยา เป็นศาสตร์ที่ศึกษาวิถีชีวิตของสัญญะภายในสังคมที่สัญญะนั้นกำเนิดขึ้นมา (สมสุข หินวิมาน, 2548: 343) โซซูร์ให้ความสำคัญในการศึกษาสัญญะและวิธีการที่มันไปสัมพันธ์กับสัญญะตัวอื่น นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างสัญญะ และอีกด้านหนึ่งโซซูร์สนใจศึกษาสัญญะในฐานะตัวหมาย (signifier) กับสิ่งที่ตัวหมายดังกล่าวอ้างอิงถึง (signified) ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายกับสิ่งที่อ้างอิงถึงนั้น ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่เกิดจากการวางกำหนดกฎเกณฑ์ (convention) ที่ถูกกำหนดและเข้าใจร่วมกันโดยผู้ใช้สัญญะ ภายใต้บริบทหนึ่ง ๆ โซซูร์ (Saussure, 1974, cited by Hall, 1997: 30-33) กล่าวว่า ถ้าความสัมพันธ์ของตัวหมายและตัวหมายถึง เป็นผลมาจากคติความเชื่อของสังคมแต่ละสังคม และช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่เฉพาะเจาะจงแล้ว ความหมายทั้งหมดที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้น จึงไม่ใช่เรื่องที่ตายตัว ความหมายสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางวัฒนธรรมและช่วงเวลา ไม่มีความหมายเดียว ไม่มีการไม่เปลี่ยนแปลง หรือมีความหมายเชิงสากลตลอดไป

โซซูร์ระบุว่า มีกฎเกณฑ์สำคัญสองประการในการจัดระบบสัญญะจนกลายเป็นรหัส นั่นคือกฎของ paradigms และกฎของ syntagmatic ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ (Fiske, 1990: 56-60)

1) กฎของ paradigms

กฎของ paradigms คือกฎที่ว่าด้วยการจัดแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ ภายในหมวดหมู่แต่ละหมวดหมู่จะเป็นที่รวมของสัญญะในกลุ่มเดียวกันสำหรับเป็นตัวเลือก แต่ในขณะเดียวกัน ภายใต้จุดร่วมที่ทำให้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน สัญญะแต่ละตัวภายในกลุ่มจะมีความแตกต่างระหว่างกัน เช่น หมวดหมู่ของพยัญชนะภาษาไทย 44 พยัญชนะ จะเป็นหมวดหมู่ของตัวอักษรตั้งแต่ ก.ไก่ ถึง ฮ.นกฮูก และในขณะเดียวกัน ก.ไก่ ก็มีความแตกต่างไม่เหมือนกับพยัญชนะอื่นๆ ที่เหลืออีก 43 ตัว

2) กฎของ syntagmatic

กฎของ syntagmatic คือกฎว่าด้วยการรวมตัวกันของสัญลักษณ์ที่มาจากหมวดหมู่ต่างๆ แล้วก่อให้เกิดความหมาย ตัวอย่างเช่น ประโยคหนึ่งประโยคก็แสดงให้เห็นการรวมตัวกันระหว่างพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ กฎเกณฑ์ในการรวมตัวกันทางภาษาคือสิ่งที่เราเรียกว่าหลักไวยากรณ์ซึ่งถือว่าเป็นกฎของ syntagmatic อย่างหนึ่งนั่นเอง หรือเกมฟุตบอลก็เกิดจากการรวมตัวและผสมผสานระหว่างผู้เล่น ลูกฟุตบอล สนาม กติกา ผู้ตัดสิน เป็นต้น

4.1.2 แนวคิดของโรลองด์ บาร์ตส์: ลำดับชั้นของการสร้างความหมาย

โรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ในทัศนะของบาร์ตส์ ความหมายเป็นเรื่องของการปะทะประสาน (articulation) ระหว่างสัญลักษณ์ ส่วนบทบาทหน้าที่ของภาษาคือการผ่า แบ่ง ตัดโลกแห่งความเป็นจริงออกเป็นส่วนๆ เพื่อสร้างความไม่ต่อเนื่องให้เกิดขึ้น ทำให้สรรพสิ่งแยกออกจากกันเพื่อให้เกิดความหมาย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545: 93)

การได้รับแรงบันดาลใจจากการศึกษาแนวคิดของโซซูร์ทำให้บาร์ตส์ได้ขยายแนวคิดในการศึกษาสัญลักษณ์สู่แนวคิดที่ว่าด้วย “ลำดับชั้นของการสร้างความหมาย” (orders of signification) (Fiske, 1990: 85-98) ดังนี้

เดิมที โซซูร์ได้อธิบายเกี่ยวกับลำดับชั้นของการสร้างความหมายในขั้นต้น โดยอธิบายว่าความสัมพันธ์ในการสร้างความหมายนั้นประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมาย (signifier) กับสิ่งที่หมายถึง (signified) อันก่อให้เกิดการสร้างความหมายเชื่อมโยงไปสู่ความเป็นจริงภายนอก

บาร์ตส์อธิบายเพิ่มเติมว่าความหมายที่เกิดขึ้นในกระบวนการสร้างความหมายนั้น เป็นความหมายที่เรียกว่าความหมายโดยอรรถ (denotative meaning) เป็นความหมายตามสามัญสำนึก เช่น คำว่า “ถนน” อาจมีความหมายโดยอรรถที่ทำให้ภาพในความคิดของผู้คนคล้ายคลึงกัน คือภาพของเส้นทางลาดยาง ซีเมนต์ หรือคอนกรีต ที่ทอดผ่านพื้นที่ต่างๆ แต่ภาพถ่ายถนนเส้นเดิมภายใต้การเลือกสรรและจัดวางองค์ประกอบที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดความหมายอีกชั้นหนึ่งที่เรียกว่าความหมายโดยนัย (connotative meaning) เช่น หากเลือกถ่ายภาพถนนดังกล่าวในเวลากลางวัน ซึ่งมีผู้คนและรถราสัญจร มีเด็ก ๆ วิ่งเล่นอยู่ริมถนน โดยถ่ายเป็นภาพสี จะทำให้ถนนนี้มีความหมายโดยนัยว่าเป็นถนนที่ปลอดภัย น่าสัญจร แต่หากเลือกถ่ายภาพถนนดังกล่าวในเวลากลางคืน ไม่มีทั้งรถและผู้คน และถ่ายเป็นภาพขาวดำ ก็จะทำให้ถนนเส้นเดิมมีความหมายโดยนัยเปลี่ยนไปในทางอื่น จึงอาจกล่าวได้ว่าความหมายโดยนัยนั้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ อารมณ์ของผู้รับสาร และการให้คุณค่าและบริบท

ทางวัฒนธรรมของผู้รับสารแต่ละกลุ่มนั่นเอง ในกรณีของภาพถ่าย อาจกล่าวได้ว่า ความหมายโดยอรรถคือการตอบคำถามว่าภาพนั้นเป็นภาพ “อะไร” ส่วนความหมายโดยนัยคือการตอบคำถามว่าภาพนั้นถูกถ่าย “อย่างไร” นั่นเอง

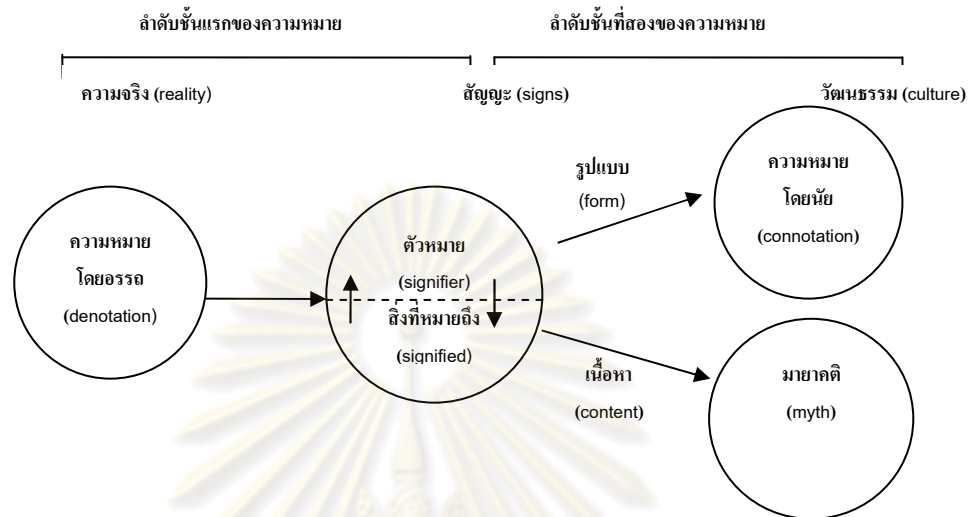
และเนื่องจากความหมายโดยนัยเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในระดับอัตวิสัย (subjective level) คนส่วนมากจึงมักไม่ค่อยตระหนักในความหมายที่สร้างขึ้น (take for granted) และสิ่งที่ควรระมัดระวังก็คือความหมายโดยนัยที่ถูกสร้างขึ้นจากอัตวิสัยของคนบางกลุ่ม กลายเป็นความหมายโดยอรรถที่กลายเป็นความเข้าใจร่วมหรือได้รับการยอมรับจากสาธารณชน

นอกเหนือจากการยกระดับความเข้าใจของคนทั่วไปเกี่ยวกับลำดับชั้นของความหมายแล้ว บาร์ตส์ยังได้เสนอแนวคิดสำคัญอีกประการหนึ่ง นั่นคือแนวคิดเกี่ยวกับมายาคติ (myth) นั่นเอง การอธิบายของบาร์ตส์เกี่ยวกับมายาคติทำให้เกิดความเข้าใจกระบวนการทำงานของสัญลักษณ์ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบวัฒนธรรมที่สัญลักษณ์นั้นๆ ดำรงอยู่

สำหรับบาร์ตส์แล้ว มายาคติหมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ แต่มิได้หมายความว่ามายาคติเป็นการโกหกหลอกลวง ทุกสิ่งอย่างล้วนแล้วแต่ปรากฏต่อหน้าเราอย่างเปิดเผย แต่เราต่างหากที่คุ้นเคยกับมันเสียจนไม่ทันสังเกตว่าเป็นสิ่งประกอบสร้างทางวัฒนธรรม กลับคิดว่ามันเป็นอยู่โดยธรรมชาติ (วรรณพิมล อังคศิริสรรพ, 2547: 4) เช่น มายาคติเกี่ยวกับการข่มขืน ที่มักปรากฏทัศนะที่ว่าผู้ชายมีอำนาจที่ชอบธรรมในการกระทำ ส่วนผู้หญิงนั้นจะเป็นผู้เริ่มต้น ด้วยการแต่งตัวโป๊ ล้อแหลม ยั่วยุ และอยู่นอกบ้านในเวลากลางคืน (ปภัตรา ศิวะพิรุฬห์เทพ, 2548) มายาคติเหล่านี้ต่อมากจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตซึ่งดูราวกับว่าเป็นไปตามธรรมชาติ (naturalization) และผู้คนก็หลงลืมที่จะสืบค้นหาที่มาแห่งมายาคติดังกล่าวว่ามีที่มาอย่างไร การหลงลืมและเห็นเป็นเรื่องธรรมชาติทำให้มายาคติกลายเป็น “ความจริง” ที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่เป็นประเด็นสำคัญก็คือประเด็นเรื่องของอำนาจ กล่าวคือ หากอำนาจอยู่ในกำกับควบคุมของคนกลุ่มใด คนกลุ่มนั้นก็จะสามารถผลิตและแพร่กระจายความหมายหรือมายาคติต่างๆ สู่ส่วนต่างๆ ของสังคมได้ตลอดเวลา นอกไปจากนั้นมายาคติที่ดูเป็นธรรมชาติธรรมดาเหล่านี้ล้วนสนับสนุนผลประโยชน์หรือเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ของผู้ผลิตมายาคติดังกล่าวในทางใดทางหนึ่งเสมอ

จอห์น ฟิสค์ (Fiske, 1990: 88) ได้ขมวดสรุปแนวคิดของบาร์ตส์เกี่ยวกับประเด็นทั้งหมดไว้อย่างกระชับและชัดเจนว่า “หากความหมายโดยนัยคือความหมายในลำดับชั้นที่สองของตัวหมายแล้ว มายาคติก็คือความหมายในลำดับชั้นที่สองของสิ่งที่หมายถึงนั่นเอง” (If

connotation is the second-order meaning of the signifier, myth is the second-order meaning of the signified.) ดังรายละเอียดในภาพ

ภาพที่ 1: ลำดับชั้นในการสร้างความหมายของโรลองด์ บาร์ธส์

ที่มา: ดัดแปลงจาก Fiske, 1990: 88

อนึ่ง ความรู้ด้านสัญวิทยาและมายาคติที่กล่าวมาแล้วนี้ จะได้นำมาใช้ในการศึกษาควบคู่ไปกับแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสความหมาย (encoding) และการถอดรหัสความหมาย (decoding) ทั้งนี้เพราะความหมายของสัญญาณต่างๆ นั้นล้วนแล้วแต่มีพลวัต กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์และทางสังคม รวมถึงการเปลี่ยนมือการกำกับควบคุมความหมายของกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในสังคมได้ตลอดเวลา

4.2 การเข้ารหัส (encoding) และการถอดรหัส (decoding)

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามความหมายของ “การสื่อสาร” ตามแนวทางสำนักวัฒนธรรมศึกษาที่เป็นกระบวนการสร้างความหมายร่วมกัน (shared meaning) ระหว่างผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสกับผู้รับสาร/ผู้ถอดรหัส ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่กลุ่มนักวิชาการสำนักนี้สนใจก็คือ กระบวนการที่ความหมายดังกล่าวถูกสร้างผ่านสิ่งที่เรียกว่า ระบบสัญญาณ (sign systems) โดยแนวคิดเรื่องระบบสัญญาณดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางความคิดส่วนหนึ่งจากนักทฤษฎีสัญวิทยาสองคนคือ เฟอร์ดินันด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) และ โรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) ซึ่งตั้งข้อสังเกตไว้สองประการด้วยกันคือ ประการแรก ภาษาเป็นสื่อกลางสำคัญที่ความหมายเชิง

วัฒนธรรมต่าง ๆ (cultural meanings) ได้รับการผลิตและเผยแพร่สื่อสารออกไป และประการที่สอง ภาษา เป็นสื่อกลางที่มนุษย์ใช้สร้างความรู้เกี่ยวกับตัวเราและโลกรอบตัว

ด้วยพื้นฐานความคิดสองประการนี้ เมื่อนักวัฒนธรรมศึกษารับแนวคิดของทั้งไซซูร์และบาร์ธส์มา พวกเขาจึงพยายามที่จะตอบคำถามว่า ภาษาช่วยประกอบสร้าง (construct/generate) ความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราได้อย่างไร หรืออีกนัยหนึ่ง สัญญะต่าง ๆ ถูกสร้างขึ้นมาได้ อย่างไร เช่น ทำไมนักเรียนบางคนถึงประกอบสร้างความหมายของ ‘นักฟุตบอลอาชีพ’ ว่า เป็นความสำเร็จสูงสุดในชีวิต ในขณะที่บางคนกลับนิยามว่า ‘นักฟุตบอลอาชีพ’ ไม่มีความหมายแต่อย่างใดเลย

สำหรับนักวัฒนธรรมศึกษาแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเป็น สัญญะ (sign) ได้ หากว่าสิ่งนั้นได้รับการกำหนด/ประกอบสร้าง (assign) ความหมายบางอย่างเอาไว้ ซึ่งเป็นความหมายที่มากไปกว่าตัวมันเอง เช่น ถ้วยรางวัลถ้วยหนึ่งจะเป็นสัญญะได้ก็ต่อเมื่อมีการประกอบสร้าง ความหมายว่า ถ้วยใบนี้เป็นของที่ระลึกแทนความสำเร็จที่ได้มาจากการแข่งขันฟุตบอล และในขณะเดียวกัน นักวัฒนธรรมศึกษาก็เชื่อด้วยว่า ไม่มีภาษาหรือระบบสัญญะใดในโลกที่มีลักษณะเป็นกลาง (neutral) หากแต่การประกอบสร้างความหมายนั้นเป็นกระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มคนบางกลุ่มมีอำนาจเข้าไปกำกับ/ผลิต/เผยแพร่กระจายความหมายดังกล่าวออกไป เช่น ความเป็นนักฟุตบอลอาชีพถูกกำหนดความหมายว่าเป็นจุดสูงสุดของผู้เล่นฟุตบอล นักวัฒนธรรมศึกษาก็จะตั้งคำถามต่อว่า ชนชนใดคือคนที่มีอำนาจในการสร้าง/เผยแพร่ความหมายดังกล่าวนี้ และก็จะพยายามวิเคราะห์ต่อไปว่า ใครคือคนที่มีอำนาจในการนิยามความหมายของ ‘นักฟุตบอลอาชีพ’ ในลักษณะดังกล่าว และทำไมเขาจึงประกอบสร้างความหมายเอาไว้เช่นนั้น

สำหรับนักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษาคนสำคัญที่วางรากฐานการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารความหมายในแนวทางดังกล่าวก็คือ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) ในช่วงประมาณทศวรรษที่ 1980 เขาได้เสนอแนวคิดเรื่อง ‘การเข้ารหัส/การถอดรหัส’ (encoding/decoding) ขึ้นมา โดยที่ฮอลล์และนักวัฒนธรรมศึกษารุ่นหลัง ๆ จึงเริ่มตั้งคำถามว่าการผลิตและบริโภควิเคราะห์ความหมายในกระบวนการสื่อสารไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป ทั้งนี้เพราะความหมายมิได้ดำรงอยู่ในตัวบท (text) หากแต่ต้องผ่านการตีความ/ถอดรหัสโดยผู้รับสารเสียก่อน เพราะฉะนั้น สำหรับฮอลล์และนักวิชาการสำนักวัฒนธรรมศึกษาแล้ว การวิเคราะห์ตัวบท (textual analysis) เพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพออีกต่อไปแล้ว จำเป็นต้องขยายคำอธิบายไปยังบริโภควิเคราะห์ความหมายในกระบวนการสื่อสารด้วย เพราะผู้บริโภควิเคราะห์ความหมายก็คือ “ผู้สร้าง/ผลิตความหมายลำดับที่สอง” หลังจากที่ “ผู้เข้ารหัส” ประกอบสร้างความหมายในขั้นที่หนึ่งแล้ว และที่สำคัญในกระบวนการสื่อสารแต่ละครั้ง ไม่จำเป็นต้องมีความหมายเพียงหนึ่งเดียว หากแต่ด้วยการถอดรหัส

จากจุดยืนและประสบการณ์ของผู้คนที่แตกต่างกัน ทำให้ความหมายที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมีความหลากหลาย (polysemy) ไปด้วย

วิลล์ บรูคเคอร์ (Brooker, 1998) ตั้งข้อสังเกตว่า งานเขียนของฮอลล์ นอกจากจะได้รับอิทธิพลจากงานของ ฮอกการ์ต และ วิลเลียมส์ แล้ว ทักษะของเขายังเป็นการพัฒนาแนวคิดต่อออกจากทฤษฎีเรื่อง “การครองความเป็นเจ้าด้านอุดมการณ์” (hegemony) ของ อันโตนิโย กรัมชี่ และแนวคิดเรื่อง “สัญวิทยา” (semiology) ของ โรลองด์ บาร์ธส์ (Roland Barthes) ทั้งนี้ หากจะสรุปความคิดด้านการสื่อสารและวัฒนธรรมศึกษาของฮอลล์ว่ามีสาระสำคัญอย่างไรบ้างนั้น อาจสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ฮอลล์มีทัศนะที่ปฏิเสธกลุ่มทฤษฎีการสื่อสารของอเมริกันในชื่อ แบบจำลองการถ่ายทอดข่าวสาร (transmission model) หรือที่รู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่าแบบจำลอง S-M-C-R อันเป็นแบบจำลองที่เชื่อในการสื่อสารทางเดียวจากผู้ส่งสารผ่านช่องทางหนึ่ง ๆ ไปยังผู้รับสาร ทั้งนี้ ฮอลล์อธิบายว่า แบบจำลองนี้มีจุดยืนเรื่องการครอบงำความคิดของผู้ส่งสาร (sender) มีอำนาจและกระทำเหนือผู้รับสาร (receiver) ตรงกันข้าม เขากลับคิดว่า เรื่องของการสื่อสารเป็นเรื่องของ กระบวนการผลิต/แพร่กระจาย/บริโภค/ผลิตซ้ำวัฒนธรรมและความหมายต่าง ๆ (the production/circulation/ consumption/ reproduction of culture and meaning) ซึ่งฮอลล์ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารว่า ผู้ส่งสารมิใช่เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสาร (transmitter) เท่านั้น หากแต่เป็นผู้ที่ได้เข้ารหัส (encode) ข่าวสารที่ส่งไปด้วย นั่นสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ส่งสารได้ทำหน้าที่ทั้งสองอย่างไปพร้อม ๆ กันคือ การเป็นผู้ส่งข่าวสารและการติดตั้งรหัสการถอดความหมายจากสารให้แก่ผู้รับสาร

ประการที่สอง ฮอลล์ได้โต้แย้งแนวคิดของทฤษฎีผลกระทบของสื่อต่อผู้รับสาร (media impact theory) ซึ่งเชื่อว่า ผู้รับสารมีลักษณะตั้งรับ (passive) ต่ออิทธิพลของสื่อ หากแต่เขาได้เสนอแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัส (encoding/decoding) ที่อธิบายว่า ระบบรหัส (coding system) ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ไม่จำเป็นต้องเป็นรหัสการสื่อสารชุดเดียวกันเสมอไป (ดังจะกล่าวถึงต่อไป) การถอดรหัสมิได้ตั้งแต่ การถอดรหัสด้วยจุดยืนแบบเดียวกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัสมา การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต้องต่อรองความหมายเสียใหม่ที่แตกต่างกันไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสาร แต่มิได้คัดค้านโดยตรง และการถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต่อต้านหรือขัดแย้งกับความหมายที่ผู้ส่งสารใส่รหัสมา ซึ่งจุดยืนการตีความทั้งสามแบบนี้เกิดขึ้นตลอดเวลาในทุกเวทีของการสื่อสาร เพียงแต่ว่าสัดส่วนของแต่ละจุดยืนจะมากน้อยต่างกันเพียงไรเท่านั้น

และประการสุดท้าย ฮอลล์ปฏิเสธวิถีคิดของนักภาษาศาสตร์ยุคก่อนที่เชื่อว่า ความหมาย (meaning) หรือความเป็นจริง (reality) มีอยู่แล้ว โดยเขากล่าวว่า แท้จริงแล้ว ไม่เคยมีสิ่งทีเรียกว่า ความเป็นจริง เกิดขึ้นจนกว่าจะมีผู้ที่ประกอบสร้าง (construct) ความเป็นจริง นั้นขึ้นมา และการสื่อสารก็คือ กระบวนการที่มนุษย์แต่ละคนใช้เพื่อประกอบสร้างความเป็นจริงขึ้นมาั่นเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นความเป็นจริงในชุดเดียวกัน

จากคำถามหลักของการศึกษาสัญญาะในส่วนของผู้สร้างหรือเข้ารหัสความหมายก็คือ ความหมายที่อยู่ในสัญญาะได้ถูกสร้างสรรค์และถ่ายทอดความหมายไปสู่ผู้รับสารอย่างไร ส่วนในขั้นตอนการรับสัญญาะของผู้รับสารนั้นจะพิจารณาว่าผู้รับสารถอดความหมายออกมาจากสัญญาะดังกล่าวได้อย่างไร

และดังที่กล่าวแล้วว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวหมายกับตัวหมายถึงไม่ใช่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากแต่เกิดจากการเรียนรู้ และสิ่งที่เป็น “กุญแจ” ในการเชื่อมโยงระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารเพื่อให้กระบวนการเข้า/ส่งและถอด/รับความหมายนั้นก็คือ ทั้งสองฝ่ายต้องมี “รหัส” (code) ร่วมกัน

Berger (1982, อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2541: 94) กล่าวว่า รหัสเป็นแบบแผนขั้นสูงของความสัมพันธ์ระหว่างสัญญาะต่างๆ หรือกล่าวโดยง่ายคือ เราจะนำเอาสัญญาะย่อยต่างๆ มาสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งแบบแผนนี้จะทำหน้าที่เป็นโครงสร้างที่อยู่ในสมองของเรา และจะทำงานในการรับรู้และตีความเมื่อเราเปิดรับสัญญาะต่างๆ และเมื่อผู้ส่งสารได้ส่งสารมายังผู้รับสารแล้ว ไม่จำเป็นว่าผู้ส่งและผู้รับสารจะต้องมีรหัสชุดเดียวกันเสมอไป แต่ที่ยังสามารถสื่อสารกันได้ก็เพราะว่ามีรหัสที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกประการ ด้วยเหตุนี้การถอดรหัสจึงจำเป็นต้องเหมือนกับผู้ส่งหรือไม่ใช่เรื่องของความผิดพลาด หากแต่เป็นเรื่องของการถอดรหัสที่แตกต่างไปจากผู้ส่งเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป แนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัสของฮอลล์แสดงให้เห็นว่า ความหมายของวัตถุใดๆ ก็ตามจะเกิดการสร้างความหมายได้ 2 ชั้นโดยในชั้นแรกนั้นเกิดจากการที่ผู้ส่งสารได้ประกอบสร้างความหมายมาและในชั้นที่ 2 ความหมายจะเกิดขึ้นอีกครั้งจากการที่ผู้รับสารรับสารมาและถอดรหัสซึ่งอาจถอดรหัสความหมายเหมือน ต่อรอง หรือแตกต่างกันไปจากผู้ส่งสารก็ได้ ซึ่งตามแนวคิดของฮอลล์นั้นมองว่า ผู้รับสารมีความหลากหลาย และแตกต่างกัน (heterogeneity) จึงไม่จำเป็นที่ผู้รับสารทุกคนต้องตีความไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาพร้อมกับแนวคิดเรื่องชนชั้นและทุนของบูร์ดิเยอ ผู้วิจัยนำมาประกอบกันเพื่อเป็นแนวทางในศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับอำนาจในการควบคุมกำหนดการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทย และในส่วนของผู้รับสารแต่ละชนชั้นมีการอ่านความหมายหรือตีความเรื่องฟุตบอล

เหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไร และส่งผลต่อแบบแผนในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในกลุ่มผู้รับสารอย่างไร ซึ่งในประเด็นหลังนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) มาร่วมศึกษาด้วย

5. แนวคิดเรื่องการศึกษาผู้รับสารแนวใหม่ของของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley)

ในอดีตที่ผ่านมา การศึกษาเรื่องสื่อได้พัฒนาจากสาขาเล็ก ๆ ของศาสตร์แห่งสังคมวิทยา และขยับขยายตัวขึ้นมาเป็นสาขาวิชาที่ใหญ่ขึ้น หลากหลาย ซับซ้อน และเป็นตัวเอง ทว่าในยุคแรกนั้น มักให้ความสนใจกับปัญหาในแนว “ผลกระทบ” ด้วยความเชื่อในความทรงพลังของสื่อที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาสังคมต่าง ๆ ว่า เช่น เพศ ความรุนแรง ศีลธรรม และผลกระทบต่อเด็ก/เยาวชน ทำให้สื่อถูกมองในแง่ลบ ถึงแม้ว่าผลการวิจัยระยะหลังจะปฏิเสธสมมติฐานในเรื่อง “ผลกระทบโดยตรง” (direct effects) ก็ตามที

ในยุคทศวรรษที่ 1930 นั้น จุดเน้นของงานวิจัยยังยึดติดอยู่ที่บทบาทของการโฆษณาชวนเชื่อ (propaganda) ของลัทธิคอมมิวนิสต์ในยุโรปทั้งในแบบฟาสซิสต์ และสตาลินิสต์ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งแบบจำลองการสื่อสาร “เข็มฉีดยา” (hypodermic needle model) กำลังเป็นที่นิยม ด้วยแนวคิดหลักเรื่องการกระตุ้น - การตอบสนอง ทว่าผลจากการทดสอบหลายต่อหลายครั้งกลับไม่พบ อิทธิพลที่ส่งผลโดยตรงแต่อย่างใด หากยังพบว่ายังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อผลกระทบด้วย เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน หรือสถาบันสังคมอื่น ๆ กระทั่งทศวรรษที่ 1950 งานศึกษาเรื่องผลกระทบของสื่อพบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับบุคคลนั้น มิใช่ส่งผลจากแหล่งสารถึงผู้รับโดยตรง แต่จะส่งผ่านบุคคลที่มีอิทธิพลในกลุ่มต่าง ๆ ที่เรียกว่าผู้นำทางความคิด (opinion leaders) อีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิดการสื่อสารสองจังหวะ (two-step flow) ขณะที่แนวคิดเดิมเรื่องการกระตุ้น - ตอบสนองนั้นก็พบว่ามีผลในฐานะที่เป็นปัจจัยเสริมมากกว่าที่จะมีอิทธิพลไปเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล อย่างไรก็ตามการศึกษาถึงอิทธิพลของสื่อก็ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง (Whannel, 1998: 224-225) จนกระทั่งทศวรรษที่ 1960 ปรากฏว่ามีแนวการศึกษาที่โดดเด่นอย่างน้อย 2 แนวทางสำคัญ คือ

1. แนวทางการใช้สื่อเพื่อสนองตอบความพึงพอใจ (uses and gratifications approach) เป็นแนวการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมาโดยนักวิชาการหลายท่าน อาทิ Elihu Katz, Jay G. Blumler และ Karl-Erik Rosengren ในแวดวงสื่อมวลชนศึกษาอเมริกัน แนวการศึกษานี้เสนอขึ้นมาภายใต้แนวคิดพื้นฐานที่ว่าเนื้อหา ข่าวสาร จากสื่อสมัยใหม่ไม่อาจจะก่อผลกระทบใดๆ ต่อบุคคล หรือใครก็ตามที่ไม่ได้ใช้สื่อเหล่านั้นในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจากคำถามนำที่เคยถามว่า “สื่อทำอะไรกับคนบ้าง” (What do the media do to people?) ก็เปลี่ยนมาใช้คำถาม “คนทำอะไรสื่อ” (What do people do with the media?) ทดแทน

2. สำหรับอีกแนวคิดหนึ่งคือ แบบจำลองการใส่รหัส/การถอดรหัส (encoding/decoding model) ซึ่ง Stuart Hall นักวิชาการคนสำคัญแห่งสำนักวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (the Centre for Contemporary Cultural Studies หรือ CCCS) ในอังกฤษพัฒนาขึ้นมา โดย Hall เสนอว่าในการศึกษาสื่อสารมวลชนนั้นจะต้องทำการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารทั้งระบบ กล่าวคือ จะต้องเปิดโปงอำนาจของสื่อมวลชนที่นำเสนอ และกำหนดความหมายเชิงอุดมการณ์ผ่านตัวบท และทำความเข้าใจผู้ชมในฐานะเป็น “นักถอดรหัสที่ตื่นตัว” (active decoder) ผู้ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องยอมรับสารหรือความหมายแห่งอุดมการณ์ทางสังคมบางชุดที่ถูกกำหนด/ใส่รหัสอย่างแยบยล ซึ่งเราสามารถตีความ/จัดการกับสารหรือความหมายดังกล่าวได้อย่างสร้างสรรค์และแตกต่างหลากหลาย นอกจากนั้น ตำแหน่งที่ถูกกำหนดให้รับรู้ผ่านตัวบทนั้น ๆ จะต้องได้รับการพิจารณาควบคู่กันไป (Stuart Hall อ้างถึงใน วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2543: 14)

แม้ว่าโดยพื้นฐานของแนวคิดทั้ง 2 แนวทางต่างก็ปฏิเสธการใช้คำถามแบบเดิมที่ว่า “สื่อทำอะไรกับคน” อย่างไรก็ตามยังมีข้อแตกต่างระหว่าง 2 แนวทางที่สำคัญก็คือ ขณะที่แนวทางการใช้เพื่อสนองตอบความพึงพอใจ (uses and gratifications approach) จะใช้หน่วยวิเคราะห์ในระดับปัจเจกบุคคลและสนใจปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่อยู่ภายในตัวบุคคล ส่วนสำนักวัฒนธรรมศึกษา (CCCS) สนใจหน่วยวิเคราะห์เป็นกลุ่มคน นั่นคือ “คน และ บริบท” เช่น การศึกษาการชมและใช้สื่อโทรทัศน์ในครัวเรือน เป็นต้น อีกทั้งยังได้ขยายการศึกษาที่มีมิติทางวัฒนธรรมกับการใช้สื่อด้วย นอกจากนี้ สำนักเบอร์มิงแฮมนั้นไม่ได้มองผู้รับสารอย่างในลักษณะ “มวลชน” (mass) ที่มีลักษณะคล้าย ๆ กัน ได้รับผลกระทบเหมือนกัน แต่เห็นว่า ผู้ชมมีประสบการณ์ภูมิหลังชีวิตที่แตกต่างกัน และการตีความหมายตัวบทจากสื่อ นั้น ผู้ชมก็ยังได้นำเอา “ประสบการณ์ชีวิตของตนเอง” ที่เรียกว่า “extra-textual determinants” เข้ามาเป็นปัจจัยในการตีความด้วย และเนื่องจากการเห็นความสำคัญของผู้รับสาร (audiences) ทำให้นักวิชาการของสำนักนี้ ทำวิจัยโดยต้องมีผู้รับสารเป็นส่วนหนึ่งอยู่เสมอ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 296)

จากข้อเสนอ 2 แนวทางที่สำคัญข้างต้น ได้มีการพัฒนาแนวคิด และแนวการศึกษาที่เรียกว่า การศึกษาผู้ชมแนวใหม่ (the new audience studies) ในช่วงต้นทศวรรษ 1980 โดยมุ่งเน้นที่การประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) เป็นสำคัญ จากเดิมที่ใช้แบบสอบถาม หรือวิธีสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อศึกษาทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับตัวบทสื่อมวลชน จนล่วงสู่ทศวรรษที่ 1990 จึงขยายขอบเขตประเด็นปัญหาไปสู่การบริโภค/การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ในอีกมิติหนึ่ง กล่าวคือ เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ในตัวของมัน

เองถูกพิจารณาว่า มีความหมายไม่ต่างไปจากตัวบท/เนื้อหาที่จะถูกบุคคลจัดการ ตีความ ให้ ความหมาย และใช้ในชีวิตประจำวันของพวกเขาเช่นกัน (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2542: 22-23)

สำหรับแนวคิดผู้ชมหรือผู้รับสารแนวใหม่นั้น มีนักวิชาการท่านหนึ่งที่มีความโดดเด่นอย่างมากก็คือ เดวิด มอร์เลย์ (David Morley) ผู้ซึ่งเป็นนักวิชาการของสำนักวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัย เบอร์มิงแฮม (CCCS) ที่สังกัดสายเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์ (Critical Cultural Studies) ซึ่งเขามีความสนใจเป็นพิเศษในการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิเคราะห์ในมิติผู้รับสาร

มอร์เลย์ เป็นบุคคลผู้ริเริ่มการศึกษาผู้ชมโทรทัศน์แนวใหม่ในโครงการ The “Nationwide” Audience ที่ใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) โดยเน้นการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลจากการศึกษาค้นคว้า พบว่า การชมรายการโทรทัศน์ในบ้าน นั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมที่ซับซ้อนอย่างยิ่ง

ประเด็นสำคัญที่มอร์เลย์พบก็คือ ในตัวของสื่อโทรทัศน์เองมิได้มีความหมายอย่างใดเลย หากปราศจากผู้ชม ซึ่งผู้ชมจะใช้ประสบการณ์ชีวิต ภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม และความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างของเขาในการตีความสร้างความหมายรายการโทรทัศน์เหล่านี้ ดังนั้น ในสถานการณ์ สถานที่ เวลา เงื่อนไขทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคมต่างมีส่วนสำคัญ ต่อการทำความเข้าใจกิจกรรมการชมรายการโทรทัศน์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 182)

มอร์เลย์ให้ความเห็นที่น่าสนใจว่า การศึกษาผู้รับสารในแนวทางวัฒนธรรมศึกษาควรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์อย่างยิ่ง ด้วยการให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดและวิธีวิทยาจากสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในระดับชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ มอร์เลย์ยังวิพากษ์นักวัฒนธรรมศึกษาบางส่วนที่ยังคงให้ความสำคัญ และสนใจการวิเคราะห์อุดมการณ์ทางสังคมด้วยการวิเคราะห์ตีความระบบปิดของความหมาย จากเรื่องราวที่ปรากฏทางสื่อโทรทัศน์ (สุระ ศรีศิริ, 2550: 26) กล่าวอีกนัยหนึ่ง มอร์เลย์เห็นว่าการศึกษาผู้รับสาร (โทรทัศน์) แนวใหม่จะต้องเน้นการทำความเข้าใจในกิจกรรมการชมรายการโทรทัศน์ที่เกิดอยู่ในชีวิตประจำวันตามความเป็นจริง และต้องให้ความสำคัญกับบริบทและเงื่อนไขต่าง ๆ ของผู้ชมผู้รับสารอย่างจริงจัง (วสันต์ ปัญญาแก้ว, 2542: 17)

ทั้งนี้ กาญจนา แก้วเทพ (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 182, อ้างถึงในสุระ ศรีศิริ, 2550: 26-27) สรุปจุดยืนในการวิเคราะห์ผู้รับสารของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. มอร์เลย์มีความเชื่อว่าผู้รับสารมีลักษณะได้ทั้งเป็นผู้กระทำ (active) และผู้ถูกกระทำ (passive) ไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญในการวิเคราะห์ผู้รับสารของมอร์เลย์ก็คือ แง่มุมใดที่ผู้รับสารสามารถเป็นผู้กระทำ และในแง่มุมใดที่ผู้รับสารจะเป็นผู้ถูกกระทำ

2. มอร์เลย์เน้นว่าในการวิเคราะห์ผู้รับสารนั้นไม่สามารถที่จะแยกขาดการวิเคราะห์สารกับการวิเคราะห์ผู้รับสารออกจากกัน หากทว่าต้องทำการวิเคราะห์ร่วมกันเสมอ ซึ่งแนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับสารและเนื้อหาสารนั้น ในด้านหนึ่งสารหรือตัวบท (text) ไม่ได้มีการใส่ความหมายเพียงความหมายเดียว แต่จะกำหนดความหมายที่หลากหลายไว้ชุดหนึ่ง (structured polysemy) ส่วนในด้านของผู้รับสารหรือ “ผู้อ่าน” เองก็จะมีอิสระในการเลือกตีความหมายได้ อย่างไรก็ตามการตีความของ “ผู้อ่าน” ไม่ได้ไร้ขอบเขตอย่างสิ้นเชิง แต่จะต้องอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างของความหมายที่หลากหลายที่ปรากฏอยู่ในตัวบทนั้น

3. มอร์เลย์ไม่เห็นด้วยกับนักทฤษฎีสายวิพากษ์ (Critical Theory) ที่กำลังมีอิทธิพลในช่วง ค.ศ. 1960 – 1970 ที่มีความเชื่อพื้นฐานว่าสถาบันสื่อสารมวลชนเป็นกลไกรูปแบบหนึ่งของกลุ่มผู้ปกครองและสื่อมวลชนมีพลังอย่างมากคล้ายกับแนวคิดพื้นฐานการศึกษาผลกระทบของสื่อของกลุ่ม Impact Study ดังนั้นสื่อมวลชนจึงมีบทบาทหน้าที่ในการตอบสนองตามความต้องการของกลุ่มผู้ปกครอง โดยสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของผู้คนไปตามเจตจำนงของผู้ปกครอง ซึ่งมอร์เลย์เห็นว่าทฤษฎีกลุ่มนี้มีจุดอ่อนอยู่ที่การมองข้ามศักยภาพของผู้รับสารที่สามารถเป็น “ผู้กระทำการทางสังคม” (social agent) โดยที่พวกเขาวิธีวิธีการเลือกตีความชุดข้อมูลข่าวสาร (range of information) ที่สื่อมวลชนนำเสนอมาให้ได้

4. มอร์เลย์ให้ความสนใจในผลกระทบระยะยาว (long – term effect) ที่เกิดขึ้นจากการรับสาร โดยเขาสนใจผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวเป็น “ตัวตน” (subject) ของผู้รับสาร (constituted subject) ที่มีปฏิสัมพันธ์กับวาทกรรมพิเศษ (specific discourse) แต่ละชุดจากสื่อ ซึ่ง ผลที่ได้ก็คืออัตลักษณ์ (identity) ต่าง ๆ นั่นเอง อาทิ จากชุดวาทกรรมของนักฟุตบอลที่ปรากฏในสื่อ ผู้รับสารจะสร้างอัตลักษณ์ความเป็นนักฟุตบอลขึ้นมาว่านักฟุตบอลนั้นควรมีลักษณะอย่างไร เช่น ต้องมีร่างกายที่แข็งแรง มีทักษะการเล่นด้วยเท้าที่ยอดเยี่ยม ต้องทุ่มเทในการฝึกซ้อมอย่างเต็มที่ ฯลฯ

ทั้งนี้มอร์เลย์ อธิบายเพิ่มเติมว่า สิ่งเหล่านี้เป็นวิธีการที่สังคมสมัยใหม่ใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ให้แก่บุคคล อย่างไรก็ตาม วาทกรรมชุดต่าง ๆ จากสื่อมวลชนที่นำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์

ของ บุคคลนั้นมีความหลากหลาย ดังนั้นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลึกที่เกิดมาจากกระบวนการทำงานของวาทกรรมที่หลากหลายเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม ต้องตระหนักว่า ไม่มีวาทกรรมจากสื่อชุดใดที่สามารถผูกขาดการ “เรียกเพื่อกำหนดตัวตน” (interpellation) ของบุคคลได้ตลอดเวลา ดังนั้นในเนื้อหาของสื่อมวลชนจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีลักษณะเป็นเวทีแห่งการต่อสู้ ช่างชิง และเรียกร้องการสถาปนาตัวตนของบุคคลอยู่ตลอด

แม้ว่าแนวคิดการวิเคราะห์ผู้รับสารของมอร์เลย์ จะเน้นการศึกษาที่สื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์เป็นหลักก็ตาม อย่างไรก็ตาม แนวคิดของเขาสามารถที่จะขยายไปสู่การวิเคราะห์ผู้รับสารจากสื่อรูปแบบอื่น ๆ ได้ ดังที่ผู้วิจัยจะนำแนวคิดของมอร์เลย์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

สำหรับเกณฑ์ในการวิเคราะห์ผู้รับสารที่มอร์เลย์เสนอไว้มีด้วยกัน 4 ประการดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้รับสาร มีหลักการสำคัญดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของผู้รับสาร ได้แก่ การใช้เกณฑ์ทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม และชนชั้น เข้ามาวิเคราะห์โดยมีแนวคิดเบื้องหลังว่า คนที่มีชนชั้นที่แตกต่างกัน (รวมทั้งตัวแปรอื่น ๆ) จะสามารถเข้าถึงและตีความได้แตกต่างกัน เช่น กลุ่มผู้ชมที่มีรายได้หรือมีชนชั้นที่แตกต่างกันนั้นสามารถที่จะเข้าถึงสื่อและมีการตีความหมายเนื้อหาฟุตบอลแตกต่างกันอย่างไร

1.2 การศึกษาจุดยืนทางการเมืองและวัฒนธรรมของผู้รับสาร เพื่อให้การกำหนดขอบเขตคุณลักษณะของประชากรที่ทำการศึกษาให้แคบลง มอร์เลย์จึงเสนอให้ใช้เกณฑ์ที่มีความเจาะจงมากขึ้น เช่น ใช้จุดยืนทางการเมืองและวัฒนธรรม (politic/cultural disposition) มาพิจารณาว่ากลุ่มผู้รับสารที่มีจุดยืนดังกล่าวแตกต่างกัน จะมีการรับสารแตกต่างกันอย่างบ้าง เช่น อาจเปรียบเทียบมุมมองความคิดเห็น และทัศนคติของกลุ่มชนชั้นสูง กลาง และล่างว่ามีลักษณะที่แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และมีมากน้อยเพียงใด

1.3 การศึกษาการเข้าถึงตัวบทที่เกี่ยวข้อง (access to relevant text) หลักการดังกล่าวนี้มักถูกละเลยไปในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสาร (exposure behavior) เนื่องจากมักคิดกันว่า พฤติกรรมการเปิดรับสารนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน (เชิงจิตวิทยา) เป็นหลัก เช่น ความสนใจ ทัศนคติ ฯลฯ แต่ในโลกของความเป็นจริงนั้นยังมีปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวแปรแทรกใน

การเปิดรับสารอยู่เสมอ เช่น ผู้ที่มีฐานะร่ำรวย อาจมีกำลังซื้อและการเข้าถึงสื่อมวลชนได้มากกว่า ผู้ที่มีฐานะยากจน บุคคลที่มีเวลาว่างมากกว่าอาจเข้าถึงการใช้สื่อที่หลากหลายกว่าผู้ที่ต้องทำงานอย่างหามรุ่งหามค่ำ เป็นต้น

2. การศึกษากระบวนการรับรู้ของผู้รับสาร (perception of audience) มอร์เลย์ได้จำแนกเป็น 4 ขั้นตอนหลังจากที่ได้ทำการเปิดรับตัวบท อันประกอบด้วย

2.1 การจดจำได้ (recognition)

2.2 การเข้าใจในเนื้อหาสาร (comprehension)

2.3 การตีความหมายจากสาร (interpretation) ซึ่งจะขึ้นกับวัฒนธรรมในการถอดรหัสของผู้รับสารอย่างมาก

2.4 การมีปฏิกิริยาตอบสนอง (response)

จากขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนดังกล่าวจะเป็นตัวที่กำหนดว่า ผู้รับสารจะนำข่าวสารหรือความรู้ที่ได้รับจากสื่อไปปฏิบัติตามหรือไม่ อย่างไร และจะปฏิบัติตามมากน้อยแค่ไหน เช่น เมื่อผู้รับสารที่เห็นโฆษณาถึงรองเท้าเล่นฟุตบอลรุ่นใหม่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองด้วยการไปซื้อรองเท้ารุ่นดังกล่าวมาหรือไม่ อย่างไร

3. การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคสื่อ (media consumption) สามารถแบ่งได้ดังนี้

3.1 ความสนใจในการเปิดรับ (attention) เป็นการศึกษาว่าผู้รับสารมีความสนใจในการเปิดรับสื่อหรือไม่ ซึ่งความสนใจนั้นอาจมีความสนใจในประเภทของสื่อ (เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ) หรือเป็นความสนใจในประเภทของเนื้อหาในสื่อ (เช่น ทีม ตัวนักฟุตบอล แบบแผนการเล่น การซื้อตัวผู้เล่น ผลการแข่งขัน ฯลฯ)

3.2 ลักษณะการคิดไตร่ตรองระหว่างดู/ชม/ใช้สื่อ (reflexive) เป็นการศึกษาว่าผู้รับสารที่เปิดรับสื่อแล้วมีลักษณะอย่างไร เช่น เชื่อถือเต็มที่ หรือเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง หรือดู/ชมแล้วไม่เชื่อเลย เป็นต้น ซึ่งลักษณะการคิดไตร่ตรองดังกล่าวจะมีส่วนที่เกี่ยวข้องกับมิติผลกระทบของสื่อเป็นอย่างมาก

3.3 ช่วงเวลาที่ดู (temporal organization) การศึกษาถึงช่วงเวลาที่ถูกดู/ชมของผู้รับสารนั้นอาจให้ความหมายที่ไปไกลกว่าการตอบคำถามว่า ผู้รับสารเปิดรับรายการต่าง ๆ ในช่วง

เวลาไหน ใช้เวลาไปเท่าไร ซึ่งมีนัยที่สำคัญที่หมายความว่า สื่อมวลชนได้เข้ามาจัดระบบวิธีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้รับสารได้อย่างไรบ้าง

3.4 กิจกรรมที่ทำระหว่างการใช้สื่อ จากข้อค้นพบของมอร์เลย์ที่ว่า ผู้รับสารที่มีวัย เพศ และชนชั้นที่แตกต่างกัน จะมีกิจกรรมระหว่างการใช้สื่อที่แตกต่างกัน เช่น ผู้รับสารบางกลุ่ม อาจนั่งชมเกมฟุตบอลไปพร้อม ๆ กับการจิบเบียร์ราคาแพง แต่ในบางกลุ่มอาจต้องยืนดูตามร้านอาหารริมทางเท้า เป็นต้น

การวิเคราะห์ผลกระทบที่มีต่อผู้รับสาร ในแง่มุมนี้มีได้เป็นการศึกษาว่าผู้รับสารได้รับผลกระทบจากการเปิดรับสื่ออย่างไรเท่านั้น หากแต่ยังหมายรวมถึงการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อที่มีต่อผู้รับสารว่าผู้รับสารนั้นบริโภคสื่อเพื่ออะไร

กล่าวโดยสรุป ในการศึกษากลุ่มผู้รับสารหรือผู้บริโภคสื่อฟุตบอลในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดผู้รับสารแนวใหม่ประกอบการวิเคราะห์ แม้ว่าแนวคิดการวิเคราะห์ผู้รับสารของมอร์เลย์ จะเน้นการศึกษาที่สื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์เป็นหลักก็ตาม อย่างไรก็ตาม แนวคิดของเขาสามารถที่จะขยายไปสู่การวิเคราะห์ผู้รับสารจากสื่อรูปแบบอื่น ๆ ได้ ดังที่ผู้วิจัยจะนำแนวคิดของมอร์เลย์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้โดยเปลี่ยนจุดยืนการศึกษา ด้วยการศึกษากារบริโภคสื่อฟุตบอลในกลุ่มผู้รับสาร/ผู้บริโภค สำหรับสาระสำคัญที่ผู้วิจัยสนใจในส่วนนี้คือ ความแตกต่างทางชนชั้นของผู้บริโภคฟุตบอลมีผลต่อแบบแผนการบริโภคฟุตบอลและการรับรู้ตีความหมายฟุตบอลอย่างไรบ้าง โดยที่ตัวผู้วิจัยเองจะลงไปมีส่วนร่วม (participation) หรือเข้าไปร่วมสังเกตการณ์ (observation) กับกลุ่มตัวอย่าง ด้วยเหตุผลที่สำนักวัฒนธรรมศึกษาเสนอว่า “สาร” นั้นอาจจะถูกผลิตขึ้นมา โดยการใส่รหัสบางอย่างของผู้ผลิต หรือผู้ส่งสาร ในบริบทหนึ่ง แต่เมื่อมาถึงมิติของการรับแล้ว “สาร” ดังกล่าวจะถูกผลิตขึ้นมาอีกครั้งในอีกบริบทหนึ่ง ที่มีผลต่อการถอดรหัสของผู้รับสารเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องลงไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมด้วยตัวเอง เพื่อศึกษา “การตีความ” (interpretation) หรือการถอดรหัสของผู้รับสารในบริบทที่แตกต่างกันไป

6. แนวคิดบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์ (ideological communication)

แนวคิดเรื่องอุดมการณ์เริ่มปรากฏขึ้นในราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 หรือที่มักเรียกกันว่าเป็นยุคแห่งการ “รู้แจ้ง” (Enlightenment) จากผลงานของ Karl Marx and Friedrich Engels ซึ่งภายหลังได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์สังคมในกลุ่มนักคิดแนวมาร์กซิสม์ (Brooker, 2003: 133)

นักคิดแนวมาร์กซิสต์มองสังคมเชิงโครงสร้างที่มีแบบแผนความสัมพันธ์อย่างชัดเจน และวิธีคิดในเชิงทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมที่วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิต ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางชนชั้น ดังนั้นฐานคิดเรื่องอำนาจของมาร์กซิสต์จึงเป็นเรื่องอำนาจในระดับมหภาคทั้งที่ทำหน้าที่กดขี่ อารงความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ไม่เท่าเทียมและอำนาจในการปฏิวัติระบบเศรษฐกิจ การเมือง (กฤษฎา บุญชัย, 2548) ซึ่งความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมดังกล่าว เกิดขึ้นจากโครงสร้างของสังคมที่มีองค์ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างพื้นฐานซึ่งก็คือ ฐานเศรษฐกิจกับโครงสร้างส่วนบน ซึ่งก็คือ การเมือง กฎหมาย และอุดมการณ์ โดยทั้งนี้ นักคิดแนวมาร์กซิสต์มองเป้าหมายอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจโดยชนชั้นผู้ถูกกดขี่ ซึ่งก็คือชนชั้นกรรมาชีพ

สำหรับนักคิดที่สนใจในเรื่องอุดมการณ์นั้นมีอยู่อย่างมากมาย นอกเหนือไปจาก Karl Marx แล้วก็ยังมี Lenin, Gramsci, Althusser, Ansart, Gouldner ฯลฯ ซึ่งในการศึกษาชิ้นนี้ได้ใช้แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ของ Louis Althusser เป็นหลักในการวิเคราะห์อุดมการณ์ความเป็นชนชั้นในกีฬาฟุตบอล

งานศึกษาของหลุยส์ อัลธูแซร์ (Louis Althusser) เป็นงานบุกเบิกชิ้นสำคัญของแนวการศึกษามาร์กซิสต์ในยุคหลังที่ผสมผสานทฤษฎีของ Marx เข้ากับสำนักโครงสร้างนิยม หรืออาจเรียกว่าเป็นมาร์กซิสต์เชิงโครงสร้าง (Structural Marxism) จนเขาได้รับการยอมรับว่าเป็นมาร์กซิสต์ใหม่ (Neo - Marxism) ที่โดดเด่นที่สุดคนหนึ่ง โดยเฉพาะงานศึกษาเรื่อง “อุดมการณ์และกลไกอุดมการณ์ของรัฐ” (Ideology and Ideological State Apparatuses) ในปี 1970 ที่ทำความเข้าใจถึงกลไกอำนาจทางอุดมการณ์ในการครอบงำ กำกับระบบความสัมพันธ์ทางสังคมได้ลึกซึ้งซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์กระบวนการต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างรัฐ / ผู้ปกครองกับประชาชนได้อย่างชัดเจน

อัลธูแซร์ได้ตั้งคำถามต่อแนวคิดมาร์กซิสต์ก่อนหน้านี้ ที่มองฐานเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดอย่างตายตัว โดยโครงสร้างส่วนบนจะถูกกำหนดโดยโครงสร้างส่วนล่าง แต่อัลธูแซร์กลับสนใจไปที่อุดมการณ์ในฐานะเป็นโครงสร้างส่วนบน ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดความโครงสร้างส่วนล่างด้วยเช่นกัน หรือทั้งส่วนล่างและบนต่างกำหนดซึ่งกันและกัน อัลธูแซร์เสนอว่า สังคมเป็นระบบที่ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม อุดมการณ์ ทุกมิติต่างมีความสำคัญเท่าเทียมกัน และต่างมีอิสระ ที่จะเคลื่อนไหวไปได้ในระดับหนึ่ง (relative autonomy) (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 324) แต่อย่างไรก็ตามถึงที่สุดแล้ว อัลธูแซร์ก็ยังไม่หลุดไปจากแนวคิดมาร์กซิสต์ที่มองว่า ตัวกำหนดสุดท้ายยังเป็นฐานเศรษฐกิจที่เป็นโครงสร้างส่วนล่าง (Althusser, 1971: 9)

อัลดูแซร์ได้นำเสนอแนวคิดใหม่ในการวิเคราะห์องค์ประกอบของสังคม (social formation) ว่าสังคมประกอบด้วย 3 ปฏิบัติการ คือปฏิบัติการทางเศรษฐกิจ การเมือง อุดมการณ์ และสิ่งที่เขาสนใจมากที่สุดคือ ปฏิบัติการด้านอุดมการณ์ (ideological practice) (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 324) ซึ่งในขณะที่อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) สนใจเรื่องพื้นที่การศึกษา โครงสร้างส่วนบนหรือจิตสำนึก หากทว่า อัลดูแซร์ สนใจที่จะขยายต่อว่า แล้วการครอบงำจิตสำนึก โดยชนชั้นปกครอง / รัฐ (state) นั้นทำได้อย่างไร ซึ่งเขาอธิบายว่าเป็นการทำงานของอุดมการณ์นั่นเอง

ทั้งนี้อัลดูแซร์ปฏิเสธความคิดของมาร์กซิสม์แบบดั้งเดิมที่ว่า อุดมการณ์คือ จิตสำนึกที่ผิดพลาด (false consciousness) หรือเป็นความคิดที่ชนชั้นปกครอง/นายทุนครอบงำไปในความคิดของประชาชน โดยเขาอธิบายว่า ในขณะที่คนเราต้องอยู่ในสังคม และต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่นหรือสังคม เราต้องมีกรอบแนวคิด (conceptual framework) หรือ วิธีการบางอย่างในอันที่จะทำให้เราสร้างประสบการณ์หรือเข้าใจความหมาย รวมทั้งก่อรูปเป็นจิตสำนึกของเราขึ้นมา ซึ่งอัลดูแซร์กล่าวว่า วิธีการที่คนเราทำความเข้าใจกับการกระทำของตนเอง คิดถึงตนเอง คิดถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสังคม นั่นคือสิ่งที่เรียกว่า “อุดมการณ์” (ideology) ดังนั้น อุดมการณ์จึงไม่ใช่ความคิด หากแต่เป็นกรอบแนวคิดในการเข้าใจตัวเรา เข้าใจโลก และเข้าใจสังคม หรือดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2548) ใช้ความเปรียบว่า หากเทียบกับคอมพิวเตอร์สมัยใหม่แล้ว อุดมการณ์ไม่ใช่ข้อความในไฟล์ แต่เป็นตัวซอฟต์แวร์ในการสื่อสารเลยทีเดียว

สำหรับ กลยุทธ์ของการสร้างอุดมการณ์นั้น จะผสมผสานด้วยกัน 3 ประการ กล่าวคือ การสร้างความสัมพันธ์แบบขั้วตรงข้าม (binary oppositions) ซึ่งหมายความว่า ความหมายของสิ่งหนึ่ง จะเกิดขึ้นได้จากการแยกขั้วความสัมพันธ์เชิงตรงกันข้ามกับสิ่งอื่น เช่น เรา/เขา รวย/จน ดี/เลว ฝรั่งเศส/ไทย พัฒนา/ด้อยพัฒนา บ้านนอก/เมืองหลวง มืออาชีพ/สมัครเล่น ฯลฯ และเมื่อเกิดการจำแนกความสัมพันธ์แล้ว ก็จะเริ่มมีการจัดวางลำดับคุณค่า (hierarchy of values) เอาไว้ว่า อะไรดีกว่าอะไร เช่น เราดีกว่าเขา รวยดีกว่าจน ฝรั่งเศสดีกว่าไทย มืออาชีพดีกว่าสมัครเล่น ฯลฯ และเมื่อความสัมพันธ์แบบคู่ตรงกันข้ามถูกสร้างขึ้นแล้ว ความหมายในเชิงอุดมการณ์ดังกล่าวก็จะถูกเผยแพร่ผ่านการสื่อสารออกไปอย่าง กว้างขวาง จนบางครั้งอาจเกิดการยอมรับโดยคนส่วนใหญ่ หรือกลายเป็นสามัญสำนึก (common sense) ของผู้คนจำนวนมากในสังคม (สมสุข หินวิมาน, 2548: 424) เช่น อุดมการณ์ที่เชื่อว่า คนรวยย่อมโชคดีกว่า/มีบุญกว่า/ฉลาดกว่า/มีความสุขกว่าคนจน ทั้งนี้เพราะสถาบันต่าง ๆ ในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชนต่าง ๆ ช่วยกันตอกย้ำหรือ ผลิตซ้ำเชิงอุดมการณ์ (ideological reproduction) ดังกล่าวเอาไว้อย่างต่อเนื่อง

สืบเนื่องจากกลยุทธทางอุดมการณ์ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะต้องผ่านกระบวนการติดตั้งให้กับผู้คนในสังคม ดังนั้น เครื่องมือสำคัญในการติดตั้งกรอบการคิดก็คือ กลไกทางสังคม ซึ่งอัลธูแซร์แยกออกเป็น 2 กลไกคือ กลไกด้านการปราบปราม/ใช้ความรุนแรง (repressive state apparatuses) เช่น ตำรวจ กฎหมาย ศาล ฯลฯ และ กลไกด้านอุดมการณ์ (ideological state apparatuses) เช่น ศาสนา โรงเรียน ครอบครัว สื่อมวลชน ฯลฯ กลไกทั้งสองประเภทนี้ อัลธูแซร์เห็นว่า กลไกด้านความรุนแรงนั้นจะใช้ได้อย่างมีข้อจำกัด และไม่อาจทำงานได้ผลอย่างแท้จริง (Hartley, 2002: 100-101) เช่น การใช้ไซตรอนและการโบยตี ไม่อาจหยุดยั้งการลุกฮือขึ้นต่อสู้ของทาสได้ ดังนั้นกลไกด้านอุดมการณ์ที่ทำงานอยู่ตลอดเวลาจึงได้ผลกว่า เพราะได้พันธนาการวิถีคิดของผู้คนเอาไว้ ดังในกรณีสังคมไทยที่ด้านหนึ่งมีการใช้กลไกปราบปราม/ใช้ความรุนแรง เป็นกลไกรักษาอำนาจของชนชั้นปกครองเอาไว้ (เช่น ถ้าใครประพฤติผิดกฎหมาย/กฎระเบียบสังคม ก็จะถูกปราบปรามหรือถูกจับเข้าคุก) แต่อีกด้านหนึ่งก็มีการใช้ กลไกด้านอุดมการณ์ที่จะทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความยอมรับต่ออำนาจของชนชั้น ซึ่งหากเทียบกันระหว่างกลไกทั้งสองนี้ กลไกด้านอุดมการณ์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และกระทำไปโดยที่ผู้คนในสังคม มักไม่ตระหนักรู้ ซึ่งในท้ายที่สุดก็จะส่งผลให้เกิดความยอมรับในอำนาจของชนชั้นปกครองที่ได้ผลดีกว่าการใช้กำลังและความรุนแรง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลไกทั้งสองจะเป็นกลไกที่มีลักษณะแตกต่างกัน แต่ท้ายที่สุดแล้วกลไกเหล่านี้ ต่างทำงานมุ่งหน้าไปสู่อุดมการณ์ชุดเดียวกันทั้งสิ้น อาทิ อุดมการณ์ที่เน้นความมั่งคั่ง อุดมการณ์ที่เน้นความเป็นปัจเจก / การแข่งขัน (เริ่มตั้งแต่โรงเรียนอนุบาลจนถึงระดับปริญญาเอก) แต่สิ่งที่สำคัญคือ อุดมการณ์เหล่านี้นำเสนอว่าเป็นกลาง เช่น ทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ทุกคนสามารถจะเล่นและชมฟุตบอลได้อย่างเสรี ฯลฯ ในขณะที่กลไกทางอุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนทำงานประสานเป็นเสียงเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่ดูแล้วไม่ได้เชื่อมโยงกัน แต่ก็ยังพูดภาษาอุดมการณ์เดียวกันได้นั้น อัลธูแซร์เรียกว่าเป็นลักษณะ over-determination (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 326)

สำหรับหน้าที่ของอุดมการณ์นั้น อัลธูแซร์ได้วิเคราะห์ไว้หลายแง่มุม (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 326-327) ในประการแรก การปรับคนรุ่นต่าง ๆ ให้เข้ากับสภาพที่เป็นอยู่ (status quo) เขาได้อธิบายว่า ทั้ง ๆ ที่สังคมมีความขัดแย้งมากมายในกลุ่มคนต่าง ๆ แต่เพราะเหตุใดโครงสร้างความสัมพันธ์เช่นนี้จึงดำรงอยู่และสืบทอดต่อเนื่องรุ่นแล้วรุ่นเล่า คำตอบคือ เพราะการทำงานของอุดมการณ์ต่าง ๆ ของสังคมนั้นเอง อุดมการณ์จะทำหน้าที่ปรับคนรุ่นต่อ ๆ ไปให้เข้ากับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ เช่น เวลาที่เป็นนักศึกษาอยู่ บุคคลนั้นมีความคิดต่อต้านระบบที่เป็นอยู่ คัดค้านเผด็จการ เกลียดชังทุนนิยม แต่เมื่อเขาได้เติบโตขึ้นไปเป็นนายทุนเอง เขาก็จะลบกรอบความคิดเดิม แล้วติดตั้งวิถีคิดแบบนายทุนเข้ามาแทนที่ ด้วยเหตุนี้เอง ระบบที่เคยเป็นมาก็จะเป็นอยู่และจะ

เป็นต่อไป ประการที่สอง อุดมการณ์จะ ใ้กรอบแนวคิด/คำอธิบายที่ช่วยให้คนอยู่กับ ความสัมพันธ์ทางสังคม ประการที่สาม หน้าที่ของอุดมการณ์ใน การเรียกและสร้างอัตลักษณ์ของ คน เนื่องจากอัลทูลูแซร์ได้นำหลักจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาบุคคล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งเขากล่าวไว้ว่าอุดมการณ์ไม่เพียงแต่สร้างจิตสำนึกที่เป็น วัฒนธรรมของสังคมเท่านั้น หากแต่ยังสร้างสำนึกเกี่ยวกับตัวบุคคลเองด้วยที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” (identity) อัลทูลูแซร์อธิบายเรื่อง “อัตลักษณ์” ไว้ว่า ตามปกติเราอาจเป็นนายต้อง นางสาวคิด แต่ เมื่อเราเข้าสู่ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม เราจะถูก “เรียกเพื่อกำหนดตัวตน/อัตลักษณ์” (interpellate) ให้เป็น “subject” แบบต่าง ๆ เช่น เป็นคนไทย เป็นนักฟุตบอลบ้านนอก เป็นผู้เล่น ทีมชาติ เป็นแฟนบอล เป็นนิสิต ฯลฯ กระบวนการทางสังคมจิตวิทยา (socio-psychological process) ที่ทำให้คนเป็น “subject” นี้ อัลทูลูแซร์เรียกว่า “interpellate subject” ซึ่งก็คืออัตลักษณ์ ของเราจะแปรเปลี่ยนไปตามรูปแบบความสัมพันธ์ชนิดต่าง ๆ เช่นอยู่ที่บ้านจะถูก interpellate ว่า “ลูก” เวลาไปทำงานถูกเรียกว่า “หัวหน้า” ช่วงอยู่ที่มหาวิทยาลัยได้รับการเรียกว่า “นักศึกษา” อัลทูลู แซร์เชื่อมโยงแนวคิด ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นว่า หน้าที่ของอุดมการณ์ในระดับปัจเจกบุคคลก็คือ การ “เรียก” ให้คนกลายเป็น “subject” ตัวเล็ก ๆ โดยไปขึ้นต่อ “Subject” ตัวใหญ่ เช่น ชาติ ศาสนา สถาบันวิชาชีพ สถาบันการศึกษา ฯลฯ เช่น “คุณเป็นนักกีฬาหรือเปล่า ถ้าเป็นต้องดูแล ร่างกายให้ดี” ดังนั้น การต่อสู้ทางอุดมการณ์ก็คือ การทำงานของอุดมการณ์ประเภทต่าง ๆ โดยการ “เรียก” (interpellate) ให้ “subject” ตัวเล็ก ๆ ให้ไปขึ้นต่อ “Subject” ใหญ่อันใดอันหนึ่ง โดย ผ่านปฏิบัติการทางสังคมต่าง ๆ เช่น คนไทยที่ไปอยู่ในอังกฤษ ก็จะถูกเรียกให้เป็นคนไทยบ้าง เป็น คนอังกฤษบ้าง เป็นคนอพยพบ้าง เป็นต้น

ในการวิเคราะห์อุดมการณ์ ของอัลทูลูแซร์นั้น มักเกิดคำถามว่า ด้วยอุดมการณ์ที่มีหลาย ๆ ตัวในสังคม อุดมการณ์ตัวไหนจึงจะสามารถ “เรียก” (interpellation) ให้ “subject” ตัวเล็ก ๆ ให้ไป ขึ้นต่อ “Subject” ใหญ่อันใดอันหนึ่งได้ สำหรับนักคิดกลุ่มวัฒนธรรมศึกษามีทัศนะว่า พื้นที่ของ การสื่อสารและวัฒนธรรมจะเป็นสนามของการต่อสู้ซึ่งกันระหว่างชุดอุดมการณ์ที่มากกว่าหนึ่ง ชุด แม้ว่าสถาบันสังคมจะทำหน้าที่ผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์หลัก (dominant ideology) เอาไว้อย่างต่อเนื่อง แต่นักวิชาการสำนักนี้ก็เห็นพ้องกับแนวคิดของอันโตนิโย กรัมซี ที่ว่าไม่เคยมี อุดมการณ์หลักใด ๆ ที่จะดำรงการครองความเป็นเจ้า (hegemony) ได้ยาวนานตลอดไป หากแต่ อุดมการณ์หลักก็ต้องต่อสู้ทำสงครามแย่งชิงกับชุดอุดมการณ์อื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น อุดมการณ์ทางเลือก (alternative ideology) หรืออุดมการณ์ต่อต้าน (oppositional ideology) เช่น ในขณะที่สังคมผลิตซ้ำอุดมการณ์หลักว่า ‘รวยดีกว่าจน’ ‘มีเงินนับเป็นน้อง’ ‘มีทองนับเป็นพี่’ หรือ ‘คนจนไม่มีสิทธิ์’ แต่ก็ยังเปิดโอกาสให้อุดมการณ์ชุดอื่น ๆ เข้ามาต่อรอง/ต่อสู้กับอุดมการณ์

หลักดังกล่าวได้ เช่น ‘คนจนคนรวยไม่ซำกั่ม้วยมรณา’ หรือเนื้อเพลงเพื่อชีวิตที่กล่าวว่า ‘คนจนจนแต่รวยน้ำใจ ใครจะว่ายากจน คนจนผู้ยิ่งใหญ่’ ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่า ‘รวยไม่จำเป็นต้องดีกว่าจนเสมอไป’ (สมสุข หินวิมาน, 2548: 425)

ข้อเสนอของกรัฒม์ดังกล่าวนี้ เป็นแนวคิดสำคัญที่นักวิชาการสำนักเบอร์มิงแฮมยุคหลังให้ความสำคัญเป็นพิเศษ และนำมาใช้ในการวิเคราะห์วัฒนธรรมประชานิยม (popular culture) (สมสุข หินวิมาน, 2548: 389) ในฐานะเวทีที่อุดมการณ์ต่อต้านสามารถแทรกตัวเข้ามาต่อรอง/ต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของคนในสังคม เช่น ในขณะที่อุดมการณ์หลักของชนชั้นสูง/กลางพยายามกำหนดว่ากีฬาเป็นเรื่องเล่น ๆ เป็นความบันเทิงยามว่าง หรือเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ แต่เวทีในฟุตบอลก็ยังเปิดโอกาสให้อุดมการณ์ชุดอื่น ๆ เข้ามาต่อรอง/ต่อสู้กับอุดมการณ์หลักดังกล่าวได้ เช่น ฟุตบอลเป็นงานที่มีเกียรติ ฟุตบอลสามารถเลี้ยงชีพได้ ฯลฯ

แนวคิดมาร์กซิสม์เชิงโครงสร้างของอัลดูแซร์ เปิดมุมมองให้เราเห็นถึงการเมืองในระดับมหภาค เห็นถึงมิติความสำคัญของสถาบันบางสถาบันที่ดูเหมือนปราศจากการครอบงำ เช่น โรงเรียน สื่อมวลชน ที่ได้ถูกใช้เป็นกลไกในการติดตั้งอุดมการณ์แม้กระทั่งในบริบทที่ดูเหมือนว่าปราศจากชนชั้นใด ๆ อย่างในกีฬาฟุตบอลเพื่อสนองต่อการธำรงรักษาโครงสร้างชนชั้นในสังคมผ่านอุดมการณ์ และเนื่องจากอุดมการณ์เป็นกรอบแนวคิด ดังนั้น การจะมองเห็นอุดมการณ์ได้ก็ต่อเมื่ออุดมการณ์นั้นแสดงออกมาเป็นแบบรูปธรรม (material form) เช่น ภาษา วิธีปฏิบัติ หรือในตัวตน (text) ต่าง ๆ ดังนั้น ในผลงานสื่อมวลชนทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นข่าว สารคดี เกมโชว์ ละคร เพลง โฆษณา ฯลฯ จึงล้วนแต่เป็นรูปธรรมของอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ (กาญจนา แก้วเทพ, 2548: 328)

ในสังคมทุนนิยมสมัยใหม่ก็พยายามที่จะ “ซ่อนเร้น” ลักษณะทางชนชั้นของตนเองเอาไว้ แต่เพื่อให้ความแตกต่างทางชนชั้นได้ดำรงคงอยู่ต่อไป ด้วยเหตุนี้ระบบทุนนิยมจึงสร้างปฏิบัติการทางสังคมที่ทำให้ดูเหมือนว่าสังคมแห่งชนชั้นได้มลายหายไปแล้ว เช่น ภายใต้กฎหมายทุกคนย่อมได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน หรือทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพเท่าเทียมกันโดยไม่มีเพศ ชนชั้นวรรณะ เป็นอุปสรรคขวางกั้น หรือในช่วงที่แห่งการพักผ่อนในยามว่างสามารถที่จะเลือกความบันเทิงแบบใดก็ได้ เป็นต้น ในกรณีนี้สื่อสารมวลชนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกลบเกลื่อนพรางตาไม่ให้ผู้คนมองเห็นถึงการแบ่งแยกชนชั้นที่ยังคงมีอยู่ในสังคม

สวิงก์วูด (Swingewood 1977, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 75) ชี้ให้เห็นว่าแม้กระทั่งการใช้คำว่า “มวลชน” (mass) มาเรียกกลุ่มคนทั้งหมดในสังคม ก็เป็นการกระทำที่ทำให้มองไม่เห็นว่าเป็น “มวลชน” นั่นที่แท้จริงแล้วสังคมประกอบด้วยกลุ่มชนชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง

อีกทั้งวิธีการนำเสนอตัวเองของสื่อมวลชนที่ก็ดูจะเป็นสื่อแห่งมวลชน ที่ทุกคนสามารถที่จะอ่านหนังสือพิมพ์กีฬาเล่มนี้ได้ เปิดวิทยุฟังรายการได้ก็ได้ หรือจะเลือกชมโทรทัศน์ช่องไหน เวลาใดก็ได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในพื้นที่ของสื่อมวลชนก็เหมือนปัจจัยการผลิตชนิดอื่น ๆ ของสังคม เช่น โรงงาน ที่ดิน ฯลฯ ที่ผู้คนต่างเข้าถึงและเป็นเจ้าของได้ไม่เท่ากัน เช่น ใครบ้างที่เป็นเจ้าของรายการทางโทรทัศน์ หรือคนที่ทำหน้าที่เป็นพิธีกร คอลัมนิสต์ ผู้บรรยายต่างก็จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มที่มีจำนวนน้อย หรือนักฟุตบอลโรงเรียนวัดเล็ก ๆ ในต่างจังหวัดกับนักฟุตบอลที่สังกัดโรงเรียนเครือข่ายสมัครเล่น ใครจะมีโอกาสไปปรากฏตัวในรายการกีฬาได้มากกว่ากัน

นอกจากในตัวหนังสือมวลชนจะมีโครงสร้างชนชั้นแฝงฝังดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เมอร์ด็อกและโกลดิง (Murdock and Golding 1973, อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 75) ได้ให้ข้อสรุปที่หนักแน่นว่า สถาบันสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในระบบทุนนิยมมีหน้าที่ที่จะผลิตซ้ำและให้ความชอบธรรมต่อความสัมพันธ์ทางชนชั้น ที่รวมถึงเกณฑ์อื่น ๆ ที่มนุษย์ใช้เอาวัดเอาเปรียบกัน เช่น เพศ เชื้อชาติด้วย

ซึ่งส่วนหนึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจปฏิบัติการสื่อสารเพื่อสร้างความหมายฟุตบอลให้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันโดยปริยาย เพื่อเปิดให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารในฐานะกลไกทางอุดมการณ์ที่ปกปิดกระบวนการรักษาความแตกต่างและการสร้างความชอบธรรมแก่ชนชั้นบางชนชั้น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารกับการสร้างและธำรงรักษาโครงสร้างชนชั้น: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย” ครั้งนี้ผู้วิจัยทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ปรากฏว่ายังไม่มีการศึกษาในมิตินี้โดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการจำแนกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ (1) งานวิจัยเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลและการสื่อสาร (2) งานวิจัยเกี่ยวกับชนชั้นในสังคมไทยกับการสื่อสาร และ (3) งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารในมิติการเข้ารหัสและการถอดรหัส

ซึ่งบางส่วนของงานวิจัยเหล่านี้นับว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานที่มีประโยชน์ และเป็นแนวทางเบื้องต้นในการทำวิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดีตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1 งานวิจัยเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลและการสื่อสาร

การศึกษาผู้รับสารที่เกี่ยวข้องกับกีฬาในประเทศไทยโดยเฉพาะฟุตบอลนั้นได้รับความสนใจอยู่พอสมควร ดังได้พบว่ามีงานการศึกษาปรากฏในสาขาวารสารศาสตร์ หรือนิเทศศาสตร์ สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ พลศึกษา เป็นต้น ทว่าในการทบทวนวรรณกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเลือกนำเสนอผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องเพียง 8 ชิ้นดังนี้ งานชิ้นแรกของฐิติมาน มุทริกเวช (2541) เรื่อง “การศึกษาการรับชมการถ่ายทอดสดฟุตบอลต่างประเทศของวัยรุ่น” ฐิติมานสนใจศึกษาถึงพฤติกรรมการรับชม แรงจูงใจ ทักษะคติ และการรับรู้ประโยชน์จากการชมการถ่ายทอดสดฟุตบอลต่างประเทศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การศึกษาเชิงปริมาณและใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอายุ 14 - 25 ปี จำนวน 400 คน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 38.8) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 7,000 บาทต่อเดือน รองลงมาร้อยละ 17.2 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 3,000 บาท และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 64.8) จึงพออนุมานได้ว่ากลุ่มตัวอย่างในการศึกษาของผู้วิจัยเป็นกลุ่มวัยรุ่นชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้วัยรุ่นจะมีลักษณะการรับชมฟุตบอลต่างประเทศกับเพื่อนมากที่สุด รองลงมาคือรับชมเพียงลำพัง และรับชมกับครอบครัวตามลำดับ ข้อค้นพบที่สำคัญจากงานวิจัยพบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีการเปิดรับเนื้อหาฟุตบอลต่างประเทศจากการชมการถ่ายทอดสดเป็นหลัก แต่ถ้าไม่ได้ชมการถ่ายทอดสดก็จะการเปิดรับเนื้อหาฟุตบอลจากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ รายการประเภทไฮไลท์การแข่งขัน เทปบันทึกภาพ และเพจเจอร์ แสดงให้เห็นว่าการชมฟุตบอลเป็นรสนิยมรูปแบบหนึ่งของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร ที่มีโอกาสในการเข้าถึงฟุตบอลต่างประเทศจากพื้นฐานที่มีทุนที่มากกว่า โดยเฉพาะทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางวัฒนธรรม

ผลงานถัดมาเป็นวิทยานิพนธ์ เรื่อง “พัฒนาการของวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศในสังคมไทย พ.ศ. 2509 - 2544” โดย เนตรนภา ประกอบกิจ (2545) เป็นการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่ศึกษาถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศในสังคมไทยที่ได้รับการปลูกฝังผ่านระบบโรงเรียนและการจัดการแข่งขันฟุตบอลต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา มีการเผยแพร่ข่าวการแข่งขันฟุตบอลต่างประเทศในหนังสือพิมพ์ไทยครั้งแรกใน พ.ศ. 2473 ทำให้การรับรู้ฟุตบอลต่างประเทศขยายตัวเพิ่มขึ้นโดยเนตรนภาชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศได้พัฒนาสู่กระบวนการเกิดทุนวัฒนธรรมโดยผ่านกระบวนการแปรวัฒนธรรมเป็นสินค้าและกระบวนการพาณิชย์ยานุวัตรในระบบทุนนิยมวัฒนธรรม โดยมีจุดเริ่มต้นจากการแพร่ภาพการแข่งขันฟุตบอลโลกนัดชิงชนะเลิศทางโทรทัศน์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2509 หลังจากนั้นธุรกิจเกี่ยวกับฟุตบอลต่างประเทศได้เติบโตขึ้นอย่างมาก เช่น รายการฟุตบอลต่างประเทศทางโทรทัศน์ทั้งในระบบฟรีทีวีและระบบบอกรับเป็นสมาชิก การเติบโตของธุรกิจสื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงการลงทุนในรายการกีฬาทางวิทยุ ร้านค้าปลีกสินค้าวัฒนธรรมฟุตบอล และ

ผลิตภัณฑ์เครื่องกีฬา นอกจากนี้ยังมีการสร้างกลุ่มนักข่าวกีฬาอาชีพ ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนแต่ช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศให้กับกลุ่มผู้บริโภคในสังคมไทย อย่างไรก็ตามจากพัฒนาการของวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศ ในสังคมไทยได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมไทยก็คือ การสร้างวัฒนธรรมดาราดาวฟุตบอลต่างประเทศ การก่อเกิดกลุ่ม "แฟนฟุตบอล" ที่ได้พัฒนาเป็นกลุ่ม "แฟนคลับ" ต่าง ๆ และการเติบโตของการเล่นการพนันโดยอาศัยผลการแข่งขันฟุตบอลต่างประเทศที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชน

ผลงานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งในวิทยานิพนธ์ของ วสันต์ ปัญญาแก้ว (2542) เรื่อง "ชาติพันธุ์วรรณาว่าด้วยผู้ชมโทรทัศน์: ชีวิตข้างถนน ยามค่ำคืน บนถนนสายหนึ่ง ในเมืองเชียงใหม่" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาแนวสังคมวิทยาชีวิตประจำวัน โดยศึกษาทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการชม/ใช้สื่อโทรทัศน์ในระดับชีวิตประจำวันและบริบททางสังคมว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร ส่วนหนึ่งของการวิจัยเป็นการศึกษาทำความเข้าใจในเรื่องนักพนันฟุตบอลที่เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่กำลังแพร่หลายในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่าการกลายเป็นนักพนันบอลนั้นไม่ได้เกิดมาจากอิทธิพลของสื่อมวลชนเพียงอย่างเดียวตามที่เข้าใจกัน หากแต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่พัฒนาขึ้นผ่านการเรียนรู้ ผูกพัน ปฏิบัติ ท่ามกลางปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มนักพนันบอลเป็นสำคัญ วสันต์สรุปให้เห็นถึงมิติความเป็นนักถอดรหัสที่ตื่นตัวของนักพนันบอลที่ใช้เนื้อหาจากสื่อรูปแบบต่าง ๆ เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของตน และในขณะที่กำลังชม/เชียร์/พนันการแข่งขันฟุตบอลจากสื่อโทรทัศน์ นักพนัน (หรือผู้ชม) มีโอกาสได้แสดงออกให้ "คนอื่น" เห็นถึงตัวตนของพวกเขา อีกทั้งยังเป็น "ช่องทาง" แสดงความก้าวร้าวเพื่อระบายความกดดันจากชีวิต ประจำวันได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้วสันต์ให้ข้อคิดว่าผู้ที่ใช้สื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์กีฬาฟุตบอลต่างประเทศที่มีอยู่มากมายในสังคมไทยนั้น ไม่ใช่จะเป็นกลุ่มนักพนันบอลเสียทั้งหมด นั้นหมายถึงการเล่นพนันฟุตบอลกับการ "พุดถึง" หรือการคลั่งไคล้การถ่ายทอดการแข่งขันฟุตบอลต่างประเทศ แท้จริงแล้ว "อาจเป็นคนละเรื่องเดียวกัน"

สำหรับผลงานชิ้นถัดมาเป็นวิทยานิพนธ์ของทิชัมพร เอี่ยมเรไร (2546) เรื่องการชมฟุตบอล: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ผ่านสื่อ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณาในการศึกษาผู้รับสาร โดยศึกษาทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ในการชมฟุตบอลที่เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่กำลังแพร่หลายในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่าผู้รับสารที่มีประสบการณ์ชมฟุตบอลในสนามจริงและประสบการณ์ชมฟุตบอลผ่านสื่อโทรทัศน์ต่างก็มี "แบบแผนการชม" (เช่น การวางแผนก่อนการชม อารมณ์ความรู้สึกขณะที่ชมและเชียร์ เป็นต้น)

และการใช้ประโยชน์จากฟุตบอล (เช่น เพื่อความบันเทิง เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ เพื่อต่อต้านภาวะการถูกควบคุม เป็นต้น) ที่แทบไม่มีความแตกต่างกันใน “ลักษณะ” (difference in kind) ทว่า จะต่างกันใน “ระดับ” (difference in degree) ของความมากน้อยมากกว่า นอกจากนั้น ทิมมพรสรุปให้เห็นว่าการชมฟุตบอลผ่านสื่อในที่สาธารณะเป็นเรื่องของ “กระบวนการประกอบพิธีกรรม” (ritualisation) ของสังคมสมัยใหม่ที่เป็นการยกระดับมิติการชมโทรทัศน์แบบเดิมในครัวเรือนมาชมร่วมกันในพื้นที่สาธารณะ นอกจากนั้น ด้วยผลแห่งพิธีกรรมดังกล่าวยังมีส่วนสำคัญในการสานความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่อยู่อย่างแปลกแยกใน “สังคมมวลชน” แม้ว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นเพียงสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราวก็ตาม

สำหรับงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งเป็นผลงานของณัฐสุพงศ์ สุขไสต (2548) ที่ศึกษาเรื่อง “บทบาทของการสื่อสารกับกระบวนการสร้างและสืบทอดวัฒนธรรม ‘แฟนบอล’ ในสังคมไทย” ณัฐสุพงศ์สนใจศึกษาต่อยอดจากงานของทิมมพร เดียมเรไร (2546) ว่าการสื่อสารมีบทบาทอย่างไรต่อการเป็น “แฟนบอล” และพวกเขาได้อะไรจากการเป็น “แฟนบอล” หรือไม่อย่างไร ณัฐสุพงศ์เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยประยุกต์ใช้วิธีการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) เก็บข้อมูลในบริบทของ “แฟนบอล” ต่าง ๆ ได้แก่ 1. พื้นที่และเวลาประจำวันปกติ 2. พื้นที่และเวลาพิเศษในกิจกรรม “วันแดงเดือด” และ 3. พื้นที่และเวลาพิเศษในกิจกรรม “แฟนคลับ”

ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารมีบทบาทที่สำคัญต่อกระบวนการประกอบสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ “แฟนบอล” ทั้งในมิติพื้นที่ชีวิตปกติประจำวัน ในกิจกรรม “วันแดงเดือด” และกิจกรรม “แฟนคลับ” นอกจากนั้น อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการปฏิสัมพันธ์หรือการสื่อสาร ดังนั้น การที่ “แฟนบอล” จะ “พลิก” หรือเปิดโฉมหน้าอัตลักษณ์ความเป็น “แฟนบอล” ออกมานั้นย่อมมีผลประโยชน์หรือบทบาทที่ได้รับจากการสื่อสารตัวตนอันได้แก่ บทบาทแห่งความสนุกสนานบันเทิง เป็นจุดหลักเริ่มจากชีวิตประจำวันที่ซ้ำซากจำเจ ได้สื่อสารแสดงตัวตนและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ร่วมกับผู้อื่น สร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม และบทบาทในการแลกเปลี่ยน เพิ่มพูนข่าวสารความรู้ระหว่าง “แฟนบอล” ด้วยกัน นอกจากนั้นเป็นพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ทางสังคมที่ได้สื่อสารแสดงออกถึงความเป็นกลุ่มวัฒนธรรม และท้ายที่สุดเป็นบทบาทในการแปลงกิจกรรมทางโลกของฟุตบอลไปสู่การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แบบใหม่

นอกจากนั้นณัฐสุพงศ์ยังพบว่าในความเป็นจริงแล้ว “แฟนบอล” กลับเป็นผู้รับสารที่มีความกระตือรือร้น (active) มากกว่าเฉื่อยชา (passive) และได้ใช้รสนิยมร่วมในกีฬาฟุตบอลเป็นสื่อให้ผู้คนมาสร้างความสัมพันธ์และขยายเครือข่ายสายสัมพันธ์ทางสังคมให้กว้างขวางออกไป โดยเฉพาะในกรณีของ “เยอรมันแฟนคลับ” ที่มีกิจกรรมหลายอย่างของสมาชิกที่ร่วมกันทำ เช่น

การไปเที่ยว การบริจาค กิจกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มีพื้นฐานรสนิยมของกลุ่มชนชั้นกลางในสังคม

งานศึกษาของกุลวิชัย สำแดงเดช (2551) เรื่อง “การใช้สื่อเพื่อสร้างและธำรงรักษาอัตลักษณ์แฟนบอลสโมสรฟุตบอลชลบุรี” กุลวิชัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาลักษณะการใช้สื่อชนิดต่าง ๆ เพื่อสร้างและธำรงรักษาตัวตนความเป็นแฟนบอลชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า แฟนบอลชลบุรีมีการใช้สื่อที่หลากหลายในพื้นที่ในชีวิตประจำวัน เช่น สื่อมวลชน สื่อใหม่ สื่อวัตถุ สื่อบุคคล นอกไปจากนั้นในพื้นที่พิเศษที่แยกออกมาจากพื้นที่ประจำวันปกติ ก็มีการใช้สื่อกิจกรรมเพิ่มขึ้นนอกไปจากสื่อบุคคลและสื่อวัตถุเพื่อสร้างตัวตน ถอดอัตลักษณ์ และเชื่อมสัมพันธ์ เห็นได้ว่าแฟนบอลสโมสรชลบุรีมีความเป็นผู้กระทำที่กระตือรือร้นในการสร้างสื่อและพื้นที่การสื่อสารขึ้น เช่น การใช้สื่อใหม่และสื่อกิจกรรมในพื้นที่ของแฟนคลับเพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมของตนที่มีรากฐานจากความเป็นท้องถิ่นนิยม

งานของกุลวิชัยสะท้อนให้เห็นว่าการเป็นแฟนบอลชลบุรีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของรสนิยมความชื่นชอบในสโมสรส่วนท้องถิ่นที่แตกต่างไปจากงานของณัฐสุพงศ์ที่ศึกษาแฟนบอลที่มีรสนิยมความชื่นชอบในสโมสรฟุตบอลต่างประเทศ อย่างไรก็ตามจากข้อมูลพื้นฐานก็บ่งบอกว่าแฟนบอลสโมสรชลบุรีส่วนใหญ่สังกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นกลาง

สำหรับงานวิจัยอีกชิ้นคือเรื่อง “พฤติกรรมกรรมการชมฟุตบอลต่างประเทศผ่านสื่อโทรทัศน์ของแฟนบอลชาวไทย” ของดวงพร บุญยมลสวัสดิ์ (2549) เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมของ “แฟนบอล” ที่หลงใหลการชมฟุตบอลทางโทรทัศน์ และวิเคราะห์การตอบสนองของ “แฟนบอล” เหล่านี้ ดวงพรใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพที่เก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์

ผลการศึกษาพบว่าแฟนบอลสามารถจำแนกเป็น 4 กลุ่มใหญ่คือ 1) แฟนบอลพันธุ์แท้ 2) แฟนบอลทั่วไป 3) แฟนบอลขจร และ 4) แฟนพนันบอล ซึ่งพฤติกรรมของแฟนบอลแบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ ช่วงก่อนแข่ง ช่วงระหว่างแข่ง และช่วงหลังการแข่ง โดยฟุตบอลได้ทำหน้าที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของกีฬาที่ Dunning (1999) เสนอไว้คือ ฟุตบอลเป็นภาษากลาง เป็นพื้นที่ต่อต้านการควบคุม เป็นแหล่งแสวงหาความสนุกสนานตื่นเต้น เป็นพื้นที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์แฟนบอลและเป็นศาสนาหรือพิธีกรรม

สำหรับงานชิ้นต่อมาเป็นของสุขุม หวังพระธรรม (2553) ในเรื่อง “จากวีรบุรุษสู่ผู้มีชื่อเสียง: การสื่อสารกับการสร้างภาพลักษณ์ดาราฟุตบอลไทย” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ศึกษาการสร้างภาพลักษณ์ของนักฟุตบอลไทย 3 กรณีคือ ปิยะพงศ์ ฉิวอ่อน เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง และธีรเทพ วิโณทัย ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกและการวิเคราะห์เอกสาร ผลการศึกษาของสุขุม พบว่า

กว่าจะมาเป็น “ดาราฟุตบอล” ที่มีชื่อเสียงนั้นไม่ได้เป็นเรื่องเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือเป็นไปตามธรรมชาติ หากแต่เป็นกระบวนการประกอบสร้างขึ้นด้วยฝีมือของสื่อ โดยเฉพาะสื่อมวลชน และสื่อใหม่ แต่สิ่งสำคัญจากงานชิ้นนี้ก็คือลักษณะสำคัญของการเป็น “ดาราฟุตบอล” ได้กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่มีมูลค่าไม่แตกต่างจากสินค้าอื่น ๆ ซึ่งเป้าหมายของสื่อในการประกอบสร้างความเป็น “ดาราฟุตบอล” นั้นก็เป็นไปเพื่อการขายเพื่อแสวงหาประโยชน์จากผู้รับสารอย่างต่อเนื่อง

ผลงานของสุขุมสะทอนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่อันทรงพลังของสื่อมวลชนในฐานะผู้ผลิตสาร/ผู้ส่งสารในการเข้ารหัสความหมายความสำเร็จในการเป็น “ดาราฟุตบอล” และแสดงให้เห็นถึงกระบวนการสร้างสมทุนต่าง ๆ เช่น ความรู้ความสามารถในการเล่นฟุตบอล และการแปลงรูปทุนความรู้เหล่านี้ไปสู่ทุนสัญลักษณ์และทุนเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ต่อยอดในงานการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี

จากการทบทวนวรรณกรรมการวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับผู้รับสารกีฬาฟุตบอลนั้นอาจคว่ามีอยู่จำนวนไม่มากนักหากเทียบกับกระแสความนิยมที่แพร่หลายอยู่ในสังคมไทย ทว่าการศึกษาผู้รับสารกีฬาฟุตบอลในประเทศไทยก็ปรากฏเท่าที่ทบทวนไว้ข้างต้น คือ ผลงานของ จูติมาน มุทริกเวช (2541) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลซึ่งให้คำตอบภาพรวมในพฤติกรรมการรับชม แรงจูงใจ ทศนคติ และการรับรู้ประโยชน์จากการชมการถ่ายทอดฟุตบอลต่างประเทศของกลุ่มวัยรุ่นเท่านั้น

ขณะที่งานของ วสันต์ ปัญญาแก้ว (2542) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ประยุกต์แนวทางการวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) มาศึกษาผู้ดู/ผู้ชม/ผู้ใช้สื่อที่มีเนื้อหากีฬาฟุตบอล แต่น่าเสียดายว่าเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการวิจัยเท่านั้น กล่าวคือ ผู้วิจัยทำการศึกษาถึงตัวตนของนักพนันฟุตบอลโดยเฉพาะ อนึ่งงานของวสันต์ได้เปิดมิติความเป็นผู้รับสาร (นักพนันบอล) แนวใหม่ตามทัศนะของ David Morley ที่ให้ความสำคัญกับบริบทในการเปิดรับชมสื่อฟุตบอล อีกทั้งผู้รับสารยังมีลักษณะเป็นผู้บริโภคสื่อที่มีศักยภาพและความสามารถที่จะเลือกสรร ดีความ ให้ความหมาย และใช้สื่อ ในลักษณะผู้กระทำ (active) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า แม้ว่าวสันต์จะให้ความสำคัญกับบริบท (context) ทางสังคมและวัฒนธรรมของตัวนักพนันบอลอย่างมาก และได้ขยายหน่วยการวิเคราะห์ของ Morley เดิมที่เป็น “ครัวเรือน” ไปสู่ “ถนน” ได้อย่างน่าสนใจ ทว่าวสันต์ได้ให้น้ำหนักในความเป็นผู้ใช้สื่อที่มีอิสระไร้ขีดจำกัดที่อาจมากจนเกินจริง ที่ขัดแย้งกับข้อเสนอของ Morley ที่พิจารณาว่า ผู้รับสารมีลักษณะได้ทั้ง “ผู้กระทำ” และ “ผู้ถูกกระทำ”

สำหรับการศึกษาของ เนตรนภา ประกอบกิจ (2545) เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ที่ศึกษาถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศในสังคมไทย โดยมีมุมมองว่าเทคโนโลยี

การสื่อสารและอุตสาหกรรมสื่อมวลชน เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ฟุตบอลต่างประเทศเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ในงานส่วนหนึ่งของการศึกษาถึง “แฟนฟุตบอล” ที่สะท้อนภาพรวมของกลุ่ม “แฟนฟุตบอล” ไปในทางมวลชนผู้ถูกกระทำ (passive) ด้วยพลังของสื่อที่อาจมากเกินไปจนความเป็นจริง (หลังจากที่สื่อโทรทัศน์เข้ามาลงหลักปักฐานในสังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา กลุ่มคนทำงานด้านสื่อโทรทัศน์ (รวมทั้งสื่อวิทยุ สิ่งพิมพ์) ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง ทั้งนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2539: 72) ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ปัจจุบัน ชนชั้นกลางคือกลุ่มที่ควบคุมกลไกทางอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้น ในแง่นี้ ฟุตบอลก็มีแนวโน้มที่จะเป็นผลผลิตที่ชนชั้นกลางเป็นผู้สร้างและผู้เสพมากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างไปจากอดีตที่ชนชั้นสูงที่มักเป็นชนชั้นปกครองจะเป็นผู้ทำหน้าที่หน้าด่านรับวัฒนธรรมอื่นๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกแล้วค่อยกระจายสู่ชนชั้นอื่นที่อยู่ใต้การปกครอง)

ในขณะที่งานของทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2546) ที่เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ใช้แนวทางวัฒนธรรมศึกษาและวิธีเชิงชาติพันธุ์วรรณาการศึกษาเปรียบเทียบประสบการณ์ของผู้ชมกีฬาฟุตบอลระหว่างการไปชมด้วยตนเองใส่นามกับการชมผ่านสื่อ ทิฆัมพรได้เปิดพรมแดนแห่งการศึกษาผู้รับสารและบทบาทหน้าที่ของฟุตบอลในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ และแสดงให้เห็นว่ามีแบบแผนการชมที่แตกต่างกันในเชิงระดับเท่านั้น ซึ่งน่าสนใจมาวิเคราะห์ต่อว่าชนชั้นที่ต่างกันจะมีระดับการบริโภคฟุตบอลต่างกันหรือไม่อย่างไร

ส่วนงานของดวงพร บุญกมลสวัสดิ์ (2549) มีความคล้ายคลึงกับงานของทิฆัมพรที่ผ่านมา ซึ่งก็เป็นการยืนยันถึงบทบาทหน้าที่ของฟุตบอลในกลุ่ม “แฟนบอล” ที่ติดตามผ่านสื่อโทรทัศน์ได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดเห็นได้ว่ามิติเรื่อง “ชนชั้น” ในกีฬาฟุตบอลยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนในการศึกษาชั้นใด นอกจากเห็นร่องรอยเพียงบางส่วนจากงานของวสันต์ที่เป็นชนชั้นแม่ค้า พ่อค้า และฐิติมาถนเป็นวัยรุ่นชนชั้นกลาง หรืองานของกุลวิชญ์ ที่ศึกษาแฟนบอลที่มีพื้นฐานเป็นชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตามที่ผ่านมายังไม่ได้ลงลึกในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นทางสังคมกับการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลอย่างจริงจัง ดังนั้น ในการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้จึงได้ขยายบทบาทหน้าที่ของฟุตบอลจากงานของทิฆัมพร เอี่ยมเรไร (2546), ดวงพร บุญกมลสวัสดิ์ (2549) ไปในมิติการสร้างและรักษาอุดมการณ์ชนชั้นในสังคมไทย ทั้งในมิติของผู้เล่นและผู้ชม ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษาตามแนวทางสำนักวัฒนธรรมศึกษาของ David Morley ที่มีจุดยืนทางแนวคิดที่เชื่อว่าผู้รับสารไม่ได้เป็น “ผู้ถูกกระทำ” (passive) โดยพลังของสื่อเพียงอย่างเดียว (เช่น งานของเนตรนภา 2545) และก็ไม่ได้เป็น “ผู้กระทำ” (active) ที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากสื่อเลย (เช่น งานของวสันต์

2542) แต่เชื่อว่าความเป็นชนชั้นของผู้รับสารมีผลต่อการเลือกสรร ดีความ สร้างความหมาย ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ในขณะนั้นเป็นสำคัญ

7.2 งานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องชนชั้นในสังคมไทยกับการสื่อสาร

สำหรับการศึกษเกี่ยวกับชนชั้นและการจัดช่วงชั้นทางสังคมในประเทศไทยมีอยู่หลายชิ้น อาทิ Hank (1969, อ้างถึงในสุภาวงศ์ จันทวานิช, 2534: 15) สรุปไว้ว่า คนไทยมีความเชื่อว่าการที่บุคคลมีฐานะต่างกันนั้นเกิดขึ้นเพราะแต่ละคนสร้างกรรมไว้แตกต่างกัน การสร้างกุศลผลบุญจะก่อให้เกิดอำนาจพิเศษได้ในตัวบุคคล และบุญกุศลนี้เองที่ทำให้บุคคลมีฐานะหรืออยู่ในช่วงชั้นที่สูงกว่าคนอื่น ๆ หรือกล่าวได้ว่าผู้ที่เกิดในตระกูลสูงหรือได้รับตำแหน่งสูงนั้นเป็นเพราะการได้สร้างกุศลผลบุญเอาไว้ อันเป็นความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมของคนไทยนั่นเอง

ถัดมาเป็นผลงานการศึกษาของอकिन รพีพัฒน์ (Akin Rabibhadana, 1975, อ้างถึงในพินิจ ลาภธนานนท์, 2538: 13-14) ที่ศึกษาการจัดแบ่งชนชั้นทางสังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (2325-2416) โดยใช้เกณฑ์จัดแบ่งตามกฎหมายที่จำแนกผู้คนออกเป็น 4 ชนชั้นจากสูงไปหาล่างคือ เจ้า ขุนนาง ไพร่ และทาส ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างชนชั้นต่าง ๆ เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ โดยมีระบบศักดินาเป็นหลักในการปฏิบัติต่อกันของคนแต่ละชนชั้น อีกทั้งระบบศักดินานี้ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันทางสถานภาพของบุคคลและชั้นทางสังคม แต่สำหรับพระสงฆ์จะได้รับการจัดตำแหน่งที่อยู่บนกระบบศักดินา เช่นเดียวกับกับกลุ่มคนจีนอพยพ ซึ่งต่อมาคนจีนเหล่านี้ก็กลายมาเป็นกลุ่มพ่อค้าที่ได้รับอภิสิทธิ์ต่าง ๆ และสามารถเลื่อนชั้นทางสังคมได้สูงขึ้น

สำหรับนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2525) ได้ชี้ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของชนชั้นกลางในสมัยต้นรัตนโกสินทร์จากผลงานการศึกษาเรื่อง “วัฒนธรรมกระฎุมพีกับวรรณกรรมต้นรัตนโกสินทร์” ว่าชนชั้นกระฎุมพีเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการมีระบบเศรษฐกิจแบบส่งออกที่ทำให้เกิดความต้องการแรงงานในการผลิตและประกอบการค้าด้วยความต้องการดังกล่าวนี้เองที่ทำให้เกิดชนชั้นใหม่ขึ้นในสังคมไทย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย พวกเขากระฎุมพีได้รวมตัวกันและสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาที่แตกต่างไปจากชนชั้นเจ้านาย ขุนนาง และไพร่

นอกจากนี้ เคนอิชิ โทมินากา (Tominaga, 1969 อ้างถึงในสุภาวงศ์ จันทวานิช, 2534: 17) ได้ศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคมในจังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องรายได้และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ส่วนการเลื่อนชั้นทางสังคมนั้นมีทั้งการเลื่อนขึ้นและเลื่อนลง ซึ่งคนในรุ่นอายุเดียวกันมีโอกาสน้อยที่จะเลื่อนชั้นทางสังคม นอกจากนั้นยังพบอีกว่าการศึกษามีบทบาทในการรักษาระดับชนชั้นทางสังคมมากกว่าจะเป็นตัวทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม

ส่วนปริชา คุวินทร์พันธุ์ (2526) ได้ทำรายงานการวิจัยเรื่องการจัดช่วงชั้นทางสังคมของกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ช่วงชั้นทางสังคมแบ่งออกเป็น 3 ช่วงชั้นที่ประกอบด้วยชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นล่าง โดยที่คนชั้นสูงและชั้นกลางมีโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าชนชั้นล่าง ซึ่งคนในแต่ละชนชั้นมีความพอใจในสถานภาพชนชั้นของตนเอง แต่คาดหวังว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางชนชั้นได้ในรุ่นลูกด้วยการศึกษา

จากผลงานการวิจัยทั้ง 5 ชิ้นดังกล่าว เห็นได้ว่ามีจุดร่วมที่สำคัญก็คือ สังคมไทยเป็นสังคมที่มีชนชั้นอย่างแน่นอน ซึ่งในยุคต้นรัตนโกสินทร์มีอยู่ 4 ชั้นชั้นที่มีระดับจากสูงไปหาล่างคือ เจ้า ขุน นาง ไพร่ และทาส (อคิน รพีพัฒน์) และในส่วนของชนชั้นกลางที่มักกล่าวอ้างว่าเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้นยังคงเป็นที่ถกเถียงอยู่ว่าเป็นจริงหรือไม่ ดังความคิดเห็นของนิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543) ที่แย้งว่าชนชั้นกลางน่าจะเริ่มมาตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์แล้ว อย่างไรก็ตามข้อถกเถียงเหล่านี้อาจไม่สำคัญเท่ากับข้อเท็จจริงที่ว่าในโครงสร้างสังคมไทยยังมีกลุ่มคนหลายชนชั้นดำรงอยู่ในปัจจุบัน อาจจำแนกได้เป็น 3 ชั้นชั้นใหญ่ ๆ คือ ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง (ปริชา คุวินทร์พันธุ์, 2526) และในกลุ่มคนที่มีฐานะทางชนชั้นที่สูงกว่าก็มักได้รับโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจมากกว่าชนชั้นที่ต่ำกว่า ซึ่ง Hank (1969) ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่เป็นตัวหล่อเลี้ยงรักษาโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยไว้อย่างต่อเนื่องยาวนานก็คือความเชื่อเรื่อง “บุญกรรม” อย่างไรก็ตาม สังคมไทยก็ยังเปิดโอกาสให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนชั้นทางสังคมได้บ้างด้วยระบบการศึกษา (ปริชา คุวินทร์พันธุ์, 2526) แต่ทว่า จากการศึกษาของ Tominaga (1969) กลับโต้แย้งว่า การศึกษามีบทบาทในการธำรงรักษาชนชั้นทางสังคมมากกว่าจะเป็นตัวทำให้เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม

จากผลงานดังกล่าวทำให้เห็นถึงคุณลักษณะบางประการของชนชั้น นับจากที่สังคมสยามเกิดชนชั้น “กระฎุมพี” หรือชนชั้นนายทุน และได้ขยายขยายในมิติเศรษฐกิจผ่านการสะสมทุน เศรษฐกิจมาอย่างสืบเนื่องตั้งแต่ช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (นิธิ เอียว ศรีวงศ์, 2543) และเมื่อสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) น่าจะเป็นช่วงที่รัฐเข้ามาส่งเสริมการเติบโตของชนชั้นกลางอย่างจริงจัง ทั้งนี้จอมพลสฤษดิ์เชื่อว่า เศรษฐกิจของไทยจะพัฒนาจนเข้มแข็งและมั่นคงได้ก็ต่ออาศัยชนชั้นกลาง (Loathamatas, 1993, อ้างในสมสุข หินวิมาน, 2543: 99) ภายหลังจากนั้นชนชั้นกลางก็ยิ่งเติบโตทั้งในธุรกิจ การค้า การบริการ การเมือง และการสื่อสารมวลชน

การที่ชนชั้นกลางไทยเป็นชนชั้นที่เกิดภายหลังจากที่มีชนชั้นสูงที่เป็นผู้ปกครองกับชนชั้นล่างที่เป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง ได้สังสมวัฒนธรรมของกลุ่มชนชั้นของตนเองอย่างมั่นคงในรูปของวัฒนธรรมหลวงและวัฒนธรรมราษฎร์แล้วนั้น ทำให้ชนชั้นกลางไทยค่อนข้างที่จะขาดไร้ซึ่งต้นทุน

ทางวัฒนธรรม ดังนั้นชนชั้นกลางจึงพยายามหารูปแบบชีวิตใหม่ๆ ให้กับชนชั้นของตนเองเสมอ ด้วยวิธีการเปิดรับต่อวัฒนธรรมอื่นๆ ทุกรูปแบบ (สมสุข หินวิมาน, 2543: 103)

ชนชั้นกลางจึงเป็นชนชั้นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เคลื่อนไหวอยู่ระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นล่าง ในการเป็นผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอล ชนชั้นกลางจึงมักพยายามลอกเลียนแบบจากชนชั้นสูง ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความแตกต่าง (distinct) กับกลุ่มชนชั้นล่าง

สำหรับผลงานการศึกษาที่สนใจในมิติชนชั้นกับการบริโภคสื่อ นั้นปรากฏว่ามีผลงานที่น่าสนใจอยู่ 2 ชิ้น กล่าวคือ ชิ้นแรกเป็นผลงานของนิภาพรรณ สุขศิริ (2540) ในเรื่องทิศทางการดูแลสุขภาพในรายการสุขภาพทางโทรทัศน์ ผู้วิจัยสนใจศึกษาในความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของผู้ผลิต (sender) ที่จะมีผลต่อเนื้อหา (message) และได้ศึกษาต่อไปอีกว่าผู้รับสารกลุ่มต่างๆ มีทัศนะอย่างใดกับรายการสุขภาพ และทิศทางของรายการสุขภาพทางโทรทัศน์เป็นอย่างไร สำหรับวิธีการวิจัยเพื่อ ตอบวัตถุประสงค์ข้างต้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้ 2 วิธีการคือ 1. การวิเคราะห์เนื้อหาจากรายการโทรทัศน์ 5 ช่อง (3, 5, 7, 9, 11) ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2539 จากทุกรายการเป็นจำนวน 216 ตอน และ 2. การเก็บข้อมูลจากผู้รับสารจากการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของชนชั้นต่าง ๆ ทั่วประเทศในสังคมไทย (ชนชั้นนำ ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง) จำนวน 400 คน เพื่อสำรวจถึงพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารด้านสุขภาพจากสื่อโทรทัศน์ และทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อทำการประเมินรายการสุขภาพทางโทรทัศน์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของชนชั้นต่าง ๆ จำนวน 41 คน (10% ของแต่ละชนชั้น)

ในส่วนหนึ่งของงานวิจัย นิภาพรรณได้ศึกษาการรับรู้ (perception) ของผู้ชมที่มีต่อรายการสุขภาพ โดยอาศัยแนวคิดของ David Morley เป็นแนวทางในการเข้าสู่ปัญหา ผู้วิจัยตั้งคำถามว่าผู้รับสารที่มาจากกลุ่มสังคมที่แตกต่างกัน จะถอดความหมายเรื่องสุขภาพในรายการโทรทัศน์เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เช่น เห็นด้วยกับการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง หรือพึ่งพาแพทย์เป็นผู้ดูแล หรือมีความเชื่อในวิถีคิดเรื่องสุขภาพแบบองค์รวมหรือแยกส่วน ซึ่งผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มชนชั้นล่างจะใช้วิธีการรักษาโรคโดยการซื้อยากินด้วยตนเอง ส่วนกลุ่มชนชั้นกลางจะสนใจการส่งเสริมสุขภาพด้วยการเพิ่มทุนความรู้มากกว่า และในกลุ่มชนชั้นสูงจะให้ความสำคัญการรักษาโรคโดยการฝากสุขภาพของตนไว้กับแพทย์ด้วยทุนเศรษฐกิจที่มี ด้วยเหตุนี้ตัวแปรที่มีผลต่อทัศนะการรับรู้และทำความเข้าใจในมิติสุขภาพทางสื่อโทรทัศน์ก็จะเป็นเรื่องของชนชั้นของผู้รับสารที่แตกต่างกันไปนั่นเอง นอกจากนั้นนิภาพรรณยังชี้ให้เห็นว่าผลของสื่อโทรทัศน์ไม่ได้มีบทบาทอย่างตรงพลังต่อผู้รับสารมากเท่าใดนัก แต่บทบาทของการสื่อสารผ่านสื่อโทรทัศน์ที่สำคัญอย่างแท้จริงก็คือการประกอบสร้างอัตลักษณ์และดำรงรักษาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ด้านสุขภาพให้แก่บุคคลในกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ นั่นเอง

ส่วนงานอีกชิ้นเป็นของวรินทร์รา ไกยรวงศ์ (2540) เรื่องมิติแห่งการบริโภคที่ปรากฏใน นิตยสารผู้หญิง ส่วนหนึ่งของงานได้ทำการศึกษาค้นคว้าการบริโภคนิตยสารผู้หญิง 3 เล่มคือ นิตยสาร ดิฉัน แพรวสุดสัปดาห์ และขวัญเรือนที่วางตลาดในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2538 โดยให้นิตยสารแต่ละเล่มเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้อ่านแต่ละกลุ่มชนชั้น กล่าวคือนิตยสารดิฉันเป็นตัวแทนของชนชั้นสูงถึงชนชั้นกลางระดับสูง ส่วนนิตยสารแพรวแทนกลุ่มชนชั้นกลางระดับสูงถึงระดับกลาง และสำหรับนิตยสารขวัญเรือนแทนกลุ่มชนชั้นกลางระดับกลางถึงระดับล่าง ผลการศึกษานิตยสารพบว่าการบริโภคนิตยสารดังกล่าวเป็นการสร้างความรู้สึกถึงเป็นกลุ่มชนชั้นเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการรักษาความแตกต่าง (distinction) ไปจากกลุ่มชนชั้นอื่น ๆ ด้วย

จากผลงานการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ในสังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางชนชั้นดำรงอยู่ อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่าเป็นงานการศึกษาชนชั้นที่เน้นไปในมิติการผลิต และมุมมองในเชิงเศรษฐกิจเป็นสำคัญ มีเพียงงานของนิภาพรรณ สุขศิริ (2540) และของวรินทร์รา ไกยรวงศ์ (2540) ที่เปิดประเด็นความสนใจในมิติการบริโภค “สื่อ” จากข้อค้นพบดังกล่าว เป็นคุณูปการอย่างยิ่งในการขยายการทำความเข้าใจในเรื่องของการสื่อสารกับการสร้างและรักษาโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทย ซึ่งในกรอบการศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้จะใช้จุดยืนที่พิจารณาเรื่องชนชั้นที่เคลื่อนย้ายจากมิติเศรษฐกิจสู่มิติการบริโภควัฒนธรรม และที่สำคัญจะเป็นการวิเคราะห์ทั้งกระบวนการกล่าวคือ จะศึกษาการสร้างและธำรงรักษาโครงสร้างชนชั้นผ่านกระบวนการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล

7.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารในมิติการเข้ารหัสและการถอดรหัส

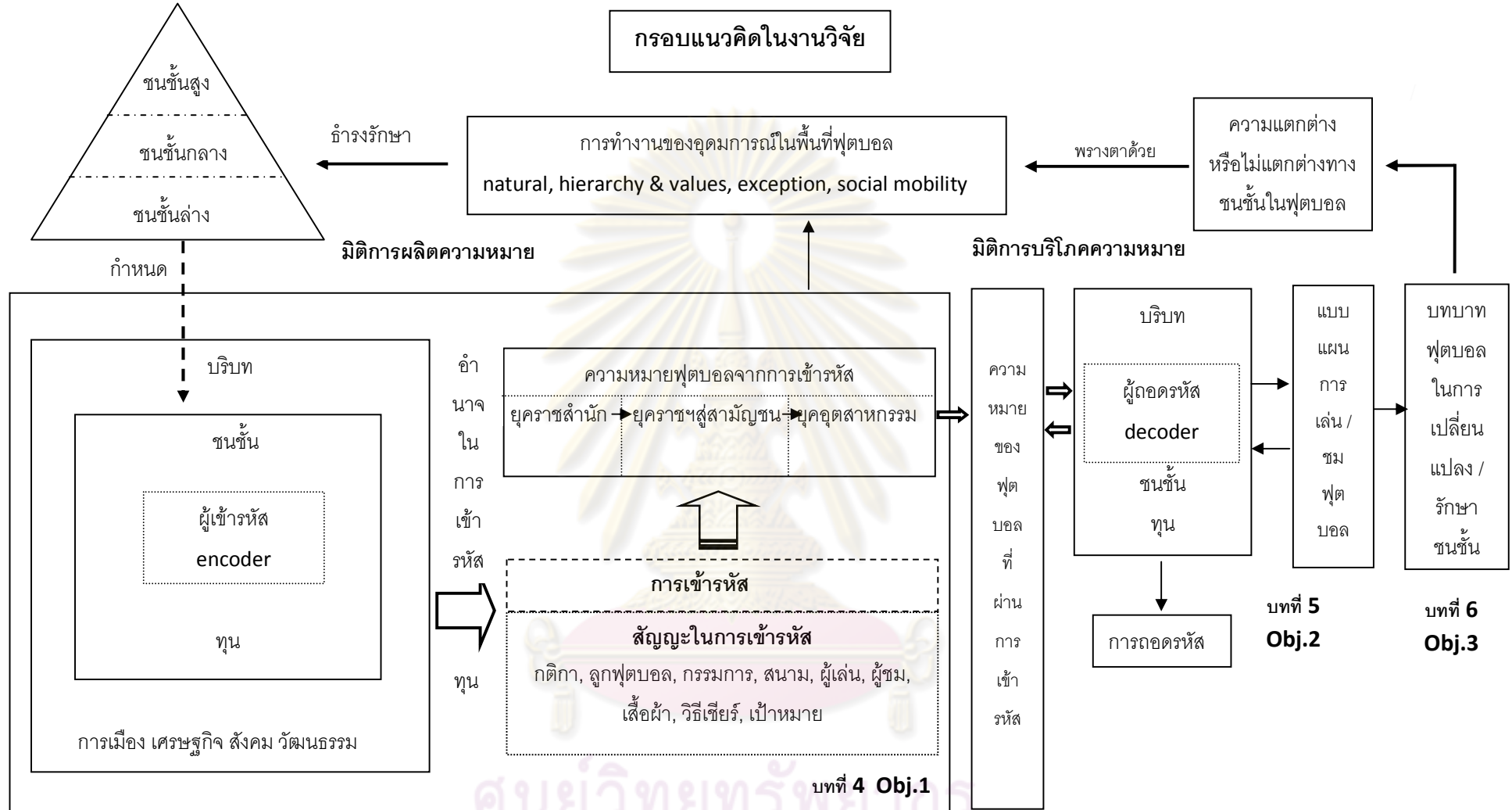
สำหรับผลงานการศึกษาค้นคว้าการสื่อสารโดยใช้เรื่องการเข้ารหัสและและการถอดรหัสมีอยู่หลายชิ้น ดังในงานวิจัยของ อารยา ธารวันชัย (2540) เรื่องภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชนที่ใช้แนวคิดเรื่อง ‘การเข้ารหัส/การถอดรหัส’ ของฮอลล์ มาวิเคราะห์การนำเสนอภาพในสื่อมวลชนว่าด้วยกลุ่มผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในลักษณะของ ‘วีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจ’ ใน 2 กรณีจาก ดาราตลกที่เคยติดยาเสพติดอย่างกรณีของหนู เชิญยิ้ม หรือนักเขียนที่เคยติดคุกในคดีฆ่าคนตายอย่างสุริยัน ศักดิ์ไธสง โดยให้กลุ่มผู้รับสาร 4 กลุ่มคือ กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มครูอาจารย์ และกลุ่มผู้คุมนักโทษ ซึ่งอารยาพบว่า การถอดรหัสของผู้รับสารที่ต่างกลุ่มสังคมจะตีความหมายของภาพดังกล่าวแตกต่างกัน ในขณะที่กลุ่มพระสงฆ์ที่มีฐานความเชื่อเรื่อง การให้อภัยผู้ที่สำนึกผิด (คล้าย ๆ กับกรณีขององค์ลีมาล) มีปฏิกิริยาตอบรับในทางบวกต่อภาพ ‘วีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจ’ หรือเป็นจุดยืนแบบ preferred reading แต่กับกลุ่มผู้รับสารที่เป็นผู้คุมนักโทษ กลับมีความคลางแคลงใจในเรื่องการกลับใจของผู้ร้ายเป็นอย่างมาก

หรือใช้จุดยืนแบบ alternative/oppositional reading ทั้งนี้เพราะประสบการณ์ตรงของผู้รับสาร กลุ่มนี้ที่มีต่อผู้ที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนนั่นเอง

ส่วนงานชิ้นที่สองเป็นเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ “ความเป็นจริง” ใน ภาพยนตร์เรื่องจริงของสุภา จิตติวิสุรัตน์ (2545) ส่วนหนึ่งของงานวิจัยได้ทำการศึกษา ความหมายของความเป็นจริงจากการเข้ารหัสของผู้สร้างภาพยนตร์ และเปรียบเทียบการรับรู้ ความหมายของผู้รับสารใน 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีประสบการณ์ตรงและกลุ่มที่มีประสบการณ์ผ่านสื่อ ทั้งนี้สุภาพบว่าความหมายที่เกิดจากการเข้ารหัสของผู้สร้างภาพยนตร์จะมีอยู่ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ และในขั้นตอนการตีความของกลุ่มผู้รับสารนั้นมีความแตกต่างกัน ในส่วนของผู้รับสารกลุ่มที่มี ประสบการณ์ตรงจะถอดรหัสความหมายแบบตรงกันข้ามด้วยการปฏิเสธความหมายของผู้สร้าง ภาพยนตร์ ส่วนกลุ่มผู้รับสารกลุ่มที่มีประสบการณ์ผ่านสื่อจะมีการถอดความหมายได้แตกต่างกัน ทั้งเห็นด้วย ต่อรอง และปฏิเสธความหมายจากผู้สร้างภาพยนตร์ ซึ่งความแตกต่างในการถอดรหัส ดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ผู้รับสารทั้งสองกลุ่มมีประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

และงานชิ้นสุดท้ายเป็นผลงานของรักจิต มั่นพลศรี (2545) เรื่องการใช้สัญลักษณ์ใน ภาพยนตร์โฆษณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยมี วัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อวิเคราะห์วิธีการสร้างและถ่ายทอดสัญลักษณ์หรือความหมายของผู้ผลิต สาร เพื่อศึกษาการรับรู้และตีความของผู้รับสาร และเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสร้าง ความหมายของผู้ส่งสารและการตีความของผู้รับสาร ซึ่งรักจิตพบว่า กลุ่มผู้อ่าน/ผู้รับสารส่วนใหญ่ อ่านความหมายได้ตามที่ผู้ผลิต/ผู้ส่งสารต้องการ นั่นหมายถึงผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารสามารถกำหนด และควบคุมทิศทางการถอดรหัสความหมายของผู้รับสารส่วนใหญ่ได้ ซึ่งการกำหนดทิศทางการ ถอดรหัสเป็นผลจากปัจจัยหลายประการ เช่น ผู้ผลิตสารมีการใช้รหัสอย่างหลากหลาย มีการ จัดระบบรหัสที่ควบคุมสัญลักษณ์หรือความหมายมากกว่าหนึ่งระบบ และมีการนำเสนอเนื้อหาสาระที่ สอดคล้องกับภูมิหลังของผู้รับสาร

จากผลงานการศึกษาการสื่อสารด้วยการใช้แนวคิดการเข้ารหัสและการถอดรหัสดังกล่าว มีประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์ทำความเข้าใจในเรื่องของการสื่อสารกับ การสร้างและรักษาโครงสร้างขนชั้นในสังคมไทย ซึ่งในกรอบการศึกษาของนักวิจัยครั้งนี้จะใช้จุดยืน ที่พิจารณาเรื่องการถอดรหัสความหมายการบริโภคฟุตบอลของผู้รับสารที่ต่างกลุ่มสังคม หรือต่าง ขนชั้นจะตีความหมายหรือถอดรหัสได้ทั้งเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และในส่วนของ การเข้ารหัสของผู้ส่งสารมีขั้นตอนวิธีการกำหนดความหมายอย่างไร และที่สำคัญจะเป็นการวิเคราะห์ ทั้งกระบวนการสื่อสารกล่าวคือ จะศึกษาทั้งในกลุ่มผู้เข้ารหัสความหมาย/ผู้ส่งสารและผู้ถอดรหัส ความหมาย/ผู้รับสารในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

ศูนย์วิจัยทรัพยากรการเกษตร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง “ชนชั้น”: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาบทบาทของการสื่อสารในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติการเปลี่ยนแปลงชนชั้นและการธำรงรักษาชนชั้นทางสังคม โดยวิเคราะห์กระบวนการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจากชนชั้น และความหมายของฟุตบอลจากการเข้ารหัสความหมายของชนชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และวิเคราะห์เปรียบเทียบการรับรู้ความหมายและแบบแผนการบริโภคฟุตบอลของผู้รับสารที่มีชนชั้นแตกต่างกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลจาก 2 ส่วนหลักกล่าวคือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร และแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงกันกล่าวคือ ระดับแรกเป็นการวิเคราะห์ภาคประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ในระดับที่สองเป็นการศึกษาภาคตัดขวางที่พิจารณาแบบแผนการบริโภคและการถอดรหัสความหมายวัฒนธรรมฟุตบอลของชนชั้นที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้รับสาร ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
2. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
3. กรอบการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. การนำเสนอผลการศึกษา

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วนหลักอันประกอบด้วย

1.1 แหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร แบ่งเป็นเอกสารทางวิชาการและเอกสารอื่นๆ ได้แก่

1.1.1 เอกสารทางวิชาการ ได้แก่ เอกสารงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การเข้ารหัส การถอดรหัส ชนชั้นและช่วงชั้นทางสังคม พัฒนาการของชนชั้นในสังคมไทย

1.1.2 รายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับกีฬาฟุตบอลที่มีผู้เคยทำการศึกษามาก่อนหน้า เช่น ประวัติและพัฒนาการของฟุตบอลในประเทศไทย ลักษณะหรือรูปแบบวัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย บทบาทของการสื่อสารที่มีต่อฟุตบอล วิถีชีวิตของบุคคลที่สัมพันธ์กับฟุตบอลและการสื่อสาร เป็นต้น

1.1.3 หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องในหัวข้อกีฬาฟุตบอล ประวัติและพัฒนาการของฟุตบอล ประวัติชีวิตนักกีฬาฟุตบอล เป็นต้น

1.2 แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล ในการศึกษาผู้วิจัยจะแบ่งบุคคลที่จะทำการศึกษาเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้เล่นฟุตบอล และกลุ่มผู้ชมฟุตบอล โดยทั้ง 2 กลุ่มนี้จำแนกเป็น 3 กลุ่มย่อยประกอบด้วย ชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง ตามตัวแปรชนชั้นและการมีส่วนร่วมในการเข้าและถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลที่ประยุกต์มาจากแนวคิดของบูร์ดิเยอ ฮอลล์ และมอร์เลย์ ที่ว่ากลุ่มผู้บริโภคที่ต่างประสบการณ์ ต่างต้นทุน และต่างชนชั้น จะมีความแตกต่างกันในการเข้ารหัส ถอดรหัสรับรู้ความหมาย และแบบแผนในการบริโภคฟุตบอล

2. วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการถอดรหัสความหมายของผู้บริโภควัฒนธรรมฟุตบอล ผู้วิจัยเปรียบเทียบใน 2 ประเด็น คือ การเปรียบเทียบแบบแผนการบริโภคฟุตบอล และการเปรียบเทียบการรับรู้ตีความหมายของฟุตบอล สำหรับวิธีการในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

2.1 การเปรียบเทียบแบบแผนการบริโภคฟุตบอล

โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 วิธีประกอบกันคือ วิธีแรกใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) และวิธีที่สองคือการใช้วิธีสโนว์บอล (snowball sampling) ทั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบแบบแผนการบริโภคฟุตบอลใน 2 มิติคือ การเล่นฟุตบอลและการชมฟุตบอล ดังนี้

2.1.1 แบบแผนการชมฟุตบอล ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมฟุตบอลที่มีสถานภาพทางชนชั้นที่แตกต่างกัน รวมถึงการมีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน จำนวนรวม 10 คน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำแนกออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ชมที่เป็นกลุ่มชนชั้นสูง 1 คน ชนชั้นกลาง 8 คน และชนชั้นล่าง 5 คน ดังนี้

คุณชาย (นามสมมุติ) อายุ 40 ปี ประกอบอาชีพด้านการโฆษณาและเป็นอาจารย์พิเศษ

ไพโรจน์ มณีวงษ์วีระ (ไมค์) อายุ 39 ปี เจ้าของร้านกิจการร้านกาแฟ

สยามพงษ์ พงษ์ดำ (เก้) อายุ 41 ปี อาจารย์มหาวิทยาลัย
 ติ้ (นามสมมุติ) อายุ 42 ปี เจ้าของกิจการซ่อมรถยนต์
 เปา (นามสมมุติ) อายุ 41 ปี เจ้าของกิจการอะไหล่รถยนต์
 เพ็ง (นามสมมุติ) อายุ 35 ปี อาจารย์มหาวิทยาลัย
 อึ้ง (นามสมมุติ) อายุ 34 ปี พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 มา (นามสมมุติ) อายุ 22 ปี นักศึกษามหาวิทยาลัย
 ทำ (นามสมมุติ) อายุ 21 ปี นักศึกษามหาวิทยาลัย
 วินัย (นามสมมุติ) อายุ 36 ปี ค้าขาย
 โดม (นามสมมุติ) อายุ 28 ปี พนักงานรับส่งเอกสาร
 สมหมาย (นามสมมุติ) อายุ 47 ปี พนักงานขับรถรับจ้าง (แท็กซี่)
 กอ (นามสมมุติ) อายุ 45 ปี พนักงานขับรถรับจ้าง (แท็กซี่)
 ยม (นามสมมุติ) อายุ 48 ปี พนักงานรักษาความปลอดภัย

2.2.2 แบบแผนการเล่นฟุตบอล ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เล่นฟุตบอลที่มีสถานภาพทางชนชั้นที่แตกต่างกัน รวมถึงการมีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ที่แตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้เล่นที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง มีจำนวนรวม 11 คน ได้แก่

ธนรัชต์ วังศิริไพศาล (เบ้) อายุ 42 ปี ช่างภาพ
 คมกริบ ศักดาวิษวัักษ์ (กลาง) อายุ 40 ปี รับจ้างอิสระ
 กุลพัฒน์ จันทรีไกรลาส (ต๋อง) อายุ 39 ปี โปรดิวเวอร์สารคดี
 พัลลภ สือสัมฤทธิ์ (แบะ) อายุ 37 ปี รับจ้างอิสระ
 เอ็กซ์ (นามสมมุติ) อายุ 17 ปี นักเรียนมัธยมศึกษา
 ทาง (นามสมมุติ) อายุ 28 ปี ไม่ได้ประกอบอาชีพ
 ด่วน (นามสมมุติ) อายุ 33 ปี พนักงานขับรถรับจ้าง
 รอ (นามสมมุติ) อายุ 18 ปี นักเรียนมัธยมศึกษา
 หลอด (นามสมมุติ) อายุ 22 ปี นักศึกษามหาวิทยาลัย

2.2 การเปรียบเทียบการรับรู้ตีความหมายของฟุตบอล

โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริโภคนฟุตบอลที่มีสถานะทางชนชั้นแตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำแนกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้เล่นที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง จำนวน 39 คน

3. กรอบการศึกษาและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกรอบการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดไว้ 2 ระดับ ดังนี้

3.1 ระดับการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ (historical analysis)

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร และอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชนชั้นและกีฬาฟุตบอล เพื่อศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของกระบวนการสร้างความหมายในชุดสัญลักษณ์ฟุตบอล และเข้ารหัส (encoding) ความหมายของฟุตบอลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการกำหนดควบคุมการประกอบสร้างความหมายให้แก่ฟุตบอล นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับอำนาจและทุนของชนชั้นที่เข้ามากำหนดความหมายและโครงสร้างชนชั้นในกีฬาฟุตบอล

3.2 ระดับการวิเคราะห์ภาคตัดขวาง (cross sectional analysis)

เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของชนชั้นกับการบริโภคฟุตบอลในมิติการเล่นและชมฟุตบอล โดยศึกษากลุ่มผู้บริโภค/ผู้รับสาร/ผู้ถอดรหัสความหมายฟุตบอลในปัจจุบันเกี่ยวกับแบบแผนและวิธีการเล่นและชมฟุตบอล รวมทั้งการรับรู้ความหมายฟุตบอล โดยผู้วิจัยจำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง ดังที่กล่าวไปแล้วในหัวข้อวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

จากกรอบการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูล โดยมีสมุดบันทึก เทปบันทึกเสียง และกล้องบันทึกภาพเป็นอุปกรณ์ประกอบในการเก็บข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่ใช้เป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยที่จะสัมภาษณ์เจาะลึกในประเด็น (probe) ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

3. การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ หรือแบบไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์ (observation)

4. เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดังที่กล่าวแล้วว่าการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาใน 2 ส่วนคือ การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์ภาคตัดขวาง

4.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ และอื่น ๆ จากห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ รัฐศาสตร์ ครุศาสตร์ อักษรศาสตร์ และสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งห้องสมุดคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ห้องสมุดปริทัศน์ มหาวชิราวุฒยาลัยธรรมศาสตร์ และหอสมุดแห่งชาติ

4.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์ภาคตัดขวาง

ผู้วิจัยศึกษาจากผู้บริโภค/ผู้รับสาร/ผู้ถอดรหัสความหมายฟุตบอลในปัจจุบันเกี่ยวกับแบบแผนและวิธีการเล่นและชมฟุตบอล รวมทั้งการรับรู้ความหมายฟุตบอล โดยผู้วิจัยจำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง และเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามที่จำแนกไว้ใน 2 มิติ ประกอบด้วย มิติของการเล่นฟุตบอล และมิติของการชมฟุตบอล

สำหรับมิติการเล่นฟุตบอลนั้น จะใช้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจะใช้คำถามนำคือ ทำไมผู้ถูกศึกษาถึงเลือกที่จะเล่นฟุตบอล ความหมาย และความใฝ่ฝันที่จะเป็นนักฟุตบอลของเขาเป็นอย่างไร และข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง เช่น อายุ รายได้ การศึกษา เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีประเด็นหลัก ๆ ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังนี้

- นึกถึงฟุตบอลนึกถึงอะไร แรงบันดาลใจที่ทำให้เริ่มเล่นฟุตบอล มุมมองต่อการเล่นฟุตบอลเป็นอย่างไร ให้ความหมายกับการเป็นผู้เล่นอย่างไร ทำไมถึง “เลือก” ที่จะเป็นผู้เล่นฟุตบอล ได้อะไรบ้างจากการเล่น เป้าหมายในการเล่นคืออะไร

- ต้นทุนพื้นฐานของผู้เล่นฟุตบอลเป็นอย่างไร มีกระบวนการสั่งสมทุนเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงโยกย้ายไปสู่ทุนประเภทอื่นๆ หรือไม่

- ช่วงเวลาไหนที่เล่น สถานที่เล่น อุปกรณ์ที่ใช้ ลักษณะการเล่น เสียค่าใช้จ่ายเท่าไร

นอกจากนั้นยังเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ประกอบ โดยผู้วิจัยจะรวบรวมสีหน้า ท่าทาง และพฤติกรรมตามความเป็นจริงของกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งยังสังเกตบริบทต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่ศึกษา เช่น สถานที่เล่น อุปกรณ์ เสื้อผ้า ฯลฯ มาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของการชมฟุตบอล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ นอกจากนั้นในบางกรณีผู้วิจัยจะทำการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีการศึกษาแบบชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ซึ่งวิธีการศึกษาแบบนี้มีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการดังนี้ (Stanton, 1996 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 310) ประการแรก ผู้ศึกษาต้องเข้าไปหรือลงไปในวัฒนธรรมที่ต้องการศึกษานั้นด้วยตนเอง ประการที่สอง ต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ต้องสังเกต และสามารถสร้างคำอธิบายที่สามารถสร้างความหมายให้กับคนในวัฒนธรรมที่ถูกศึกษาเข้าใจได้ ประการที่สาม เป้าหมายของการศึกษาจะต้องมองจากมุมมองของ “คนวงใน” หรือ “เจ้าของวัฒนธรรม” นั่นเอง ดังนั้นในการเขียนรายงานการวิจัยจึงต้องใช้ภาษาของผู้ถูกวิจัย ประการที่สี่ ในขณะที่ใช้มุมมองจากจุดยืน “คนวงใน” ผู้วิจัยจะต้องไม่ถูกดูดกลืนเข้าไปเป็น “คนวงใน” เสียเอง กล่าวคือต้องรักษา “ระยะห่าง” หรือมีความแตกต่างระหว่างนักวิจัยกับคนในวัฒนธรรมนั้น และ ประการสุดท้ายใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง แต่ในการวิเคราะห์พรรณานั้นจะต้องอธิบายปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมให้เชื่อมโยงเป็นผืนเดียวกัน

จากแนววิธีการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเน้นให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้วิธีการสังเกต และการบันทึกปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของกลุ่มตัวอย่างในหลายรูปแบบ ในส่วนของการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่ม

ตัวอย่าง เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น และคำถามเกี่ยวกับเหตุผลที่เลือกเข้าชมฟุตบอล และประโยชน์ที่ได้จากการชมฟุตบอลของเขาเป็นอย่างไร เป็นต้น

สำหรับประเด็นในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นคร่าว ๆ ในเบื้องต้น ก่อนที่จะทำการทดลองศึกษาใน “พื้นที่” หลังจากนั้นจะพัฒนาประเด็นคำถามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ประเด็นในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รับสาร ประกอบด้วยประเด็นหลัก ดังนี้

- นึกถึงฟุตบอลนึกถึงอะไร มุมมองต่อการชมฟุตบอลเป็นอย่างไร ให้ความหมายกับการเป็นผู้ชมอย่างไร มีประสบการณ์ในการชมฟุตบอลอย่างไร
- ทุนประเภทต่างๆของผู้ชม
- ช่วงเวลาไหนที่ชม สถานที่ชม และลักษณะการชมเป็นอย่างไร กิจกรรมที่ทำระหว่างชมมีอะไรบ้าง เสียค่าใช้จ่ายในการชมหรือไม่

นอกจากนั้นยังเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ประกอบด้วย ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมสีหน้า ท่าทาง และพฤติกรรมตามความเป็นจริงของกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งยังสังเกตบริบทต่าง ๆ รอบตัวของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป โดยที่กระบวนการเข้าถึงข้อมูลจะใช้วิธีการสนทนาพูดคุย การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ และจากการสังเกตโดยการจดจำ รวมไปถึงการบันทึกเทป การถ่ายรูป และใช้เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งรอบด้าน ในช่วงแห่งเวลาและพื้นที่ (space and time) ที่ศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็น 3 ส่วน โดยนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการศึกษา ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์การเข้ารหัสความหมายฟุตบอล

โดยการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องการเข้ารหัสสัญลักษณ์ และแนวคิดเรื่องชนชั้น และทุนของบูร์ดิเยอ เพื่อทำการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลและบทบาทการสื่อสารที่มีต่อการสร้าง รักษา และเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคมในบริบทสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

5.2 การวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายฟุตบอล

การวิเคราะห์ผู้บริโภคร/ผู้รับสาร ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องการถอดรหัส การศึกษาผู้รับสาร แนวโน้มของมอร์เลย์ และแนวคิดเรื่องชนชั้นเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคร/ผู้รับสาร กับการดำรงรักษาชนชั้น และเปลี่ยนแปลงชนชั้นทางสังคม

5.3 การวิเคราะห์ฟุตบอลในฐานะสื่อและการสื่อสาร

วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลในส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการสื่อสารกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น ใช้แนวคิดเรื่องการเข้ารหัส และถอดรหัสความหมาย บทบาทการสื่อสารในด้าน อุดมการณ์ และแนวคิดเรื่องชนชั้น

6. การนำเสนอผลการศึกษา

สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและการรักษาชนชั้นในการเข้าและถอดรหัสความหมาย และแบบแผนของการบริโภค วัฒนธรรมฟุตบอลในมิติการเล่นและชมฟุตบอล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการนำเสนอข้อมูลประกอบกับการวิเคราะห์ตีความผ่านแนวคิดที่นำมาประกอบการศึกษา และทำการเปรียบเทียบในแต่ละกลุ่มชนชั้นว่ามีทั้งลักษณะร่วมและลักษณะที่ต่างกันออกไปด้วยหรือไม่ อย่างไร และเป็นกรนำเสนอด้วยมุมมองของตัวผู้ถูกศึกษาที่มองผ่านประสบการณ์และการตีความของผู้วิจัยเป็นหลัก โดยเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมไทย

บทที่ 4 การเข้ารหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

- 4.1 ยุคราชสำนัก
- 4.2 ยุคราชสำนัก
- 4.3 ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม
- 4.4 การเข้ารหัสความหมายฟุตบอล

บทที่ 5 การถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

- 5.1 แบบแผนวิธีการบริโภคฟุตบอล
- 5.2 การรับรู้ความหมายของฟุตบอล

บทที่ 6 การสื่อสารกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

- 6.1 การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น
- 6.2 การถอดรหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น
- 6.3 บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์

บทที่ 7 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

การเข้ารหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

ในการวิจัยเกี่ยวกับฟุตบอลในครั้งนี้ พิจารณา “ฟุตบอล” ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์การสื่อสารความหมายทางสังคมวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แนวความคิดพื้นฐานของผู้วิจัยก็คือ “ฟุตบอล” มีคุณสมบัติทั่วไปเหมือนกับสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม (cultural invention) อื่น ๆ ที่มีมิติในการสื่อสารความหมายซ่อนเร้นอยู่ ในแง่นี้ผู้วิจัยพิจารณาถึงฟุตบอลในฐานะของพื้นที่ที่สัญญาะย่อย ๆ แต่ละตัวมารวมตัวกันในลักษณะของ “ชุดของสัญญาะ” (set of signs) หรือเป็น “ระบบสัญญาะ” (sign system) ที่นำไปสู่ความหมายบางอย่าง ดังนั้น ฟุตบอลจึงไม่จำเป็นต้องมีความหมายที่ตายตัวเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งอยู่ในตัว หากแต่เป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่มีหลายมิติ สลับซับซ้อน และเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงซุกซ่อนอยู่ และรอให้บุคคลรับรู้ การถอดรหัส และการตีความหมาย/ทำความเข้าใจความหมายในชั่วขณะนั้น หรือในบริบทของสถานที่และกาลเวลานั้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล ย่อมไม่สามารถศึกษาได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิถีชีวิตของผู้คน และบทบาทของกลุ่มบุคคลที่กำหนดนโยบายต่าง ๆ ในอดีต เพราะเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้เป็นรากฐานที่หล่อเลี้ยงและกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของวัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของฟุตบอลในสังคมสยามจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสภาพสังคมรวมทั้งบริบทในแง่มุมต่าง ๆ ในอดีต เพราะจะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมการบริโภคฟุตบอลในสังคมไทย โดยมีกลุ่มคนและชนชั้นต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีส่วนในการกำหนด การรับรู้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ดังที่กล่าวแล้วว่าวัฒนธรรมฟุตบอลในที่นี้คือ ระบบสัญญาะที่ได้รับการสร้างขึ้นภายในสังคม หรือกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ก็คือวัฒนธรรมฟุตบอลคือ “สื่อ” และ “การสื่อสาร” ตามทัศนะของสำนักสัญวิทยา ที่พิจารณาว่าทุก “สรรพสิ่ง” สามารถมีสถานะของความเป็น “สื่อ” ได้ หาก “สรรพสิ่ง” เหล่านี้มีความหมายหรือยืนแทนบางอย่างที่มากไปกว่าตัวของมันเอง ดังนั้นฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่การสื่อสารทางวัฒนธรรมที่สามารถสื่อสารความหมายทางสังคม (social meaning) และเป็นระบบแห่งความหมายที่ถูกสร้าง/เข้ารหัสและถอดรหัสอย่างแยบยล อย่างไรก็ตามในการจัดระบบข้อมูลเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์นั้น ผู้วิจัยมิได้พิจารณาแต่เรื่องของฟุตบอลเพียงลำพัง หรือวิเคราะห์แต่เรื่องของการสื่อสาร หากแต่เป็นการวิเคราะห์เชื่อมโยงมิติอื่นๆ ของสังคมที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์แบบซึ่งกันและกันระหว่างกีฬาฟุตบอลกับโครงสร้างชนชั้นในสังคมไทย นอกจากนั้น

ด้วยความหมายของวัฒนธรรมและการสื่อสารดังกล่าว ที่ผู้วิจัยจะเน้นก็คือ กระบวนการผลิต ความหมาย ซึ่งจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนที่สำคัญและขาดเสียไม่ได้ก็คือ “ต้นทุนในการผลิต” อีกทั้งยังสนใจในอำนาจในการเป็นเจ้าของทุน (ในความหมายที่กว้างขวาง ตามทัศนะของบูร์ดิเยอ) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มคนและชนชั้นผู้ที่ครอบครองต้นทุนในการผลิตต่าง ๆ นั้นก็คือ กลุ่มผู้ที่มีอำนาจในการผลิตและกำหนดวัฒนธรรม/การสื่อสาร/ความหมายด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะสิ่งที่บ่งชี้สนใจคือมิติการสื่อสารความหมายเชิงสัญลักษณ์ของฟุตบอล และการเข้ารหัส ความหมายของฟุตบอลไทยในอดีตที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญความหมายของฟุตบอล กับการเข้ารหัสความหมายที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับอำนาจและชนชั้นของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

สำหรับข้อมูลของการวิเคราะห์มาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยจำแนกการ นำเสนอประวัติศาสตร์วัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทยเป็น 3 ยุคดังนี้

- 1) ยุคแห่งราชสำนัก (รัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)
- 2) ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)
- 3) ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)

ทั้งนี้รายละเอียดของการนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ในส่วนประวัติศาสตร์ฟุตบอลใน 3 ยุคดังกล่าวจะแบ่งการนำเสนอใน 2 หัวข้อคือ 1) ชุดของสัญลักษณ์ในฟุตบอล 2) ความหมายของฟุตบอลและในส่วนสุดท้ายจะนำเสนอประเด็นการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล

1. ยุคราชสำนัก (รัชกาล ร.4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)

1.1 ชุดของสัญลักษณ์ในฟุตบอลยุคราชสำนัก

ในช่วงยุคราชสำนัก ฟุตบอลยังเป็นการเล่นที่ยังปราศจากกติกาที่ชัดเจนนัก อีกทั้งยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร การเล่นฟุตบอลยังไม่ถูกกำหนดอย่างเข้มงวด และกลไกการบังคับใช้กติกา ก็ยังไม่มีสถาบันใดมาทำหน้าที่โดยตรง จนกระทั่งในช่วงปลายยุคสมัยจึงเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยในจำแนกสัญลักษณ์ที่ปรากฏในยุคราชสำนักได้ 9 สัญลักษณ์ คือ กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการ ผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ชม และเป้าหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 กติกา

ในทุกวันนี้ฟุตบอลก็เหมือนกับกีฬาชนิดอื่นๆ ที่จะต้องมีกฎกติกาต่างๆ เข้ามาควบคุม เพื่อให้เกมการแข่งขันนั้นดำเนินไปอย่างถูกต้องตามมาตรฐาน อย่างไรก็ตามฟุตบอลยุคเริ่มต้นในสังคมสยามยังไม่มีข้อกำหนดกฎกติกาในการเล่นฟุตบอลอย่างชัดเจนเหมือนทุกวันนี้

ในสังคมไทยช่วงปลายรัชกาลที่ 4 ต่อเนื่องกับสมัยรัชกาลที่ 5 ฟุตบอลเป็นที่รับรู้ว่าเป็นเกมการละเล่นของชาวต่างชาติ แม้ว่าจะเริ่มมีคนไทยเริ่มรับรู้และเข้าใจในการละเล่นอยู่บ้าง แต่ก็จำกัดอยู่ในแวดวงเล็ก ๆ โดยเฉพาะรัชกาลที่ 5 และข้าราชการบริพารที่ใกล้ชิดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้เองทำให้ฟุตบอลจึงเป็นการละเล่นของพระมหากษัตริย์

ฟุตบอลในสมัยรัชกาลที่ 4 จะเป็นเพียงการละเล่นที่จำกัดอยู่ในแวดวงแคบๆ ในกลุ่มชาวตะวันตก ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าฟุตบอลยังเป็นของใหม่มากสำหรับสังคมสยามขณะนั้น และไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีกติกาในการเล่นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่ากติกาในช่วงแรกนี้อาจยังไม่ได้กำหนดชัดเจนนัก ซึ่งบ่งบอกเป็นนัยว่าฟุตบอลเป็นเพียงการละเล่นอย่างหนึ่งเท่านั้น ยังไม่ได้มีมาตรฐานเป็นกีฬาเหมือนในช่วงต่อมา

ต่อมาในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กระทรวงธรรมการเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการนำพลศึกษาเผยแพร่ผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียน มีหลักฐานว่าโรงเรียนราชวิทยาลัยเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่มีการเรียนพลศึกษา และที่สำคัญคือเป็นโรงเรียนแห่งแรกในประเทศไทยที่มีการฝึกการเล่นกีฬาฟุตบอล (นักเลงฟุตบอลเล่ม 5, 2550: 9)

มีข้อความข่าวจากหนังสือพิมพ์บางกอก ไทม์ส (The Bangkok Times Vol. XX, No. 1462, Wednesday, 12th January 1898, อ้างถึงในสวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 8-9) กล่าวว่า นายดับเบิลยู ซี จอห์นสัน (Mr. W.C. Johnson) ที่ปรึกษากระทรวงธรรมการในเวลานั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญร่วมกับข้าราชการครูในกระทรวงธรรมการ ในฐานะกลุ่มบุคคลที่เข้ามาดำเนินการจัดการแข่งขันซึ่งเรียกว่า “การแข่งขันกรีฑานักเรียน” จัดขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับจากการเสด็จประพาสยุโรปใน พ.ศ. 2440 (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 40) ซึ่งการแข่งขันกรีฑานักเรียนนี้ กระทรวงธรรมการที่เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขัน ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ อัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินมาในงานแข่งขัน แต่ก็ยังไม่ได้นำฟุตบอลเข้ามาไว้ในการแข่งขันด้วย มีหลักฐานว่าฟุตบอลได้รับการบรรจุเป็นส่วนหนึ่งในแข่งขันกรีฑานักเรียน

เมื่อปี พ.ศ. 2444 ภายหลังจากการแข่งขันนัดสำคัญระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอก (พ.ศ. 2443) ที่สนามหลวงเพียงปีเดียว

จากหลักฐานนี้พอจะเชื่อได้ว่า ฟุตบอลจะต้องมีมาชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้ว จึงจะริเริ่มจัดการแข่งขันขึ้นเป็นส่วนหนึ่งในกรีกานนักเรียนต่อหน้าพระที่นั่งได้ และถ้าหากจะต้องทำการแข่งขันต่อหน้าพระพักตร์ จะต้องมีการตระเตรียมมาเป็นเวลานาน นักเรียนจะต้องได้รับการอบรมสั่งสอนและฝึกฝนมาเป็นอย่างดี เพื่อให้มีความรู้ในข้อบังคับและกติกากการเล่นและการแข่งขันอย่างดีและถูกต้องมาก่อน จึงจะมีความสามารถเล่นได้ถูกต้องพร้อมเพรียงก่อนที่จะแสดงความสามารถต่อหน้าพระพักตร์

สำหรับการแข่งขันฟุตบอลที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกในสยาม เกิดขึ้นเมื่อวันเสาร์ที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2443 ณ ท้องสนามหลวง หนังสือพิมพ์บางกอก ไทมส์ ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2443 ได้พิมพ์เผยแพร่ข่าวเป็นภาษาอังกฤษความว่า “การแข่งขันฟุตบอล ตามข้อบังคับของแอสโซซิเอชัน¹ จะได้จัดให้มีขึ้นในเวลาบ่ายวันเสาร์ จะเป็นระหว่างชุดบางกอกกับชุดกรมศึกษาธิการ และเล่นกันที่คิงส์คอลเลจ” (สวัสดี เลขยานนท์, 2520: 41 - 42) แต่เมื่อถึงกำหนดวันแข่งขันจริงก็ได้ย้ายไปเล่นที่ท้องสนามหลวง เพราะอยู่ในใจกลางพระนครและสามารถรองรับผู้ชมได้มากกว่า (นักเลงฟุตบอลเล่ม 1, 2550: 10)

ในการแข่งขันฟุตบอลครั้งแรกนี้ กระทรวงธรรมการได้จัดทำกติกากการเล่นฟุตบอลขึ้นด้วยโดยใช้ชื่อว่า “กติกากฟุตบอล 119”² เป็นกติกากที่มีการกำหนดวิธีการเล่นฟุตบอลถึง 16 ข้อ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกติกากฟุตบอลที่เป็นรูปธรรมฉบับแรกที่มีการประกาศให้ถือเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไป

น่าสังเกตว่าการใช้ชื่อการนับปีแบบไทยมาไว้ในตอนท้ายชื่อกติกากนี้แสดงว่ามีการปรับสู่ความเป็นไทยมากขึ้น แต่ก็ยังคงไว้ในกลุ่มชนชั้นสูงที่มีการศึกษา ซึ่งสันนิษฐานว่าการกำหนดข้อบังคับหรือกติกากดังกล่าวน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากกติกากการเล่นฟุตบอลของประเทศอังกฤษ

¹ ี่ระบุข้อบังคับ “แอสโซซิเอชัน” นั้นเนื่องจากคำว่า football มีความหมายเป็นสองนัยคือ ฟุตบอลที่กำลังได้รับความนิยมในขณะนั้นคือ Association Football ส่วนฟุตบอลอีกอย่างหนึ่งคือรักบี้ เรียกว่า Rugby Football (สวัสดี เลขยานนท์, 2520: 42)

² ในสมัยนั้นใช้คำว่า “ฟุตบอลล์” หรือ “ฟุตบอลล์” ซึ่งต่อมาเปลี่ยนมาใช้คำว่า “ฟุตบอล” ในภายหลัง

สิ่งหนึ่งที่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความแพร่หลายของฟุตบอลก็คือ มีการกำหนดกติกาอย่างเป็นทางการเพื่อใช้บังคับ ตัดสิน และควบคุมการเล่นฟุตบอล เนื่องจากในปลายรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องกับรัชกาลที่ 6 มีผู้นิยมเล่นฟุตบอลกันมากขึ้น ทำให้ต้องกำหนดกติกาในการตัดสินอย่างเป็นทางการที่มีความเข้มงวดมากขึ้น ดังนั้นการกำหนดกติกาจะเป็นไปเพื่อสร้างความเป็นระเบียบให้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ความนิยมในการเล่นฟุตบอลทำให้มีการออกข้อบังคับหรือกติกาในการเล่นฟุตบอล เมื่อ พ.ศ. 2443 กติกานี้ได้กำหนดรายละเอียดในการเล่น โดยแยกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ว่าด้วยขนาดสนามสำหรับเล่น ตำแหน่งของผู้เล่น หน้าที่ของผู้เล่น และข้อบังคับวิธีเล่น

ผลจากการที่กระทรวงธรรมการได้ริเริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอล ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443) ขึ้น อาจถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ก่อให้เกิดการเล่นฟุตบอลกันอย่างแพร่หลายในระยะต่อมา (สิทธิ รัตนราช, 2540: 11) ต่อมาหลวงไพศาลศิลปศาสตร์ (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) ที่ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยหัวหน้ากองตรวจ กรมศึกษาธิการ และทำหน้าที่สอนหนังสือในโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ (วิโรจน์ วงษ์ทน, 2530: 11) ได้ทำการแปลกติกาการแข่งขันจากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักเรียนเกี่ยวกับกติกาเบื้องต้นในการเล่นฟุตบอล แล้วตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวิทยาสาร เล่มที่ 1 ตอนที่ 7 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2444 (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 10) การจัดพิมพ์กติกาในวิทยาสารดังกล่าวเป็นการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในสมัยนั้นคือการพิมพ์เพื่อเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในฟุตบอลให้แพร่หลายส่วนหนึ่ง

ในปีเดียวกัน (พ.ศ. 2444) กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ได้ดำเนินการจัดการแข่งขันกรีฑานักเรียนขึ้นตามปกติ ทว่าในการแข่งขันได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการแข่งขันฟุตบอลในระดับนักเรียนเป็นครั้งแรกในสยาม ทั้งนี้กระทรวงธรรมการได้ใช้กติกาชุดเดียวกันกับ “กติกาฟุตบอล 119” แต่ได้กำหนดเกณฑ์ของผู้เล่นว่าต้องเป็นนักเรียนชายมีอายุไม่เกิน 20 ปี ใช้กติกาการแข่งขันในรูปแบบแพ้คัดออกหรือแพ้ตกรอบ (knockout) และได้กำหนดความหมายของฟุตบอลว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพลศึกษาดังนี้

ฟุตบอล (เป็นการเล่นที่เปนพลศึกษาส่วนหนึ่งในการโรงเรียนกรีฑาคราวนี้ จะมีโล่ห์เงิน สำหรับให้เปนเกียรติยศแก่โรงเรียนที่ชนะเปนที่ ๑ ในการเล่นฟุตบอล และจะให้รักษาไว้ปีหนึ่ง จนกว่าจะถึงเวลาแข่งขัน มีผู้ชนะเอาไปอีก

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 24)

สำหรับทีมที่ชนะเลิศจะได้รางวัลเป็นโล่เงินของกรมศึกษาธิการ เป็นเวลา 1 ปี พร้อมทั้งการถูกจารึกชื่อไว้บนโล่ ในการแข่งขันมีทีมส่งเข้าร่วมจำนวน 9 โรงเรียน สำหรับสถานที่ทำการแข่งขันก็คือสนามหลวง โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก โรงเรียนราชบุรณะ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ และสนามหน้ากระทรวงธรรมการ ซึ่งโรงเรียนที่ชนะเลิศการแข่งขันในปีแรกนี้คือโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ (สิทธิ รัตนราช, 2540: 88, ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 44)

การแข่งขันฟุตบอลระหว่างนักเรียนครั้งแรกนี้ กระทรวงธรรมการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการแข่งขันสำหรับผู้เล่นคือ ใจนักเลง (แฟร์เพล) สามัคคี อัจฉริยะ ซันตี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการกำกับความหมายของฟุตบอลสำหรับนักเรียนผู้เล่นฟุตบอลและรวมทั้งครูด้วย ในช่วงปลายยุคราชสำนัก ดั่งบันทึกของสวิสต์ เลขยานนท์ (2520: 52) ที่ว่า “นอกจากมีการแข่งขันกรีฑาระหว่างนักเรียนแล้ว ยังมีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างนักเรียนอีกด้วย เป็นประเพณีเริ่มแรก โดยได้ระบุดัตถกรรมขึ้นสำหรับครูและนักเรียน³ ใฝ่ใจใฝ่ใจว่า ‘ในการเล่นของเรา เช่นนี้ เราจะขัดเกลาสันดาน ให้เกิดคุณงามความดี ๔ อย่าง’

- 1) ใจนักเลง (แฟร์เพล) ต่อสู้กันซึ่งหน้า ไม่ลอบ ไม่แฉ้ว ถึงแพ้ก็ไม่อาฆาต ถึงชนะก็ไม่เย้ยเยาะ
- 2) สามัคคี หมายถึงเอาใจช่วยชนะด้วยการรวมกำลังกันทั้งพวก ไม่อวดดี หรือคิดเอาชนะลำพังตน
- 3) อัจฉริยะ การที่ได้หันหน้าเข้าสู่อันตรายอยู่บ้าง ย่อมกำจัดเสียซึ่งความขลาด
- 4) ซันตี ความเปลี่ยงพล้ำแต่ต้นมือ ไม่ควรถือเป็นเหตุให้ท้อใจ ถึงแก่ปราไชยปลายมือ”

จากข้อมูลดังกล่าว เช่น การกำหนดอายุของผู้เล่นที่ต้องไม่เกิน 20 ปี ใช้รูปแบบการแข่งขันแบบแพ้คัดออก และการเป็นส่วนหนึ่งของพลศึกษา เป็นการเข้ารหัสความหมายใหม่ของฟุตบอล สะท้อนให้เห็นว่าฟุตบอลไม่ใช่เพียงแต่เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น หากแต่เริ่มกลายเป็นกีฬาที่มีการแข่งขันภายใต้กฎกติกาที่ชัดเจน เป็นมาตรฐาน โดยมีเป้าหมายการเอาชนะคู่แข่งเพื่อ “รางวัล” ที่เป็นวัตถุประสงค์ของ (ถ้วยรางวัล) แก่ผู้ชนะด้วย

³ ผู้วิจัยเข้าใจว่าครูในที่นี้หมายถึงนักเรียนของโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์และหมายรวมถึงครูที่พานักเรียนมาร่วมการแข่งขันด้วย

ทว่าใน พ.ศ. 2445 - 2446 กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการได้ตั้งเว้นการจัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียน ด้วยเหตุผลอันใดไม่ปรากฏ หลังจากนั้นจึงได้จัดเริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนขึ้นอีกครั้งใน พ.ศ. 2447 และดำเนินการจัดมาอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ยกเว้นเฉพาะบางปีที่เกิดเหตุสุดวิสัยไม่สามารถจัดการแข่งขันได้

เห็นได้ว่ากระทรวงธรรมการเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ปลูกฝังกีฬาฟุตบอลในสังคมไทยผ่านระบบการศึกษา โดยกำหนดข้อบังคับ กติกาการแข่งขันอย่างเป็นทางการ และริเริ่มจัดการแข่งขันระหว่างโรงเรียน (สิทธิ รัตนราช, 2525) บทบาทดังกล่าวของกระทรวงธรรมการเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารจากกลุ่มชนชั้นสูงที่มีอำนาจในการสั่งการและสร้างความชอบธรรมในกับการละเล่นฟุตบอลสู่หมู่มชนชั้นกลางที่ศึกษาอยู่ในระบบโรงเรียน ในสมัยนั้นโรงเรียนจะเป็นสถานที่ผลิตข้าราชการที่กล่าวได้ว่าเป็นชนชั้นกลางที่เกิดขึ้นมาทดแทนชนชั้นไพร่ที่ล้มเลิกไป โรงเรียนที่นำฟุตบอลมาเป็นกีฬาหรืออยู่ในรูปการพลศึกษา เช่น โรงเรียนราชวิทยาลัย โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ โรงเรียนสวนกุหลาบ (อังกฤษ) โรงเรียนสวนกุหลาบ (ไทย) โรงเรียนราชการ โรงเรียนแผนก เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้มีที่ตั้งอยู่ในเขตพระนครที่เป็นเมืองหลวงทั้งสิ้น

แม้ว่าในช่วงที่ไม่มีการแข่งขันของกระทรวงธรรมการ ฟุตบอลก็เริ่มได้รับความนิยมไปสู่โรงเรียนระดับการเล่นฟุตบอลกันหลายโรงเรียน อีกทั้งยังมีการนัดหมายเพื่อแข่งขันอย่างไม่เป็นทางการอีกด้วย ดัง บันทึกความทรงจำของพระยาสุนทรพิพิธ เมื่อครั้งที่ท่านอายุราว 12 - 14 ปี (พ.ศ. 2446 - 2448) ขณะที่กำลังเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนวัดนวลนรดิศ ความว่า “ที่โรงเรียนสมัยนั้น... กีฬาฟุตบอลเป็นที่นิยมเล่นกันมาก แม้ช่วงหยุดพักเที่ยงที่มีแต่ตร้อนจัดก็ยังมีนักเรียนเล่นกันอยู่... นอกจากนี้ยังมีฟุตบอลแข่งขันกันอีกด้วย เมื่อได้มีการเล่นด้วยกันจนชำนาญก็ให้ครูไปทาบทามโรงเรียนอื่น ๆ ใกล้เคียงมาแข่งขันกัน ซึ่งบางครั้งไม่มีกรรมการตัดสินจึงเล่นอย่างไม่มีการกติกา ต่อมาการแข่งขันกีฬาฟุตบอลระหว่างโรงเรียนใกล้เคียงก็ดีขึ้น...” (พระยาสุนทรพิพิธ, 2514, อ้างถึงในถนนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 58)

ในปี พ.ศ. 2448 กรมศึกษา กระทรวงธรรมการ ได้มีการจัดทำโปรแกรมการแข่งขันฟุตบอลเป็นครั้งแรก⁴ ภายในโปรแกรมหกดังกล่าวได้กำหนดวัน-เวลาของการแข่งขัน โรงเรียนคู่แข่งขัน สนามที่จะทำการแข่ง และรางวัลไว้อย่างชัดเจนเป็นระบบ ซึ่งโปรแกรมการแข่งขันฟุตบอลมีดังนี้

⁴ ต่อมาในพ.ศ. 2451 เปลี่ยนเป็น “กำหนดการ” กระทั่ง พ.ศ. 2461 ใช้คำ “สูจิบัตร” แทน ซึ่งเป็นคำที่ใช้มาจนถึงทุกวันนี้

โปรแกรมการแข่งขันฟุตบอลแข่งขัน

ด้วยการแข่งขันฟุตบอลแข่งขัน สำหรับจะได้รับรางวัลโล่ให้เงินในคราวกรีฑาปีนี้นั้น ให้บรรดาโรงเรียนที่มีชื่อต่อไปนี้เป็นแข่งขันตามกำหนดของโปรแกรมนี้

- ก. สถานที่โรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก
- ข. เวลา ลงมือเล่นตั้งแต่เวลาบ่าย 4 โมงครึ่งตรง
- ค. กำหนดวันเวลาที่โรงเรียนที่จะได้แข่งขันกัน
  - (1) วันที่ 10 ธันวาคม ร.ศ. 124
โรงเรียนกลุ่มพิทยากรกับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก
  - (2) วันที่ 18 ธันวาคม ร.ศ. 124
โรงเรียนมัธยมสวนกุหลาบกับโรงเรียนมัธยมวัดสุทัศน์
  - (3) วันที่ 12 ธันวาคม ร.ศ. 124
โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งที่ได้ไชยชนะในวันที่ 10 และ 18 เดือนนี้ แข่งขันกันต่อไป
  - (4) วันที่ 28 ธันวาคม ร.ศ. 124
โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งที่ได้ไชยชนะในวันที่ 24 เดือนนี้ กับโรงเรียนมัธยมราชบูรณะ
เมื่อโรงเรียนใดได้ไชยชนะเป็นที่สุด ก็จะได้รับรางวัลโล่ให้เงินเป็นเกียรติยศไว้สำหรับโรงเรียนนั้น

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 66-67)

กล่าวโดยสรุป ในยุคแรกมีฟุตบอลในสยามประเทศ ฟุตบอลเป็นเพียงการละเล่นที่จำกัดอยู่ในชาวต่างชาติและชนชั้นสูงไทย (เป็นการเล่นระหว่างพระมหากษัตริย์กับข้าราชการบริพาร) กระทั่งต่อมาในช่วงปลายของรัชกาลที่ 5 ฟุตบอลได้เริ่มแพร่หลายสู่โรงเรียน แต่ก็มักเป็นการเล่นกันอย่างไม่มิกติกา ในที่สุดกระทรวงธรรมการได้สร้าง “กติกากอล์ฟ 119” เพื่อให้การเล่นฟุตบอลของนักเรียนอยู่ภายใต้กติกาเดียวกัน

เห็นได้ว่าในช่วงปลายยุคสมัยราชสำนักนี้ ฟุตบอลที่เป็นการละเล่นได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการยกระดับให้เป็น “กีฬา” มากขึ้น กล่าวคือ มีการสร้างกฎกติกาขึ้นมาควบคุมการเล่นฟุตบอลให้เป็นระบบ ระเบียบ ถือไว้เป็นหลักปฏิบัติที่อยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยมีสถาบันการศึกษาคือ กระทรวงธรรมการเข้ามาทำหน้าที่จัดการควบคุมโดยตรง นอกจากนั้นยังมีการเผยแพร่กติกาฟุตบอลแพร่สู่นักเรียน ครู และผู้ที่สนใจ มีการออกโปรแกรมการแข่งขันที่ชัดเจน และ

ดำเนินการแข่งขันอย่างสม่ำเสมอ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในกระบวนการสร้างความรู้ให้กับผู้เล่นฟุตบอล หรือเป็นการตั้งให้ผู้คน (โดยเฉพาะนักเรียน) เกิดการรับรู้ สนใจ ฝึกซ้อม และแข่งขัน กระทั่งกลายมาเป็นผู้เล่น อีกทั้งยังส่งผลต่อการผลิตซ้ำฟุตบอลที่เป็นวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ให้เริ่มลงหลักปักฐานอย่างแน่นหนาในยุคต่อมา

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กติกาในยุคราชสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 1: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกติกายุคราชสำนัก

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
กติกา	ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเล่นฟุตบอลให้เป็นระเบียบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กฎระเบียบที่แสดงการยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตก (อังกฤษ) 2. เครื่องหมายแสดงการเปลี่ยนแปลงจากการละเล่นสู่การกีฬา 3. กฎระเบียบที่ผู้เล่นต้องปฏิบัติตาม 4. ข้อกำหนดเพื่อการขัดเกลานิสัย 5. กฎระเบียบเพื่อการกำกับควบคุม 6. การปรับประสานสู่ความเป็นไทย 7. กฎระเบียบของการทำให้เป็นมาตรฐาน 8. กฎระเบียบที่ชั้นชั้นสูง (ชาย) เป็นผู้มีอำนาจในการกำหนด

1.1.2 ลูกฟุตบอล

เมื่อเอ่ยถึงลูกฟุตบอล คนทั่วไปล้วนเข้าใจตรงกันว่าหมายถึง ลูกกลมๆ ที่ข้างในอัดลมเข้าไป เพื่อใช้ในการเล่น ลูกฟุตบอลจัดว่าเป็นอุปกรณ์สำคัญมากที่สุดในการเล่นฟุตบอล ถ้าไม่มีลูกฟุตบอล เกมฟุตบอลจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย

ในอดีตมีบันทึกถึงกฎว่าด้วยลูกฟุตบอลเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่างในปี ค.ศ. 1872 โดยสมาคมฟุตบอลอังกฤษประกาศบังคับว่า ลูกฟุตบอลต้องมีทรงกลม และมีเส้นรอบวง 27-28 นิ้ว ที่เป็นขนาดที่ใช้อย่างเป็นทางการมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งการกำหนดรูปทรง ขนาด และเส้นรอบวงดังกล่าวเป็นการกำหนดความหมายของลูกฟุตบอลว่าต้องมีมาตรฐานตามต้นตำรับฟุตบอลอังกฤษ

และในสังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการเล่นฟุตบอลจากอังกฤษเป็นอย่างมาก ลูกฟุตบอลจึงนิยมนำเข้ามาจากอังกฤษในยุคแรก ๆ ทั้งนี้ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 มีบันทึกว่าสามัญชนคนธรรมดาได้นำลูกยาง ลูกเทนนิส และผลส้มโอ (คลิ่งพอน่วม) มาใช้แทนลูกฟุตบอล (จิรัฎฐ์ จันทะเสน, 2543: 10)

พระยาสุนทรพิพิธ ได้บรรยายสภาพการเล่นฟุตบอลของนักเรียนในหัวเวลานั้นไว้ค่อนข้างน่าสนใจว่า (พ.ศ. 2446-2448)

ที่โรงเรียนสมัยนั้น (วัดนวลนรดิศ) มีสนามพอจะเป็นสนามฟุตบอลได้... กีฬาฟุตบอลเป็นที่นิยมเล่นกันมาก แม้ช่วงหยุดพักเที่ยงที่มีแดดร้อนจัดก็ยังมีนักเรียนเล่นกันอยู่ เกมอื่น ๆ ที่นักเรียนเล่นกันก็มีปิงปองและตะกร้อ การเล่นฟุตบอลสมัยนั้นใช้ลูกบอลขนาดเล็ก ๆ บ้าง ใช้ส้มโอขนาดย่อมมาคลึงให้นุ่มเป็นลูกบอลใช้เตะกัน เมื่อครูช่างเห็นก็ซื้อลูกฟุตบอลให้ 1 ลูกเป็นที่สนุกและพึงพอใจมาก

(พระยาสุนทรพิพิธ, 2514, อ้างถึงในถนนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 58)

จากคำบรรยายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ฟุตบอลได้กลายมาเป็นการละเล่นชนิดใหม่ของนักเรียนที่นอกเหนือไปจากการละเล่นเดิมอย่าง ปิงปอง และตะกร้อ อย่างไรก็ตามลูกฟุตบอลที่เป็นอุปกรณ์หลักในการเล่นฟุตบอลในขณะนั้นอาจเป็นสิ่งที่หายาก ประกอบกับมีราคาสูง จึงมีการปรับประยุกต์ใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่เพื่อทดแทน เช่น การเล่นฟุตบอลสมัยนั้นใช้ลูกบอลขนาดเล็ก ๆ บ้าง ใช้ส้มโอขนาดย่อมมาคลึงให้นุ่มเป็นลูกบอลใช้เตะกัน หรืออาจเป็นเพราะว่าเป็นของเล่นชั้นสูงจึงไม่กล้าเอามาใช้ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหรือด้วยเหตุผลของความไม่สะดวกในการนำเข้ามาจากอังกฤษสู่ไทย จึงทำให้ลูกฟุตบอลตามมาตรฐานของอังกฤษจึงมีอย่างจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มคนจำนวนไม่มากนักที่มีสถานะดีที่พร้อมจะครอบครองเป็นเจ้าของได้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ลูกฟุตบอลในยุคราชสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 2: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะลูกฟุตบอลยุคราชสำนัก

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ลูกฟุตบอล	วัตถุรูปทรงกลมที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. วัตถุประกอบการละเล่นชนิดใหม่ 2. วัตถุที่เป็นของต่างชาติ 3. วัตถุที่ความทันสมัย 4. วัตถุแสดงความเป็นมาตรฐาน 5. เครื่องบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของผู้เป็นเจ้าของ 6. การปรับประยุกต์ให้เป็นแบบไทย 7. วัตถุในการเล่นเพื่อความสนุกสนานของเด็กนักเรียน

1.1.3 กรรมกรผู้ตัดสิน

ในสังคมไทยช่วงปลายรัชกาลที่ 4 ต่อเนื่องกับสมัยรัชกาลที่ 5 ฟุตบอลถือว่าเป็นเกมการละเล่นของชาวต่างชาติ แม้ว่าจะเริ่มมีคนไทยเริ่มรับรู้และเข้าใจในการเล่นอยู่บ้างแต่ก็สันนิษฐานว่าคงมีจำนวนน้อยเต็มที ด้วยเหตุนี้เองผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการเล่น และความเข้าใจในกฎกติกาของการเล่นฟุตบอลส่วนใหญ่จึงเป็นชาวต่างชาติที่มาพำนักในพระนคร และเมื่อฟุตบอลได้ถูกจัดให้มีการแข่งขันอย่างจริงจังเป็นทางการครั้งแรก จึงมีความจำเป็นที่ต้องอาศัยชาวต่างชาติที่รู้จักและคุ้นเคยกับการละเล่นชนิดนี้มาทำหน้าที่เป็นกรรมกรผู้ตัดสิน เพื่อให้เกมฟุตบอลสามารถดำเนินไปได้อย่างถูกต้องตามกฎกติกา

จากการที่ฟุตบอลจะต้องมีกฎกติกาต่างๆ เข้ามาควบคุม บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้เกมการแข่งขันนั้นดำเนินไปอย่างถูกต้อง ยุติธรรม ก็คือกรรมกรผู้ตัดสิน ซึ่งจะเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในสนามเพื่อทำการตัดสิน รวมถึงการลงโทษผู้เล่นที่ละเมิดกฎกติกาการแข่งขัน

ด้วยเอกสารที่เก่าที่สุดเกี่ยวกับกติกาการแข่งขันฟุตบอลในสังคมไทยฉบับ “กติกาฟุตบอล 119” ที่เผยแพร่ครั้งแรกในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอกที่ห้องสนามหลวงเมื่อ พ.ศ. 2443 มีการระบุหน้าที่อย่างชัดเจนของกรรมกรผู้ตัดสิน (ในสมัยนั้นเรียกว่า “ผู้กำกับเส้น” และ “ประธาน”) ไว้ในข้อ 11 และข้อ 12 ดังนี้ ข้อ 11 ระบุว่า “จะต้องตั้งผู้กำกับเส้น

ข้างสองนายอยู่นายละข้าง สำหรับเป็นผู้บอกเวลาลูกออกนอกเส้น และตั้งตั้งผู้เป็นประธานคนหนึ่ง สำหรับชี้ขาดทั่วไป” ส่วนข้อ 12 กำหนดไว้ว่า “คำพูดของประธานจะเถียงไม่ได้ ผู้ประธานว่าอย่างไรต้องเป็นอย่างนั้น คำของผู้ประธานเป็นคำขาด” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520)

ในสมัยที่ฟุตบอลเริ่มเข้ามาช่วงแรก ๆ ไม่มีหลักฐานว่ามีกรรมการผู้ตัดสินแต่อย่างใด การไม่มีกรรมการเป็นการสะท้อนความหมายว่าฟุตบอลยังเป็นการละเล่นอยู่ (ยังไม่เป็นกีฬาเต็มตัว) และเมื่อเวลาผ่านไปผู้คนเริ่มรู้จักกับฟุตบอลมากขึ้น ชนชั้นสูงก็นำเอากติกาเข้ามาสร้างความแตกต่างกับกลุ่มชนชั้นอื่น ๆ แต่ในท้ายสุดเมื่อกลุ่มชนชั้นอื่น โดยเฉพาะชนชั้นกลางเริ่มเรียนรู้มากขึ้นเรื่อย ๆ ชนชั้นสูงก็สร้างความแตกต่าง (distinction) โดยการละทิ้งไปของเดิมไปหาของใหม่ อื่น ๆ เป็นวัฏจักร

ในช่วงเวลานั้นคนไทยยังไม่มีความรู้ในกติกาการแข่งขันเท่าที่ควร เพื่อให้การแข่งขันดำเนินไปอย่างเรียบร้อย ถูกต้องตามกฎกติกาฟุตบอล จึงมีการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่กรรมการผู้ตัดสิน ซึ่งก็คือ Est. J. Lawson⁵ ชาวอังกฤษ หลังจากนั้นในการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนของกระทรวงธรรมการในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ถึงสมัยรัชกาลที่ 6 มีการมอบหมายให้ชาวต่างชาติเป็นกรรมการผู้ตัดสินกันอีกหลายครั้ง อาทิ มร. เอช. อี. สไปวี่, มร. เอ. ซี. เอส. ซูลม มร. เอ็น สัตตัน แต่มีชาวอังกฤษท่านหนึ่งที่ทำหน้าที่ผู้ตัดสินบ่อยครั้งที่สุดนั่นก็คือ มร. เออร์เนสต์ สเปนซ์ สมิธ (Mr. Ernest Spence Smith) อดีตนักฟุตบอลอาชีพในประเทศอังกฤษ ผลจากการให้ชาวต่างชาติทำหน้าที่กรรมการผู้ตัดสินทำให้คนไทยโดยเฉพาะครู อาจารย์ นักเรียน และผู้สนใจได้เรียนรู้กติกาและวิธีการเล่นฟุตบอลใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมาก

เมื่อรัชกาลที่ 5 ทรงมีพระราชดำริเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนให้เป็นแบบตะวันตก เพื่อความเท่าเทียมกับอารยะประเทศ รัฐบาลสยามจึงได้ดำเนินการว่าจ้างชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะชาวอังกฤษที่จบจากวิทยาลัยเบอโร โรด ที่มีชื่อเสียง อาทิ มร. ดับลิว ยี ยอนสัน, มร. เทอร์รี่, มร. ฟิลิปส์, มร. ฮอลโลเวย์ มร. เจ. เอช. เซดจวิก, มร. เอ็น. แอล. เซลลีย์ และ มร. เอ. ซี. เซอร์วิลล์ ให้เข้ามาเป็นครูประจำโรงเรียนหลายแห่งทั่วพระนคร อันเป็นเหตุให้ มร. สมิธ ตัดสินใจเดินทางเข้ามารับราชการครูของกรมศึกษาธิการในเมืองสยามเมื่อ พ.ศ. 2439⁶

⁵ มหาอำมาตย์โท อีริก เซนต์ เจ. ลอร์สัน อดีตรับราชการเป็นนายตำรวจของอินเดีย ก่อนเข้ามารับราชการในเมืองสยาม จนได้ตำแหน่งอธิบดีกรมพลตระเวน ผู้เป็นต้นสกุล “ลอร์สัน”

⁶ ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ (พ.ศ. 2440 - 2446) และตำแหน่งสุดท้ายคือ ผู้ช่วยอธิบดีกรมศึกษาธิการ (ประมาณ พ.ศ. 2460 - 2463) ต่อมาได้รับพระราชทานนามสกุลจากรัชกาลที่ 6 ว่า “สุมิตร”

มร. เออร์เนสต์ สเปนซ์ สมิธ (Mr. Ernest Spence Smith) เป็นชาวอังกฤษ สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยเบอโร โรด (Borough Road College) ประเทศอังกฤษ ในขณะที่กำลังศึกษา มร. สมิธ นอกจากจะมีผลการเรียนที่ดีแล้วยังเป็นนักกีฬาของวิทยาลัย ดังปรากฏในบทความของหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิว่า

นอกจากจะดีในการเรียนแล้ว ครูสมิธยังเก่งในทางกีฬาอีกด้วย...ครูสมิธเป็นนักกีฬาตัวเยี่ยมของวิทยาลัย กีฬาที่ชอบที่สุดคือ กีฬาฟุตบอล โดยเฉพาะตำแหน่งกองหน้า เล่นได้ดีจนกระทั่งได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้เล่นในชุดแอสตัน วิลล่า 11 (Aston Villa XI) ของลอนดอน

(ประวัติครูของครูสภา, 16 มกราคม 2501)

ในช่วงที่ มร. สมิธ เป็นครูอยู่นั้น ท่านก็มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมกีฬานักเรียนของกรมศึกษาธิการ รวมถึงกีฬาฟุตบอลด้วย

งานพิเศษที่นอกเหนือจากการสอนหนังสือก็คือ การพลศึกษา ซึ่งท่านสนใจมาแต่ไหนแต่ไรแล้ว ครูสมิธได้สนับสนุนและส่งเสริมการเล่นฟุตบอลในโรงเรียน และเป็นผู้ฝึก ลงช่วยซ้อมให้นักเรียนด้วยตนเองด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา และได้รับเกียรติเป็นกรรมการตัดสินฟุตบอลระหว่างโรงเรียนต่าง ๆ บ่อยครั้ง

(นักเลงฟุตบอล ฉบับที่ 3, 2550: 9)

การทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินฟุตบอลของมร. สมิธ ในห้วงเวลาดังกล่าว เป็นการกระทำที่ได้รับความนิยมในรูปแบบของการเป็นสิ่งที่มีความเกียรตินี้ ไม่ใช่การทำให้เป็น “อาชีพ” เพื่อสร้างรายได้เหมือนดังการเป็นผู้ตัดสินในปัจจุบัน และภายหลังที่ มร. สมิธ ได้เลิกเล่นฟุตบอลเมื่อมีอายุมากขึ้นแล้ว แต่ด้วยความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในกติกาฟุตบอล จึงได้ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินฟุตบอลมากมายหลายรายการ โดยเฉพาะนัดสำคัญ ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 6 อาทิเช่น รายการฟุตบอลถ้วยทองของหลวง ฟุตบอลหน้าพระที่นั่ง ฯลฯ

เห็นได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ฟุตบอลยังถือเป็นการละเล่นชนิดใหม่ ที่เป็นกีฬาของฝรั่งชาวตะวันตกมาก่อนที่จะถูกนำเข้ามาสู่การรับรู้ของชาวสยามประเทศ สังคมเราในขณะนั้นยังขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในกติกาและการเล่นฟุตบอล จึงต้องใช้ชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวอังกฤษมาที่เป็นเสมือน “ต้นตำรับ” ของฟุตบอลมาช่วยทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินให้ เนื่องจากเชื่อมั่นและยอมรับในทักษะ ความรู้ที่พวกเขาเหล่านี้มี นี่จึงเป็นสาเหตุ

สำคัญประการหนึ่งที่กระทรวงธรรมการริเริ่มให้เกิดการแข่งขันฟุตบอลคูใน พ.ศ. 2452 เพื่อที่จะสร้างคนมาเป็นผู้ตัดสิน และสอนฟุตบอลให้กับนักเรียน ดังที่จะกล่าวต่อไปในยุคที่สอง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กรรมการผู้ตัดสินในยุคแรกสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 3: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญากรรมการผู้ตัดสินยุคแรกสำนัก

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
กรรมการผู้ตัดสิน	ผู้ดูแลและควบคุมการแข่งขันให้เป็นไปตามกติกาตามที่ได้รับการตกลงเห็นพ้องกัน	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนต่างชาติ/ฝรั่ง 2. เป็นเรื่องของผู้ชาย (ต่างชาติ) 3. การยอมรับและเรียนรู้จากชาติตะวันตก/ การยึดถืออังกฤษเป็นศูนย์กลาง 4. ผู้มีอำนาจ /ฐานะที่สูงกว่า 5. บุคคลที่ควบคุมความเป็นมาตรฐาน 6. บุคคลที่รักษาความยุติธรรมในการแข่งขัน 7. บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญในกติกา 8. บุคคลที่มีเกียรติยศ 9. เครื่องหมายในการแบ่งแยก “การละเล่น” กับ “การแข่งขัน”

1.1.4 สนาม

โดยทั่วไปสนามจะหมายถึง ลาน, ที่โล่ง, ที่สำหรับเล่นหรือแข่งขันกีฬาต่าง ๆ ดังนั้นสนามฟุตบอลจึงเป็นสถานที่หรือพื้นที่ที่กำหนดมาเพื่อให้เป็นสถานที่เล่นหรือแข่งขันระหว่างผู้เล่นฟุตบอล

จากพัฒนาการฟุตบอลในสังคมไทย สำหรับสถานที่ที่ใช้ในการเล่นฟุตบอลสมัยเริ่มต้นนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจมีการเล่นกันเองเฉพาะในสถานที่ชุมนุมกันของชาวต่างชาติที่พำนักอาศัยอยู่ในพระนครขณะนั้น ซึ่งก็ไม่สามารถหาหลักฐานที่แน่นอนมายืนยันได้

แต่เท่าที่มีหลักฐานมีบันทึกไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงสนพระทัยในกีฬามาก ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนาง และข้าราชการในพระราชสำนัก (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 39) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่หรือสนามสำหรับเล่นฟุตบอลจะอยู่ในราชสำนักหรือพระราชวัง ซึ่งเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดิน และที่มากไปกว่านั้นก็คือการแสดงให้เห็นว่าฟุตบอลเริ่มเข้าสู่ชนชั้นสูงของไทยก่อนเป็นลำดับแรก

และในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2443 ได้มีการแข่งขันนัดประวัติศาสตร์ที่กล่าวได้ว่าเป็นการแข่งขันฟุตบอลอย่างเป็นทางการครั้งแรกในสยาม นั่นคือ การแข่งขันระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอก ที่จัดขึ้นสนามหลวง ซึ่งใช้เป็นพื้นที่จัดงานพระราชพิธีเป็นส่วนใหญ่ “...ในการแข่งขันฟุตบอลล์สนามหลวง 119 แต่เดิมกำหนดไว้จะแข่งขันกันที่สนามโรงเรียนราชวิทยาลัย (King's College)...การแข่งขันฟุตบอลครั้งนี้เป็นครั้งแรกในเมืองไทย...เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเปลี่ยนสนามแข่งขันมาเป็นที่สนามหลวง...” (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 44)

การแข่งขันครั้งนี้มีการใช้กติกาที่เรียกว่า “กติกาฟุตบอล 119” ได้มีการกำหนดให้สนามเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และระบุนาของสนามในการแข่งขันอย่างชัดเจน คือ “โดยยาว แต่ ๕๐ ถึง ๖๐ วา แล้วแต่เป็นขนาดเด็กหรือผู้ใหญ่ โดยกว้าง ๓๐ วา โดยกว้างของโกล์ ๓ วา ๒ ศอก ถ้าเป็นเด็กลดตามส่วนโดยสูงของโกล์ ๑ วา ๑ ศอก ถ้าเป็นเด็กลดตามส่วน” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 24)

การจัดการแข่งขันในพื้นที่สนามหลวง สะท้อนให้เห็นว่าฟุตบอลเริ่มกลายเป็นที่นิยมมากขึ้น อย่างไรก็ตามด้วยความที่สนามหลวงเป็นสถานที่ที่ใช้ในงานพระราชพิธีเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการเล่นและชมฟุตบอลในครั้งนี้จึงจำกัดขอบเขตแต่เพียงชนชั้นบางชนชั้นเท่านั้น

การกำหนดขนาดของสนามฟุตบอลที่ใช้ในการ “แข่งขัน” ดังกล่าวนี้เริ่มแสดงให้เห็นถึงความมีมาตรฐานในการแข่งขันฟุตบอลที่มากขึ้น ที่แตกต่างไปจากสนามฟุตบอลที่ใช้เพื่อ “เล่น” ที่ยังคงเป็นลานโล่งกว้างที่ไม่ได้มีการกำหนดขนาดตามมาตรฐาน ต่อมาปรากฏว่ามีการแข่งขันฟุตบอลกันที่สนามหลายแห่ง โดยเฉพาะตามโรงเรียนสามัญ เช่น ในการแข่งขันฟุตบอลนักเรียน พ.ศ. 2444 ทำการแข่งขันที่สนามโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก โรงเรียนราชบูรณะ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ สนามหน้ากระทรวงธรรมการ และที่สนามหลวง (สิทธิ รัตนราช, 2540: 88)

หลังจากนั้นฟุตบอลเริ่มได้รับความนิยมในหมู่โรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนที่มีที่ว่างเพียงพอ ดังจะเห็นได้จากบันทึกความทรงจำของพระยาสุนทรพิพิธ ที่ว่า “...กีฬาฟุตบอลเป็นที่นิยมเล่นกันมาก แม้ช่วงหยุดพักเที่ยงที่มีแดดร้อนจัดก็ยังมีนักเรียนเล่นกันอยู่... ฟุตบอลเริ่มเล่นในโรงเรียนสามัญกันแล้ว แต่ที่ไม่เล่นกันเพราะไม่มีสนาม...” (พระยาสุนทรพิพิธ, 2514, อ้างถึงใน ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 58)

จากบันทึกความทรงจำดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นว่า ฟุตบอลได้กลายเป็นการละเล่นชนิดใหม่ที่กำลังแพร่หลายในหมู่นักเรียน อีกทั้งกิจกรรมการเล่นฟุตบอลมักเป็นช่วงที่ “ว่าง” จากการร่ำเรียนหนังสือ นอกจากนั้นในการแข่งขันฟุตบอลในยุคนี้ก็มักเป็นช่วงหลังเลิกเรียนหรือเลิกทำงาน ดังเช่น โปรแกรมการแข่งขันฟุตบอลนักเรียน พ.ศ. 2448 ได้กำหนดเวลาเล่นไว้ว่า “เวลาลงมือเล่นตั้งแต่เวลาบ่าย 4 โมงครึ่งตรง”

เห็นได้ว่า พัฒนาการของสนามในการเล่นฟุตบอลในยุคนี้จะเริ่มต้นจากกันการจำกัดขอบเขตเฉพาะในรั้วในวัง ต่อมาเริ่มแพร่กระจายสู่โรงเรียน อย่างไรก็ตามก็ยังคงอยู่ในอาณาบริเวณพระนครที่เป็นเมืองหลวงเท่านั้น นอกจากนั้นสนามยังสะท้อนให้เห็นว่าเป็นพื้นที่ของ “เวลาว่าง” จากภาระหน้าที่ต่าง ๆ เช่น สำหรับนักเรียนก็เป็นช่วงที่ว่างเว้นจากการศึกษาเล่าเรียน หรือจากผู้ใหญ่อย่างครู อาจารย์ที่คอยฝึกฝนแนะนำการเล่นฟุตบอลให้กับเด็กนักเรียนก็จะเป็นช่วงที่ว่างจากหน้าที่การงานเช่นกัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สนามในยุคราชสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 4: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะสนามฟุตบอลยุคราชสำนัก

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
สนามฟุตบอล	สถานที่สำหรับเล่นหรือแข่งฟุตบอล	1. พื้นที่แสดงการยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตก 2. พื้นที่แห่งการละเล่นของชนชั้นสูง 3. พื้นที่จำแนกความแตกต่างทางชนชั้น 4. พื้นที่แสดงความเป็นมาตรฐาน/ไม่เป็นมาตรฐาน

ตารางที่ 4: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะสนามฟุตบอลยุคราชสำนัก (ต่อ)

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		5. พื้นที่ที่เป็นเงื่อนไขให้การเล่นฟุตบอลเกิดขึ้นได้ 5. พื้นที่เล่นของนักเรียน 6. พื้นที่ของเวลาว่าง 7. พื้นที่เฉพาะที่ใช้ในกิจกรรมเฉพาะ พื้นที่พิเศษที่กำหนดการกระทำของบุคคล

1.1.5 ผู้เล่น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การเล่นฟุตบอลสมัยเริ่มต้นของสยามในช่วงยุคราชสำนักนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจมีการเล่นกันเองเฉพาะในกลุ่มของชาวต่างชาติที่พำนักในสยาม ก็ไม่สามารถหาหลักฐานที่แน่นอนมายืนยันได้ หลังจากนั้นก็มีการจัดขึ้นในราชสำนักหรือเล่นกันในวัง ซึ่งเป็นการเล่นฟุตบอลกันเองภายในกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมสมัยนั้น กล่าวคือเป็นการเล่นระหว่างพระมหากษัตริย์กับข้าราชการบริพาร นั้นสะท้อนให้เห็นว่า จุดเริ่มต้นของฟุตบอลในสังคมไทยอย่างแท้จริงเกิดจากชนชั้นสูง ดังที่ปรากฏในบันทึกไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงสนพระทัยในกีฬามาก ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนาง และข้าราชการในพระราชสำนัก (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 39)

ข้อน่าสังเกตคือ จากจุดเริ่มต้นของฟุตบอลในสังคมไทยที่เป็นการยอมรับการบริโภควัฒนธรรมจากตะวันตกที่เริ่มเล่นและชมกันอยู่ในแวดวงเฉพาะกลุ่มคนชนชั้นสูง (elite) นั้น สะท้อนให้เห็นว่า กีฬาฟุตบอลมีมิติเรื่องชนชั้นมาตั้งแต่แรกเริ่ม โดยกลุ่มบุคคลที่เลือกสรรฟุตบอลและเผยแพร่กีฬาชนิดนี้ก็คือกษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่ล้วนแต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีทุนสัญลักษณ์หรือสถานภาพความเป็นชนชั้นสูงที่มีทุนความรู้ทางวัฒนธรรมตะวันตกทำให้มีอำนาจในการกำหนดมาตรฐานของวัฒนธรรม นอกจากนั้นการนำวัฒนธรรมกีฬาฟุตบอลเข้ามาเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะสื่อสารให้ชาวตะวันตกยอมรับในความเจริญ ความทันสมัย และความศิวิไลซ์ที่กำลังเกิดขึ้นในแผ่นดินสยาม

การเล่นฟุตบอลอย่างเป็นทางการครั้งแรกประวัติศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2443 ระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอกนั้น มีการบันทึกรายชื่อผู้เล่นไว้ (เท่าที่ปรากฏ) ดังนี้ รายชื่อผู้เล่นทีม

ศึกษาธิการ มร. เออร์เนสต์ สเปนซ์ สมิธ (ชาวอังกฤษ) มร. ดับลิว ยี ยอนสัน (ชาวอังกฤษ) มร. วิลเลียม อัลเฟรด เรวูด (ชาวอังกฤษ) มร. เอล เอช พิลิปส์ มร. เอช อี สไปวีย์ นายจาร์ส เทพหัสดิน ณ อยุธยา (พลตรีเจ้าคุณพระยาอานุกาฬไตรภพ) นายสุตใจ สันธิโยธิน (คุณพระภักดีบรมนาถ) หม่อมหลวงคอย กุณชร และนายบุญตั้ง ส่วนรายชื่อผู้เล่นที่มบางกอกประกอบด้วย มร. อาร์ ดี เคิร์ก พันตำรวจเอก ซี บี ฟอลเล็ต และชาวต่างชาติอีก 9 คน (จิรัฐจี จันทะเสน, 2543: 6 – 7) การแข่งขันดังกล่าวปรากฏว่าทีมศึกษาธิการมีผู้เล่นเป็นคนไทยร่วมอยู่ด้วยเพียง 4 คนเท่านั้นที่เหลืออีก 7 คนเป็นชาวต่างชาติ (ยุโรป) ทั้งสิ้น สำหรับนักฟุตบอลของทีมบางกอกเป็นคนอังกฤษที่พำนักอยู่ในพระนครขณะนั้น (นักเลงฟุตบอล ฉบับที่ 3, 2550: 9)

เห็นได้ว่าฟุตบอลในสมัยแรก ๆ นี้ยังไม่ได้รับความนิยมในเมืองไทยมากนัก คนไทยที่มีความสามารถในการเล่นฟุตบอล (ทุนวัฒนธรรม) ในขณะนั้นจึงมีจำนวนน้อย จึงต้องอาศัยผู้เล่นชาวต่างชาติอีก 7 คนที่ทำงานในกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้ครบจำนวนผู้เล่นทีมละ 11 คน เพื่อทำการแข่งขันทันทีกับผู้เล่นต่างชาติอีกทีมหนึ่ง

นอกจากการที่ชาวต่างชาติจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาฟุตบอลไทยด้วยการเป็นผู้เล่น ผู้ตัดสินแล้ว ต่อมายังเข้าไปเป็นผู้ฝึกสอนทักษะความรู้ด้านฟุตบอลให้แก่เด็กนักเรียน ดังปรากฏในรายงานการเล่นฟุตบอลนักเรียนจากวิทยากร พ.ศ. 2444 (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 55, 58) ความว่า “เรามีความยินดีที่ได้เห็นนักเรียนราชวิทยาลัยแสดงความชำนาญในสนาม แลไม่ยอมเสียโอกาสให้โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ซึ่งเป็นสำหรับแข็ง โดยง่าย นักเรียนราชวิทยาลัย เขาเข้าใจแน่ ว่าคงได้รับคำสั่งสอน ซึ่งนักเรียนทุกคนควรจะได้รับ จากครูอังกฤษที่มีความรู้ในการเล่นดี”

จากรายงานชิ้นนี้ยังบ่งบอกอีกด้วยว่าโรงเรียนบางโรงเรียนเริ่มมีความสามารถหรือความชำนาญในการเล่นฟุตบอล แต่ทว่ายังมีอีกหลายโรงเรียนที่ยังต้องฝึกฝนเรียนรู้กับเกมการเล่นชนิดใหม่นี้ อาทิเช่น “โรงเรียนแผนที่ชนะ 1 โกล์ โรงเรียนวัดมหรธรมไม่ได้โกล์เลย ความชำนาญแลกำลังของวัดมหรธรมน้อยกว่าสำหรับโรงเรียนแผนที่มากนัก”

การแข่งขันฟุตบอลนักเรียนที่กระทรวงธรรมการจัดในปีแรกนี้ มีรายงานการแข่งขันที่ตีพิมพ์ในวิทยากร พ.ศ. 2444 บันทึกถึงความไม่เหมาะสมในการเล่นฟุตบอลในนัดหนึ่งว่า “กว่าจะแพ้ชนะกัน แผนที่กับกล่อมพิทยาได้เล่นต่อสู้กันถึงสองครั้ง คราวแรกไม่แพ้ไม่ชนะกัน (เรามีความเสียใจที่ทั้งสองฝ่ายหาได้เล่นเปนยุติธรรมแท้ไม่ แต่คราวหน้า เราหวังว่าการรักษาความเที่ยงตรงคงจะดีขึ้นมาก เพราะความยุติธรรมเป็นเกียรติยศของโรงเรียน)” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 54)

หลังจากที่กระทรวงธรรมการได้ริเริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอลในระดับโรงเรียนมาชั่วระยะหนึ่ง เห็นได้ว่าฟุตบอลได้รับการตอบรับอย่างดีจากโรงเรียนหลาย ๆ แห่ง ดังปรากฏว่าจำนวน

โรงเรียนที่เข้าร่วมการแข่งขันมีมากขึ้นเรื่อย ๆ จากจำนวนโรงเรียนในการแข่งขันครั้งแรกใน พ.ศ. 2444 มี 9 โรงเรียน (ในปี พ.ศ. 2445 - 2446 ไม่มีการแข่งขัน) พ.ศ. 2447 มี 5 โรงเรียน และใน พ.ศ. 2453 มีถึง 18 โรงเรียน นอกจากนั้น ในช่วง 2446 - 2448 ฟุตบอลเริ่มไหลไปสู่เด็กนักเรียนมากขึ้น เช่น ในบันทึกพระยาสุนทรพิพิธที่เล่าว่าเริ่มมีผู้เล่นนักเรียนที่มีอายุน้อย ๆ 12 - 14 ปี ให้ความสนใจเล่นฟุตบอลมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2450 มีการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนเช่นปีที่แล้วมา แต่ที่แปลกก็คือว่า คำว่าฟุตบอลได้เขียนเป็น “ฟุตบอล” ดังปรากฏในข่าวของกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ความว่า “ในการเล่นฟุตบอล ซึ่งเป็นการฝึกหัดกำลังความกล้าหาญและให้รู้จักรักษาความสามัคคี มียุติธรรมในการเล่นโดยพร้อมเพรียงกัน ที่กรมศึกษาธิการได้จัดให้โรงเรียนต่าง ๆ เข้าเล่นแข่งขัน ประกวดชิงโล่ห์เงิน ประจำศก 126 นี้ กรมศึกษาธิการได้ประกาศให้โรงเรียนทั้งหลายทราบทั่วกัน แล้ว...”

นอกจากนั้นในปีเดียวกันนี้ปรากฏว่าการเล่นฟุตบอลได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ ดังรายงานการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนที่สรุปไว้ว่า “การแข่งขันฟุตบอลในปีนี้ได้จัดว่าเป็นการสำเร็จไปโดยเรียบร้อยกว่าปีอื่นๆ กล่าวคือไม่มีอันตรายอย่างสำคัญเลย และระเบียบที่เล่นก็ค่อยดีกว่าปีที่แล้ว ๆ มา เป็นที่น่าพอใจมาก แต่การเล่นที่ไม่ถูกต้องวิธี กับนิสัยใจน้อยเจือไปในทางพาลยังมีอยู่บ้าง เป็นด้วยผู้เล่นบางคนเป็นผู้แรกหัด ยังไม่มีความชำนาญและคุ้นเคยพอ ข้อนี้เป็นกิจของโรงเรียนที่จะแนะนำ หรือฝึกหัดนักเรียนต่อไปทั้งผู้เล่นและผู้ดู ให้รู้ถึงความยุติธรรมในการเล่นและเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการเล่นฟุตบอล สมจริงตามที่กรมศึกษาธิการมุ่งหมายนั้นทุกประการจงได้”

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เล่นในยุคราชสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 5: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้เล่นยุคราชสำนัก

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ผู้เล่น	บุคคลที่เล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนที่เล่นกีฬาของฝรั่ง 2. ชาวต่างชาติมีความสามารถเหนือกว่า 3. คนที่ยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตก 4. เฉพาะผู้ชายชนชั้นสูงและชาวต่างชาติ (ชนชั้นกลางเริ่มมีในปลายสมัย)

ตารางที่ 5: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้เล่นนุคราชสำนัก (ต่อ)

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		5. คนที่ความทันสมัย 6. คนที่มีความยุติธรรม / เป็นระเบียบ 7. คนที่เกียรตินิยมชื่อเสียง 8. คนที่เล่นกีฬาอันตราย 9. คนที่มีนิสัยพาลเปลี่ยนแปลงดีขึ้น 10. ผู้ที่มีความชำนาญในการเล่น

1.1.6 ผู้ชม

ดังที่กล่าวมาบ้างแล้วว่า บันทึกประวัติศาสตร์ของฟุตบอลในเมืองไทยในช่วงแรก ๆ มิติการเป็นผู้ชมฟุตบอลจะจำกัดอยู่ในแวดวงคนกลุ่มเล็ก ๆ ชาวต่างชาติ และกลุ่มบุคคลที่มีสถานะเป็นชนชั้นสูงในสังคม ฟุตบอลเริ่มกลายเป็นที่สนใจของชนชั้นสูง ผสมกับในช่วงทศวรรษ 2440 เป็นช่วงที่เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการบริวารที่ไปศึกษาที่ยุโรป ได้เริ่มทยอยกันกลับมาเมืองสยาม กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้เรียนรู้ศิลปวิทยาการและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของตะวันตกและได้ติดตามนำกลับมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมถึงกีฬาของชาติตะวันตกอย่างกรีฑา จักรยาน ฟุตบอล เป็นต้น

และจากหลักฐานเท่าที่มีบันทึกถึงการเป็นผู้ชมอย่างเป็นทางการ “ทางการ” ครั้งแรกเกิดขึ้นที่ท้องสนามหลวงในเกมการแข่งขันระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอก ใน พ.ศ. 2443 และในการแข่งขันครั้งนี้ผู้ชมส่วนใหญ่ยังเป็นชาวต่างประเทศมากกว่าคนไทย (สิทธิ รัตนราชี, 2540: 88) สันนิษฐานว่ากลุ่มคนไทยที่ไปชมการเล่นฟุตบอลครั้งนี้ น่าจะจำกัดอยู่แวดวงเล็ก ๆ ของชนชั้นสูงในสมัยนั้น

หลังจากฟุตบอลนัดดังกล่าว ฟุตบอลเริ่มกลายเป็นที่สนใจของชนชั้นกลางในระบบการศึกษา เช่น ครู นักเรียน ผสมกับเป็นช่วงที่กระทรวงธรรมการริเริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอลระดับโรงเรียนขึ้น ยิ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนในสังคมหันมาให้ความสนใจกับเกมการเล่นชนิดใหม่นี้ โดยเฉพาะในกลุ่มครู บิดามารดาของนักเรียน และตัวนักเรียนเอง

ต่อมาก็มีการบันทึก “สถิติ” ของจำนวนผู้ชมในการแข่งขันกีฬาฟุตบอลครู เช่น การแข่งขันระหว่างครูแขวงวิสามัญกับครูแขวงมัธยมศึกษา พ.ศ. 2448 มีการบันทึกไว้ว่า “...มีผู้มา ดูเปนน้นมาก นับทั้งสมาชิกแลไม่ใช่สมาชิก มีหลายร้อยคน ...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 58)

เห็นได้ว่าในมิติของการเป็นผู้ชมที่เริ่มจากชาวต่างชาติ พระมหากษัตริย์ และชนชั้นสูง ได้เริ่มแพร่หลายสู่ครู นักเรียนที่เป็นชนชั้นกลางในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ซึ่งลักษณะของการชมฟุตบอลก็คงไม่แตกต่างไปจากการชมมหรสพอื่น ๆ ที่มีในสังคมขณะนั้น ก็คือการมารวมตัวกันในสถานที่แห่งเดียวกันในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป็นการรวมตัวที่เกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่งที่มีการละเล่นฟุตบอล และเมื่อการแสดงสิ้นสุดลงก็ต่างแยกย้ายกันไป คนดูจึงเป็นเพียงกลุ่มคนที่เป็นผู้ดูผู้ชมฟุตบอลเท่านั้น การมีส่วนร่วมกับเกมและผู้เล่นยังแทบไม่มีเมื่อเทียบกับการเป็นผู้ชมฟุตบอลในยุคหลัง ๆ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ชมในยุคราชสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถ และความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 6: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะผู้ชมยุคราชสำนัก

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ผู้ชม	ผู้ที่ชมการเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นผู้ที่ยกยอรับในวัฒนธรรมตะวันตก / การเปิดรับวัฒนธรรมใหม่ 2. คนที่สังสมความรู้ใหม่ของตะวันตก 3. การมีส่วนร่วมของผู้หญิง / ครอบครัว 4. เริ่มมีมิติของการเป็นกีฬาสมัยใหม่ (การบันทึกสถิติ/วัดปริมาณผู้ชมเป็นหลักฐาน)

1.1.7 เป้าหมาย

ฟุตบอลในประเทศไทยนั้น เป็นที่รู้จักครั้งแรกโดยชาวยุโรปที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย และได้นำกีฬาชนิดนี้เข้ามาเล่นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานในระยะเริ่มแรก ทำให้ชาวไทยในกลุ่มชนชั้นสูงเกิดความสนใจตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พระยาศรวิสารวาจา, 2509, อ้างถึงในสิทธิ รัตนราช, 2540: 10)

ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้เริ่มให้ความสนใจกับฟุตบอล โดยพระองค์ทรงร่วมเล่นกับบรรดาข้าราชการบริพารในราชสำนัก ดังปรากฏในหลักฐาน ความว่า “พระองค์ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนาง และข้าราชการในพระราชสำนัก” (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 39) ทั้งนี้ส่วนหนึ่งก็เพื่อเป็นการปรับตัวให้ทันสมัยเท่าเทียมกับผู้คนในประเทศที่ท่านเคยเสด็จไปเยี่ยมเยียน และในสมัยของพระองค์ได้มีการแข่งขันฟุตบอลเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2443 ที่แม้ว่าจะมีผู้เล่นเป็นคนไทยจำนวนเพียง 4 – 5 คนก็ตาม แต่นั่นก็หมายความว่าคนไทยเริ่มรู้จักและเข้าใจในฟุตบอลมากขึ้น ดังนั้นความสามารถของคนไทยดังกล่าว จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าสู่ความทันสมัยได้อย่างหนึ่ง

นอกจากเป้าหมายในด้านความสนุกสนาน ความทันสมัยแล้ว ต่อมาได้มีการนำฟุตบอลมาเป็นเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนาร่างกายและจิตใจที่อยู่ในรูปของ “การพลศึกษา” และเริ่มมีมิติของการแข่งขันที่เป็นมาตรฐานในฐานะของ “กีฬา” ดังที่กล่าวแล้วว่าใน พ.ศ. 2443 ที่อยู่ในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้มีการแข่งขันฟุตบอลอย่างเป็นทางการครั้งแรกในสยามระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอก ได้มีการระบุถึงเป้าหมายในการจัดการแข่งขันไว้ว่า “ฟุตบอลล์ เป็นการ เล่นแบบ Association” ซึ่งก็คือเป็นการเล่นฟุตบอลอย่างแท้จริงภายใต้กฎกติกามาตรฐานนั่นเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งการมีกติกามาตรฐานแสดงให้เห็นว่าฟุตบอลกำลังคลี่คลายจากการเล่นมาสู่การเป็นกีฬาบ้างแล้ว แต่ยังไม่เป็นกีฬาเต็มที ทั้งนี้เป็นเพราะยังขาดองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สนามที่เป็นมาตรฐาน กรรมการผู้ตัดสิน องค์กรที่คอยกำกับดูแลการแข่งขัน เป็นต้น และยังเป็นก้าวแรก ๆ ที่ฟุตบอลเริ่มเข้าสู่สถาบันการศึกษาในฐานะที่เป็นพลศึกษาที่ในโรงเรียน ซึ่งยังไม่เป็นการบังคับอย่างเป็นทางการ

หลังจากนั้นกระทรวงธรรมการได้บรรจุกีฬาฟุตบอลเข้าเป็นส่วนหนึ่งในแข่งขันกรีฑานักเรียนเมื่อปี พ.ศ. 2444 ภายหลังจากการแข่งขันนัดสำคัญระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอก (พ.ศ.2543) ที่สนามหลวงเพียงปีเดียว

กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการได้จัดให้มีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างนักเรียนขึ้นเป็นปีแรก คือ พ.ศ. 2444 ได้มีการระบุถึงเป้าหมายในการจัดการแข่งขันไว้ว่า “ฟุตบอลล์ เป็นการ เล่นที่เป็นพลศึกษาส่วนหนึ่ง” อีกทั้งได้กำหนดคติธรรมสำหรับครูและนักเรียนในโล่รางวัล (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520) ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการแข่งขันไว้ 4 ประการคือ (สุนทร แม้นสงวน, 2532) คือ ผู้เล่นจะต้องยึดคติธรรม 4 ประการ คือ ใจนักเลง, สามัคคี, อัจฉริยะ และขันติ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2450 กระทรวงธรรมการได้กำหนดวัตถุประสงค์เพิ่มเติมคือ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและความยุติธรรมในการแข่งขัน ดังปรากฏในวัตถุประสงค์

ครั้งนี้ว่า เป็นการแข่งขันเพื่อฝึกสร้างกำลัง ความกล้าหาญ สามัคคี และความยุติธรรม (สิทธิรัตนราชู, 2540: 13)

ในการแข่งขันฟุตบอลนัดประวัติศาสตร์เมื่อ พ.ศ. 2443 นอกจากจะเป็นการสร้าง ความสนุกสนานในระหว่างผู้เล่นแล้ว ยังเป็นเป็นเผยแพร่กีฬาชนิดใหม่สู่สายตาประชาชนคนไทย อีกด้วย ดังที่ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร (2525: 44) กล่าวไว้ว่า

ในการแข่งขันฟุตบอลสนามหลวง 119 แต่เดิมกำหนดไว้จะแข่งขันกันที่สนาม โรงเรียนราชวิทยาลัย (King's College) คือวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปัจจุบันนี้ การแข่งขันฟุตบอลครั้งนี้เป็นครั้งแรกในเมืองไทย... เมื่อเป็นเช่นนี้จึง เปลี่ยนสนามแข่งขันมาเป็นสนามหลวง เพราะพิจารณาแล้วเห็นว่าควรเล่นกัน ให้สนุกและเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้ชม จึงย้ายมาแข่งกันกลางใจพระ นคร”

เห็นได้ว่าเป้าหมายของการเล่นฟุตบอลได้เริ่มต้นจากเพื่อความบันเทิงของ ชาวตะวันตก ต่อมาจึงกลายเป็นการละเล่นที่บ่งบอกถึงความทันสมัยของชนชั้นสูงจำนวนหนึ่ง จากนั้นในช่วงปลายยุคราชสำนักฟุตบอลได้เริ่มคลี่คลายจากการละเล่นมาสู่การเป็นกีฬามากขึ้น และได้นำมาใช้ในการพลศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างให้ผู้เล่นมีคตินิยมทั้ง 4 ประการ นักเรียนมีความแข็งแรง มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และสามารถทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป้าหมายในยุคราชสำนักจึงสะท้อนถึงความหมายโดย อรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 7: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเป้าหมายยุคราชสำนัก

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
เป้าหมาย	สิ่งที่ได้รับจากเล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อความสนุกสนาน 2. เป็นเครื่องหมายของความทันสมัย 3. เพื่อการละเล่นมากกว่ากีฬา 4. เป็นการเล่นที่เป็นพลศึกษา

ตารางที่ 7: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเป้าหมายยุคราชสำนัก (ต่อ)

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		5. เพื่อเป็นเครื่องมือฝึกคติธรรม (ใจ นักเลง สามัคคี อาจหาญ ชั้นดี) 5. เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างความแข็งแรง ทางร่างกาย 6. เป็นเครื่องมือสร้างความยุติธรรม 7. เพื่อให้คนไทยได้รู้จักกับกีฬาชนิด ใหม่

กล่าวโดยสรุปจากสัญญาะของฟุตบอลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคแห่งราชสำนักนี้ ได้ประกอบกันขึ้นเป็นชุดสัญญาะในฟุตบอล เพื่อสื่อสารความหมายบางอย่างสู่การรับรู้ของคนในสังคม ทั้งนี้การกำกับความในสัญญาะแต่ละตัวอาจไม่มีมากพียงพอที่จะกำหนดหรือควบคุมความหมายตามที่คุณเข้ารหัสต้องการได้ ซึ่งความหมายของฟุตบอลที่ผู้วิจัยได้จากการวิเคราะห์พัฒนาการของการเกิดขึ้นของฟุตบอลในสังคมไทยในยุคราชสำนักหรือยุคแรกของฟุตบอลในสยามประเทศนั้นเกิดขึ้นจากการเกี่ยวของสัมพันธ์ร้อยเรียงกันของ “ชุดสัญญาะ” ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้การส่ง สื่อสารหรือควบคุมความหมายหลัก (ความหมายโดยอรรถ) ว่าฟุตบอลคือการละเล่นชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตามความหมายที่เกิดขึ้นยังมีอีกหลายความหมาย ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะของความหมายโดยนัยเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กันด้วย ดังปรากฏในตาราง

ศูนย์วิจัยกีฬาศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมาย โดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดย อรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
1. กติกา	ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเล่นฟุตบอลให้เป็นระเบียบ	<ol style="list-style-type: none"> กฎระเบียบที่แสดงการยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตก (อังกฤษ) เครื่องหมายแสดงการเปลี่ยนแปลงจากการละเล่นสู่การกีฬา กฎระเบียบที่ผู้เล่นต้องปฏิบัติตาม ข้อกำหนดเพื่อการขัดเกลานิสัย กฎระเบียบเพื่อการกำกับควบคุม การปรับปรุงประสานสู่ความเป็นไทย กฎระเบียบของการทำให้เป็นมาตรฐาน กฎระเบียบที่ชนชั้นสูง (ชาย) เป็นผู้ที่มีอำนาจในการกำหนด 	กฎ กติ ก า หรือ ข้อกำหนด สิ่ง ที่ นำ มา จ า ก ต่าง ประเทศ เพื่อ ควบคุม ฟุตบอล ให้ เป็น มาตรฐาน โดย ที่ ชน ชั ้น สูง รับ มา จาก ชา ตี ตะวัน ต ก นำ มา รับ ใช้ กับ สั ้ง ค ม ไท ย
2. ลูกฟุตบอล	วัตถุรูปทรงกลมที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> วัตถุประกอบการละเล่นชนิดใหม่ วัตถุที่เป็นของต่างชาติ 	เป็นส่วนประกอบ สำ คั ญ แล ะ เป็น อุปกรณ์ ใน การ เล่น

ตารางที่ 8: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมาย โดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดย อรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		3. วัตถุที่ความทันสมัย 4. วัตถุแสดงความเป็น มาตรฐาน 5. เครื่องบ่งชี้สถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคมของผู้เป็น เจ้าของ 6. การปรับประยุกต์ให้เป็น แบบไทย 7. วัตถุในการเล่นเพื่อความ สนุกสนานของเด็ก นักเรียน	ชนิดใหม่ บ่งบอก ถึงความทันสมัย และสถานะทางชน ชั้นของผู้เล่น และ สร้าง ความ สนุกสนานให้กับผู้ เล่น
3.กรรมาการ ผู้ตัดสิน	ผู้ดูแลและควบคุมการ แข่งขันให้เป็นไปตาม กติกา	1. คนต่างชาติ/ฝรั่ง 2. เป็นเรื่องของผู้ชาย (ต่างชาติ) 3. การยอมรับและเรียนรู้จาก ชาติ ตะวันตก/ การยึดถือ อังกฤษเป็นศูนย์กลาง 4. ผู้มีอำนาจ /ฐานะที่สูงกว่า 5. บุคคลที่ควบคุมความเป็น มาตรฐาน 6. บุคคลที่รักษาความ ยุติธรรมในการแข่งขัน	บุคคลชาวต่างชาติ (ชาย) ที่เป็นผู้มี ความรู้ในฟุตบอลที่ มีอำนาจเหนือกว่า ผู้เล่น เป็นบทบาท ที่มีเกียรติยศและ คอยทำหน้าที่ กำกับการเล่น ฟุตบอลให้เป็น มาตรฐาน ยุติธรรม เป็นส่วนประกอบที่

ตารางที่ 8: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมาย โดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดย อรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		7. บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และความ เชี่ยวชาญในกติกา 7. บุคคลที่มีเกียรติยศ 9. เครื่องหมายในการ แบ่งแยก “การเล่น” กับ “การแข่งขัน”	แ บ่ ง แยก “การเล่น” กับ “การแข่งขัน” ฟุตบอล
4. สนาม	สถานที่สำหรับเล่นหรือ แข่งฟุตบอล	1. พื้นที่แสดงการยอมรับใน วัฒนธรรมตะวันตก	สถานที่ในการเล่น ฟุตบอลที่เป็น
		2. พื้นที่แห่งการเล่นของชน ชั้นสูง 2. พื้นที่จำแนกความ แตกต่างทางชนชั้น 3. พื้นที่แสดงความเป็น มาตรฐาน/ไม่เป็น มาตรฐาน 4. พื้นที่ที่เป็นเงื่อนไขให้การ เล่นฟุตบอลเกิดขึ้นได้ 5. พื้นที่เล่นของนักเรียน 6. พื้นที่ของเวลาว่าง 7. พื้นที่เฉพาะที่ใช้ใน กิจกรรมเฉพาะ	วัฒนธรรมของ ตะวันตกของชน ชั้นสูง และเป็น สถานที่ในการเล่น เพื่อ ความ สนุกสนานหรือเพื่อ แข่งขันที่มีการ กำหนดมาตรฐาน ในลักษณะกีฬาใน ยามว่าง

ตารางที่ 8: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมาย โดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดย อรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		พื้นที่พิเศษที่กำหนดการ กระทำของบุคคล	
5. ผู้เล่น	บุคคลที่เล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนที่เล่นกีฬาของฝรั่ง 2. ชาวต่างชาติมีความ สามารถเหนือกว่า 3. คนที่ยอมรับในวัฒนธรรม ตะวันตก 4. เฉพาะผู้ชายชนชั้นสูงและ ชาวต่างชาติ 	บุคคลที่เป็นผู้ชายที่ เล่นฟุตบอลที่จำกัด เฉพาะชนชั้นสูงใน ยุคแรกต่อจากนั้นก็ เริ่มเป็นชนชั้นกลาง เด็กนักเรียน ผู้เล่น ฟุตบอลเป็นการบ่ง
		(ชนชั้นกลางเริ่มมีในปลาย สมัย) <ol style="list-style-type: none"> 5. คนที่ความทันสมัย 6. คนที่มีความยุติธรรม / เป็นระเบียบ 7. คนที่เกียรติยศชื่อเสียง 8. คนที่เล่นกีฬาอันตราย 9. คนที่มีนิสัยพาล เปลี่ยนแปลงดีขึ้น ผู้ที่มีความชำนาญในการเล่น 	บ อ ก ถึง ค ว า ม ทันสมัย การมี ระเบียบ เป็น เกียรติยศชื่อเสียง การเล่นนั้นต้องอยู่ ภายใต้กติกา
6. ผู้ชม	ผู้ที่ชมการเล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ที่ยอมรับในวัฒนธรรม ตะวันตก / การเปิดรับ วัฒนธรรมใหม่ 	บุ ค ค ล ที่ มา ช ม การละเล่นหรือกีฬา ที่มีจำนวนมากกว่า

ตารางที่ 8: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมาย โดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดย อรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		2. การมีส่วนร่วมของผู้หญิง/ ครอบครัว 3. เริ่มมีมิติของการเป็นกีฬา สมัยใหม่(การบันทึกสถิติ/วัด ปริมาณผู้ชมเป็นหลักฐาน)	ผู้เล่น และยังมีมาก ขึ้นและกระจาย จากผู้ชายสู่ผู้หญิง ครอบครัว
7. เป้าหมาย	สิ่งที่ได้รับจากเล่นหรือ แข่งฟุตบอล	1. เพื่อความสนุกสนาน 2. เครื่องหมายของความ ทันสมัย	เป็นการละเล่นเพื่อ ความสนุกสนาน หรือเป็นเครื่องมือ
		3. เป็นการละเล่นมากกว่า กีฬา 2. การเล่นที่เป็นพลศึกษา 3. เครื่องมือฝึกคติธรรม (ใจ นักเลงสามัคคีอาจหาญ ขันติ) 4. สร้างความแข็งแรงทาง ร่างกาย 5. สร้างความยุติธรรม เพื่อให้คนไทยได้รู้จักกับกีฬา ชนิดใหม่	แห่งความทันสมัย หรือการพลศึกษา หรือเพื่อการกีฬาที่ ยุติธรรม ที่เป็นการ สร้าง คติ ธรรม ความแข็งแรงแก่ ร่างกาย

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องฟุตบอลที่เป็นวัฒนธรรมตะวันตกที่มาปรากฏในสยาม ย่อมไม่สามารถศึกษาได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิถีชีวิตของผู้คน และบทบาทของกลุ่มบุคคลที่กำหนดนโยบายต่าง ๆ ในอดีต เพราะเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้เป็นรากฐานที่หล่อเลี้ยงและกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ก่อนที่วัฒนธรรมตะวันตกจะเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมในภายหลัง ดังนั้นการศึกษาเรื่องราวของฟุตบอลในสังคมสยามจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสภาพสังคมรวมทั้งบริบทในแง่มุมต่าง ๆ ในอดีต เพราะจะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมการบริโภคฟุตบอลในสังคม โดยมีชนชั้นต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีส่วนในการกำหนด การรับรู้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้ในการวิเคราะห์ความหมายของฟุตบอลในยุคราชสำนัก จึงจำเป็นต้องนำเสนอบริบทของสังคมในช่วงเวลานั้น เพื่อประกอบกับการวิเคราะห์การเกิดขึ้นของสัญลักษณ์และความหมายต่าง ๆ ของฟุตบอลในยุคราชสำนักที่ได้รับการเข้ารหัสเอาไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.2 ความหมายของฟุตบอลในยุคราชสำนัก

ในช่วงปลายสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สังคมไทยเริ่มเข้าสู่ภาวะความสงบสุข เนื่องจากสงครามกับเพื่อนบ้านยุติลง อย่างไรก็ตามประเทศไทยเรากลับต้องเจอกับปัญหาที่ใหญ่กว่าเดิมเข้ามาแทนที่นั่นคือ ปัญหาการเข้ามาของประเศมหาอำนาจตะวันตก ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นั้น ลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังเฟื่องฟูอยู่ในทวีปยุโรป ประเทศต่าง ๆ ทางตะวันตกต่างแข่งขันกันหาอาณานิคมเพื่อแสวงหาวัตถุดิบและเป็นแหล่งระบายสินค้า ประเทศอังกฤษนับเป็นหนึ่งในบรรดาประเศมหาอำนาจที่มีอาณานิคมเป็นจำนวนมากทางแถบเอเชีย

หลังจากประสบความล้มเหลวในสมัยรัชกาลที่ 2 อังกฤษได้ใช้ความพยายามส่งคณะทูตเข้ามาใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 3 ในขั้นแรกพระองค์ทรงปฏิเสธที่จะเจรจาด้วย ทั้งนี้เพราะเกรงว่าอังกฤษจะใช้การค้าเป็นเครื่องมือช่วยโอกาสเข้ามามีอิทธิพลทางการเมือง ทว่าพระราชดำริดังกล่าวได้รับการทัดทานจากเจ้านายและขุนนางกลุ่มหนึ่ง โดยกราบบังคมทูลว่าอังกฤษเคยเข้ามาของเจรจาครั้งหนึ่งแล้วในสมัยรัชกาลที่ 2 หากครั้งนี้รัฐบาลไทยยังปฏิเสธที่จะทำสัญญาด้วยอาจจะทำให้อังกฤษไม่พอใจและจะช่วยโอกาสสุกรานไทยได้สะดวกขึ้น (วอลเตอร์ เอฟ. เวลล่า, 2514, อ้างในอัจฉราพร กมุทพิสมัย, 2543: 343) รัชกาลที่ 3 ท่านเองก็ทรงคำนึงในเหตุผลเหล่านี้ ท้ายที่สุดจึงยอมให้มีการเปิดเจรจาเพื่อทำสัญญากันใน พ.ศ. 2369 เรียกกันว่าสัญญาเบอริน

ภารกิจหลักของพระเจ้าแผ่นดินในยุคต้นราชวงศ์จักรีนั้นคือการป้องกันราชอาณาจักรและสถาปนาความมั่นคงภายใน สมัยนั้นถือกันว่าเกียรติยศของกษัตริย์อยู่ที่การ

ขยายอิทธิพลของราชอาณาจักร เพราะฉะนั้นกษัตริย์ที่ทรงมีความสามารถทางการศึกสงคราม จึงเป็นที่นิยมยกย่องของคนทั่วไป อย่างไรก็ตามพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น ไม่สามารถแผ่ขยายอิทธิพลเพิ่มได้ก็ต้องรักษาอิทธิพลที่มีอยู่เดิมให้คงสภาพไว้ (อัจฉราพร กมุทพิสมัย, 2543: 353)

พระราชภารกิจในประเด็นดังกล่าวข้างต้นเริ่มมีการปรับเปลี่ยน เมื่อสภาพแวดล้อมของประเทศแปรเปลี่ยนไป ปัญหาของประเทศไทยมิใช่การแข่งขันหรือปะทะกับศัตรูที่เป็นประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเดียวกัน เช่น พม่า เขมร ลาว ญวน อีกต่อไป หากแต่เป็นการเผชิญหน้ากับประเทศในอีกภูมิภาคหนึ่งที่มีอารยธรรมและเทคนิควิทยาการก้าวหน้าเกินกว่าที่ไทยจะหันไปต่อกรได้ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “...การศึกสงคราม ข้างญวน ข้างพม่า เห็นจะไม่มีแล้ว จะมีอยู่ก็แต่ข้างพวกฝรั่ง ให้ระวังให้ดีอย่าให้เสียที่แก่เขาได้ การงานสิ่งใดของเขาที่ควรคิดควรเรียนเอาไว้ก็ให้เอาอย่างเขา แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปเลยทีเดียว...” (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2481: 368 - 370, อ้างในอัจฉราพร กมุทพิสมัย, 2543: 354)

พระราชภารกิจของกษัตริย์ในยุคที่ต้องเผชิญกับภัยใหม่นี้ จึงต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ พระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงดำเนินมาตลอดรัชสมัยของพระองค์คือ ความพยายามดำเนินนโยบายทางการเมืองและการทูตเพื่อรักษาเอกราชอธิปไตยของประเทศชาติ เกียรติยศของกษัตริย์มิได้อยู่ที่การขยายดินแดน แต่เป็นการรักษาดินแดนส่วนใหญ่ไว้ให้ได้ ในส่วนที่เป็นภารกิจของผู้นำทางสังคมนั้น กษัตริย์คือผู้นำในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสังคมให้ทันสมัยเพื่อให้ทัดเทียมหรืออย่างน้อยก็ไม่เป็นที่ดูแคลนของชาติตะวันตกที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคม เศรษฐกิจ การเมืองไทย (อัจฉราพร กมุทพิสมัย, 2543: 354)

ช่วงรัชกาลที่ 4 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ แต่ปัญหาสำคัญคือการป้องกันรักษาประเทศให้รอดจากการคุกคามของอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตก พระองค์ทรงตระหนักว่าถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องเปิดสัมพันธภาพกับประเทศตะวันตก และต้องปรับปรุงบ้านเมืองให้ก้าวหน้าเทียบอารยะประเทศ นอกจากนี้ความผันแปรทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้านได้สร้างความวิตกกังวลแก่ราชสำนักไทย กล่าวคือ อังกฤษและฝรั่งเศสต่างพยายามแสวงหาที่มั่นในพม่าและอินโดจีนเพื่อเข้าไปสู่นานและธิเบต (มัลลิกา มัสอูดี, 2543: 383)

ด้วยความที่พระองค์และเสนาบดีตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับประเทศ พระองค์ได้ทรงเร่งปรับปรุงนโยบายต่างประเทศใหม่ ทรงยอมโอนอ่อนผ่อนปรนตามท่าทีของ

มหาอำนาจตะวันตกหรือนโยบายลุ่มตามลม เป็นการใช้นโยบายต่างประเทศอันชาญฉลาด ซึ่งนำมาใช้ต่อในสมัยรัชกาลที่ 5 ด้วย นอกจากนี้พระองค์ทรงวางแผนการศึกษาแบบตะวันตก โปรดเกล้าฯ ให้บรรดาพระเจ้าลูกยาเธอและพระบรมวงศานุวงศ์ศึกษาภาษาอังกฤษและวิทยาการต่างๆ เพื่อเตรียมพร้อมเผชิญกับประเทศมหาอำนาจ โปรดเกล้าฯ ให้จ้างนางแอนนา เลียวโนเวนส์ สตรีชาวอังกฤษจากสิงคโปร์เข้ามาเป็นครูสอนพระราชโอรส พระราชธิดา สอนภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และวรรณคดีอังกฤษ โปรดเกล้าฯ ให้ภรรยา मिชชันนารี เช่น ภรรยาหมอบรัดเลย์ มาเป็นครูสอนภาษาอังกฤษแก่สตรีในวัง ในส่วนของประชาชนทรงสนับสนุนให้มิชชันนารีตั้งโรงเรียนขึ้นในพระนครและต่างจังหวัด มีการส่งข้าราชการไปดูงานในต่างประเทศ เช่น ให้ขุนมหาสิทธิโวหารเดินทางไปดูการพิมพ์ในฝรั่งเศส เป็นต้น (มัลลิกา มัสอูดี, 2543: 383 - 384)

การขยายตัวของมหาอำนาจตะวันตกเป็นแรงผลักดันให้คนไทยและรัฐบาลไทยตระหนักถึงภัยจากชาติตะวันตกที่คุกคามและดำเนินการล่าอาณานิคม ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านต้องตกอยู่ใต้การปกครองของชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะฝรั่งเศสและอังกฤษ จึงจำเป็นต้องหาทางออกด้วยการปรับปรุงบ้านเมืองให้ทันสมัย เพื่อความอยู่รอดของชาติ ดังจะเห็นได้จากหนังสือที่เจ้านายและขุนนางกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2427 ตอนหนึ่งว่า

ภัยอันตรายที่จะมีมาถึงนั้นต้องมาแต่ข้างนอกพระราชอาณาเขตและจะมาจากประเทศที่มีอำนาจมากกว่ากรุงสยาม ในเวลาทุกวันนี้ฝรั่งเศสได้ไปใกล้กรุงสยามมาก และจะคิดขึ้นมาเวลาใดก็อาจสามารถที่จะทำได้ในเวลานั้นเอง จนมีหนังสือพิมพ์ออกความเห็นกะเวลาทำนายว่า ไม่ช้าใน 5 ปี คงจะต้องเกิดเหตุการณ์ (กรมศิลปากร, 2510: 2 - 6)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิรูปสังคมในด้านต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับการสร้างรัฐชาติ ดังตัวอย่างของการยกเลิกประเพณีหมอบคลานต่อหน้าพระพักตร์ ในด้านการแต่งกายก็ทรงอนุญาตให้แต่งกายตามแบบตะวันตกและเรียนรู้ขนบประเพณีตะวันตก ขยายการศึกษา ยกเลิกระบบไพร่และการเลิกทาส ตลอดจนการสร้างเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ เช่น รถไฟ ถนน และการติดตั้งโทรเลขและโทรศัพท์ เป็นต้น เป็นการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและนำประเทศไปสู่ความทันสมัย ในท่ามกลาง “เครื่องหมาย” แห่งความทันสมัย ฟุตบอลก็เป็นหนึ่งในความทันสมัยจากประเทศมหาอำนาจตะวันตก

ในส่วนนี้เป็นการสรุปถึงความหมายของวัฒนธรรมฟุตบอลในยุคราชสำนัก ซึ่งปรากฏว่ามีความหมายเกิดขึ้นอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1. ฟุตบอลคือเครื่องหมายของตะวันตก (โดยเฉพาะอังกฤษ)
2. ฟุตบอลคือเครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย

3. ฟุตบอลคือเครื่องมือยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับคนต่างชาติ
4. ฟุตบอลคือ “การละเล่นของ (ชาย) ชนชั้นสูง”
5. ฟุตบอลคือเครื่องมือบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ
6. ฟุตบอลคือเครื่องสอนใจคนดู

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ฟุตบอลคือเครื่องหมายของตะวันตก

จากประวัติศาสตร์กำเนิดของฟุตบอลในสังคมไทย มีบันทึกส่วนใหญ่ระบุว่าเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แต่ก็มีบันทึกบางฉบับอ้างว่า การเล่นฟุตบอลเริ่มมีมาก่อนหน้านั้นในสมัยพระจอมเกล้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (สิทธิ รัตนราชี, 2540: 1)

ในช่วงรัชสมัย รัชกาลที่ 4 ประเทศไทยกำลังตกอยู่ในการคุกคามของอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตก ประเทศอังกฤษได้ชื่อว่าเป็นประเทศมหาอำนาจ และทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในยุคนี้ เมื่ออังกฤษเข้าไปมีอิทธิพลในดินแดนแคว้นแคว้นใด ก็หมายความว่าจะมีชุมชนชาวอังกฤษที่ย้ายไปอาศัยอยู่ และกลายเป็นต้นแบบให้กับท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย เพราะเหตุนี้กีฬาอังกฤษหลายประเภท เช่น รักบี้ คริกเก็ต รวมทั้งฟุตบอลก็จะตามไปสู่ดินแดนเหล่านั้นด้วย ดังนั้นฟุตบอลจึงไม่ได้เป็นเพียงการเล่นที่จำกัดอยู่ในแต่ราชอาณาจักรอังกฤษเท่านั้น หากแต่กลายเป็นกีฬาแพร่หลายไปในหลายประเทศ รวมถึงในดินแดนที่ไม่ได้ตกเป็นอาณานิคม หากแต่อังกฤษมีอิทธิพลอย่างสูงดังเช่นประเทศไทย อุตสาหกรรมดั้งเดิมของฟุตบอลในฐานะกีฬาของนักเรียนในโรงเรียนเอกชน อันเป็นชนชั้นปกครองของจักรวรรดิอังกฤษ ก็ได้แพร่หลายไปแทบทุกมุมโลก ซึ่งในกรณีของประเทศไทยก็เข้าข่ายนี้ด้วยเช่นกัน

พระยาศรีวิสารวาจา (2509, อ้างถึงในสิทธิ รัตนราชี, 2540: 10) ระบุว่ากีฬาฟุตบอลเริ่มเป็นที่รู้จักครั้งแรกในสังคมไทยโดยชาวยุโรปที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทย และได้นำเอากีฬาชนิดนี้มาเล่นกันเพื่อความสนุกสนานหรือเพื่อออกกำลังกาย (ฟอง เกิดแก้ว, 2520: 201) ในช่วงเริ่มต้นนี้ (รัชกาลที่ 4) ฟุตบอลเป็นการละเล่นที่อยู่ในแวดวงแคบๆ ในกลุ่มชาวตะวันตก ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับกฎกติกา สถานที่ และช่วงเวลาในการเล่น ซึ่งกล่าวได้ว่าฟุตบอลยังเป็นของใหม่มากสำหรับสังคมสยาม ฟุตบอลจึงถูกรับรู้หรือถูกลงรหัสว่าเป็นกีฬาของ “ฝรั่ง”

อย่างไรก็ตาม สันนิษฐานว่าฟุตบอลสมัยพระจอมเกล้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 อาจยังไม่เป็นที่น่าสนใจของชาวไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า คนไทยยังไม่เข้าใจในกีฬาชนิดนี้มากนัก และมองว่าเป็นกีฬาของต่างชาติ เป็นกีฬาของ “ฝรั่ง” หรือเป็น “ตัวแทน” ของอังกฤษ และที่สำคัญอาจเป็นเพราะว่ากระแสลัทธิจักรวรรดินิยมที่กำลังคุกคามความมั่นคงของประเทศในขณะนั้น ทำให้คนไทยโดยทั่วไปมีความรู้สึกต่อชาวตะวันตกในลักษณะแปลกแยก มองชาวตะวันตกว่าเป็นคนอีกโลกหนึ่ง ซึ่งคนไทยไม่คุ้นเคยเพราะมีความแตกต่างกันทั้งทางกายภาพ และขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม คนไทยเรียกชนชาติผิวขาวนี้ว่าพวก “ฝรั่งนอก” ทัศนคติของคนไทยที่มีต่อพวกฝรั่งจึงเป็นเรื่องของความหวาดกลัวและไม่ไว้ใจ (อัจฉราพร กมฺพพิสมัย, 2543: 380) อย่างไรก็ตาม เมื่อกาลเวลาผ่านไปความคิดที่หวาดระแวงชาวต่างชาติเริ่มเลือนหายไป ดังจะเห็นได้ว่าในยุคอุตสาหกรรมการก่อสร้างผู้เล่นผู้ชม ฟุตบอลอังกฤษกลับได้รับการเข้ารหัสความหมายว่าเป็นฟุตบอลที่ดู “สนุก” ที่สุด

2. ฟุตบอลคือเครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการเมืองการปกครอง ตลอดจนการเปิดรับวัฒนธรรมตะวันตก ยังผลให้การปฏิรูปสังคมสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสังคมที่ทันสมัยหรือเป็นสังคมสมัยใหม่แบบตะวันตก ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปประเทศของพระองค์ในทุก ๆ ด้าน ไปพร้อม ๆ กันนั่นเอง

ในช่วงเวลาดังกล่าว ชนชั้นสูงของสยามบางกลุ่มได้เคลื่อนย้ายรากฐานความคิดจากวิถีจารีตเดิมสู่ความคิดที่เชื่อถือใน “ความทันสมัยกว่า” ของชาวตะวันตก ในที่สุดโลกทัศน์และวิทยาการแบบเดิม แนวคิดเดิมอย่างไตรภูมิ การแพทย์แผนโบราณ การละเล่นอย่าง กระบี่กระบอง มวย ตระกร้อ ว่าว ฯลฯ จึงเริ่มถูกทอดทิ้งไว้เบื้องหลัง และหันมายอมรับกับเทคนิควิทยาการและวัฒนธรรมจากชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษในหลาย ๆ รูปแบบ

ขณะนั้นอังกฤษได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าและทันสมัยมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก ชนชั้นสูงในดินแดนต่าง ๆ มากมายล้วนได้รับอิทธิพลและพยายามลอกเลียนแบบจากชาวอังกฤษ

ในช่วงที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรป พระองค์ได้เริ่มให้ความสนใจกับฟุตบอล โดยพระองค์ทรงร่วมเล่นกับบรรดาข้าราชการบริพารในราชสำนัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับตัวให้ทันสมัยเท่าเทียมกับผู้คนในประเทศที่ท่านเคยเสด็จไปเยี่ยมเยือน ดังปรากฏในหลักฐาน ความว่า “พระองค์ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนาง และข้าราชการในพระราชสำนัก” (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร,

2525: 39) และในสมัยของพระองค์ได้มีการแข่งขันฟุตบอลเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2443 ที่แม้ว่าจะมีผู้เล่นเป็นคนไทยจำนวนเพียง 4 – 5 คนก็ตาม แต่นั่นก็หมายความว่าคนไทยเริ่มรู้จักและเข้าใจในฟุตบอลมากขึ้น ดังนั้นความสามารถของคนไทยดังกล่าว จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าสู่ความทันสมัยเฉกเช่นอารยชนชาวต่างประเทศของผู้คนและสังคมไทยโดยรวมได้ประการหนึ่ง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ฟุตบอลเปรียบได้ดั่งเครื่องหมายของตะวันตก โดยเฉพาะการเป็นตัวแทนของชาติอังกฤษที่เป็นประเทศมหาอำนาจที่ทรงอิทธิพลยิ่งในเวลานั้น ดังนั้นเรียนรู้การเล่นฟุตบอลผ่านชาวต่างชาติ ด้วยความกระตือรือร้นในกีฬาชนิดใหม่ จึงเป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย และทำให้ภาพลักษณ์ของชาติโดยรวมดูทันสมัยเทียบเท่าอารยประเทศ

3. ฟุตบอลคือเครื่องมือยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับคนต่างชาติ

ในสภาพการณ์ทางสังคมที่กำลังเปิดประเทศเพื่อต้อนรับความทันสมัย เป็นช่วงที่กลุ่มเจ้านาย เชื้อพระวงศ์หรือคนชนชั้นสูงบางกลุ่มหันมาให้ความสำคัญและสนใจการบริโภควัฒนธรรมตะวันตกกันอย่างมาก ในกรณีนี้อาจมองได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นการสร้างและแสดงออกถึงความทันสมัยของกลุ่มชนชั้นสูง อันจะนำมาสู่การยอมรับของสังคม การแสดงออกถึงความทันสมัยนี้จึงเกิดขึ้น โดยชนชั้นสูงได้แสดงว่าตนเองมีความทันสมัยแบบเดียวกับชาวตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า การแต่งกาย การถ่ายรูป การพักผ่อนตากอากาศ ซึ่งรวมไปถึงกิจกรรมการบริโภคกีฬาด้วยเช่นกัน

การยอมรับรูปแบบวัฒนธรรมตะวันตกเหล่านี้ ด้านหนึ่งพิจารณาได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามกระแสความเจริญของตะวันตกในขณะนั้น แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นวิธีการที่ชนชั้นสูงนำมาใช้เพื่อแสดงออกถึงความทันสมัย ความเป็นผู้นำ และการมีสถานภาพที่เหนือกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม อีกทั้งยังเป็นการยกระดับตนเองให้เทียบเท่ากับตะวันตก

อันที่จริง ความคิดที่จะรักษาสถานภาพแห่งความเหนือกว่าไม่ใช่เรื่องใหม่ที่แปลกใหม่แต่อย่างใด อันที่จริง กระบวนการสร้างและธำรงรักษาสถานภาพชั้นสูงของตนก็มีร่องรอยมาอย่างยาวนาน อาทิ ความคิดเรื่อง “ราชาธิราช” ก็ได้เคยถูกนำมาใช้แล้วเพื่อแสดงถึงสถานะอันสูงสุดของกษัตริย์ ทำให้สังคมยอมรับในบุญญาธิการและบารมีที่สูงส่ง ให้คนในสังคมเกิดการยอมรับในความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป ความรู้และวิทยาการตะวันตกได้เริ่มเข้ามาแทนที่กลายเป็นมาตรฐานที่สังคมยอมรับ ชนชั้นสูงจึงต้องปรับตัว

ให้มีความทันสมัยเช่นเดียวกับชาวตะวันตก เห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ค่อยๆพยายามทำให้สังคมเกิดความชื่นชมและยอมรับในจริยวัตรต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การศึกษา แต่ที่น่าสังเกตคือ วิธีการที่ทั้งสองพระองค์ทรงเลือกปฏิบัติไม่ใช่วิธีการแบบเดิมที่แล้มาแล้วมา ปฏิบัติการที่พระองค์ทรงใช้ คือการเป็นต้นแบบแสดงความทันสมัยด้วยการกระทำในรูปแบบต่างๆ เป็นมาตรฐานให้กับกลุ่มคนชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม

ในปี พ.ศ. 2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเยือนสิงคโปร์ซึ่งปกครองโดยอังกฤษ การเสด็จต่างประเทศในครั้งนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวัง คือ เกิดการแต่งกายตามแบบยุโรป อาทิ ชำราชการในวังเริ่มต้นใส่เนคไท เลิกการหมอบคลานเข้าเฝ้าในราชพิธีสาธารณะ ที่สำคัญคือการศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายหลายพระองค์เรียนที่สิงคโปร์ พร้อมกันนี้ทรงว่าจ้างชาวอังกฤษ คือ ฟรานซิส จอร์จ แพทเตอร์สัน (Francis George Patterson) เข้ามาสอนภาษาอังกฤษให้พระโอรสและบุตรเจ้านาย และขุนนาง ซึ่งนับว่าเป็นการปูพื้นฐานด้านความคิดให้แก่อนุชนให้ทัดเทียมอารยประเทศ (มัลลิกา มัสชูดี, 2543: 386)

ในช่วงที่รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสยุโรป พระองค์ได้เริ่มให้ความสนใจกับฟุตบอล โดยพระองค์ทรงร่วมเล่นกับบรรดาข้าราชการในราชสำนัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการปรับตัวให้ทันสมัยเท่าเทียมกับผู้คนในประเทศที่ท่านเคยเสด็จไปเยี่ยมเยือน

ดังที่กล่าวแล้วว่าในการแข่งขันฟุตบอลครั้งแรกในประเทศไทยระหว่างทีมศิษษิการกับทีมบางกอกที่ผู้เล่นส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ และมีผู้เล่นเป็นคนไทยจำนวนเพียง 4 – 5 คนก็ตามแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเล่นฟุตบอล ดังนั้นความสามารถของคนไทยดังกล่าว ในด้านหนึ่งจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย และอีกด้านหนึ่งก็เป็นการสื่อสารถึงการเล่นอย่างผู้ “ศิวิไลซ์” เยี่ยงอารยชนชาวต่างประเทศของผู้คนและสังคมไทยโดยรวมได้อีกประการหนึ่ง แต่ต่อมาภายหลังความหมายดังกล่าวนี้ได้แปรรูปมาสู่ความต้องการของฟุตบอลไทยที่จะเข้ารอบฟุตบอลโลกให้ได้

4. ฟุตบอลคือ “การละเล่นของ (ชาย) ชนชั้นสูง”

ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ กีฬาของไทยที่นิยมเล่นและชมกันก็มีอยู่หลายชนิด เช่น กระบี่ กระบอง มวยไทย ตะกร้อ ไม้หึ่ง แข่งว่าว ฯลฯ และในสมัยของพระองค์รัชกาลที่ 3 การกีฬาของประเทศตะวันตกได้เริ่มหลั่งไหลเข้ามาและเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนชั้นสูงและชาวตะวันตก

โดยเฉพาะกีฬาอิงปืน ที่พระองค์ท่านทรงโปรดกีฬาชนิดนี้มากที่สุด (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 32) และมีบันทึกว่า พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระอนุชาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4) ทรงสนพระทัยเล่นกีฬาที่ชาวตะวันตกนำเข้ามาเผยแพร่ เช่น การล่าสัตว์ แข่งเรือ ซี่ม้า ตีคลี ดังที่เซอร์เบาว์ริงบันทึกไว้ว่า “...พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้มีการเล่นตีคลีบนหลังม้า...” (สมบัติ พลายน้อย, 2519: 321) แต่ทั้งนี้ยังไม่ปรากฏว่ามี การกล่าวถึงกีฬาฟุตบอล

ต่อมาก็มีกีฬาอีกหลายชนิดจากสังคมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาในสังคมไทย ประกอบกับการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสยุโรปหลายครั้ง เพื่อนำความเจริญอย่างอารยประเทศ กลับมาพัฒนาบ้านเมือง รวมถึงการส่งพระบรมวงศานุวงศ์ พระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าหลานยาเธอ ข้าราชการบริพาร และนักเรียนทุนหลวงไปศึกษาวิชาการด้านต่าง ๆ ในยุโรปซึ่งมีความนิยมกีฬาฟุตบอล จึงได้นำกีฬาฟุตบอลกลับมาเผยแพร่ในประเทศไทย จากข้อมูลและหนังสือหลายเล่ม มีบางเล่มระบุว่า เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) คือผู้นำการละเล่นฟุตบอลเข้ามาเผยแพร่ เมื่อ ประมาณ พ.ศ. 2440 ทั้งนี้มีบันทึกว่า พระองค์และพระราชโอรสทรงนิยมกีฬาสากล ซึ่งฟุตบอลเป็นหนึ่งในกีฬาเหล่านั้น (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 39 - 40)

ในช่วงระยะแรกนี้กลุ่มผู้เล่นฟุตบอลจะจำกัดอยู่เพียงคนกลุ่มน้อยที่มีสถานภาพเป็นชนชั้นสูงในสังคมไทย เช่น ขุนนาง ข้าราชการในวัง นอกจากนั้นก็จะเป็นชาวต่างประเทศที่ทำงานในไทย ฟุตบอลที่เข้ามาในประเทศไทยในยุคแรก จึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปิดรับประเทศให้ทันสมัย โดยมีชนชั้นสูงเป็น “ด่านแรก” ที่คอยกั้นกรอง คัดเลือก สรรหา นำวัฒนธรรมตะวันตกรูปแบบต่าง ๆ เข้ามา ซึ่งในช่วงเวลานั้นถือว่าเป็นของใหม่สำหรับสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ ฟุตบอลจึงถูกมองหวัศครั้งแรกว่า เป็น “การละเล่นของชนชั้นสูง” ที่เป็นการเล่นระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับข้าราชการบริพารในราชสำนัก ดังปรากฏว่ามีบันทึกไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงสนพระทัยในกีฬามาก ทรงเล่นฟุตบอลกับบรรดาขุนนาง และข้าราชการในพระราชสำนัก (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 39)

รัชกาลที่ 5 ท่านทรงส่งเสริมกีฬาสากลอย่างมากเพราะพระองค์ได้เสด็จประพาสยุโรปถึงสองครั้ง และได้เห็นการนิยมกีฬาในกลุ่มประเทศพัฒนาทั้งหลายทางยุโรป และพระองค์เองก็สนพระทัยและเห็นคุณค่าของการจัดการกีฬาอยู่แล้วจึงทรงสนับสนุนอย่างเต็มที่ พระองค์ยังทรงมีพระกระแสรับสั่งให้พระราชโอรสที่ทรงศึกษาในต่างประเทศให้นำเอากีฬาสมัยใหม่เข้ามาเผยแพร่ สืบต่อจากพระองค์ให้กว้างขวาง และได้มีพระราชกิจจานุเบกษาว่าด้วยการส่งเสริมกีฬา พ.ศ. 2440 ด้วยทำให้ชาวไทยเริ่มหันมาสนใจในกีฬาสากลเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาว

ยุโรป ซึ่งนิยมกีฬาดังกล่าวมานานแล้วและเล่นกีฬานั้นอยู่แต่ในวงของตน เช่น พวกราชกรีฑา สโมสร (ฟอง เกิดแก้ว, 2520: 65 - 66)

เห็นได้ว่า ฟุตบอลเป็นเรื่องของพระมหากษัตริย์ เชื้อพระวงศ์ ข้าราชการบริพารที่อยู่ในราชสำนักหรือเมืองหลวง หรือไม่ก็เป็นนักเรียนที่มีได้รับการศึกษาและเปิดรับวัฒนธรรมแบบตะวันตก รวมถึงชาวต่างชาติ (ยุโรป) เท่านั้น ฟุตบอลนอกจากจะเป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานของชนชั้นสูงแล้ว ยังเป็นเรื่องที่จำกัดไว้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้เล่น ผู้ฝึกสอน ผู้ตัดสิน และผู้ชม ส่วนชาวสยามอื่น ๆ หรือผู้คนในหัวเมืองต่างจังหวัด รวมทั้งผู้หญิง กล่าวได้ว่ายังแทบไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับเกมการละเล่นฟุตบอลเลย

5. ฟุตบอลคือเครื่องมือบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ

ฟุตบอลคือกีฬาของชาติอังกฤษ ที่ได้รับการปรับเปลี่ยนจากกีฬาของชนชั้นแรงงานให้กลายเป็นกีฬาสำหรับผู้ชายชนชั้นกลางและมุงชัดเกล้าและบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษให้มีน้ำใจ เป็นนักกีฬาให้รู้แพ้ รู้ชนะ และรู้จักย ลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษในกีฬาฟุตบอลดังกล่าวก็ถูกนำมาใช้ในประเทศไทยด้วยเช่นกัน

ดังที่กล่าวแล้วว่า ฟุตบอลเมื่อเริ่มแรกในไทยนั้น จะจำกัดขอบเขตอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงบางกลุ่ม และชาวต่างชาติ ต่อมากระทรวงธรรมการได้จัดให้มีการแข่งขันฟุตบอลอย่างเป็นทางการครั้งแรกในประวัติศาสตร์ชาติไทยช่วงปลายรัชกาลที่ 5 โดยเปิดโอกาสให้เล่นและชมกันในพื้นที่พระราชพิธีอย่างที่สนามหลวง ต่อมาทางกระทรวงธรรมการก็ได้ริเริ่มบรรจุฟุตบอลไว้ในหลักสูตรพลศึกษาในระดับโรงเรียน แต่ก็ไม่ได้เป็นกิจกรรมบังคับขึ้นอยู่กับความพร้อมและความสมัครใจของแต่ละโรงเรียน หลังจากนั้นทางกระทรวงก็ได้จัดแข่งขันฟุตบอลระดับนักเรียนขึ้น

ฟุตบอลในยุคปลายราชสำนักการสร้างความหมายใหม่ว่า ฟุตบอลคือกิจกรรมการเล่นที่เปี่ยมล้นด้วยน้ำใจนักกีฬาที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวอังกฤษ ขณะที่การเล่นอย่างรุนแรงและวิวาทจะถือว่าน่าอับอาย น่ารังเกียจ ชาติซึ่งคุณสมบัตินี้การเป็นผู้เล่นที่เป็น “นักเลง” หรือสุภาพบุรุษ ซึ่งความหมายของความเป็นสุภาพบุรุษได้ปรากฏอยู่ในวัตถุประสงค์ของการแข่งขันฟุตบอลที่ประกอบด้วย “ใจนักเลง สามัคคี กล้าหาญ ชันติ” ด้วยเหตุผลนี้ส่วนหนึ่งจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับชัยชนะ ชัยชนะไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญว่าเล่นกันด้วยความเป็นสุภาพบุรุษ (นักเลง) กีฬาตามกฎกติกาที่วาง และรู้จักแพ้ รู้จักชนะมากกว่า เช่น การแข่งขันระหว่างโรงเรียนมัธยมพิเศษเทพศิรินทร์กับโรงเรียนประถมปทุมคงคาที่มีการบันทึกไว้ว่า “...การเล่นในวันนี้ สุภาพและเล่นอย่างฉันทนักเลงด้วยกันทั้งสองฝ่าย คราวที่โดนกันหนัก ๆ ก็ไม่ถือโกรธกัน เช่นนี้แหละตรงกับที่เรียกว่ารู้จัก

ชนะอย่างนักร้อง และแพ้อย่างนักร้องแท้ ถึงผู้ดูอยู่รอบ ๆ สนาม แม้จะเอาใจช่วยข้างพวกของตัวเอง ก็ไม่ได้แสดงกิริยาวาจาให้เป็นเหตุเสื่อมเสียแก่ฝ่ายหนึ่ง ดูสุภาพและเป็นใจนักร้องแทนายินดี...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกวดี เกิดแก้ว, 2531: 31)

เห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ได้จากการเป็นผู้แข่งขันและผู้เล่นฟุตบอลในยุคปลายราชสำนักนี้ ก็คือการบ่มเพาะความหมายของความเป็น “นักร้องฟุตบอล” ที่เป็นภาพลักษณ์สุภาพบุรุษนักกีฬา ในอุดมคติ ซึ่งอุดมคติที่ว่านี้คืออุดมคติความเป็นนักกีฬาอังกฤษที่เน้นมากกว่าการรู้แพ้ รู้ชนะ และรู้ อภัยกว่าผลแพ้ - ชนะนั่นเอง

6. ฟุตบอลคือเครื่องสอนใจคนดู

นอกจากมิติของการสร้างความหมายของความสุขและความเป็นสุภาพบุรุษในการเป็นผู้เล่นแล้ว ฟุตบอลยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมกิริยามารยาทให้กับผู้ดูผู้ชมด้วย

ดังเช่นในรายงานการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนที่ว่า

แต่น่าทึ่งคนดูอยู่บ้าง ที่ออกเสียงปลาดอาจชวนให้คนเล่นปั่นเพื่อนได้ ผู้จตุรายงานนี้ขอเตือนว่า พวกเราที่อยู่นอกวง ควรรักษาการิริยาให้ดี ถึงไม่ใช่ผู้เล่นก็เป็นนักร้องดู ควรทำใจให้เป็นนักร้องจริงสักหน่อย ร่าเริง ชมเวลาที่เขาเตะลูกเก่ง ๆ น่าดูก็ควรอยู่ แต่ร่าเริงหัวเราะเยาะเวลาเขาโดนกันล้มไม่เข้าที่ ไม่ใช่ผู้เล่นเป็นแน่

หรือกรณีช่วยผู้เล่นที่ว่า “...แต่เมื่อจวนจะเลิก มีเสียงร้องมาแต่ข้างสนามบ้างว่า ‘โดนเข้า ๆ’ เป็นธรรมดาที่เล่นในที่เปิดเผย มีคนส่ำสอนเช่นนั้น” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกวดี เกิดแก้ว, 2531: 30, 32)

การเล่นวันนี้สนุกมาก ผู้ดูวันชมเชยความกล้าหาญเข้มแข็งของทั้ง 2 ฝ่ายไม่ได้ วันนี้ถ้าผู้เล่นทั้งสองฝ่าย ใจไม่เป็นนักร้องด้วยกันแล้ว ก็คงเป็นปากเสียงกันบ้าง เพราะมีเวลาพลั้งพลาดโดนกันแรง ๆ อยู่บ้าง แต่เมื่อพลาดพลั้งครั้งไร ผู้เล่นได้สำแดงให้ผู้ดูหลายคนรู้สึกหรือควรจะรู้สึกกระดากใจไปมาก เพราะผู้ดูเหล่านั้นเพียงแต่เป็นผู้ดู ก็ยังทำให้หงุดหงิดถึงกับมีปากเสียงเกือบวิวาทกันขึ้น ด้วยเหตุที่เอาใจช่วยข้างพวกของตนเกินไปจนเสียใจนักร้อง ถ้าให้ผู้ดูเหล่านั้นเป็นผู้เล่น ก็น่าจะได้ดูมวยแถม ที่ว่านี้เฉพาะผู้ดูสองสามคน ไม่ใช่ทั่วไป ขออย่ากระเทือนถึงท่านผู้ดูเป็นใจนักร้องด้วย

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกวดี เกิดแก้ว, 2531: 35)

ในยุคราชสำนัก ฟุตบอลเป็นวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ที่น่าเข้ามาจากตะวันตก (อังกฤษ) ซึ่งในสมัยช่วงดังกล่าว สังคมยังคงเป็นสังคมศักดินาที่มีชนชั้นสูงเป็นชนชั้นที่มีอิทธิพลมากที่สุด ในช่วงเวลาดังกล่าวสังคมไทยยังคงต้องเผชิญกับสภาวะการคุกคามจากมหาอำนาจตะวันตก

การกำหนดความหมายของฟุตบอลในยุคนี้กระทำผ่านสัญญาะย่อทั้ง 7 ตัว ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล ผู้ตัดสิน สนามฟุตบอล ผู้เล่น ผู้ชม และเป้าหมาย ซึ่งนำไปสู่ความหมายที่เกิดขึ้นในยุคราชสำนัก 6 ความหมาย

ตารางที่ 9: ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้าห้สความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนัก

ยุค	ชนชั้น			สัญญาะ	ความหมาย	บริบท
	สูง	กลาง	ล่าง			
ราชสำนัก	✓	✗	✗	1. กติกา 2. ลูกฟุตบอล 3. ผู้ตัดสิน 4. สนาม 5. ผู้เล่น 6. ผู้ชม 7. เป้าหมาย	1. เครื่องหมายของตะวันตก (อังกฤษ) 2. เครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย 3. เครื่องมือยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับคนต่างชาติ 4. การละเล่นของ (ชาย) ชนชั้นสูง 5. เครื่องมือปมเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ 6. เครื่องสอนใจคนดู	1. สังคมศักดินา 2. ภาวะคุกคามจากตะวันตก

จากจุดเริ่มต้นของฟุตบอลในสังคมไทยที่เริ่มเล่นและชมนกันอยู่ในแวดวงกลุ่มคนชนชั้นสูง เฉพาะกลุ่มนั้น ชี้ให้เห็นว่า กีฬาฟุตบอลผูกติดกับชนชั้นสูงมาตั้งแต่แรกเริ่ม โดยกลุ่มบุคคลที่เลือกสรรฟุตบอลและเผยแพร่กีฬาชนิดนี้ก็คือกษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ที่ล้วนแต่เป็นกลุ่มบุคคล

ที่มีสถานภาพความเป็นชนชั้นสูงที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจและสัญลักษณ์อย่างสูงในสังคมไทยสมัยนั้น อีกทั้งยังส่งผลให้กุมอำนาจในการกำหนดมาตรฐานความหมายของวัฒนธรรม นอกจากนั้นดังที่กล่าวแล้วว่าการบริโภคฟุตบอลเป็นวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่รับเข้ามาจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นการแสดงนัยทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นการสื่อสารถึงเกียรติยศและฐานะทางสังคม ในสมัยแรกๆ การเล่นและชมฟุตบอลเป็นกิจกรรมของกลุ่มเจ้านาย เชื้อพระวงศ์ ที่จัดเป็นกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมสยาม และชาวต่างชาติ สำหรับผู้เล่นจะต้องมีทุนหลายประเภท เช่นทุนความรู้ในวิธีการเล่น กติกาต่าง ๆ ประกอบกับทุนเศรษฐกิจที่จะต้องมีโอกาสในการเล่น ไม่ว่าจะเป็น ลูกฟุตบอล รองเท้า สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนถึงความเป็นชนชั้นสูงผู้มีฐานะทางสังคม เพราะกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายที่มาก ประกอบกับมีเวลาว่างด้วย และที่สำคัญกิจกรรมเหล่านี้เสมือนเป็นพื้นที่ที่ไว้สังสรรค์เฉพาะสำหรับแวดวงสังคมเฉพาะกลุ่ม ผู้ที่เข้าร่วมได้ต้องเป็นเครือข่ายอภิสิทธิ์ชนที่มีฐานะเท่านั้น คนธรรมดาทั่วไปย่อมไม่สามารถปะปนเข้ามาได้เด็ดขาด ทำให้บรรดาชนชั้นสูงสามารถสร้างความแตกต่างทางชนชั้นของตนเองกับชนชั้นอื่นๆ ในสังคม

ในยุคแห่งราชสำนัก (สมัย ร.4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5) กล่าวได้ว่าเป็นยุคบุกเบิกเริ่มต้นของฟุตบอลในสยามประเทศ ฟุตบอลได้รับการนิยามเข้าห้ความหมายจากกลุ่มชนชั้นสูงว่าเป็นกีฬาสมัยใหม่ (สากล) จากนั้นจึงส่งผ่านไปสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม ฟุตบอลเปรียบได้ดังเครื่องหมายของตะวันตก (อังกฤษ) ซึ่งเรียนรู้อันชาวต่างชาติ ความกระตือรือร้นในกีฬาสมัยใหม่ เป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย และทำให้ชาติดูทันสมัยเทียบเท่าอารยะประเทศ ส่วนการแข่งขันเป็นเรื่องที่ล่องลงมา (กรณีการแข่งขันกับชาวต่างชาติมองได้ว่าด้านหนึ่งเป็นการแนะนำกีฬาฟุตบอลให้กับคนไทย แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับผู้คนชาวต่างชาติ เพื่อสร้างให้เกิดการเป็นที่ยอมรับของอารยะชนจากอารยะประเทศ (ซึ่งจะยิ่งเห็นอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 6) สิ่งสำคัญที่ได้จากการเป็นผู้แข่งขัน (ผู้เล่น) ก็คือ การบ่มเพาะภาพลักษณ์ความเป็นของสุภาพบุรุษนักกีฬาในอุดมคติ (อุดมคติคือนักกีฬาจากอังกฤษนั่นเอง) ซึ่งสะท้อนก็คือ ฟุตบอลเป็นเรื่องความบันเทิงของผู้ชายที่อยู่ในราชสำนักหรือเมืองหลวง หรือเป็นเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการบริวาร นักเรียนที่มีการศึกษา มีวัฒนธรรมแบบตะวันตก และเล่นแบบสมัครเล่น (ซึ่งมีจำนวนน้อยอยู่ ทั้งนี้ในระบบสมัครเล่น ชัยชนะไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญว่าเล่นกันถูกต้อง ชื่อสัตย์ตามกฎกติกาและมีน้ำใจนักกีฬามากกว่า) ส่วนชาวสยามอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น ไพร่ ทาส หรือผู้คนในหัวเมืองต่างจังหวัด ก็ล้วนถูกจำกัดขอบเขตให้เป็นเพียงผู้ดูผู้ชม ที่ชื่นชมกับความสามารถในการเล่นและยอมรับในวัฒนธรรมแห่งความทันสมัยที่ถูกเลือกสรรนำเข้ามาสู่สังคมสยาม จนกระทั่งในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ชนชั้นกลางจึงเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกีฬาฟุตบอลมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความหมายของฟุตบอลที่โดดเด่นในสายตาของคนไทยมากที่สุด ประกอบด้วย เป็นการละเล่นของชนชั้นสูงที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความทันสมัยเช่นเดียวกับชาวตะวันตกที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมรูปแบบใหม่นี้

2 ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

2.1 ชุดของสัญญาในฟุตบอลยุคราชสำนักสู่สามัญชน

ฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชนมีความเปลี่ยนแปลงไปจากยุคราชสำนักก็คือ กระบวนการกลายเป็นกีฬามากขึ้น มีการกำหนดกติกาที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งในยุคนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีสัญญาในฟุตบอลอยู่ 9 สัญญา ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ชม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ และเป้าหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 กติกา

ดังที่กล่าวแล้วว่า กติกาฟุตบอลเริ่มปรากฏขึ้นในสังคมสยามครั้งแรกใน พ.ศ. 2443 กติกาดังกล่าวมีชื่อว่า “กติกาฟุตบอล 119” จนกระทั่งใน พ.ศ. 2453 ที่เป็นช่วงปีรอยต่อที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จดำรงสิริราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 6 สืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีกติกากการเล่นฟุตบอลฉบับใหม่เกิดขึ้นชื่อ “กติกากการเล่นฟุตบอล ร.ศ. 129” โดยกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ ทำการแก้ไขจากฉบับ “กติกาฟุตบอล 119”

ในกติกากฉบับใหม่นี้ กำหนดว่าเป็นการเล่นฟุตบอลอย่างแอสไซซิเอชั่น และระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นการแข่งขันระหว่างกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม โดยมีเป้าหมายเพื่อการเอาชนะ ดังนี้

การเล่นฟุตบอล (อย่างแอสไซซิเอชั่น) แก้ไขจากฉบับเดิมที่ได้ลงพิมพ์แล้วในวิทยาคาร ศก 119 การเล่นเช่นนี้เป็นการเล่นต่อสู้กันสองพวก ๆ ละ 11 คน ต่างพวกต่างเอาไชยชนะด้วยเตะลูกบอลให้เข้าโกล์ของกันและกันมีคนกลางเป็นประธาน สำหรับอำนวยความสะดวกและตัดสินชี้ขาดคนหนึ่ง รายละเอียดของการเล่นดังมีแจ้งต่อไปนี้

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 29)

กติกากีฬาฟุตบอลในช่วงนี้เริ่มมีความชัดเจนรัดกุมมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุม การการเล่นฟุตบอลอย่างจริงจัง ฟุตบอลได้รับการสร้างความหมายว่าเป็นกิจกรรมหรือกีฬาที่ ทำ การการแข่งขัน ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับ ไม่ใช่เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานแล้ว

การจัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนของกระทรวงธรรมการนั้น ได้ดำเนินการมา ค่อนข้างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2444, 2446 - 2452, 2454 - 2464 (พ.ศ. 2445 - 2446, 2453 งด การแข่งขัน) ใน พ.ศ. 2453 กระทรวงธรรมการได้แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบการจัดการ แข่งขันโดยเฉพาะ และได้เปลี่ยนแปลงอายุของผู้เล่นจากเดิมที่กำหนดไว้ไม่เกิน 20 ปี มาเป็นไม่ เกิน 18 ปี เปลี่ยนแปลงวิธีการแข่งขันจากเดิมแบบแพ้คัดออกมาเป็นแบบพบกันหมด (สิทธิ รัต นราชี, 2540: 16) การแข่งขันฟุตบอลในรูปแบบพบกันหมดนั้นแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมสำหรับผู้เล่น และที่สำคัญได้ออกข้อบังคับการเล่นฟุตบอลสำหรับ นักเรียนมาฉบับหนึ่ง มีข้อกำหนดที่น่าสนใจ เช่น ในข้อ 11 “ผู้ใดประพฤติฝ่าฝืนกติกากีฬาการเล่น ฟุตบอล หรือประพฤติโหดเหี้ยมแก่เร ผู้ตัดสินมีอำนาจคัดผู้นั้นออกเสียในระหว่างเวลาเล่นได้ และ โรงเรียนที่ต้องถูกคัดนักเรียนออกเช่นนี้ ต้องเล่นขาดขาไปตลอดเวลา” และข้อ 12 “โรงเรียนต้อง เป็นผู้รับผิดชอบในความประพฤติของนักเรียนของตน ถ้าปรากฏว่านักเรียนโรงเรียนใด ทำความ ประพฤติตัวให้เป็นที่น่ารังเกียจในการเล่นนี้ การเล่นคราวที่ปรากฏเหตุเสียหายเช่นนั้น จะนับเป็น แพ้และจะถึงแก่ห้ามไม่ให้โรงเรียนนั้นเข้าแข่งขันต่อไปอีกก็ได้ จนกว่าจะเชื่อได้ว่าประพฤติดีแล้ว หมดความรังเกียจ จึงจะยอมรับเข้าแข่งขันต่อไปอีก” (กนกทวี เกิดแก้ว, 2531: 6)

จากข้อบังคับที่ระบุไว้นี้แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการแข่งขันฟุตบอลที่ผู้เล่น ต้องปฏิบัติตนให้สมกับความเป็นนักกีฬา มีบทลงโทษสำหรับผู้เล่นที่ฝ่าฝืนกฎกติกา และรวมไปถึง บทบาทหน้าที่ของกรรมการผู้ตัดสินด้วย

ภายหลังจากที่กระทรวงธรรมการได้จัดแข่งขันฟุตบอลระดับนักเรียนมาช่วง ระยะเวลาหนึ่ง ใน พ.ศ. 2452 ยังได้ริเริ่มให้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลสำหรับครูขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูได้มีกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเป็นการสร้างความสามัคคี และ เพื่อเป็นการสร้างความชำนาญในการเล่นเพื่อที่จะนำไปฝึกซ้อมนักเรียนด้วย อย่างไรก็ตามการ แข่งขันฟุตบอลระหว่างครู มีการแข่งขันอีกเพียง 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2455 และ พ.ศ. 2456 ทั้งนี้ สาเหตุที่งดไปน่าจะเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ที่รัชกาลที่ 5 ทานเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2453 ส่งผล ให้การแข่งขันฟุตบอลทุกรายการยกเลิกไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง สำหรับฟุตบอลครูนั้นก็ใช้ข้อบังคับ และกติกากีฬาการเล่นทำนองเดียวกับการแข่งขันของนักเรียน (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 90)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 การเล่นฟุตบอลจะยึดแนวทางการเล่นตาม “กติกากีฬาการเล่นฟุ ตบอล ร.ศ. 129” เป็นหลัก ทำให้การเล่นฟุตบอลดำเนินไปอย่างมีมาตรฐานอยู่ภายใต้กฎกติกาชุด

เดียวกัน อย่างไรก็ตามแต่ก็ยังมีการเล่นฟุตบอลในรูปแบบใหม่ ที่ส่วนหนึ่งเลียนแบบจากมาตรฐานที่เป็นอยู่ ในขณะเดียวกันก็สร้างความแตกต่างไปจากเดิม ดังมีบันทึกว่า

ในช่วงปี พ.ศ. 2456 - 2458 เริ่มมีการเล่นฟุตบอลอีกชนิดหนึ่งเกิดขึ้นในโรงเรียน แพทยาลัย (คณะแพทยในปัจจุบัน) การเล่นฟุตบอลประเภทนี้นำเอาลูกเตะกร้อมาใช้แทนต่างลูกฟุตบอล ลักษณะในการเล่นจะไม่มีระเบียบที่แน่นอน ปราศจากข้อบังคับในการเล่น ไม่จำกัดเวลาในการเล่น ไม่มีผู้ตัดสิน ไม่มีขอบเขตสนามที่แน่นอน สำหรับประตูใช้ธนูหรือขวดทำเป็นเสาประตู สำหรับใครที่ต้องการจะเล่นก็ขอให้ประกาศว่าตนจะอยู่ข้างใดเท่านั้น ดังนั้นการเล่นจึงเต็มไปด้วยความสนุกสนานวุ่นวาย เมื่อลูกเตะกร้อไปอยู่ที่ใด ผู้เล่นก็จะไปรวมตัวกันอยู่ที่นั่น ส่งผลให้บริเวณหน้าแข้งของผู้เล่นเกิดความระบมกันถ้วนหน้า ฟุตบอลชนิดนี้มีชื่อเรียกว่า “ฟุตบอลจำบ่ม” หรือ “ฟุตบอลจำเข่ง

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520)

ต่อมาการละเล่นฟุตบอลลักษณะนี้ได้รับความนิยมและแพร่หลายไปตามโรงเรียนต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด และได้พัฒนากระทั่งกลายเป็น “ฟุตบอลรูหนู” หรือ “ฟุตบอลโต๊ะเล็ก” ที่เล่นกันอยู่ในทุกวันนี้ (กรมพลศึกษา, 2534) รูปแบบการเล่นฟุตบอลชนิดใหม่นี้เกิดจากโดยกลุ่มนักศึกษาแพทย์ที่เป็นชนชั้นกลางรุ่นใหม่ในสมัยนั้นที่มีลักษณะแตกต่างไปจากที่มีอยู่ เช่น ไม่ต้องมีกติกาข้อบังคับ ลูกฟุตบอลก็ประยุกต์ใช้เท่าที่หาได้ เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการช่วงชิงต่อสู้อำนาจในฟุตบอล

นอกจากการแข่งขันฟุตบอลในระดับนักเรียน และระหว่างครูของกระทรวงธรรมการดังที่กล่าวมาแล้ว ในปี พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างทหาร ตำรวจ และเสือป่า และพระราชทานถ้วยทองเป็นรางวัล การแข่งขันครั้งนี้มีชื่อเรียกว่า “การแข่งขันฟุตบอลสำหรับพระราชทานถ้วยทองของหลวง”⁷ หรือมักเรียกกันโดยย่อว่า “ฟุตบอลหน้าพระที่นั่ง” เพราะเหตุว่าพระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรโดยลำดับแทบมิได้ขาด (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 120) การแข่งขันทุกคู่จัดขึ้นที่สนามเสือป่า ถนนหน้าพระลาน สวนดุสิต การแข่งขันครั้งนี้เป็นการเริ่มการแข่งขันยุคใหม่ คือเป็นการแข่งขันระหว่างผู้มีวิญญูณ์พ้นจากนักเรียนชั้นประถมและมัธยมไปแล้ว เป็นการแข่งขันในรูปแบบ

⁷ บางครั้งเรียกว่า “การแข่งขันชิงถ้วยทองนักรบของหลวง”

สโมสร มีชุดเข้าแข่งขันทั้งหมด 12 ชุด (ทีม) ประกอบด้วย นักเรียนนายร้อยทหารบก นักเรียนนายเรือ นักเรียนนายตำรวจภูธร นักเรียนนายสารวัต กรมนักเรียนเสือป่าหลวง เสือป่าเสนากลาง เสือป่ากองพันพิเศษรักษาพระองค์ กรมเสือป่าราบหลวงรักษาพระองค์ กรมพรานหลวงรักษาพระองค์ กรมเสือป่าม้าหลวงรักษาพระองค์ กรมทหารมหาดเล็ก และกรมทหารรักษาวัง

การดำเนินการแข่งขันฟุตบอลรายการถ้วยทองของหลวงใน พ.ศ. 2458 ได้จัดตั้งให้มีคณะกรรมการจัดการแข่งขันจำนวน 21 คน ประกอบด้วยคณะกรรมการ 3 ฝ่ายคือ กรรมการที่ปรึกษา กรรมการจัดการ และกรรมการผู้ตัดสิน ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของคณะฟุตบอลของหลวง โดยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำรงตำแหน่งสภานายกคณะฟุตบอลถ้วยทองของหลวง (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 16)

หนึ่งในการแข่งขันฟุตบอลถ้วยทองของหลวงใน พ.ศ. 2458 คณะกรรมการของคณะฟุตบอลถ้วยทอง ได้จัดพิมพ์ “สมุดระเบียบการแข่งขัน” ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นการควบคุมความหมายของฟุตบอลให้เป็นที่ชัดเจนเข้าใจร่วมกัน

ในสมุดระเบียบการแข่งขันได้ระบุถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการจัดการแข่งขันเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งสรุปเป็นภาษาไทยได้ดังนี้ (สิทธิ รัตนราชิ, 2540: 21-22) “ด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สังเกตเห็นว่าประชาชนชาวสยามในวันหนึ่งๆ ไม่ค่อยได้มีโอกาสที่จะได้ทำกิจกรรมเพื่อสุขภาพและนันทนาการ ซึ่งก่อให้เกิดการบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ อันอาจทำให้ประชาชนชาวสยามอ่อนแอ ก็จะส่งผลให้สังคมประเทศสยามอ่อนแอตามไปด้วย จากเหตุผลดังกล่าวนี้พระองค์จึงได้จัดการแข่งขันฟุตบอลขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. การแข่งขันฟุตบอลเป็นกีฬาที่มีการแข่งขันหรือต่อสู้กันอย่างเปิดเผย สามารถเห็นผลการแพ้หรือชนะได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้เล่นมีความเป็นนักกีฬาอย่างเต็มภาคภูมิ (ใจนักเลง)
2. การแข่งขันฟุตบอลนี้ทีมซึ่งเป็นฝ่ายชนะ จะต้องอาศัยความสามัคคีจากผู้เล่นในทีม ไม่สามารถเล่นคนเดียวให้ชนะได้ (สามัคคี)
3. การแข่งขันฟุตบอลนี้ผู้เล่นจะต้องมีความกล้า ไม่กลัวอุปสรรคใดๆ (อาจหาญ)
4. การแข่งขันฟุตบอลนี้จะต้องอาศัยความอดทน เพื่อให้ทีมได้ชัยชนะ (อดทน)
5. กีฬาฟุตบอลทำให้ร่างกายแข็งแรง จากการวิ่งอย่างต่อเนื่องตลอดเกมการแข่งขัน

นอกจากนั้นในประกาศฉบับหนึ่งได้ทำการเปลี่ยนแปลงคำว่า “โกล์” เป็น “ประตู” แทน เพื่อความเข้าใจของคนไทยและกลายเป็นคำที่นิยมใช้กันมาจนถึงทุกวันนี้ (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 17)

สืบเนื่องจากปลายสมัยรัชกาลที่ 5 สู่ในช่วงรัชสมัย รัชกาลที่ 6 นับเป็นช่วงสำคัญของการปรับปรุงฟุตบอลให้มีความเป็น “กีฬา” อย่างเต็มตัว สิ่งสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงดำเนินการก็คือ การก่อตั้ง “คณะฟุตบอลแห่งสยาม” เพื่อจัดการแข่งขันและกำหนดกฎกติกาฟุตบอลให้มีมาตรฐานเดียวกัน

ภายหลังจากการแข่งขันฟุตบอลถ้วยทองของหลวงครั้งแรกเสร็จสิ้นลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงเห็นว่าประเทศไทยควรมีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดและดำเนินการแข่งขันฟุตบอล จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ที่เป็นกรรมการในคณะฟุตบอลถ้วยทองของหลวง ได้เปลี่ยนสภาพเป็น “กรรมการคณะฟุตบอลแห่งสยาม” หรือที่นิยมเรียกว่า “คณะฟุตบอลแห่งสยาม” โดยพระองค์ทรงเป็นประธาน ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 ดังมีรายชื่อคณะกรรมการฟุตบอลแห่งสยามดังนี้ (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520, สิทธิ รัตนราช, 2540: 23)

1. พระยาประสิทธิ์ศุภการ (หม่อมหลวงเพ็ญ พึ่งบุญ)	นายก
2. หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร	อุปนายก
3. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสิงหวิกรมเรียงไกร	กรรมการ
4. หม่อมเจ้าเชจรวีสุฤทธิ กฤดากร	กรรมการ
5. พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ (ริน ศยามานนท์)	กรรมการ
6. พระยาบริหารราชมานพ (เนียน สาคกริก)	กรรมการ
7. พระราชดรฤนรักษ์ (เสริญ ปัญญารชุน)	กรรมการ

ประกาศนี้ นายพลตรี นายพลเสือป่า พระยาประสิทธิ์ศุภการ (หม่อมหลวงเพ็ญ พึ่งบุญ) นายกศมาคมเป็นผู้ลงนาม

เห็นได้ว่าในคณะกรรมการฟุตบอลแห่งสยามเป็นกลไกใหม่ที่รัชกาลที่ 6 ทรงแต่งตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการควบคุมการสื่อสารความหมายของฟุตบอลไปยังผู้คน ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวแล้วแต่เป็นกลุ่มบุคคลชนชั้นสูงที่มีบรรดาศักดิ์และราชทินนามทั้งสิ้น ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าในช่วงต้นสมัยรัชกาลที่ 6 สถาบันที่มีบทบาทในฟุตบอลคือ กระทรวงธรรมการ (ต่อเนืองมาแต่ครั้งสมัยปลายรัชกาลที่ 5) และคณะฟุตบอลแห่งสยาม รวมถึงพระองค์เอง ซึ่งเป็นสถาบันและกลุ่ม

บุคคลที่มีอำนาจมากที่สุดในการกำหนดการแข่งขันต่าง ๆ และควบคุมจัดการการแข่งขันฟุตบอลในสังคมไทย

สำหรับงานแรกของคณะกรรมการ ฯ คือการคัดเลือกนักฟุตบอลเพื่อเป็นตัวแทนทีมชาติสยาม (ทีมชาติสยามชุดแรก) เพื่อแข่งขันกับชาวยุโรปที่เข้ามาอาศัยและรับราชการอยู่ในแผ่นดินสยามขณะนั้น ภายหลังจากนั้น รัชกาลที่ 6 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้คณะฟุตบอลแห่งสยาม จัดตั้ง “สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย” ขึ้น เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2459 และพระองค์ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในฐานะสมาคมเพื่อควบคุมการเล่นชิงถ้วยต่าง ๆ คือถ้วยใหญ่ ถ้วยน้อย และถ้วยนักรบ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 84) และจากการกำหนด “ข้อบังคับลักษณะการปกครองคณะฟุตบอลแห่งสยามพระพุทธศักราช 2459” ทำให้กรมกองต่างๆ แสดงความจำนงสมัครเข้าเป็นสมาชิกคณะฟุตบอลสยาม เช่น ข้าราชการในพระราชสำนัก กรมวัง ภายใต้อำนาจบังคับบัญชาของเจ้าพระยาธรรมาธกรณธิบดี เสนาบดีกระทรวงวัง (วีรยุทธ ศรีสุวรรณ กิจ, 2549: 90)

ต่อมาคณะฟุตบอลแห่งสยามภายใต้การสนับสนุนของรัชกาลที่ 6 ได้จัดการแข่งขันฟุตบอลเพิ่มขึ้นจากเดิม ตามประกาศของพระยาประสิทธิ์ศุภการ (นายกคณะฟุตบอลแห่งสยาม) ที่ว่า

การแข่งขันฟุตบอลของไทยเราซึ่งได้จัดเป็นระเบียบแล้วในเวลานี้ นอกจากการแข่งขันสำหรับถ้วยทองหลวงกับการแข่งขันสำหรับโล่ห์เงินของกรมศึกษาธิการก็ ยังไม่มี คณะฟุตบอลแห่งสยามจึงดำริที่จะให้มีการแข่งขันขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ด้วยความประสงค์ที่จะให้การเล่นฟุตบอลแพร่หลายยิ่งขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังไม่ชำนาญชำนาญได้ฝึกฝนให้ชำนาญขึ้น...เพื่อจะให้ผู้เล่นมากสโมสรที่สุดที่จะมีได้ จึงเปิดโอกาสให้สโมสรฟุตบอลของกรมทหาร และกรมในกระทรวงต่างๆ กับบริษัททำการค้าขาย และสโมสรฟุตบอลอื่นๆ ...ส่งผู้เข้าเล่นได้สโมสรละสำหรับ... ถ้วยนี้ให้เรียกว่า “ถ้วยของคณะฟุตบอลแห่งสยาม” (ต่อมาเรียกการแข่งขันนี้ว่า เป็นการแข่งขันเพื่อชิง “ถ้วยใหญ่”) โดยการเล่นสำหรับการแข่งขันครั้งนี้จะเล่นอย่างวิธีแพ้แล้วออก

(วีรยุทธ ศรีสุวรรณ กิจ, 2549: 90 - 91)

ในการแข่งขันฟุตบอลรายการถ้วยของคณะฟุตบอลแห่งสยามดังกล่าว ไม่อนุญาตให้ผู้เล่นที่เคยแข่งขันในรอบสุดท้ายของการแข่งขันฟุตบอลรายการถ้วยทองของหลวง พ.ศ. 2458 เข้าร่วมการแข่งขัน และไม่อนุญาตให้ผู้เล่นที่เป็นนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขันอีกด้วย (สิทธิ รัตนราชี่, 2540: 94) กล่าวได้ว่าการแข่งขันครั้งนี้เป็นโอกาสให้ข้าราชการ ทหาร พนักงาน

คนชั้นกลางต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้าร่วมการแข่งขันอย่างเป็นทางการครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งในการแข่งขันมีสโมสรเข้าร่วมสมัครเป็นจำนวนมาก ทำให้คณะฟุตบอลแห่งสยามได้จัดการแข่งขันออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดด้วยใหญ่และชุดด้วยน้อย ซึ่งการแข่งขันฟุตบอลภายใต้การควบคุมของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยรายการนี้ดำเนินการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง แต่ได้หยุดไปในช่วง พ.ศ. 2475 – พ.ศ. 2490 เนื่องจากเหตุการณ์บ้านเมืองและสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากนั้นก็มีการแข่งขันมาตลอดจนปัจจุบันและเปลี่ยนชื่อเป็น การแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทานประเภท ก และ ข

การก่อตั้งองค์กรที่ว่านี้น่าจะเป็นการได้รับอิทธิพลตามแบบอย่างประเทศอังกฤษ เพื่อเป็นองค์กรที่แยกตัวออกมาเป็นกลไกการควบคุมการแข่งขันฟุตบอลในอีกระดับหนึ่งคือกลุ่มผู้ใหญ่ ที่แบ่งแยกจากการทำหน้าที่ของกระทรวงธรรมการที่ควบคุมกำกับการแข่งขันฟุตบอลเฉพาะระดับโรงเรียน

ใน พ.ศ. 2465 ได้มีการตั้งกระทรวงศึกษาธิการขึ้นมาทำหน้าที่แทนกระทรวงธรรมการ และยังคงจัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนประจำปีอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 7 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนสืบต่อเหมือนเช่นในปีที่ผ่านมา จากการแข่งขันเท่าที่ผ่านมา นักเรียนบางโรงเรียนเห็นแก่ชัยชนะจนลืมคุณสมบัติพื้นฐานของความเป็นนักกีฬาที่ดี ดังความเห็นของคณะกรรมการจัดการแข่งขัน พ.ศ. 2466 ที่ว่า “...โรงเรียนที่ส่งนักเรียนเข้าเล่นควรจะคิดถึงเรื่องฝึกหัดเด็กให้เป็นนักกีฬามากขึ้น ไม่ควรคิดแต่จะเอาชนะเท่านั้น เช่นนักเรียนที่มีฝีมือในเชิงการเล่น แต่เล่นเกเรด้วย โรงเรียนไม่ควรจะเอาเข้ามาเล่นเลยเป็นอันขาด โรงเรียนควรจะคิดว่านักเรียนของตัวเล่นเกเรนั้นยอมขายหน้า และเสื่อมเสียเกียรติยศมากกว่าที่จะเล่นแพ้เขาในเชิงนักกีฬาแท้...”

เนื่องจากฟุตบอลนักเรียนปีที่ผ่านมา ๆ มายังคงประสบกับปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนผู้เล่นและผู้ชม ด้วยเหตุนี้ทางคณะกรรมการจัดการแข่งขันจึงได้กำหนดให้ทุกโรงเรียนที่เข้าร่วมการแข่งขัน ต้องจัดหาครูผู้ควบคุมกีฬา 1 คน ครูผู้ควบคุมนักเรียนที่มาเชียร์ 1 คน เพื่อลดปัญหาที่เกิดขึ้น (สิทธิ รัตนราช, 2540: 31) นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีหมายเลขตามหน้าที่กักตุนด้านหลัง และผู้รักษาประตูให้สวมใส่เสื้อที่มีสีแตกต่างจากผู้เล่นคนอื่นๆ ในทีม เพื่อให้เป็นไปตามสากลยิ่งขึ้น (กองจดหมายเหตุแห่งชาติ ศธ. 16/20) ดังนี้

ขอประกาศให้ทราบว่าการแข่งขันฟุตบอลทุกรุ่นและทุกครั้ง โรงเรียนที่เข้าแข่งขันต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ต้องนำลูกบอลมาหนึ่งลูก
2. ต้องจัดครุฑที่ไว้ใจได้ควบคุมผู้เล่นกำกับมาคนหนึ่ง
3. ต้องจัดครุฑที่ไว้ใจได้ควบคุมดูแลนักเรียนที่มาดูการแข่งขัน
4. ต้องจัดผู้เดินเส้นที่รู้จักกติกาดี ซึ่งอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนได้รับรองแล้ว
5. ต้องจัดหมายเลขตามหน้าที่ของผู้เล่นกวดติดกับเสื้อทางด้านหลัง
6. คนรักษาประตูต้องใส่เสื้อที่มีสีแตกต่างจากผู้เล่นหน้าที่อื่น
7. ผู้เล่นทุกคนต้องลงลายมือของตนต่อหน้าเจ้าของสนาม

ใน พ.ศ. 2471 กระทรวงศึกษาธิการได้ใช้กติกากการเล่นฟุตบอลของคณะฟุตบอลแห่งสยามเป็นแนวทางการปฏิบัติ อีกทั้งยังได้ขยายสนามให้กว้างและยาวมากขึ้น แต่ยังไม่ได้มาตรฐานนัก (สุนทร แม้นสงวน, 2532) จนกระทั่งล่วงเข้าสู่ พ.ศ. 2475 เกิดเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองและความไม่สงบของบ้านเมือง ส่งผลให้คณะกรรมการฟุตบอลแห่งสยาม งดเว้นการดำเนินการแข่งขันฟุตบอลทุกรายการ และกว่าที่คณะกรรมการฟุตบอลแห่งสยาม จะกลับมาทำหน้าที่จัดการแข่งขันก็กินเวลาถึง 15 ปีเลยทีเดียว

ภายหลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมพลศึกษาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507) โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการแข่งขันกีฬานักเรียนและประชาชนทั่วราชอาณาจักร รวมทั้งการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศและร่วมมือกับสมาคมกีฬาด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2510) นอกจากนั้นในส่วนของกีฬานักเรียนส่วนภูมิภาคให้ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ รับผิดชอบในการจัดการแข่งขัน (พระยาศรีวิสารวาจา, 2509) ฟุตบอลได้ถูกกระจายเข้าสู่การศึกษาในระดับสูงขึ้น เช่นมหาวิทยาลัย มีสถาบันการศึกษาที่อบรมครุฑกีฬา (ฟุตบอล) และบุคลากรเหล่านี้ต่างก็แยกย้ายไปสอนกับเด็กๆ ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา ซึ่งเป็นการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากเมืองหลวงไปสู่ต่างจังหวัดทั่วประเทศ ที่กล่าวได้ว่าวัฒนธรรมการเล่นและชมกีฬาฟุตบอลได้เริ่มกระจายไปสู่ชนชั้นล่างอย่างจริงจัง

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นความแตกต่างของวัฒนธรรมฟุตบอลระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษอย่างชัดเจนกล่าวคือ ฟุตบอลในประเทศไทยได้รับการพัฒนาให้เป็นมาตรฐานจากชนชั้นกลางที่ศึกษาในมหาวิทยาลัย แต่สำหรับในสังคมไทยฟุตบอลได้พัฒนามาจากโรงเรียนในสังกัดกรมศึกษาธิการ จากนั้นจึงขยายมาสู่กลุ่มข้าราชการที่กำกับดูแลกรมพลศึกษา และมาสู่ในระดับมหาวิทยาลัยในภายหลัง

ต่อมาใน พ.ศ. 2477 กรมพลศึกษา ได้ควบคุมและจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอลระหว่างนักเรียนแทนกระทรวงธรรมการเป็นปีแรก และได้จัดและดำเนินแข่งขันมาจนถึงทุกวันนี้ และในปีเดียวกันนี้ พ.ศ. 2477 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ริเริ่มให้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลประเพณีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและนำรายได้เพื่อการกุศล นำสังเกตว่าได้เกิดการสร้างความหมายใหม่ให้กับฟุตบอลอันเป็นการแปรรูปความหมายฟุตบอลจากยุคราชสำนัก ที่ว่าฟุตบอลเป็นเครื่องมือการสร้างความสามัคคีระหว่างชนชั้นสูงกับชาวต่างชาติมาเป็นระหว่างชนชั้นกลางที่เป็นคนไทยด้วยกัน

การแข่งขันฟุตบอลประเพณีกำหนดให้มีการแข่งขันเป็นประจำทุกปี ยกเว้นเฉพาะบางปีที่ไม่สามารถจัดได้ นับได้ว่าการแข่งขันฟุตบอลรายการนี้เป็นการสนับสนุนให้กีฬาฟุตบอลได้แพร่หลายมากยิ่งขึ้นในหมู่นิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นกำลังของชาติสืบไปในอนาคต (จุฬา – ธรรมศาสตร์, 2540) ซึ่งในการแข่งขันก็มีขบวนการแสดงต่างๆ ซึ่งประชาชนจำนวนมากก็ได้ให้ความสนใจกับการแข่งขันฟุตบอลรายการนี้เสมอมา (พอง เกิดแก้ว, 2520) และเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการแข่งขันฟุตบอลในระดับมหาวิทยาลัยในสมัยหลังๆ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงรับสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2468 ในปีเดียวกันนี้เอง สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกสมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (Federation International de Football Association) หรือ (FIFA) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการควบคุมสหพันธ์ฟุตบอลของทุก ๆ ประเทศทั่วโลก

การเข้าเป็นสมาชิกสมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากีฬาฟุตบอลนั้นได้แพร่หลายไปแล้วทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยก็ต้องการให้ประเทศอื่น ๆ ได้รับรู้การมีตัวตนของประเทศไทย อีกทั้งยังสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งในประชาคมโลกผ่านกีฬาฟุตบอล ในแง่นี้จึงเป็นการใช้ฟุตบอลในความหมายที่ต่อเนื่องจากความหมายเดิมในยุคราชสำนักที่ฟุตบอลเป็นเครื่องหมายของยกระดับสร้างความทัดเทียมกับชาวต่างประเทศอื่น ๆ หลังจากนั้นสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยมีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับหลายครั้ง เช่น พ.ศ. 2471 พ.ศ. 2493 พ.ศ. 2499 พ.ศ. 2512 (พงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 8) จากการปรับเปลี่ยนกติกาดังกล่าวก็ยิ่งทำให้เห็นว่าฟุตบอลเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องระหว่างประเทศไทยกับองค์กรที่มีอำนาจในการกำกับดูแลการแข่งขันฟุตบอล โดยที่องค์กรฟุตบอลต่างชาตินี้มีอิทธิพลและอำนาจที่เหนือกว่าองค์กรฟุตบอลในประเทศไทย

สำหรับการดำเนินงานของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ก็ได้ดำเนินกิจการสืบต่อจนกระทั่งปี พ.ศ. 2474 จึงได้งดเว้นการแข่งขันฟุตบอลถวายน้อย ต่อมาฟุตบอลถวายน้อยเริ่มงดเว้น

ใน พ.ศ. 2475 ทั้งนี้สืบเนื่องจากสภาพสังคมที่มีภาวะความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกษัตริย์กับกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลง (คณะราษฎร) เกิดความไม่สงบและเหตุการณ์ทางบ้านเมืองหลายครั้ง ประกอบกับการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การแข่งขันฟุตบอลที่มีการจัดแข่งขันต้องยกเลิกไปชั่วคราว อย่างไรก็ตาม ในส่วนของฟุตบอลนักเรียนยังดำเนินการแข่งขันอยู่ ยกเว้นแต่ในบางปีเท่านั้น เห็นได้ว่า สถานการณ์และบริบททางสังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการฟุตบอลในประเทศไทย

ในสมัยรัชกาลที่ 8 กรมพลศึกษา ได้ออกระเบียบควบคุมมารยาทนักกีฬา และมีการพิจารณาให้รางวัลแก่นักกีฬาที่มีมารยาทและมีฝีมือ ซึ่งมีทั้งเสื้อสามารถ หมวกสามารถ และเข็มสามารถ รวมไปถึงผู้ตัดสินด้วยถ้ามีความรู้ความสามารถในการตัดสินดี มีแผนเป็นของสมนาคุณ (ช่วย มาลีงาม, 2513) ปี พ.ศ. 2480 กรมพลศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบข้อบังคับการแข่งขันกีฬานักเรียนเป็นฉบับแรก ใช้เป็นข้อบังคับควบคุม ความประพฤติ นักเรียนที่มาดูกีฬา การประท้วง การแต่งกาย การแบ่งรุ่นนักกีฬาและการส่งนักกีฬาเข้าแข่งขัน

นอกจากนั้นกรมพลศึกษายังได้ออกประกาศที่มีความสำคัญอย่างมาก คือ ข้อบังคับกรมพลศึกษาว่าด้วยสถานภาพนักกีฬาสมัครเล่นพุทธศักราช 2481 ซึ่งเป็นข้อบังคับเกี่ยวกับสถานภาพของผู้เล่นที่เป็นนักเรียนที่จะร่วมในการแข่งขันกีฬาของนักเรียนของกรมพลศึกษาไว้ว่า ควรจะมีลักษณะเป็นนักกีฬาสมัครเล่น (กรมพลศึกษา, 2481) สะท้อนให้เห็นว่าการแข่งขันกีฬาของกรมพลศึกษานั้นจะเป็นในลักษณะ “สมัครเล่น” กล่าวคือ ไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อเงินรางวัล เช่นในข้อ 1 ระบุว่า “นักกีฬาสมัครเล่น คือบุคคลซึ่งแข่งขันกีฬาด้วยใจรัก” และในข้อ 2 “การแข่งขันโดยเห็นแก่เงินหรือรางวัลอย่างอื่น ที่มีมูลค่าเป็นเงินในการกีฬาอย่างหนึ่งอย่างใด จะทำให้ผู้แข่งขันเป็นนักกีฬาอาชีพในการกีฬาทุกอย่าง” และในข้อ 6 “ผู้ใดกลายเป็นนักกีฬาอาชีพโดยรู้ตัว ผู้นั้นจะกลับเป็นนักกีฬาสมัครเล่นไม่ได้” นับว่าเป็นข้อบังคับฉบับแรกที่ได้กล่าวถึงสภาพของนักกีฬาสมัครเล่นและกีฬาอาชีพในประเทศไทย (สิทธิ รัตนราช, 2540: 34)

เห็นได้ว่าในยุคราชสำนักสุโขทัย กรมพลศึกษากระทรวงศึกษาธิการยังคงเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลในการกำหนดกติกาการเล่นฟุตบอล แต่ก็มีองค์กรใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น สมาคมฟุตบอล กรมพลศึกษา ซึ่งการเกิดขึ้นขององค์กรเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าฟุตบอลมีความแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในสังคมไทย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กติกาในยุคราชสำนักสุโขทัย จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 10: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกติกายุคราชสำนักสู่สามัญชน

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
กติกายุคราชสำนัก	ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเล่นฟุตบอลให้เป็นระเบียบ	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครื่องหมายแห่งการแข่งขัน 2. ข้อกำหนดที่มุ่งสู่ชัยชนะ 3. ข้อกำหนดในการลงโทษผู้ทำไม่ถูกต้อง 4. ข้อกำหนดเพื่อสร้างมาตรฐาน 5. ข้อกำหนดเพื่อความยุติธรรม 6. อำนาจที่เหนือกว่าในการกำหนดกฎกติกาของฟุตบอล 7. การต่อสู้ทางชนชั้น (มี/ไม่มีกติกา) 8. ข้อกำหนดของกีฬาผู้ใหญ่ 9. บ่มเพาะความเป็นนักกีฬาที่ดี 10. แบ่งแยกสถานภาพคนเล่นระหว่าง อาชีพกับสมัครเล่น 11. แสดงความเป็นสากล 12. การเป็นส่วนหนึ่งของโลก/การปรากฏตัวในระดับนานาชาติ 13. การตกอยู่ในการครอบงำขององค์กรฟุตบอลต่างประเทศ

2.1.2 ลูกฟุตบอล

พัฒนาการของฟุตบอลในสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษมาก ดังที่กล่าวแล้วว่า ลูกฟุตบอลเป็นสินค้าที่นิยมนำเข้ามาจากอังกฤษในยุคแรกๆ อย่างไรก็ตามสันนิษฐานว่าราคาของลูกฟุตบอลในยุครัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ยังมีราคาค่อนข้างสูง ด้วยเหตุผลของความไม่สะดวกในการเดินทางจากอังกฤษสู่ไทย ด้วยราคาของลูกฟุตบอลที่ค่อนข้างสูง ทำให้มีกลุ่มคนจำนวนไม่มากนักสามารถที่จะเป็นเจ้าของได้ แต่สำหรับคนกลุ่มอื่น ๆ ก็มีการ

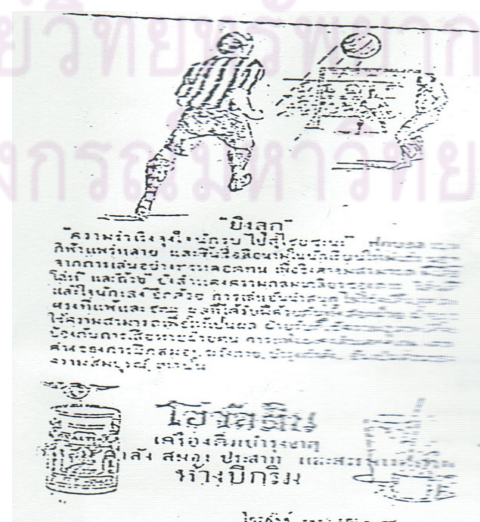

นำเอาวัสดุต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อทดแทน เช่น ลูกส้มโอ ลูกยาง ลูกเทนนิส มาใช้เตะแทนลูกฟุตบอล ซึ่งความแตกต่างในชนิดลูกฟุตบอลนี้ บ่งบอกถึงความแตกต่างทางชนชั้นผู้เล่น

ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 มีประกาศโฆษณาขายลูกฟุตบอลในหน้าหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ฉบับวันที่ 16 ธันวาคม 2459 พาดหัวว่า “ฟุตบอลอย่างดี” โดยระบุรายละเอียดไว้ดังนี้ “ฟุตบอลที่รูปร่างกะทัดรัด ใช้ทนที่สุดคือฟุตบอลยี่ห้อสลาซเซนเยอร์และตราควาง อย่างสลาซเซนเยอร์ขายใบละ ๑๔.๕๐ บาท ตราควาง ๑๑.๕๐ บาทมียางในพร้อม ยางในยี่ห้อสลาซเซนเยอร์เป็นยางดีใช้ทนไม่แพ้ยี่ห้อใดทั้งหมดมีจำหน่ายที่ห้างเคียนเสง พระนคร” นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็ปรากฏว่ามีการใช้ภาพนักฟุตบอลเตะลูกฟุตบอลไปยังประตูมาประกอบกับการโฆษณาเครื่องดื่มน้ำแร่ร่างกายชนิดหนึ่งในหน้าหนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2472

ภาพที่ 3: ประกาศโฆษณาขายลูกฟุตบอลในหน้าหนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 6

ภาพที่ 4: โฆษณาเครื่องดื่มน้ำแร่ร่างกายในหน้าหนังสือพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 7

การโฆษณาลูกฟุตบอลและภาพฟุตบอลในโฆษณาเครื่องดื่มบำรุงกำลังดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความแพร่หลายของการเล่นฟุตบอล ที่ย้ำให้เห็นว่าการเล่นกีฬาแบบตะวันตก กลายเป็นที่ยอมรับในสังคมสยามอย่างมาก กระทั่งต้องจัดหาอุปกรณ์มาจำหน่ายเพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้คนในสังคมสมัยนั้น อย่างไรก็ตามราคาลูกฟุตบอลในระยะนั้นยังมีราคาแพง มากเทียบเท่าได้กับค่าครองชีพของคนไทยทั่วไปได้เป็นปีเลยทีเดียว จากข้อมูลสถิติรายได้ ประชากรของประเทศไทย (ณรงค์ เพชรประเสริฐ, 2543: 153) ปรากฏว่าปี พ.ศ. 2470 ประชากรมี รายได้ต่อหัวปีละ 10.49 บาท อย่างไรก็ตามแม้ว่าลูกฟุตบอลอาจมีราคาที่สูง แต่เมื่อคิดในอีกแง่ หนึ่ง หากซื้อลูกฟุตบอลเพียงลูกเดียว สามารถเล่นกันได้หลายคนจนถึง 22 คน ซึ่งก็จะเท่ากับว่า เป็นการเล่นที่เสียค่าใช้จ่ายไม่มากนักใช้ต้นทุนเศรษฐกิจน้อย ซึ่งถ้าไปเทียบกับอุปกรณ์กีฬาอื่น ๆ อย่าง กอล์ฟ และเทนนิส จะเห็นได้ว่าฟุตบอลเป็นกีฬาที่เสียค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนเศรษฐกิจต่ำกว่ามาก

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ลูกฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชน จึงสะท้อนถึง ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 11: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญลักษณ์ลูกฟุตบอลยุคราชสำนักสู่สามัญชน

ความหมาย สัญลักษณ์	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ลูกฟุตบอล	อุปกรณ์สำคัญในการเล่นฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> วัตถุที่เป็นเครื่องบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้เล่น วัตถุแสดงชนชั้นของผู้เล่น การปรับประสานสู่ความเป็นไทย เริ่มเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง วัตถุที่มีลักษณะเฉพาะที่ใช้มือได้บางกรณี (ผู้รักษาประตู)

2.1.3 กรรมกร

ด้วยเอกสารที่เก่าที่สุดเกี่ยวกับกติกาการแข่งขันฟุตบอลในสังคมไทยฉบับ “กติกาฟุตบอล 119” ที่เผยแพร่ครั้งแรกในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอกที่ห้อง

สนามหลวงเมื่อ พ.ศ. 2443 และเพื่อให้การแข่งขันเป็นไปตามกติกาดังกล่าว จึงมีการคัดเลือก Est. J. Lawson ชาวอังกฤษเป็นผู้ตัดสิน ซึ่งก็คือ หลังจากนั้นก็มีการใช้ชาวต่างชาติเป็นกรรมการผู้ตัดสินกันอีกหลายครั้ง

ช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ได้ปรากฏว่ามีหลักฐานบันทึกถึงกรรมการผู้ตัดสินฟุตบอลที่เป็นคนไทยในการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนที่กระทรวงธรรมการจัดขึ้น ซึ่งปรากฏว่าใน พ.ศ. 2451 มีจำนวน 2 ท่านคือ นายผล (ครูโรงเรียนมัธยมราชบูรณะ) และนายเรือ (คุณพระอนุภานิสิตยานุสรณ์ ครูโรงเรียนราชวิทยาลัย) ซึ่งทำการตัดสินท่านละหนึ่งนัด ส่วนที่เหลือเป็นผู้ตัดสินชาวต่างชาติทั้งสิ้น

ในการแข่งขันฟุตบอลครูเพื่อชิงโล่ห์ของอธิบดีกรมศึกษาธิการ (เจ้าคุณพระยาประสิทธิ์สุริยศักดิ์) ประจำปี พ.ศ. 2452 ที่มีการแข่งขัน 21 นัด มีคนไทยเป็นผู้ตัดสินเพียง 2 ท่าน คือ นายเรือกับหลวงบำเหน็จจรณานันต์ ตัดสินรวมกันเป็นจำนวน 6 นัด ส่วนการแข่งขันในนัดที่เหลือเป็นผู้ตัดสินชาวต่างชาติ 6 คน ตัดสินรวม 15 นัด สำหรับฟุตบอลนักเรียนในปี พ.ศ. 2452 ปรากฏว่าผู้ตัดสินเป็นคนไทย 4 คน และชาวต่างประเทศอีก 6 คน (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 90, 96 - 97)

เมื่อใกล้สิ้นสุดฤดูกาลแข่งขันฟุตบอลนักเรียนประจำปี พ.ศ. 2457 กรมศึกษาธิการได้ออกประกาศ สำหรับปี พ.ศ. 2458 จัดให้มีเจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ 5 แผนก สำหรับการแข่งขันให้เป็นที่เรียบร้อย ซึ่งสรุปหน้าที่ต่าง ๆ ได้ดังนี้คือ เจ้าของบ้านมีหน้าที่รับรองและช่วยเหลือการทั่วไป ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่รักษาสนามให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและคอยป้องกันระวังเหตุต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ผู้ตัดสินมีหน้าที่ดูแลผู้เล่นให้เล่นกันโดยสุจริต และเล่นกันอย่างใจนักเลงไม่เกะกะ และเป็นผู้มีอำนาจตัดสินการเล่นได้เด็ดขาด ผู้กำกับเส้นมีหน้าที่คอยดูลูกบอลที่จะออกจากเขต แล้วให้สัญญาณบอกผู้ตัดสินให้เป่านกหวีด ผู้ตรวจงานมีหน้าที่ตรวจงานการแข่งขัน นอกจากนี้กรมศึกษาธิการยังได้ออกคำแนะนำวิธีการเล่นที่ไม่ถูกต้องต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เล่นและผู้ดูฟังสังวรด้วย โดยเฉพาะผู้ตัดสินจะต้องตัดสินโดยเฉียบขาด ดังนี้ “สุจริตในเชิงการเล่น (เฟาล์) ที่จะละเลยไม่ได้เด็ดขาด 1. ปัดป้องลูกบอลด้วยมือ 2. ผลักอีกฝ่ายด้วยมือหรือถองด้วยข้อศอก 3. เตะแข้งหรือขัดขา เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งล้ม...” เป็นต้น ในประกาศดังกล่าวได้กำหนดสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้เล่นและผู้ชมรับรู้ว่าเป็นกรรมการและผู้ตัดสิน ดังนี้ ผู้ตัดสินติดผ้าดอกไม้สีเหลืองใหญ่ เปนเครื่องหมาย สำหรับผู้กำกับเส้นติดผ้าดอกไม้สีเหลืองกลาง เปน เครื่องหมาย (เนตรนภา ประกอบกิจ, 2545)

การใช้ผ้าสีต่าง ๆ เป็นเครื่องหมายของผู้ตัดสินและผู้กำกับเส้นในอดีตแตกต่างจากทุกวันนี้ที่สีของเสื้อผ้าที่สวมใส่ (มักเป็นสีตัดกันชัด จึงนิยมเรียกกันว่า “เซ็ตดำ”) อย่างไรก็ตาม

ตาม สิ่งที่ยังคงเหมือนกันก็คือเป็นการจำแนกให้เห็นว่ามีความแตกต่างไปจากผู้เล่นในสนาม และ
กรรมการผู้ตัดสินและผู้กำกับเส้นมีหน้าที่หลัก ๆ คือ ตัดสินชี้ขาดในการเล่น และควบคุมการเล่นให้
เป็นไปตามกฎกติกา

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กรรมการในยุคราชสำนักผู้สามัญชน จึงสะท้อนถึง
ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 12: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกรรมการผู้ตัดสินยุคราชสำนัก
ผู้สามัญชน

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
กรรมการผู้ตัดสิน	ผู้ดูแลและควบคุมการแข่งขันให้ เป็นไปตามกติกา	1. การปรับเปลี่ยนจากความเป็น ตะวันตกสู่ความเป็นไทย 2. ผู้ชาย 3. บุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้มีอำนาจ 4. คนที่กำกับการเล่นให้สุจริต มีใจ นักเลง ไม่เกะกะระรานใคร 5. ผู้ที่แบ่งแยกหน้าที่ในสนามระหว่าง ผู้เล่น ผู้ชม

2.1.4 สนามฟุตบอล

ในอดีตยุคราชสำนัก สนามฟุตบอลจะจำกัดขอบเขตเฉพาะในรั้วในวัง ต่อมา
ในช่วงปลายสมัยเริ่มแพร่กระจายสู่โรงเรียน ต่อมาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 ขยายความนิยมออกไป
มากขึ้น ดังปรากฏว่ามีการเล่นฟุตบอลกันในสนามหลายแห่ง เช่น สนามหลวง สนามสวนกุหลาบ
สนามเสือป่า เป็นต้น

ที่น่าสังเกตคือ เวลาในการแข่งขันฟุตบอลมักเป็นช่วงหลังเลิกเรียน ดังเช่น สวัสดิ์
เลขยานนท์ (2520: 96) ได้บันทึกถึงฟุตบอลนักเรียน ร.ศ. 128 (พ.ศ. 2452) ไว้ว่า

การแข่งขัน 128 ซึ่งจัดแบบพบกันหมด 45 ครั้ง ได้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นประกาศ แจกจ่ายทราบทั่วกัน แข่งขันยังสนามเล่น 2 แห่งคือ สนามโรงเรียนราชบูรณะกับ สนามโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ แต่เมื่อจะแข่งขันกันจริงบางครั้งติดขัด ต้องย้ายไป แข่งที่ท้องสนามหลวง กำหนดเริ่มแข่งขันไว้เวลาบ่าย 4 โมง หลายครั้งจำต้องล่า ไปบ้าง เพราะสมัยนั้นโรงเรียนหยุดต่อเวลาเวลาบ่าย 3 โมงครึ่ง กว่าจะออกจาก โรงเรียนไปสนามเล่นก็ต้องใช้เวลาอยู่บ้าง

นอกจากนั้นการเล่นฟุตบอลระดับสโมสรในการชิงถ้วยรางวัลต่าง ๆ เช่นรายการ ถ้วยทองของหลวง หรือแม้กระทั่งการแข่งขันของทีมชาติในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็จะเป็นช่วงเวลาเย็น ทั้งสิ้น เช่น ในการแข่งขันระหว่างทีมชาติสยามกับสมาชิกสโมสรราชกรีฑา ใน พ.ศ. 2458 มีการ บันทึกไว้ความว่า

ครั้นแล้ววันสำคัญก็มาถึง คือวันอังคารที่ 23 พฤศจิกายน 2458 เวลาบ่าย 4 โมง เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับยังพลับพลาสนามราชกรีฑาสโมสร ถนนสนามม้า ปทุมวัน... เพื่อทอดพระเนตรการแข่งขัน ฟุตบอลระหว่างชุดสยามกับชุดราชกรีฑาสโมสร...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 292) ดังนั้นผู้เล่นจึงต้องมีความสามารถในการเล่นฟุตบอล (ทุนวัฒนธรรม) และ เวลาที่ว่าง (ทุนเวลา) มากเพียงพอ

การเล่นฟุตบอลในพระนครช่วง พ.ศ. 2458 ก้าวหน้าไปอย่างมาก ปรากฏว่ามีการ แข่งขันแบบไปมาหาสู่กันในลักษณะทีมเหย้ากับทีมเยือน โดยมากราชกรีฑาสโมสรจะเป็นทีมเหย้า เพราะมีสนามดีได้มาตรฐาน มีห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าที่สะอาด และมีน้ำหวานเลี้ยงอีกด้วย (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 120) ทำให้มีหลาย ๆ ทีมติดต่อขอไปเล่นกับทีมสโมสรราชกรีฑาเป็นประจำ ด้วยความแตกต่างของสนามราชกรีฑาสโมสรกับสนามฟุตบอลอื่น ๆ ไม่ใช่เพียงแค่มีการมีสนาม ฟุตบอลที่เป็นมาตรฐานเท่านั้น หากแต่เริ่มมีความเป็น “ชนชั้น” ที่ดีกว่าหรือเหนือกว่าของสนาม ฟุตบอล

นอกจากความแพร่หลายในพระนครแล้ว ฟุตบอลก็ได้กระจายความนิยมสู่ ต่างจังหวัด เช่น นครปฐม ราชบุรี นครศรีธรรมราช และที่ภูเก็ต ส่วนภาคเหนือที่มณฑลพายัพมีการ จัดการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยของคณะนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2525: 137)

ด้วยเหตุนี้สนามฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่สำหรับนักเรียน ผู้เล่น คู่แข่งขัน ในฐานะของพื้นที่แห่ง “เวลาว่าง” จากหน้าที่การงานในชีวิตปกติประจำวัน และสนามฟุตบอลก็ไม่ได้มีแต่ในพระนครเท่านั้น หากแต่ก็มีอยู่ในหัวเมือง/ต่างจังหวัดด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สนามในยุคราชสำนักสู่สามัญชน จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 13: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะสนามฟุตบอลยุคราชสำนักสู่สามัญชน

ความหมายสัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
สนามฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถานที่สำหรับเล่นหรือแข่งฟุตบอล 2. สถานที่สำหรับชมการแข่งขันฟุตบอล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่แสดงความเป็นมาตรฐาน/ไม่มาตรฐาน 2. อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก 3. พื้นที่จำแนกความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 4. พื้นที่ที่แสดงความแพร่หลายของฟุตบอลสู่ต่างจังหวัด 5. พื้นที่จำแนกบทบาทของผู้ที่เข้าร่วม เช่น การเป็นผู้เล่น และการเป็นผู้ชม 6. พื้นที่ของเวลาว่าง

2.1.5 ผู้เล่น

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 กระทรวงธรรมการเป็นสถาบันที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการนำวัฒนธรรมต่างประเทศอย่างฟุตบอลเผยแพร่ผ่านระบบการศึกษาในโรงเรียน กล่าวคือ เป็นผู้ริเริ่มการจัดการแข่งขันอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ส่วนตัวผู้เล่นเองก็มักมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระทรวง (เช่น เป็นข้าราชการ ครู อาจารย์ประจำโรงเรียน) นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่กำหนดกติกาในยุคแรก ๆ ของการแข่งขันฟุตบอล และเป็นผู้เริ่มบรรจุฟุตบอลลงในหลักสูตร รวมถึงการริเริ่มการแข่งขันฟุตบอลระดับ

นักเรียน ซึ่งล้าแล้วแต่ส่งผลต่อการพัฒนาฟุตบอลในสังคมสยามสมัยนั้นให้เริ่มแพร่หลายไปทั่วเมืองหลวง

สำหรับเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีที่เป็นข้าราชการกระทรวงธรรมการในห้วงเวลานั้น ท่านเป็นบุคคลสำคัญยิ่งท่านหนึ่งในการวางรากฐานการศึกษาของชาติ โดยเฉพาะการศึกษาด้านพลศึกษาและการกีฬา ถือได้ที่ท่านเป็นผู้ที่วางพื้นฐานการพลศึกษาและการกีฬาให้กับประเทศชาติ และที่สำคัญมักมีบันทึกทางประวัติศาสตร์บางชิ้นระบุว่า ท่านคือบุคคลที่นำกีฬาฟุตบอลมาเผยแพร่ในแผ่นดินสยามอย่างจริงจัง

ภายหลังการเลิกไพร่และทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 กระแสความคิดเรื่องการสลายชนชั้นเริ่มชัดเจน ลักษณะการปกครองแบบเจ้านายกับไพร่ทาสเริ่มแปรเปลี่ยนไป ซึ่งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีมีความเห็นว่าการให้การศึกษาด้านการพลศึกษาและการกีฬาจะช่วยให้พลเมืองของชาติเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของความเป็นคนที่สมบูรณ์มีความเท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น ดังข้อความตอนหนึ่งของคำนำหนังสือแบบสอนอ่านใหม่ดังนี้

ข้าพเจ้าเชื่อว่าการอบรมพลเมือง ควรเป็นไปในทางอบรมให้มีน้ำใจเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นนักกีฬา และเป็นพลเมืองดี ประการต้นจะให้คนอยู่ในอำนาจแห่งเหตุ ประการที่ 2 และ 3 จะให้คนเป็นมนุษย์ที่ไว้ใจได้ ถ้าใครประกอบด้วยคุณธรรมทั้ง 3 ประการนี้แล้ว ผู้นั้นจะเป็นนายหรือบ่าวเป็นเจ้าหรือเป็นข้าก็ควรใช้ได้ทั้งนั้น

(เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี, 2514: คำนำ)

เมื่อครั้งที่ท่านดำรงบรรดาศักดิ์หลวงไพศาลศิลปศาสตร์ ท่านถือได้ว่าบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้กีฬาฟุตบอลแพร่หลายในระดับโรงเรียน โดยท่านให้ความสำคัญกับกีฬาฟุตบอลเป็นพิเศษ ดังข้อความต่อไปนี้

งานริเริ่มของท่าน (งานพลศึกษา) ลงได้ทำแล้ว แม้มีอุปสรรคใดๆ มาขัดขวางท่านก็ไม่ยอมหยุด เช่น ริเริ่มฝึกหัดเล่นฟุตบอล เพื่อให้เริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอลระหว่างโรงเรียน ให้มีได้เป็นรางวัลของกรมศึกษาธิการเป็นครั้งแรก เรื่องนี้ไม่ได้รับการสนับสนุนและร่วมมือ ไม่เห็นชอบในหมู่ผู้ปกครองนักเรียน หว่าการเล่นฟุตบอลอาจถึงตายได้ ท่านก็มิได้ลดละ ไม่ยอมเลิกการเล่นฟุตบอล เพราะท่านคิดการณ์ไกลกว่านั้น ท่านเห็นว่าการบาดเจ็บอาจมีบ้าง ก็เป็นส่วนน้อย ถ้าจะได้เล่นกันโดยระมัดระวัง การเจ็บป่วยถือว่าเป็นโดยบังเอิญ การเล่นฟุตบอลจะช่วย

ทางใจได้เป็นอย่างดี ทำให้มีใจนักกีฬา รู้จักอดทน อดกลั้น รู้จักแพ้ รู้จักชนะ ไม่พยายาท ผู้กันซึ่งหน้า มีความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่มีการแบ่งแยก หัดให้เล่นฟุตบอล ไม่ใช่เล่นคน (play the ball not play the man) ท่านได้เคยเชิญผู้ใหญ่มาประชุมชี้แจงถึงเรื่องนี้โดยตลอดและขอให้ครูใหญ่ชี้แจงให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบด้วย ในระยะต่อมา การแข่งขันฟุตบอลมีความเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว

(ครูสภา, 2501: 45)

นอกจากนั้น ฟุตบอลในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้รับความนิยมนมาก และฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่สามารถเล่นได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันมากขึ้น เช่น การเปิดโอกาสให้โรงเรียนที่ไม่ได้สังกัดอยู่ในกรมศึกษาธิการ เข้าร่วมแข่งขันฟุตบอลได้ ดังบทความของ “ครูทอง” (เจ้าคุณพระยาโอวาทวรวิจิ) ที่ว่า

การนิยมการเล่นฟุตบอลของพวกเราในเวลานี้ เนื่องจากกรมศึกษาธิการ เพราะเหตุว่า กรมศึกษาธิการ ได้สร้างไล่ขึ้นไว้สำหรับให้รางวัลแก่ฝ่ายชนะ เมื่อแรกก็มีแค่ไล่เดียว เดียวนี้มีถึง 3 ไ้ จัดออกเป็น 3 พวก คือ พวกเล็ก พวกกลาง พวกใหญ่ และยอมให้โรงเรียนที่ไม่ได้ขึ้นอยู่ในกรมศึกษาธิการ เข้าแข่งขันได้ด้วย ทั้งนี้เพื่อจะให้การเล่นฟุตบอลนี้แพร่หลาย

(กนกวดิ เกิดแก้ว, 2531: 21)

จากบทความแสดงให้เห็นว่ากรมศึกษาธิการได้ส่งเสริมความสามารถเกี่ยวกับฟุตบอล (ทุนวัฒนธรรม) มาช่วงเวลาหนึ่งจนกลายเป็นองค์กรที่มีทุนวัฒนธรรมอีกรูปแบบคือทุนวัฒนธรรมในรูปแบบสถาบัน และได้รับการยอมรับในชื่อเสียงของการแข่งขัน (ทุนสัญลักษณ์) และที่สำคัญเป็นการเปิดโอกาสสร้างความเสมอภาคให้กับโรงเรียนที่ไม่ได้สังกัดอยู่ในกรมศึกษาธิการ

และเมื่อพิจารณาความนิยมสำหรับกีฬาฟุตบอลในระดับโรงเรียนในช่วงนี้แล้ว การแข่งขันฟุตบอลนักเรียนที่จัดโดยกระทรวงธรรมการ หรือกรมพลศึกษาในระยะหลังนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างวัฒนธรรมการเล่น การแข่งขัน และการชมฟุตบอลในกลุ่มนักเรียน ซึ่งในอนาคตจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งการสะสมทุนความรู้เกี่ยวกับฟุตบอลเหล่านี้จะติดตัวคนเหล่านี้ไปโดยตลอด ซึ่งในท้ายที่สุดเป็นการสร้างผู้ชมในอนาคตนั่นเอง

ในพ.ศ. 2454 หลักสูตรพลศึกษาในระดับประถมศึกษา (ชาย) อายุ 10 - 12 ปี กิจกรรมพลศึกษาที่ต้องเรียนคือ “การทหาร รายการที่ต้องสอนคือ หัดระเบียบแถว หัดตัดกาย หัดวิ่ง หัดกระโดด หัดยิมนาสติกส์ การเล่นต่างๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบริหารร่างกายและใจคอ

ให้มั่นคงองอาจ เช่น การเล่นฟุตบอล ตามแบบของกรมศึกษาธิการ ถ้าจะจัดให้มีได้ ควรให้ดี” (กรมศึกษาธิการ, 2534: 27 – 28 อ้างถึงในถนนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2425: 95)

ทั้งนี้ในตราประกาศ (2545: 41) ให้ข้อสังเกตว่า การเล่นฟุตบอลมีมาก่อนที่จะได้รับการกำหนดในหลักสูตรอย่างเป็นทางการ ซึ่งการเล่นฟุตบอลมักอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่และอยู่ในเขตเมือง เมื่อกีฬาฟุตบอลได้รับความนิยมมากขึ้น เข้าใจว่ากระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้ฟุตบอลเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรพลศึกษา แต่ไม่ถึงกับเป็นวิชาบังคับ ขึ้นอยู่กับความพร้อมในด้านบุคลากรและสถานที่เป็นสำคัญ

ความแพร่หลายของกีฬาฟุตบอล นอกจากจะเป็นผลจากการบรรจุกิจกรรมนี้ไว้ในหลักสูตรการศึกษา (พลศึกษา) และการจัดการแข่งขันระดับนักเรียนแล้ว การแพร่หลายส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการให้การสนับสนุนของชนชั้นสูงในสยามเอง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การสนับสนุนกิจการฟุตบอลของสยามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ พระองค์จึงทรงโปรดขนบธรรมเนียมของชาวอังกฤษต่าง ๆ หลายอย่าง จึงโปรดให้กุลบุตร และหนุ่ม ๆ ไทย เล่นฟุตบอลอย่างแพร่หลาย ที่ไม่ทรงเลือกรักบี้ เพราะเห็นว่าฟุตบอลแบบซอกเคอ (soccer) นั้นเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศของไทยมากกว่า (ถนนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2425: 84) ยิ่งไปกว่านั้นได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเกียรติแก่การแข่งขันด้วยการทรงร่วมเล่นด้วยในบางโอกาสอีกด้วย (กรมสรรพาวุธทหารบก, 2513 อ้างถึงใน สิทธิ รัตนราช, 2540: 17)

ในรัชสมัยของพระองค์ การเล่นฟุตบอลได้เริ่มแพร่หลายสู่กลุ่มคนชั้นกลางต่างๆ มากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากชาวต่างชาติและนักเรียนที่เล่นฟุตบอลตามหลักสูตรพลศึกษาแล้ว การเล่นฟุตบอลเริ่มได้รับความนิยมในหมู่ข้าราชการบริวารและข้าราชการที่ใกล้ชิดกับพระองค์ (วีรยุทธ ศรีสุวรรณกิจ, 2549: 87) และในบันทึกของพระยาอรรณกรมมณุตติกล่าวไว้ว่า

มาในปี พ.ศ. 2457 เกิดการนิยมเล่นฟุตบอล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชนิยม เป็นเหตุให้อี้อเล่นฟุตบอลกันยกใหญ่ เป็นธรรมดาที่จะย่อมมีสวนนิยมชมขึ้นไปกับเขาด้วย เช่นเดียวกับชายหนุ่มทั้งหลาย ฉะนั้นในปีนั้นจึงได้ลองฝึกหัดเตะฟุตบอลเป็นครั้งแรกในชีวิต หรือเป็นครั้งแรกที่ออกกำลังกาย

(อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระยาอรรณกรมมณุตติ, 2508: 2-3)

สอดคล้องกับบทความของรัชกาลที่ 6 โดยพระองค์ท่านทรงใช้นามปากกาว่า “นิสิตออกซ์ฟอร์ด” บรรยายถึงความนิยมฟุตบอลในกลุ่มข้าราชการในกองทัพ เมื่อครั้งเสด็จประพาสที่นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2458 ที่ว่า

ผู้อ่านหนังสือพิมพ์คงจะได้สังเกตเห็นแล้วว่า ฟุตบอลในสมัยนี้มีคนพอใจชอบเล่นกันเป็นอันมาก แลไม่ต้องสงสัยเลยคงจะเป็นการเล่นที่ยังยืนต่อไปในกรุงเทพฯ ท่านทั้งหลายคงจะได้สังเกตเห็นแล้วว่าฟุตบอลซึ่งเป็นการเล่นของชาวอังกฤษ โดยแท้นั้น ฟังจะได้มีคนนิยมเล่นมากใน 4 - 5 ปีนี้เอง ตามโรงเรียนต่างๆ นั้นได้เล่นกันมานานแล้วจริงอยู่ แต่ในหมู่ทหารฟังจะได้มาแลเห็นเล่นกันหนาตาขึ้นมาในเร็วๆ นี้เอง เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้มีการแข่งขันกันอย่างฉันทิมิตร ในระหว่างนักเรียนนายร้อยทหารบกแลเสือปากกองพรานหลวงรักษาพระองค์ ส่วนนักเรียนนายเรือก็ได้เล่นกับนักเรียนมหาดเล็กหลวงหลายคราว

การสนับสนุนกีฬาฟุตบอลของรัชกาลที่ 6 ได้ทำให้บรรยากาศการเล่นฟุตบอลตามสถานที่ต่างๆ เป็นไปอย่างคึกคัก เช่น

ท้องสนามหลวงเวลานี้เป็นสนามที่ฝึกเล่นฟุตบอลสำหรับทหารดังที่เราเห็นอยู่แทบทุกวัน เวลาบ่ายๆ เต็มไปด้วยเพื่อนทหารที่ล้อมคอยตะโกนบอกและล้อกันฉันทิเพื่อนฝูง สนามหญ้าหน้าพระบรมมหาราชวัง ก็เป็นที่เล่นสำหรับเล่นของทหารรักษาวัง ส่วนทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ก็ไปเล่นที่สวนมิสกวันใกล้โรงโขนหลวงที่สวนดุสิต แลได้เล่นแข่งขันกันกับเสือปากกรมพรานหลวงรักษาพระองค์

ความแพร่หลายในการเล่นฟุตบอลยังได้ขยายออกจากเมืองหลวงสู่ต่างจังหวัด เช่น นครปฐม ราชบุรี และที่นครศรีธรรมราชอีกด้วย

การเล่นฟุตบอลได้แพร่หลายออกมายังหัวเมืองต่างๆ อีกด้วย เช่นอย่างในมณฑลปักษ์ใต้ที่มีความนิยมชอบเล่นกันมาก มีตัวอย่างที่จะชี้ให้เห็นได้คือ เมื่อคิดจัดโดยปัจจุบัน ให้มีการเล่นฟุตบอลถวายตัวนำพระที่นั่งที่สนามสโมสรเสือปากนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 20 เดือนนี้ ในวันแรกมีผู้สมัครขอเล่นมีจำนวนไม่น้อยกว่า 6 สำหรับ ตกกลงได้จัดขึ้นให้เล่นเป็น 3 ชุด ให้เล่นสลับกันชุดละกึ่งเวลาหรือ

จนกว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้โกล์ ชุดที่ 1 กรมพรานหลวงรักษาพระองค์กับเสือปานครศรีธรรมราช ชุดที่ 2 นักเรียนเสือป่าหลวงกับลูกเสือนครศรีธรรมราช ชุดที่ 3 ราบหลวงรักษาพระองค์กับเสือปานครศรีธรรมราช ต่อมาได้มีพวกมาเล่นอีก 6 สำหรับ ชุดที่ 1 ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์กับตำรวจภูธร ชุดที่ 2 นักเรียนเสือป่าหลวงกับลูกเสือมณฑลภูเก็ต ชุดที่ 3 ราบหลวงกับพรานหลวง การที่ในมณฑลปักชำได้มีผู้คนเล่นรวมได้หลายสำหรับเช่นนี้ ก็เป็นพยานแสดงให้เห็นซึ่งความนิยมในฟุตบอล และความนิยมในวันนั้นวันจะมีแพร์หลายขึ้นทุกที

(วิรุทธ ศรีสุวรรณกิจ, 2549: 89)

ส่วนในภาคเหนือ ที่มณฑลพายัพได้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยของคณะนักเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 137) ทั้งนี้หนังสือพิมพ์จีนในสยามวารศัพท์ (20 ธันวาคม 2465: 2) ได้เสนอข่าวถึงความแพร่หลายในกีฬาฟุตบอลไว้ว่า

ตามข่าวอันเพิ่งมาถึงมือเรานั้น แสดงให้ทราบว่าที่จังหวัดนครเชียงใหม่กำลังเล่นฟุตบอลยิ่งกว่าแต่ก่อน เพราะปรากฏในบัดนี้ ทางราชการของจังหวัดนี้ได้ให้อุปการะจัดการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยระหว่างโรงเรียนต่างๆ ขึ้นแล้ว และการได้สำเร็จไปได้โดยได้รับผลอันพึงพอใจ ข่าวอันเกี่ยวแก่การแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยของเชียงใหม่ประจำปี พ.ศ. 2465 ได้มีผู้ส่งมายังเราโดยละเอียด แลเพื่อเป็นการช่วยเผยแพร่การปลูกความนิยมให้กีฬาประเภทนี้ เราจะได้นำข่าวนั้นลงในโอกาสต่อไป

(วิรุทธ ศรีสุวรรณกิจ, 2549: 89)

จากรายงานขึ้นดังกล่าว ด้านหนึ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ส่วนอีกด้านหนึ่งก็เป็นกลไกในการสร้างและแพร่กระจายความหมายของฟุตบอลที่กำลังเป็นกีฬาหรือการละเล่นที่ได้รับความนิยมแพร่หลายไปทั่ว แม้กระทั่งในหัวเมืองต่างจังหวัด

ในสมัยรัชกาลที่ 6 แม้ว่าฟุตบอลเริ่มแพร่กระจายไปสู่หัวเมืองต่างจังหวัดบ้างแล้วก็ตามที่ แต่กระแสความนิยมเฟื่องฟูในกีฬาชนิดนี้ยังอยู่ในอาณาบริเวณพระนคร และหัวเมืองใหญ่ ๆ เป็นหลัก นอกจากนั้นก็มีการเล่นฟุตบอลระหว่างชาวไทยกับชาวต่างประเทศเป็นครั้งคราว

ทั้งนี้หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร^๘ ในฐานะนักเรียนเกาอังกฤษ ท่านมักทรงเล่นฟุตบอลกับชาวยุโรป ณ รอยัล บางกอก สपोर्टคลับหรือราชกรีฑาสโมสร เมื่อครั้งที่สโมสรดังกล่าวก่อสร้างอาคารหลังใหม่แล้วเสร็จ คณะกรรมการได้ประชุมหารือเพื่อจัดการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติกับทีมผู้แทนของสยามประเทศขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง

ในหนังสือศตวรรษแห่งการกีฬา กล่าวไว้ว่า

หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ขณะนั้นทรงเป็นสมาชิกของราชกรีฑาสโมสร และทรงเล่นฟุตบอลร่วมกับชาวต่างประเทศอยู่เนือง ๆ มีพระดำริว่า น่าจะให้ทีมชาติฟุตบอลชาวไทยล้วน ๆ เล่นแข่งขันกับชุดชาวต่างประเทศของราชกรีฑาสโมสร เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และประลองฝีมือกันดู จึงได้มีการปรึกษาหารือกันหลายวาระ จนความทราบถึงพระเนตรพระกรรณ ก็ทรงสนพระทัยและทรงมอบหมายให้ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ดำเนินการต่อไป

(นักเลงฟุตบอล, 2550: 7)

หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ฉบับวันพุธที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 ได้นำเสนอข่าว "การฝึกซ้อมฟุตบอลสำหรับชาติและประทานหมวก เครื่องหมายความสามารถฟุตบอล" โดยมีคำกล่าวให้โอวาทนักฟุตบอลทีมชาติสยามของพระยาประสิทธิ์ศุภการ นายกสมาคมคณะกรรมการฟุตบอลแห่งสยาม ความว่า

ท่านทั้งหลาย ที่ได้รับใบเชิญเล่นฟุตบอลสำหรับชาติและผู้เล่นสำรองที่มาช่วยฝึกซ้อมวันนี้ เป็นโอกาสอันดี ที่ข้าพเจ้าได้พบแก่ท่านทั้งหลาย เพราะตั้งแต่ได้เริ่มตั้งคณะฟุตบอลขึ้น ข้าพเจ้าผู้เป็นนายกรรมการยังมิได้พบปะพูดจากับท่านเลย ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดี ที่ได้เห็นท่านฝึกซ้อมฟุตบอลสำหรับเล่นให้แก่ชาติ ในวันที่ 23 เดือนนี้ จึงอยากจะขอชี้แจงพอสมควรที่ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ

^๘ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร (พ.ศ. 2426 - 2514) โอรสของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์ จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ เริ่มรับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อรัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง "กรรมการคณะฟุตบอลแห่งสยาม" จำนวน 7 คน ท่านได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในกรรมการเพื่อทำหน้าที่คัดเลือกนักฟุตบอลทีมชาติ ต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นอุปนายกสมาคมคนแรกของคณะฟุตบอลแห่งสยาม ใน พ.ศ. 2459 ในท้ายที่สุดได้รับการยกย่องว่าท่านคือ "บิดาแห่งการเกษตรแผนใหม่"

ให้ตั้งคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยขึ้น ก็เพราะมีพระราชประสงค์จะทรงเกื้อกูลการเล่นที่มีคุณค่าต่าง ๆ ด้วยพระองค์ เพื่อประกาศว่า คนไทยก็มีความสามารถพอที่จะเล่นการเล่นต่าง ๆ ได้เท่ากับชาวต่างประเทศเหมือนกัน และทรงหวังจะให้การเล่นชนิดนี้เจริญ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งคณะกรรมการขึ้น เพื่อจัดการให้ เป็นไปตามพระราชประสงค์

การแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อ วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 ที่สนามราชกรีฑาสโมสร หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ท่านลงสนามในฐานะผู้ฝึกสอนและหัวหน้าชุด ซึ่งนอกจากจะเป็นหัวหน้าชุดทีมชาติคนแรกแล้ว ท่านยังทรงสามารถทำประตูชัยให้แก่คณะฟุตบอลสยาม (ทีมชาติสยาม) ชนะทีมสปอร์ตคลับ 2 ประตูต่อ 1 ด้วย ซึ่งทีมชาติยุคแรกนี้มี 11 คนเท่านั้น (ไม่มีตัวสำรอง) และรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานหมวกและเหรียญที่ระลึกให้กับทีมชาติ หลังจากนั้นท่านก็ทรงพระราชทาน “นามสกุล” ให้กับผู้เล่นทีมชาติสยามทุกคน

นับแต่ช่วงปลายรัชกาลที่ 6 เป็นต้นมากิจกรรมการเป็นผู้เล่นฟุตบอลของชนชั้นสูงเริ่มลดน้อยลงส่วนปริมาณผู้ที่เล่นฟุตบอลที่เพิ่มขึ้นกลายมาเป็นกลุ่มข้าราชการ นักเรียนที่มีลักษณะเป็นชนชั้นกลางทั่วไป เช่น ใน พ.ศ. 2458 มีรายชื่อผู้เล่นที่ได้รับพระราชทาน “หมวกความสามารถฟุตบอล” เป็นคนธรรมดาทั่วไปแทบทั้งสิ้น มีเพียงท่านเดียวที่เป็นเชื้อพระวงศ์คือ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร (กรุงเทพฯ เดลิเมต์, 24 พ.ย. 2458) จากปริมาณผู้เล่นชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณนี้ ในด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชนชั้นสูงในสมัยนั้นได้เริ่มผันแปรตนเองจากมติดการเป็นผู้เล่นหรือผู้ชมไปสู่สถานะอื่นหรือไปบริโภคกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ทางชนชั้นอย่างหนึ่งที่ชนชั้นสูงจะอ้างช่องว่างความแตกต่างทางชนชั้นเอาไว้เสมอ (class distinction) ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นการวางบทบาทของกลุ่มตนเองไว้เหนือกว่าในฐานะของผู้ที่เป็นหัวหน้าหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าในการกำหนด ควบคุมการเล่นและชมฟุตบอล ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดมารยาทในการเล่นและชม การกำหนดกฎกติกาและควบคุมมาตรฐานการเล่น ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างความแตกต่างและรักษาระดับความเป็นชนชั้นที่สูงกว่าชนชั้นอื่น ๆ

ดังที่กล่าวแล้วว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงก่อตั้งคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยขึ้นเพื่อกำหนดกติกา ควบคุมและจัดการแข่งขัน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้สโมสรฟุตบอลต่าง ๆ เช่น สโมสรของกรมทหาร กระทรวง ทบวง และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ มีโอกาสได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยแบบเดียวกับการเข้าเป็นสมาชิกสมาคมฟุตบอลของอังกฤษ โดยริเริ่มการแข่งขันในรูปแบบฟุตบอลถ้วยที่แบ่งออกเป็นสองลักษณะคือ การแข่งขันฟุตบอลถ้วยใหญ่ (ถ้วย ก.) กับการแข่งขันฟุตบอลถ้วยน้อย (ถ้วย ข.) ซึ่งต่อมาได้เพิ่มถ้วย ค. และถ้วย ง. ในปี พ.ศ. 2505

การจัดรูปแบบการแข่งขันในลักษณะฟุตบอลด้วยดังกล่าวได้รับอิทธิพลมาจากการแข่งขันฟุตบอลของประเทศอังกฤษที่มีการแบ่งชั้นของทีมที่แข่งขันที่เรียกว่า “ดิวิชั่น” ยิ่งแสดงให้เห็นว่าการรับวัฒนธรรมฟุตบอลมาจากประเทศอังกฤษสู่ไทยนั้น มีทั้งรูปแบบการเล่น การจัดการ องค์กร และรูปแบบการค้าเงินการแข่งขัน และนำการเล่นฟุตบอลไปสู่ “สถาบัน” นอกจากนี้กติกาการแข่งขันที่เป็นทางการก็ใช้ตามแบบของประเทศอังกฤษ แม้กระทั่งลักษณะการเล่นและชมเองก็มีการวางกรอบไว้เป็นแนวทางตามแบบ “ผู้ดีอังกฤษ” ไว้ดังบทความของ “ครูทอง” ที่เขียนเรื่อง “จรรยาของผู้เล่นและผู้ดูฟุตบอล” ที่ปรากฏในวิทยาสาร ฉบับ พ.ศ. 2457 – 2458 ดังนี้

จะขอกล่าวแต่พวกเล่นหรือพวกดูว่า ข้อที่ท่านควรปฏิบัติให้เป็นที่ถูกต้องตามระเบียบนั้นคือจะทำอย่างไร หรือจะว่าถ้าท่านเล่นหรือท่านดูท่านควรรักษาจรรยาอะไรบ้าง ท่านไม่ต้องสงสัย แม้แต่เป็นโจรก็ต้องมีจรรยาเหมือนกัน เหตุฉะนั้นการเล่นฟุตบอลหรือดูฟุตบอลก็จำเป็นต้องมีจรรยา

บทความดังกล่าวมีนัยยะแสดงให้เห็นว่ากีฬาฟุตบอลได้มีการยกระดับทั้งผู้เล่น ผู้ชม และตัวฟุตบอลเองผ่านการสร้างกฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน และจริยธรรม นั้นหมายถึงว่าการเล่นและชมฟุตบอลไม่ได้หมายถึงการเสพความบันเทิงเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นพื้นที่การสื่อสารเชิงวัฒนธรรมที่สื่อสารส่งผ่านไปยังผู้คนในสังคมให้ตระหนักและยอมรับถึงสิ่งที่ “เหมาะสม” ไม่ว่าจะเป็นการเป็น “ผู้เล่น” หรือ “ผู้ชม”

ทั้งนี้การกำหนดกิริยามารยาท บรรทัดฐานต่างๆ ดังกล่าวเป็นอำนาจที่อยู่ในการกำกับควบคุมของกลุ่มบุคคลชนชั้นสูงหรือกลุ่มชนชั้นนำทางวัฒนธรรม (the cultural elite) จากนั้นจึงค่อยสื่อสารส่งต่อไปยังกลุ่มชนชั้นอื่น ๆ อันเป็นการสร้างมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล เพื่อสร้างความชอบธรรมในการควบคุมให้มวลชนเกิดสำนึกคล้อยตามความคิด โลกทัศน์ และอุดมการณ์ของคนกลุ่มชนชั้นสูงกลุ่มนี้

ในการเล่นฟุตบอลในสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ถึงต้นรัชกาลที่ 6 ก็ไม่ได้เน้นเพื่อชัยชนะมากนัก หากแต่จะเน้นให้เป็นสุภาพบุรุษที่มีจิตใจเป็นนักกีฬามากกว่า ในช่วงนี้ผู้ที่มีความสามารถในการเล่นฟุตบอลจะได้รับการเรียกว่า “นักเลงฟุตบอล” ที่มีลักษณะเป็นสุภาพบุรุษนักกีฬา ทั้งนี้ในการแข่งขันนัดชิงชนะเลิศของกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2453 ทีมโรงเรียนสวนกุหลาบได้รับพระราชทานรางวัลจากล้นเกล้ารัชกาลที่ 6 ที่สโมสรสามัคยาจารย์เป็นเหรียญเงิน

เป็นรูปคนเล่นฟุตบอล สลักชื่อสำหรับติดหน้าอก โดยจารึกว่า “เล่นเป็นใจนักเลง” (สวนกุหลาบอนุสรณ์, 2499)

นอกจากนั้นในรายงานการแข่งขันนัดแรกของฟุตบอลโรงเรียนที่จัดโดยกระทรวงธรรมการ ปี พ.ศ. 2452 ได้ชื่นชมผู้ที่เล่นอย่างใจนักเลงไว้ว่า

ทั้งสองฝ่ายก็ควรได้รับความชมเชยในวิถีเล่น ซึ่งไม่ค่อยมีการเกะกะก้าวร้าว ตั้งแต่ต้นจนจบ และในความพยายามสู้กันอย่างเข้มแข็งจนหมดเวลา หาได้ท้อถอยไม่ การแข่งขันในวันแรกนี้ ได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย ไม่มีความยุ่งยาก และอันตรายเกิดขึ้นเลย ทั้งไม่มีใครแสดงความอวดแอวดในเรื่องความสะดุ้งด้วยฝนฟ้าอากาศนี้ ทำให้เรามีความหวังว่า จะเป็นตัวอย่างให้โรงเรียนอื่น ๆ ที่จะเข้ามาเล่นต่อไป ดำเนินไปในทางที่ดีเช่นเดียวกัน จะเป็นการฝึกหัดขัดเกลาสันดานให้เกิดคุณความดี 4 อย่างคือ 1. ใจนักเลง 2. สามัคคี 3. อัจฉริยะ 4. ขันติ สำเร็จตามความมุ่งหมายของการเล่นแผนกนี้

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกวัต เกิดแก้ว, 2531: 28)

แต่ในยุคต่อ ๆ มามีตีความหมายของฟุตบอลที่เน้นให้ผู้เล่นเป็นสุภาพบุรุษ นักกีฬาเริ่มค่อย ๆ พร่าเลือนไป โดยมีตีชัชชนะเริ่มมีนัยสำคัญมากขึ้นและเข้ามาแทนที่ไปแทบทั้งสิ้น และในข้อบังคับการแข่งขันฟุตบอลของกระทรวงธรรมการ ในปี พ.ศ. 2452 ได้เน้นเรื่องความประพฤติของนักเรียน ดังในข้อบังคับที่ 11 “ผู้ใดประพฤติฝ่าฝืนกติกาการเล่นฟุตบอล หรือประพฤติโหดเหี้ยมเกร ผู้ตัดสินมีอำนาจตัดผู้นั้นออกเสียในระหว่างเวลาเล่นได้ และโรงเรียนที่ต้องถูกตัดนักเรียนออกเช่นนี้ ต้องเล่นขาดเข้าไปตลอดเวลา” นอกจากนี้ในการแข่งขันฟุตบอลกระทรวงธรรมการยังได้แต่งตั้งให้มีผู้สังเกตการณ์ในการแข่งขันทุกครั้ง เพื่อดูแลและสรุปผลการแข่งขัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของการเล่น ความสามารถของผู้เล่น ตลอดจนกิจกรรมารยาทของผู้เล่นด้วย เช่น ในรายงานการแข่งขันระหว่างโรงเรียนราชบูรณะกับโรงเรียนอนงค์ เมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2453 มีรายงานดังนี้

ผู้เล่นที่ดี คือ ทั้งกล้าหาญ ทั้งคล่องแคล่ว และทั้งเล่นเรียบร้อย นายกย่อง ชมเชยก็มีคือ นายชูป ปีกขวาของอนงค์คนหนึ่ง ตามที่สังเกตดูนั้นเห็น นายชูป เล่นโดยมุ่งหมายจะเข้าไปแย่งเอาลูกบอลไป มิได้คิดที่จะทำให้ใครเจ็บปวด ถึงจะถูกโดนล้มคว่ำไปก็ดี ถูกแย่งข้างหลัง ถูกเตะต้นขาที่ดี นายชูปหาได้แสดงว่าโกรธหรือกลัวผู้นั้นไม่ ยังเล่นแข็งแรงเป็นปกติคืออยู่ตลอดเวลา ตามสายตาคณูดูไม่ได้

ต่างพูดสรรเสริญความสามารถและอัจฉยาศัยใจคอ นายซุบ ว่าเขาเป็นนักเลงฟุตบอลแท้คนหนึ่ง” ผู้จัดรายงานนี้คือ หลวงพิทักษ์พัสดุภาวะ (หยัด สรจักร)

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกทวี เกิดแก้ว, 2531: 7)

หรือในรายงานแข่งขันฟุตบอลโรงเรียน ระหว่างโรงเรียนราชวิทยาลัยกับโรงเรียนราชแพทยาลัย พ.ศ. 2452

การเล่นในวันนี้ทั้งเก่งทั้งเรียบร้อย ทั้งสองฝ่ายได้สู้กันอย่างสามารถและอย่างนักเลงจริง ไม่มีโกรธ ไม่มีแกล้งกันเลย ฝ่ายแพ้ก็น่าหงุดหงิด มีแต่คิดแก้ตัวตามความยุติธรรมอย่างเดียว ฝ่ายชนะก็ไม่ฮึกเหิม เมื่อโดนกันล้มก็ขอโทษกันโดยสุภาพ น่าชมแท้ ๆ การเล่นทุก ๆ คราว ถ้าผู้เล่นเป็นนักเลงด้วยกันทั้งสองฝ่าย เช่นนี้ ความประสงค์ของกรมพลศึกษา คงสำเร็จเป็นแน่ ผู้เขียนข่าวนี้มีความมั่นใจอยู่ว่า ตัวอย่างอันดีนี้ควรจะเป็นเครื่องส่งเสริมผู้เล่นและผู้ดูฟุตบอล ทั้งครูและนักเรียนที่ใจเป็นนักเลงอยู่แล้ว ให้แสดงสุภาพสมเป็นนักเลงยิ่งขึ้น ส่วนผู้เล่นและผู้ดูที่ใจยังอ่อน ยังไม่เป็นนักเลงแท้ ก็จะได้มีความละอายระวังตัวให้ตั้งอยู่ในความสุภาพเสมอ อย่าต้องได้มีวีแววว่าถูกต้องในข่าวการเล่นแต่ครั้งใดครั้งหนึ่ง เอนนี้แหละจะเป็นการเล่นที่ดี การจริงก็ดี ให้รู้จักแพ้อย่างนักเลง และชนะอย่างนักเลงเช่นนี้ดี จึงควรชม

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกทวี เกิดแก้ว, 2531: 29)

ภายหลังจากที่กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการได้จัดแข่งขันฟุตบอลระดับนักเรียนมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง ใน พ.ศ. 2452 กรมศึกษาธิการยังได้ริเริ่มให้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลสำหรับครูขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย เพื่อชิงโล่รางวัลของอธิบดีกรมศึกษาธิการสมัยนั้น ซึ่งก็คือ เจ้าพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ในส่วนของโล่มีแพรแถบที่ปรากฏข้อความว่า “วิสารโท จ สามัคคี ชนดิชไม กิตถโก” ที่มีความหมายว่า “ประโยชน์ของการกีฬา คือความกล้าหาญ ความสามัคคี ความอดทน ความอดกลั้น” และในการแข่งขันได้มีการวางวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูได้มีกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจของผู้เล่น อีกทั้งเพื่อให้ครูมีประสบการณ์ในการเล่นฟุตบอล (ทุนความรู้หรือทุนวัฒนธรรม) เพื่อที่จะนำไปฝึกสอนนักเรียน ดังรายงานการประชุมกรมการสามัคยาจารย์สมาคมบันทึกไว้ว่า “เพื่อให้ครูจะได้เป็นผู้ชำนาญในการเล่น สำหรับได้ไปฝึกซ้อมนักเรียนต่อไป” (สิทธิ รัตนราช, 2540: 15, สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 89)

สมัยรอยต่อระหว่างรัชกาลที่ 6 กับรัชกาลที่ 7 ปรากฏว่ามีคนเล่นที่เป็นนักศึกษาแพทย์ ดังจากบันทึกในวัยเรียนของนายแพทย์บุญส่ง เลขะกุล ที่ว่า

การกีฬาที่นิยมกันมากในเวลานั้น คือ ฟุตบอล ส่วนมากเล่นเป็นทั้งนั้นและมีหลายคนที่ได้ดีจนเข้าอยู่ในทีมของมหาวิทยาลัย เหตุที่นักเรียนแพทย์รุ่นนี้เล่นฟุตบอลกันมากก็เพราะว่ามีสนามอยู่ใกล้หอ และเป็นกีฬาที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก นอกจากนั้นในเวลาหยุดพักกลางวัน 2 ชั่วโมง คือ ตั้งแต่เที่ยงถึงบ่าย 2 โมง นักเรียนแพทย์มักจะเล่นฟุตบอลกันชั่วโมงหนึ่งก่อน จึงจะรับประทานอาหารกลางวันแล้วเข้าห้องปฏิบัติการจนเลิก 5 โมงเย็น ยิ่งวันไหนมีพวกนิสิตหญิงมาเฝ้าดูอยู่ริมสนามด้วยแล้วยังมีคนลงสนามกันมาก ข้างหนึ่งบางทีมมีถึง 20 คน เล่นกันแทบทุกวันจนกระทั่งมีทีมฟุตบอลทีมหนึ่งเกิดขึ้นเรียกว่า “ทีมกลางวัน” (Mid-day team) ซึ่งเคยไปแข่งขันกับทีมอื่น ๆ นอกมหาวิทยาลัยและชนะเสมอ บางวันถ้าแดดร้อนจัดก็จะเล่นกันใต้ถุนหอซึ่งมีเสาระเกะระกะ ฟาดแข่งกับเสาไปตามเรื่อง การกีฬานอกจากนี้ก็มีเทนนิส แบดมินตัน ตะกร้อ หมากรูก ปิงปอง และบิลเลียด

จากบันทึกดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญยิ่งของฟุตบอลคือ เป็นการเล่นที่เสียค่าใช้จ่าย (ทุนเศรษฐกิจ) น้อย นั่นทำให้การกระจายสู่ชนชั้นอื่น ๆ โดยเฉพาะชนชั้นล่างเป็นไปได้อย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แม้พระองค์จะไม่ได้มีหลักฐานว่าทรงเล่นฟุตบอลเหมือนกับรัชกาลที่ 6 แต่ก็ปรากฏหลักฐานยืนยันว่าพระองค์ทรงเสด็จไปทอดพระเนตรและพระราชทานรางวัลแก่ผู้ชนะอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งพระองค์ยังทรงเล็งเห็นความสำคัญของฟุตบอล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับคณะฟุตบอลแห่งสยามไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร, 2425: 150)

ในสมัยรัชกาลที่ 7 นอกจากการเล่นฟุตบอลภายในประเทศแล้ว ยังได้มีการขยายวงออกไปยังนอกประเทศ เพื่อเป็นเครื่องมือในการประกาศถึงความทันสมัยอารยะของประเทศ ดังมีรายงานข่าวว่า มีการแข่งขันระหว่างชาวสยามกับประเทศซึ่งเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศสดังนี้ “...เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม ผู้ว่าราชการจังหวัดท่าแขกในอินโดจีนของฝรั่งเศสได้เชิญพระยาศกตารักษ์และข้าราชการทุกแผนกในจังหวัดนครพนม มณฑลอุดร เข้าไปแสดงความสามัคคีมิตร ในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างคณะท่าแขกกับนครพนม...” ฟุตบอลได้กลายเป็น

เครื่องเชิดชูความศิวิไลซ์ของชาติสยาม ดังการเล่นฟุตบอลกับชาวต่างชาติในนัดประวัติศาสตร์ที่กรุงเทพฯ ปีพ.ศ. 2458 ที่เปรียบเสมือนการทำสงครามเชิงสัญลักษณ์ที่ประกาศศักดาเหนือชาวตะวันตก นอกจากนั้นการเดินทางไปเล่นที่เวียดนามในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็เป็นการพิสูจน์ถึงความศิวิไลซ์ในดินแดนต่างๆ ได้รับรู้ผ่านการเล่นกีฬาฟุตบอล

สำหรับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ณ สนามหลวง มีการแข่งขันฟุตบอลเพื่อการกุศลและเพื่อความสามัคคีระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เคยเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ต่อมากลายเป็นจุดเริ่มต้นของฟุตบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ และจัดขึ้นเป็นประจำเกือบทุกปีปัจจุบัน

สรุปได้ว่าผู้เล่นในยุคนี้มีความหลากหลายมากทั้งชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง ไม่ว่าจะ เป็น กษัตริย์ ข้าราชการ ข้าราชการ ทหาร นักเรียน นักศึกษา (แพทย์) จุฬา/ธรรมศาสตร์ รวมถึงชาวต่างชาติในพระนคร แต่ก็ปรากฏว่าจำนวนผู้เล่นชนชั้นสูงเริ่มมีน้อยลงกว่าเดิม นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าการก่อตั้งสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยและทีมชาติสยาม (ทีมชาติไทย) มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 รวมทั้งการเดินทางไปแข่งขันกับต่างประเทศ อย่างประเทศเวียดนาม ลาว (ท่าแขก) ได้ชี้ให้เห็นถึงความหมายเชิงสัญลักษณ์ของฟุตบอลที่สื่อสารในมิติของความทันสมัยไม่แพ้ประเทศใดๆ และชัยชนะที่ได้รับมานั้นก็เป็นการประกาศความยิ่งใหญ่ของประเทศในอีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นช่องทางเกิดพระเกียรติของพระมหากษัตริย์และประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในความสามารถในเวทีต่างประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เล่นในยุคราชสำนักสู่สามัญชน จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 14: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญลักษณ์ผู้เล่นยุคราชสำนักสู่สามัญชน

ความหมาย สัญลักษณ์	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ผู้เล่น	บุคคล/ทีมที่เล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้ชาย 2. ความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 3. คนที่ต้องการบริหารจัดการใจให้มั่นคง 4. คนที่การออกกำลังกาย 5. คนที่มีความชื่นชอบกิจกรรมกลางแจ้ง

ตารางที่ 14: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้เล่นนยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ต่อ)

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		6. คนที่ได้รับความสนุกสนานหยอกล้อ ฉันท์เพื่อนฝูง 6. คนที่แสดงความสามารถเทียบเท่าชาติ ตะวันตก 7. คนที่เชิดชูความศิวิไลซ์ของชาติสยาม 8. คนที่ได้รับเกียรติยศจากความเป็นทีม ชาติ 9. คนที่มีมิตรภาพ/ความสามัคคี 10. คนที่เป็นศัตรู 11. คนที่เล่นกีฬาอันตราย 12. คนที่มีความเสมอภาค 13. คนที่สุภาพบุรุษ/นักเลงฟุตบอล 14. คนที่ทำการแข่งขัน 15. คนที่ต้องการชัยชนะ/รางวัล 16. คนที่แสดงความสามารถต่อสายตา สตรี 18. คนที่แสดงความสามารถด้านฟุตบอล เพื่อหารายได้เพื่อการกุศล

2.1.6 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

ในด้านหนึ่งเสื้อผ้าคือที่สวมใส่เพื่อป้องกันความร้อน-หนาว หรือเพื่อปกปิดร่างกาย แต่ในอีกด้านหนึ่งเสื้อผ้า (รวมถึงเครื่องแต่งกายอื่นๆ เช่น รองเท้า หมวก ฯลฯ) สามารถให้ความหมายต่าง ๆ ได้ด้วยเช่นกัน

เสื้อผ้าของผู้ฟุตบอลเล่นสามารถสื่อสารความเป็นกลุ่มของตนเอง คาดคะเนว่าคงมีการสวมใส่เสื้อผ้าที่บ่งบอกถึงความเป็นทีมของตนเองมาก่อนหน้านี้บ้างแล้ว แต่เท่าที่มีหลักฐาน

พบว่า ผู้เล่นฟุตบอลเริ่มใช้สีเสื้อผ้าเพื่อบ่งบอกให้รู้ว่าตนเองสังกัดอยู่ในโรงเรียนใดมาตั้งแต่ในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 เช่น ในการรายงานการแข่งขันฟุตบอลโรงเรียนปี พ.ศ. 2452 ระหว่างโรงเรียนกล่อมพิทยากรและโรงเรียนมัธยมอุดมที่ว่า

อนึ่ง การแต่งตัวที่มาใช้เสื้อกางเกงตามธรรมดาด้วยกันทั้งสองฝ่ายนี้ แลดูปะปนกัน ไม่ทราบว่าเป็นใครเป็นใคร เป็นการยากแก่ผู้ตัดสินและให้โทษแก่ตนเอง คือ ส่งลูกบอลให้กันผิดตัวบ่อย ๆ ต่อไปควรจะมีความหมายหรือสีให้ผิดกัน ให้แลเห็นได้ถนัด เหมือนที่โรงเรียนอื่น ๆ เขาแต่งกันนั้นจะดีกว่า

นอกเหนือจากสีของเสื้อผ้าแล้ว รองเท้าฟุตบอลยังเป็นอุปกรณ์ที่ยังไม่แพร่หลายขณะนั้น ดั้งเดิมที่กีฬฟุตบอลโรงเรียนสวนกุหลาบที่ว่า “สมัยนั้น (รัชกาลที่ 6) การเตะฟุตบอลก็จะเตะกันเท้าเปล่า ไม่มีรองเท้าให้สวมใส่เหมือนปัจจุบัน” (สวนกุหลาบอนุสรณ์, 2499) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้คนส่วนใหญ่ในสมัยนั้นยังชินกับการเดินเท้าเปล่าอยู่ ดังนั้นเวลาที่เล่นฟุตบอลก็ใช้ความคุ้นเคยเดิมไปเล่นนั่นเอง ดังในการแข่งขันระหว่างทีมสมาชิกสปอร์ตคลับ (ราชกรีฑาสโมสร) กับทีมสมาชิกเสือปากทองพรานหลวงมีรายงานไว้ว่า

พวกสปอร์ตคลับนั้น เป็นฝรั่งนอกทั้งสิ้น แต่งตัวด้วยเสื้อขาว สวมกางเกงขาว สวมรองเท้าบูตอันน่ากลัว แลรูปร่างใหญ่หลายคน ฝ่ายกองพรานหลวงนั้น สวมเสื้อกางเกงสีเขียวอ่อน อย่างสีกองพราน สวมแต่ถุงเท้าเปล่า ไม่สวมรองเท้ามาก แลสวมสนับแข้งบ้างบางคน

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519: 258)

อย่างไรก็ตามรองเท้าก็เริ่มได้รับการยอมรับจากชนชั้นสูงมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่ก็มีเจ้านายหลายท่านที่สวมรองเท้าฟุตบอล เช่น หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร เป็นต้น

ในกติกาฟุตบอลนักเรียนของกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2469 ได้เริ่มมีการกำหนดความหมายเสื้อผ้าของผู้เล่นในลักษณะการแบ่งหน้าที่ โดยใช้ “สี” และ “หมายเลข” ข้างหลังเสื้อของผู้เล่นเป็นตัวบ่งบอก ตัวอย่างเช่น ในข้อบังคับหมายเลข 6 กำหนดไว้ว่า “คนรักษาประตูต้องใส่เสื้อที่มีสีแปลกตากว่าผู้เล่นหน้าอื่น” ได้กลายมาเป็นลักษณะเฉพาะตัวของการแต่งกายของผู้รักษาประตู นอกจากนั้นข้อบังคับหมายเลข 5 ว่าด้วย “จัดหมายเลขตามหน้าที่ของผู้เล่น กัดติดกับเสื้อทางด้านหลัง” การ “กัดติดหมายเลข” หมายเลขข้างหลังเสื้อเป็นสิ่งบ่งบอกหน้าที่ ในอดีตยุคบุกเบิกเริ่มต้นการแสดงความหมายในส่วนนี้จะตายตัว กล่าวคือ ผู้เล่นมีจำนวน 11 คน

โดยหมายเลข 1 ถึง 5 เป็นหมายเลขของผู้เล่นที่มีตำแหน่ง “หน้า” หรือ “คนหน้า” ส่วนหมายเลข 6 ถึง 8 เป็นหมายเลขของผู้เล่นที่มีตำแหน่งเป็น “ครึ่งหลัง” หรือ “คนครึ่งหลัง” และหมายเลข 9 ถึง 10 เป็นหมายเลขของผู้เล่นที่มีตำแหน่งเป็น “หลัง” หรือ “คนหลัง” ส่วนคนสุดท้ายจะเป็นคนโกล์หรือคนรักษาโกล์ (ผู้รักษาประตู) แต่ไม่ระบุหมายเลขหรือถ้ากำหนดก็จะเป็นหมายเลข 11⁹ (ซึ่งในสมัยนี้มีผู้เล่นเพียง 11 คนตายตัว ไม่มีผู้เล่นสำรอง) ซึ่งในยุคหลังๆ มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย โดยผู้เล่นหลายคนสวมใส่หมายเลขอื่นๆ ที่ไม่ใช่หมายเลข 1-11 และเล่นเป็นตัวจริง และมีผู้เล่นตัวสำรองไว้เพื่อเปลี่ยนตัวลงไปเล่นแทน

สำหรับในต่างจังหวัดก็ปรากฏหลักฐานว่ามีการกำหนดลักษณะเครื่องแต่งกายของผู้เล่นฟุตบอลไว้ในข้อบังคับของสโมสรฟุตบอลเป็นกรณีเฉพาะอีกด้วย (เนตรนภาพระกอบกิจ, 2545: 33 - 34) ตัวอย่างเช่น “ข้อบังคับนายสโมสรและการเป็นสมาชิกของสโมสรฟุตบอลนครศรีธรรมราช” ระบุเครื่องแต่งกายไว้ดังนี้ (ข้อมูลไม่มีการระบุช่วงเวลา แต่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอยู่ในสมัย รัชกาลที่ 6)

ข้อ 4 สมาชิกของสโมสรนี้ จะมีเครื่องหมายแต่งกายเป็นพิเศษ

1. เสื้อเชิ้ตสีเขี้ยวแก่ พับคอและข้อมือเป็นสีม่วงแก่ (สำหรับสวมเวลาเล่นฟุตบอลเท่านั้น)
2. เสื้อคลุม (blezel) สักหลาดสีเขี้ยวแก่ ชับในสีม่วงและพับข้อมือสีม่วง (สำหรับสวมได้ทั่วไปนอกจากการเล่นฟุตบอล เสื้อนี้ใครจะมีก็ได้ไม่มีก็ได้ไม่เป็นการบังคับ)
3. ผ้าพันคอสีเขี้ยวแก่กับสีม่วงสลับกันเป็นริ้ว ๆ เท่า ๆ กัน ริ้วหนึ่งกว้าง (สองเซ็นต์มิเตอร์ครึ่ง) (ผ้านี้ใครจะมีก็ได้หรือไม่มีก็ได้)
4. กางเกงไทยสีดำ
5. ถุงเท้าอย่างไม่มีขอบเหลือง
6. รองเท้าบู๊ต (ห้ามไม่ให้มีตาปูแหลมซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ผู้อื่น) โน้ต ถุงเท้าและรองเท้าเวลาเล่นจะสวมหรือมิสวมก็ได้ไม่ห้าม
7. หมวกมีสองชนิดคือ:

⁹ ฟุตบอลในยุคนี้สันนิษฐานจากการวางผู้เล่นน่าจะเป็นฟุตบอลที่เน้นเกมรุกเป็นหลัก ซึ่งถ้าเทียบกับแบบแผนการเล่นน่าจะเป็นแบบ 2 - 3 - 5

- 7.1 ตามปกติ ให้ใช้หมวกแค็บสักหลาดสีม่วง ที่หน้าหมวกให้มีรูปบอลปักด้วยไหมสีเขียว ข้างบนลูกบอลให้มีอักษรย่อนามมณฑลไขว้กันปักด้วยไหมสีเขียวแก่เหมือนกัน
- 7.2 พิเศษ ในเวลาเมื่อจะไปเล่นแข่งขัน สำหรับรางวัลของสโมสรคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทย ให้ใช้หมวกแค็บสักหลาดสีขาวตะเข็บสีม่วง ที่หน้าหมวกให้มีรูปบอลและอักษรย่อนามมณฑลเช่นเดียวกับข้อ ก.
- 7.3 ในอดีต ผู้ที่ได้รับหมวกพิเศษแล้ว ใช้หมวกนั้นได้ตลอดเวลาที่เป็นสมาชิกของสโมสรนี้ (หมวกเสื้อและผ้าพันคอ ให้ดูตัวอย่างที่สโมสรได้ทำไว้) (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ รัชกาลที่ 6 เลขที่ ศธ. 16/52, “สโมสรฟุตบอลมณฑลนครศรีธรรมราช ข้อบังคับ นายสโมสร และการเข้าเป็นสมาชิก”)

น่าสังเกตว่า รองเท้าที่กำหนดไว้เป็นพิเศษนั้น (ข้อ 6) เนื่องจากมีการนำรองเท้าที่มีพื้นเป็นตะปูแหลมที่ใช้สำหรับวิ่งนำมาใช้สวมใส่เพื่อเล่นฟุตบอลด้วย และเข้าใจว่ารองเท้าสำหรับเล่นฟุตบอลโดยเฉพาะเป็นอุปกรณ์ที่หายากในเมืองไทย เพราะต้องนำเข้าและคงจะมีราคาแพงมาก ดังนั้นรองเท้าจึงยังไม่จำเป็นมากนักในสมัยนั้น และมีการอนุโลมให้ไม่ต้องใช้รองเท้าก็ได้ สอดรับกับที่จิรัฐ จันทะเสน เล่าว่า ลูกบอลในสมัยรัชกาลที่ 6 ราคาประมาณนับร้อยบาท ส่วนรองเท้าจะส่งมาจากเมืองนอก (อังกฤษ) มาที่ละประมาณ 2 คู่ ซึ่งสันนิษฐานว่าราคาแพงกว่าลูกบอลมากพอสมควร (จิรัฐ จันทะเสน, สัมภาษณ์ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2553)

ในระหว่างรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ทีมชาติสยามจะใส่เสื้อสีแดงคาดขาว สวมกางเกงสีขาว และมี “ตราพระมหามงกุฎ” ติดอยู่ที่อกเสื้อด้านซ้าย เมื่อสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว คณะฟุตบอลแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยังคงใช้ตราพระมหามงกุฎประดิษฐ์บนเสื้อของนักฟุตบอลสยาม โดยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 มีการแข่งขันระหว่างชาติครั้งสำคัญของทีมชาติสยาม คือการเดินทางไปแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยผู้สำเร็จราชการของฝรั่งเศส ณ เมืองไซ่ง่อน ประเทศเวียดนาม เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2473 นับว่าเป็นการเตรียมทีมชาติสยามเพื่อการแข่งขันฟุตบอลตามคำเชิญของฟีฟ่า แต่ในที่สุดต้องยกเลิกความตั้งใจดังกล่าว เนื่องจากการต้องใช้จ่ายเงินของแผ่นดินเป็นจำนวนมากและการเดินทางไปทวีปอเมริกาใต้ ต้องใช้การเดินทางด้วยเรือเป็นเวลาอีกหลายเดือน ทำให้ทีมชาติสยามจึงมิได้เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลโลก ครั้งแรก (ค.ศ. 1930) ณ ประเทศอุรุกวัย

และเมื่อครั้งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการเปลี่ยนแปลงตราบนเสื้อของนักกีฬาทีมชาติฟุตบอลโดยให้มีเพียงตราสัญลักษณ์เป็นรูปธงไตรรงค์ เพียงอย่างเดียวทดแทนตราหมางกฎแบบเดิม แสดงให้เห็นว่าบนเสื้อทีมชาติได้เป็นพื้นที่แสดงทุนสัญลักษณ์แห่งพระมหากษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 แต่ต่อมาได้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยกลุ่มอำนาจใหม่อย่างจอมพล ป. พิบูลสงครามที่เป็นชนชั้นกลาง ได้เปลี่ยนแปลงโดยใช้ความเป็นชาติไทย (ธงไตรรงค์) เพื่อทดแทนและลดอำนาจสถาบันพระมหากษัตริย์ ที่เป็นกลุ่มอำนาจเดิม

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในยุคราชสำนักสู่สามัญชน จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 15: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญลักษณ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายยุค
ราชสำนักสู่สามัญชน

ความหมาย สัญลักษณ์	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
เสื้อผ้าเครื่อง แต่งกาย	ที่สวมใส่	<ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงเอกลักษณ์สื่อถึงทีม 2. แบ่งแยกความเป็นทีมที่เล่นหรือแข่งฟุตบอล 3. บ่งบอกหน้าที่ในการเล่น 4. สร้างความเป็นระเบียบมีมาตรฐาน 5. วัตถุประสงค์การยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตก 6. วัตถุประสงค์ ความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 7. วัตถุประสงค์ความน่ากลัว (รองเท้าบู๊ต) 8. วัตถุประสงค์อันตราย (รองเท้าตาปู) 9. การปรับเปลี่ยนให้เป็นแบบไทย (การไม่บังคับใส่รองเท้า ถุงเท้า) 10. การเทียบเท่าชาติตะวันตก 11. วัตถุประสงค์พื้นที่ช่วงชิงทุนสัญลักษณ์ (ตราที่ติดบนเสื้อทีมชาติ) 12. วัตถุประสงค์แสดงความเป็นชาติ/ชาตินิยม

2.1.7 ผู้ชม

จากประวัติศาสตร์ของฟุตบอลในเมืองไทยในช่วงแรก ๆ มิติการเป็นผู้ชมฟุตบอล จะจำกัดอยู่ในแวดวงคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีสถานะเป็นชนชั้นสูงในสังคม จากหลักฐานเท่าที่มีบันทึกถึงการเป็นผู้ชมอย่างเป็นทางการ “ทางการ” ครั้งแรกเกิดขึ้นที่ห้องสนามหลวงในเกมการแข่งขันระหว่างทีมศึกษาธิการกับทีมบางกอก ใน พ.ศ. 2443 และในการแข่งขันครั้งนี้ผู้ชมส่วนใหญ่ยังเป็นชาวต่างประเทศมากกว่าคนไทย (สิทธิ รัตนราชี่, 2540: 88)

จากที่กล่าวมาแล้วเห็นได้ว่า พัฒนาการของฟุตบอลในสยามจะเริ่มจากการสร้างผู้เล่นก่อน จากนั้นจึงส่งเสริมให้เกิดผู้ชมขึ้นมา ซึ่งจะเห็นว่าผู้ชมนั้นเริ่มเพิ่มมากขึ้นในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 โดยเฉพาะในการแข่งขันฟุตบอลระดับนักเรียนของกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2452 ตัวอย่างเช่น การแข่งขันระหว่างโรงเรียนกล่อมพิทยากับโรงเรียนเบญจมบพิตร มีการบันทึกไว้ว่า “...การเล่นวันนี้เป็นไปอย่างสนุก มีคนดูราวห้าร้อยเศษ หลวงบำเหน็จวรญาณ (พระยาโอวาทวร กิจ) (เหม ผลพันธ์) ซึ่งเป็นนักเลงคนหนึ่ง ได้นำพวกมาลัยสวมคอให้นายจำลองเป็นรางวัลด้วย พวงหนึ่ง...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519: 135) สิ่งที่น่าสนใจก็คือในรายงานการแข่งขันดังกล่าว เริ่มมีการบันทึก “สถิติ” จำนวนผู้ดูผู้ชม และยังมีรายงานอีกหลายครั้งว่ามีจำนวนผู้ชม 200 คนบ้าง 400 คนบ้าง กระทั่งมีถึง 2,000 คนเลยทีเดียว เช่น “...การเล่นในวันนี้เรียบร้อยดีมาก เมื่อโดนกัน ล้มก็ขอโทษแสดงความสุภาพต่อกัน คงเป็นเครื่องสอสนใจคนดูประมาณ 2,000 คน บ้างไม่มากก็น้อยเป็นแน่...” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519: 125)

นับแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จนิวัติพระนครหลังจากการสำเร็จการศึกษาใน พ.ศ. 2445 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากต่อวงการฟุตบอลสยาม สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การที่พระองค์ส่งเสริมสนับสนุนฟุตบอล ดังที่พระองค์ท่านทรงพระราชนิพนธ์ถึงกีฬาฟุตบอลไว้ตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าต้องขอแสดงตนว่า เป็นผู้หนึ่งซึ่งเห็นชอบด้วยกับการเล่นของอังกฤษชนิดนี้และมีความปรารถนาจะให้ได้แพร่หลายต่อไป...” (จิรัฎฐ์ จันทะเสน, 2543: 9)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ท่านเป็นทั้งผู้เล่นและผู้ชมพระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินประทับทอดพระเนตรการแข่งขันฟุตบอลเป็นพระราชกิจวัตรเสมอมา จากหนังสือเจ้าชีวิตของพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์มีข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดกีฬาฟุตบอล โดยจะเสด็จทอดพระเนตรการแข่งขัน ณ สนามเสือป่า อยู่เนืองนิตย์ (จิรัฎฐ์ จันทะเสน, 2543:28) ดังปรากฏว่าราษฎรเรียกชื่อการแข่งขันฟุตบอลพระราชทานถ้วยทองของหลวงกันทั่วไปว่า “ฟุตบอลหน้าพระที่นั่ง” เพราะเหตุว่าพระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรโดยลำดับแทบมิได้ขาด (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 120)

ในการแข่งขันฟุตบอลถ้วยทองของหลวงใน พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จทอดพระเนตรดังเช่นทุกครั้งที่ผ่านมา พร้อมด้วยเจ้านายหลายพระองค์ อาทิเช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ ที่ทรงแต่งพระองค์ด้วยเครื่องยศนายทหารเรือ นอกจากนั้นบรรดาผู้เข้าชมจำนวนมากที่สวมใส่สวมหมวก และมีผ้าเช็ดหน้า อันบ่งบอกถึงสถานะความเป็นชนชั้นสูงในสังคมสมัยรัชกาลที่ 6 ได้ส่วนหนึ่ง ดังที่ปรากฏในโคลงที่ว่า “เสียงแซ่ตบมือมี หมวกแกว่ง” (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 122)

ในห้วงเวลาที่มีการแข่งขันฟุตบอลถ้วยทองของหลวง เป็นช่วงที่ชาวสยามตื่นตัวและให้ความสนใจกับฟุตบอลรายการดังกล่าว ดังที่หลวงกายวิภาคบรรยาย (แถม ประภาสวัต) เขียนบรรยายไว้ตอนหนึ่งว่า “แต่วัน แต่วัน ไปดูการแข่งขันฟุตบอลถ้วยทอง ถ้วยทองเป็นของราชา ถ้าใครชนะจะได้รับถ้วยทอง” (สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 144)

การแข่งขันถ้วยทองของหลวงเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2458 มีผู้เข้าชมประมาณ 8,000 คน (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 67) และที่น่าสนใจก็คือ พระราชเทวี พระพันปีหลวงเสาวภาผ่องศรี ในรัชกาลที่ 5 เสด็จทอดพระเนตรด้วย และทรงซักถามถึงวิธีการเล่นอยู่ตลอดเวลา แสดงความจริงให้เห็นว่าทรงสนพระทัยการเล่นกีฬา แต่มีอาจแสดงออกได้ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 122) แม้ฟุตบอลจะได้รับความนิยมมากขึ้นในสังคมไทย แต่ก็ยังเป็นพื้นที่ที่จำกัดไว้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น แม้กระทั่งสุภาพสตรีชนชั้นสูงก็สามารถมีส่วนร่วมกับการฟุตบอลได้บ้าง ในฐานะผู้เข้ามาชมเท่านั้น

อีกทั้งในการแข่งขันถ้วยทองของหลวงครั้งนี้มีการเก็บค่าชมเป็นครั้งแรก ซึ่งอัตราการเก็บค่าเข้าชมจะเป็นไปตามตำแหน่งที่นั่ง โดยกำหนดไว้ดังนี้

ชั้นที่ 1 นั่งเก้าอี้ ระหว่างกลางสนาม 1.00 บาท

ชั้นที่ 2 นั่งอ้อมจันทร์ ระหว่างกลางสนาม 50 สตางค์

ชั้นที่ 3 รอบเส้นข้าง และเส้นโกล์ทางเหนือ 10 สตางค์

สำหรับพลทหาร พลตระเวน พลตำรวจ ลูกเสือ และนักเรียนในเครื่องแบบเก็บ 1 สตางค์ (สิทธิ รัตนราช, 2540: 22) ราคาเข้าชมและตำแหน่งที่นั่งในสนามดังกล่าวในด้านหนึ่งได้สะท้อนความหมายการจำแนกแยกแยะสถานภาพ ศักดิ์ฐานะ และอำนาจของผู้เข้าชม ส่วนอีกด้านหนึ่งน่าจะเป็นเรื่องค่านิยมใหม่ในการจับจ่ายเพื่อซื้อความบันเทิง

การเรียกเก็บค่าชมจากผู้ดู สะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมการชมฟุตบอลกำลังเป็นที่แพร่หลาย ฟุตบอลได้รับความนิยมจนสามารถเก็บค่าชมเพื่อแสวงหารายได้ หรือกล่าวให้ชัดเจน

ขึ้นก็คือฟุตบอลเริ่มเป็นสินค้าความบันเทิง เพราะคนดูยินดีจะเสียค่าชมเพื่อให้ได้มาซึ่งความเพลิดเพลิน อย่างไรก็ตามการเก็บค่าชมในช่วงนี้กลายเป็นพื้นที่ที่แบ่งแยกไว้สำหรับคนชั้นสูงและกลางของสังคมด้วยข้อจำกัดในเรื่องค่าเข้าชมที่สูง คนธรรมดาสามัญอาจไม่สามารถจ่ายได้ (แต่สำหรับเด็กนักเรียนที่จ่ายถูก ก็จะถูกจัดแบ่งไปอยู่ในบริเวณเฉพาะ ไม่สามารถมาปะปนกับชนชั้นสูงได้) การชมฟุตบอลจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการชมการแสดง มหรสพต่าง ๆ กลายเป็นค่านิยมใหม่ที่ยินดีเสียค่าใช้จ่ายเงินเพื่อแสวงหาความสำราญ ซึ่งแตกต่างไปจากสังคมสมัยก่อนหน้าที่ต้องอดทนรอคอยความสำราญที่ไม่ต้องเสียค่าชมจากงานบุญ งานพิธีต่าง ๆ

การแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติระหว่างคณะฟุตบอลสยาม (ทีมชาติสยาม) กับทีมสปอร์ตคลับนั้น มีบัตรขายรองจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 125 - 126) สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในกีฬาฟุตบอลที่แพร่หลายได้เป็นอย่างดี

“โคลงฟุตบอล”

ปางนี้ ความก็กักอง	โนนคร
อะไรจะสู้ “ฟุตบอล”	เล่าเนื้อ
ไทยฝรั่งแจ่มจันมอญ	หลายชาติ
ดูเล่นคุยเอื้อเอื้อ	สนุกล้ำเลยฝัน
ลู่วันฤกษ์เสริจสร้าง	สโมสร
คือ “ราชกรีฑา” ขจร	ชื่ออ้าง
ก็มีเล่นฟุตบอล	เป็นพิเศษ
ถึงกับแบ่งกัห้างร้าน	ปิดให้บางสถาน

จากโคลงฟุตบอลดังกล่าว นอกจากเป็นการยืนยันถึงความนิยมในกีฬาฟุตบอลสมัยนั้นแล้ว ยังพบว่ามีความหมายในแง่ความสนุกสนานบันเทิงสำหรับผู้ชมไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใดก็ตาม จนกระทั่ง “แบ่งกัห้างร้าน” ในบางที่ยังต้องปิดเพื่อเปิดทางให้คนทำงานได้เข้าไปมีส่วนร่วม ชาวฝรั่ง ชาวจีน ชาวมอญ ไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใด ๆ ก็ตามก็เข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเสมอภาคเช่นเดียวกับคนไทย

เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของผู้ชมได้สื่อสารความเป็นตัวตนและกลุ่มที่สังกัดได้นอกจากนั้นหมวกและผ้าเช็ดหน้ายังสามารถเป็นตัวบ่งบอกถึงสถานภาพทางชนชั้นตนเองได้อีกด้วย ดังข่าวการแข่งขันฟุตบอลระหว่างทีมชาติสยามกับทีมราชกรีฑาสโมสรเมื่อวันที่ 23

พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 โดยเฉพาะการเชียร์ของผู้ตีสมัยนั้นที่เป็นไปอย่างสุภาพ เสียงคนดูตบมือ การแกว่งหมวก และผ้าเช็ดหน้าที่โยนแสดงความยินดีรอบสนาม การเล่นเกมจับทีมิตร

ในยุครัชกาลที่ 6 ฟุตบอลยังกลายเป็นสื่อกลางในการบ่มเพาะสอนใจผู้ดูให้มีความเป็นสุภาพบุรุษที่มีน้ำใจนักกีฬาด้วย เช่น ในกรณีการแข่งขันฟุตบอลโรงเรียนระหว่างโรงเรียนปทุมคงคากับอุดม มีรายงานถึงความประพฤติของผู้ชมที่ไม่สุภาพ กล่าวคือ

ในการเล่นคราวนี้ เรียบร้อยดีกันทั้งสองฝ่าย... แต่น่าติคนดูอยู่บ้าง ที่ออกเสียงปลาดอาจชวนให้คนเล่นปั่นเพื่อนได้ ผู้จัดรายงานนี้ขอเตือนว่า พวกเราที่อยู่นอกวง ควรรักษาภิรยาให้ดี ถึงไม่ใช่ผู้เล่นก็เป็นนักเลงดู ควรทำใจให้เป็นนักเลงจริงสักหน่อย ว่าเงิ ชมเวลาที่เขาเตะลูกเก่ง ๆ น่าดูก็ควรอยู่ แต่ว่าเงิหัวเงะเงาะเวลาเขาโดนกันล้มไม่เข้าที่ ไม่ใช่ผู้เล่นเป็นแน่

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกทวี เกิดแก้ว, 2531: 30)

นอกจากนั้นยังปรากฏว่ามีบทความเรื่องจรรยาผู้เล่นและผู้ดูฟุตบอลของ “ครูทอง” ซึ่งเป็นนามปากกาของเจ้าคุณพระยาโอวาทวรภิกข (เหม ผลพันธิน) ใน พ.ศ. 2457 ได้สะท้อนให้เห็นว่าการชมฟุตบอลก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษนักกีฬาให้กับผู้ชมได้ดังนี้

จะเป็นพวกข้างใดข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็ได้หรือผู้ดูเป็นของกลางจริง ๆ แต่ไม่ควรที่จะมีกริยาวาจาสื่อให้เห็นว่าตนทุกจริตประการใดประการหนึ่ง เช่น บอกให้ผู้เล่นโดนผิดกติกา หรือเงาะแย้ศัตรู ในเวลาล้มหรือเตะผิดหรือแพ้ จะช่วยด้วยการบอกที่ดีหรือทำทางก็ดี ไม่เป็นการห้ามปราม เช่น บอกให้เตะไกล บอกให้หลบบอกเตะแรง ให้นำให้ตาก็ได้ การผิดกติกาของการเล่น บางคราวผู้ดูบางคนที่เป็นฝ่ายพวกเล่น มักจะส่งเสริม คนชนิดนี้ได้ชื่อว่า ไม่ใช่ผู้เล่น

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกทวี เกิดแก้ว, 2531: 22)

และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ฟุตบอลเริ่มกลายเป็นเครื่องมือในการพนัน กล่าวคือมีการนำผลแพ้ชนะในการแข่งขันฟุตบอลมาใช้เพื่อการพนันขั้นต่อ ซึ่งพระองค์ได้ใช้นามแฝงว่า “อัศวพาหุ” แสดงความคิดเห็นผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อเตือนสติผู้ชมไม่ให้หลงใหลไปกับการพนันชนิดใหม่ดังนี้

ข้าพเจ้าได้เคยนึกเสียใจมานานแล้วที่รู้สึกว่าการพนันดูเป็นของที่เข้าเลือดชาว
ไทยเราเสียจริง ๆ จนน่าอนาถใจ... เมื่อเริ่มมีการเล่นฟุตบอลสำหรับรางวัลถ้วย
ทองข้าพเจ้าหวังอยู่ว่าจะได้เห็นการเล่นอย่างสนุกเกิดขึ้นในเมืองไทยอย่างหนึ่ง
ซึ่งจะไม่มีมีการพนัน พร้อมด้วยผลร้ายต่าง ๆ แห่งการพนัน...แต่ครั้งเมื่อเริ่มเล่นไป
ได้หน่อยก็มีข่าวกระทบหูข้าพเจ้ามากขึ้นทุกที ว่ามีการพนันต่อรองกันอย่างมาก
ๆ เช่น มีราย 1 หนึ่ง พนันเอาเบียร์ 1 ขวดต่อ 10 หนีบ ว่าพวกนักเรียนนายเรือจะ
ชนะตั้งนี้เป็นต้น เมื่อพนันอย่างรุนแรงเช่นนี้ก็ไม่น่าเป็นการอัศจรรย์อันใด ที่ผู้แพ้
พนันจะต้องโกรธเคือง จนล้มความเป็นนักเลงกรีฑาและสมบัติผู้ดี!...
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าหวังใจว่า บรรดาคนไทยที่ชอบดูฟุตบอลในเชิงนักเลงกรีฑา
แท้ๆ จะช่วยเบ่งเสียงให้ดังพร้อมกัน ตีเตือนคนที่จะมาเอาสนามฟุตบอลเป็น
บ่อนหรือที่ชุมนุมชองจรจัดและนักเลงหัวไม้ ถ้าไม่ตัดรอนเสียแต่เดี๋ยวนี้ ในไม่ช้า
จะไม่ได้ดูฟุตบอลดีจริง ๆ

(สจข. ร. 6 น. 20. 18/45 “ระวังผีพนันจะสิงคนดู”)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ชมในยุคราชสำนักสู่สามัญชน จึงสะท้อนถึง
ความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 16: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้ชมยุคราชสำนักสู่สามัญชน

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ผู้ชม	ผู้ที่ชมการเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนที่ต้องการความสนุกสนาน 2. คนที่ยอมรับในวัฒนธรรมตะวันตก 3. คนที่เป็นนักเลงดู / สุภาพบุรุษผู้ชม 4. คนดูที่เป็นผู้หญิง 5. ความนิยมในฟุตบอล 6. ความหลากหลาย (ฝรั่ง จีน มอญ ไทย ผู้ใหญ่ เด็ก ทหาร สตรี) 7. เริ่มมีนัยเชิงการค้า 8. เริ่มเป็นสินค้าบันเทิง

ตารางที่ 16: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาณผู้ชมยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ต่อ)

ความหมาย สัญญาณ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		9. แสดงความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 10. เริ่มเป็นสินค้าบันเทิง 11. คนที่เล่นการพนัน

2.1.8 วิธีการเชียร์

ดังที่กล่าวมาบ้างแล้วในส่วนของผู้ชมว่าในด้านหนึ่งเสื้อผ้า (รวมถึงเครื่องแต่งกายอื่น ๆ เช่น รองเท้า หมวก ฯลฯ) สามารถให้ความหมายที่บ่งบอกถึงชนชั้นและฐานะทางสังคมได้เป็นอย่างดี ทำนองเดียวกับวิธีการเชียร์ฟุตบอลก็สามารถเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งชี้สถานภาพทางสังคมของผู้เชียร์ได้เช่นเดียวกัน

ในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างโรงเรียนนายเรือกับกรมเสื่อป่าม้าหลวง หนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวเป็นโคลงสี่สุภาพไว้ว่า

ตั้งนับผู้ที่ได้	ทฤษฎี
ย่อมจะเป็นสักขี	อยู่แล้ว
เสียงแซ่ตบมือมี	หมวกแกว่ง
แสนสนุกนี้ดูสองแก้ว	กลั่นลู้กลางสนาม

จากโคลงดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเชียร์ฟุตบอลในสมัยนั้นเป็นไปอย่างสุภาพเรียบร้อย โดยผู้ดูผู้ชมต่างก็ตบมือ แกว่งหมวก นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์รายวันกรุงเทพฯ เดลิเมต์ได้เสนอข่าวการแข่งขันฟุตบอลนัดสำคัญเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 ระหว่างทีมชาติสยามกับทีมชาติกรีซที่สนามมอสรอย่างละเอียด โดยเฉพาะการเชียร์ของผู้ดีสมัยนั้นที่เป็นไปอย่างสุภาพ เสียงคนตบมือ การแกว่งหมวก และผ้าเช็ดหน้าที่ยืนแสดงความยินดีรอบสนาม การเล่นแบบฉันทมิตร

ชาติไทย ไชโย: ได้มีการแข่งขันเล่นชิงชัยในระหว่างพวกไทยคัดเลือกร่วมสมาชิกของราชกรีฑาสโมสร คัดเลือกที่สนามกรีฑา ประทุมวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6: ผู้วิจัย) เสด็จทอดพระเนตร ...พอเวลาบ่าย 4 โมงเศษ ชุดไทยอันแต่งกายด้วยเสื้อกางเกงขาวแดง ได้ย่างเท้าเข้าสู่สนามด้วยความองอาจเสียงตบมือให้เกียรติยศแลหวังแห่งความสามารถกันรอบสนาม เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน...เสียงคนตบมือ แกว่งหมวก แลผ้าเช็ดหน้าโยน แสดงความยินดีกันรอบสนาม... พอบ่าย 5 โมง 45 นาที ผู้ตัดสินก็เป่านกหวีดเลิก ฝ่ายผู้แข่งขันข้างราชกรีฑาสโมสรได้ร้องฮิปๆ ฮูเร่ๆ สำหรับเป็นเกียรติต่อฝ่ายชนะ คนดูจึงได้ร้องไชโยขึ้นแข่งแข่ง แลตบมือกันสนั่นหวั่นไหวหลายนาทีกว่าจะหยุด... ในระหว่างพระราชทาน เสียงไชโยแลตบมือไม่หยุดหย่อน เป็นการแสดงความรื่นเริงแลยินดี ถ้าอย่างเท่าก็ต้องว่า เสียงโห่ร้องก็ก้องกังวาน สะท้อนแบบพสุธาจะคว่ำ การเล่นวันนี้ เล่นกันอย่างเรียบร้อยสุภาพฉันทมิตรจิตร

(กรุงเทพฯ เดลิเมล์ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458)

อย่างไรก็ตามในการแข่งขันนัดที่ 2 ระหว่างทีมชาติสยามกับทีมราชกรีฑาสโมสร กลับมีการกระทบกระทั่งรุนแรง ถึงกับหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ เขียนวิจารณ์ว่าสาเหตุดังกล่าวนี้เกิดมาจาก “ผู้ดูยั่วให้ผู้เล่นบังเกิดโทสะ”

การเล่นในวันนี้ในขั้นแรกก็เรียบร้อยดี แต่ต่อมาออกจะรุนแรงขึ้นทุกที... ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ดูยั่วให้ผู้เล่นบังเกิดโทสะขึ้นก็เป็นได้ เพราะพวกที่ยืนดูอยู่รอบสนาม 3 ด้านนั้น ร้องให้ทำและเหยียดแขนข้างหนึ่งอยู่ตลอดเวลา ส่วนริเฟอริ (กรรมการ) ก็ได้รับวจาอันไม่เสนาะโศตร (โศต) เต็มที่และมีการฮาปากันไม่เลิก ซึ่งเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งเพราะเป็นการเล่นเฉพาะหน้าพระที่นั่ง แลชิงไชยสำหรับชาติ... อนึ่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จกลับแล้ว คนดูบางพวกได้รวนใหญ่ มีบางคนถึงกับแสดงกิริยาหยาบเข้าไปผลักไล่ชาวต่างประเทศ และมีหญิงผู้ดีต่างประเทศ 1 คนถูกดูหมิ่นต่อหน้าสามีและเพื่อนฝูง ถ้าต่อไปมีการแข่งขันเช่นนี้บ่อย ๆ แลผู้ดูบางพวกประพฤตินี้ไปอีก แทนที่จะเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานแล้วจะกลายเป็นเชื้อสำหรับก่อความวิวาทระหว่างผู้ดูด้วยกัน ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดายมาก

เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสนามฟุตบอลครั้งนี้ ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนในการชมและเชียร์การแข่งขันฟุตบอล โดยผู้ที่แสดงกิริยาอย่างสุภาพเรียบร้อยและ

ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกและมีวินัยในการควบคุมร่างกาย จะเป็นลักษณะของความเป็นชนชั้น “ผู้ดี” ส่วนผู้ชมบางคนที่มี “ยินดี” และให้รางวัลแสดงความไม่พอใจ เยาะเย้ยถากถางด้วยท่าทางอันหยาบคายและถ้อยคำที่ไม่สุภาพ อีกทั้งการใช้ความรุนแรงหรือการใช้กำลังจะกลายเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น วิธีการเชียร์ในยุคราชสำนักผู้สามัญชน จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 17: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะวิธีการเชียร์ยุคราชสำนักผู้สามัญชน

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
วิธีการเชียร์	วิธีการแสดงออกของผู้ที่เข้าชมการเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. การแสดงออกถึงความบันเทิง สนุกสนาน 2. การแสดงออกการชมในสงคราม จำลอง 3. การแสดงออกถึงความสุภาพ 4. การแสดงออกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 5. การแสดงออกถึงการขู่ขู่ 6. การแสดงออกที่เป็นเชื้อต่อกระทะเลาะวิวาท 7. การแสดงออกเพื่อสื่อสารความเป็นตัวตน/กลุ่ม 8. การแสดงออกถึงความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น

2.1.9 เป้าหมาย

กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการได้จัดให้มีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างนักเรียนขึ้นเป็นปีแรก คือ พ.ศ. 2444 ได้มีการระบุถึงเป้าหมายในการจัดการแข่งขันไว้ว่า “ฟุตบอลล์ เป็นการเล่นที่เป็นพลศึกษาส่วนหนึ่ง” อีกทั้งได้กำหนดคติธรรมสำหรับครูและนักเรียนในโรงเรียน (สวัสดี เลขยานนท์, 2520) ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการแข่งขันไว้ 4 ประการคือ (สุนทร แม้นสงวน, 2532) คือ ผู้เล่นจะต้องยึดคติธรรม 4 ประการ คือ ใจนักเลง, สามัคคี, อัจฉาญ และขันติ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2450 กระทรวงธรรมการได้กำหนดวัตถุประสงค์เพิ่มเติมคือ เพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของร่างกายและความยุติธรรมในการแข่งขัน ดังปรากฏในวัตถุประสงค์ครั้งนี้ว่า เป็นการแข่งขันเพื่อฝึกสร้างกำลัง ความกล้าหาญ สามัคคี และความยุติธรรม (สิทธิ รัตนราชี่, 2540: 13)

เห็นได้ว่าเป้าหมายของการเล่นฟุตบอลได้เริ่มต้นจากความบันเทิงของชาวตะวันตก ต่อมาจึงกลายเป็นการเล่นที่บ่งบอกถึงความทันสมัยของชนชั้นสูงจำนวนหนึ่ง จากนั้นในช่วงปลายยุคราชสำนักฟุตบอลจึงได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างให้นักเรียนมีความแข็งแรง มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา และสามารถทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

นอกจากฟุตบอลที่เรียนกันในระดับนักเรียนแล้ว ยังมีการแข่งขันฟุตบอลสำหรับครูที่เริ่มมีตั้งแต่ พ.ศ. 2452 นั้น กรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการได้วางวัตถุประสงค์ไว้เพื่อให้ครูได้มีกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงน้ำใจของผู้เล่นที่มีต่อกันเป็นสำคัญ อีกทั้งเพื่อให้ครูได้เป็นผู้ชำนาญในการเล่นสำหรับได้ไปฝึกซ้อมนักเรียนต่อไปด้วย (สิทธิ รัตนราชี่, 2540: 15, สวัสดี เลขยานนท์, 2520: 89)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 บุคคลสำคัญท่านหนึ่งมีบทบาทอย่างมากในการวางรากฐานการศึกษาและพลศึกษาก็คือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (ครูเทพ) ท่านมีความเชื่อพื้นฐานว่าการพลศึกษาและการกีฬา (รวมถึงฟุตบอลด้วย) นั้นจะเสริมสร้างคุณลักษณะของควมมีน้ำใจนักกีฬาในทางมีระเบียบวินัย เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ เคารพและปฏิบัติตามกฎกติกา รู้จักแพ้ รู้จักชนะ ดังปรากฏในบทกวีต่าง ๆ ของท่าน อาทิเช่น บทกวี “แฟร์เพลย์” ได้ประพันธ์ไว้ดังนี้ (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี อ้างถึงในวิโรจน์ วงษ์ทนต์, 2530: 126)

โปรดให้ฉันรู้จัก

รักษากติกาการเล่น

เพื่อฉันจักได้ไม่เป็น
 คนเห็นแก่ตัวชั่วช้า
 อนึ่งโปรดหัดฉันให้เชี่ยวชาญ
 ในเชิงชิงชัยทั้งผอง
 แต่ครั้งถึงคราวฉันต้อง
 พ่ายแพ้ให้ฉันแพ้เป็น

หรือคติพจน์ของครูเทพ ที่ว่า “น้ำใจนักกีฬาอยู่ที่หัวใจ ไม่ใช่อยู่ที่ลำแข้ง” (กนกาวดี เกิดแก้ว, 2531: 14) ที่สะท้อนนัยว่าชัยชนะอาจไม่สำคัญเท่าความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

หรือบทกวีของครูเทพที่ให้ “เคารพเชื่อฟังผู้ตัดสิน” (กนกาวดี เกิดแก้ว, 2531: 17)

คำนมตีผู้	ตัดสิน
นักกีฬาดีฉิน	ชั่วช้า
ชอบมิชอบกัน	ยอมอย่างนักกีฬา
ตั้งท่านฟังท่านถำ	ตั้งนี้มีวินัย

หรือบทกวีของครูเทพที่สะท้อน “ความยุติธรรม” (กนกาวดี เกิดแก้ว, 2531: 17)

ในอันเอาเปรียบไซ้	ไม่มี
ขอยุติธรรมที่	เถอะเนื้อ
จริงถ่าเล่นก็ดี	ไต่แปลก
จริงอย่าเป็นเล่นเก้อ	เล่นเพื่อ พาลจริง

หรือส่วนหนึ่งในบทกวีของครูเทพที่ว่า “ไทยเทศทุกเพศชั้น ชอบเชื่อนักกีฬา” (กนกาวดี เกิดแก้ว, 2531: 18) ก็สะท้อนให้เห็นว่าสังคมยุคนั้นต้องการบุคคลที่เป็นสุภาพบุรุษนักกีฬา

แต่ตัวบทที่มีความหมายสนับสนุนให้เล่นกีฬาสากล สะท้อนให้เห็นถึงการประกอบสร้าง ความหมายว่ากีฬาตะวันตก (สากล) เป็นเครื่องมือในการทำให้เป็นคนหรือพลเมืองอย่างแท้จริงที่มีความสมบูรณ์ทางด้านร่างกายและมีคุณธรรมด้านจิตใจ มีน้ำใจเป็นนักกีฬาที่สมบูรณ์มากที่สุดของครูเทพก็คือ บทเพลงกราวกีฬา (กนกาวดี เกิดแก้ว, 2531: 19)

พวกเรานักกีฬา ใจกล้าหาญ

เชี่ยวชาญชิงชัย ไม่ย่อถอย

คราวชนะรุกใหญ่ ไม่รีรอ	คราวแพ้ก็ไม่ท้อ กัดฟันทน
สร้อย สีม สีม สีม สีม สีม กีฬา กีฬา เป็นยาวิเศษ	
ฮ้า ฮ้า ฮ้า กีฬา กีฬา เป็นยาวิเศษ	
แก้กองกิเลสทำคนให้เป็นคน ผลของการฝึกตน เล่นกีฬาสากล ตาล้า ล้า	
ร่างกายกำยำ ล้าเลิศ	กล้ามเนื้อก่อเกิด ทุกแห่งหน
แข็งแรงทรหด อุดทน	ว่องไวไม่ย่น ระยอใคร
สร้อย	
ใจคอมั่นคงทรงศักดิ์	รู้จักทีหนทีได้
รู้แพ้รู้ชนะรู้ภัย	ไว้ใจได้ทั่วทั้งรักชัง
สร้อย	
ไม่ชอบเอาเปรียบเฉียบแข่งขัน	สู้กันซึ่งหน้าอย่าลับหลัง
มีส่วนตัวเบือเหลือกำลัง	เกลียดชังการเล่นเห็นแก่ตัว
สร้อย	
เล่นรวมกำลังกันทั้งพวก	เอาชัยสะดวกมิใช่ชั่ว
ไม่ว่างานหรือเล่นเป็นไม่กลัว	ร่วมมือกันทั่วก็ ไชโย

การแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติหรือระหว่างทีมชาติสยามกับทีมสपोर्टคลับ มีเป้าหมายโดยใช้ฟุตบอลเป็นสื่อเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างชาติ แต่อีกด้านหนึ่งก็สื่อสารเพื่อสร้างให้เกิดการยอมรับในชาวตะวันตกอีกด้วย

ในสมุกระเบียบการแข่งขันได้ระบุถึงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการจัดการแข่งขันเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งสรุปเป็นภาษาไทยได้ดังนี้ (สิทธิ รัตนราชสี, 2540: 21-22) “ด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สังเกตเห็นว่าประชาชนชาวสยามในวันหนึ่งๆ ไม่ค่อยได้มีโอกาสที่จะได้ทำกิจกรรมเพื่อสุขภาพและนันทนาการ ซึ่งก่อให้เกิดการบาดเจ็บทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ อันอาจทำให้ประชาชนชาวสยามอ่อนแอ ก็จะส่งผลให้สังคมประเทศสยามอ่อนแอตามไปด้วย จากเหตุผลดังกล่าวนี้พระองค์จึงได้จัดการแข่งขันฟุตบอลขึ้น

ในการแข่งขันฟุตบอลรายการถ้วยทองของหลวงใน พ.ศ. 2458 ถือได้ว่าเป็นกีฬา รายการแรกที่มีการเก็บค่าผ่านประตู ซึ่งรายได้ทั้งหมดตลอดการแข่งขัน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 6,049.95 บาท ซึ่งรายได้ดังกล่าวนี้คณะกรรมการผู้จัดการแข่งขันได้มอบเป็นสาธารณกุศลให้กับสถานกาชาดและราชนาวิสมาคม (จิรัฐ จันทะเสน, 2543: 17)

ใน พ.ศ. 2477 - 2478 มีการแข่งขันในระดับอุดมศึกษาครั้งแรก ระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสนับสนุนให้

กีฬาฟุตบอลแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในหมู่นิสิตนักศึกษา และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างสถาบัน อีกทั้งยังนำเงินรายได้ไปช่วยการกุศลหรือทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมอีกด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป้าหมายในยุคราชสำนักสุโขทัย จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 18: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเป้าหมายยุคราชสำนักสุโขทัย

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
เป้าหมาย	สิ่งที่ได้รับจากเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใจนักเลง สามัคคี อาภหาญ ชั้นดี 2. ฝึกสร้างกำลัง กล้าหาญ ยุติธรรม 3. มีระเบียบวินัย 4. กิจกรรมฝึกผ่อนคลาย 5. ฝึกฝนความชำนาญ 6. ฝึกซ้อมนักเรียน 7. เป็นคนน่าไว้วางใจ/ไม่เอาเปรียบ/ไม่เห็นแก่ตัว/ไม่เป็นคนพาล/ไม่ทอดทิ้ง 8. กิจกรรมเพื่อสุขภาพและนันทนาการ 9. รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักอภัย 10. ยุติธรรม 11. สังคมที่ทันสมัย 12. การยอมรับในประเทศตะวันตก 13. การสร้างคนให้แข็งแรง / สร้างประเทศให้เข้มแข็ง 14. สร้างความเป็นทีมเวิร์ค / สามัคคี 15. การแข่งขันและชัยชนะ 16. นำรายได้ไปใช้ในการกุศล 17. ความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น

กล่าวโดยสรุปจากสัญญาของฟุตบอลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคแห่งราชสำนักผู้
 สามัญชนนี้ ได้ประกอบกันขึ้นเป็นชุดสัญญาในฟุตบอล เพื่อสื่อสารความหมายบางอย่างสู่การรับรู้
 ของผู้คนในสังคม ซึ่งความหมายของฟุตบอลที่ผู้วิจัยได้จากการวิเคราะห์พัฒนาการของการเกิดขึ้น
 ของฟุตบอลในสังคมไทยในยุคราชสำนักผู้สามัญชนหรือยุคที่สองของฟุตบอลในสยามประเทศนั้น
 เกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องสัมพันธ์หรือเรียงกันของ “ชุดสัญญา” ต่าง ๆ ซึ่งจะทำการส่ง สื่อสารหรือ
 ควบคุมความหมายหลัก (ความหมายโดยอรรถ) ว่าฟุตบอลคือกีฬาประเภทหนึ่งที่แบ่งผู้เล่นเป็น
 สองฝ่าย อย่างไรก็ตามความหมายที่เกิดขึ้นยังมีอีกหลายความหมาย ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะ
 ของความหมายโดยนัยเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กันด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน

ชุด สัญญา (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญา
	สัญญา (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
1.กติกา	ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเล่นฟุตบอลให้เป็นระเบียบ	1. การแข่งขัน 2. เครื่องหมายแห่งชัยชนะ 3. ข้อกำหนดในการลงโทษ 4. ข้อกำหนดเพื่อมาตรฐาน 5. ข้อกำหนดที่สร้างยุติธรรม 6. อำนาจที่เหนือกว่าในการกำหนดกฎกติกาของฟุตบอล 7. การต่อสู้ทางชนชั้น (มี/ไม่มีกติกา)	ข้อกำหนดเพื่อควบคุมฟุตบอลให้เป็นมาตรฐานโดยที่แบ่งแยกการเล่นเป็นแบบอาชีพหรือสมัครเล่นเน้นความเป็นกีฬาที่ต้องแข่งขันเพื่อชัยชนะภายใต้ความยุติธรรมและมีบทลงโทษสำหรับผู้เล่นที่ทำผิดกติกา

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		8. กีฬาผู้ใหญ่ 9. บ่มเพาะความเป็น นักกีฬาที่ดี 10. แบ่งแยกสถานภาพ คนเล่นระหว่าง อาชีพ กับสมัครเล่น 11. แสดงความเป็น สากล 12. การเป็นส่วนหนึ่ง ของโลก/การปรากฏตัว ในระดับนานาชาติ 13. การตกอยู่ในการ ครอบงำขององค์กร ฟุตบอลต่างประเทศ	
2. ลูกฟุตบอล	วัตถุรูปทรงกลมที่ใช้ เป็นอุปกรณ์ในการเล่น ฟุตบอล	1. วัตถุที่เป็น เครื่องบ่งชี้ สถานภาพทาง เศรษฐกิจของผู้เล่น 2. วัตถุแสดงชนชั้น ของผู้เล่น 3. การปรับประสานสู่ ความเป็นไทย 4. เริ่มเป็นสินค้าชนิด หนึ่ง	วัตถุที่เป็นสินค้าสำหรับ ใช้ในการเล่นชนิดใหม่ มี ความทันสมัยบ่งบอกถึง สถานะทางชนชั้นของผู้ เล่น

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		5. วัตถุที่มีลักษณะเฉพาะที่ใช้มือได้บางกรณี (ผู้รักษาประตู)	
3.กรรมาการ ผู้ตัดสิน	ผู้ดูแลและควบคุมการแข่งขันให้เป็นไปตามกติกา	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปรับเปลี่ยนจากความเป็นตะวันตกสู่ความเป็นไทย 2. บุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้มีอำนาจ 3. ผู้ชาย 4. ผู้มีอำนาจในการกำกับการเล่นให้สุจริต มีใจนักเลง ไม่เกะกะระรานใคร 	บุคคลชาวไทย (ชาย) ที่เป็นผู้มีความรู้ในฟุตบอลที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้เล่น และคอยทำหน้าที่กำกับการเล่นฟุตบอลให้เป็นอย่างสุจริต มีใจนักเลง ไม่เกะกะระรานใคร
		<ol style="list-style-type: none"> 5. กลไกการกำกับการเล่นให้สุจริต มีใจนักเลง ไม่เกะกะระรานใคร 6. แบ่งแยกหน้าที่ในสนามระหว่างผู้เล่น ผู้ชม และกรรมาการ 	
4.สนาม	สถานที่สำหรับเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่แสดงความเป็นมาตรฐาน/ไม่มาตรฐาน 	สถานที่/พื้นที่ในการเล่นฟุตบอลที่มีทั้งในเมืองหลวงและต่างจังหวัด

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		2. อุปกรณ์ และ สิ่ง อำนวย ความ สะดวก 3. พื้นที่จำแนกความ แตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น 4. พื้นที่แสดง ความ แพร่หลายของ ฟุตบอลสู่ ต่างจังหวัด 5. พื้นที่จำแนกบทบาท ของผู้ที่เข้าร่วม เช่น การเป็นผู้เล่น และ การเป็นผู้ชม 6. พื้นที่ของเวลาว่าง	เริ่มมีการแบ่งชนชั้นของ สนาม ด้วยการสร้าง มาตรฐานที่เหนือและ เป็นพื้นที่ของผู้เล่นใน ยามว่าง
5. ผู้เล่น	บุคคลที่เล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	1. ผู้ชาย 2. ความแตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น 3. คนที่ต้องการบริหาร จิตใจให้มั่นคง 4. คนที่ต้องการออก กำลังกาย (ชนชั้น กลาง)	บุคคลที่เป็นผู้ชายที่เล่น ฟุตบอลเป็นชนชั้นทั้งใน กรุงเทพและต่างจังหวัด ฟุตบอลเป็นการออก กำลังกาย ความชื่นชอบ ความ

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญลักษณ์ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญลักษณ์									
	สัญลักษณ์ (sign)											
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย										
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning										
	5. คนที่นิยมขึ้นชอบใน กิจกรรมกลางแจ้ง	6. คนที่ได้รับ ความ สนุกสนานหยอกล้อ ฉันท์เพื่อนฝูง	7. คน ที่ มี ความ สามารถเทียบเท่า ชาติตะวันตก	8. เครื่องเซตชุดความ ศิวิไลซ์ ของชาติ สยาม	9. คนที่ได้รับเกียรติยศ ความเป็นทีมชาติ	10. คนที่มีมิตรภาพ/ ความสามัคคี	11. คนที่เป็นศัตรู	12. กีฬาอันตราย	13. คนที่มีความเสมอ ภาค	14. คน ที่ เป็น สุภาพบุรุษ/นักเลง ฟุตบอล	15. คนที่ทำการแข่งขัน	สนุกสนาน เป็นเครื่อง แสดงความสามารถเซต ชุดความศิวิไลซ์ สร้าง ความสามัคคี การคู่แข่ง แข่งขันเหมือนกับศัตรูที่ ต้องเอาชนะแต่ก็ต้องอยู่ ภายใต้กฎกติกาจึงจะ เรียกว่านักเลงฟุตบอล บางครั้งกีฬาชนิดนี้ก็เป็น เรื่องที่มีความอันตราย อยู่ด้วย

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		16. คนที่ต้องการชัช ชนะ/รางวัล 17. คนที่แสดง ความสามารถต่อ สายตาสตรี 18. คนที่แสดงความ สามารถหารายได้ เพื่อการกุศล	
6. ผู้ชม	ผู้ที่ชมการเล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	1. คนที่ต้องการความ สนุก 2. คนที่การยอมรับใน วัฒนธรรมตะวันตก 3. คนที่เป็นนักเลงดู / สุภาพบุรุษผู้ชม 4. คนดูที่เป็นสตรี 5. ความนิยมใน ฟุตบอล 6. ความหลากหลาย (ฝรั่ง จีน มอญ ไทย ผู้ใหญ่ เด็ก ทหาร สตรี) 7. เริ่มมีนัยเชิงการค้า	บุคคลที่มาชม การละเล่นหรือกีฬาที่มี จำนวนมากกว่าผู้เล่น และยังมีมากขึ้นและ หลากหลาย ฝรั่ง จีน มอญ ไทย ผู้ใหญ่ เด็ก ทหาร สตรี เริ่มมีนัยยะ เกี่ยวข้องกับความเป็น สินค้าบันเทิงและการ พนัน

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		8. เริ่มเป็นสินค้าบันเทิง 9. ความแตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น 10. เริ่มเป็นสินค้า บันเทิง 11. คนที่เล่นการพนัน	
7. เสื้อผ้า เครื่องแต่ง กาย	สิ่งที่ได้รับจากเล่นหรือ แข่งฟุตบอล	1. แสดงเอกลักษณ์ สื่อถึงทีม 2. แบ่งแยกความเป็น ทีมที่เล่นหรือแข่ง ฟุตบอล 3. บ่งบอกหน้าที่ใน การเล่น 4. สร้างความเป็น ระเบียบมีมาตรฐาน 5. วัตถุประสงค์ยอมรับ ใน วัฒนธรรม ตะวันตก 6. วัตถุประสงค์ความ แตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น 7. วัตถุประสงค์ความน่า กลัว (รองเท้าบู๊ต)	ที่สวมใส่ที่บ่งบอกความ เป็นทีมหรือหน้าที่ในการ เล่นที่ถูกกำหนดให้มี มาตรฐาน อีกทั้งยังบ่ง บอกถึงสถานะของผู้ สวมใส่ แสดงให้เห็นถึง ความเป็นไทย (เท้า เปลา) ความอันตราย และน่ากลัว อีกทั้งยัง เป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ ของความเป็นทีมชาติ

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญณะ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญณะ
	สัญณะ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		8. วัตถุที่อันตราย (รองเท้าต๋าปู) 9. การปรับเปลี่ยนให้เป็น แบบไทย (การไม่บังคับ ใส่รองเท้า ถุงเท้า) 10. การเทียบเท่าชาติ ตะวันตก 11. วัตถุ/พื้นที่ช่วงชิง ทุนสัญลักษณ์ (ตราที่ ติดบนเสื้อทีมชาติ) 12. วัตถุแสดงความ เป็นชาติ/ชาตินิยม	
8.วิธีการเชียร์		1. การแสดงออกถึง ความบันเทิง สนุกสนาน 2. การแสดงออกใน สงครามจำลอง 3. การแสดงออกถึง ความสุภาพ 4. การแสดงออกถึง ความเป็นน้ำหนึ่งใจ เดียวกัน	การแสดงออกถึงความ บันเทิงสนุกสนาน ความ สุภาพ ความเป็นน้ำหนึ่ง ใจเดียว แต่ในอีกด้าน หนึ่งก็สามารถเป็น เครื่องมือร้ายๆ และ ก่อให้เกิดการทะเลาะได้ อีกทั้งยังสามารถสื่อสาร ความเป็นตัวตนหรือ กลุ่มและชนชั้นที่ตนเอง สังกัด

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		5. การแสดงออกถึง การยั่วยุ 6. การแสดงออกที่เป็น เชื้อต่อการทะเลาะ วิวาท 7. การแสดงออกเพื่อ สื่อสารความเป็น ตัวตน/กลุ่ม ความแตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น	
9. เป้าหมาย	สิ่งที่ได้รับจากเล่นหรือ แข่งฟุตบอล	1. ใจนักเลง สามัคคี อาจหาญ ขันติ 2. ฝึกสร้างกำลัง กล้า หาญ ยุติธรรม 3. มีระเบียบวินัย 4. กิจกรรมพักผ่อน หย่อนใจ 5. ฝึกฝนความชำนาญ 6. ฝึกซ้อมนักเรียน 7. เป็นคนน่าไว้วางใจ/ไม่ เอาเปรียบ/ไม่เห็น แก่ตัว/ไม่เป็นคน พาล/ไม่ทอดถอย	เป็นกีฬาเพื่อสร้างความ เป็นสุภาพบุรุษ มี ร่างกายแข็งแรง มี ระเบียบ รู้จักแพ้ รู้จัก ชนะ เป็นกิจกรรมเพื่อ พักผ่อน สุขภาพ หรือ เป็นเครื่องมือแห่งความ ทันสมัย สร้างความ สามัคคี หรือการกุศล

ตารางที่ 19: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักผู้สามัญชน (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของสัญญาณ
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		8. กิจกรรมเพื่อสุขภาพ และนันทนาการ 9. รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักอภัย 10. ยุติธรรม 11. สังคมที่ทันสมัย 12. การยอมรับใน ประเทศตะวันตก 13. การสร้างคนให้ แข็งแกร่ง / สร้าง ประเทศให้เข้มแข็ง 14. สร้างความเป็นทีม เวิร์ค / สามัคคี 15. การแข่งขันและชัยชนะ 16. นำรายได้ไปใช้ในการกุศล 17. ความแตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น	

2.2 ความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักสุโขทัย

ยุคราชสำนักสุโขทัยนี้เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานเกี่ยวข้อถึง 3 รัชกาลคือ รัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 และสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย นับแต่ครั้งที่ยังใช้ชื่อ “สยามประเทศ” มาสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศไทย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่หลากหลาย ส่งผลให้ความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ จึงมีความหลากหลายด้วยเช่นกัน มีทั้งความหมายเดิมที่ต่อเนื่องมาจากยุคก่อน และความหมายที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่ ๆ (ดังจะกล่าวในภายหลัง) ในส่วนนี้เป็นการสรุปถึงความหมายของวัฒนธรรมฟุตบอลในยุคราชสำนักสุโขทัยว่ามีความหมายอยู่ 12 ประการ ได้แก่

1. ฟุตบอลคือความทันสมัย
2. ฟุตบอลคือกีฬาของผู้ชาย
3. ฟุตบอลคือกิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง
4. ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ
5. ฟุตบอลคือชาตินิยม
6. ฟุตบอลคือเรื่องการพนัน
7. ฟุตบอลคือเครื่องหมายของความเป็นผู้ดี (สุภาพบุรุษ)
8. ฟุตบอลคือความสามัคคี
9. ฟุตบอลคือเครื่องแสดงออกถึงฐานะทางสังคม
10. ฟุตบอลคือเครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
11. ฟุตบอลคือกีฬาอันตราย
12. ฟุตบอลคือกีฬาการกุศล

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ฟุตบอลคือความทันสมัย

รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวยังคงเป็นระยะต่อเนื่องในการป้องกันรักษาประเทศให้รอดจากการคุกคามของอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตก พระองค์ทรงตระหนักว่าประเทศไทยจะต้องปรับปรุงบ้านเมืองให้ก้าวหน้าทันสมัยเช่นเดียวกับนานาชาติอารยะประเทศ

ช่วงเวลาแห่งความทันสมัยหรือการพัฒนาประเทศให้มีความเป็นสมัยใหม่ (modernization) ได้เริ่มขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและชนชั้นสูงในสมัยนั้นเริ่มตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการเปิดรับวิทยาการตะวันตก ดังนั้นวัฒนธรรมตะวันตก รูปแบบต่างๆ จึงได้เริ่มหลั่งไหลเข้าสู่สังคมสยามประเทศ รวมทั้งการพักผ่อนหย่อนใจของชาวตะวันตก เช่น การถ่ายรูป การพักตากอากาศ การเล่นกีฬา การสังสรรค์ในสโมสร เป็นต้น

นอกจากรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นต้นแบบของความทันสมัยแล้ว ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ก็มีความคล้ายคลึงกัน สมัยของรัชกาลที่ 6 นี้ยังคงเป็นระยะต่อเนื่องในการป้องกันรักษาประเทศให้รอดจากการคุกคามของอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตก พระองค์ทรงตระหนักว่าประเทศไทยจะต้องปรับปรุงบ้านเมืองให้ก้าวหน้าทันสมัยเช่นเดียวกับนานาชาติประเทศ พระองค์ทรงวางแผนการศึกษาแบบใหม่เพื่อให้หมู่ราษฎรสามารถอ่านออกเขียนได้ รวมทั้งเปิดรับวิทยาการต่างๆ เพื่อเตรียมพร้อมเผชิญกับประเทศมหาอำนาจ โดยที่พระองค์ท่านทรงแสดงความทันสมัยโดยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับในตัวพระองค์ นอกจากนี้ยังทำให้สังคมสยามขณะนั้นเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ การแสดงออกของความเจริญในสมัยพระองค์ท่านปรากฏอย่างชัดเจนในการสนับสนุนกิจกรรมหลายรูปแบบ แต่ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือเรื่องของกีฬา ดังที่พระองค์ท่านทรงพระราชนิพนธ์ถึงกีฬาฟุตบอลไว้ตอนหนึ่งว่า “...ข้าพเจ้าต้องขอแสดงตนว่า เป็นผู้หนึ่งซึ่งเห็นชอบด้วยกับการเล่นของอังกฤษชนิดนี้และมีความปรารถนาจะให้ได้แพร่หลายต่อไป...” (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 9)

และจากบทพระราชนิพนธ์ “โคลงฟุตบอล” ก็สะท้อนถึงเป้าหมายของพระองค์ในการสนับสนุนกลุ่มข้าราชการให้เล่นฟุตบอลว่า

กุญแจจิตรพิติด้วย	เห็นไทย
เจริญเล่นอย่างสิวิไลซ์	ประโยชน์กว้าง
ทั้งนี้ก็โดยไนย	ราชสนุก
จึงใคร่เชิดชูบ้าง	เกียรติไว้เฉลิมสยาม

จากโคลงฟุตบอลดังกล่าวเห็นได้ว่าฟุตบอลได้รับการสร้างให้มีความหมายใหม่ ๆ เกิดขึ้นหลายประการ ฟุตบอลในความหมายดังกล่าวเต็มไปด้วยประโยชน์หลายอย่าง เช่น ความสนุก และที่สำคัญคือ “เจริญเล่นอย่าง ‘สิวิไลซ์’” ได้บ่งบอกให้เห็นถึงเป้าหมายที่พระองค์ท่านทรง

วางเอาไว้ที่ต้องการทำให้มีความเจริญตามแบบอย่างตะวันตก การเล่นฟุตบอลจึงเป็นความทันสมัยรูปแบบหนึ่งที่สามารถสร้างการยอมรับของอารยประเทศ

นอกจากนั้น ฟุตบอลยังได้รับการสร้างความหมายถึงความเจริญ ที่ไม่เพียงแต่เทียบเคียงต่างชาติเท่านั้น หากแต่ได้รับการยกระดับขึ้นอีกขั้นด้วยการแข่งขันกับชาวต่างชาติที่มีประสบการณ์และต้นทุนในเชิงฟุตบอลที่มามากกว่าคนไทย คนไทยมีความสามารถที่จะต่อสู้กับชาติตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษที่เป็นต้นแบบกีฬาชนิดนี้ ตามนัยนี้ ฟุตบอล จึงเปรียบได้กับสนามรบประเภทหนึ่งที่เป็นการทำสงครามเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อสารความหมายแห่งเกียรติยศในระดับประเทศที่ต้องต่อสู้กันอย่างดุเดือดไม่แพ้สนามรบด้านอื่นๆ ดังที่หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ลงข่าวการแข่งขันนัดสำคัญระหว่างคณะฟุตบอลสยามกับสมาชิกของราชกรีฑาสโมสรไว้ดังนี้

ชาติไทย ไชโย: เมื่อวันที่ 21 ได้มีการแข่งขันเล่นชิงชัยในระหว่างพวกไทยคัดเลือกกับสมาชิกของราชกรีฑาสโมสร คัดเลือกที่สนามกรีฑา ประทุมวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6: ผู้วิชัย) เสด็จทอดพระเนตร ...พอเวลาบ่าย 4 โมงเศษ ชุดไทยอันแต่งกายด้วยเสื้อกางเกงขาวแดง ได้ย่างเท้าเข้าสู่สนามด้วยความองอาจเสียงตบมือให้เกียรติยศแลหวังแห่งความสามารถกันรอบสนามเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

(กรุงเทพฯ เดลิเมล์ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458)

ผลการแข่งขันในครั้งนักฟุตบอลไทยในนามคณะฟุตบอลสยามได้รับชัยชนะเหนือผู้เล่นชาวต่างชาติสมาชิกราชกรีฑาสโมสร 2 : 1 จากชัยชนะนัดนี้ไม่ได้มีความหมายธรรมดาของกีฬาที่ต้องมีแพ้มีชนะ หากแต่ว่าชัยชนะครั้งนี้เป็นตัวแทนแห่งเกียรติยศศักดิ์ศรีแห่งความภาคภูมิใจในความสามารถเล่นฟุตบอลที่เจริญเฉกเช่นชาวตะวันตก อันที่สามารถเอาชนะชาติที่เหนือกว่า สามารถเอาชนะชาวอังกฤษที่เปรียบได้ตั้งเจ้าของกีฬาชนิดนี้

นอกจากนั้นเกมกีฬาฟุตบอลยังได้มีการขยายวงออกไปยังนอกประเทศ ดังมีรายงานข่าวว่า มีการแข่งขันระหว่างชาวสยามกับประเทศซึ่งเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส “เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม ผู้ว่าราชการจังหวัดท่าแขกในอินโดจีนของฝรั่งเศสได้เชิญพระยาศักดารักษ์และข้าราชการทุกแผนกในจังหวัดนครพนม มณฑลอุดร เข้าไปแสดงความสามัคคีมิตรไมตรี ในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างคณะท่าแขกกับนครพนม...”

เห็นได้ว่าการก่อตั้งทีมชาติไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 และได้มีการเดินทางไปแข่งขันกับต่างประเทศ อย่างประเทศเวียดนาม ลาว (ท่าแขก) ในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้ชี้ให้เห็นถึง

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของฟุตบอลที่สื่อสสารในมิติของความทันสมัยไม่แพ้ประเทศใด ๆ และชัยชนะที่ได้รับมานั้นก็เป็นการประกาศศักดิ์ศรีความยิ่งใหญ่ของประเทศในอีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นช่องทางเทิดพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในความสามารถในเวทีต่างประเทศอีกทางหนึ่งด้วย

2.2.2 ฟุตบอลคือกีฬาของผู้ชาย

การแพร่หลายของฟุตบอลในสังคมไทยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการให้การสนับสนุนของชนชั้นสูงในสยามเอง ที่เห็นได้อย่างชัดเจนก็คือ การสนับสนุนกิจการฟุตบอลของสยามของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผลจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ พระองค์จึงทรงโปรดชนบทรวมนิยมของชาวอังกฤษต่าง ๆ หลายอย่าง จึงโปรดให้กุลบุตรและหนุ่ม ๆ ไทย เล่นฟุตบอลอย่างแพร่หลาย

และจากพระบรมราโชวาทด้านการศึกษาที่พระองค์พระราชทานไว้เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งหม่อมหลวงปิ่น มาลากุลได้แปลความไว้เป็นภาษาไทยดังนี้

ข้าไม่ต้องการนักเรียนตัวอย่างที่สอบไล่ได้คะแนนชั้นเกียรตินิยมทุก ๆ ครั้ง ข้าไม่ต้องการตำราเรียนที่เดินได้ ที่ข้าอยากได้นั้นคือ เยาวชนที่เป็นสุภาพบุรุษ ชื่อสัตย์ สุจริต มีอุปนิสัยใจคอดี และข้าจะไม่โคกเศร้ายุเลย ถ้าเจ้ามารายงานว่า เด็กคนหนึ่งเขียนหนังสือไม่คล่อง คิดเลขเศษซ้อนไม่เป็น และไม่รู้จักเรขาคณิตเลย ถ้าข้ารู้ว่าเด็กคนนั้นได้ศึกษาพอที่จะรู้ว่าความเป็นลูกผู้ชายคืออะไร และขี้แยคืออะไร

(วรชาติ มีชูบท, 2552: 89)

ด้วยพระบรมราโชวาทข้างต้น พอจะสะท้อนให้เห็นถึงพระราชประสงค์ของท่านที่ต้องการให้นักเรียนไทยมีความเป็นสุภาพบุรุษลูกผู้ชาย ซึ่งกิจกรรมที่ท่านเห็นว่าเหมาะสมกับการสร้างบุคลิกนิสัยของเด็กไทยก็คือ ฟุตบอล

มีข้อน่าสังเกตว่าความหมายของฟุตบอลที่เป็นกีฬาของผู้ชายนั้น เป็นความหมายที่สืบเนื่องมาจากยุคราชสำนัก เพียงแต่ว่าผู้ชายที่เล่นนั้นกลายเป็นชนชั้นกลางมากขึ้น เห็นได้จากชุดที่สวมใส่เพื่อเล่นฟุตบอลจะเป็นกางเกงขาสั้น และยังมีถ้อยคำที่เรียก เช่น “นักเลงลูกหนัง” “สุภาพบุรุษนักกีฬา” “กุลบุตร” เป็นต้น คำเหล่านี้บ่งบอกให้เห็นว่าเป็นกีฬาของผู้ชายเท่านั้น

สำหรับผู้หญิงได้แต่เป็นเพียงผู้ดูผู้ชม เนื่องจากในสมัยนั้นยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับความเป็นกุลสตรีที่ตีงามกำกับไว้อยู่ ดังที่มีรายงานว่า “แม้กระทั่งสมเด็จพระราชเทวี พระพันปีหลวงเสาวภาผ่องศรี ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร (ฟุตบอล) ด้วย และทรงสนพระทัยในการแข่งขันเป็นพิเศษ ได้มีพระราชเสาวนีย์รับสั่งถามวิธีการเล่นอยู่ครั้น ความจริงนั้นทรงสนพระทัยการเล่นกีฬาอยู่แล้ว แต่มีอาจที่จะทรงแสดงออกได้ ตามวิสัยของเบญจกัลยานีสมัยนั้น (สวัสดี เลขยานนท์, 2520: 270)

2.2.3 ฟุตบอลคือกิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง

ผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เริ่มมีการประกอบอาชีพราชการที่มีสถานที่และช่วงเวลางานที่แน่นอน ทำให้เวลาว่างจากการทำงานมีความสำคัญมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนเริ่มให้ความสนใจกับกีฬา การสมาคมตามสโมสร ร้านอาหาร (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2544: 94) ดัง Ernest Yong ชาวอังกฤษที่เคยรับราชการที่กระทรวงธรรมการ บรรยายสภาพชีวิตการเล่นกีฬาในยุคนั้นไว้ว่า “นอกจากกีฬาฟุตบอลซึ่งนำมาเผยแพร่โดยครูผู้ขายแล้ว ลอนเทนนิสยังเป็นกีฬาที่นิยมในหมู่ชนชั้นกลางและสูงโดยทั่วไป ช่วงเวลาเย็นหลังเลิกงาน เราจะพบเห็นคนหนุ่มช้ำจักรยานถือแร็กเกตไปยังสโมสรเทนนิสแห่งใดแห่งหนึ่งที่มีอยู่มากมาย” (นันทา วรเนติวงศ์, 2535: 329)

นอกจากนี้ก็มีกีฬาสาธิตอื่นๆ เช่น รักบี้ กอล์ฟ บิลเลียด ม้าแข่ง โปโล คริกเก็ต ให้เล่นกันในสโมสรราชกรีฑาสโมสร (Celebrating 100 years: The Royal Sport Club, 2000: 29) พร้อมกันนั้นสตรีชาววังก็คลั่งไคล้ในการตีโครเกตต์และการขี่จักรยาน (วีรยุทธ ศรีสุวรรณกิจ, 2549) ซึ่งในกีฬาที่มาจากต่างประเทศทั้งหมด ไม่มีกีฬาชนิดใดได้รับความนิยมเกินกว่ากีฬาฟุตบอล

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงสนับสนุนให้มีการเล่นกีฬาอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะกีฬาฟุตบอลดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

ทั้งนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่พึงปรารถนายิ่งนักและเป็นการเหมาะสมกับความต้องการที่ได้มีมานานแล้วกล่าวคือ การเล่นอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประกอบด้วยความบันเทิงใจแลให้การออกกำลังกายอย่างสนุกสนานปราศจากลักษณะอันน่าชัง เช่น การพนันและการทะเลาะวิวาทกัน

(สจข. ร.6 น.20.18/41 “ความนิยมฟุตบอลในเมืองไทย”)

ดังที่กล่าวแล้วว่าในส่วนของสัญญาะสนามฟุตบอลว่าการเป็นผู้เล่นกีฬาฟุตบอล เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นในยามว่างจากการเรียนหรือการทำงาน ซึ่งนับวันเริ่มจะมีการแบ่งแยกเวลา ในการทำงานหรือการเรียนอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้รัชกาลที่ 6 ทรงเล็งเห็นประโยชน์ของฟุตบอลที่จะ เข้ามาเติมเต็มเวลาว่างดังกล่าวให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เล่นที่จะได้มีกิจกรรมเพื่อความผ่อนคลาย อย่างหนึ่ง ที่สามารถสร้างความบันเทิงสนุกสนานได้เป็นอย่างดี ซึ่งนอกจากฟุตบอลจะสร้างความ บันเทิงในกลุ่มผู้เล่นแล้ว กิจกรรมการชมก็สามารถสร้างความบันเทิงสนุกสนานให้แก่กลุ่มผู้ชมได้ ด้วย เช่น ในบทร้อยกรองจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมต์ วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 125 - 126) สะท้อนให้เห็นถึงความสนุกสนานบันเทิงที่เกิดจาก การชมกีฬาฟุตบอลในห้วงเวลานั้นได้เป็นอย่างดี

ปางนี้ ความก็ก้อง	ในนคร
อะไรจะสู้ “ฟุตบอล”	เล่าเนื้อ
ไทยฝรั่งแจ่มจันมอญ	หลายชาติ
ดูเล่นคุยเอ้อเอื้อ	สนุกล้ำเลยฝัน

2.2.4 ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ

นับแต่สังคมไทยเปิดรับความทันสมัยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และได้เริ่มมีการแบ่งแยก เวลาว่างและเวลาพักผ่อนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 การกำหนดเวลาพักที่ชัดเจนทำให้ ผู้คนที่ทำงานสามารถพักผ่อนในช่วงเวลาที่ว่างได้ ซึ่งรัฐบาลสมัยรัชกาลที่ 6 ได้คำนึงถึงเวลาว่างที่ เกิดขึ้นหลังการทำงาน ดังนั้นจึงได้มีการส่งเสริมให้เกิดการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์ ซึ่งรัฐได้หยิบ เหาความหมายในเรื่องสุขภาพขึ้นมา ดังคำกล่าวที่ว่า “เมื่อถึงเวลาที่เสร็จราชการชั่วคราวหนึ่งๆ ก็ได้ กลับสู่เคสถานบ้านเรือน อันเป็นเวลาที่ยิ่งพระกรุณา (ร.6) ให้พักผ่อนร่างกาย เพื่อบำรุงกำลัง และความคิด เพื่อประโยชน์นำที่ราชการของตนในวันหน้า”

นอกจากการพักผ่อนหลังการทำงานประจำวันแล้ว ในส่วนของเยาวชนที่ยังไม่ได้ มีกิจการงานทำ พระองค์ก็สนับสนุนให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ดังที่หนังสือพระราชนิพนธ์เรื่อง Football Competition for The King's Gold Cup ที่จัดทำเป็นภาษาอังกฤษ กล่าวไว้ว่า

ทุกวันนี้คนไทยหลังเลิกงานในแต่ละวัน ไม่มีโอกาสพักผ่อนหย่อนใจเพื่อสุขภาพ และประโยชน์อื่นบ้างเลย เยาวชนต้องหาทางออกสำหรับกำลังที่มากเหลือ

มีฉะนั้นก็อาจจะแสวงหาสิ่งอื่นๆ ทำซึ่งเป็นผลร้ายต่อร่างกายและจิตใจ ดีที่สุดก็เพียงกลับบ้านทำกิจวัตรประจำวันซึ่งไม่ได้ส่งเสริมการพัฒนาทางจิตใจแต่อย่างใด

ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยนั้นคือ ข้าราชการ คนทำงาน และเยาวชนนักเรียน ต่างก็มีเวลาว่างหลังเลิกเรียนหรือทำงาน แต่ในช่วงเวลาที่ว่างนี้ยังไม่มีกิจกรรมที่เหมาะสมที่จะทำเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกายและจิตใจ ดังนั้นรัฐจึงได้สรรหากิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้สมาชิกในสังคมได้กระทำในเวลาว่าง ซึ่งหนึ่งในกิจกรรมนั้นก็คือ “ฟุตบอล” ดังเช่น

ปัจจุบันสยามขาดกีฬากลางแจ้งเพื่อสุขภาพ เมื่อเลิกงานผู้คนก็ชอบอยู่แต่ข้างนิตยในการใช้ชีวิตไม่ได้ส่งผลดีต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายแต่อย่างใด ... ดังนั้นพระองค์จึงปรารถนาที่จะสนับสนุนโอกาสในการทำกิจกรรมกลางแจ้งต่างๆ เพื่อฝึกฝนร่างกายให้แข็งแรง...พระองค์จึงเลือกฟุตบอล

(The Military and Scout Services, Football Competition for The King's Gold Cup)

นอกจากจะสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่จะนำกีฬาฟุตบอลมาให้ผู้คนและเยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการเล่นฟุตบอลเพื่อสร้างเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจแล้ว ยังมีการนำฟุตบอลไปใช้เพื่อสร้างพลกำลังให้เกิดขึ้นในหมู่ทหารด้วย

เมื่อรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดให้ก่อตั้งกิจการเสือป่าและลูกเสือขึ้นมาแล้ว พระองค์เห็นประโยชน์ของการฝึกหัดเสือป่าประการหนึ่งว่า ผู้ที่รับการฝึกหัดนั้นล้วนแต่มีความแข็งแรงมากขึ้น ดังข้อความที่ว่า “...ผู้ที่เคยประดับประดาก็กลับแข็งแรงขึ้นจนเลี้ยงตัวได้มากเปนลำดับ ที่เคยอ่อนแอก็กลับแข็งแรง...” (วรชาติ มีชูบท, 2552: 215 - 216) และในช่วงยามว่างตอนเย็นนั้น พระองค์ทรงโปรดเกล้าให้เสือป่าได้เล่นกีฬาฟุตบอล เพื่อเสริมสร้างพลานามัยของผู้เล่นให้สมบูรณ์ นอกจากนั้นด้วยความที่กีฬาฟุตบอลต้องเล่นกันเป็นทีม จึงกล่าวได้ว่า พระองค์ทรงใช้กีฬาฟุตบอลเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่เสือป่า (ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป)

นอกจากนั้น แนวความคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตการทำงานที่แบ่งแยกอย่างชัดเจนรวมทั้งการกีฬาเพื่อสร้างสุขภาพพลานามัยดังที่กล่าวมาแล้ว สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทยได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ความเชื่อในเรื่องการรักษาสุขภาพ ได้กลายเป็นความรู้ที่แพร่หลายและได้รับการยอมรับของคนในสังคม มีการโฆษณา

อุปกรณ์กีฬาและเครื่องตีไม้บรูจ่างกายชนิดต่างๆ อย่างแพร่หลาย ย่อมแสดงให้เห็นว่า สังคมสยามได้กลายเป็นสังคมแบบใหม่ที่ให้ความสนใจเรื่องสุขภาพเช่นเดียวกับชาวตะวันตก

ภายหลังจากที่ประเทศไทยเข้าร่วมกับสงครามโลกครั้งที่ 2 กระทั่งสิ้นสุดลง ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหามากมายหลายประการ เช่น การขาดใช้ให้กับประเทศคู่สงคราม ภาวะข้าวยากหมากแพง และความผันผวนทางการเมือง เป็นต้น ในช่วงที่บ้านเมืองมีความไม่สงบ ในระยะดังกล่าว รัฐบาลยังคงให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการพลศึกษาและการกีฬา รวมทั้งกีฬาฟุตบอล นับเป็นกิจกรรมในการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน ทำให้เกิดคุณลักษณะที่ปรารถนาของประชาชนคนไทย อาทิ มีร่างกายแข็งแรง มีระเบียบวินัย รู้สามัคคี มีน้ำใจเป็นนักกีฬาจะช่วยทำให้ง่ายต่อการปกครองประเทศ เป็นต้น

2.2.5 ฟุตบอลคือชาตินิยม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เมื่อรัชกาลที่ 6 ขึ้นครองราชย์ พระองค์ท่านทรงมีความต้องการที่จะสร้างชาติไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ แต่การที่จะทำเช่นนั้นได้จะต้องให้ประชาชนมีอุดมการณ์และสำนึกใหม่ที่จะเป็นพื้นฐานคอยขับเคลื่อนการกระทำต่างๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้า อุดมการณ์ที่พระองค์ทรงเห็นว่าน่าจะสร้างไว้ในจิตใจของคนไทยก็คือ อุดมการณ์ชาตินิยม ซึ่งมีสาระสำคัญคือ ความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และความยึดมั่นในศาสนา ซึ่งแนวคิดเชิงอุดมการณ์ดังกล่าวพระองค์ทรงหยิบยืมมาจากการอ้างถึง “พระเจ้าเป็นเจ้า พระมหากษัตริย์ และประเทศชาติ” (God, King and Country) ของอังกฤษ (ยูพา ชมจันทร์, 2519: 29) วิธีการหรือเครื่องมือสำคัญในการสร้างสิ่งเหล่านี้มี 2 ประการใหญ่ ๆ คือ ประการที่หนึ่ง ทรงใช้บทพระราชนิพนธ์ พระบรมราโชวาท และพระราชดำรัส ประการที่สอง ทรงใช้สัญลักษณ์และการสร้างสถาบันต่าง ๆ ขึ้น (กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, 2424: 110)

รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชดำรัสเพื่อสร้างสำนึกของความเป็นชาติไว้เสมอ ดังตัวอย่างพระราชดำรัสของท่านเมื่อครั้งยังทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ที่ซึ่งหม่อมหลวงปิ่น มาลากุลได้ถอดความไว้เป็นบทร้อยกรองว่า

“พระมหากษัตริย์ประกาศไว้
ว่าเมื่อไรเสด็จกลับพารา

ที่อังกฤษสมัยทรงศึกษา
จะเป็นไทยยิ่งกว่าเมื่อมาเรียน ฯ”

(วรชาติ มีชูบท, 2552: 19)

นอกจากนั้นพระองค์ทรงใช้สัญลักษณ์หลายประการ เช่น พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐ์ธงชาติใหม่ในปี พ.ศ. 2460 และพระราชทานชื่อว่า “ธงไตรรงค์” ซึ่งมีลักษณะเป็นธง 3 สีประกอบด้วยสีแดง ขาว และน้ำเงิน เพื่อเป็นเครื่องหมายแทนสถาบันสูงสุดของชาติคือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งพระราชทานให้เป็นสีเสื้อของผู้เล่นฟุตบอลทีมชาติ ที่เป็นเสื้อสลับลายแดง ขาว และมีขลิบสีน้ำเงินบริเวณชายเสื้อ กางเกงขาว ถุงเท้าแดง หรือการพระราชทานตรา เครื่องหมาย สิ่งของต่าง ๆ ให้แก่หน่วยงาน กรมกองต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้มีการสำนึกถึงหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ เพื่อรักษาชื่อเสียง เกียรติยศของหมู่คณะ และเพื่อให้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระมหากษัตริย์ผู้พระราชทาน เช่น ตราพระมหามงกุฎที่ติดบนอกเสื้อทีมชาติ และหมวกที่พระราชทานแก่ผู้เล่นทีมชาติ

สำหรับกรณีของการสร้างสถาบัน รัชกาลที่ 6 ได้ทรงตั้งและรับสมาคมต่าง ๆ ไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์หลายแห่ง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นเครื่องมือสร้างอุดมการณ์ชาตินิยม ขณะเดียวกันเพื่อให้เป็นที่รวมของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมเข้ามาพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกันอันจะเป็นผลให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม จะได้ยอมเสียสละเพื่อชาติจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ สมาคมแรกที่พระองค์ได้ทรงตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2454 เพื่อตอบสนององวัดอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นคือ การจัดตั้งกองเสือป่า ดังที่พระองค์ทรงชี้แจงพระราชประสงค์ของการจัดตั้งสถาบันนี้ขึ้นมาคือมีความตอนหนึ่งว่า

การจัดตั้งกองเสือป่าก็ด้วยมุ่งหมายที่จะให้คนไทยทั่วกันรู้สึกถึงความจงรักภักดีต่อผู้ดำรงรัฐสีมาอาณาจักรโดยต้องตามมติธรรมประเพณีประการหนึ่ง ความรักชาติบ้านเมือง และนับถือศาสนาประการหนึ่ง ความสามัคคีในคณะและไม่ทำลายซึ่งกันและกันประการหนึ่ง ทั้ง 3 ประการนี้เป็นมูลฐานแห่งความมั่นคงและจะทำให้ชาติของเราดำรงอยู่เป็นไทยได้สมนาม มิให้เสียที่ที่บรรพบุรุษของเราทั้งหลายได้สู้ก่อสร้างปลูกฝังชาติเราในแคว้นแคว้นแดนไทยนี้.

(กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์, 2424: 244)

อย่างไรก็ตามผลจากการก่อตั้งเสือป่าก็ไม่ได้เป็นไปตามพระราชประสงค์เท่าใดนัก ดังที่มีกระแสสะท้อนกลับว่า ผลจากการจัดตั้งสถาบันเสือป่า ทำให้ทหารใหญ่ไม่น้อยไม่พอใจ เพราะเห็นว่า เป็นสถาบันที่ก้าวก่ายหน้าทีในการป้องกันประเทศของตน อีกทั้งยังก่อให้เกิดความระส่ำระสายในการบังคับบัญชาในหน้าที่ประจำ เพราะมีทหารผู้บังคับบัญชาไม่น้อยที่ต้องกลายมาเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาของลูกน้องของตน (พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, 2505: 587) อย่างไรก็ตามจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของเสือป่า มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการใช้จ่ายที่

สิ้นเปลืองอย่างมาก ทำให้เศรษฐกิจของชาติที่ไม่มั่นคง (แถมสุข นุ่มนนท์, 2522: 149) ส่งผลให้วิกฤตการณ์ทางการเงินที่ทรุดหนักอยู่แล้วทรุดหนักลงไปอีก

สำหรับการสร้างความรู้สึกชาตินิยมในสังคมไทยนั้น รัชกาลที่ 6 ทรงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังให้ประชาชนมีความสามัคคี รักชาติ ภาคภูมิใจในชาติ และมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยทรงใช้กีฬาฟุตบอลเป็นเครื่องมือเพื่อฝึกคนให้มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย และมีความกล้าหาญ

นอกจากนั้นก็กีฬาฟุตบอลหรือชาวสยามมักเรียกกันติดปากว่า "หมากเตะ" ได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการรวมพลคนต่างเชื้อชาติให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังเช่น การแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติ ณ สนามราชกรีฑาสโมสร สมัยรัชกาลที่ 6 ที่ปรากฏเป็นโคลงความว่า

“ปางนี้ ความก็ก่ก้อง	ในนคร
อะไรจะสู้ “ฟุตบอล”	เล่าเนื้อ
ไทยฝรั่งเจ็กจีนมอญ	หลายชาติ
ดูเล่นคุยเฮ้อเฮ้อ	สนุกล้ำเลยฝัน”

ในการแข่งขันดังกล่าว รัชกาลที่ 6 พระองค์ได้ทรงพระราชทาน “ตราพระมหามงกุฏ” ให้ติดไว้ที่อกเสื้อด้านซ้ายเพื่อให้เป็นเกียรติยศทางความหมายของความรักชาติ ให้แก่นักฟุตบอลทีมชาติสยาม ณ สนามสามัคยาจารย์สมาคม ซึ่งตั้งอยู่ภายในบริเวณโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2458 เพื่อให้ผู้เล่นตัวแทนของชาติไปส่งแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติ (วันอังคารที่ 23 พฤศจิกายน 2458) คณะฟุตบอลสยามกับสปอร์ตคลับ (ราชกรีฑาสโมสร) โดยถือเป็นการลงสนามนัดแรกของทีมชาติไทย

โดยมีหลักฐานคำกล่าวของ พระยาประสิทธิ์ศุภการ (หม่อมหลวงเพ็ญ พึ่งบุญ ณ อยุธยา) ต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็น "เจ้าพระยารามราชมพ" (พ.ศ. 2462) สภานายกคณะฟุตบอลแห่งสยามคนแรก ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์ ฉบับวันพุธที่ 24 พฤศจิกายน 2458 ดังนี้ (ภาษาและตัวสะกดสมัยนั้น)

หมวก เครื่องหมายความสามารถฟุตบอลที่ท่านจะได้รับไปในเวลาอีกสักครู่นี้ ก็ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ตราพระมหามงกุฏ ซึ่งควรรู้สึกว่าเป็น

เกียรติยศการรักชาติ ย่อมจะแสดงได้หลายสถาน แต่การที่ท่านตั้งใจเข้าเล่น
แข่งขันให้ถึงซึ่งชัยชนะให้แก่ชาติในคราวนี้ ก็เป็นส่วนหนึ่งแห่งการรักชาติ

ความหมายของการเป็นผู้เล่น “ทีมชาติ” ดังกล่าวเป็นเรื่องของการรักชาติ ใน
บริบทแห่งยุคสมัยรัชกาลที่ 6 และสืบเนื่องต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7

รัชกาลที่ 6 ท่านให้ความสำคัญพระทัยในการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติครั้งนี้เป็น
อย่างยิ่ง ดังคำกล่าวของพระยาประสิทธิ์ศุภการ (เจ้าพระยาวรามาธิบดี) ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพ ฯ
เดลิเมล์ ฉบับวันพุธที่ 24 พฤศจิกายน 2458 ความว่า

ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดี ที่ได้เห็นท่านฝึกซ้อมฟุตบอลสำหรับเล่นแก่ชาติใน
วันที่ 23 เดือนนี้ จึงอยากจะชี้แจงพอสมควรที่ทรงพระมหากุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
ตั้งคณะฟุตบอลแห่งสยามขึ้น ก็เพราะมีพระราชประสงค์จะทรงเกื้อกูลการเล่นที่มี
คุณต่าง ๆ ด้วยพระองค์ เพื่อประกาศว่าคนไทยก็มีความสามารถพอที่จะเล่นการ
เล่นต่าง ๆ ได้เท่ากับชาวต่างประเทศเหมือนกัน

(จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 34 - 35)

การลงสนามในนามทีมชาติเพียงนัดแรกก็พบชัยชนะเหนือทีมชาวยุโรป ซึ่ง
ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในเกียรติยศศักดิ์ศรีของความเป็นคนไทยที่ไม่ด้อยไปกว่าชาวต่างชาติผู้ที่
ถือว่าเชื้อชาติของตนมีความเจริญกว่าชนผิวเหลืองชาวเอเชียอย่างชาวไทยในสมัยที่นักล่าอาณานิคม
สมัยนั้น ดังที่หนังสือพิมพ์กรุงเทพ ฯ เดลิเมล์ ลงข่าวเน้นถึงชัยชนะของคนไทยด้วยภาษาสมัย
นั้นไว้ว่า “ชาติไทย ไชโย: เมื่อวันที่ 21 ได้มีการแข่งขันเล่นชิงชัยในระหว่างพวกไทยคัดเลือกกับ
สมาชิกของราชกรีฑาสโมสร คัดเลือกที่สนามกรีฑา ประทุมวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
(รัชกาลที่ 6: ผู้วิจัย) เสด็จทอดพระเนตร”

ในการแข่งขันครั้งประวัติศาสตร์นี้มีบันทึกการแข่งขันส่วนหนึ่งไว้ว่า “ทีมชาติ
สยามในชุดสีขาวแดงสามารถควบคุมเกมการเล่นได้เหนือกว่าทีมสปอร์ตคลับ ที่ใช้นักเตะส่วนใหญ่
ใหญ่เป็นชาวอังกฤษและบางคนเคยเป็นผู้ฝึกสอนวิธีการเล่นลูกหนังแก่นักฟุตบอลชาวสยามมา
ก่อน คือ มร. เคิร์ก และมร. โคลบี้”

เมื่อคนไทยสามารถเอาชนะชาวตะวันตก/ชาวอังกฤษได้ด้วยเชิงกีฬาแล้วมีผลทำ
ให้ราษฎรของสยามตื่นตัวและสนใจเล่นกีฬาลูกหนังเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้ฟุตบอลระหว่างชาติ

ยังคงมีการจัดการแข่งขันเป็นประเพณีติดต่อกันมาอีกหลายครั้ง จวบจนสิ้นรัชสมัยของพระองค์ท่าน รัชกาลที่ 6

การแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติสามารถปลุกเร้าความรู้สึกชาตินิยม ประชาชนแต่ ละชาติย่อมต้องการเห็นนักกีฬาของตนชนะการแข่งขัน ชัยชนะในการแข่งขันก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และสร้างสำนึกในเกียรติภูมิความเป็นชาติ

2.2.6 ฟุตบอลคือเรื่องการพนัน

การพนันไม่ใช่สิ่งแปลกใหม่ในสังคมไทยแต่อย่างใด มีหลักฐานว่าการพนันเป็นสิ่งที่อยู่คู่สังคมไทยมาเป็นเวลานาน ตามบันทึกของลาดูแบร์กล่าวไว้ว่า การพนันเป็นสิ่งที่คนสยามเล่นกันมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และแพร่หลายสืบต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 4 รัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ได้มีการออกกฎหมายเพื่อควบคุมการเล่นพนันหลายฉบับ อย่างไรก็ตาม การพนันก็ไม่ได้สูญหายไป หากแต่ยังคงได้รับความนิยมจากคนในสังคมอยู่เช่นเดิม เมื่อใดก็ตามที่เกิดความสนใจในกิจกรรมใด ๆ นักพนันก็สามารถทำการพนันขันต่อกันได้ทันที ไม่เว้นแม้แต่กิจกรรมใหม่ ๆ อย่างการเล่นฟุตบอล

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 การพนันได้ถูกลามมาเกี่ยวข้องกับการแข่งขันฟุตบอล การพนันนอกจากจะเป็นที่มาของอาชญากรรมต่าง ๆ แล้วยังทำลายแนวคิดอันดีงามของความเป็น “นักเลงกรีฑา” จึงเท่ากับว่าเป็นการทำลายความเป็นระเบียบของสังคม และทำลายเครื่องมืออันดีงามในการสร้างความสามัคคี จึงมีความพยายามที่จะต่อต้านการพนันที่ถูกลามสู่ฟุตบอล ดังที่ท่านนิพนธ์ไว้ว่า เพราะฟุตบอลเป็นกีฬาจึงควร “...เป็นการเล่นอย่างดี เพราะไม่มีการพนัน” (วีรยุทธ ศรีสุวรรณกิจ, 2549: 158) ทำให้รัชกาลที่ 6 ผู้ที่ชื่นชอบและมีเป็นฐานะองค์อุปถัมภ์ต้องทรงปกป้องความดีงามของกีฬาฟุตบอลไว้ พระองค์ได้ใช้นามแฝงว่า “อัสวพาหุ” แสดงความคิดเห็นและประนามการพนันผ่านทางหน้าหนังสือพิมพ์ดังนี้

ข้าพเจ้าได้เคยนึกเสียใจมานานแล้วที่รู้สึกว่าการพนันดูเป็นของที่เข้าเลือดชาว ไทยเราเสียจริง ๆ จนน่าอนาถใจ จริงอยู่การพนันย่อมมีอยู่ในหมูชนไม่ว่าชาติใด ภาษาใด แต่ข้าพเจ้าไม่เคยพบชนหมูใดเลยที่จะไม่ได้รับความเสียหายเพราะการพนัน ส่วนข้อที่เสียทรัพย์นั้นยกเสียเถิด แต่นอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้ประพฤติชั่ว อย่างอื่น ๆ อีก เช่น ฉ้อโกง, ขโมย, หลอกหลวง, ปอกลอก และถ้าเป็นคนที่ไม่รู้จักเล่นอย่างนักเลงกรีฑา (สปอร์ตแมน) ก็เลยบังเกิดเหตุร้าย ๆ เช่น อาฆาตปองร้าย

กัน หรือถึงแก่ทำร้ายกันบ้างก็มี เมื่อเริ่มมีการเล่นฟุตบอลสำหรับรางวัลถ้วยของข้าพเจ้าหวังอยู่ว่าจะได้เห็นการเล่นอย่างสนุกเกิดขึ้นในเมืองไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งจะไม่มีการพนัน พร้อมด้วยผลร้ายต่าง ๆ แห่งการพนันเพราะในพระราชปรารภที่พิมพ์ไว้ในสมุดระเบียบการของกรรมการฟุตบอลถ้วยของหลวงนั้นมีข้อความชัดอยู่ว่า “ฟุตบอลเป็นการเล่นอย่างดีเพราะไม่มีการพนัน” แต่ครั้นเมื่อเริ่มเล่นไปได้หน่อยก็มีข่าวกระทบหูข้าพเจ้ามากขึ้นทุกที ว่ามีการพนันต่อรองกันอย่างมาก ๆ เช่น มีราย 1 หนึ่ง พนันเอาเบียร์ 1 ขวดต่อ 10 หนีบ ว่าพวกนักเรียนนายเรือจะชนะดังนี้เป็นต้น เมื่อพนันอย่างรุนแรงเช่นนี้ก็ไม่เป็นการอัศจรรย์อันใด ที่ผู้แพ้พนันจะต้องโกรธเคือง จนลืมนึกความเป็นนักเลงกรีฑาและสมบัติผู้ดี!... เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าหวังใจว่า บรรดาคนไทยที่ชอบดูฟุตบอลในเชิงนักเลงกรีฑาแท้ ๆ จะช่วยเปล่งเสียงให้ดังพร้อมกัน ตีเตือนคนที่จะมาเอาสนามฟุตบอลเป็นบ่อนหรือที่ชุมนุมชองจรจัดและนักเลงหัวไม้ ถ้าไม่ตัดรอนเสียแต่เดี๋ยวนี้ ในไม่ช้าจะไม่ได้ดูฟุตบอลดีจริง ๆ

(สจข. ร. 6 น. 20. 18/45 “ระวังผีพนันจะสิงคนดู”)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ฟุตบอลถือได้ว่าเป็นกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจที่ในด้านหนึ่งฟุตบอลได้ถูกนำมาใช้ในความหมายว่าเป็นการพนันชนิดใหม่ในสังคม ส่วนอีกความหมายของฟุตบอลจัดว่าเป็นกีฬาของสุภาพบุรุษ / ผู้ดี ดังที่จะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

2.2.7 ฟุตบอลคือเครื่องหมายของความเป็นผู้ดี (สุภาพบุรุษ)

ฟุตบอลได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษแก่นักเรียนมาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 และยิ่งนำมาเน้นมากยิ่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ความหมายของความ เป็น “สุภาพบุรุษนักกีฬา” และ “แฟร์เพลย์” ถูกนำมาใช้อย่างเข้มข้นให้กับนักเรียน ทหาร ข้าราชการ ข้าราชการบริวารต่าง ๆ และการเป็นความหมายสำคัญของฟุตบอลในยุคนี้ ดังปรากฏใน รายงานข่าวการแข่งขันฟุตบอล เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2458 ระหว่างทีมชาติสยามกับ สมาชิกของราชกรีฑาสโมสรคัดเล็อก หนังสือพิมพ์ลงข่าวเป็นบทร้อยกรองไว้น่าสนใจ ดังนี้

“บรรดาผู้เล่นแพ้	ก็ดี นักเอย
แสดงจิตรผู้ชายมี	แน่นแพ้น
คงมุ่งผูกไมตรี	ชวนให้
ให้แก่ผู้ชนะมั่น	ประโยชน์ร้างฤาหวง

ปวงไทยที่เล่นได้	ไชยชนะ
ก็ไม่เกะกะ	เยาะเย้ย
ต่างแสดงจิตรสถาวะ	บุรุษตอบ
โดยรับค่านับซ้ำ	หยั่งไว้เป็นสหาย

(สวัสดิ์ เลขยานนท์, 2519 อ้างถึงในกนกทวี เกิดแก้ว, 2531: 7)

อย่างไรก็ตามในการแข่งขันฟุตบอลบางครั้งก็เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในสนาม เช่น การกระทบกระทั่งระหว่างผู้เล่น การไม่ยอมรับคำตัดสิน รวมทั้งการทำทางของผู้ชมที่ไร้มารยาท ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นจากการไม่ยอมรับและการให้อภัยของผู้เล่นและผู้ชม ดังนั้นจึงมีการพยายามปลูกฝังค่านิยมใหม่ที่เรียกว่า “ความเป็นนักกีฬาที่ดี” หรือ “ความเป็นนักเลงกีฬา” (sportsmanship) รวมทั้งการเป็น “นักเลงดู” หรือผู้ดูฟุตบอลที่ประพฤติตัวได้เหมาะสม

ด้วยความหมายของฟุตบอลในมิตินี้จึงมิได้เป็นเพียงแค่การละเล่นที่สร้างความสนุกสนานบันเทิงเท่านั้น ฟุตบอลและการพลศึกษาได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายแห่งปลูกฝังความหมายเชิงค่านิยมความสามัคคีของคนในชาติ ทั้ง “ความเป็นนักกีฬาที่ดี” และ “ความเป็นนักเลงกีฬา” (sportsmanship) จึงเป็นความหมายใหม่ที่รัฐต้องการปลูกฝังแก่ข้าราชการ บริหาร ทหาร เยาวชน/นักเรียน และประชาชน เพื่อจัดการกับปัญหาความแตกแยกและเป็นการสร้างความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ในการเล่นฟุตบอลในสมัย รัชกาลที่ 6 ได้เริ่มมีผู้คนใช้เป็นกิจกรรมในการพันทนขันต่อ ซึ่งการพันทนถูกมองว่านอกจากจะทำลายค่านิยมอันดีงามแล้ว ยังเป็นผลร้ายที่ทำลายคุณสมบัติของผู้ดี ความเป็นผู้ดีของสังคมได้รับการยกย่องว่าต้องมีคุณสมบัติเป็นนักเลงกรีฑา หรือสุภาพบุรุษ แสดงให้เห็นว่ามีความสูงส่งกว่าคนที่ติดการพันทนที่อยู่ในระดับล่างของสังคมซึ่งเป็นเพียงพวก “ก๊วย” ดังนั้นอุดมคติของผู้ดีในสมัยรัชกาลที่ 6 ส่วนหนึ่งจึงประกอบด้วย การมีน้ำใจนักกีฬา (หรือนักเลงกรีฑา) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ได้รับการปลูกฝังในหมู่ข้าราชการ นักเรียน และคนกลุ่มต่าง ๆ เมื่อการพันทนก่อให้เกิดผลร้ายต่างๆ จึงต้องกำจัดการพันทนที่จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ต่อวงการฟุตบอล ดังที่พระองค์ท่านรัชกาลที่ 6 ทรงนิพนธ์บทความไว้เพื่อเตือนสติสอนใจว่า “...ถ้าไม่ตัดรอนเสียแต่เดี๋ยวนี้ในไม่ช้าจะไม่ได้ดูฟุตบอลดีจริง ๆ เพราะถ้าขึ้นปล่อยให้มีการพันทนกันจนติดแล้ว ต่อไปความแพ้นะจะไม่ได้ตกอยู่กับตัวผู้เล่น คือพวกใดที่มีผู้พันทนหนุนไว้มาก ๆ แม้อีกพวกเขาจะเล่นเอาชนะได้ก็จะต้องถูกรับหนังสือกล่าวหาว่าทำร้ายร่างกายเป็นต้นจนกลัวไม่กล้าเอาชนะดังนี้ได้... เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าหวังใจว่าชาวโจษอันนั้นจะเปนชาวเหลวไหลเพราะว่าใครพูดได้เช่นนั้นจริงแล้ว ก็ไม่ใช่คนที่ควรจะให้เข้าสมาคมกับผู้ดีอีกต่อไป ควรไปสมาคม

แต่ก็ขึ้นอยู่กับโรงบ่อนเท่านั้น แต่ผู้เล่นพนันแล้วไม่รู้จักสะกดใจอย่างนักเลงเช่นกล่าวมาแล้วนั้น บางที่แม้แต่โรงบ่อนก็จะเป็นสถานที่อันดีเกินวาสนาเขาไปละมัง ข้อแน่นอนมีอยู่อย่างหนึ่งคือคนจำพวกนี้เข้าที่ไหนบ่อนคงแตกที่นั่น” (สจข. ร. 6 น. 20. 18/45 “ระวังผีพนันจะสิงคนดู”)

2.2.8 ฟุตบอลคือความสามัคคี

ในช่วงต้น ๆ ที่รัชกาลที่ 6 ขึ้นครองราชย์ ได้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ 2 วิกฤตการณ์ด้วยกัน คือวิกฤตการณ์ทางการเงินและการคลัง และวิกฤตการณ์ทางการผลิตข้าวและความยากจนของชาวนา

ในช่วงนับตั้งแต่ต้นรัชกาลถึงปี พ.ศ. 2456 ในระยะที่รัชกาลที่ 6 ขึ้นครองราชย์ แม้ว่าประเทศไทยในขณะนั้นจะมีเสถียรภาพทางการคลังที่ดีมีเงินคงคลังที่สูง แต่จากการปฏิรูปประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เจริญก้าวหน้าและขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางทำให้ในสมัยรัชกาลที่ 6 ต้องใช้เงินเพื่อส่งเสริมทำนุบำรุงมากขึ้นทำให้ฐานะการคลังของรัฐบาลอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม เพราะมีเงินคงคลังเหลือน้อย (สืบแสง พรหมบุญและคณะ, 2524: 54) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้ฐานะการเงินของประเทศต้องอยู่ในภาวะลำบากตั้งแต่ต้นรัชกาล ต่อมาในปี พ.ศ. 2456 เกิดความปั่นป่วนทางการเงินอีก เช่น ธนาคารเงินสยามเงินทุนประสบภาวะวิกฤตถึงขั้นล้มละลาย โรงสีหลายแห่งปิดกิจการ (จุมพล หนีมพานิช ม.ส.ธ, 2543: 484) ประกอบกับรัฐบาลเองมีการใช้เงินที่ไม่ถูกทาง เช่น ใช้จ่ายส่วนใหญ่ของทางราชสำนักเป็นไปเพื่อการบำรุงกิจกรรมของเสือป่า ค่าเครื่องแต่งตัว รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเสด็จประพาส การสร้างพระราชวัง โดยเฉพาะการให้บำเหน็จแก่ข้าราชการบริพารในกิจกรรมที่เกี่ยวกับมหรสพต่าง ๆ ดังที่ขบวนการ ร.ศ. 130 ให้การกับคณะกรรมการทหารพิเศษว่า “พระเจ้าแผ่นดินเก็บเงินภาษี สัมภักษร่วย เช่น ภาษีรถ ภาษีเรือ เอาไปมีโขน ละคร การละเล่นต่าง ๆ เทียวฟังกมหาดเล็กจะเอาอะไรก็ทูลขอพระเจ้าแผ่นดินก็เซ็นสั่งให้ เช่น รถยนต์ สิ่งของต่าง ๆ แทนที่เงินเก็บส่วนภาษีอากรนั้นควรจะใช้ซื้อลูก (ปืน) ซื้อดิน (ปืน) ไว้เมื่อเกิดศึกสงคราม” (อ้างในจุมพล หนีมพานิช ม.ส.ธ, 2543: 484)

นอกจากวิกฤตการณ์ทางการเงินและการคลังแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 6 ยังประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ร้ายแรงอีกครั้งที่เป็นวิกฤตการณ์ทางการผลิตข้าวได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและสภาพความยากจนของชาวนา ซึ่งมีความรุนแรงพอ ๆ กันกับวิกฤตการณ์ทางการเงินและการคลังดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งวิกฤตการณ์ทั้งสองได้มีส่วนก่อให้เกิดความไม่พอใจในฝ่ายประชาชนและความไม่สบายใจในฝ่ายข้าราชการบริพารเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ

ข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือนกลุ่มหนึ่งที่ได้เคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองในนาม “ขบวนการ ร.ศ. 130” แม้ว่าในท้ายที่สุดแล้วขบวนการ ร.ศ. 130 จะประสบความสำเร็จล้มเหลวในการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ตาม

หลังเหตุการณ์กบฏ ร.ศ. 130 พระองค์ทรงดำเนินพระบรมราชาบายด้านการเมืองการปกครองหลายประการที่แสดงให้เห็นว่าน่าจะเป็นผลสะท้อนจากเหตุการณ์ครั้งนั้น พระองค์ทรงพยายามที่จะสร้างความรู้สึกร่วมกันให้เกิดขึ้นในกลุ่มทหาร ข้าราชการ และข้าราชการบริพาร ทั้งฟุตบอลและพลศึกษาได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อปลูกฝังความสามัคคีของคนในชาติทั้ง “สปอร์ตแมนชิป” และ “แฟลท์เพลย์” ถูกนำมาใช้อย่างเข้มข้นและกลายเป็นคุณค่าสำคัญของฟุตบอลในสมัย ร. 6

จากการก่อกบฏดังกล่าว ทำให้พระองค์ท่านมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นโดยเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มข้าราชการบริพาร ดังนั้นการดำเนินการจึงเน้นไปเพื่อแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแตกแยกที่เกิดขึ้น ดังที่พระองค์ทรงส่งเสริมการเล่นฟุตบอล พร้อมกับการสนับสนุนให้นักเรียน ทหาร และคนหนุ่มได้เล่นกีฬาเพื่อสร้างความสามัคคี ซึ่งในการณ์นี้ฟุตบอลได้ถูกนำมาใช้ในความหมายใหม่ที่ไม่ใช่เพื่อสร้างความทันสมัยดังที่ผ่านมา หากแต่เป็นการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังค่านิยมใหม่ที่เน้นความสามัคคี กระชับความสัมพันธ์ที่แตกร้างระหว่างกลุ่มทหารและกลุ่มเสือป่า ดังที่พระองค์ท่านกล่าวไว้ว่า

ฟุตบอลเป็นสิ่งที่ได้ผลดีกว่าอย่างอื่น ในความเพาะความรู้สึกเป็นมิตรแลทำให้บุคคลต่างหมู่ต่างเหล่า ได้มามีโอกาสพบปะกระทำสามัคคีสนิทสนมซึ่งกันและกัน ความรู้สึกเป็นเกลอกันในกลุ่มทหารสังเกตเห็นได้ว่าดีขึ้นเป็นอันมาก ในห้องวิชาการและห้องซังก็มีคนน้อยน้อยลงกว่าแต่ก่อน การออกบริเวณแลการหนีก็มีน้อยลงมาก ความเป็นมิตรเป็นเกลอกันในกลุ่มทหารแลเสือป่าก็ได้เกิดขึ้นจากการเล่นฟุตบอล

ดังตัวอย่างการแข่งขันระหว่างทหาร ตำรวจ และเสือป่า ในสมัยรัชกาลที่ 6 ในชื่อรายการ “การแข่งขันฟุตบอลสำหรับพระราชทานถ้วยทองของหลวง” ที่จัดขึ้นในช่วง 11 กันยายน ถึง 27 ตุลาคม พ.ศ. 2458 มีทีมเข้าร่วมการแข่งขัน 12 ทีม (จิรัฏฐ์ จันทะเสน, 2543: 11) ที่กำหนดวัตถุประสงค์สำคัญไว้หลายข้อ หนึ่งในวัตถุประสงค์คือ การสร้างสามัคคี ดังที่ระบุไว้ว่า “การแข่งขันฟุตบอลนี้ทีมซึ่งเป็นฝ่ายชนะ จะต้องอาศัยความสามัคคีจากผู้เล่นในทีม ไม่สามารถเล่นคนเดียวให้ชนะได้” (สิทธิ รัตนราชี, 2540: 22)

ในภายหลัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 6 ทรงเห็นว่าการเล่นฟุตบอลเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เล่นมีกำลัง ร่างกายอดทน แข็งแรง ยิ่งกว่านั้นยังมีประโยชน์สำคัญคือ การสร้างเสริมความสามัคคีของผู้เล่น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะฟุตบอลแห่งสยาม จัดตั้ง "สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยสยาม" ขึ้น โดยทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์" เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2459 ในฐานะสมาคมเพื่อควบคุมการเล่นซึ่งถ้อยต่างๆ มีถ้อยใหญ่ ถ้อยน้อย และถ้อยนกรบ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 84)

ความหมายของกีฬาฟุตบอลในแง่ของความสามัคคีนี้จึงเป็นค่านิยมใหม่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระองค์ทรงใช้เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีแก่ข้าราชการบริพารต่างๆ นอกจากนั้นยังได้ส่งเสริมให้เกิดการเล่นฟุตบอลเพื่อสร้างความสามัคคีทั้งในระดับประชาชนและนักเรียนอีกด้วย

2.2.9 ฟุตบอลคือเครื่องแสดงออกถึงฐานะทางสังคม

ดังที่กล่าวแล้วว่าการบริโภคฟุตบอลเป็นรูปแบบหนึ่งของความทันสมัยที่รับเข้ามาจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นการแสดงนัยทางสังคมวัฒนธรรมที่เป็นการสื่อสารถึงเกียรติยศและฐานะทางสังคม ในสมัยแรกๆ การเล่นฟุตบอลเป็นกิจกรรมของกลุ่มเจ้านาย เชื้อพระวงศ์ ที่จัดเป็นกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมสยาม สำหรับผู้เล่นจะต้องมีความรู้ในวิธีการเล่น ประกอบกับต้องมีอุปกรณ์ในการเล่น ไม่ว่าจะเป็น สนามที่ ลูกฟุตบอล เสื้อผ้า สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนถึงความเป็นผู้มีฐานะที่ดีทางสังคม เพราะกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่าย ประกอบกับมีเวลาว่างที่มากพอด้วย และที่สำคัญกิจกรรมเหล่านี้เสมือนเป็นพื้นที่ที่ไว้สังสรรค์เฉพาะสำหรับแวดวงสังคมชั้นสูง ผู้ที่เข้าร่วมได้ต้องเป็นอภิสิทธิ์ชนที่มีฐานะเท่านั้น คนธรรมดาทั่วไปย่อมไม่สามารถปะปนเข้ามาได้เด็ดขาด ทำให้บรรดาชนชั้นสูงสามารถสร้างความแตกต่างทางชนชั้นของตนเองกับชนชั้นอื่นๆ ในสังคม

ต่อมาฟุตบอลแม้ว่าจะเป็นกีฬาที่ได้รับการสนับสนุนจากรัชกาลที่ 6 ที่เป็นชนชั้นสูงในสังคม แต่เนื่องจากฟุตบอลได้รับการบรรจุลงในหลักสูตรพลศึกษา ประกอบกับมีการส่งเสริมให้มีการแข่งขันฟุตบอลในระดับนักเรียนอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ พ.ศ. 2444 รวมถึงการเพิ่มรุ่นการแข่งขันให้มากขึ้น เช่น แบ่งเป็น รุ่นเล็ก รุ่นกลาง และรุ่นใหญ่ บัณฑิตต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กีฬาฟุตบอลแพร่หลายไปอย่างกว้างขวางในกลุ่มนักเรียน ข้าราชการ ข้าราชการบริพารต่าง ๆ จากกิจกรรมการเล่นของชนชั้นสูงในยุคแรก (ยุคราชสำนัก) ก็เริ่มแพร่หลายสู่คนกลุ่มชนชั้นกลางของสังคมมากขึ้น

จากเดิมที่ฟุตบอลเป็นกิจกรรมที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อแสดงให้เห็นถึงความทันสมัยของชนชั้นสูง ต่อมาฟุตบอลได้สะท้อนให้เห็นถึงการเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความหมายฟุตบอลของชนชั้นกลางในสังคมมากขึ้น นอกจากนั้นกิจกรรมการเป็นผู้เล่นของชนชั้นสูงเริ่มลดน้อยลงและเปลี่ยนแปลงมาสู่การเป็นผู้ชมมากขึ้น และที่สำคัญชนชั้นสูงได้ขยับขึ้นไปเป็นผู้ควบคุม ผู้กำหนดการบริหารจัดการการแข่งขันฟุตบอล หรือกลายเป็นผู้สนับสนุน เช่น การที่รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ทรงรับสมาคมฟุตบอลไทยไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ส่วนผู้ที่เล่นฟุตบอลกลายมาเป็นกลุ่มข้าราชการ ทหาร และนักเรียนที่มีลักษณะเป็นชนชั้นกลางทั่วไป เช่น ใน พ.ศ. 2458 มีรายชื่อผู้เล่นที่ได้รับพระราชทาน “หมวกความสามารถฟุตบอล” ซึ่งเป็นคนธรรมดาทั่วไปแทบทั้งสิ้น มีเพียงท่านเดียวที่เป็นเชื้อพระวงศ์คือ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร (กรุงเทพฯ เดลิเมต์, 24 พ.ย. 2458) สะท้อนให้เห็นว่า การบริโภคฟุตบอลเป็นตัวสร้างความแตกต่างระหว่างชนชั้น โดยสมัยแรกเริ่มในยุคราชสำนักผู้กำหนดความหมายวัฒนธรรมการบริโภคฟุตบอลจะเป็นชนชั้นสูงที่มีจำนวนน้อย แล้วยุคต่อมาคือยุคราชสำนักสามัญชนจะเริ่มเปลี่ยนแปลงมาเป็นชนชั้นกลางที่มีอำนาจมากขึ้นในการกำหนดความหมายการบริโภคฟุตบอล

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ท่านทรงสนับสนุนให้ข้าราชการบริหารได้เล่นกีฬาฟุตบอล นอกจากนั้นในระบบการศึกษาของรัฐทั่วไประดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีการเล่นฟุตบอล ยกเว้นแต่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (ปัจจุบันคือโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย) ที่เป็นโรงเรียนที่พระองค์ท่านทรงสร้างขึ้นมากในลักษณะโรงเรียนกึ่งนอกระจำ มีการส่งเสริมให้นักเรียนเล่นกีฬาที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป

การเข้ามาเป็นนักเรียนโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ต้องเสียค่าธรรมเนียมเดือนละ 25 บาท และเสียค่าธรรมเนียมรายภาคอีกภาคละ 93 บาท 75 สตางค์ ดังนั้นโรงเรียนแห่งนี้จึงจำกัดไว้เฉพาะบุตรหลานผู้ที่มีฐานะดีเท่านั้น สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงกีฬาก็จะมีความเฉพาะตัวที่แตกต่างไปจากโรงเรียนอื่นๆ เช่น สนับสนุนให้เล่นกีฬารักบี้ สควอช อันถือว่าเป็นกีฬาของผู้ดี อันเป็นการลอกเลียนแบบจากโรงเรียนอีตัน (Eton) ของประเทศอังกฤษ ในสมัยนี้กีฬาฟุตบอลและรักบี้จึงกลายมาเป็นการแสดงออกถึงฐานะทางสังคมประการหนึ่ง กีฬารักบี้ได้รับการสงวนไว้แต่ภายในโรงเรียนของผู้ดี และมีผู้ที่มีความสามารถเล่นกีฬารักบี้จึงจำกัดไว้เพียงกลุ่มคนเล็ก ๆ ที่มีสถานะทางสังคมสูง แต่ฟุตบอล ซึ่งกลายเป็นกีฬาที่เสียค่าใช้จ่ายไม่มากนักกลับได้รับการส่งเสริมให้แพร่หลายในโรงเรียนอื่น ๆ กลุ่มชนชั้นกลางรุ่นใหม่ที่มีการศึกษา และสามัญชนคนธรรมดาทั่วไปในที่สุด

2.2.10 ฟุตบอลคือเครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 แม้ว่าฟุตบอลเริ่มแพร่กระจายไปสู่หัวเมืองต่างจังหวัดบ้างแล้วก็ตามที่ แต่กระแสความนิยมเฟื่องฟูในกีฬานี้ยังอยู่ในอาณาบริเวณพระนครและปริมณฑลเป็นหลัก หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ในฐานะนักเรียนเก๋อังกฤษที่มักทรงเล่นฟุตบอลกับชาวยุโรป ณ รอยัล บางกอก สपोर्टคลับ (ราชกรีฑาสโมสร) ได้ประชุมหารือกับคณะกรรมการเพื่อจัดการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองการก่อสร้างอาคารหลังใหม่ของราชกรีฑาสโมสร ดังปรากฏหลักฐานว่า

“หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร...ขณะนั้นทรงเป็นสมาชิกของราชกรีฑาสโมสร และทรงเล่นฟุตบอลร่วมกับชาวต่างประเทศอยู่เนือง ๆ มีพระดำริว่า น่าจะให้มีชุดฟุตบอลชาวไทยล้วน ๆ เล่นแข่งขันกับชุดชาวต่างประเทศของราชกรีฑาสโมสร เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์และประลองฝีมือกันดู จึงได้มีการปรึกษาหารือกันหลายวาระ จนความทราบถึงพระเนตรพระกรรณ ก็ทรงสนพระทัยและทรงมอบหมายให้ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากร ดำเนินการต่อไป...”

(นักเลงฟุตบอล, 2550: 7)

การแข่งขันฟุตบอลระหว่างชาติใน พ.ศ. 2458 จึงกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ฟุตบอลในการสร้างสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างเป็นทางการ หลังจากนั้นก็มีการแข่งขันเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามในสมัยรัชกาลที่ 7

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประเทศไทยมีจุดประสงค์ที่จะสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศสัมพันธมิตร ในระหว่างปี พ.ศ. 2488-2489 นี้ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายกีฬา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากกรีฑาสถานแห่งชาติ จัดแข่งขันกีฬาระหว่างทหารสัมพันธมิตรกับทีมไทย (กรมพลศึกษา, 2515, อ้างถึงในมยุรี ศุภวิบูลย์, 2529: 43) ต่อมาคณะกรรมการชุดนี้ได้ประชุมหารือกันเพื่อใช้การกีฬาสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ จึงได้ดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการกีฬาโอลิมปิกแห่งประเทศไทยขึ้น และคณะกรรมการโอลิมปิกชุดนี้ได้รับการรับรองเป็นทางการจากโอลิมปิกสากลใน พ.ศ. 2493 (อุทธรณ์ ปิดพยัน, 2516:94) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้กีฬาเป็นเครื่องสร้างสัมพันธ์ไมตรี นับเป็นอีกครั้งที่กีฬาได้เป็นเครื่องมือในการกระชับเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีหลักฐานปรากฏว่า นักฟุตบอลไทยได้เดินทางไปแข่งขันต่างประเทศที่ไซ่ง่อน ตามคำเชิญของรัฐบาลเวียดนามได้ และได้แข่งขันกับทีมต่างประเทศถึง 6 ครั้ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507, อ้างถึงในมยุรี ศุภวิบูลย์, 2529: 43)

2.2.11 ฟุตบอลคือกีฬาอันตราย

สำหรับการแข่งขันฟุตบอลของเมืองสยาม เมื่อยุคราชสำนักนั้น นักเรียนตามโรงเรียนหลายแห่งให้ความสนใจเล่นกันอย่างกว้างขวาง กล่าวกันว่าแม้จะเป็นช่วงเวลาพักเที่ยง แต่กลางสนามหญ้าหน้าโรงเรียนท่ามกลางแสงแดดนั้น เด็กนักเรียนก็ยังวิ่งเตะฟุตบอลแบบไม่ย่อท้อ แม้ว่าในระยะแรกจะมีเสียงคัดค้านจากผู้ปกครองที่ไม่สนับสนุนให้บุตรหลานของตนมาเล่นกีฬาชนิดนี้ เนื่องจากเห็นว่ามี การเข้าปะทะที่รุนแรงจนทำให้ผู้เล่นเกิดอาการบาดเจ็บบ่อยครั้ง และอาจนำไปสู่ความตายได้

อย่างไรก็ตามเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีท่านเชื่อว่า ฟุตบอลมีคุณประโยชน์ที่ ดีหลายประการ จึงได้แสดงความคิดเห็นว่า “...เรื่องนี้ไม่ได้รับความสนับสนุนและร่วมมือ ไม่เห็นชอบในหมู่ผู้ปกครองนักเรียน หาว่าการเล่นฟุตบอล มีแต่ผลร้าย นอกจากเสียเวลาเรียนแล้ว จะทำให้เด็กได้รับอันตรายบาดเจ็บซึ่งห่างจากการเล่นฟุตบอลอาจถึงตายก็ได้ แต่ท่านก็มีได้ลดละ ไม่ยอมเลิกการเล่นฟุตบอล เพราะท่านคิดการณ์ไกลกว่านั้น ท่านเห็นว่า การบาดเจ็บอาจมีบ้าง ก็เป็นส่วนน้อย ถ้าจะได้เล่นกันโดยระมัดระวัง การเจ็บป่วยถือว่าเป็นโดยบังเอิญ การเล่นฟุตบอลจะช่วยทางใจได้เป็นอย่างดี ทำให้มีใจเป็นนักกีฬา รู้จักอดทน อดกลั้น รู้จักแพ้ รู้จักชนะ ไม่พยายามต่อสู้กันซึ่งหน้า มีความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่มีการแบ่งแยก หัดให้เล่นฟุตบอล ไม่ใช่เล่นคน (play the ball not play the man) ท่านได้เคยเชิญผู้ใหญ่มาประชุมชี้แจงถึงเรื่องนี้โดยตลอดและขอให้ครูใหญ่ชี้แจงให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบด้วย...” (ครูสภา, 2501: 45, อ้างถึงในสวัสดิ์ เลขยานนท์, 2520: 19)

หรือในจดหมายจากมารดาส่งถึงพระเจริญวิศวรรวมที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ ก็สะท้อนให้เห็นมุมมองที่มีต่อฟุตบอลว่าเป็นกีฬาอันตราย ดังเนื้อหาส่วนหนึ่งที่ว่า “...จะเล่นอะไรอย่าเล่นให้เหลือเกินนัก การเล่นมากไม่ดี เขาเล่นฟุตบอลกันที่วัดแจ้ง คนหนึ่งหกล้มดับแตกตาย เห็นไหม ตายเสียเปล่า ๆ ไม่เห็นเป็นประโยชน์เลย แม่ได้สอนแล้ว...” (นักเลงฟุตบอล ฉบับที่ 11, 2551: 9)

ในบางครั้งก็เกิดเรื่องวิวาทกันระหว่างผู้เล่น จนทำให้ "หมากเตะ" ถูกมองว่าเป็นกีฬาที่มีแต่ความรุนแรงอันตรายมากกว่าการเล่นเพื่อการออกกำลังกาย ดังนั้น พระยาโอวาทวรภิก (เหม ผลพันธิน) หรือครูทอง ผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็กหลวงคนแรกระหว่างปี พ.ศ. 2454 - 2456 จึงได้เขียน "ความเห็นโดยเฉพะา" หรือ "ความเห็นเอกชน" (ปัจจุบัน เรียกว่า "บทความ") เรื่อง "จรรยาของผู้เล่นและผู้ดูฟุตบอล" ขึ้นใน พ.ศ. 2457 ลงในหนังสือวิทยาสารของสามัคยาจารย์

สมาคม ซึ่งกล่าวกันว่า คือบทความกีฬาฟุตบอลเรื่องแรกของสยาม โดยเนื้อหาสำคัญพยายามจะเตือนสตินักเลงลูกหนังทั้งผู้เล่นและผู้ดูให้รู้จักมารยาทของเกมฟุตบอล

2.2.12 ฟุตบอลคือกีฬาการกุศล

ในการแข่งขันฟุตบอลถ้วยทองของหลวง พ.ศ. 2458 ได้เริ่มมีการเก็บค่าเข้าชมการเล่นฟุตบอลจากผู้ดู มีบันทึกว่าฟุตบอลรายการถ้วยทองดังกล่าว สามารถเก็บค่าชมได้ถึง 6,049.95 บาท ทั้งนี้แบ่งเงินดังกล่าวเป็น 2 ส่วนเพื่อมอบให้กับราชนาวิสมาคมและสภาอากาศ (ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 122) ซึ่งรัชกาลที่ 6 ท่านทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้นำรายได้ให้ราชนาวิสมาคมเพื่อจัดซื้อเรือหลวงพระร่วง (วรชาติ มีชูบท, 2552: 218) เพื่อให้กองทัพเรือมีกำลังมากขึ้นในการดูแลรักษาอาณาเขตทางทะเลเพื่อป้องกันบ้านเมืองจากการรุกรานของประเทศมหาอำนาจตะวันตก

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 8 พ.ศ. 2477 มีการแข่งขันฟุตบอลระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง โดยวัตถุประสงค์ของการแข่งขันนอกจากจะเป็นการเสริมสร้างสามัคคีระหว่างสองสถาบันแล้ว ยังนำเงินรายได้ไปช่วยการกุศลหรือทำคุณประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมด้วย (สิทธิ รัตนราช, 2540: 33)

ในยุคราชสำนักสุโขทัยชน บริบทของสังคมเป็นช่วงที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม มีภาวะความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะความขัดแย้งในกลุ่มข้าราชการทหารกับเสื่อป่า ที่สำคัญในยุคราชสำนักสุโขทัยนี้เป็นยุคที่ชนชั้นกลางที่เป็นข้าราชการ ทหาร เข้ามามีบทบาทในมิติด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจมากขึ้น แม้กระทั่งในมิติวัฒนธรรมอย่างฟุตบอลก็เช่นเดียวกัน

สำหรับการกำกับความหมายของฟุตบอลผ่านชุดสัญลักษณ์ต่างๆ นั้น ในยุคนี้มีการใช้สัญลักษณ์เพิ่มขึ้นกว่ายุคก่อนหน้านี้อยู่ 2 สัญลักษณ์คือ วิธีการเชียร์ และเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในยุคนี้มีทั้งมาจากชนชั้นสูงเดิมกับชนชั้นกลางที่เข้ามาปะทะช่วงชิงพื้นที่ในการกำหนดความหมาย จึงอาจเป็นผลให้ความหมายในยุคราชสำนักสุโขทัยนี้ฟุตบอลมีความหมายเกิดขึ้นถึง 12 ความหมาย

ตารางที่ 20: ตารางความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลผ่านสัญลักษณ์ในบริบทของราชสำนักผู้สวามิภักดิ์

ยุค	ชนชั้น			สัญลักษณ์	ความหมาย	บริบท
	สูง	กลาง	ล่าง			
ราชสำนักผู้สวามิภักดิ์	✓	✓	✗	1. กติกา 2. ลูกฟุตบอล 3. ผู้ตัดสิน 4. สนาม 5. ผู้เล่น 6. ผู้ชม 7. เสื้อผ้า 8. วิธีการเชียร์ 9. เป้าหมาย	1. ความทันสมัย 2. กีฬาของผู้ชาย 3. กิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง 4. การออกกำลังกาย 5. ชาตินิยม 6. การพนัน 7. เครื่องหมายของความเป็นผู้ดี (สุภาพบุรุษ) 8. ความสามัคคี 9. เครื่องแสดงออกถึงฐานะทางสังคม 10. เครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 11. กีฬาอันตราย 12. กีฬาการกุศล	1. การเปลี่ยนแปลงสังคมศักดินาสู่สังคมทุนนิยม 2. ความขัดแย้งในกลุ่มข้าราชการ 3. การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย 4. การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2

อย่างไรก็ตามแม้ความหมายของฟุตบอลในยุคราชสำนักนี้จะมีอยู่จำนวนมากก็ตาม แต่ความหมายเหล่านี้ไม่ได้มีน้ำหนักหรือการรับรู้ที่แพร่หลายเทียบเท่ากัน ซึ่งหากสรุปความหมายที่โดดเด่นในยุคสมัยนี้จะประกอบด้วย ความหมายของความทันสมัยที่ต่อเนื่องมาจากยุคก่อนหน้านี้นี้ และความหมายในการใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีแก่ผู้คนในชาตินอกจากนั้นฟุตบอลในความหมายของการเป็นเครื่องมือของการออกกำลังกายสร้างเสริมสุขภาพและความบันเทิงในยามว่าง

3 ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)

3.1 ชุดของสัญญาณในฟุตบอลยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม เกมฟุตบอลมีการพัฒนาไปอย่างมาก ซึ่งในยุคนี้ผู้วิจัยจำแนกสัญญาณที่ปรากฏในพื้นที่ฟุตบอลจำนวน 10 สัญญาณ ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ฝึกสอน/โค้ช ผู้ชม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ และเป้าหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1.1 กติกา

ในประเทศอังกฤษเมืองเคิร์กที่จัดระเบียบการแข่งขันฟุตบอลภายในประเทศอยู่ 2 องค์การ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยอังกฤษ (F.A.) สมาคมฟุตบอลอังกฤษเริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วย F.A. Cup ในปี พ.ศ. 2414 ในขั้นแรกสโมสรฟุตบอลส่วนใหญ่จะเป็นสโมสรฟุตบอลระดับสมัครเล่น แต่แล้วเมื่อฟุตบอลค่อย ๆ กลายเป็นกีฬาอาชีพ จนสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยต้องยอมรับลักษณะความเป็นกีฬาอาชีพ (professionalism) ของฟุตบอลอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2428 และเป็นผู้นำในการจัดระเบียบฟุตบอลอาชีพ จนท้ายที่สุดสมาคมฟุตบอลประเทศต่าง ๆ พร้อมใจกันจัดตั้งสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (Federation International de Football Association / FIFA) เพื่อเป็นองค์กรโลกบาลทำหน้าที่จัดระเบียบการแข่งขันฟุตบอลของโลก ในปี พ.ศ. 2447 (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2544: 119 - 120) ทำให้ปัจจุบันกติกาและการแข่งขันฟุตบอลจะเป็นไปตามที่สหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (FIFA) เป็นผู้กำหนดขึ้น

หลักฐานประวัติศาสตร์ระบุว่า เมื่อ พ.ศ. 2468 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการควบคุมสหพันธ์ฟุตบอลของทุกๆ ประเทศทั่วโลก หลังจากนั้นสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยมีการแก้ไขเพิ่มเติม

ข้อบังคับ (กติกา) หลายครั้ง เช่น พ.ศ. 2471 พ.ศ. 2493 พ.ศ. 2499 พ.ศ. 2512 (พงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 8)

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อปี พ.ศ. 2499 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยสยาม ต้องจัดการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับเป็นครั้งที่ 3 และเรียกว่าข้อบังคับลักษณะปกครองของสมาคม และเปลี่ยนแปลงชื่อสมาคมเสียใหม่เป็น “สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์” ในปีเดียวกันนี้ทางสมาคมฟุตบอลฯ ได้ส่งทีมฟุตบอลชาติไทยเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 16 ที่ประเทศออสเตรเลีย นับเป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยมีสิทธิ์เข้าร่วมการแข่งขัน จากนั้น พ.ศ. 2500 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในภาคีสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย (Asian Football Confederation / A.F.C.)

ซึ่งในยุคนี้เห็นได้ว่าอำนาจในการกำหนดกติกาและการแข่งขันที่จากเดิมในยุคที่แล้วอยู่ในมือของชนชั้นสูงและกลางได้คลี่คลายสู่ชนชั้นกลางอย่างเต็มตัว กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือฟุตบอลเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ทางชนชั้น

สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยจึงเป็นผู้นำในการกำหนดกติกาและการแข่งขันที่ใช้ในประเทศไทยซึ่งกฎกติกาการแข่งขันจะเป็นไปตามมาตรฐานของสมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (FIFA) และสมาพันธ์ฟุตบอลแห่งเอเชีย (AFC) เป็นหลัก

ทั้งนี้สมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ ได้มีการปรับปรุงกติกาเป็นระยะให้เหมาะสมกับกาลสมัยเสมอ เช่น การทำฟาวล์ การล้ำหน้า การเพิ่มกรรมการผู้ตัดสิน ฯลฯ ส่วนหนึ่งเป็นการทำให้เกมมีความยุติธรรมและความสนุกสนานมากขึ้น แต่ที่สำคัญในบางกติกาที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกมฟุตบอลมีจุดสิ้นสุด เพื่อสร้างความตื่นเต้นเร้าใจให้กับผู้ดู เช่น การต่อเวลา การยิงลูกโทษ ตัดสิน กฎ “ประตูทอง” (เมื่อหมดเวลาการแข่งขันแล้ว หาก 2 ทีมยังเสมอกัน ก็จะต่อเวลาพิเศษ 30 นาที หากทีมใดทำประตูได้ในช่วงเวลาพิเศษนี้ก่อนจะเป็นฝ่ายชนะและเกมจะสิ้นสุดลงทันที โดยไม่ต้องรอจนครบ 30 นาที) ผลจากการที่ฟุตบอลได้กลายเป็นอุตสาหกรรมกีฬาระดับโลก และเป็นธุรกิจความบันเทิงที่มีมูลค่ามหาศาลในทุกวันนี้ การปรับกติกาเหล่านี้ส่วนหนึ่งก็เอื้อต่อธุรกิจฟุตบอลด้วย เช่น กติกาที่ไม่ให้ผู้รักษาประตูถือลูกเกิน 6 วินาที

ใน พ.ศ. 2491 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ได้เริ่มจัดการแข่งขันฟุตบอลถ้วยใหญ่และถ้วยน้อยอีกครั้ง ภายหลังจากที่หยุดไปในช่วง พ.ศ. 2475-2490 และได้ส่งทีมเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาระดับโลกอย่างเช่น กีฬาโอลิมปิก ระดับทวีป เช่น เอเชียเกมส์ อีกตลอดจนส่งทีมเข้าร่วมในการแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย เช่น กีฬาแหลมทอง ฟุตบอลเยาวชนชิงชนะเลิศแห่งเอเชีย เป็นต้น

ในช่วง พ.ศ. 2505 - 2525 ยุคนี้ฟุตบอลในประเทศไทยได้มีการพัฒนาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ได้มีการจัดและดำเนินการแข่งขันฟุตบอลในประเทศไทยตามอย่างสากลยิ่งขึ้น โดยได้จัดการแข่งขันโดยแบ่งเป็นประเภท หรือที่เรียกว่า “ดิวิชั่น” เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ คือ จัดเป็นประเภทถ้วยพระราชทาน ก ข ค และ ง และยังจัดการแข่งขันประเภทอื่น ๆ อีก เช่น ฟุตบอลเยาวชน ฟุตบอลเอฟ.เอ.คัพ ฟุตบอลควีนส์คัพ และฟุตบอลคิงส์คัพ เป็นต้น ฯลฯ นอกจากนี้ ยังได้จัดการแข่งขันและส่งทีมเข้าร่วมแข่งขันกับทีมนานาชาติมากมาย

นอกจากนั้นกรมพลศึกษาและเทศบาลนครกรุงเทพ ก็ยังจัดและดำเนินการแข่งขันเป็นประจำทุกปี ที่น่าสนใจคือ กรมพลศึกษาร่วมกับภาคเอกชน (บริษัทโคคาโคล่า เอ็กซ์สปอร์ต) ได้จัดการแข่งขันฟุตบอลเยาวชนอายุไม่เกิน 16 ปี ใน พ.ศ. 2524 อีกทั้งในส่วนของเทศบาลนครกรุงเทพยังได้มีการเพิ่มประเภทให้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ เช่น กองทัพอากาศ ได้เริ่มมีการจัดการแข่งขันฟุตบอลนักเรียนตั้งแต่ พ.ศ. 2514 กลุ่มโรงเรียนฟุตบอลจตุรมิตรสามัคคี ที่เริ่มใน พ.ศ. 2507 องค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทย (การกีฬาแห่งประเทศไทย) ได้มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลในกีฬาแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เป็นต้น ซึ่งองค์การส่งเสริมกีฬาแห่งประเทศไทยได้ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2507 และมีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมและเผยแพร่กีฬาสำหรับประชาชนทั่วประเทศ อีกทั้งได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ทำหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณในการอุดหนุนสมาคมกีฬาต่างๆ รวมทั้งสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยแทนกรมพลศึกษาด้วย

พ.ศ. 2418 ได้เริ่มมีการแข่งขันฟุตบอลหญิงในระดับเอเชียขึ้น ซึ่งประเทศไทยก็ส่งทีมเข้าร่วมด้วย หลังจากนั้นเพียงไม่นานก็มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลหญิงอาเซียนขึ้นใน พ.ศ. 2523 ซึ่งประเทศไทยรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการแข่งขัน

ทั้งนี้สุพจน์ ไชยรงค์ (2528: 3-4) ระบุว่า อันที่จริงฟุตบอลหญิงของไทยมีมานานแล้ว ซึ่งเดิมการแข่งขันฟุตบอลหญิงจะเป็นเพียงคู่ประกอรายการฟุตบอลการกุศลหรือฟุตบอลนัดพิเศษต่าง ๆ โดยเริ่มจากนักศึกษาหญิงวิทยาลัยพลศึกษาและทหารอากาศ จากนั้นจึงได้เริ่มก่อตั้งชมรมฟุตบอลหญิงขึ้นใน พ.ศ. 2514 มีคณะกรรมการคอยควบคุมดูแล ในการแข่งขันจะใช้กติกาตามแบบมาตรฐานสากล ซึ่งแตกต่างกับกติกาของผู้ชายเพียงเล็กน้อย ตรงที่ใช้เวลาในการแข่งขันครึ่งละ 30 นาที พัก 5 นาที สำหรับวัตถุประสงค์ของชมรมฟุตบอลหญิงก็คือ เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่กีฬาฟุตบอลหญิงให้กว้างขวางขึ้น และเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกและวงการกีฬาทั่วไป รวมทั้งเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับสมาคมกีฬาฟุตบอลหญิงนานาชาติ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นยุครุ่งเรืองของกีฬาฟุตบอลในประเทศไทย มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลรายการต่าง ๆ หลายรายการ ทั้งที่เป็นรายการที่เคยมีการจัดเป็นประจำปี และรายการใหม่ ๆ ซึ่งนอกจากสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ กรมพลศึกษา เทศบาลนครกรุงเทพเป็นผู้จัดแล้ว ในยุคนี้ได้มีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามามีบทบาทในการจัดการแข่งขันอีกหลายรายการที่ได้รับความนิยมจากนักฟุตบอลและประชาชน ทำให้กีฬาฟุตบอลในประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักฟุตบอลในสโมสรต่างๆ มีรายการแข่งขันมากขึ้นและมีการแข่งขันตลอดปี ยิ่งไปกว่านั้นยังมีรายได้จากรางวัลในการแข่งขันมากขึ้นด้วย ซึ่งบางรายการมีรางวัลนับล้านบาท ทำให้สมาคมฟุตบอล และสโมสรต่างๆ มีความต้องการจะพัฒนาการกีฬาฟุตบอลในประเทศไทยให้ไปสู่ฟุตบอลอาชีพ เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ที่มีการพัฒนางานการฟุตบอลภายในประเทศของตนด้วยการได้จัดการแข่งขันฟุตบอลอาชีพขึ้น เห็นได้จากในยุคอดีตที่รางวัลของนักฟุตบอลจะเป็นเพียงวัตถุสิ่งของ เช่น โล่หรือถ้วยรางวัล เหรียญรางวัล หมวก เป็นต้น แต่ในทิววันนี้ฟุตบอลได้ถูกเข้ารหัสว่าเป็นกีฬาที่มีการแข่งขันเพื่อชิง “เงิน” รางวัลแล้ว

พ.ศ. 2526 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ร่วมกับชมรมฟุตบอลจังหวัดต่างๆ จัดให้มีการแข่งขันฟุตบอลไทยแลนด์คัพขึ้นเป็นครั้งแรก (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นการแข่งขันฟุตบอลยามาฮ่าไทยแลนด์ คัพ ในการแข่งขันครั้งที่ 4) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้กีฬาฟุตบอลได้มีการกระจายและแพร่หลายไปสู่ต่างจังหวัดมากยิ่งขึ้น การแข่งขันแบ่งออกเป็น 5 ภาค โดยให้แต่ละภาคจัดแข่งขันเพื่อหาทีมชนะเลิศประจำภาคก่อน จากนั้นจึงจะได้มีการแข่งขันชิงชนะเลิศอีกครั้ง ในปี พ.ศ. 2527 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ ได้จัดการแข่งขันฟุตบอลไทยแลนด์ชอคเกอร์ลีกเป็นครั้งแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพัฒนาการจัดการแข่งขันในรูปแบบลีก และพัฒนามาตรฐานกีฬาฟุตบอลในประเทศไทย ซึ่งการแข่งขันฟุตบอลรายการนี้ มีรูปแบบการจัดการแข่งขันเหมือนกับฟุตบอลอาชีพในประเทศอังกฤษ คือ การแข่งขันในลักษณะเหย้า-เยือน และเก็บคะแนนสะสม และทีมใช้สนามของตนจัดการแข่งขันเมื่อเป็นทีมเหย้า แต่ในประเทศไทยมีการปรับรูปแบบการแข่งขันคือ สำหรับทีมที่อยู่กรุงเทพฯ จะใช้สนามกลางในการแข่งขัน อีกทั้งเมื่อแข่งขันจนครบแล้วให้นำทีมที่ได้คะแนนสูงสุด 1-4 มาแข่งขันในรอบรองเพื่อหาคู่ชิงชนะเลิศอีกครั้ง แต่การแข่งขันฟุตบอลรายการนี้มีการจัดเพียง 2 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2528 แต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้จัดอีกเนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดดำเนินการ การเลื่อนการแข่งขัน อีกทั้งปัญหาบางทีมไม่ยอมเป็นทีมเหย้า เนื่องจากทีมของตนเองจะต้องใช้งบประมาณในการจัดคอนเสิร์ตและทีมของตนเองไม่สามารถจะเข้ารอบไปแข่งขันในรอบรองชนะเลิศได้ เป็นต้น นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2528 การกีฬาแห่งประเทศไทย ได้เริ่มจัดการแข่งขันกีฬาเยาวชนแห่งชาติขึ้น โดยมีฟุตบอลเป็นหนึ่งในกีฬาที่บรรจุในการแข่งขัน พ.ศ. 2530 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ ร่วมกับบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ประเทศไทย จำกัด ไททศน์สีกองทัพบก

ช่อง 7 และบริษัทเดนซีแห่งประเทศไทย จำกัด ได้จัดการแข่งขันฟุตบอลโตโยต้าคัพขึ้น ซึ่งเป็นการแข่งขันฟุตบอลรายการหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก แต่การแข่งขันฟุตบอลรายการนี้ได้จัดจนถึงปี พ.ศ. 2536 จึงมิได้มีการแข่งขันอีก ทั้งนี้เนื่องจากในแต่ละปีสมาคมฯ มีการแข่งขันฟุตบอลหลายรายการ ทำให้ฟุตบอลรายการนี้งดจัดการแข่งขันไปในที่สุด นอกจากนั้นก็มีการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (ม.ว.ก. คัพ) การแข่งขันฟุตบอลมหาวิทยาลัย ซอคเกอร์ ลีก (ต่อมาครั้งที่สองได้เปลี่ยนชื่อเป็นการแข่งขันฟุตบอลมหาวิทยาลัยแทน เป็นต้น

เห็นได้ว่า การพัฒนากีฬาฟุตบอลในช่วงนี้มีก้าวหน้าไปอย่างมาก แม้อาจมี ปัญหาเรื่องงบประมาณ ค่าใช้จ่ายและเงินรางวัลอยู่บ้างก็ตาม อย่างไรก็ตาม องค์กรใดที่มีการจัดการแข่งขันฟุตบอลหลายรายการ ทั้งเป็นรายการที่สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดเอง บางรายการก็ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการจัด และบางรายการหน่วยงานอื่น ๆ ทำหน้าที่เป็นผู้จัดและดำเนินการเอง อีกทั้งรายการฟุตบอลในระยะนี้มีเงินรางวัลจำนวนมากเป็นสิ่งจูงใจในการแข่งขัน ทำให้สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยฯ สโมสรต่าง ๆ มีความต้องการที่จะพัฒนากีฬาฟุตบอลในประเทศไทยให้มีมาตรฐานตามรูปแบบฟุตบอลอาชีพเหมือนประเทศอื่น ๆ

ในปี พ.ศ. 2534 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ร่วมกับภาคเอกชนได้จัดดำเนินการแข่งขันฟุตบอลกึ่งอาชีพขึ้นเป็นครั้งแรก ที่มีชื่อว่า “การแข่งขันฟุตบอลไทยแลนด์เซมิโพรลีก” มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะยกระดับมาตรฐานกีฬาฟุตบอลในประเทศไทย อีกทั้งเพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนากีฬาฟุตบอลไปสู่กีฬาอาชีพของประเทศ ทั้งนี้เป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนากีฬาแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งจัดทำโดยการกีฬาแห่งประเทศไทยได้จัดทำขึ้น และทางคณะรัฐมนตรีได้ประกาศใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 ซึ่งมุ่งจะพัฒนากีฬาของประเทศ ตั้งแต่การพัฒนากีฬาขั้นพื้นฐานจนได้มีการพัฒนาไปสู่การเป็นกีฬาอาชีพ อีกทั้งเห็นว่าการจัดฟุตบอลอาชีพนั้นยังจะมีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับวงการฟุตบอลสมัครเล่นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะฟุตบอลอาชีพมีการเล่นที่สวยงาม และชัยชนะหมายถึงรายได้ของสโมสรและนักกีฬาที่ดีขึ้น ดังนั้นผู้เล่น ผู้ฝึกสอน ผู้จัดการทีม และสโมสร จะต้องร่วมมือกันอย่างเต็มที่ จึงทำให้มาตรฐานการเล่นฟุตบอลดีขึ้นอย่างรวดเร็ว และผลของการพัฒนานี้ก็จะทำให้ผู้ที่ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักฟุตบอลสมัครเล่นได้มีโอกาสเห็นการเล่นของผู้เล่นและทีมดี ๆ อยู่เสมอ อีกทั้งได้รับความรู้และประสบการณ์มากขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตาม ในปีพ.ศ. 2536-2538 ทางสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย มิได้มีการจัดและดำเนินการแข่งขันฟุตบอลในลักษณะที่เรียกว่า “ฟุตบอลอาชีพ” เนื่องจากการจัดและดำเนินการแข่งขันฟุตบอลในลักษณะนี้ จะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมาก และการจัดการแข่งขันในครั้ง (ครั้งที่ 2) ก่อนประสบกับปัญหาด้านงบประมาณเป็นอย่างมาก และ

ประชาชนยังให้ความสนใจน้อย ประกอบกับมีโปรแกรมการแข่งขันฟุตบอลรายการอื่น ๆ อีกมาก เช่น ฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทาน ประเภท ก, ข, ค, ง รายการไทยแลนด์คัพ รายการโตโยต้าคัพ รายการ ม.ว.ก. คัพ เป็นต้น ซึ่งมีการแข่งขันตลอดทั้งปี จนทำให้บางรายการต้องงดจัดไป หรือถ้า บางรายการยังมีการแข่งขันอยู่ก็จะแข่งขันในช่วงระยะเวลาที่ติด ๆ กันมาก ทำให้ส่งผลต่อการ พัฒนากีฬาฟุตบอลในประเทศเป็นอย่างมาก (สิทธิ รัตนราชู, 2540: 216) และต่อมาในปี พ.ศ. 2539 สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยได้จัดและดำเนินการแข่งขันฟุตบอลอาชีพขึ้นในประเทศไทย (สิทธิ รัตนราชู, 2540: 120-121,213-218)

การจัดการแข่งขันฟุตบอลอาชีพในครั้งนี้ใช้ชื่อว่า “การแข่งขันฟุตบอลไทยแลนด์ ลีก พ.ศ. 2539” หรือ “จอห์นนี่ วอลท์เกอร์ ไทยแลนด์ลีก” ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ภาคเอกชน คือ ริชมอนด์ และไอ.จี.เอ็ม โดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญในการจัดการแข่งขันฟุตบอลระดับ อาชีพเข้ามาช่วย ในการจัดการแข่งขันมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและยกระดับสโมสร ผู้ฝึกสอน และนักฟุตบอลให้ขึ้นสู่ระดับฟุตบอลลีก เพื่อพัฒนามาตรฐานการจัดการแข่งขันฟุตบอลของ ประเทศไทย ให้สามารถเทียบเคียงนานาชาติอารยะประเทศ เพื่อสร้างความศรัทธาของผู้ชม และ ผู้สนับสนุนกีฬาฟุตบอลให้มีความรักและนิยมมากยิ่งขึ้น และเพื่อสร้างโอกาสให้นักฟุตบอล ซึ่งจะ ช่วยในการพัฒนาทักษะของนักฟุตบอล การแข่งขันครั้งนี้ ประกอบด้วยสโมสรในระดับถ้วย พระราชทานประเภท ก 18 สโมสร ใช้รูปแบบการแข่งขันในแบบเหย้า-เยือน พบกันหมด 18 ทีม เพื่อเก็บคะแนนสะสม ชนะได้ 3 คะแนน เสมอได้ 1 คะแนน แพ้ไม่มีคะแนน ทีมที่ได้คะแนนรวมได้ อันดับ 1-4 ได้เข้าไปแข่งขันในรอบรองชนะเลิศ และหาผู้ชนะเข้าไปแข่งขันในรอบชิงชนะเลิศ สำหรับผู้เล่น สมาคมฟุตบอล ไม่ได้มีการจดทะเบียนเหมือนอย่างการแข่งขันฟุตบอลไทยแลนด์เซมิ โปรลีกที่เคยมีมา ทั้งนี้เนื่องจากในปัจจุบันทางสมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ ได้ให้อิสระแก่นัก ฟุตบอลอาชีพได้เล่นฟุตบอลรายการต่าง ๆ ที่สมาพันธ์ฟุตบอลนานาชาติจัดขึ้นได้ นอกจากนั้นการ แข่งขันครั้งนี้สโมสรต่างๆ สามารถจัดหาผู้เล่นต่างชาติเข้าร่วมทีมเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจแก่ ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น และเป็นการพัฒนามาตรฐานการเล่นของนักฟุตบอลไทยไปในตัว อย่างไรก็ตาม ก็ตามก็ยังกำหนดว่าแต่ละสโมสรจะมีผู้เล่นต่างชาติได้ไม่เกิน 10 คน ซึ่งสามารถลงสนามได้ไม่เกิน 5 คน เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้นักฟุตบอลไทยได้ร่วมทีมในการแข่งขัน

หลังจากฟุตบอลอาชีพได้ถือกำเนิดขึ้น ก็ประสบกับปัญหาล้มลุกคลุกคลานมา โดยตลอด เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการแข่งขันที่ซ้ำซ้อน ปัญหาความสามารถของนักเตะ เป็นต้น จนกระทั่ง พ.ศ. 2451 -2452 ที่ฟุตบอลระดับอาชีพของไทยดูจะรุ่งเรืองมากทีเดียว ทั้งนี้ได้ มีการให้ภาพฟุตบอลอาชีพของประเทศไทยที่ผ่านมามา

ไทยลีก เริ่มต้นฤดูกาลแรกเมื่อ พ.ศ. 2539 เพื่อเป็นถ้วยสูงสุดของระดับสโมสรไทยแทนที่ถ้วยพระราชทานประเภท ก นานนับทศวรรษที่เจียบเหงา คนร่างอัมจันทร์ รูปแบบการจัดการไม่มีคุณภาพ สภาพเกมไม่น่าดู นับเป็นลีกฟุตบอลป่วยขั้นโคม่าในห้องอนาถาไร้การเหลียวแล บอลไทยกลายเป็นค่านาเบือ ที่ใครได้ยีนเป็นต้องสายหัว เด็กคนไหนอยากเป็นนักฟุตบอลอาชีพในไทย นับว่าเป็นเด็กช่างจินตนาการ มีความใฝ่ฝันระดับแฟนตาซี ในนาที่ที่ไม่มีใครชูกคิด ฟุตบอลไทยพรีเมียร์ลีกถูกปลุกอย่างเต็มตา ภาพอัมจันทร์เต็มไปด้วยสีสันจากคนดูนับหมื่นบรรยากาศเชียร์เอาจริงเอาจัง การเข้ามาของนักเตะต่างชาติ และเกิดคำว่า นักฟุตบอลอาชีพ ความสนใจของสื่อที่แสดงออกบนเนื้อที่โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ความคืบหน้าที่สามารถติดตามได้อย่างไม่ยากเย็น และเป็นหนึ่งในเรื่องทอล์ก ออฟ เดอะ ไทย ตลอดช่วงปีที่ผ่านมา – บอลไทยเนี่ยนะ!?

(a day เดือนพฤษภาคม, 2553: 70)

ในการแข่งขันฟุตบอลระดับอาชีพ องค์กรหรือบริษัทฟุตบอลอาชีพจะต้องมีรายได้สำหรับใช้ดำเนินการจัดการแข่งขัน แหล่งรายได้จะต้องมีภาคเอกชนให้การสนับสนุนในรูปแบบของการอุปถัมภ์ (sponsor) หรือจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ได้รับการสนับสนุนจากสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ หน่วยงานภาครัฐบาล เป็นต้น สำหรับสโมสรฟุตบอลอาชีพก็จำเป็นต้องมีรายได้ในการบริหารจัดการเช่นกัน รายได้ของสโมสรสามารถหาได้จากการจำหน่ายบัตรเข้าชม การขายของที่ระลึก การซื้อขายตัวนักกีฬา การขายหุ้น เป็นต้น

นอกจากฟุตบอลที่จัดการแข่งขันอย่างเป็นทางการแล้ว ยังปรากฏว่ามีการเล่นฟุตบอลในลักษณะกึ่งทางการและไม่เป็นทางการอีกมากมาย เช่น ฟุตบอลการกุศล ฟุตบอลดารา ฟุตบอลเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างองค์กรหน่วยงาน (อันเป็นความหมายที่ต่อเนื่องมาแต่ครั้งรัชกาลที่ 6) ฟุตบอลที่เล่นกันเองตามโรงเรียน ตามลานที่โล่ง ตามสนามเช่าต่าง ๆ ฯลฯ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การแข่งขันในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงซึ่งในยุคนี้เห็นได้ว่าอำนาจในการกำหนดกติกาและการแข่งขันที่จากเดิมในยุคที่แล้วอยู่ในมือของชนชั้นสูงและกลางได้คลี่คลายสู่ชนชั้นกลางอย่างเต็มตัว โดยเฉพาะกลุ่มนายทุน นอกจากนั้นเห็นได้ว่าการเล่นฟุตบอลกันอย่างแพร่หลายทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด หลายระดับอายุ มีทั้งฟุตบอลชายและฟุตบอลหญิง และเกิดฟุตบอลแบบกึ่งอาชีพและพัฒนาสู่อาชีพซึ่งสามารถสรุปเป็นความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 21: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกติกายุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
กติกา	ผู้เล่น 2 ทีมมาทำการแข่งขันภายใต้กฎกติกา	<ol style="list-style-type: none"> ข้อกำหนด/กฎระเบียบที่ควบคุมมาตรฐานของฟุตบอลในสังคมไทย กฎระเบียบที่ยอมรับกันเป็นสากลที่แสดงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของโลก ข้อกำหนดที่แบ่งแยกความเป็นอาชีพกับสมัครเล่น ข้อกำหนดที่แสดงถึงการเป็นธุรกิจ/อุตสาหกรรมฟุตบอล การเปลี่ยนแปลงอำนาจการควบคุมจากภาครัฐสู่เอกชน ข้อกำหนดที่เปิดโอกาสให้ฟุตบอลคือช่องทางหารายได้

3.1.2. ลูกฟุตบอล

ดังที่กล่าวมาในยุคราชสำนักและยุคราชสำนักสุโขทัยแล้วว่า สังคมไทยที่ได้รับอิทธิพลการเล่นฟุตบอลจากประเทศอังกฤษเป็นอย่างมาก ลูกฟุตบอลนิยมนำเข้ามาจากอังกฤษในยุคแรก ๆ และมีราคาค่อนข้างสูง จึงทำให้ลูกฟุตบอลมีจำนวนน้อยและค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในยุคหลัง ๆ ในช่วงที่ลูกฟุตบอลยังมีไม่มากนั้นก็มีการนำเอาวัสดุต่าง ๆ เช่น ลูกส้มโอ ลูกยาง ลูกเทนนิส ตะกร้อ มาใช้แทนลูกฟุตบอล

ด้วยเทคโนโลยีการผลิตลูกฟุตบอลที่ก้าวหน้า ทำให้เกิดเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในการผลิตลูกฟุตบอลขึ้นมาจำหน่าย ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันลูกฟุตบอลมีหลายขนาดไล่ตั้งแต่เล็กถึงขนาดใหญ่ มีขนาด 3 ไซส์คือ เบอร์ 3, 4 และ 5 มีทั้งทำจากยาง หนังทั้งหนังแท้และหนังเทียม และพลาสติก ลูกฟุตบอลส่วนใหญ่จะบรรจุอากาศเพื่อให้สามารถยืดหยุ่นและรับแรง

กระแทกได้ ซึ่งจะพบเห็นได้โดยง่ายตามสนามกีฬา การเล่นที่ต่าง ๆ ของชุมชน หรือการถ่ายทอดสดฟุตบอล ด้วยเหตุที่สังคมเป็นสังคมแบบอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงมีลูกฟุตบอลปรากฏในท้องตลาดมากมายยี่ห้อ หลากหลายทั้งคุณภาพ ราคา และขนาด มีทั้งระดับโลกอย่าง ไนกี้ (Nike) “จอบูรานี่” ที่ใช้ในฟุตบอลโลก 2010 อาดิดาส (Adidas) ไปจนถึงฟุตบอลที่โรงงานของไทยผลิตเอง เช่น FBT กระทั่งลูกฟุตบอลที่ทำจากพลาสติก ที่มีให้เลือกซื้อหามาใช้กันได้ทั่วไป

ในยุคนี้การผลิตลูกฟุตบอลดำเนินไปอย่างเป็น “อุตสาหกรรม” จึงมีการกำหนดมาตรฐานลูกฟุตบอลขึ้นในลักษณะมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมลูกฟุตบอลและประกาศใช้ เป็นครั้งแรกในพ.ศ. 2533 ต่อมาได้ปรับปรุงโดยอีกครั้งในพ.ศ. 2538 และล่าสุดได้ยกเลิกมาตรฐานเดิมและกำหนดมาตรฐานลูกฟุตบอลขึ้นมาใหม่ เป็นมาตรฐานเลขที่ มอก. 940 – 2550 และประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2550 ในมาตรฐานลูกฟุตบอลดังกล่าวมีการ กำหนด ขนาด เส้นรอบวง มวล ของลูกฟุตบอลอย่างละเอียด ลูกฟุตบอลที่จะได้รับมาตรฐาน มอก. จะต้องผ่านการทดสอบการกระด้าง การรั่วซึม การดูดซึมน้ำ และความคงทนอย่างเป็นระบบ ระเบียบตามหลักวิทยาศาสตร์

การกำหนดมาตรฐานของลูกฟุตบอลนั้นเกิดขึ้นเนื่องจากอุตสาหกรรมในประเทศสามารถพัฒนาการผลิตลูกฟุตบอลให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการส่งเสริมให้อุปกรณ์กีฬาในประเทศมีคุณภาพดีขึ้นตามมาตรฐานของสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (FIFA)

ในการแข่งขันฟุตบอลระดับอาชีพรายการไทยแลนด์พรีเมียร์ลีก 2008 ได้กำหนดมาตรฐานของลูกฟุตบอลไว้ในระเบียบการแข่งขันข้อที่ 8 ว่า ลูกฟุตบอลที่ใช้แข่งขันต้องเป็นลูกฟุตบอลที่ได้รับการรับรองจากสหพันธ์ฟุตบอลนานาชาติ (FIFA) ตามที่คณะกรรมการจัดการแข่งขันกำหนด (รักพงษ์ แก้วแท้, 2551: 16)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ลูกฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 22: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะลูกฟุตบอลยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ลูกฟุตบอล	อุปกรณ์สำคัญในการเล่นฟุตบอล	1. วัตถุที่บ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจ ของผู้เล่น

ตารางที่ 22: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะลูกฟุตบอลยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		2. วัตถุที่ชี้ให้เห็นถึงความแพร่หลายของฟุตบอล 3. วัตถุที่ผลิตอย่างเป็นระบบมีความเป็นมาตรฐานเป็นอุตสาหกรรม

3.1.3 กรรมกรผู้ตัดสิน

ในยุคแรก ๆ การคัดเลือกกรรมกรเพื่อทำหน้าที่ตัดสินจะขึ้นอยู่กับกระทรวงกรรมการ ต่อมาก็เป็นหน้าที่ของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย โดยสมาคมได้ตั้งชมรมผู้ตัดสินฟุตบอลของสมาคมฟุตบอล เพื่อที่จะคัดเลือกผู้ตัดสินเพื่อทำหน้าที่ในรายการฟุตบอลที่สมาคมจัดขึ้นหรือตามที่หน่วยงานอื่น ๆ ร้องขอมา

สำหรับการแข่งขันฟุตบอลระดับอาชีพอย่างไทยพรีเมียร์ลีก สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยได้ตั้งสมาคมผู้ตัดสินฟุตบอลอาชีพขึ้น (เดิมคือชมรมผู้ตัดสินฟุตบอลของสมาคมฟุตบอล) เพื่อพัฒนาผู้ตัดสินฟุตบอลให้ดีขึ้น สร้างมาตรฐานของผู้ตัดสินไทย มีระบบการบริหารจัดการเพื่อคัดสรรกรรมกรฝีมือดี จนทำให้ผู้ตัดสินสามารถเลี้ยงตัวด้วยอาชีพนี้ได้ เพราะในปัจจุบันผู้ตัดสินได้เพียงค่ารถ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าตัดสินในการตัดสินแต่ละนัดในจำนวนที่ไม่มากนัก การตั้งสมาคมผู้ตัดสินฟุตบอลอาชีพจึงเป็นอีกทางที่จะหาสปอนเซอร์มาสนับสนุนผู้ตัดสินในสมาคมได้ (a day 2553: 105)

จากการใช้ผ้าสีต่างๆ เป็นเครื่องหมายของผู้ตัดสินและผู้กำกับเส้นในอดีตสู่ทุกวันนี้ที่ใช้สีของเสื้อผ้าที่สวมใส่มักเป็นสีดำทั้งคู่ จึงนิยมเรียกกันว่า “เซ็ตดำ” (ต่อมาในช่วงหลังใช้สีอื่น ๆ แทนบ้าง) ในช่วงที่โทรทัศน์เริ่มถ่ายทอดฟุตบอลในสมัยแรกๆ รวมถึงการถ่ายรูปแบบในยุคแรกๆ ที่เป็นภาพถ่ายขาวดำเช่นกัน เพื่อให้เกิดความแตกต่างกับผู้เล่นในสนามน่าจะเป็นการใช้สีเข้มที่สุดก็คือสีดำ ที่ทำให้เห็นเด่นชัด สำหรับบทบาทหน้าที่กรรมกรผู้ตัดสินและผู้กำกับเส้นมีหน้าที่หลักๆ

คือ การควบคุมการแข่งขันให้เป็นไปตามกฎกติกา มีอำนาจสูงสุดที่จะตัดสินชี้ขาดในการเล่น และควบคุมจัดการกับผู้เล่นที่ประพฤติผิดกติกา

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กรรมการผู้ตัดสินในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 23: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะกรรมการผู้ตัดสินยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
กรรมการผู้ตัดสิน	ผู้ดูแลและควบคุมการแข่งขันให้เป็นไปตามกติกา	1. บุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้มีอำนาจ 2. บุคคลที่ทำเป็นอาชีพชนิดหนึ่ง

3.1.4 สนาม

โดยทั่วไปสนามจะหมายถึง สถานที่สำหรับเล่นหรือใช้แข่ง ซึ่งก็คือพื้นที่ที่กำหนดมาเพื่อให้เป็นสถานที่เล่นหรือแข่งขันระหว่างผู้เล่นฟุตบอล ตัวสนามเองก็เป็นสัญญาะที่สำคัญตัวหนึ่งในฟุตบอล สนามเปรียบได้ดั่งพื้นที่เชิงพิธีกรรมที่ได้รับการจัดระเบียบเป็นอย่างดี นักฟุตบอลผู้เล่นคล้ายกับนักรบที่ต้องทำหน้ากับศัตรูคู่อริในสนามสงครามแบบจำลอง

จากพัฒนาการฟุตบอลในสังคมไทย สำหรับสถานที่ที่ใช้ในการเล่นฟุตบอลสมัยเริ่มต้นนี้คือในพระราชวัง สนามหลวง ต่อมาปรากฏว่ามีการเล่นฟุตบอลกันในสนามหลายแห่ง เช่น สนามของโรงเรียน สนามราชกรีฑาสโมสร เป็นต้น จนทุกวันนี้สามารถพบเห็นสนามฟุตบอลได้มากมาย เช่น สนามศุภชลาศัย สนามราชมั่งคณาภิพาสถาน สนามของสโมสรฟุตบอล ฯลฯ

ปัจจุบันสนามฟุตบอลมีความหมายอย่างเป็นทางการคือ บริเวณที่ใช้การเล่นฟุตบอล ซึ่งเป็นสนามรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีความยาว 100 – 130 หลา และมีความกว้าง 50 -100 หลา สำหรับการแข่งขันระดับ ประเทศกำหนดไว้ว่า ขนาดสนามจะต้องมีความยาว 100 - 110 หลา กว้าง 70 - 80 หลา แต่จะด้วยกรณีใดก็ตาม ความยาวทางด้านยาวของสนามจะต้องยาวกว่าความยาวของทางด้านกว้างเสมอ (ฟุตบอล, 2545: 21) พื้นสนามเป็นหญ้า โดยบนสนามจะมีเส้น

สี่ขาแสดงถึงขอบเขตของสนาม โดยเส้นสี่เหลี่ยมรอบนอกจะเป็นเส้นขอบสนาม วงกลมตรงกลางสนามจะเป็นจุดเริ่มต้นของการแข่งขัน ลูกฟุตบอลจะถูกวางไว้ตรงจุดศูนย์กลางของวงกลม สำหรับกรอบสี่เหลี่ยมที่อยู่ปลายทั้งสองข้างของสนามคือ กรอบเขตโทษ และจะมีจุดโทษอยู่ภายในสำหรับวางตำแหน่งของลูกฟุตบอลในการยิงลูกโทษ

ในการแข่งขันฟุตบอลระดับอาชีพนั้น สโมสรฟุตบอลจะต้องมีสนามเป็นของตัวเอง มีสนามแข่งขันที่ได้มาตรฐาน ตามกติกาและข้อบังคับของฝ่ายจัดการแข่งขันไว้เป็นที่เรียบร้อย มีสนามสำหรับทำการฝึกซ้อม ที่ตั้งของสนามควรอยู่ในทำเลที่สะดวกแก่การเดินทาง มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น พื้นที่จอดรถ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ นอกจากนี้สโมสรยังต้องมีอาคารสถานที่สำหรับเป็นศูนย์รวมในการพบปะสังสรรค์ของสมาชิกและประชาชนในชุมชน สโมสรฟุตบอลอาชีพต้องมีศูนย์กีฬา (academy) สำหรับส่งเสริมและพัฒนาทักษะกีฬาให้กับเยาวชนเพื่อสร้างนักกีฬารุ่นใหม่ ๆ ขึ้นมาทดแทนนักฟุตบอลที่มีอยู่ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีมีมาตรฐานเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้สมาชิกเกิดความรัก ความผูกพัน มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสโมสร สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนากีฬาฟุตบอลไปสู่ความเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง (พงศธร เพิ่มพานิช , 2552: 70)

หากสนามไม่ได้มาตรฐานก็จะไม่ถูกเลือกใช้อย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะการแข่งขันระดับประเทศของไทยลีก และถ้าต้องการไปแข่ง ACL ที่เป็นถ้วยใหญ่ที่สุดในทวีปเอเชีย ก็ต้องทำให้มีสนามระดับ A-Class ในประเทศ 4 สนาม เพื่อใช้ในการแข่งขัน ACL สนามขนาดสากล ยาว 105-110 เมตร (115.5-120 หลา) กว้าง 64-75 เมตร (74.8-77 หลา) มีระบบระบายป้องกันน้ำท่วม พื้นผิวเป็นหญ้าธรรมชาติหรือหญ้าเทียมก็ได้แต่ต้องเป็นสีเขียว มีพื้นที่วอร์มอัปสำหรับนักกีฬาตัวสำรอง ไฟสนามต้องสว่างด้วยแสงไม่ต่ำกว่า 1,200 ลักซ์ มีจอแสดงผล ห้องแต่งตัวนักกีฬา ห้องแต่งตัวกรรมการ ห้องพยาบาล และสนามต้องจุคนดูได้ไม่น้อยกว่า 3,000 คน มีห้องพิเศษสำหรับผู้ชมไม่ต่ำกว่า 50 ที่นั่ง (VIP Box) และที่นั่งสำหรับสื่อมวลชน เป็นต้น (a day 2553: 75)

นอกจากการเล่นฟุตบอลในสนามแข่งขันอย่างเป็นทางการแล้วนั้น ก็ยังปรากฏว่ามีการเล่นฟุตบอลกันอย่างแพร่หลายตามสนามของโรงเรียน รวมถึงที่ว่างต่าง ๆ ลานกีฬา แต่ที่กำลังนิยมกันอย่างมากในปัจจุบันคือสนามเช่า

สำหรับสนามที่นิยมมากก็คือสนามเอกชนที่เช่าเตะ ในปัจจุบันมีทั้งสนามหญ้าจริง หรือหญ้าเทียม แบบมีหลังคาหรือไม่มีหลังคาอย่างมากมายเกิดขึ้นกระจายทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด (แต่ส่วนใหญ่จะอยู่ในกรุงเทพฯ) ผู้เล่นที่เข้ามาใช้บริการในสนาม

ฟุตบอลแบบเช้าจะมีทั้งนักเรียน นักศึกษา และคนทำงาน ที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปีขึ้นไปจนถึงกว่า 40 ปี ซึ่งพฤติกรรมกรรมการเลือกสนามของผู้เล่นก่อนหน้านี้อาจไม่ค่อยสนใจเรื่องระยะทางเท่าไรนัก สามารถเดินทางไปสนามได้ทุกที่ แต่เมื่อสนามเกิดขึ้นมากมายอย่างทุกวันนี้ ทำให้พฤติกรรมกรรมการเลือกสนามแตกต่างไปจากเดิมคือให้ความสำคัญกับสนามที่ใกล้บ้านมากขึ้น และให้ความสำคัญกับพื้นที่สนามที่สมบูรณ์นุ่มเท้ามากขึ้น ดังที่เจ้าของสนามสุโกกีกกล่าวไว้ว่า “ที่ไหนเปิดใหม่ก็ไป เพราะสนามหญ้าไม่ได้เขียวตลอด พอหญ้าเริ่มช้ำก็ย้ายไปเตะที่อื่น” ค่าเช่าแต่ละสนามค่อนข้างใกล้เคียงกัน คืออยู่ระหว่าง 800-1,200 บาทต่อชั่วโมง และส่วนใหญ่จะคิดเป็นรอบ ๆ ละ 2 ชั่วโมง ซึ่งเมื่อเฉลี่ยออกมาแล้ว (ในกรณีที่เป็นสนามทีมละ 7 คน) แต่ละคนจะเสียค่าใช้จ่ายเพียง 100-120 บาทต่อคนเท่านั้น สำหรับพฤติกรรมของคนที่มาเล่นในสนามเช้าเตะส่วนใหญ่จะเล่นในช่วงหัวค่ำ หากเป็นวันธรรมดาก็เล่นตั้งแต่ 19.00 น. เป็นต้นไป แต่ถ้าเป็นวันเสาร์-อาทิตย์จะเล่นตั้งแต่เวลา 16.00-22.00 น. ซึ่งส่วนใหญ่จะมาเล่นเป็นประจำทุกอาทิตย์ แต่ที่น่าสังเกตคือจะเล่นเพียงอาทิตย์ละวันถึงสองวันเท่านั้น

จากการสัมภาษณ์นักฟุตบอลที่มาเช่าสนาม พบว่าส่วนใหญ่พอใจเรื่องความพร้อมต่าง ๆ ของสถานที่ ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ ห้องเปลี่ยนเสื้อผ้า อาหาร ของว่าง เครื่องดื่ม ฯลฯ ส่วนปัญหา ก็จะอยู่ที่การนัดหมายวันเวลา เพราะเนื่องจากต้องรวมตัวกันหลายคน ส่วนเรื่องค่าเช่าไม่ใช่ปัญหาสำหรับผู้เล่น เพราะเฉลี่ยตกคนละ 100 บาทเท่านั้น

นอกจากสนามที่เป็นสถานที่สำหรับผู้เล่นแล้ว สนามยังเกี่ยวข้องกับผู้ชมด้วย ปัจจุบันสนามฟุตบอล (แบบเป็นทางการ) มีการพัฒนามาเป็นระยะ หลาย ๆ สนามมีความทันสมัย สามารถจุผู้คนได้หลักพันจนถึงหลายหมื่นคน แม้ว่าตัวสนามเหล่านี้จะแตกต่างกันในรูปลักษณะภายนอก แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกสนามมีคล้ายคลึงกันคือ การจัดแบ่งส่วนตรงกลางที่พื้นที่สีเขียวให้ผู้เล่นเป็นสนามแล้วปูลาดด้วยหญ้าสีเขียว และรายล้อมด้วยอัฒจันทร์หรือที่นั่งคนดูทั้ง 4 ทิศรอบสนาม ทั้งนี้ Inglis (1995, อ้างใน Giulioti, 1999: 6) ให้ข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า สนามฟุตบอลดูแล้วคล้ายกับโรงงานอุตสาหกรรม ประตูทางเข้าที่ทำให้เป็นช่องให้ผู้คนในเมืองไม่ว่าเล็กหรือใหญ่เดินเข้ามาเหมือนกำลังเดินเข้าสู่ประตูโรงงาน

ตำแหน่งที่นั่งในสนามเป็นตัวอย่างชั้นยศแห่งความร่ำรวย และสถานภาพ ของแฟนบอลหรือผู้ดูผู้ชม สนามฟุตบอลทั่วไปมักจะจัดช่องทางให้เดินแยกไปในส่วนที่มีหลังคา และไม่มีหลังคา ในด้านที่มีหลังคา ก็จะแบ่งส่วนที่มีมุมมองดีที่สุดซึ่งจะมีค่าตั๋วแพงที่สุด ด้านไม่มีหลังคา ก็จะเป็นส่วนตรงกลางสนาม ด้านเหนือและใต้ของสนาม ซึ่งจะมีราคาที่ถูกหล่นกันลงไป สำหรับสนามใหญ่ ๆ อย่างสนามศุภชลาศัย สนามราชมังคลากีฬาสถาน บรยากาศภายในสนาม

นั้นเป็นการชมกลางแจ้ง มีอัตตจันทร์ที่นึ่ง 2 ส่วนคือ ฝั่งที่มีหลังคา กับฝั่งที่ไม่มีหลังคา ในฝั่งไม่มีหลังคาที่รวมอัตตจันทร์ด้านเหนือและใต้ของสนาม ผู้ชมสามารถเลือกที่นั่งได้เองแต่ต้องอยู่ในโซน (zone) ที่นั่งที่ระบุเอาไว้ ซึ่งด้านมีหลังคา ที่นั่งจะเป็นสัดส่วนตามที่ระบุ ไม่เป็นชั้นบันไดยาวที่เลือกที่นั่งตามใจชอบเหมือนอัตตจันทร์ด้านอื่น ระหว่างการชมฟุตบอล ผู้ชมสามารถที่จะดูเกมในสนาม สลับกับจอมอนิเตอร์ขนาดใหญ่ (ถ้าเปิด) ที่มีการถ่ายทอดสดวงจรปิดภาพสีให้ชมที่สกอร์บอร์ด (scoreboard) ซึ่งการกำหนดและจัดเป็นส่วนๆ นี้แสดงให้เห็นถึงอำนาจที่กำหนดความหมายของการเป็นผู้ชมที่แบ่งแยกให้เหมาะสมกับบุคคลตามฐานะทางเศรษฐกิจ ธรรมเนียม และชนชั้น

นอกจากนั้นในการแข่งขันฟุตบอลในยุคนี้ก็มักเป็นช่วงหลังเลิกเรียน เลิกทำงาน ด้วยเหตุนี้ในด้านหนึ่งสนามฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่สำหรับผู้เล่นฟุตบอล ในฐานะของพื้นที่แห่ง “เวลาว่าง” จากหน้าที่การงานในชีวิต ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนหน้านี้คือ สนามฟุตบอลได้กลายเป็นพื้นที่ในการทำงานประกอบอาชีพของคนกลุ่มหนึ่งที่ไม่แตกต่างจากสถานที่ทำงานอื่น ๆ นั่นคือการมีอาชีพเป็นนักฟุตบอล

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สนามในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม จึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 24: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะสนามฟุตบอลยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
สนาม	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถานที่สำหรับเล่นหรือแข่งฟุตบอล 2. สถานที่สำหรับชมการแข่งขันฟุตบอล 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นที่ของการทำงาน (นักฟุตบอลอาชีพ) 2. พื้นที่ของเวลาว่าง 3. พื้นที่ของเวลาว่าง 4. พื้นที่จำแนกความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น

3.1.5 ผู้เล่น

ในทุกวันนี้ เราสามารถเห็นการเล่นฟุตบอลปรากฏขึ้นอย่างมากมาย ผู้ที่เล่นฟุตบอลจึงมีหลากหลายรูปแบบ (เช่น เล่นเป็นอาชีพ เล่นแบบสมัครเล่น) หลากหลายวัย ไม่ว่าจะเป็น เด็ก นักเรียน เยาวชน ผู้สูงอายุ (เช่น ฟุตบอลประเพณีโดมชรา จามจุรีโรย) หรือแม้กระทั่งดารา นักร้องก็มารวมตัวกันเป็นทีมฟุตบอล และที่สำคัญเราสามารถเห็นผู้หญิงเข้ามาเป็นผู้เล่นฟุตบอลได้มากยิ่งขึ้น นั่นแสดงให้เห็นว่าฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่ใครก็ตามสนใจก็สามารถเข้ามาเล่นได้ อย่างเสมอภาคเท่าเทียม มิได้ถูกจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะผู้ชายเหมือนเช่นครั้งอดีต

ในยุคนี้สามารถจำแนกผู้เล่นแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้เล่นอาชีพกับกลุ่มผู้เล่นสมัครเล่นหรือเพื่อออกกำลังกาย

3.1.5.1 กลุ่มผู้เล่นอาชีพ

ดังที่กล่าวแล้วว่า ในอดีตที่ผ่านมายังไม่มีการแข่งขันแบบอาชีพอย่างแท้จริงในประเทศไทย กระทั่ง ปี พ.ศ. 2526 - 2527 ได้เกิดการแข่งขันฟุตบอลในรูปลีกเอกชนชาติ ต้นแบบอย่างอังกฤษขึ้น ใช้ชื่อว่า ฟุตบอลไทยแลนด์ชอคเกอร์ ลีก ที่ทำการแข่งขันแบบเหย้า-เยือน เพิ่มเติมจากฟุตบอลรายการอื่น ๆ ที่สมาคมฟุตบอล ฯ เป็นผู้จัดและดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ฟุตบอลรายการนี้ก็ต้องยุติไปในฤดูกาลถัดมา (ฤดูกาลที่ 2) พ.ศ. 2528 เนื่องจากประสบปัญหาอย่างมากจนทำให้ไม่สามารถแข่งขันกันจนจบรายการ ภายหลังจากการล้มเหลวในการแข่งขันดังกล่าวไปเกือบ 10 ปี ในปี พ.ศ. 2439 สมาคมฟุตบอล ฯ ได้จัดการแข่งขันฟุตบอลอาชีพขึ้นมาใหม่ ภายใต้ชื่อว่า ไทยแลนด์ เซมิโปรลีก ซึ่งประสบความสำเร็จมากพอสมควร ทว่าในปีต่อมากลับซบเซาลงเนื่องจาก ฟุตบอลรายการต่าง ๆ ที่แข่งอยู่ในขณะนั้น เช่น ฟุตบอลถ้วย ก ควินส์คัพ ม.ว.ก. คัพ ล้วนแต่เป็นนักเตะที่เล่นอยู่ในไทยแลนด์ เซมิโปรลีกแทบทั้งสิ้น ทำให้ผู้ชมเกิดความเบื่อหน่ายกับความซ้ำซากที่เห็นนักเตะเหล่านั้นเล่นกันตลอดทั้งปี ทำให้ฟุตบอลอาชีพไทยแลนด์ เซมิโปรลีก ครั้งที่ 2 กลายเป็นรายการสุดท้ายของสมาคมฟุตบอล ฯ จึงต้องย้อนกลับไปแข่งขันแบบทัวนาเมนต์อีกครั้งหนึ่งกับการแข่งขันถ้วยพระราชทาน ประเภท ก (รักพงษ์ แก้วแท้, 2551: 2-3)

นอกจากนั้น วรวิทย์ พัฒนาคติพิบูล (2539: 53) ให้ความเห็นว่าระบบการแข่งขันฟุตบอลของไทยนั้น ยังไม่มีระบบที่ชัดเจน ไม่มีการกำหนดระยะเวลาแข่งขันที่แน่นอน ทีมที่เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลรายการต่าง ๆ จะมีเพียงไม่กี่ทีม และมักเป็นทีมในสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กองทัพ ธนาคาร หรือรัฐวิสาหกิจ โดยที่ผู้เล่นมีสถานภาพเป็นพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ๆ มีรายได้จากเงินเดือนในการทำงานประจำ ดังนั้นผู้เล่นจึงเป็นเพียงนักฟุตบอลสมัครเล่นหรือกึ่งอาชีพเท่านั้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้เล่นฟุตบอลจึงนิยมไปเล่นฟุตบอลในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม ดังที่เท็ดคักดี ใจมั่น อดีตผู้เล่นทีมชาติไทย กล่าวไว้ว่า “สมัยก่อนนักฟุตบอลอยากไปเล่นต่างประเทศ เพราะค่าตอบแทนสูง ทุกคนก็อยากไปกันหมด ต้องเข้าใจว่ามันต้องเลี้ยงชีพ ถ้าเราเล่นเพราะสนุกด้วยแล้วได้เงินด้วยมันก็ดีใจ” ในช่วง พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา อย่างไรก็ตามกระแสฟุตบอลอาชีพของไทยก็พัฒนาได้ดีขึ้น ผู้เล่นฟุตบอลสามารถมีรายได้เป็นอย่างดีพอที่จะยึดฟุตบอลเป็นอาชีพได้

มีข้อเขียนจากนิตยสาร a day (2553: 75) แสดงความเห็นถึงฟุตบอลอาชีพของประเทศไทยว่า “ในวันที่วงการฟุตบอลยังไม่ได้มีการแข่งขันกันขนาดนี้ การฝึกซ้อมของนักฟุตบอลเป็นเพียงการซ้อมที่ไม่จริงจังและทุ่มเทไม่ได้มาก เพราะต้องทำควบคู่ไปกับงานประจำ เพราะเดิมทีทีมฟุตบอลเป็นทีมที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์กร เช่น สโมสรประจำธนาคารต่าง ๆ หน่วยงานอื่นอย่าง กรมตำรวจ ทีมทหารเรือ เนื่องจากนักฟุตบอลยังไม่สามารถเลี้ยงชีพจากการเล่นฟุตบอลเพียงอย่างเดียวได้ ความพร้อมของร่างกายจึงไม่เพียงพอที่จะวิ่งได้ตลอด 90 นาที แพนบอลดูแล้วไม่สนุกเราใจ จึงไม่มาเชียร์กัน นักฟุตบอลก็ยิ่งไม่มีแรงเล่นเข้าไปอีก เลยทำให้บรรยากาศฟุตบอลอาชีพของไทยเราซบเซาไปมาก ต่างจากปัจจุบันที่มีกองเชียร์หลังไหลเข้ามาชมมาเชียร์กันอย่างคับคั่งแทบทุกนัด รวมถึงค่าตอบแทนที่มากมายเพียงพอ เพราะการทำสัญญาของนักฟุตบอลสมัยนี้มีค่าตัวไม่ใช่น้อย หากทำผลงานได้ดีก็จะได้รับการเพิ่มเปอร์เซ็นต์เงินเดือนให้เป็นโบนัสอีก”

จากข้อเขียนดังกล่าวพิสูจน์ให้เห็นว่าผู้เล่นฟุตบอลสามารถมีรายได้เพียงพอจากการยึดฟุตบอลเป็นอาชีพ และที่สำคัญนักฟุตบอลเริ่มมีสถานภาพเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง มี “ค่าตัว” ที่สามารถซื้อขายได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของทุนนิยมอุตสาหกรรม คือ ความสัมพันธ์แบบซื้อขายที่ทุกสิ่งสามารถซื้อขายแม้กระทั่ง “ร่างกาย” ของคน

นอกเหนือจากการเป็นผู้เล่นอาชีพแล้ว ได้เกิดกระแสความนิยมในตัวนักฟุตบอลในลักษณะ “ดาราซูเปอร์สตาร์” ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือ นักเตะชาวอังกฤษที่ชื่อว่า เดวิด เบคแฮม ซึ่งในสังคมไทยก็มีกระแสดังกล่าวเกิดขึ้นเช่นกัน ดังที่ณัฐพร พันธุ์ฤทธิ์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “...เดี๋ยวนี้เวลาผมไปเดินเที่ยวที่ไหนก็จะมีแฟนบอลทั้งไทย-เทศ มาขอถ่ายรูป ขอลายเซ็น รู้สึกว่านักฟุตบอลกลายเป็นดาราไปแล้ว แต่เป็นดาราที่เข้าถึงง่ายและใช้แรงงานเป็นหลัก สมมุติคุณอยากเจอก็ไปที่สนามฟุตบอลเลยสิ อยากใกล้ชิดก็นั่งติดขอบสนามสิ แกรมเป็นดาราที่คุณสามารถเห็นได้ทุกแง่มุม...” (a day, 2553: 67)

ด้วยกระแสความแรงของฟุตบอลอาชีพทั้งของไทยและต่างประเทศได้ กลายเป็นแรงบันดาลใจให้เด็กไทยมากมายสนใจและพยายามฝึกฝนกับฟุตบอลเพื่อก้าวไปสู่

อาชีพนักฟุตบอล เช่น กรณ์ สุบรรณ เงินประเสริฐ นักฟุตบอลโรงเรียนเพ็ญสมิทธ์ ที่มองถึงเป้าหมายบนถนนสายลูกหนังไว้ว่า “อยากจะก้าวขึ้นมาเป็นนักฟุตบอลอาชีพให้ได้ในอนาคต เพราะมันเป็นความฝันตั้งแต่ในวัยเด็ก” (ฟุตบอลสยาม, ฉบับที่ 1,203 วันที่ 4-10 มิถุนายน, 2553: 43) หรือการเกิดขึ้นของสถาบันเพื่อฝึกฝนฟุตบอลให้กับเด็ก ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน “...จะเห็นได้จากมี “อคาเดมี่” (academy) ผุดขึ้นมาเยอะพอสมควร ทั้งของเอกชน องค์กรต่างๆ ที่เข้ามาสนับสนุน หรือแม้แต่อดีตนายกรัฐมนตรีนะ, คุณก๊ิง ลูกชายเจ้าของเนสกาแฟ, คุณหนุ่ม สุภาพน แห่งไทยเบฟ หรือท่านผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อภิรักษ์ โกษะโยธิน ที่เปิดสถาบันสอนฟุตบอลกรุงเทพมหานคร ผมถือว่าบุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้จุดประกายความฝันของเด็ก ๆ ให้ความอยากที่จะเป็นนักฟุตบอลเก่งๆ ติดทีมชาติ และสุดท้ายคือการได้เป็นนักฟุตบอลอาชีพ” (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2550: 13)

อย่างไรก็ตามผู้เล่นอาชีพในยุคนี้อาจมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณผู้ชมที่มีมากมายมหาศาล ความสามารถของผู้เล่นและชัยชนะของทีมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะเป็นสิ่งที่ดึงดูดผู้ชมที่จะเข้ามาดูการแข่งขัน ทำให้ทีมและสโมสรมีรายได้สูงจากการบินผลเงินรายได้ค่าเข้าชมการแข่งขัน ซึ่งหมายความว่า นักกีฬาจะได้รับค่าตอบแทนที่สูงตามไปด้วย (พงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 10)

3.1.5.2 กลุ่มผู้เล่นสมัครเล่น/หรือเพื่อออกกำลังกาย

นอกจากผู้เล่นที่เป็นนักกีฬาอาชีพแล้ว เรายังสามารถพบเห็นผู้เล่นฟุตบอลได้ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผู้เล่นในแบบสมัครเล่น ซึ่งก็คือ ผู้เล่นฟุตบอลที่ไม่ได้เลือกฟุตบอลเป็นอาชีพในการสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงดูตนเอง ซึ่งเราอาจแบ่งผู้เล่นแบบสมัครเล่นออกเป็น 2 กลุ่มย่อยๆ ได้คือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มผู้เล่นที่สังกัดอยู่ตามโรงเรียน มหาวิทยาลัย ผู้เล่นในลักษณะนี้เล่นฟุตบอลเพื่อมุ่งหวังให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนบางอย่าง เช่น การได้ที่พัก ที่เรียน มีเบี้ยเลี้ยง เช่น นักเรียนโครงการช้างเผือก เป็นต้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือ ผู้เล่นที่รวมตัวกันเล่นฟุตบอลเพื่อออกกำลังกาย เพื่อความสนุกสนาน โดยไม่ได้หวังค่าตอบแทนต่าง ๆ จากเงินทอง การเรียน ที่พักอาศัย

ทั้งนี้นักกีฬาฟุตบอลในแบบสมัครเล่นที่มีสังกัดอยู่ตามโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัยนั้น ส่วนใหญ่จะมีพื้นที่เล่นจากต่างจังหวัดและอาจมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ดีนัก พวกเขาจึงใช้ทักษะความสามารถในเชิงฟุตบอลเป็นสะพานก้าวเดินสู่เส้นทางนักฟุตบอลอาชีพที่มักต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกจากโรงเรียนที่มีชื่อเสียงด้านกีฬาฟุตบอลก่อน เช่น พิษัย คงศรี อดีตศูนย์หน้าทีมชาติไทย ในสมัยเด็กพิษัย ฝันชัดเจนว่าต้องติดทีมชาติไทยให้ได้ เขาจึงคลั่งฟุตบอลมาก เล่นคนเดียวทั้งวัน ไม่เฉพาะฟุตบอล พิษัยยังชอบชกมวยด้วย วางจากฟุตบอลก็มาชกมวย ชกกับเพื่อน จนวันหนึ่งโดนต่อยฟันหักจนหลอ จึงเป็นที่มาของ “หลอเรดาร์” พิษัยเล่าไว้

ว่า “ผมมีทุกวันนี้ได้เพราะฟุตบอล ฟุตบอลคือผู้พลิกชีวิตของผม จากเด็กสลัมที่คนรอบข้างติดยา จนผมสลัดคราบพวกนั้นมาเป็นนักเตะทีมชาติ... พ่อผมเป็นยามอยู่ที่กรมฝิ่น แถวราชวัตร ผมเติบโตที่นั่น ตอนเด็กๆ บ้าฟุตบอล ซ้อมเตะฟุตบอลเกือบทั้งวัน เตะอยู่นั่นแหละ บางคืนผมต้องสวมชุดยามของพ่อ คอยเปิด-ปิดประตู เพราะพ่อผมเมา... ตอนเด็ก ๆ ชีวิตมันสนุกจะตาย ผมบ้าฟุตบอล แถวโรงฝิ่นมีค่ายมวยชื่อค่ายศิษย์ครูบัว ผมไปซ้อมเป็นประจำ แต่ไม่นานเขาก็เลิกค่าย ผมจึงเอากะสอบทรายและที่ห้อยกะสอบทรายมาที่กรมฝิ่น ผมซ้อมวิ่งชนกะสอบทราย เพราะฟุตบอลมันต้องปะทะ จากนั้นก็ปลดกะสอบทรายออก แล้วแขวนลูกฟุตบอลแทน เพื่อซ้อมใหม่”

ต่อมาพิชัยได้เป็นนักฟุตบอลโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย จากนั้นถูกดึงตัวไปสังกัดสโมสรธนาคารกรุงเทพ ในปี 2528 ไปค้าแข้งกับทีมเหยิน ลีกของประเทศญี่ปุ่น และในปีเดียวกันนี้ พิชัยได้รับการประกาศจากเอเอฟซี ติดทีมชาติอาเซียน หรือ Asian Star (นักเล่นฟุตบอล เล่ม 7, 2550: 36-39)

ส่วนในมิติของการเป็นผู้เล่นชนชั้นกลางมักไม่มุ่งหวังว่าจะต้องเป็นนักกีฬาฟุตบอลอาชีพ หากแต่จะเล่นเพื่อความสนุกสนานบันเทิง หรือเป็นกิจกรรมที่เล่นเพื่อออกกำลังกาย หรือไม่ก็เล่นเพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกลุ่มคนคล้ายคลึงกัน เช่น ในช่วงแรกๆ ของฟุตบอลประเพณีจุฬาฯ กับธรรมศาสตร์ และฟุตบอลจตุรมิตร นอกไปจากนั้น ลักษณะการเล่นก็จะเล่นในพื้นที่พิเศษเฉพาะที่ต้องมีค่าใช้จ่าย เช่น เข้าสนามหญ้าเทียม สวมเสื้อผ้า รองเท้าครบถ้วน เพื่อสื่อสารแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่เลือกเล่นนั้นมีความแตกต่างกับกลุ่มชนชั้นล่างอย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เล่น/คู่แข่งชั้นในยุคคลุตสาหกรรมแห่งการ สร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 25: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้เล่นยุคคลุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ผู้เล่น	บุคคลที่เล่นหรือแข่งฟุตบอล	1. คนที่เล่นกีฬาอดนียม 2. คนที่ประกอบอาชีพชนิดหนึ่ง 3. คนที่มีราคาตัวเป็นสินค้าที่สามารถ ซื้อขายได้

ตารางที่ 25: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้เล่นนยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้
เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		4. ความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 5. จาก “วีรบุรุษ” สู่วิถีความเป็น “ดารา”

3.1.6 ผู้ฝึกสอน/โค้ช

ฟุตบอลนอกจากจะสำคัญที่ผู้เล่นและกองเชียร์แล้ว คนที่สำคัญที่สุดอีกคนหนึ่งก็คือ ผู้ที่ทำหน้าที่วางแผน วางเกม วางตัวผู้เล่น รวมไปถึงการกำหนดการฝึกซ้อม นั่นก็คือ ผู้ฝึกสอน (โค้ช) นั่นเอง

ทั้งนี้พงศธร เพิ่มพานิช (2552: 22) กล่าวถึงผู้ฝึกสอนไว้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่อย่างมากในการชี้แนะกลยุทธ์ขีดความสามารถให้กับนักกีฬาทั้งในระหว่างการแข่งขันและในขณะที่มีการแข่งขัน ทั้งนี้ วิลเลียม (William, 1979: 195 อ้างถึงในพงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 22) ให้ความหมายของผู้ฝึกสอน (coach) ว่าเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการแนะนำหรือสอนให้บุคคลเล่นกีฬาพื้นฐาน หรือเพื่อการแข่งขัน ซึ่งแนวทางและแผนการเล่นที่ถูกต้องสำหรับกีฬา

อนันต์ อัดชู (อนันต์ อัดชู, 2536: 14-17, อ้างถึงในพงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 22-26) กล่าวถึงบทบาทของการเป็นผู้ฝึกสอนที่ดี (role of a good coach) ไว้ถึง 20 ประการ อาทิเช่น มีความรู้เกี่ยวกับสภาพร่างกายของมนุษย์ ใฝ่หาวิธีการฝึกที่ทันสมัย มีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ไขทักษะท่าทาง มีความสามารถในการสื่อสารกับนักกีฬา สามารถใช้ประโยชน์จากบุคลากรได้มีประสิทธิภาพ มีความเชื่อมั่นในคุณค่าและประโยชน์ของการแข่งขัน มีบุคลิกภาพที่ดี ทุ่มเท อุดม รับผิดชอบ มีความชำนาญเชี่ยวชาญในกีฬานั้นๆ มีความรู้และความเข้าใจด้านจิตวิทยา สรีระวิทยา วิทยาศาสตร์การเคลื่อนไหว เวชศาสตร์การกีฬา เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้โค้ชหรือผู้ฝึกสอนจึงเป็นบุคคลที่มีทุนความรู้หรือทุนวัฒนธรรมที่มากเพียงพอและต้องใช้เวลาสั่งสมบ่มเพาะมายาวนาน

พงศธร เพิ่มพานิช (2552: 27) ระบุว่าถึงปรัชญาของผู้ฝึกสอนคือตัวบ่งชี้ว่าผู้ฝึกสอนจะทำอะไรเพื่อให้ทีมประสบความสำเร็จในการแข่งขันและนำพาทีมไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ ซึ่งประโยค สุทธิสง่า (2541: 23, อ้างถึงในพงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 27) กล่าวว่าปรัชญาของโค้ช

ฟุตบอล หมายถึง หลักการและความรู้ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการวางโครงการฟุตบอล จะทำอย่างไรจึงจะได้ผลดีที่สุดตามเป้าหมายที่วางไว้ โค้ชต้องคำนึงถึงหลักสำคัญ 3 ประการในการสร้างทีมไปสู่ความสำเร็จ คือสมรรถภาพทางกาย เทคนิคส่วนบุคคล และยุทธวิธีเพื่อนำไปสู่ทีมเวิร์คที่ดี

เอนก ทิพรักษ์ (2546: 22) กล่าวถึงผู้ฝึกสอนฟุตบอลว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อนักกีฬาทั้งในระหว่างซ้อมและในขณะที่มีการแข่งขัน ส่วนมงคล แฝงสาเคน (2545: 12, อ้างถึงในเอนก ทิพรักษ์, 2546: 22) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาเทคนิคและยุทธวิธีในการฝึกซ้อมและการแข่งขันของนักกีฬานั้นต้องมีผู้ฝึกสอนที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกีฬาฟุตบอล ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้ที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัว เป็นผู้ที่มีอำนาจ บทบาท ในการควบคุมดูแล ประสานงาน การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาทีมและตัวผู้เล่น

นอกจากนักฟุตบอลและผู้บริหารองค์กรและสโมสรแล้ว ยังมีบุคลากรที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนากีฬาฟุตบอลไปสู่ความเป็นอาชีพ นั่นคือ ผู้จัดการทีมหรือโค้ชที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทีม มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เล่นให้มีความสามารถสูงขึ้น ทั้งนี้ วีระ มนัสวานิช (2534: 1-2, อ้างถึงในพงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 91) กล่าวว่า ในอดีตที่ผ่านมามองการกีฬาฟุตบอลยังไม่เคยมีผู้ฝึกกีฬา (ผู้ฝึกสอน/โค้ชอาชีพ) รวมทั้งผู้ตัดสินอย่างแท้จริง ที่มีอยู่ก็ยังคงขาดมาตรฐาน ไม่รัก ไม่จริงจัง ขาดความรับผิดชอบ ทำตามหน้าที่เท่านั้น ทำให้การไปสู่กีฬาอาชีพไม่พัฒนาเท่าที่ควร

อย่างไรก็ตามหลังจากที่กระแสฟุตบอลอาชีพของไทยได้พัฒนาขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน ผู้ฝึกสอนหรือโค้ชยิ่งกลายเป็นบุคคลที่มีความจำเป็นต่อความสำเร็จของสโมสรกีฬาฟุตบอล นอกจากนั้นโค้ชที่มีชื่อเสียง มีฝีมือ จึงได้รับความสนใจจากสโมสรในการทำสัญญาซื้อตัวไปทำงาน โดยมีค่าจ้างจำนวนมากเป็นเครื่องตอบแทน ดังเช่น ข่าวการทำสัญญาระหว่างสโมสรเชียงใหม่ เอฟซีกับผู้ฝึกสอนชาวเบลเยียม ดังนี้

“เรเน่ รับเดือนละ 5 แสน คุณเชียงใหม่ เอฟซี”

“พยัคฆ์ล้านนา” เชียงใหม่ เอฟซี ดึงตัวเรเน่ เดอซาเยียร์ อดีตกุนซือชาวเบลเยียมของแชมป์ไทยลีกสมัยล่าสุดเมืองทองฯ ยูไนเต็ด มานั่งแท่นเป็นกุนซือใหญ่ของทีม... สโมสรได้ตกลงสัญญากับเรเน่เป็นที่เรียบร้อยแล้ว พร้อมกับทำลายสถิติค่าเหนื่อยสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งของประเทศด้วยวงเงินกว่า 500,000 บาทต่อเดือน พร้อมสัญญา 2 ปีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว”

เห็นได้ว่าปัจจุบันนี้โค้ชหรือผู้ฝึกสอนได้กลายเป็นอาชีพหนึ่งที่มีความจำเป็นอย่างมากในการทำทีมสโมสรฟุตบอล และที่สำคัญโค้ชได้แปรสภาพเป็น “สินค้า” ชนิดหนึ่งในวงการ

ฟุตบอลไทย ที่สามารถซื้อขายกันได้ ตามความรู้ ความสามารถ และชื่อเสียงเกียรติยศที่สร้างสมมา ซึ่งก็ดูจะสอดคล้องกับสัญญาอื่น ๆ ในฟุตบอลที่ล้วนแล้วแต่เป็นสินค้าในระบบทุนนิยม ไม่ว่าจะ เป็น ลูกฟุตบอลที่ผลิตกันอย่างมากมายหลากหลายราคา สนามฟุตบอลก็สามารถเช่าเล่นได้ นักฟุตบอลก็มีราคาตัวที่แตกต่างกันไป อุปกรณ์การเชียร์รวมถึงเสื้อผ้าเครื่องใช้เครื่องประดับก็ผลิตกันเพื่อการค้าทั้งสิ้น แม้แต่ผู้ชมก็กลายเป็น “สินค้า” ประเภทหนึ่งที่สถานีและเจ้าของรายการนำไปขายให้กับผู้สนับสนุนและผู้อุปถัมภ์ (sponsor) รายการต่าง ๆ ในลักษณะของ “ปริมาณของผู้ชม” หรือ “อัตราความนิยม” เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โค้ชในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 26: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาโค้ช/ผู้ฝึกสอนยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
โค้ช/ผู้ฝึกสอน	บุคคลที่ชี้แนะกติกาความสามารถให้กับนักกีฬาฟุตบอลทั้งในระหว่างการแข่งขันและในขณะที่มีการแข่งขัน	1. บุคคลที่เป็นผู้ชาย 2. บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเกมฟุตบอล 3. คนที่มีราคาตัวเหมือนสินค้าชนิดหนึ่ง

3.1.7 เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย

เสื้อผ้าของผู้เล่นที่ใส่เพื่อทำการแข่งขันฟุตบอล ในด้านหนึ่งสามารถเป็นเครื่องหมายของการสื่อสารความเป็นกลุ่มของตนเองได้ ดังจะเห็นได้จากอดีตที่มีการใช้สีเสื้อผ้าเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นโรงเรียนของตนเองมาตั้งแต่ปลายยุคราชสำนัก นอกจากนี้เราสามารถพิจารณาได้ว่าในอีกด้านหนึ่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเป็นตัวแบ่งช่วงระยะเวลาพิเศษ (ช่วงเวลาเล่น/แข่งขันฟุตบอล) ออกจากช่วงเวลาปกติ (ช่วงเวลาเรียน/ทำงาน) ได้ด้วย

สำหรับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผู้เล่นกับกลุ่มผู้ชม

3.1.7.1 กลุ่มผู้เล่น

ในอดีตหมายเลขข้างหลังเสื้อของผู้เล่นเป็นการบ่งบอกหน้าที่อย่างตายตัว ซึ่งในยุคหลังๆ มีการเปลี่ยนแปลงความหมาย โดยผู้เล่นหลายคนสวมใส่หมายเลขอื่นๆ ที่ไม่ใช่หมายเลข 1 - 11 และเล่นเป็นตัวจริง

สำหรับเสื้อผ้าของนักกีฬาฟุตบอลทีมชาติไทยตั้งแต่สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นได้ว่ามีเพียงตราสัญลักษณ์ธงไตรรงค์ติดที่หน้าอกเสื้อเท่านั้น ทว่าในปัจจุบันได้มีสินค้าและบริการต่าง ๆ เข้ามาประมูลจับจอง เช่น เครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์ อาหาร บริษัทผู้ผลิตเสื้อผ้า เป็นต้นทุกวันนี้ เสื้อนักฟุตบอลทีมชาติไทยจะมีตราสินค้าประทับอยู่ทั้งด้านหน้าและด้านหลังเสื้อ นอกจากนั้น ถุงเท้า รองเท้า ที่ซับเหงื่อ ที่คาดศีรษะ ฯลฯ ก็ล้วนแต่มีตราสินค้าและบริการต่าง ๆ อยู่แทบทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า เสื้อผ้านักกีฬากลายเป็นป้ายโฆษณา (billboard) เคลื่อนที่ ซึ่งนักกีฬาเหล่านี้ไม่ได้มีฐานะเป็นนักกีฬาเท่านั้น หากแต่ได้ทำหน้าที่เป็น “สื่อโฆษณา” ของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ พวกเขาจึงไม่มีสิทธิ์ที่จะเลือกแต่งกายอย่างเสรีในพื้นที่ หากแต่ต้องอยู่ภายใต้สัญญาที่ตกลงกันไว้ และที่สำคัญอีกประการคือ พื้นที่ของเสื้อที่เป็นพื้นที่เชิงสัญลักษณ์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอำนาจในการครอบครองจากชนชั้นกลางผู้มีอำนาจทางการเมืองมาสู่ชนชั้นกลางที่มีอำนาจหรือต้นทุนทางเศรษฐกิจอย่างเต็มตัวแล้ว

3.1.7.2 กลุ่มผู้ชม

สังคมไทยในอดีตนั้น การแต่งกายสามารถบ่งบอกถึงสถานภาพของบุคคลในสังคมได้อย่างชัดเจน เช่น ชนชั้นสูงจะสวมใส่อาภรณ์ที่หรูหรา สง่างาม ใช้อุปกรณ์ที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ส่วนชนชั้นล่างจะสวมใส่ง่าย ๆ สะดวกกับการทำงาน ในแง่นี้เครื่องแต่งกายจะทำหน้าที่เป็นเครื่องแบ่งชนชั้น และสถานภาพของคนในสังคมไปพร้อม ๆ กัน แต่พอในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรม ที่เทคโนโลยีกระบวนการผลิตสินค้าต่าง ๆ รวมถึงเสื้อผ้าได้พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างมาก ทำให้ทุกคนสามารถใช้ได้เหมือน ๆ กัน แต่การสร้างความแตกต่างจะออกไปในลักษณะระสนิยมของการบริโภค เช่น เลือกซื้อของหรือสินค้ามียี่ห้อ แบรินด์เนมหรือของไหล ของจริงหรือของปลอม ของแท้หรือของเลียนแบบ

ในกลุ่มผู้ชมเองมีการใช้เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย และของประดับต่าง ๆ เช่น หมวก ผ้าพันคอ เข็มกลัด ธง นาฬิกา แวนตา รวมถึงรอยเพนต์บริเวณใบหน้า ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถเป็น “สื่อ” ที่ส่งสารหรือความหมายไปสู่การรับรู้ของบุคคลอื่นได้ และที่น่าสนใจคือตัวเสื้อเหล่านี้ ผู้บริโภคสามารถเลือกสรรและเข้าถึงการเป็นเจ้าของได้ไม่ยากนัก เนื่องจากปัจจุบันมี

การผลิตออกมาอย่างเป็นล่ำเป็นสันทั้ง “ของจริง” และ “ของเทียมเลียนแบบ” อย่างไรก็ตามสินค้าเลียนแบบเหล่านี้จะมีราคาที่ถูกกว่าสินค้าลิขสิทธิ์มาก เช่น เสื้อทีมสโมสรดัง ๆ อย่าง แมนเชสเตอร์ยูไนเต็ด ลิเวอร์พูล เชลซี จะตกตัวละหลายพันบาท แต่ถ้าหาซื้อของเลียนแบบจะได้ราคาไม่เกินตัวละ 400 บาท

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายในยุดอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 27: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญลักษณ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญลักษณ์	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ที่สวมใส่ 2. แบ่งแยกความเป็นทีมที่เล่นหรือแข่งฟุตบอล 3. บ่งบอกหน้าที่ในการเล่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วัตถุที่แสดง/แบ่งแยก/บ่งบอกความเป็นทีม 2. วัตถุแสดงความชื่นชมต่อทีม/ผู้เล่น 3. โฆษณาเคลื่อนที่ 4. วัตถุแสดง ความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 5. วัตถุแสดงการเป็นผู้บริโภค / ผู้ซื้อ

3.1.8 ผู้ชม

ในอดีตกลุ่มคนดูการละเล่นและการแสดงต่าง ๆ มักจะมารวมตัวกันในสถานที่แห่งเดียวกันในห้วงเวลาเดียวกัน เป็นการรวมตัวที่เกิดขึ้นชั่วขณะหนึ่งที่มีการละเล่นหรือการแสดงเหล่านี้ และเมื่อการแสดงสิ้นสุดลง กลุ่มคนดูจึงเป็นเพียงผู้ดู (spectator) หรือเป็นฝ่ายรับรู้ (receiver) สิ่งที่น่ามาแสดง (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์และคณะ, 2547: 520)

จากประวัติศาสตร์ของฟุตบอลในเมืองไทยในช่วงแรก ๆ มิติการเป็นผู้ชมฟุตบอลจะจำกัดอยู่ในแวดวงคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีสถานะเป็นชนชั้นสูงในสังคม ต่อมาฟุตบอลก็ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมาเป็นกีฬาของคนชั้นกลาง (ปริมาณผู้ชมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะชนชั้นกลางและล่าง)

กลุ่มผู้ชมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในกีฬาฟุตบอลรวมทั้งกีฬาอื่น ๆ สโมสรหรือนักกีฬาต่างก็ต้องการเสียงเชียร์และแรงใจที่ผู้ชมในเกมการแข่งขันที่ไม่ว่าผลแข่งขันนั้นจะแพ้หรือชนะก็ตามที่

ทุกวันนี้ผู้ชมฟุตบอลมีจำนวนมากมายจากทุกชนชั้น มีสถิติระบุว่าคนไทยชอบดูกีฬาฟุตบอลเป็นอันดับหนึ่ง ในขณะที่ฟุตบอลต่างประเทศได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ฟุตบอลภายในประเทศกลับได้รับความสนใจน้อยลง โดยข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของสถาบันราชภัฏสวนดุสิตที่เปรียบเทียบฟุตบอลลีกไทยกับฟุตบอลลีกต่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2546 สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างชอบฟุตบอลลีกต่างประเทศถึงร้อยละ 82.58 โดยมีเหตุผลว่า สนุกกว่า มั่นกว่า ไร่ใจ มาตรฐานการเล่นดี มีชื่อเสียง ฯลฯ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ชอบฟุตบอลลีกไทยมีเพียงร้อยละ 9.79 โดยมีเหตุผลว่า ให้กำลังใจคนไทยด้วยกัน อยากให้ฟุตบอลไทยสามารถพัฒนาให้แข่งขันกับต่างประเทศได้ เป็นคนไทยต้องเชียร์ทีมไทย เป็นต้น หรือแม้แต่ฟุตบอลรายการคิงส์คัพ ที่ถือว่าเป็นรายการฟุตบอลที่มีผู้ติดตามมากที่สุดก็ยังคงได้รับความสนใจน้อยลง (พิชญ์ สุ่มประดิษฐ์ , 2549: 8 - 9)

นอกจากในสนามจริงที่เป็นพื้นที่สำหรับผู้ดูผู้ชมและแฟนบอลที่พร้อมใจรวมตัวกันเข้ามาเพื่อชมและเชียร์แล้ว ทุกวันนี้ยังมีผู้ชมอีกจำนวนมากที่ติดตามเกมฟุตบอลทางโทรทัศน์ นั่นหมายความว่า สนามฟุตบอลที่เห็นบนหน้าจอโทรทัศน์ไม่ว่าที่ไหน ๆ ก็ตามก็ล้นแล้วแต่กลายเป็นสนามฟุตบอลในการรับรู้ของผู้รับสารที่เป็นผู้ชมด้วยเช่นกัน

เนื่องจากสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทยเพิ่งเกิดมาได้ประมาณ 50 ปีเศษ แต่ทว่าผู้ชมเกมฟุตบอลในสังคมไทยนั้นเกิดขึ้นมานับร้อยปีแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการชมฟุตบอลกันที่ท้องสนามหลวง ดังนั้นเมื่อเกิดสื่อโทรทัศน์ขึ้นมา ลักษณะของผู้ดูผู้ชมที่เคยมีมาในอดีตจึงเคลื่อนย้ายตามติดมาสู่การเป็นผู้ชมฟุตบอลทางโทรทัศน์ด้วย

นับแต่มีการบรรจุการเรียนการสอนฟุตบอลลงในหลักสูตรการศึกษา ทำให้โอกาสในการเรียนรู้กีฬาฟุตบอลมีมากขึ้นและเริ่มกระจายสู่ชนชั้นกลางและล่างอย่างรวดเร็ว ไม่ได้จำกัดอยู่แต่ในวงสังคมชนชั้นสูงเหมือนในยุคเก่าก่อน นอกจากสถานการศึกษาที่เป็นแหล่งสร้างความนิยมของกีฬาฟุตบอลในกลุ่มผู้เล่นชนชั้นกลางแล้ว สื่อมวลชนอย่างหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ ก็จัดว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์นับว่าเป็นสื่อที่มีความสำคัญยิ่งในการสร้างกลุ่มผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้ชมฟุตบอลต่างประเทศ

การแพร่ภาพการแข่งขันฟุตบอลต่างประเทศผ่านสื่อโทรทัศน์เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2509 ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งเป็นการแข่งขันฟุตบอลโลกนัดชิงชนะเลิศระหว่างประเทศอังกฤษกับประเทศเยอรมันตะวันตก (เนตรนภา ประกอบกิจ,

2545: 94) การแข่งขันครั้งนี้สื่อโทรทัศน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ให้ความสำคัญกับการรายงานการแข่งขันมากเป็นพิเศษ หลังจากการนำเทปบันทึกภาพฟุตบอลมาเสนอเพียงไม่กี่ปี ก็มีการถ่ายทอดฟุตบอล “สด” สู່สายตาของคนไทยเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513 ในรายการฟุตบอลโลก (เพียงเกมเดียวในนัดชิงชนะเลิศ) สื่อโทรทัศน์สามารถข้ามขีดจำกัดทั้งสถานที่และเวลาให้คนไทยได้ดูพร้อมกับผู้ชมที่สนาม และคนทั่วโลก ทว่าในห้วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่เครื่องรับโทรทัศน์ในประเทศไทยยังไม่แพร่หลายนัก และมักจำกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงที่มีฐานะ เนื่องจากโทรทัศน์ยังเป็นสื่อใหม่และมีราคาแพง แต่เมื่อระบบโทรทัศน์พัฒนามากขึ้น และราคาถูกลง จึงทำให้คนชนชั้นกลางและล่างของไทยสามารถเข้าถึงสื่อชนิดนี้ได้มากขึ้นในภายหลัง

หลังจากที่สื่อโทรทัศน์เข้ามาลงหลักปักฐานในสังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา กลุ่มคนทำงานด้านสื่อโทรทัศน์ (รวมทั้งสื่อวิทยุ สิ่งพิมพ์) ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มชนชั้นกลาง ทั้งนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2539: 72) ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ปัจจุบัน ชนชั้นกลางคือกลุ่มที่ควบคุมกลไกทางอุดมการณ์ เพราะฉะนั้น ในแง่นี้ ฟุตบอลก็มีแนวโน้มที่จะเป็นผลผลิตที่ชนชั้นกลางเป็นผู้สร้างและผู้เสพมากยิ่งขึ้น ซึ่งแตกต่างไปจากอดีตที่ชนชั้นสูงที่มักเป็นชนชั้นปกครองจะเป็นผู้ทำหน้าที่หน้าด่านวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะวัฒนธรรมตะวันตกแล้วค่อยกระจายสู่ชนชั้นอื่นที่อยู่ใต้การปกครอง

นอกจากสื่อโทรทัศน์แล้ว สื่อสิ่งพิมพ์เองก็ปรับปรุงและพัฒนาการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกีฬาฟุตบอลอย่างมาก รวมทั้งการเกิดขึ้นของเคเบิลทีวีที่เน้นจุดขายที่การถ่ายทอดสดฟุตบอลต่างประเทศ สถานีวิทยุเกี่ยวกับกีฬา 24 ชั่วโมง และสื่อรูปแบบใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งเกิดสถานที่ชมฟุตบอลใหม่ ๆ เช่น ในพื้นที่สาธารณะ (สถานที่จัดงานต่างๆ เช่น ฮอลล์ไทเกอร์โดม เว็ลเทรด) และพื้นที่แบบกึ่งสาธารณะ เช่น ร้านอาหาร ผับ ก็ล้วนแล้วแต่เป็นอีกช่องทางในการบริโภคฟุตบอลที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันทั้งสิ้น (ทิฆัมพร เอี่ยมเรไร, 2546)

ในมิติของการเป็นผู้ดูผู้ชม ชนชั้นกลางจะมีความสามารถในการเข้าถึงได้มากกว่าชนชั้นล่าง เช่น มีการใช้สื่อในปริมาณที่มากและหลากหลายกว่า เช่น สมัครเป็นสมาชิกเคเบิลทีวีเพื่อติดตามฟุตบอล หรือการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารที่จำกัดเฉพาะคนที่สามารถเข้าถึงเท่านั้น (ธนภูมิ เรื่องวิทยานุกูล, 2546) หรือการรวมตัวเป็นกลุ่ม “แฟนคลับ” ของ “แฟนฟุตบอลเยอรมัน” พบว่ามีการใช้สื่อหลายชนิด ตั้งแต่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม (เช่น ไปเที่ยว ไปบริจาคสิ่งของ เล่นฟุตบอล) สื่อวิทยุ สื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต หรือแม้กระทั่งสื่อวัตถุหรือสื่อเฉพาะกิจอย่างเสื้อที่มีตราชมรม หมวก ผ้าพันคอ ธง ไปสเตอร์ เป็นต้น (ณัฐสุพงษ์ สุขไสด, 2548) สำหรับแฟนฟุตบอลในประเทศไทย กุลวิชญ์ สำแดงเดช (2551) ที่ศึกษาแฟนสโมสรฟุตบอลจังหวัดชลบุรีพบว่า แฟนฟุตบอลส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดชลบุรีและเป็นคนชั้นกลาง

ในขณะที่เดียวกันชนชั้นกลางยังสร้างความแตกต่างในการบริโภคฟุตบอลในเชิงคุณภาพด้วย อาทิเช่น ในการชมฟุตบอล ชนชั้นกลางมีแนวโน้มที่จะเลือกชมฟุตบอลต่างประเทศมากกว่าฟุตบอลภายในประเทศ นอกจากนี้ สถานที่ชมฟุตบอลก็มักเป็นสถานที่ที่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เช่น ผับ ร้านอาหาร เป็นต้น

ในโลกทุนนิยมจะถือว่าโทรทัศน์เป็นระบบอุตสาหกรรมชนิดหนึ่ง ที่มีการลงทุนเพื่อแสวงหาผลกำไร โทรทัศน์เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างเกมกีฬา กับสถาบันธุรกิจ มันเป็นดังสะพานที่นำโลกของกีฬามาสู่ประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของผู้ชม ดังนั้นผู้ชมรายการโทรทัศน์จึงมีความหมายและความสำคัญในฐานะ “ตลาด” (market) ในการดำเนินธุรกิจของโทรทัศน์

ในแง่นี้รายการฟุตบอลที่ถ่ายทอดผ่านสื่อโทรทัศน์จึงเป็นผลผลิตที่สถานีและเจ้าของรายการรวมทั้งเจ้าของลิขสิทธิ์นำเสนอสู่สายตาผู้ดูผู้ชม ซึ่ง ผู้ชมเหล่านี้ไม่ได้เป็นผู้ที่ซื้อรายการฟุตบอลโดยตรง (เช่น กรณีพีวีทีวี) แต่ทว่า “ปริมาณของผู้ชม” ดังกล่าวได้กลายเป็น “สินค้า” ประเภทหนึ่งที่สถานีและเจ้าของรายการนำไปขายให้กับผู้สนับสนุนและผู้อุปถัมภ์ (sponsor) รายการต่าง ๆ อีกทอดหนึ่ง

แม้ว่าผู้ที่เป็นผู้ชมนั้นไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อฟุตบอลทางโทรทัศน์ในลักษณะที่เป็นสินค้าโดยตรง แต่ว่าผู้สนับสนุนรายการเป็นผู้จ่ายแทน แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ชมจะไม่ได้จ่ายอะไรเลย หากแต่เป็นการจ่ายทางอ้อม ซึ่งปริมาณความสนใจในการรับชมของผู้ชมนี้เองที่ทางสถานีหรือผู้ผลิตรายการจะนำไปขายให้กับผู้โฆษณา ผู้สนับสนุนรายการ และเจ้าของสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เรารู้จักกันดีว่าคือ “อัตราความนิยมของผู้ชม” (rating) นั่นเอง ซึ่งหมายความว่า ผู้ชมนั้นได้กลายเป็น “สินค้า” ที่ผู้ผลิตรายการและสถานีโทรทัศน์นำไปขายให้กับเจ้าของสินค้าและบริการ ผู้สนับสนุนรายการอื่น ๆ นั่นเอง

บริษัทห้างร้านสินค้าและบริการ ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ เบียร์ รถยนต์ ประกันชีวิต อุปกรณ์กีฬา ฯลฯ ที่ได้ซื้อเวลานับสนุนในการนำเสนอของสถาบันสื่อ ซึ่งสินค้าแต่ละตัวต่างก็มีภาพลักษณ์ที่แสดงถึงตัวตนของผู้ใช้สินค้านั้น เช่น สัญลักษณ์ของความทันสมัยในโทรศัพท์เคลื่อนที่ การจับจ่ายที่คล่องตัวผ่านบัตรเครดิต ความสนุกสนานและมีมิตรภาพของสุรา เครื่องเอนกหนดกับความเป็นชาย เป็นต้น สินค้าที่นำเสนอเหล่านี้ต่างบ่งบอกถึงสถานะทางชนชั้นของผู้บริโภค ได้เช่น รถยนต์และบัตรเครดิตกับความเป็นชนชั้นกลาง มีดเอนกหนดกับความเป็นชนชั้นกลาง-ล่าง

จากมิตีการเป็นผู้ชมเฉย ๆ ในอดีตได้ก้าวขึ้นมาอีกขั้นด้วยการรวมตัวเป็นกลุ่มก้อน ในลักษณะกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีรสนิยมความชื่นชอบแบบเดียวกัน และเมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารพัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น ได้มีการนำเอาสื่อรูปแบบใหม่ ๆ อย่างอย่างอินเทอร์เน็ตมาเป็นสื่อกลางใน

การรวมกลุ่มผู้ที่มีความชื่นชอบในฟุตบอล จากศึกษาของธัญมิ เรื่องวิทยานุกูล (2546) พบว่า ปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลขึ้นในลักษณะชุมชนเสมือน (virtual community) มากไปกว่านั้นกลุ่มวัฒนธรรมฟุตบอลบางกลุ่มที่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม “แฟนคลับ” ก็ได้นำสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความชื่นชอบแบบเดียวกันมาใช้ในชีวิตประจำวันในลักษณะของกลุ่มสาธารณะ และมีการดำเนินกิจกรรมบางอย่างที่มากกว่า “การชมฟุตบอล” เช่น การเล่นฟุตบอลด้วยกัน ทำกิจกรรมสาธารณกุศล รวมทั้งการไปท่องเที่ยวร่วมกัน (ณัฐสุพงศ์ สุขโชติ, 2548) และที่สำคัญเมื่อปลายปี พ.ศ. 2553 ได้มีปรากฏการณ์การเคลื่อนไหว นัดรวมตัวกันในผู้ที่ชื่นชอบฟุตบอลไทยกลุ่มหนึ่ง ทำการยื่นข้อเรียกร้องผ่านสื่อให้เปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย

นอกจากนั้นการเป็นผู้ชมฟุตบอลยังสามารถพิจารณาได้ในลักษณะของการเป็น “ผู้บริโภค” ที่มีเสรีภาพในการเลือกที่จะ “ซื้อ” หรือ “ไม่ซื้อ” สินค้าต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างมากมาย เช่น การซื้อเสื้อผ้าเครื่องประดับ รวมทั้งอำนาจในการบริโภคฟุตบอลด้านอื่น ๆ เช่น การเลือกสมัครเป็นสมาชิกเคเบิลทีวี การติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวทางอินเทอร์เน็ต และที่เริ่มเห็นมากขึ้นก็คือการไปชมฟุตบอลที่ต่างประเทศด้วยตนเอง หรือไปในลักษณะการจัดเป็นทัวร์ไปดูฟุตบอลของสยามสปอร์ต ลักษณะการบริโภคฟุตบอลเหล่านี้ล้วนแต่เป็นลักษณะทางชนชั้นกลาง ซึ่งจะแตกต่างไปจากชนชั้นล่างที่มักชมฟุตบอลทางฟรีทีวีเป็นหลัก

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ชมในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 28: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะผู้ชมยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
ผู้ชม	ผู้ที่ชมการเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. คนที่ชอบในกีฬาอดนียม 2. คนที่มีความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 3. คนที่สื่อสารความเป็นตัวตน/อัตลักษณ์ของกลุ่ม

ตารางที่ 28: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาผู้ชมยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้
เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
		4. คนที่เป็นผู้ดูผู้ชม / กลุ่มสาธารณะ / กลุ่มแฟนคลับ / ผู้บริโภค 5. อัตราความนิยม / สินค้าชนิดหนึ่ง

3.1.9 วิธีการเชียร์

สำหรับเกมการแข่งขันฟุตบอล สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือผู้ชมผู้
เชียร์ วิธีการเชียร์ฟุตบอลบางอย่างอาจไม่สามารถทำได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การเพ้นต์หน้า
แต่งตัว ให้อั่งโถง ตะโกน สบถ ฯลฯ ดังนั้นการเชียร์ฟุตบอลจึงเป็นการสะท้อนถึงเสรีภาพในการ
แสดงออกที่ในชีวิตประจำวันปกติอาจทำไม่ได้

ฟุตบอลยังเป็นตัวสร้างบรรยากาศอันเป็นเสมือนพื้นที่ที่ประกอบพิธีกรรมในชีวิต
การบริโภคของผู้ชมฟุตบอล เมื่อใดก็ตามที่ผู้ชมและวิธีการเชียร์ขาดหายไปจากฟุตบอล เมื่อนั้นจะ
เกิดความรู้สึกว่าประหลาดผิดปกติไปในทันที

ทุกวันนี้การเชียร์ฟุตบอลไทยลีกของคนไทยก้าวหน้าไปมาก มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม
แฟนคลับตามไปเชียร์ที่ขอบสนาม มีอุปกรณ์ในการเชียร์มากมาย ไม่ว่าจะเป็น ธง แตร กลอง
สายรุ้ง ฯลฯ นอกจากนั้นกองเชียร์ในหลายสโมสรก็มีการแต่งเพลงเชียร์กันขึ้นมาเอง แสดงให้เห็น
ถึงการเป็นผู้สื่อสารที่มีความกระตือรือร้นสูง

เพิ่มศักดิ์ เกษมสุข หนึ่งในกองเชียร์สโมสรชลบุรี เอฟซี เล่าให้ฟังว่า

เมื่อก่อนเหมารอดผู้คนเดียวไปตามเชียร์ยังมีที่ว่างเลย แต่เดี๋ยวนี้ไม่ใช่แล้ว เราเคย
ต้องใช้รถบัส 78 คันไปพร้อมกัน เรายินดีและภูมิใจมาก อย่างการที่สโมสรยกเสื้อ
เบอร์ 12 ให้กับกองเชียร์ เราเป็นคนเริ่ม ทุกคนจึงพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า
ความสำเร็จของชลบุรี เอฟซี มีกองเชียร์เป็นกำลังหลัก เราไม่ได้มาด้วยกระแส
นิยม แต่เรามาด้วยท้องถิ่นนิยม สายเลือดที่ยังไงก็คงอยู่ไม่หายไป ตอนนี้อย่าไป
ซื้อของที่ชลบุรี ถ้าใส่เสื้อทีมฉลามชล รับรองได้ลดราคาพิเศษ อาจมีแถมด้วย”

แต่สิ่งที่เป็นที่น่ากังวลสำหรับแวดวงฟุตบอลไทยก็คือ ปัญหาเรื่องความรุนแรงในการเล่นหรือชมฟุตบอล รวมถึงการเกิดขึ้นของอันธพาลลูกหนัง ดังตัวอย่างการรายงานข่าวทางสื่อมวลชน เช่น

“จราจลลูกหนังไทย”

ลีกไทยบูมสุดขีดและได้รับความสนใจจากบรรดาแฟนบอลชาวไทยอย่างต่อเนื่อง แต่ว่าสิ่งที่ตามมาก็มีบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นแล้วไม่เป็นผลดีต่อภาพลักษณ์ของวงการฟุตบอลไทยมากนัก เมื่อมีแฟนบอลบางกลุ่มแสดงตัวเป็นฮูลิแกนลูกหนังซึ่งก็มีหลายเหตุการณ์ที่ติดตราตรึงใจแฟนบอลชาวไทยเป็นอย่างดี ไล่ตั้งแต่เรื่องฟุตบอลด้วยพระราชทาน ก. ระหว่างเมืองทองฯ ยูไนเต็ด – การทำเรือไทย เอฟซี นอกจากนั้นยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งระดับไทยลีกส โด่งดังที่สุดคงเป็นคู่ของบางกอกกล๊าส เอฟซีพบกับทีมการทำเรือฯ นัดส่งท้ายฤดูกาล ฟุตบอลดิวิชั่น 1 และดิวิชั่น 2 ก็มีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นมาเช่นเดียวกัน (ฟุตบอลสยาม, 31 ธันวาคม 2553 - 6 มกราคม 2554: 11)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น วิธีการเชียร์ในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 29: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาวิธีการเชียร์ยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญา	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
วิธีการเชียร์	วิธีการแสดงออกของผู้ที่เข้าชม การเล่นหรือแข่งฟุตบอล	1. การแสดงออกหรือสื่อสารความเป็น ตัวตน/กลุ่ม 2. การแสดงออกถึงเสรีภาพ 3. การแสดงออกถึงความรุนแรง 4. การแสดงออกในลักษณะพิธีกรรม อย่างหนึ่ง

3.1.10 เป้าหมาย

ในทุกวันนี้ เราสามารถเห็นกิจกรรมการเล่นฟุตบอลได้อย่างมากมาย ผู้เล่นฟุตบอลทั้งชาย หญิง มีทั้งเล่นเป็นอาชีพหรือเล่นแบบสมัครเล่น หลากหลายวัย ไม่ว่าจะเป็น เด็ก นักเรียน เยาวชน ผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นเป้าหมายในการเล่นหรือชมฟุตบอลจึงสามารถมีได้มากมายแตกต่างกัน

สำหรับเป้าหมายหลักที่มักปรากฏในกลุ่มผู้เล่นฟุตบอลอย่างจริงจัง โดยเฉพาะเด็ก ๆ ก็คือการเป็นนักฟุตบอลทีมชาติและการได้ก้าวขึ้นมาสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพ ตัวอย่างเช่นกรณีของ นพนนท์ คชพลายุก ศูนย์หน้าจากโรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย ที่กล่าวไว้ว่า “... อนาคตข้างหน้าผมก็เหมือนเพื่อนคนอื่นๆ แหละ อยากติดทีมชาติสักครั้งหนึ่งในชีวิตและได้เล่นบอลอาชีพ” (นักเลงฟุตบอล เล่ม 7, 2550: 48)

หรือในบางกรณีจะเห็นได้ว่าผู้เล่นฟุตบอลบางคนมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เช่น การมีที่พัก มีที่เรียน มีค่าเบี้ยเลี้ยง เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เล่นบางคนก็สามารถใช้ความสามารถในการเล่นฟุตบอลเป็นบันไดก้าวสู่ความมีชื่อเสียง เกียรติยศ และเงินทอง เช่น โชคทวี พรหมรัตน์ เป็นชาวพังงา เล่นฟุตบอลที่โรงเรียนทุ่งมะพร้าววิทยา แล้วถูกดึงตัวมาเข้าโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย แล้วเข้าโครงการช้างเผือกมาจนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวไว้ว่า “ผมไม่เคยคิดมาก่อนว่า ผมจะเดินมาได้ไกลถึงวันนี้ วันที่เป็นนักฟุตบอลทีมชาติ เรียนจบปริญญาตรี และได้ไปค้าแข้งที่ต่างประเทศนานถึง 7 ปี เพราะผมมาจากเด็กบ้านนอกธรรมดา แต่มีทุกวันนี้ได้เพราะฟุตบอล ฟุตบอลคือวิชาให้ชีวิตผมดีขึ้น” (นักเลงฟุตบอล เล่ม 7, 2550: 26)

ส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่ได้มุ่งหวังกับการมีอาชีพนักฟุตบอลนั้นก็อาจมีเป้าหมายในการเล่นฟุตบอลก็เพื่อการออกกำลังกาย แต่ด้วยลักษณะของฟุตบอลที่ไม่สามารถเล่นคนเดียวได้ จึงต้องชักชวนเพื่อน ๆ คนรู้จักมาร่วมเล่น ทำให้เกิดความสุขสนานที่ได้มีกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป้าหมายในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจึงสะท้อนถึงความหมายโดยอรรถและความหมายโดยนัยได้ดังนี้

ตารางที่ 30: ตารางความหมายโดยอรรถและโดยนัยจากสัญญาะเป้าหมายยุคอุตสาหกรรมการ
สร้างผู้เล่นและผู้ชม

ความหมาย สัญญาะ	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย
เป้าหมาย	สิ่งที่ได้รับ (หรือคาดว่าจะได้) จาก เล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อความสนุก 2. เพื่อเงินทอง / ชื่อเสียง / เกียรติยศ 3. เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 4. เพื่อเป็นบันไดความสำเร็จ 5. ความต้องการที่จะประกอบอาชีพนัก ฟุตบอล/นักฟุตบอลอาชีพ 6. เพื่อติดทีมชาติ 7. เพื่อออกกำลังกาย 8. เพื่อการสังสรรค์ของเพื่อนฝูง 9. เพื่อการพนัน

กล่าวโดยสรุปจากสัญญาะของฟุตบอลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคอุตสาหกรรมการ
สร้างผู้เล่นและผู้ชม ได้ประกอบกันขึ้นเป็นชุดสัญญาะในฟุตบอล เพื่อสื่อสารความหมายสู่การรับรู้
ของผู้คนในสังคม ทั้งนี้ สัญญาะแต่ละตัวอาจไม่มีมากพียงพอที่จะกำหนดหรือควบคุม
ความหมายตามที่คุณต้องการได้ ซึ่งความหมายของฟุตบอลที่ผู้วิจัยได้จากการวิเคราะห์
พัฒนาการของการเกิดขึ้นของฟุตบอลในสังคมไทยในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม
เกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ร้อยเรียงกันของ “ชุดสัญญาะ” ต่าง ๆ ซึ่งจะทำการส่ง สื่อสารหรือ
ควบคุมความหมายหลัก (ความหมายโดยอรรถ) ว่าฟุตบอลคือการเล่นชนิดหนึ่งที่แบ่งผู้เล่นเป็น
สองฝ่าย อย่างไรก็ตามความหมายที่เกิดขึ้นยังมีอีกหลายความหมาย ซึ่งจะเข้าไปในลักษณะ
ของความหมายโดยนัยเกิดขึ้นไปพร้อม ๆ กันด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะขยายความให้เห็นต่อไป

ตารางที่ 31: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของฟุตบอล
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
1.กติกากา	ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการเล่นฟุตบอลให้เป็นระเบียบ	<ol style="list-style-type: none"> ข้อกำหนดในการควบคุมมาตรฐานของฟุตบอลไทย ระเบียบที่ยอมรับกันเป็นสากลที่แสดงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของโลก ข้อกำหนดที่แบ่งแยกความเป็นอาชีพกับสมัครเล่น ข้อกำหนดที่แสดงถึงความเป็นอุตสาหกรรม/ธุรกิจฟุตบอล ข้อกำหนดที่เปิดโอกาสเป็นช่องทางหารายได้/อาชีพ 	เพื่อควบคุมฟุตบอลโดยที่แบ่งแยกการเล่นเป็นแบบอาชีพเน้นความเป็นธุรกิจกีฬาที่ต้องแข่งขันเพื่อชัยชนะหรือสมัครเล่นเพื่อความสามัคคี ฟุตบอลเป็นกีฬาที่มีการกำหนดกติกาเป็นมาตรฐานสามารถนำไปสู่การเป็นนักฟุตบอลอาชีพ เพื่อเป็นช่องทางหารายได้
2.ลูกฟุตบอล	วัตถุรูปทรงกลมที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> วัตถุบ่งชี้สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้เล่น วัตถุที่ชี้ให้เห็นความแพร่หลายของฟุตบอล 	อุปกรณ์ในการเล่นที่แพร่หลายอย่างมากมาย การกำหนดมาตรฐานเป็นอุตสาหกรรม และกลายเป็นเครื่องบ่งบอกสถานภาพทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 31: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคคลุสสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของฟุตบอล
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		3. วัตถุที่ผลิตเป็นระบบ เป็นมาตรฐาน และเป็น อุตสาหกรรม	
3. ผู้ตัดสิน	ผู้ดูแลและควบคุมการ แข่งขันให้เป็นไปตาม กติกา	1. บุคคลที่เป็นตัวแทน ของผู้มีอำนาจ 2. บุคคลทำเป็นอาชีพ ชนิดหนึ่ง	อาชีพชนิดหนึ่งที่มีอำนาจ เหนือผู้เล่นในสนาม
4. สนาม	สถานที่สำหรับเล่นหรือ แข่งฟุตบอล	1. พื้นที่ของการทำงาน (นักฟุตบอลอาชีพ) 2. พื้นที่ของเวลาว่าง 3. พื้นที่เวลาว่าง (ผู้ชม) 4. พื้นที่จำแนกความ แตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น	สถานที่ในการทำงานของ ผู้ที่มีอาชีพนักฟุตบอล หรือเป็นสถานที่ในยาม ว่างของผู้เล่นและผู้ชม ซึ่ง บ่งบอกถึงความแตกต่าง ทางชนชั้น
5. ผู้เล่น	บุคคลที่เล่นหรือแข่ง ฟุตบอล	1. คนที่เล่นกีฬาโดยอด นิยม 2. คนที่เล่นจนเป็น อาชีพหนึ่ง 3. คนที่มีราคาตัว สามารถซื้อขายได้ เหมือนสินค้า	บุคคลที่เล่นฟุตบอลจน เป็นอาชีพที่มีมูลค่าเป็น สินค้าที่ซื้อขายได้

ตารางที่ 31: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของฟุตบอล
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		4. ความแตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น 5. จาก “วีรบุรุษ” สู่อ ความเป็น “ดารา”	
6. โค้ช	บุคคลที่ชี้แนะขีดความสามารถให้กับนักกีฬาฟุตบอลทั้งในระหว่างการแข่งขันและในขณะที่มีการแข่งขัน	1. บุคคลที่เป็นผู้ชาย 2. บุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเกมฟุตบอล 3. คนที่มีราคาตัวเหมือนสินค้าชนิดหนึ่ง	บุคคลที่ใช้ความสามารถด้านฟุตบอลจนเป็นอาชีพที่กลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายได้
7. ผู้ชม	ผู้ที่ชมการเล่นหรือแข่งฟุตบอล	1. คนที่ชอบในกีฬาฟุตบอล 2. ความแตกต่างทางสถานภาพ/ชนชั้น 3. คนที่สื่อสารความเป็นตัวตน / อัตลักษณ์ของกลุ่ม 4. การเป็นผู้ดูผู้ชม / กลุ่มสาธารณะ / กลุ่มแฟนคลับ / ผู้บริโภค	บุคคลที่มาชมการเล่นหรือกีฬาในหลายลักษณะ เช่น การเป็นผู้ดูผู้ชม / กลุ่มสาธารณะ / กลุ่มแฟนคลับ / ผู้บริโภค เริ่มมีนัยยะเกี่ยวข้องกับการเป็นสินค้า

ตารางที่ 31: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของฟุตบอล
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
		5. อัตราความนิยม / สินค้าชนิดหนึ่ง	
8. เสื้อผ้า เครื่องแต่ง กาย	1. ที่สวมใส่ 2. แบ่งแยกความเป็น ทีมที่เล่นหรือแข่ง ฟุตบอล 3. บ่งบอกหน้าที่ใน การเล่น	1. วัตถุแสดง / แบ่งแยก/บ่งบอกถึง ความเป็นทีม 2. วัตถุแสดงความชื่น ชมต่อทีม/ผู้เล่น 3. โฆษณาเคลื่อนที่ 4. วัตถุแสดง ความ แตกต่างทาง สถานภาพ/ชนชั้น 5. วัตถุแสดงการเป็น ผู้บริโภค / ผู้ซื้อ	ที่สวมใส่ที่บ่งบอกความ เป็นทีมหรือความชื่นชม ในทีมนั้น อีกทั้งยังเป็น พื้นที่การโฆษณาสินค้า และบ่งบอกถึงสถานะ ของผู้สวมใส่ ที่เป็นผู้ซื้อ/ ผู้บริโภค
9. วิธีการเชียร์	วิธีการแสดงออกของผู้ ที่เข้าชมการเล่นหรือ แข่งฟุตบอล	1. การแสดงออกหรือ สื่อสารความเป็น ตัวตน/กลุ่ม 2. การแสดงออกถึง เสรีภาพ 3. การแสดงออกความ รุนแรง 4. การแสดงออกใน ลักษณะพิธีกรรม	การแสดงออกถึงเสรีภาพ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เป็น เรื่องของความรุนแรง อีกทั้ง ทั้งยังเป็นพิธีกรรมอย่าง หนึ่งในสังคม

ตารางที่ 31: ตารางการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ชุด สัญญาณ (set of sign)	การเข้ารหัส (encoding)		ความหมายโดยรวม ของฟุตบอล
	สัญญาณ (sign)		
	ความหมายโดยอรรถ	ความหมายโดยนัย	
	signifier / denotative meaning	signified / connotative meaning	
10.เป้าหมาย	สิ่งที่ได้รับ (หรือคาดว่าจะได้) จากเล่นหรือแข่งฟุตบอล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เพื่อความสนุก 2. เพื่อเงินทอง / ชื่อเสียง / เกียรติยศ 3. เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น 4. เพื่อเป็นบันไดความสำเร็จ 5. ความต้องการที่จะประกอบอาชีพนักฟุตบอล/นักฟุตบอลอาชีพ 6. เพื่อติดทีมชาติ 7. เพื่อออกก้ำกั๊งกาย 8. เพื่อการสังสรรค์ของเพื่อนฝูง 9. เพื่อการพนัน 	เป็นกีฬาเพื่อสร้างความสนุกสนาน การออกก้ำกั๊งกาย พื้นที่สังสรรค์และการพนัน หรือเป็นบันไดสู่ความสำเร็จ มีชื่อเสียงเงินทอง ในลักษณะของการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ

3.2 ความหมายฟุตบอลในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม เป็นยุคที่มีเวลาค่อนข้างยาวนาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีก็มีความแตกต่างไปจากบริบทยุคสมัยของฟุตบอลทั้ง 2 ยุคที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ความหมายของฟุตบอลที่ปรากฏอยู่ก็มีทั้งแบบที่สืบเนื่อง

ปรับเปลี่ยนความหมายบางส่วน หรือสร้างความหมายใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม (ดังจะกล่าวในภายหลัง) ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในยุคนี้ได้ 9 ประการ ได้แก่

1. ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์
2. ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง
3. ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ
4. ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง
5. ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง
6. ฟุตบอลคือเครื่องเล่นสถานภาพทางสังคม
7. ฟุตบอลคือการพนัน
8. ฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ
9. ฟุตบอลคือกีฬามหาชน

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ในช่วงทศวรรษ 2490 จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง จอมพล ป. พิบูลสงคราม มุ่งที่จะดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อจากรัฐบาลชุดก่อนหน้า โดยได้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 ว่า "...จะผดุงรักษาสัมพันธไมตรีกับนานาชาติโดยบริสุทธิ์ใจ และปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีกับประเทศทั้งหลาย..." (มยุรี ศุภวิบูลย์, 2529: 45) ในห้วงเวลาดังกล่าว ประเทศไทยต้องชดใช้ค่าเสียหายต่อคู่กรณี และต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนานาชาติ ซึ่งการกีฬาได้นำมาเป็นเครื่องมือส่วนหนึ่งมาใช้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้รัฐบาลไทยได้จัดตั้งคณะกรรมการกีฬาโอลิมปิกแห่งประเทศไทยขึ้น เพื่อที่จะใช้การกีฬาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างสัมพันธไมตรีกับนานาชาติ ใน พ.ศ. 2494 ได้สนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อส่งนักกีฬาและบุคลากรไปร่วมการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ครั้งที่ 1 ที่ประเทศอินเดีย

กีฬาเอเชียนเกมส์ เป็นการแข่งขันกีฬาระหว่างประเทศในกลุ่มเอเชีย เพื่อเป็นการยกระดับมาตรฐานทางกีฬาและเป็นการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศในกลุ่มเอเชียด้วยกัน รัฐบาลไทยเห็นเป็นโอกาสดีจึงส่งนักกีฬาเพื่อหาประสบการณ์ให้นักกีฬาและเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อมวลมิตรประเทศให้เข้าใจประเทศไทย (กอง วิสุทธารมณ, 2499: 26) หลังจากนั้นเพียง 1 ปี ประเทศไทยก็เข้าร่วมแข่งขันในกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 15 ณ ประเทศฟินแลนด์ กล่าวได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ไทยได้เข้าร่วมในกีฬาระดับโลก แม้ว่าการแข่งขันจะไม่ประสบความสำเร็จในเหรียญรางวัลก็

ตาม แต่ก็เป็นการสร้างประสบการณ์ให้กับนักกีฬาและเจ้าหน้าที่ เพื่อที่จะนำสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับมาปรับปรุงการกีฬาของประเทศให้ดีขึ้น (Indrapana, 1973, อ้างถึงในมยุรี ศุภวิบูลย์, 2529: 43) อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากประสบการณ์ด้านกีฬาที่ได้แล้ว ยังเป็นการนำประเทศออกสู่สายตาชาวโลกอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะทำให้นานาชาติได้รู้จักกับประเทศดีขึ้นแล้ว ยังเป็นการตอบสนองเจตนารมณ์ของรัฐบาลในอันที่จะสร้างสัมพันธไมตรีกับประเทศอื่นให้มากขึ้นด้วย

เห็นได้ว่าความต้องการของรัฐบาลในช่วง พ.ศ. 2490 – 2500 ที่จะใช้ประโยชน์ของกีฬาก็คือ ต้องการที่จะสร้างความแข็งแกร่งและสุขภาพที่ดีให้กับประชาชน (ดังจะกล่าวถึงต่อไป) และความมุ่งมั่นที่จะให้กีฬาเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศและที่สำคัญคือเพื่อเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีในสายตาประชาคมโลก

ต่อมาในช่วง พ.ศ. 2502 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพในการจัดกีฬาแหลมทอง ครั้งที่ 1 ที่กรุงเทพฯ มีวัตถุประสงค์ เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านให้มีความกระชับสนิทสนมยิ่งขึ้น และเพื่อจะได้ปรับปรุงการกีฬาและนักกีฬาของเราให้มีมาตรฐานขึ้น อีกทั้งเพื่อเปิดโอกาสให้นักกีฬา ได้เตรียมตัวสำหรับกีฬาเอเชียนเกมส์ และกีฬาโอลิมปิกต่อไป นอกจากนั้นสมาคมฟุตบอล ได้จัดการแข่งขันฟุตบอลชิงถ้วยพระราชทานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 หรือเรียกกันว่า “การแข่งขันฟุตบอลคิงส์คัพ” เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2511 ซึ่งมีประเทศเข้าร่วมคือ พม่า ลาว สิงคโปร์ เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และไทย มีวัตถุประสงค์ดังนี้คือเพื่อเทิดทูนพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เพื่อส่งเสริมกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เพื่อสร้างมาตรฐานการเล่นฟุตบอลในภูมิภาคเอเชีย หลังจากนั้นก็มีการใช้ฟุตบอลเป็นสื่อกลางในการเชื่อมสัมพันธไมตรีเกิดขึ้นมากมายเช่น ฟุตบอลเชื่อมสัมพันธต่าง ๆ เช่น ในระดับหมู่บ้าน ตำบล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น ในภาคใต้มีการจัดตั้งโครงการกีฬาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างเยาวชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ที่มีผลต่อความมั่นคงของชาติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งฟุตบอลเป็นกีฬาที่นำมาใช้เป็นสื่อกลางในการสร้างสัมพันธ์เชื่อมสามัคคี เพื่อส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่ (ชาญชัน อินทรประวัติ, 2528: 5-6)

น่าสังเกตว่า ความหมายของฟุตบอลที่เป็นเครื่องเชื่อมสัมพันธไมตรีในยุคอุตสาหกรรมฯ นี้ มีนัยยะที่เคลื่อนย้ายปรับเปลี่ยนไปจากยุคราชสำนักที่เป็นเครื่องมือในการประสานสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับคนต่างชาติมาสู่คนไทยด้วยกันเอง

กรณีการเปิดรับฟุตบอลต่างประเทศ แม้ว่าอาจจะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเรื่องเหลวไหล ไร้สาระ หรือไม่ก็เป็นเพียงช่องทางสู่การพนันเท่านั้น (นวนน้อย ตริวิรัตน์, 2539) แต่จากงานการศึกษาของทีซัมพร เอี่ยมเวโร (2546) ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าฟุตบอลเป็นเสมือน

“ภาษากลาง” ที่สามารถเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีรสนิยม หรือความชื่นชอบในฟุตบอลเหมือน ๆ กันในลักษณะของกลุ่มที่แม้จะเป็นสายสัมพันธ์แบบชั่วคราวก็ตาม ต่อมาเมื่อณัฐสุพงศ์ สุขโสิต (2548) ได้ทำการศึกษาต่อยอดงานของทีซัมพรดังกล่าว พบว่ามีบุคคลจำนวนหนึ่งใช้ฟุตบอลเป็นเครื่องมือในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่เรียกว่า “แฟนคลับ” และได้้นำสายสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาพัฒนาเป็นความสัมพันธ์ที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา ส่วนในกรณีกลุ่มแฟนฟุตบอลชาวไทยก็มีการศึกษาจากกุลวิฑูร์ สำแดงเดช (2551) พบว่ามีความสัมพันธ์เกิดขึ้นจริงระหว่างแฟนสโมสรชลบุรีด้วยกันในลักษณะที่คล้ายคลึงกับกลุ่มแฟนฟุตบอลต่างประเทศ

3.2.2 ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง

มีผู้คนหลายคนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมฟุตบอลก็ด้วยความปรารถนาในความสนุกสนานบันเทิง บางคนได้ใช้ฟุตบอลในช่วงที่เป็นยามว่าง ที่เป็นช่วงของการพักผ่อน หรือกระทั่งเป็นงานอดิเรก การติดตามฟุตบอลพิจารณาได้ว่าเป็นกิจกรรมเพื่อความผ่อนคลายอย่างหนึ่งที่ไม่แตกต่างไปจากการดูหนัง อ่านหนังสือ ฟังเพลง ดูเกมโชว์ ฯลฯ ของบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

ในกลุ่มแฟนฟุตบอลได้ใช้ฟุตบอลเป็นช่องทางในการแสวงหาความบันเทิงสนุกสนาน เช่น “ความสำเร็จของทีมโปรด เป็นสุดยอดของความบันเทิง” (ต๋อง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553)

ด้วยคุณลักษณะของฟุตบอลเป็นที่เกมกีฬาที่มีกฎกติกาที่ง่ายต่อความเข้าใจต่อการชมหรือแม้แต่การเล่นก็ตาม นอกไปจากนั้น ด้วยลักษณะของฟุตบอลที่มีส่วนผสมของความซ้ำเดิมและความแปลกใหม่ เช่น กฎกติกา จำนวนผู้เล่น ฯลฯ ที่จะเหมือนเดิม ทว่าก็มีสิ่งแปลกแตกต่างไปจากเดิม เช่น นักฟุตบอลคนใหม่ โค้ชใหม่ คู่แข่งขันใหม่ ฯลฯ แต่ที่สำคัญมากที่สุดก็คือการคาดคะเนเกมการแข่งขันที่ไม่ได้แม่นยำเสมอไป ทำให้สนุกไปกับการ “ลุ้น” ดังประโยคยอดนิยมที่ว่า “ฟุตบอลลูกกลม ๆ อะไรก็เกิดขึ้นได้” หรือที่ต้องให้ความหมายต่อฟุตบอลในโทรทัศน์อย่างน่าสนใจว่า “มันตื่นเต้น มันมีความสุข คาดไม่ถึง มีจุดพีค จุดเฉื่อย แต่ละวันไม่มีซ้ำ มีอะไรแปลก ๆ ใหม่ ๆ เสมอ” (ต๋อง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553) สอดคล้องกับที่วานเนล (Whannel, 1992, อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2545: 76 - 77) อธิบายว่าสาเหตุที่รายการกีฬาให้ความบันเทิงได้แก่ผู้ชมได้นั้น ส่วนหนึ่งมาจากคุณลักษณะเปิด – ปิด ของตัวบท (open / closed text) ยิ่งตัวบทมีลักษณะที่เปิดต่อการตีความได้มากเท่าไร ผู้คนก็จะยิ่งชื่นชอบมากขึ้นเท่านั้น เช่นเดียวกับตัวบทฟุตบอลที่ไม่มีใครรู้ว่าเกมการแข่งขันนั้นจะจบลงอย่างไร ซึ่งนับว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของกีฬานี้ นอกจากนั้นด้วยกฎกติกาที่ง่ายต่อความเข้าใจในการชมหรือแม้แต่การ

เล่นก็ทำให้อุปกรณ์กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมทั้งในหมู่คนชอบเล่นและชอบชม กระทั่งกลายมาเป็นเนื้อหาที่สื่อโทรทัศน์ รวมทั้งสื่ออื่น ๆ ให้ความสนใจอย่างมากในปัจจุบัน

3.2.3 ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ

ภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหามากมายหลายประการ เช่น การขาดใช้ให้กับประเทศคู่สงคราม ภาวะข้าวยากหมากแพง และความยุ่งยากผันผวนทางการเมือง เป็นต้น ดังที่กล่าวแล้วว่าในช่วงสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีความต้องการใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการสร้างสัมพันธไมตรีต่อกันนานาประเทศ ในช่วงที่บ้านเมืองมีความไม่สงบในระยะดังกล่าว รัฐบาลยังคงให้การส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการพลศึกษาและการกีฬา รวมทั้งกีฬาฟุตบอล นับเป็นกิจกรรมในการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน ทำให้เกิดคุณลักษณะที่ปรารถนาของประชาชนคนไทย อาทิ มีร่างกายแข็งแรง มีระเบียบวินัย รู้สามัคคี มีน้ำใจเป็นนักกีฬาจะช่วยทำให้ง่ายต่อการปกครองประเทศ เป็นต้น

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามาเป็นผู้นำการบริหารประเทศเมื่อ พ.ศ. 2501 นั้น ได้กำหนดนโยบายที่จะมุ่งพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่งผลให้ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่การพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยอีกครั้ง ผลจากการพัฒนาประเทศดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตของคนไทยบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะมีเวลาดำรงมากขึ้น ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นผลให้ประชาชนคนไทยมีความต้องการเล่นกีฬามากยิ่งขึ้น รัฐบาลจึงได้จัดตั้งอำนวยการควบคุมและสถานที่เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

3.2.4 ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง

ความหมายของฟุตบอลในแง่นี้ไม่ปรากฏว่ามีในยุคราชสำนัก แต่เริ่มที่จะมีร่องรอยในยุคที่สองหรือยุคราชสำนักสุโขทัยและมาเติบโตเบ่งบานเต็มที่ในยุคที่สามคือยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม

จากพัฒนาการของฟุตบอลที่เริ่มแพร่หลายในสังคมไทยเมื่อปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา กีฬาฟุตบอลได้ขยายขอบเขตไปสู่การรับชมกีฬาฟุตบอลในฐานะความบันเทิงประการหนึ่ง กล่าวคือ ฟุตบอลไม่ได้มีแต่ผู้เล่นหรือคู่แข่งกันเท่านั้น หากแต่มีการกล่าวถึงผู้ชมมาแต่ครั้งอดีตแล้ว ดังจะเห็นได้จากการแข่งขันฟุตบอลนัดแรกที่

เกิดขึ้นที่สนามหลวง ได้เปิดโอกาสให้ผู้ชมเข้ามาชมกีฬาฟุตบอล นับแต่นั้นฟุตบอลก็ยิ่งได้รับความนิยมจากทั้งผู้เล่นและผู้ชม ซึ่งการติดตามชมการแข่งขันฟุตบอลก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะฟุตบอลในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ได้ขยายไปยังการรับรู้เกี่ยวกับฟุตบอลต่างประเทศ ซึ่งมีการแข่งขันที่แพร่หลายมากกว่าฟุตบอลภายในประเทศ ดังนั้นข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับฟุตบอลต่างประเทศนับวันยิ่งมีความสำคัญเพิ่มขึ้น

ประชาชนในประเทศต่าง ๆ จะมีความนิยมในกีฬาต่างประเภทกัน แต่ก็มีกีฬาบางประเภทที่มีประชาชนหลายประเทศนิยมร่วมกัน เพราะความต้องการชมการแข่งขันกีฬาที่มีมากขึ้นทุกทีจึงมีผลต่อการทำให้กีฬากลายเป็นธุรกิจที่เน้นการแสวงหาผลกำไร และทำให้กีฬาอาชีพค่อย ๆ เข้ามาแทนที่กีฬาสมัครเล่น

ผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขยายตลาดการกีฬา การถ่ายทอด “สด” การแข่งขันกีฬาทางวิทยุและโทรทัศน์ ทำให้ผู้ที่ไม่ได้เข้าชม ณ สนามแข่งขันสามารถติดตามการแข่งขันไปพร้อม ๆ กับผู้ชมที่สนามแข่งขันได้

จากการก่อเกิดและขยายตัวของฟุตบอลทั้งในระดับสากลและในสังคมไทยที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า ฟุตบอลเป็นมากกว่ากีฬาชนิดหนึ่ง และโลกของฟุตบอลเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงกันระหว่างความเป็นวัฒนธรรมกับความเป็นอุตสาหกรรมหรือระบบธุรกิจขนาดใหญ่

อุตสาหกรรมสื่อมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมฟุตบอลเติบโต ฟุตบอลเป็นอุตสาหกรรมเนื่องจากมีเงินเข้ามา มีบทบาทดังนี้ ลิขสิทธิ์ในการถ่ายทอด เงินรางวัลแก่ผู้ชนะ เงินที่ใช้จัดการแข่งขัน เงินสปอนเซอร์ให้แก่สโมสรและในการฝึกซ้อมของนักฟุตบอล เงินค่าซื้อขายนักฟุตบอล เงินในการว่าจ้างโค้ช การใช้นักกีฬาเป็นฟรีเซ็นเตอร์ สปอนเซอร์ต่าง ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์กีฬา เครื่องดื่ม บัตรเครดิต รถยนต์ ฯลฯ ทั้งหมดนี้สื่อมวลชนเป็นตัวแปรสำคัญในการเปลี่ยนโฉมหน้าของกีฬาฟุตบอลให้เป็นธุรกิจความบันเทิงอย่างเต็มตัว

ทุกวันนี้ รายการกีฬาทางโทรทัศน์ได้กลายเป็นธุรกิจสำคัญไม่แพ้การค้าเงินธุรกิจอื่น ๆ ไปแล้ว ที่ต่างก็หันมาใช้แนวทางการตลาดเป็นหลักในการดำเนินงานและช่วยกำหนดกิจกรรมทางการตลาดของรายการฟุตบอลทางโทรทัศน์เกือบทุกรายการ วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล (2539: 111) เห็นว่า ธุรกิจรายการฟุตบอลทางโทรทัศน์นั้น มีลักษณะโครงสร้างทางการตลาดเช่นเดียวกับธุรกิจ สินค้า และบริการทั่วไป กล่าวคือจะต้องมี ผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ คนกลาง ตลาด ช่องทางการจัดจำหน่าย การกำหนดราคา การส่งเสริมการตลาด และผู้บริโภค กล่าวโดยสรุป ผู้ผลิตนั่นก็คือเจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ ได้แก่รายการฟุตบอล โดยทำการติดต่อซื้อขายผ่านคนกลาง ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ (ทั้งฟรีทีวีและเคเบิลทีวี) รวมทั้งบริษัทที่ติดต่อขอซื้อลิขสิทธิ์จากผู้ผลิตโดยตรง จากนั้นจึงมีการนำเสนอผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายทางสถานีโทรทัศน์

และต้องมีการบริหารรายการ กำหนดราคา เช่น อัตราค่าโฆษณา หรือค่าสมาชิกของเคเบิลทีวี รวมทั้งสถานียังต้องใช้การส่งเสริมการตลาด โฆษณา ประชาสัมพันธ์รายการให้เป็นที่รู้จักและสนใจ กระทั่งขั้นสุดท้ายก็คือการที่ผู้ชมหรือผู้บริโภครับชมรายการฟุตบอลทางโทรทัศน์ในที่สุด

ดังนั้นเมื่อพิจารณาว่า ฟุตบอลหรือรายการฟุตบอลทางโทรทัศน์เป็นอุตสาหกรรมหรือระบบธุรกิจแล้ว ผู้ชมฟุตบอลทางโทรทัศน์จะมีความสำคัญอย่างมากในฐานะ “สินค้า” ประเภทหนึ่ง และเป็นผู้จ่ายค่าจ้างทางอ้อมให้แก่ผู้ที่อยู่ในแวดวงธุรกิจฟุตบอล ทั้งนี้รณพงศ์ คำนวนทิพย์ (2549: 116) กล่าวถึงกรณีฟุตบอลโลกไว้ว่า “ฟุตบอลโลกนั้นมีอานุภาพสูงถึงขนาดที่ว่าโลกทั้งใบต้องหลีกทางให้ ทำให้ผู้คนคลายความกังวล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมไปได้ชั่วขณะ จนถือได้ว่า นอกจากจะเป็นกีฬาแล้ว ฟุตบอลยังเป็นความบันเทิงหรือเอ็นเตอร์เทนเมนต์ประเภทหนึ่ง... ลูกหนังพันธุ์ล้านเองยังเป็นปัจจัยบวกที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ทำให้เกิดเงินสะพัดอย่างมหาศาลทั้งในและนอกระบบ เป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการบริโภคที่ตามมา เป็นลูกโซ่ และช่วยสร้างรายได้อย่างมากมายให้กับผู้ประกอบการนับพันล้านบาท” ขณะที่รังสรรค์ ธาระพรพันธ์ วิพากษ์ว่า ฟุตบอลเป็นเรื่องของ “ทุนวัฒนธรรม” ที่ชาติตะวันตก โดยเฉพาะยุโรปได้อิงกระแสโลกาภิวัตน์ในการเผยแพร่ และครอบงำชาติอื่นๆ ในฐานะที่เป็นพลังทุนในการแสวงหาผลประโยชน์จากมุมอื่น ๆ ของโลก

2.2.5 ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง

ในยุคที่สามหรือยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม ฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในสังคมไทย ฟุตบอลได้พัฒนาเป็นการค้าหรืออุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว และที่สำคัญรูปแบบการเล่นฟุตบอลได้เคลื่อนย้ายจากลักษณะสมัครเล่นสู่อาชีพอย่างชัดเจน ทั้งนี้ผู้เล่นอาชีพจะหมายถึงผู้เล่นฟุตบอลที่มีเจตนาเล่นเพื่อหารายได้มาเลี้ยงชีพไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ส่วนผู้เล่นสมัครเล่น คือผู้เล่นฟุตบอลที่ไม่มีเจตนาเล่นเพื่อหารายได้มาเลี้ยงชีพ

ในการพัฒนาเพื่อเป็นกีฬาอาชีพนั้น จุฑา ดิงศภัทย์ (จุฑา ดิงศภัทย์, 2540, อ้างถึงในพงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 50) กล่าวไว้ว่า การพัฒนากีฬาเพื่อการอาชีพ ควรนำหลักการตลาดการกีฬา (sport marketing) มาประยุกต์ใช้ โดยอาศัยหลักการที่ว่า กิจกรรมกีฬาต่าง ๆ ที่จัดขึ้นจะต้องตรงกับความต้องการและคามพอใจของผู้ดู ผู้บริโภค ตลอดจนผู้ให้การสนับสนุนต่าง ๆ และกีฬาจะพัฒนาเป็นกีฬาอาชีพได้ สิ่งสำคัญที่สุดคือจะต้องมีผู้สนับสนุนจากผู้ดูแล โดยต้องคำนึงเสมอว่ากีฬานั้น ๆ จะต้องเป็นธุรกิจบันเทิง เมื่อเป็นธุรกิจบันเทิงแล้วต้องคำนึงถึงความพอใจของลูกค้านั่นก็คือ ความพอใจ = สินค้าต้องมีคุณภาพดี - เงินที่เสียไปเพื่อเข้าชม

ดังนั้นสิ่งสำคัญในการพัฒนากีฬาเพื่อการอาชีพนั้นก็คือ คุณภาพของกีฬานั้น ๆ จะต้องดีเพื่อจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ดูและสปอนเซอร์ โดยคุณภาพของกีฬาจะดีได้นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับระดับความสามารถของนักกีฬา ผู้ฝึกสอน ผู้จัดการทีม ผู้บริหารทีม และผู้บริหารของสมาคมกีฬานั้น ๆ ด้วย เมื่อกีฬาที่มีคุณภาพดี ก็สามารถจัดให้เป็นธุรกิจบันเทิงได้

การเล่นกีฬาเพื่อการอาชีพ (professional sport) ถือเป็นจุดสุดยอดของการเล่นกีฬา (วีระ มนัสวานิช, 2534 อ้างถึงในพงศธร เพิ่มพานิช, 2552: 49) ซึ่งสังคมไทยก่อนหน้านี้ฟุตบอลไม่สามารถนำมาเป็นอาชีพเลี้ยงดูตัวเองได้ ทว่าในปัจจุบันมีการปรับค่าตอบแทนนักเตะขึ้นมาก ทำให้เป็นนักฟุตบอลอาชีพเต็มตัว และเป็นอาชีพที่มีค่าตอบแทนสูงทีเดียว ไม่ต้องเตะบอลแบบพาร์ทไทม์เหมือนเมื่อก่อน (นักฟุตบอลอาชีพต้องมีรายได้จากการเล่นฟุตบอลมากกว่ารายจ่ายต่อเดือน) เท็ดศักดิ์ ใจมั่น นักเตะสโมสรชลบุรี เอฟซี กล่าวไว้ว่า “เมื่อก่อนฟุตบอลไทยลีกเขาพยายามจะบวม แต่มันเป็นแค่กึ่งสมัครเล่นกึ่งอาชีพ เตะอยู่แคในกรุงเทพฯ” หรือที่สุธี สุขสมกิจ นักฟุตบอลสโมสรบางกอกกล๊าส กล่าวว่า “ตอนนี้เริ่มเป็นลีกอาชีพ ต้องรู้ถึงความจริงที่ว่าฟุตบอลสร้างฐานะได้ สามารถเลี้ยงชีพได้ คนไหนเล่นดี เก่ง ทำผลงานดี เงินเดือนก็สูง อย่งเมืองทอง ๆ นักเตะเขาเงินเดือน 2-3 แสน บางคนได้ 4 แสนด้วยซ้ำ ตรงนี้ละที่นักเตะรุ่นน้องควรจะต้องคิดและดันตัวเองให้ถึง เพราะนี่คือรายได้มหาศาลสำหรับนักฟุตบอลที่เก่ง ไม่เก่งพอก็จบ”

ในวันที่ยังวงการฟุตบอลยังไม่ได้มีการแข่งขันกันขนาดนี้ การฝึกซ้อมของนักฟุตบอลเป็นเพียงการซ้อมที่ไม่จริงจังและทุ่มเทไม่ได้มาก เพราะต้องทำควบคู่ไปกับงานประจำ (a day เดือน พฤษภาคม, 2553: 80) ซึ่งกวิน ธรรมสัจจานันท์ ผู้รักษาประตูสโมสรเมืองทองฯ ยูไนเต็ด ได้มองย้อนอดีตในช่วงที่ฟุตบอลไทยลีกยังไม่คึกคักอย่างทุกวันนี้ กวินมองฟุตบอลไทยลีกในช่วงเวลานั้นว่ายังไม่เป็นฟุตบอลอาชีพเต็มตัว คนดูน้อย และการจัดการก็ยังไม่เป็นมืออาชีพเท่าที่ควร กวินกล่าวว่า “ผมคิดว่าผมโชคดีนะ ที่พอก้าวขึ้นมาเล่นไทยลีก แล้วมันบวมขึ้นมามาก ตอนนี้องการฟุตบอลไทยกำลังไปในทางที่ดีครับ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการทั้งทางสโมสรและสมาคม อีกรายอย่างก็คนดู มีคนดูช่วยเชียร์ นักฟุตบอลก็มีกำลังใจในการเล่นมากขึ้น พอคนดูเข้ามาเยอะสปอนเซอร์ก็เข้ามา รายได้นักฟุตบอลก็เลยดีขึ้นด้วยตามลำดับครับ”

กวินได้ให้คำนิยามของนักฟุตบอลอาชีพด้วยสีหน้าภูมิใจว่า “คำว่าอาชีพก็เหมือนเราเป็นพนักงานคนหนึ่ง เข้ามาแล้วต้องทำให้ดีที่สุด ถ้าทำไม่ดีเขาก็อาจจะให้เราออกจากตรงนี้ได้ ถ้าตอนนี้มีคนมาถามถึงอาชีพ ผมก็จะบอกว่าผมเป็นนักฟุตบอล ตรงนี้แหละที่เป็นอาชีพของเรา” (a day เดือน พฤษภาคม, 2553: 87)

ตลาดนักฟุตบอลนับว่าเป็นตลาดแรงงานประเภทหนึ่ง แรงงานย่อมเคลื่อนย้ายจากอุตสาหกรรมที่ให้ค่าจ้างต่ำไปสู่อุตสาหกรรมที่ให้ค่าจ้างสูงชนิด นักฟุตบอลย่อมเคลื่อนย้าย

จากสโมสรที่ให้ผลตอบแทนต่ำไปสู่สโมสรที่ให้ผลตอบแทนสูงชันนั้น (รังสรรค์ ณะพรพันธ์, 2544: 169) เช่นที่อานนท์ สังสรรค์น้อย สโมสรบีอีซี เทโรศาสน ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “แต่ในอนาคตมันก็เป็นสัญชาตญาณของนักเตะที่จะต้องถูกดึงตัวไปเล่นที่อื่น ไม่ว่าจะในหรือนอกประเทศ ผมเองก็หวังเอาไว้ว่าสักวันจะไปเล่นต่างประเทศ แต่ทุกวันนี้ก็จะทำหน้าที่ในสโมสรนี้ให้ดีที่สุดก่อน” (a day เดือน พฤษภาคม, 2553: 97)

เห็นได้ว่าทุกวันนี้เกมฟุตบอลกลายเป็นระบบอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ความบันเทิงที่มีทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และมีตลาดซื้อขาย นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงฟุตบอลให้กลายเป็นสินค้ามีส่วนลดทอนลักษณะความเป็น “สมัครเล่น” และเพิ่มพูนความเป็น “อาชีพ” ของกีฬาฟุตบอล อีกทั้งผลงานสื่อทั้งหลายมีส่วนผลักดันให้เกมฟุตบอลกลายเป็นสินค้าที่ซื้อขายคล่อง และเกื้อกูลสู่การขยายตัวของความเป็นธุรกิจบันเทิงเข้าสู่กีฬาฟุตบอล

2.2.6 ฟุตบอลคือเครื่องเลื่อนสถานภาพทางสังคม

ฟุตบอลที่เคยเป็นของชนชั้นสูง ที่เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงสถานภาพทางสังคมที่สูงส่งและนำมาซึ่งประโยชน์บางอย่าง ผู้คนในสังคมจึงมุ่งหวังที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เพื่อสร้างการเป็นที่ยอมรับ ทำให้ฟุตบอลกลายเป็นหนทางในการเลื่อนสถานภาพทางสังคมของผู้ที่ต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคมเช่นเดียวกับชนชั้นนำ

นับแต่มีการบรรจุการเรียนการสอนฟุตบอลลงในหลักสูตรการศึกษาที่เป็นสถาบันการศึกษาของรัฐ ทำให้โอกาสของการเรียนฟุตบอลแพร่หลายสู่ชนชั้นกลางและล่างในสังคมไทย ไม่ได้จำกัดอยู่ในวงสังคมชั้นสูงเหมือนในยุคเก่าก่อน

เมื่อสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมทุนนิยม สถานภาพของกีฬาฟุตบอลก็มีการขยับตัวสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ในอดีตคณะฟุตบอลแห่งประเทศไทย จะเป็นองค์กรที่รับผิดชอบควบคุม ดูแลการแข่งขันฟุตบอลรายการต่างๆ ทว่าด้วยความที่สมาคมฯ ขาดงบประมาณจึงร่วมมือกับเอกชนจัดการแข่งขันฟุตบอลขึ้นในหลายรายการ เช่น ยามาฮ่าคัพ โตโยต้าคัพ ต่อมาฟุตบอลไทยได้พัฒนาการแข่งขันจากเดิมแบบ “สมัครเล่น” มาสู่แบบ “กึ่งอาชีพ” ในปี พ.ศ. 2534 ไม่นานจากนั้น ใน พ.ศ. 2539 ก็เกิดแบบ “อาชีพ” ครั้งแรกในรายการฟุตบอลไทยแลนด์ลีก ซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จมากเท่าใดนัก กระทั่งเกิดมีกระแสฟุตบอลไทยแรงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมานี้เอง

การที่สังคมไทยเกิดฟุตบอลกึ่งอาชีพและอาชีพขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงฟุตบอลได้เคลื่อนตัวรองรับอุดมการณ์การผลิตแบบอุตสาหกรรมหรือทุนนิยม ที่แตกต่างจากผู้เล่นสมัยก่อน

หน้า และที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงสู่ระดับ “มืออาชีพ” ของฟุตบอล ทำให้เกิดพื้นที่ใหม่และวิถีทางสำคัญอันใหม่ในการขยับเลื่อนสถานภาพทางชนชั้นอย่างชอบธรรมเพิ่มขึ้นจากสังคมในอดีตที่ใช้ช่องทางการเป็นทหาร การบวชพระ และการศึกษา เป็นช่องทางในการเลื่อนชนชั้นของตน

ในอดีตสังคมไทยมีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์ไม่เท่าเทียมกันเนื่องมาจากชาติตระกูล สถานภาพทางสังคมของบุคคลนั้นจะพิจารณาจากชาติกำเนิด/ชาติตระกูล แต่เมื่อสังคมเริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมทุนนิยม ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ โดยเริ่มปฏิเสธการใช้เกณฑ์ชาติตระกูลเป็นตัวแบ่งชนชั้น และการเลื่อนชนชั้นเป็นไปได้ โดยเปลี่ยนมาใช้เกณฑ์เรื่องทรัพย์สินเงินทองหรือความมั่งคั่งแทน และที่สำคัญการเลื่อนชนชั้นในทุกวันนี้ล้วนเป็นไปได้ด้วยการใช้ความสามารถของตน ซึ่งก็จะเห็นเช่นเดียวกับกรณีฟุตบอล

ความแตกต่างของคน/ชนชั้นในสังคมทั้งรายได้ เกียรติยศ และสถานภาพ ได้ทำให้เกิดความพยายามในการเลื่อนสถานภาพของตนให้สูงขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมกับการบริโภคฟุตบอลในแง่หนึ่งจึงแสดงให้เห็นถึงการยกฐานะของคนในสังคม คนที่ต้องการความยอมรับ เกียรติยศ ความมั่งมี และความสำเร็จในหน้าที่การงานจึงต้องเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเลื่อนสถานภาพของตนเอง ดังที่รณพงศ์ คำนวนทิพย์ (2549: 116) แสดงความเห็นไว้ว่า “ไม่ว่าคุณอยู่ในสถานะไหน ฟุตบอลอาจเปลี่ยนชีวิตคุณได้ เพียงแค่หากคุณมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะทำความฝันของคุณให้เป็นจริง”

ทุกวันนี้ความสามารถของนักฟุตบอลสามารถใช้เป็นบันไดเข้าโรงเรียนมหาวิทยาลัย (โครงการข้างเผือก) เช่น สุบรรณ เงินประเสริฐ นักฟุตบอลโรงเรียนเพ็ญสมิทธ์ อายุ 16 ปี กล่าวไว้ว่า “ผมย้ายมาเรียนที่โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนตอน ป. 6 เนื่องจากได้โควตานักฟุตบอล แต่เรียนอยู่ที่กรุงเทพคริสเตียนได้ปีเดียวก็ตัดสินใจย้ายมาเรียนต่อที่โรงเรียนเพ็ญสมิทธ์ (ฟุตบอลสยาม, ฉบับที่ 1, 203 วันที่ 4-10 มิถุนายน, 2553: 43)

จากตัวอย่างดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านักฟุตบอลจำนวนมากที่มีพื้นเพทุนเศรษฐกิจค่อนข้างน้อย แต่มีความสามารถในฟุตบอลหรือทุนวัฒนธรรมอยู่มากพอ ก็จะได้รับโอกาสคัดเลือกจนกลายเป็น “นักฟุตบอลโรงเรียน” และจากการเป็นตัวโรงเรียน หากได้รับการคัดเลือกดึงตัวเข้าสู่โรงเรียนที่มีชื่อเสียงด้านฟุตบอลไปอีกครั้ง เช่น กลุ่มโรงเรียนในเครือจตุรมิตร โรงเรียนกีฬา ก็จะได้รับสิทธิพิเศษบางอย่าง เช่น เรียนฟรี มีที่พัก หลังจากนั้นนักกีฬาฟุตบอลที่มีแววก็จะตัดสินใจเข้าสู่ระบบการเรียนในมหาวิทยาลัย ซึ่งในบางมหาวิทยาลัยจะมีโครงการ “ข้างเผือก” ที่จะขจัดเกลากระทั่งกลายเป็น “นักฟุตบอลมหาวิทยาลัย และถ้าไปได้สวยก็จะเข้าสู่กวดสโมสรนักฟุตบอลอาชีพ หรือเป็นนักกีฬาระดับ “ทีมชาติ” ในท้ายที่สุด เช่น โชคทวี พรหมรัตน์ ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ผมไม่เคยคิดมาก่อนว่า ผมจะเดินมาได้ไกลถึงวันนี้ วันที่เป็นนักฟุตบอลทีมชาติ เรียนจบปริญญาตรี และได้ไปค้าแข้งที่ต่างประเทศนานถึง 7 ปี เพราะผมมาจากเด็กบ้านนอกธรรมดา แต่มีทุกวันนี้ได้เพราะฟุตบอล ฟุตบอลคือวิชาให้ชีวิตผมดีขึ้น”

(นักเลงฟุตบอล เล่ม 7 , 2550: 26)

ประวัติของนักฟุตบอลหลาย ๆ คน ที่ผ่านมา ได้แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้เล่นฟุตบอลเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับในชื่อเสียงเกียรติยศ และฐานะการเงินที่มั่งคั่งเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน บางคนได้เข้าทำงานหน่วยงานภาครัฐด้วยความสามารถในทางฟุตบอล สิ่งเหล่านี้ได้กลายมาเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักฟุตบอลรุ่นหลัง ๆ

แต่สำหรับผู้เล่นบางคนอาจไม่สนใจ หรือมีแรงบันดาลใจที่จะเป็นตัวนักฟุตบอลโรงเรียนหรือไฝฝืนที่จะเป็นนักฟุตบอลทีมชาติ ก็จะกลายมาเป็นกลุ่มผู้เล่นที่เล่นเพื่อความสนุกสนานบันเทิง พร้อมๆ กับเดินหน้าสู่เส้นทางชีวิตที่ตนเองต้องการและมีศักยภาพที่จะไป

นอกจากนั้นเราอาจมองได้ว่า การที่ฟุตบอลหญิงมีมากขึ้นและได้รับการยอมรับมากขึ้นก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่สะท้อนว่า ผู้หญิงได้ใช้ฟุตบอลเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการยกระดับสถานภาพของตนเองให้ทัดเทียมกับเพศชาย

2.2.7 ฟุตบอลคือการพนัน

การเข้ารหัสความหมายว่าฟุตบอลเป็นกีฬาที่มีการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องนั้นเป็นความหมายที่มีมาแต่ในยุคราชสำนักสุโขทัย ซึ่งเป็นความหมายในด้านลบมากที่สุดของความหมายต่าง ๆ ของฟุตบอล ในมิติของผู้เล่นก็มีการเล่นพนันฟุตบอลอยู่เช่นกัน เช่นชาวคราวอันครีกโครมของอดีตซูเปอร์สตาร์ฟุตบอลไทยอย่างปิยะพงษ์ ผิวอ่อน ก็มีข่าวพัวพันกับการพนันฟุตบอล

นอกจากนั้นการติดตามกีฬาฟุตบอลยังมองได้ว่าเป็นกิจกรรมยามว่าง หรือกิจกรรมเพื่อความผ่อนคลายอย่างหนึ่ง หรือเป็นช่องทางการเสพรับความสนุกสนานบันเทิงแล้ว ด้วยคุณลักษณะที่ฟุตบอลไม่สามารถคาดการณ์ถึงผลการแข่งขันได้อย่างแม่นยำ จึงนำไปสู่การใช้ฟุตบอลเป็นประเด็นในการพนันขึ้นต่อ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนในสังคมไทยปัจจุบันว่า การชมฟุตบอลกับการพนันเป็นของคู่กัน หลักฐานที่ชัดเจนก็คือตามหน้าหนังสือพิมพ์กีฬา เว็บไซต์ฟุตบอล จะมี

อัตราต่อรองฟุตบอลเสมอ สำหรับผู้ชมฟุตบอลบางคนอาจไม่ได้ดูอย่างเดียว หากแต่ยังเล่นพนันฟุตบอลด้วย ซึ่งสาริต กรีกุล ผู้บรรยายฟุตบอล กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จะมีคนชอบดูฟุตบอลขึ้นอีกกลุ่มหนึ่ง คือคนที่ชอบเล่นการพนัน คือ แทนที่จะไปเล่นม้า เล่นหวย แต่พอมีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์กันมาก มีเกือบทุกวัน ทำให้มีกลุ่มนักพนันหันมาให้ความสนใจกันมาก ตรงนี้จึงทำให้เกิดความคึกคัก เพราะทำให้ฟุตบอลได้รับความสนใจมากและแพร่ขยายออกไปมาก ซึ่งมีทั้งผู้ที่เล่นหนักเป็นเรือนแสน ไปจนถึงผู้ที่เล่นเพื่อความสนุกเล็กน้อย 10 - 20 บาท เป็นค่าข้าวประกอบการชมให้ได้ลุ้นมากขึ้น

(วรวิทย์ พัฒนาอิทธิกุล, 2539: 47)

สาเหตุที่ทำให้การพนันฟุตบอลแพร่หลายอาจเป็นเพราะคุณลักษณะความเรียบง่ายของฟุตบอลดังที่กล่าวไปแล้ว และหากเปรียบเทียบกับการพนันกีฬาชนิดอื่น ๆ เช่น พนันม้าแข่ง พนันมวย ก็จะทำให้เห็นว่าพนันทั้งสองแบบนี้เล่นได้ยากกว่า เข้าถึงได้ยากกว่า มีความถี่ที่น้อยกว่า และดูเพื่อการพนันอย่างเดียวไม่ใช่ดูเพื่อเป็นกีฬาอย่างฟุตบอล

ในระยะแรกที่บุคคลเริ่มลองเล่นพนันฟุตบอลนั้นอาจจะต้องเล่นเพื่อความสนุกสนาน หรือเพิ่มอรรถรสในการชมเท่านั้น โดยไม่ได้คาดหวังเงินทอง หรือผลที่อาจเกิดตามมา ในภายหลัง (วรวิทย์ โอนพรรัตน์วิบูล, 2549: 5) แต่เมื่อเล่นสืบต่อไปเรื่อย ๆ ก็จะกลายเป็นวงจรที่นำไปสู่การมีหนี้สินมากมาย ดังที่ นवलน้อย ตริรัตน์ (2539) สรุปไว้ว่า แม้ว่าผู้เล่นการพนันจำนวนมากจะเริ่มเล่นพนันฟุตบอลด้วยจุดประสงค์เพื่อความบันเทิง ไม่ได้คาดหวังความร่ำรวย แต่การได้รับชัยชนะนำไปสู่วงจรการติดการพนันได้ง่าย และเงินจะกลายเป็นเป้าหมายสำคัญของการเล่นพนันฟุตบอลในท้ายที่สุด

2.2.8 ฟุตบอลคือชาตินิยม/อัตลักษณ์ความเป็นชาติ

ในการแข่งขันกีฬาฟุตบอลระดับนานาชาติหรือระหว่างประเทศครั้งสำคัญ ๆ เช่น กีฬาโอลิมปิก ฟุตบอลโลก เอเชียนเกมส์ และซีเกมส์ จะเห็นได้ว่ามีการนำเสนอข่าวทั้งทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ยิ่งผู้คนให้ความสนใจติดตามข่าวมากเพียงใด การแข่งขันในการเสนอข่าวก็ยิ่งมีมากขึ้นเพียงนั้น ในด้านหนึ่ง การแข่งขันกีฬานัดสำคัญดังกล่าวเป็นเหตุการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนัก ก็จะเข้ามาแทนที่เหตุการณ์ที่เป็นข่าวประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประชาชนจึงให้ความสนใจและกลายเป็นเรื่องราวในการพูดคุยกันอย่างกว้างขวาง

ในอดีตที่ผ่านมาได้มีการแข่งขันฟุตบอลกับชาวต่างชาติในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 แต่นั่นก็ยังไม่ใช่การแข่งขันในลักษณะเป็นทางการ จนกระทั่งมีการแข่งขันกีฬาแหลมทอง (ปัจจุบันคือกีฬาซีเกมส์) ซึ่งกีฬาฟุตบอลเป็นหนึ่งในกีฬาชาวไทยสนใจติดตามมากที่สุดกีฬาหนึ่ง

ปรากฏการณ์ที่เกมฟุตบอลสามารถสร้างความรู้สึกในความเป็นชาติเกิดขึ้นมาหลายครั้งในหน้าประวัติศาสตร์ฟุตบอลไทย ทว่าในครั้งล่าสุดเมื่อราวต้น พ.ศ. 2550 ที่เป็นเกมการแข่งขันระหว่างไทยกับสิงคโปร์ในฟุตบอลรายการอาเซียนคัพ

ช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา วิฤติการณ์ทางการเมืองที่มาพร้อมกับความแตกแยกระหว่างกลุ่มผู้สนับสนุนและไม่สนับสนุน พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนใน พ.ศ. 2549 สถานการณ์ความขัดแย้งได้ลุกลามบานปลาย จนกระทั่งเกิดการยึดอำนาจจากคณะปฏิรูปขึ้นเมื่อเดือนกันยายนปีเดียวกัน

นับจากนั้นมา ในช่วงการบริหารรัฐบาลของ พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ ก็มีการปะทะทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกรณีของกลุ่มเทมาเส็กซื้อกิจการโทรคมนาคมไทย ที่หลายคนมองว่าเป็นการสื่อเค้าวางว่าประเทศไทยอาจต้องสูญเสียทรัพยากรของชาติ ไม่ว่าจะเป็นดาวเทียมการสื่อสาร สถานีโทรทัศน์ไอทีวี รวมถึงกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่ กรณีดังกล่าวนี้กลายเป็นประเด็นที่ร้อนแรงทางการเมือง ประกอบกับการที่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรได้ติดต่อกับรัฐบาลประเทศสิงคโปร์ ทำให้รัฐบาลไทยขณะนั้นประกาศยุติความสัมพันธ์ทางการเมืองกับประเทศสิงคโปร์ ซึ่งกลายเป็นความขัดแย้งระดับชาติที่ลุกลามมากระทั่งกีฬา

ในขณะนั้นฟุตบอลไทยกับสิงคโปร์กลายเป็นเรื่องระดับชาติไปแล้ว คอลัมนิสต์หลายคนออกมาแสดงความคิดเห็นกันอย่างหลากหลายถึงกระแส “ฟีเวอร์” ของฟุตบอลไทยที่กลับมาร้อนแรงอีกครั้ง หลังจากที่ซบเซาไปนาน “...เหมือนฟุตบอลไทยนี้แหละครับ ตอนนี้อยากกลายเป็นกระแสของคนทั้งชาติ จากที่บอลไทยมีความสำคัญระดับ ‘ลูกเมียน้อย’ ตามหาข่าวอ่านในหน้า นสพ. และดูทีวีแทบไม่ค่อยจะเจอ แต่วันนี้ นสพ. แทบทุกฉบับพาดหัวข่าวตัวเบ้ง แกรมทีวียังจัดเป็นข่าวฮอตระดับต้น ๆ ที่ต้องมีการโปรโมทเป็นไฮไลต์ช่วงเช้ารายการ...” (คอลัมนิสต์ รุกฆาติ, คมชัดลึก 2 กุมภาพันธ์, 2550: 28)

นอกจากนั้น รายการโทรทัศน์ต่าง ๆ ก็มีการสัมภาษณ์โค้ช ผู้เล่น ออกอากาศสดทางรายการเรื่องเล่าเสาร์อาทิตย์ทำวีทีอาร์ประกอบเพลง “สู้สุดใจ” ที่อัสนี โชติกุล เป็นผู้ขับร้องไว้ และในวันแข่งขัน พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์เสด็จมาให้กำลังใจที่สนามศุภชลาศัย รวมทั้งพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน และรัฐมนตรีอีกหลายท่าน เข้ามาร่วมชม และมีข่าวขึ้นเล็ก ๆ จากหนังสือพิมพ์ไทยโพสต์รายงานว่า ในช่วงระหว่างพักครึ่งเวลา ฝ่ายจัดการแข่งขันได้เชิญ “หญิง

ร็อกเคสตรา” ศิลปินเพลงร็อกชื่อดังขวัญใจชาวไทยมาร้องเพลงโชว์ 2 เพลงคือ เพลง “เราสู้” และ เพลง “รักเธอประเทศไทย”

เห็นได้ว่าเกมการแข่งขันฟุตบอลระหว่างประเทศสามารถสร้างความรู้สึกชาตินิยมได้เป็นอย่างดี ประชาชนแต่ละชาติย่อมต้องการเห็นนักกีฬาของตนชนะการแข่งขัน ซึ่งชัยชนะในการแข่งขันย่อมก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และสร้างสำนึกร่วมในเกียรติภูมิความเป็นชาติ

3.2.9 ฟุตบอลคือกีฬามหาชน

สำหรับกีฬาฟุตบอลที่รู้จักแพร่หลายกันในทุกวันนี้มีจุดเริ่มต้นจากการเป็นเกมกีฬาแห่งชนชั้นกรรมาชีพ (อี อูทิส, 2545: 11) หรือชนชั้นแรงงานในอังกฤษ (สุรพล คงลาภ, 2547: 279) ต่อมาเกมชนิดนี้ได้ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนมาเป็นกีฬาของชนชั้นกลางในอังกฤษ และเมื่อฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่มีกติกาอย่างชัดเจน เริ่มมีการเก็บค่าชม และเมื่อกลายเป็นรายการกีฬาทางโทรทัศน์อย่างเต็มที่ ความหมายที่เคยเป็นกีฬาของชนชั้นกรรมาชีพของจางหายไป

เมื่อมองย้อนสู่สังคมไทย จุดเริ่มต้นของฟุตบอลในสังคมไทยไม่ได้เกิดจากชนชั้นกรรมาชีพหรือคนงานชนชั้นล่างเหมือนในประเทศอังกฤษ หากแต่เกิดจากชนชั้นกษัตริย์เจ้านายเชื้อพระวงศ์เป็นกลุ่มที่รับวัฒนธรรมฟุตบอลเข้ามาเผยแพร่สู่สังคมไทย

จากพัฒนาการนับร้อยปีนับแต่มีฟุตบอลเกิดขึ้นในเมืองไทย จนปัจจุบันนี้เรามักรับรู้กันว่าฟุตบอลเป็นกีฬา “มวลชน” ที่ใคร ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ดี ยากไร้มีเงิน ชาย หญิงทุกผู้ทุกนามสามารถเข้าถึงและสัมผัสได้กับกีฬาชนิดนี้

แม้ว่าในอดีต ฟุตบอลจะมีความหมายว่าเป็นกีฬาของผู้ชาย (เท่านั้น) และคนไทยบางคนก็เห็นว่าฟุตบอลเป็นกิจกรรมที่ต้องมีการปะทะ จึงไม่เหมาะสมกับสตรีที่ได้รับการสร้างความหมายว่าเป็นเพศแม่ ผู้ต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน หรือเป็นเพศที่อ่อนแอ “กว่า”

จากอดีตที่ผู้หญิงถูกจำกัดของเขตไว้เพียงแค่นักเชียร์ แต่ในยุคนี้ผู้หญิงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับฟุตบอลได้เต็มที่ ในมิติการเป็นผู้เล่น ผู้หญิงสามารถเป็นนักฟุตบอล มีสโมสรสังกัด และเข้าร่วมการแข่งขันได้หลายเวที ทั้งภายในและภายนอกประเทศ และนับวันฟุตบอลหญิงในประเทศไทยก็ยิ่งได้รับการยอมรับมากขึ้น มีการแข่งขันกันอย่างเป็นทางการและมีการส่งไปแข่งขันฟุตบอลหญิงในระดับอาเซียนและเอเชียได้ ซึ่งก็ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

แต่สำหรับในต่างประเทศอย่าง อเมริกา เยอรมันนี่ ฟุตบอลหญิงได้รับความนิยมจากผู้หญิงมากขึ้นทุกที ทั้งนี้ส่วนหนึ่งน่าจะเป็นผลมาจากกระแสการเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายกับหญิง

Gruneau (Mike Sleep, 1998: 91) กล่าวว่า ในช่วงครึ่งหลังศตวรรษที่ 20 มีความพยายามสลายความเป็นชนชั้นในกีฬาและการเข้าถึงกีฬาอย่างไม่เท่าเทียมกัน เช่น การใช้ถ้อยคำกีฬาของมวลชนหรือเวลาว่าง/พักผ่อนของมวลชนแทนที่คำว่ากีฬาของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งหรือเวลาว่าง/พักผ่อนของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง หรือการเข้าถึงกีฬาทางโทรทัศน์กันได้อย่างทั่วถึง

และในวันนี้ฟุตบอลดูจะเป็นกีฬาที่หลอมรวมผู้คนที่มีความแตกต่างกันไว้มากที่สุด ไม่ว่าจะต่างกันในเรื่องเพศ วัย อายุ อาชีพ รายได้ ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ เพียงใดก็ตามก็ดูจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นผู้เล่น ผู้ชม หรือผู้เชียร์ในเกมฟุตบอลแต่อย่างใด (รณพงศ์ คำนวนทิพย์, 2549: 32) ปัจจุบันเราจะเห็นนักการเมืองเข้ามาในพื้นที่ของฟุตบอลเป็นจำนวนมาก เราอาจเห็นหัวหน้าพรรคการเมืองสวมใส่กางเกงบอลขาสั้นเดินไปเดินมาอยู่ในสนาม ที่ดูคล้ายจะไม่ใช่นักการเมือง หากแต่เป็นผู้ชมคนหนึ่ง ที่สร้างความรู้สึกทัดเทียมกับผู้คนธรรมดาที่มาเชียร์บอล ดูจะเป็นการสลายชนชั้นออกไปจากชนชั้นกลาง-สูงผู้ร่ำรวยและมีชื่อเสียงเกียรติยศในฐานะนักการเมือง (หัวหน้าพรรค) ที่มีอิทธิพลไม่น้อยมาสู่การเป็นผู้ที่ชื่นชอบฟุตบอลเหมือนๆ กับคนธรรมดาทั่วไป

ทั้งนี้ ในเจส เบย์น ผู้ก่อตั้งเว็บไซต์ที่เสนอข่าวฟุตบอลไทยด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษ (www.thaileaguefootball.com) สรุปไว้น่าสนใจว่า “ฟุตบอลทำหน้าที่ข้ามเส้นแบ่งระหว่างทุกคน ทั้งเส้นแบ่งทางภาษา เส้นแบ่งทางสังคม หรือเส้นแบ่งทางการศึกษา และไม่ว่าคุณจะถูกภาษาใดหรือมาจากส่วนไหนของโลก ฟุตบอลคือภาษา คือวัฒนธรรม และนี่คือสิ่งที่ประเทศไทยควรจะเรียนรู้ว่าฟุตบอลไม่ใช่แค่สำหรับคนที่เล่นฟุตบอลเท่านั้น” (a day ปีที่ 10 ฉบับที่ 17 เดือนพฤษภาคม, 2553: 63)

อย่างไรก็ตาม ความหมายของฟุตบอลคือกีฬามวลชนดังทัศนะของเจส เบย์น ดังกล่าว เป็นการมองในด้านดีที่การเล่นฟุตบอลและการเผยแพร่ถ่ายทอดไปทั่วโลกผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะโทรทัศน์นั้น ทำให้ฟุตบอลกลายเป็นเครื่องมือสร้างความสามัคคีที่สลายชนชั้นและข้ามชาติได้ คนในหลาย ๆ ประเทศสามารถมาร่วมแข่งขันกีฬาประเภทเดียวกันได้ ซึ่งส่งผลถึงการเพิ่มความรู้สึกเป็นพลเมืองโลกเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่งการที่กลุ่มทุนเข้ามาเกี่ยวข้องกับฟุตบอลมากไปนั้น ส่งผลให้ฟุตบอลกลายเป็นธุรกิจความบันเทิงขนาดใหญ่ที่ใช้กลไกการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งสื่อมวลชน และสื่ออื่น ๆ ทำให้คุณสมบัติของ “ฟุตบอล” หลุดหายไป เช่น การรู้แพ้รู้ชนะ ความสะอาดในการแข่งขัน และกลายเป็นเรื่อง “ธุรกิจ” ไปหมด รวมทั้งความหมายที่แท้จริง

หรือจิตวิญญาณเดิมของกีฬาที่พลอยเลือนหายไปด้วย เช่น เป้าหมายเพื่อสร้างความสามัคคี ถูกแทนที่ด้วยการมุ่งมั่นเอาชนะคู่แข่ง หรือกลายเป็นเรื่องของการพนันขั้นต่อ เป็นต้น

นอกจากความหมายทั้ง 9 ประการดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการสร้างความหมายย่อยอื่น ๆ อีกบางความหมายด้วย เช่น เป็นเรื่องของความรุนแรง เป็นกิจกรรมเพื่อสาธารณะกุศล หรือเป็นกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

ในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชมนี้ บริบททางสังคมมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อนหน้านี้อย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมทุนนิยมอย่างเต็มตัวภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย สถานภาพของฟุตบอลก็มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน สำหรับชนชั้นที่มีอิทธิพลต่อวงการฟุตบอลมากที่สุดในยุคนี้คือชนชั้นกลาง โดยเฉพาะชนชั้นนายทุนหรือกลุ่มนักธุรกิจ อย่างไรก็ตามน่าสังเกตว่าในยุคนี้ชนชั้นล่างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความหมายของฟุตบอลด้วยเช่นกัน

ตารางที่ 32: ตารางความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลผ่านสัญลักษณ์ในบริบทยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม

ยุค	ชนชั้น			สัญลักษณ์	ความหมาย	บริบท
	สูง	กลาง	ล่าง			
อุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม	✗	✓	✓	1. กติกา 2. ลูกฟุตบอล 3. ผู้ตัดสิน 4. สนาม 5. ผู้เล่น 6. โค้ช 7. ผู้ชม 8. เสื้อผ้า 9. วิธีการเชียร์ 10. เป้าหมาย	1. กีฬาเชิงอม สัมพันธ์ 2. ช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง 3. การออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ 4. อุตสาหกรรมความบันเทิง 5. อาชีพชนิดหนึ่ง	1. สังคมทุนนิยม อุตสาหกรรม 2. ประชาธิปไตย 3. เทคโนโลยีการสื่อสาร ก้าวหน้าไป มาก

ตารางที่ 32: ตารางความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลผ่านสัญญาะในบริบทยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (ต่อ)

ยุค	ชนชั้น			สัญญาะ	ความหมาย	บริบท
	สูง	กลาง	ล่าง			
	x	✓	✓		6. เครื่องเล่น สถานภาพทางสังคม 7. การพนัน 8. ฟุตบอลคือ ชาตินิยม/แสดงอัต ลักษณ์ความเป็น ชาติ ฟุตบอลคือกีฬา มหาชน	

4. การเข้ารหัสความหมายฟุตบอล

4.1 ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย

จากกระบวนการเข้ารหัสความหมายผ่านสัญญาะต่าง ๆ หรือชุดสัญญาะในฟุตบอลที่นำไปสู่ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทยที่ผู้วิจัยนำเสนอไปแล้วนั้น พบว่าความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกในยุคราชสำนักจนถึงยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม มีทั้งสิ้น 27 ความหมาย เห็นได้ว่าฟุตบอลไม่ได้มีความหมายเดียว หากแต่ความหมายของฟุตบอลนั้นมีได้มากมาย และไม่จำเป็นต้องหยุดนิ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความหมายของฟุตบอลเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และความหมายใด ๆ ก็ตามของฟุตบอลเมื่อถูกสร้างหรือให้ความหมายขึ้นมาแล้วก็สามารถที่จะถูกรื้อความหมายเดิมออกไป (deconstruction) และสร้างความหมายใหม่ ๆ ขึ้นมาแทนที่ (reconstruction) ได้ตลอดเวลา (เช่น จากกีฬาของชายชนชั้นสูงกลายเป็นกีฬาของมวลชน) นอกไปจากนั้นยังชี้ให้เห็นว่า ความหมายของฟุตบอล ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ถูกรื้อหรือถูกกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มชนชั้นในสังคม ต่างก็เข้ามาประกอบสร้างความหมาย ประทะช่วงชิงเพื่อให้ความหมายของตนได้รับการยอมรับ

ดังที่กล่าวแล้วว่าความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในสังคมไทยสามารถมีความหมายได้หลากหลาย ฟุตบอลมีทั้งความหมายทั้งด้านบวก (เช่น ฟุตบอลคือการออกกำลังกาย) และด้านลบ (เช่น ฟุตบอลคือการพนัน) ความหมายฟุตบอลต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นที่รับรู้ทั่วไป จนเรารู้สึกว่าความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากแต่มีเกิดจากการประกอบสร้างความหมายโดยกลุ่มคนบางกลุ่มสร้างขึ้น

ด้วยความหมายอันหลากหลายของฟุตบอลในสังคมไทยดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งในส่วนต่อไปจะแสดงให้เห็นว่า ความหมายต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นความหมายของชนชั้นใด หรือกลุ่มชนชั้นใด เป็นผู้เข้ามาควบคุมการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอล

จากประวัติศาสตร์กีฬาฟุตบอลในสังคมไทย ฟุตบอลเริ่มต้นจากกลุ่มคนชนชั้นสูง และได้กำหนดและส่งความหมายของฟุตบอลผ่านมาสู่ชนชั้นอื่นๆ ในสังคม จากตาราง 1 พบว่าความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกในยุคราชสำนักจนถึงยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม มีทั้งสิ้น 27 ความหมาย

ยุคราชสำนัก ทั้ง 6 ความหมาย พบว่าชนชั้นสูงกำหนดทั้งหมด ส่วนยุคราชสำนักสู่สามัญชน จากความหมายที่ปรากฏ 12 ความหมาย ชนชั้นสูงกำหนดทั้ง 12 ความหมาย อย่างไรก็ตามชนชั้นกลางก็เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้กำหนดในหลายความหมาย เช่น ความหมายของกิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนและความบันเทิง การออกกำลังกาย การพนัน กีฬาเพื่อการกุศล เป็นต้น แสดงว่าชนชั้นกลางเริ่มมีอำนาจมากขึ้นและเข้ามาช่วงชิงการนิยามความหมายจากชนชั้นสูง ในช่วงเวลานี้ ในปริทัศน์ทาง “การเมือง” และด้าน อื่น ๆ ชนชั้นกลางกำลังแย่งชิงอำนาจทุกด้านจากชนชั้นสูง รวมถึงอำนาจในการกำหนดความหมายของฟุตบอลด้วย

ยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม จากความหมายที่ปรากฏในยุคนี้มีทั้งสิ้น 9 ความหมาย น่าสังเกตว่าชนชั้นสูงไม่ได้กำหนดความหมายของฟุตบอลแล้ว ส่วนใหญ่ชนชั้นกลางเข้ามาสร้างขึ้น และชนชั้นล่างเป็นผู้สร้างขึ้นเอง เช่น ความหมายฟุตบอลคือความบันเทิง ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง การพนัน เป็นต้น

น่าสังเกตว่าความหมายของฟุตบอลที่เป็นความหมายโดยนัยในแต่ละยุค จะมีความหมายบางความหมายที่ถูกดึงขึ้นมาประกอบสร้างความหมายสู่การรับรู้ในลักษณะความหมายที่ปราศจากการโต้แย้ง หรือการรับรู้เสมือนว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา (myth) เช่นในยุคราชสำนักฟุตบอลคือความทันสมัยเป็นเครื่องหมายของอารยะ ส่วนยุคราชสำนักสู่สามัญชนยังคงมีมิติความหมายเชิงทันสมัยอยู่ แต่ที่เข้ามาใหม่คือ ความสามัคคี และในยุคที่สามก็คือความหมายของการเป็นกีฬามหาชนและอุตสาหกรรมความบันเทิง

จากความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเป็นผู้กำหนดความหมายของฟุตบอลใน 3 ยุคดังกล่าวมาข้างต้น และเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะแสดงการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับมิติของการเล่นและชมในแต่ละยุค ดังตาราง

ตารางที่ 33: ตารางชนชั้นกับมิติการเป็นผู้เล่นและผู้ชมจำแนกตามแต่ละยุค

ยุค \ ชนชั้น	ชนชั้นสูง		ชนชั้นกลาง		ชนชั้นล่าง	
	ผู้เล่น	ผู้ชม	ผู้เล่น	ผู้ชม	ผู้เล่น	ผู้ชม
ยุคราชสำนัก	✓	✓	-	-	-	-
ยุคราชสำนักสู่สามัญชน	✓	✓	✓	✓	-	-
ยุคอุตสาหกรรม	-	✓	✓	✓	✓	✓

จากตารางสรุปได้ว่า ในยุคราชสำนัก ผู้เล่นและผู้ชมเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันคือกลุ่มชนชั้นสูง (รวมถึงชาวต่างชาติด้วย) จากนั้นในยุคถัดมา เป็นยุคที่เริ่มแพร่กระจายสู่สามัญชน ซึ่งกลุ่มชนชั้นสูงยังคงไว้ซึ่งการเป็นผู้เล่นและผู้ชม (แต่มิติการเป็นผู้เล่นและผู้ชมเริ่มน้อยลง) ส่วนชนชั้นกลางก็เริ่มที่จะเป็นผู้เล่นและผู้ชมมากขึ้นด้วย และในยุคอุตสาหกรรมหรือในยุคที่สามฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในสังคมไทย ฟุตบอลได้พัฒนาเป็นการค้าหรืออุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว จากรูปแบบการเล่นที่เป็นสมัครเล่นสู่อาชีพ ในยุคนี้ยังเป็นยุคที่มีมิติของการเป็นผู้เล่นและผู้ชมที่ค่อนข้างหลากหลายกว่ายุคที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบสัดส่วนแล้ว คนส่วนใหญ่ในสังคมจะเป็นผู้ชมมากกว่าเป็นผู้เล่น (ทั้งนี้ชนชั้นสูงอาจไม่มีแล้วหรือเหลือเพียงน้อยนิด ส่วนชนชั้นล่างและชนชั้นกลางจะเป็นผู้ชมมากที่สุด) สำหรับคนจำนวนน้อยที่เป็นผู้เล่นนั้นมักจะมาจากชนชั้นล่างและชนชั้นกลางเป็นหลัก

4.2 ชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทย

ตามทศนะของ Hall ที่มีต่อผู้ส่งสารนั้น ผู้ส่งสารมิได้เป็นเพียงแค่ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข้อมูลข่าวสาร (transmit) เท่านั้น แต่ผู้ส่งสารยังทำหน้าที่ในการเข้ารหัส (encode) ข้อมูลข่าวสารที่ส่งไป

ด้วย ดังนั้นกระบวนการสื่อสารสื่อความหมายจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ผู้ส่งสารจึงทำ 2 ประการควบคู่กันไปคือ การส่งเนื้อหาข่าวสารและการติดตั้งการถอดรหัสความหมายจากสารแก่ผู้รับสาร

แน่นอนว่าในกระบวนการสร้างและถ่ายทอดความหมายดังกล่าวต้องใช้ “ภาษา” เป็นเครื่องมือ ซึ่งในที่นี้ก็คือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในฟุตบอล และจะต้องวิเคราะห์ถึงวิธีการสร้างความหมายทั้งจากผู้ส่งสารและผู้รับสาร (จากทัศนระของ Hall กระบวนการนี้คือ “การเข้ารหัส” และการ “ถอดรหัส”) ทว่าในส่วนขอบทที่ 4 นี้ผู้วิจัยขอวิเคราะห์เฉพาะส่วนของผู้ส่งสารก่อน

ผลจากการศึกษาส่วนแรก แสดงให้เห็นว่าชนชั้นในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลหรือกลุ่มของผู้ส่งสารจะแปรผันไปตามยุคสมัย กล่าวคือ จากประวัติศาสตร์การเข้ามาของฟุตบอลในสังคมสยาม พบว่าในการเข้ามากำหนดความหมายของฟุตบอลนั้น ในช่วงแรก กลุ่มชนชั้นสูงจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในการกำหนด จากนั้นจึงเริ่มถ่ายเทมาสู่กลุ่มชนชั้นกลางในยุคราชสำนักสู่สามัญชนและมามีบทบาทอย่างโดดเด่นที่สุดในยุคถัดมาก็คือยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม โดยที่กลุ่มชนชั้นล่างเริ่มมีบทบาท และเริ่มมีอำนาจมากขึ้นในการกำหนดความหมายของฟุตบอลด้วยตนเอง (เช่น ฟุตบอลคืออาชีพที่สร้างรายได้) ดังตาราง

ตารางที่ 34: ตารางเปรียบเทียบชนชั้นกับบทบาทการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจำแนกตามยุค

ยุค \ ชนชั้น	ชนชั้นสูง	ชนชั้นกลาง	ชนชั้นล่าง
ยุคราชสำนัก	✓	-	-
ยุคราชสำนักสู่สามัญชน	✓	✓	-
ยุคอุตสาหกรรม	-	✓	✓

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 สืบต่อมาจนสมัยรัชกาลที่ 5 ที่ผู้วิจัยจำแนกเป็นยุคราชสำนักนั้น กลุ่มบุคคลที่จัดว่าเป็นยอดสูงสุดของสังคมไทยก็คือ กลุ่มชนชั้นสูงที่ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ในยุคสมัยนี้กลุ่มชนชั้นสูงได้เข้ามากำหนดความหมายของฟุตบอล หรือการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลก็เพื่อผลประโยชน์ในลักษณะเพื่อการดำรงรักษาสถานะชนชั้นสูงสุดของตนเอง

จากพัฒนาการของฟุตบอลในสังคมไทยที่ได้นำเสนอไปโดยละเอียดแล้ว จะเห็นว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 กระทั่งรัชกาลที่ 5 ขึ้นครองราชย์ สังคมไทยประสบกับปัญหาที่สำคัญ 2 ประการ

ใหญ่ ๆ คือ ปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองภายในและปัญหาการคุกคามจากชาติมหาอำนาจตะวันตก

ในช่วงที่รัชกาลที่ 5 ครองสิริราชย์สมบัติช่วงแรก ๆ นั้น ได้เกิดกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง 3 กลุ่มใหญ่ ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวนี้มีความขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีภาวะสุ่มเสี่ยงจากการรุกรานจากชาติมหาอำนาจตะวันตก โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ที่จะรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง และเปิดรับนำเอาวัฒนธรรมจากตะวันตกหลายรูปแบบ เพื่อยกระดับฐานะประเทศและพลเมือง ถึงแม้ว่าจะยังไม่ได้ระดับที่ทัดเทียมกับมหาอำนาจตะวันตกก็ตาม แต่อย่างน้อยก็มีได้เป็นที่เหยียดหยามว่าเป็นบ้านป่าเมืองเถื่อน ไม่ทันสมัย ไร้ซึ่งอารยะ ซึ่งหนึ่งในวัฒนธรรมตะวันตกที่พระองค์ท่านเปิดรับเข้ามาเพื่อสร้างความทันสมัยให้กับกลุ่มของตนก็คือฟุตบอล

จากกรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การที่พระองค์ทรงนำวัฒนธรรมฟุตบอลเข้ามาและสนับสนุนให้มีการเล่นกันในสังคมไทยขณะนั้น สามารถพิจารณาได้ใน 2 ด้าน กล่าวคือ ในด้านหนึ่งเป็นการทำให้อำนาจในการกำหนดคัดเลือกรูปแบบวัฒนธรรมต่าง ๆ (รวมถึงฟุตบอลด้วย) ได้อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระองค์เอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการธำรงรักษาสถานะสูงสุดหรือการเป็นชนชั้นสูงที่เป็นผู้นำของประเทศเอาไว้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้นกับกลุ่มอำนาจอีก 2 กลุ่ม รวมถึงชนชั้นอื่น ๆ ในสังคมอย่างไพร่และทาส ในยุคสมัยนั้น

ส่วนอีกด้านหนึ่ง แม้ว่าพระองค์จะทรงรับฟุตบอลที่เป็นรูปแบบวัฒนธรรมของชาวตะวันตก (โดยเฉพาะอังกฤษ) มาก็ตาม แต่ก็ยังเห็นถึงมิติการต่อสู้ต่อรองกับเจ้าของวัฒนธรรมซึ่งก็คืออังกฤษอยู่บ้างบางส่วน (กล่าวคืออาจไม่ได้ถูกรอบงำอย่างสิ้นเชิง) เช่น การเล่นโดยไม่เน้น “กติกา” หรือในการ “เปิดตัว” ฟุตบอลสู่สายตาคนในสังคมไทยที่ใช้คนไทย 3-4 คนเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้เล่นเพื่อแข่งขันกับชาวต่างชาติด้วย หรือการสอดแทรกความหมายคติธรรมทางพุทธศาสนา เช่น “ขันติ” เข้าเป็นส่วนหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการเล่นฟุตบอลระดับนักเรียน ซึ่งนั่นก็คือการต่อรองกับอำนาจจากต่างประเทศโดยเฉพาะอังกฤษ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ท่านก็ยังคงใช้การกำหนดหรือเข้ารหัสความหมายฟุตบอลเพื่อรักษาสถานะความเป็นชนชั้นสูงที่สถานะของความเป็นผู้นำในฟุตบอล ด้วยเหตุที่ท่านทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ทำให้พระองค์ท่านซึมซับรับรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ ของอังกฤษอย่างมากมายที่รวมถึงฟุตบอลด้วยเช่นกัน (สมัยนั้นฟุตบอลได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางของอังกฤษแล้ว) และเมื่อกลับมาครองราชย์ พระองค์ได้สนับสนุนให้ฟุตบอลแพร่หลายมากยิ่งขึ้นทั้งในพระนครและหัวเมืองต่างจังหวัด ซึ่งความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับฟุตบอลที่พระองค์ท่านสั่งสมไว้ได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างจากชนชั้นอื่น ๆ โดยเฉพาะชนชั้นกลางใหม่ ที่เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษามา

จากต่างประเทศ (ที่ไม่ใช่เชื้อสายราชวงศ์) โดยทรงริเริ่มกำหนดกติกาฟุตบอลที่เป็นมาตรฐานว่าจ้างชาวอังกฤษมาสอนฟุตบอล การเสด็จพระราชดำเนินเพื่อประทับชมการแข่งขันบ่อยครั้ง หรือกระทั่งทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มีสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย โดยที่พระองค์ท่านเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในสมัยของพระองค์ท่าน ชนชั้นกลางที่ไปศึกษาวิทยาการจากตะวันตก ต่างก็เรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายประการ ท่ามกลางกระแสความขัดแย้งให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในนิติการปกครอง เช่น กฎ ร.ศ. 130 (ซึ่งการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองนี้มาประสบความสำเร็จในรัชกาลถัดมา) ด้านการเมืองที่ชนชั้นกลางเริ่มมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น ในมิติทางวัฒนธรรมอย่างฟุตบอลก็เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งที่มีการต่อสู้ช่วงชิงทางชนชั้นด้วย อาทิเช่น กรณีของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ที่เปิดรับฟุตบอลจากชนชั้นสูง แต่ก็มีกรปรับเปลี่ยนโดยผสมผสานอุดมการณ์บางประการของชนชั้นกลางเข้าไปในฟุตบอลด้วย เช่น “ความเสมอภาค” “แฟร์เพลย์” นอกไปจากนั้นเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีได้วางรากฐานพลศึกษา (รวมฟุตบอลด้วย) เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการสร้างพลเมืองของชาติที่มีลักษณะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ (ที่ไม่ใช่ทาสและไพร่) ที่จะกลายมาเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีพลังสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยในยุคต่อมา

เห็นได้ว่าในยุค 2 การเข้ารหัสยังเป็นของชนชั้นสูง รัชกาลที่ 6 แต่ก็มีกลุ่มอำนาจใหม่เกิดขึ้น ซึ่งก็คือกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ดังนั้นการเข้ารหัสจึงเป็นพื้นที่ต่อสู้กัน (เป็นการช่วงชิงการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอล) ระหว่างกลุ่มอำนาจเก่ากับกลุ่มอำนาจใหม่ สำหรับกลุ่มอำนาจเก่าการเข้ารหัสก็เป็นไปเพื่อรักษาชนชั้น แต่อีกด้านหนึ่งการเข้ารหัสก็เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงชนชั้นด้วย โดยชนชั้นกลาง (ที่เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษาข้าราชการ) พยายามขยับขึ้นมาเป็นชนชั้นสูงในฟุตบอล (เป็นชนชั้นที่เหนือกว่าในฟุตบอล)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงรัชกาลที่ 7 ฟุตบอลมิได้มีความนิยมจำกัดอยู่เพียงในพระนครเท่านั้น แต่ยังแพร่หลายไปยังต่างจังหวัดด้วย การเล่นและชมฟุตบอลกลายเป็นกิจกรรมของชนชั้นกลางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน ครู ทหาร ข้าราชการ สำหรับกรณีการรับ (เลียนแบบ) ฟุตบอลที่เป็นของชนชั้นสูงโดยกลุ่มนักศึกษาแพทย์ที่เป็นชนชั้นกลางรุ่นใหม่ในสมัยนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรองในการบริโภคฟุตบอลด้วย เช่น การไม่ต้องมีกติกามากมาย อุปกรณ์ใช้เท่าที่หาได้ ไม่กำหนดจำนวนผู้เล่น เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการช่วงชิงต่อสู้ทางชนชั้นในฟุตบอลกล่าวคือ แม้ในด้านหนึ่งกลุ่มนี้ก็ยอมรับฟุตบอลมาเล่น แต่ในอีกด้านหนึ่งก็แสดงถึงความสร้างสรรค์ในลักษณะที่ต่อรองระหว่างชนชั้นด้วยตนเองต่อกฎกติกาที่เข้มงวดของฟุตบอลที่ผ่านการเข้ารหัสมา

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่มผู้นำส่วนใหญ่คือ บุคคลที่มีการศึกษารุ่นใหม่ ข้าราชการ นายทหาร (ที่ไม่ใช่เจ้านายเชื้อราชวงศ์) ได้ขึ้นมาเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่ปกครองประเทศแทนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงศูนย์รวมอำนาจจากเดิมที่เป็นพระมหากษัตริย์มาเป็น “ชาติ” แทน โดยเฉพาะในช่วง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งฟุตบอลก็ได้รับการเปลี่ยนแปลงโดยนำเอาตราพระราชทานที่รัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานให้ติดไว้บนอกเสื้อนักฟุตบอลทีมชาติ แล้วแทนที่ด้วยตราธงไตรรงค์แทน แสดงให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการนิยามฟุตบอลได้เปลี่ยนถ่ายจากชนชั้นสูงที่เป็นกษัตริย์เดิมมาเป็นชนชั้นสูงใหม่ในฟุตบอลที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีการศึกษา มีตำแหน่งทางราชการ แสดงให้เห็นว่าอำนาจในการชำระหัสฟุตบอลได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการเลื่อนชนชั้นในฟุตบอลอย่างหนึ่ง ที่ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการเลื่อนชนชั้นในปริมนทลอื่น ๆ ทางสังคม เช่น การเมือง การปกครอง

แต่ที่น่าสังเกตก็คือ ช่วงสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มคณะราษฎร ที่เป็นชนชั้นกลาง (เช่น นายปรีดี พนมยงค์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นต้น) และชนชั้นสูงก็เริ่มสร้างความแตกต่างโดยการเลือกที่จะบริโภคนกีฬาอื่น ๆ แทน อาทิเช่น รัชกาลที่ 7 ทรงสนพระทัยเล่นกอล์ฟอย่างมาก พระมหากษัตริย์เริ่มกลายเป็น “สัญลักษณ์” ที่ห่างไกลจากการมีบทบาทในฟุตบอล เช่น เป็นองค์ราชูปถัมภ์ หรือการเสด็จพระดำเนินมาเป็นประธานเพื่อมอบรางวัลแก่นักกีฬาในบางครั้ง

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ลึกลับที่สุด สงครามไทยอยู่ในยุคที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ประกอบกับสภาวะทางการเมืองที่ขัดแย้งไม่มั่นคงเป็นเวลานานหลายปี จนกระทั่งเข้าสู่ในช่วงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ที่มีนโยบายการสร้างประเทศให้มีความทันสมัยอีกครั้ง ในยุคนี้ทำให้กลุ่มนักธุรกิจเข้ามามีบทบาทในทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และรวมถึงฟุตบอลเพิ่มมากขึ้น

สำหรับในช่วงเริ่มต้นของยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม กลุ่มชนชั้นที่อำนาจในการชำระหัสความหมายฟุตบอลยังอยู่ภายใต้กลุ่มชนชั้นข้าราชการสืบเนื่องต่อมาจากยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ตอนนี้คือชนชั้นนำในฟุตบอลแทนที่กษัตริย์และเจ้านายเชื้อพระวงศ์แล้ว) ก็ใช้ควบคุมกลไกในการชำระหัสฟุตบอลเพื่อรักษาชนชั้นของตนเอง เช่น การจัดการแข่งขันที่ต้องขึ้นอยู่กับการอนุญาตของราชการอย่างกรมพลศึกษา และสมาคมฟุตบอลเท่านั้น

แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เริ่มถูกท้าทายจากกลุ่มนักธุรกิจที่เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เช่น การให้การสนับสนุนของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในชื่อการแข่งขัน เช่น “โค้กคัพ”, “ยามาฮ่า ไทยแลนด์คัพ”, “โตโยต้าคัพ”, “จอห์นนี่ วอล์คเกอร์” “ไทยแลนด์ลีก” เป็นต้น และเริ่มมีปรากฏการณ์การพึ่งพิงจากกลุ่มนักธุรกิจเพิ่มมากขึ้น (เช่น การที่สมาคมฟุตบอลร่วมมือกับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในการ

จัดการแข่งขันฟุตบอลร่วมกัน) สำหรับชนชั้นสูงเดิม (ราชวงศ์) กลายเป็นสัญลักษณ์ เช่น ชื่อฟุตบอลคิงส์คัพ ควีนส์คัพ มวก.คัพ เป็นต้น ชนชั้นสูงที่เป็นข้าราชการ ทหาร ก็เป็นกลุ่มที่กลายเป็นประธานการแข่งขัน หรือไม่กี่ได้รับการพระราชทานมาเป็นตัวแทนเพื่อมอบรางวัล เป็นต้น)

นอกจากการใช้ชื่อสินค้ามาเป็นชื่อของการแข่งขันแล้ว ยังเข้ามาเป็นสปอนเซอร์สนับสนุนการแข่งขันฟุตบอลในส่วนอื่น ๆ อีกเช่น ป้ายโฆษณาที่ขอบสนาม บนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายชุดแข่งขัน ชื่อสนามแข่งขัน (เช่น ยามาฮ่า สเตเดียม) หรือแม้กระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของชื่อสโมสร (เช่น เอสซีจี สมุทรสงคราม, อินทรีเพื่อนตำรวจ, ศรีราชา ชูชุกี เอฟซี เป็นต้น) ฐานะดังที่กล่าวมาแล้ว รายการ “คิงคัพ” ยามาฮ่า ฯลฯ สะท้อนถึงพลังของกลุ่มอำนาจใหม่ที่เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นในวงการฟุตบอลไทย นั่นก็คือ กลุ่มอำนาจทางเศรษฐกิจที่นับวันจะยิ่งทรงพลังกับแวดวงฟุตบอลไทยมากขึ้นทุกขณะ ยิ่งไปกว่านั้น จะเห็นถึงกลุ่มอำนาจใหม่ที่ว่านี้ก้าวล้ำกลุ่มอำนาจเดิมหรือชนชั้นสูงเดิมในฟุตบอล (เช่น กลุ่มข้าราชการ ทหาร) กล่าวคือ กลุ่มนายทุนนักธุรกิจยับยั้งผู้สู่ความเป็นสากล/นานาชาติ/ระดับโลกมากขึ้น ด้วยการขยายไปเป็นผู้สนับสนุนหรือผู้อุปถัมภ์ (sponsor) ให้กับสโมสรฟุตบอลระดับโลกอย่าง ทีมแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด หรือระดับที่รองลงมาอย่างสโมสรเชลซีและสโมสรเอฟเวอร์ตัน เช่น “ซ้าง” เป็นสปอนเซอร์ติดหน้าอกเสื้อสโมสรเอฟเวอร์ตัน ส่วน “สิงห์” เป็นผู้สนับสนุนหลักอย่างเป็นทางการให้กับสโมสรแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ดและเชลซี นอกจากนั้นยังมีการทุ่มงบประมาณจำนวนมากมายมหาศาลเพื่อครอบครองความเป็นเจ้าของสโมสรฟุตบอลในประเทศอังกฤษ ดังเช่น กรณี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (ที่รื้อรวมมหาศาลจากการทำธุรกิจก่อนเข้ามาสู่การเมือง จนกระทั่งเป็นนายกรัฐมนตรี) ที่ซื้อทีมแมนเชสเตอร์ซิตี (พ.ศ. 2550) และล่าสุดกลุ่มธุรกิจคิง เพาเวอร์ของวิชัย รัศมีอักษร เจ้าของธุรกิจสินค้าปลอดภาษีที่ทุ่มงบประมาณถึง 39 ล้านปอนด์ (ประมาณ 2,000 ล้านบาท) เจ้าครอบครองสโมสรเลสเตอร์ ซิตี้ ประเทศอังกฤษ (พ.ศ. 2553) ทำให้กลายเป็นกลุ่มทุนไทยกลุ่มที่ 2 ที่เข้ามาบริหารสโมสรฟุตบอลอังกฤษต่อจากพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (ฟุตบอลสยาม, 31 ธันวาคม 2553 – 6 มกราคม 2554: 12)

นับวันกลุ่มนักธุรกิจจะเข้ามามีบทบาทในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น สยามสปอร์ต วัฏจักร เคเบิลทีวี ฯลฯ ที่มีการดำเนินธุรกิจกีฬาอย่างเต็มที่ กลุ่มธุรกิจสื่อเหล่านี้เป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่ช่วงชิงการเข้ารหัสกำหนดความหมายของการบริโภคฟุตบอลในฐานะที่เป็นอุตสาหกรรมหรือธุรกิจความบันเทิงขนาดใหญ่

หลังจากนั้น ก็เริ่มมีกลุ่มนักการเมืองที่เข้ามามีบทบาทในวงการฟุตบอลมากขึ้น เริ่มต้นจากขบวนการซื้อสโมสรฟูแล่ม ลิเวอร์พูล และแมนเชสเตอร์ซิตี ของประเทศอังกฤษของพ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และยิ่งโดดเด่นในช่วงไม่นานมานี้ก็คือนักการเมืองได้เข้ามาเป็นเบื้องหลังสโมสร

ฟุตบอลไทยทั้งในระดับพรีเมียร์ลีกและดิวิชั่น 1 เช่น นายเนวิน ชิดชอบกับสโมสรบุรีรัมย์ เอพี ฟุตบอลคลับกับสโมสรบุรีรัมย์ และสโมสรบุรีรัมย์ เอพี ฟุตบอลคลับกับสโมสรบุรีรัมย์ เอพี ฟุตบอลคลับ

“เริ่มต้นจากผม (ภราดร ปริศนานันทกุล ส.ส. อ่างทอง เขต 2) และแชมป์ (กรวิวี ปริศนานันทกุล) บ้าบอล คนอ่างทองก็เรียกกรองเยอะ อยากจะเห็นว่าอ่างทองบ้านเรา ควรจะมีทีมเชียร์ของจังหวัดเรา ก็เลยคิดว่า ทำสักที ลองดู ปีที่แล้วเลยเริ่ม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ...อยากจะให้เด็กที่มีฝีมือ มีที่ทางให้เขาเล่น คนชอบฟุตบอลเยอะ แต่เขาไม่มีเป้าหมายว่าจะเล่นไปเพื่ออะไร สุดท้ายแล้วเขาจะไปไหน พอมีสโมสรรองรับ เขาก็มีเป้าหมายว่าวันหนึ่ง เขาจะต้องเอาจริงเอาจัง ถ้าเขาทำได้ เขาก็มีที่เล่น...” (กรุงเทพธุรกิจ ปีที่ 24 ฉบับที่ 8179 13 กุมภาพันธ์, 2554: 2)

จากการทบทวนความหมายของการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในแต่ละยุคดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยพบว่ามามีวิธีการสร้างความหมายหรือการเข้ารหัสความหมายได้ 3 วิธีการคือ

1. การกำหนดคู่ของความสัมพันธ์ เป็นการอธิบายว่าทุกระบบจะต้องมีองค์ประกอบย่อยที่ต่างสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการรับรู้อย่างชอบธรรมผ่านกระบวนการบ่มเพาะจากสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม เช่น โรงเรียน สื่อมวลชน ฯลฯ ตัวอย่างเช่น คำอธิบายเกี่ยวกับฟุตบอลที่รับรู้กันแพร่หลายจนกลายเป็นสามัญสำนึกคือ “รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย” “มีชัยชนะก็ต้องมีพ่ายแพ้”

2. การสร้างเกณฑ์ขึ้นมาแล้วจัดลำดับชั้น เช่น การสร้างเกณฑ์ การแข่งขัน ความเป็นทีม หรืออื่น ๆ แล้วจัดลำดับชั้นว่าอย่างไรมีความสำคัญหรือมีคุณค่ากว่าอย่างไร เช่น ชัยชนะสำคัญ/มีคุณค่าเหนือกว่าพ่ายแพ้ (แต่ในยุคอดีต ความเป็นสปอร์ตแมนสำคัญกว่าชัยชนะ) การเล่นที่ดีไม่ใช่เป็นการเล่นเพื่อพนัน ดังที่รัชกาลที่ 6 ทรงนิพนธ์ในบทความมีใจความตอนหนึ่งว่า “ฟุตบอลเป็นการเล่นอย่างดี เพราะไม่มีการพนัน” เป็นต้น

3. การใช้หลักจุดร่วม/ความคล้ายคลึงกับจุดต่าง/ความแตกต่าง จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ฟุตบอลในสังคมไทย เห็นได้ว่า ในยุคแรกเริ่มของฟุตบอลในสังคมนั้น (ยุคราชสำนัก) การเล่นและการชมฟุตบอลจะจำกัดเพียงแต่ในกลุ่มชนชั้นสูง ที่เล่นและชมกันในพระราชวัง ซึ่งชนชั้นอื่นไม่สามารถเล่นและชมได้ เพราะฟุตบอลเปรียบได้ดั่ง “ของสูง” ที่สามัญชนคนธรรมดาไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากสังคมในยุคนี้เป็นสังคมศักดินาที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพที่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินต่างต้องน้อมรับ ความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลในยุคนี้จึงเห็นได้ชัดเจน มีการสร้างความแตกต่างทางชนชั้น (distinction) ในลักษณะ “ประเภท” (in kind) ของการบริโภค กล่าวคือ กษัตริย์เล่น คนอื่นห้ามเล่น (ชนชั้นสูงเล่นหรือชมฟุตบอล ส่วนชนชั้นอื่นก็ไปเล่นหรือชม

กีฬา/การละเล่นอื่น ๆ เช่น มวย ชนไก่ ตระกร้อ เป็นต้น) ล่วงเข้ามาสู่ยุคที่สามหรือยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม ความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลจะไม่ได้ปรากฏในลักษณะ “ประเภท” เหมือนสังคมยุคอดีต หากจะมาแตกต่างกันที่ “ระดับ” ของการบริโภคมากกว่า เนื่องจากในสังคมปัจจุบันได้คลี่คลายมาเป็นสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้การบริโภคเป็นไปอย่างง่ายดาย คนทุกกลุ่ม ทุกชนชั้นสามารถเข้ามาบริโภคฟุตบอลได้เหมือน ๆ กัน (in kind) อย่างไรก็ตามภายใต้การบริโภคฟุตบอลแบบเดียวกันนี้ ชนชั้นที่แตกต่างกันจะมีลักษณะของการบริโภคที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งความแตกต่างในเชิง “ระดับ” (in degree) ของการบริโภคฟุตบอลที่ว่าเป็นทั้งเครื่องบ่งชี้และดำรงรักษาช่องว่างทางชนชั้นเอาไว้ (รายละเอียดอยู่ในส่วนของบทที่ 6)

กลยุทธ์หรือวิธีการเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพมากเพียงใดหรือบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่นั้น จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญคือ ผู้ส่งสารนั้นมีอำนาจมากน้อยเพียงใด อำนาจที่ว่ามีได้หมายถึงอำนาจในการบังคับสั่งการ หากแต่เป็นอำนาจทางชนชั้น ซึ่งชนชั้นที่เหนือกว่าย่อมมีอำนาจที่มากกว่าชนชั้นที่ต่ำกว่า การมีอำนาจที่มากกว่าเป็นผลมาจากการมีต้นทุน (เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม สัญลักษณ์) ที่สั่งสมมามากกว่า (ดังที่จะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป) ทำให้ผู้ส่งสารชนชั้นสูงมีอำนาจในการสื่อสารความหมายได้มากกว่าชนชั้นอื่นๆ (กลางและล่าง) แต่ในยุคอุตสาหกรรม อำนาจในการเป็นผู้ส่งสารได้เคลื่อนตัวมาอยู่ในกำมือของคนทำสื่อ และกลายเป็นสถาบันที่ทรงอำนาจ มีความน่าเชื่อถือ มีความชอบธรรม และที่สำคัญมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข่าวสารที่จะนำมาเผยแพร่ด้วย

4.3 ชนชั้น ทุน และการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทย

จากแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัสของฮอลล์นั้น ในทัศนะของฮอลล์ไม่ได้เน้นในมิติเรื่องอำนาจในการกำหนดควบคุมความหมาย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้ส่งสารหรือเข้ารหัสจะต้องมีอำนาจในการสร้างกำกับและกำหนดความหมายอย่างชอบธรรมจึงจะได้รับการยอมรับจากผู้รับสารที่เป็นผู้ถอดรหัส ซึ่งการที่จะมีอำนาจในการกำหนดความหมายนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดของบูร์ดิเยอในเรื่องของการเป็นเจ้าของทุนมาใช้ ซึ่งก็พัฒนามาจากแนวคิดของมาร์กซ์ที่กล่าวว่า “ใครเป็นเจ้าของทุน ก็จะเป็นเจ้าของอำนาจด้วย” แต่ทุนในทัศนะของบูร์ดิเยอจะมีมากกว่าของมาร์ก (ซึ่งบางส่วนได้รับอิทธิพลทางความคิดเรื่องทุนมาจากเวเบอร์ด้วย) ซึ่งก็คือทุนทั้งสี่ประเภท ซึ่งก็คือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนสัญลักษณ์

ภายใต้หัวข้อประเภทและคุณลักษณะของทุนของผู้เข้าร่วม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ โดยจำแนกประเภททุนออกเป็น 4 ประเภทตามแนวทางของบูร์ดิเยอ ประกอบด้วย 1) ทุนเศรษฐกิจ 2) ทุนวัฒนธรรม 3) ทุนทางสังคม และ 4) ทุนสัญลักษณ์ ซึ่งทุนแต่ละประเภทมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

ทุนเศรษฐกิจ (economic capital) จากนิยามของบูร์ดิเยอ ทุนเศรษฐกิจคือการครอบครองทางเศรษฐกิจที่สามารถเปลี่ยนรูปไปเป็นตัวเงินได้ ในที่นี้ จึงหมายถึงทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) จากนิยามของบูร์ดิเยอ ทุนวัฒนธรรมมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่ฝังตัวอยู่ในบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ (embodied state) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุสิ่งของ (objectified state) และทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน (institutionalized state)

ทุนทางสังคม (social capital) บูร์ดิเยอพิจารณาทุนทางสังคมจาก 2 มิติ มิติแรกคือ การมองที่ตัวโครงสร้างหรือเครือข่าย ส่วนมิติที่สองเป็นการมองไปที่บุคคลที่มีเครือข่าย ในทัศนะของบูร์ดิเยอ ขนาดของทุนทางสังคมที่บุคคลครอบครองอยู่สามารถพิจารณาจากขนาดของเครือข่ายที่เขาสามารถเชื่อมโยงเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) จากแนวคิดของบูร์ดิเยอ เมื่อพิจารณาจากมิติของปัจเจกบุคคล ทุนสัญลักษณ์หมายถึงทรัพยากรใดๆ ก็ตามที่บุคคลครอบครองแล้วส่งผลให้เขามีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับ เป็นที่จดจำได้ ซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง มีศักดิ์ศรีอีกด้วย

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนดสถานะและความหมายของสถานะในฟุตบอลในยุคแรกมีฟุตบอลในสังคมไทย นั่นก็คือ ชนชั้นสูง ในยุคราชสำนักกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนดความหมายเข้าร่วมผ่านสถานะต่าง ๆ ก็คือชนชั้นสูงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเยี่ยม (ทุนเศรษฐกิจ) ที่สามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคฟุตบอลได้โดยง่าย มีความรู้เกี่ยวกับการเล่นฟุตบอลมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม (ทุนวัฒนธรรม) เพราะมีโอกาสได้เดินทางไปต่างประเทศ (ทุนเศรษฐกิจ) อีกทั้งยังมีการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติเป็นประจำ (ทุนสังคม)

สำหรับพระมหากษัตริย์ที่เป็นชนชั้นสูงในยุคราชสำนักแล้ว ทุนสัญลักษณ์เป็นทุนอีกประเภทหนึ่งที่มีมักจะปรากฏควบคู่ไปกับทุนวัฒนธรรมหรือทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ก็คือการยอมรับและความเชื่อมั่นโดยสนิทใจจากคนในสังคม (สมัยศักดินา) ว่าเป็นผู้นำสูงสุดของสังคมที่มีศักดิ์ฐานะเทวราชา และถึงแม้ว่าพระมหากษัตริย์ที่เป็นชนชั้นสูงสุด อาจจะไม่มีความตั้งใจที่จะนำทุนสัญลักษณ์มาใช้ในการขับเคลื่อนกำหนด/เข้าร่วมกับความหมายฟุตบอลโดยตรง แต่ก็ไม้อาจ

ปฏิเสธได้ว่า การที่คนในสังคมส่วนมากเกิดความเชื่อมั่น เกิดความศรัทธา ยอมรับ และชื่นชมเป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งก็เป็นผลลัพธ์มาจากทุนสัญลักษณ์ที่ชนชั้นสูงมีอยู่อย่างมกานั้นเองนั่นเอง

เห็นได้ว่ากลุ่มชนชั้นที่เป็นผู้นำในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักนี้จะเป็นชนชั้นสูง โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ ซึ่งท่านมีการครอบครองทุนทั้งสี่ประเภทอย่างครบถ้วนและมีปริมาณมากเหนือกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม ผลจากการครอบครองทุนดังกล่าวมีผลทำให้กลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจมากที่สุด ในสังคมขณะนั้นในทุกปริมณฑลของสังคมที่รวมถึงในฟุตบอลด้วย

ต่อมาเมื่อสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตย กลุ่มอำนาจเดิมอย่างกลุ่มชนชั้นสูงก็ยังคงมีอำนาจในฟุตบอลสืบทอดมาจากยุคก่อนหน้า เนื่องจากยังสามารถครอบครองทุนทั้งสี่ประเภทได้มากอยู่ ขณะเดียวกันชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มข้าราชการชั้นสูง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ นายทหารชั้นผู้ใหญ่ได้เริ่มขยายตัวและเริ่มมีอำนาจมากขึ้นในทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และก็เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการประกอบสร้างความหมายฟุตบอลแทนที่ชนชั้นสูงเดิม ซึ่งชนชั้นกลางเหล่านี้ได้ทำการสังสมทุนวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ประเทศอังกฤษ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับฟุตบอล มีประสบการณ์ที่ได้เห็นได้ชมด้วยสายตาตนเอง และด้วยการที่มีความรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ทำให้มีอำนาจที่สามารถเข้ารหัสความหมายฟุตบอลได้มากขึ้น (เช่นการแปลกติกาจากอังกฤษเป็นภาษาไทยของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) หรือการได้เข้ามามีตำแหน่งในสถาบันการศึกษา ในสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย (เริ่มเป็นสถาบันรัฐที่ไม่ได้อยู่ในการกำกับดูแลของสถาบันกษัตริย์แล้ว) เครือข่ายจากชนชั้นกลางเดียวกันที่ร่วมกันเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้น อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าชนชั้นกลางเหล่านี้มีทุนวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจปริมาณมาก แต่สิ่งที่ขาดหายไปก็คือทุนสัญลักษณ์ ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะสร้างทุนสัญลักษณ์แบบใหม่เพื่อที่จะแทนที่ชนชั้นสูงเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงตราเสื้อทีมชาติ เป็นต้น

ภายหลังจากนั้นในยุค 2500 เป็นต้นมา สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้กลุ่มอำนาจใหม่ได้เริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นคือกลุ่มทุนชนชั้นนักธุรกิจ/นายทุนได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่พึ่งพากับชนชั้นกลางเดิม (ข้าราชการ ทหารชั้นผู้ใหญ่) เนื่องจากชนชั้นกลางเดิมอาจมีทุนทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันกลุ่มนายทุนก็มีทุนสัญลักษณ์ในฟุตบอลที่น้อยกว่าเช่นกัน ดังนั้นจึงเกิดการร่วมมือกัน เป็นการสร้าง/ขยายทุนทางสังคมให้มากขึ้นทั้งสองฝั่ง โดยนักธุรกิจนายทุนก็ต้องการเข้ามามีผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจในฟุตบอลมากขึ้น ในทางกลับกันกลุ่มชนชั้นกลางเดิมก็สามารถใช้ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้เพื่ออำรุงรักษาสถานภาพความเป็นผู้นำในแวดวงฟุตบอลเอาไว้เช่นกัน

อาจสรุปได้ว่าชนชั้นที่มีอำนาจในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลประกอบด้วย เริ่มแรกเป็นของชนชั้นสูง (ในฐานะสถาบันกษัตริย์) ต่อมาจึงกลายมาเป็นชนชั้นกลางที่ฝังตัวในลักษณะสถาบันรัฐ และกลุ่มชนชั้นนายทุนที่อยู่ในสถาบันสื่อสารมวลชนและสถาบันธุรกิจ และเริ่มมีชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาในแวดวงฟุตบอล นั่นก็คือชนชั้นนักการเมือง (สถาบันการเมือง) ที่หวังการสร้างฐานเสียงให้แก่ตนและกลุ่มของตนด้วยการเป็นเจ้าของสโมสรหรือให้การสนับสนุนทีมในพื้นที่ที่ตนเป็นเจ้าของ จากที่กล่าวมาแล้วเห็นได้ว่าชนชั้นในฟุตบอลมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นของชนชั้นสูงและคลี่คลายกลายมาเป็นของชนชั้นกลางในปัจจุบัน

ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด สัญญาและความหมายของฟุตบอลเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เมื่อ “ฟุตบอล” เป็นเรื่องของความหมายที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และที่สำคัญความหมายของฟุตบอลไม่ได้เกิดขึ้นจากอากาศธาตุ แต่เป็นผลผลิตทางสังคมวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่ง ชนชั้นหนึ่งหรือหลายกลุ่มหลายชนชั้นที่เข้ามาปะทะช่วงชิงกัน นอกจากนี้ ฟุตบอลสัมพันธ์กับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีอย่างแน่นแฟ้น ในฐานะที่เป็นบริบททางประวัติศาสตร์ที่หล่อเลี้ยงและกำหนดการดำรงอยู่ของมัน การที่ความหมายหรือสัญญะเหล่านี้มีพลังอำนาจ ก็เพราะว่า กลุ่มชนชั้นที่มีทุนและมีอำนาจในการเข้ารหัสความหมายไม่ได้เพียงแค่นำเสนอความหมายโดยอรรถไปสู่ผู้รับสารที่เป็นผู้บริโภคนิยมเพียงอย่างเดียว หากยังผนวกความหมายโดยนัยและอุดมการณ์ไปสู่ผู้ถอดรหัสรับสารพร้อม ๆ กัน

และจากคำถามสำคัญคือ ความหมายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นของกลุ่มไหน/ชนชั้นใด แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชนชั้นเป็นตัวแปรหลักในการกำหนดความหมายของฟุตบอลภายใต้บริบทในแต่ละสมัย หากกระบวนการสร้างและถ่ายทอดความหมายฟุตบอลประสบความสำเร็จ ก็จะทำให้เกิดระบบความหมายร่วมระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร หรือกล่าวได้ว่า เป็นการทำผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสสามารถดึงให้ผู้รับสารมาร่วมรับรู้ถอดรหัสความหมายเดียวกันกับผู้ส่งสาร อย่างไรก็ตามการจะเกิดระบบความหมายร่วมและการรับรู้ความหมายในด้านของผู้รับสารจะเกิดขึ้นจริงมากน้อยเพียงใดนั้น ผู้วิจัยจะพิสูจน์ในบทต่อไป นอกจากนี้ยังมีคำถามชวนขบคิดต่อว่า แล้วเมื่อชนชั้นเข้ามากำหนดความหมายของฟุตบอลแล้ว ผู้บริโภคฟุตบอลหรือในอีกฐานะหนึ่งก็คือผู้ถอดรหัสในปัจจุบันรับรู้ และมีวิธีการหรือแบบแผนการบริโภคฟุตบอลกันอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ และทำไปเพื่อ “เป้าหมายใด” หรือ “ได้อะไร” จากการบริโภค และมีความเกี่ยวข้องกับการดำรงรักษาและการเปลี่ยนแปลงชนชั้นหรือไม่ อย่างไร จึงเป็นอีกคำถามสำคัญในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะขอเข้าไปเสนอในส่วนของบทที่ 5

บทที่ 5

การถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย

การบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลเป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดในปัจจุบัน ซึ่งก็คือมิติของการชมฟุตบอลและมิติของการเล่นฟุตบอล ในด้านหนึ่ง ฟุตบอลเป็นพื้นที่ในการเข้ารหัสสื่อสารความหมาย (ดังที่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดในการนำเสนอบทที่ 4) แต่ในอีกด้านหนึ่งฟุตบอลก็เป็นพื้นที่ในการถอดรหัสได้เช่นกัน ในบทนี้เป็นการศึกษาการถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย ซึ่งจะพิจารณาใน 2 ส่วนประกอบกันคือ ในส่วนแรกเป็นการศึกษาเพื่อที่จะทราบว่า ผู้บริโภคฟุตบอลในปัจจุบัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กลุ่มผู้เล่นฟุตบอล และกลุ่มผู้ชมฟุตบอลมีแบบแผนหรือวิธีการในการบริโภคฟุตบอลกันอย่างไร อีกส่วนหนึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า ผู้บริโภคฟุตบอลมีการรับรู้และมีความรู้สึกนึกคิดต่อความหมายต่าง ๆ ของฟุตบอลอย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาที่ได้นำเสนอไปในบทที่ 4 มาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ และอภิปรายกรอบแนวคิดเรื่องชนชั้น แนวคิดการถอดรหัสของผู้รับสาร (decoding) ของสจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) การวิเคราะห์ผู้รับสารของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกผลการศึกษาเป็น 2 กรณี ประกอบด้วย 1) แบบแผนวิธีการบริโภคฟุตบอล และ 2) การรับรู้ความหมายจากฟุตบอล ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตการณ์ และการวิเคราะห์เอกสาร สำหรับกระบวนการเข้าถึงข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในส่วนแรกที่พิจารณารับรู้ตีความสัญลักษณ์และความหมายของฟุตบอล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ สำหรับในส่วนที่สองที่เป็นแบบแผนการชมและเล่นฟุตบอล ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ นอกจากนั้นยังใช้วิธีการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างผู้เล่นและผู้ชมบางคนเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังใช้ข้อมูลจากเอกสารอื่น ๆ เช่น หนังสือ นิตยสาร บทความ วิทยานิพนธ์ อินเทอร์เน็ต ประกอบอีกด้วย

ในการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ภูมิหลังและที่มาของกลุ่มตัวอย่าง 2) แบบแผนวิธีการบริโภคฟุตบอลของกลุ่มตัวอย่าง และ 3) การรับรู้ความหมายจากฟุตบอล โดยแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภูมิหลังและที่มาของกลุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาแบบแผนการชมและการเล่นฟุตบอลในส่วนี้ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มผู้ชมฟุตบอล และกลุ่มผู้เล่นฟุตบอล ซึ่งแต่ละกลุ่มจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มย่อยตามชนชั้นของกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมฟุตบอล¹⁰ จำนวน 14 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เล่นฟุตบอล¹¹ จำนวน 9 คน ดังตาราง

ตารางที่ 35 : ตารางการเปรียบเทียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ชมฟุตบอล

ชื่อ	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/เดือน (บาท)	ชนชั้น
1. คุณชาย	40	ปริญญาโท	โฆษณา/อาจารย์พิเศษ	ไม่ระบุ	สูง
2. ตี	42	ปริญญาตรี	กิจการส่วนตัว	50,000 ขึ้นไป	กลาง
3. เปา	41	ปริญญาตรี	กิจการส่วนตัว	40,000	กลาง
4. ไมค์	39	ปริญญาโท	กิจการส่วนตัว	25,000	กลาง
5. เฟ้ง	35	ปริญญาโท	อาจารย์	19,000	กลาง
6. อิง	34	ปริญญาตรี	พนักงาน	22,000	กลาง
7. เก้	41	ปริญญาเอก	อาจารย์	50,000-60,000	กลาง
8. มา	22	ปริญญาตรี	นักศึกษา	6,000	กลาง
9. ทำ	21	ปริญญาตรี	นักศึกษา	4,000	กลาง
10. วินัย	36	ปริญญาตรี	ขายไก่ย่าง	10,000	ล่าง
11. โดม	28	มัธยมศึกษา	พนักงานส่งเอกสาร	6,500	ล่าง
12. สมหมาย	47	ประถมศึกษา	ขับแท็กซี่	ไม่แน่นอน	ล่าง
13. กอ	45	-	ขับแท็กซี่	ไม่แน่นอน	ล่าง
14. ยม	48	มัธยมศึกษา	ยาม	8,000	ล่าง

¹⁰ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างผู้ชมฟุตบอลบางท่านไม่สะดวกต่อการเปิดเผยข้อมูลโดยใช้ชื่อและนามสกุลจริง ผู้วิจัยจึงใช้นามสมมุติแทน

¹¹ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างผู้เล่นฟุตบอลบางท่านไม่สะดวกต่อการเปิดเผยข้อมูลโดยใช้ชื่อและนามสกุลจริง ผู้วิจัยจึงใช้นามสมมุติแทน

ตารางที่ 36: ตารางการเปรียบเทียบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เล่นฟุตบอล

ชื่อ	อายุ (ปี)	การศึกษา	อาชีพ	รายได้/เดือน (บาท)	ชนชั้น
1. เป้	42	ปริญญาตรี (ต่างประเทศ)	ช่างภาพ	ไม่แน่นอน	กลาง
2. กลาง	40	ปริญญาตรี	โทรทัศน์	28,000	กลาง
3. ต๋อง	37	ปริญญาตรี	โปรดิวเซอร์	25,000	กลาง
4. แปะ	37	ปริญญาโท	คอลัมนิสต์	20,000	กลาง
5. เอกซ์	17	มัธยมศึกษา	นักเรียน	4,000	กลาง
6. ทาง	28	ปวช.	ไม่มี	-	ล่าง
7. ด่วน	33	มัธยมศึกษา	ขับรถรับจ้าง	ไม่แน่นอน	ล่าง
8. รอ	18	มัธยมศึกษา	นักฟุตบอลโรงเรียน	2,000	ล่าง
9. หลอด	22	ปริญญาตรี	นักฟุตบอลวิทยาลัย	6,000	ล่าง

2 แบบแผนวิธีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล

สำหรับแบบแผนวิธีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลจะแบ่งเป็น 2 หัวข้อ คือ 1) แบบแผนการชมฟุตบอล กับ 2) แบบแผนการเล่นฟุตบอล ดังนี้

2.1 แบบแผนในการชมฟุตบอล

ในส่วนพฤติกรรมการชมฟุตบอล ผู้วิจัยแยกวิเคราะห์ใน 4 หัวข้อคือ การเข้าถึง สถานที่ และเวลาในการชม อุปกรณ์ในการชม และค่าใช้จ่ายในการชม

การเข้าถึง

พฤติกรรมการชมฟุตบอลในสังคมไทยสามารถจำแนกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ การชมจากในสนามแข่งขันโดยตรง และการชมผ่านสื่อ ซึ่งก็คือการติดตามฟุตบอลผ่านสื่อประเภทต่างๆ เช่น สื่อมวลชน (โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์) สื่อใหม่ (อินเทอร์เน็ต) สื่อบุคคล (พูดคุย) ฯลฯ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างชนชั้นกลางมีการเข้าถึงการชมฟุตบอลได้หลายลักษณะ ดังที่เก็กล่าวไว้ว่า “ก็ดูทั้งในสนามและก็ยังติดตามจากข่าวกีฬา (โทรทัศน์) บ้างก็เช็คจากเว็บ (ไซต์)” (เก้, สัมภาษณ์ 17 พฤษภาคม 2553)

ซึ่งการชมฟุตบอลอาจแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและบริบทที่แวดล้อมอยู่ในขณะนั้น เช่น ไมค์ ผู้เป็นเจ้าของกิจการร้านกาแฟที่ว่า “เดี๋ยวนี้ดูจาก True อย่างเดียวเลย มันไม่ค่อยว่างที่จะอ่านชอคเกอร์แล้ว แต่ถ้ามีงานเข้าก็ไม่ดู” (ไมค์, สัมภาษณ์ 5 พฤษภาคม 2553)

เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีกำลังที่จะซื้อสื่อที่มีราคาสูงอย่างคอมพิวเตอร์ไว้ในการครอบครอง อีกทั้งด้วยระดับการศึกษาที่ค่อนข้างสูงของไมค์และเก้ทำให้สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่ว่าจะเป็นภาษาอังกฤษ โปรแกรม การดาวน์โหลด ในการบริโภคสื่อฟุตบอลทางอินเทอร์เน็ตได้ ถึงแม้บางครั้งยังมีการบริโภคฟุตบอลจากสื่อประเภทอื่น ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แต่การบริโภคหลักก็ยังคงเป็นสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งน่าสังเกตว่าไมค์จะนำเอาคอมพิวเตอร์แบบพกพา (notebook) ติดตัวไปที่ทำงานทุกวัน

แสดงให้เห็นว่าในโลกของความเป็นจริงแล้ว การชมฟุตบอลของไมค์มีปัจจัยภายนอกมาเป็นตัวแปรแทรกในการเปิดรับ เช่น การใช้อินเทอร์เน็ต เพราะเข้าถึงได้มากกว่าเนื่องจากสะดวกกว่า แพร่หลาย อีกทั้งยังเหมาะกับวิถีชีวิตการทำงานของเขาที่สามารถเอาชนะอุปสรรคทั้งเรื่องพื้นที่และเวลา กล่าวคืออยู่ที่ไหนก็สามารถเปิดรับได้ทันทีที่ต้องการ หากเป็นการชมการถ่ายทอดสด หรืออ่านจากหนังสือพิมพ์ ก็จะต้องมีเวลาเป็นอุปสรรคในการตั้งรอกชม (ที่มักเป็นช่วงดึก) รอกว้างที่จะไปซื้อหรืออ่านตอนที่ไม่มีลูกค้า จึงเป็นข้อจำกัดในทั้งสถานที่และเวลาในการชมฟุตบอล

อินเทอร์เน็ตเป็นอีกสื่อที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มตัวอย่างชนชั้นกลางเป็นส่วนใหญ่นอกเหนือไป จากเคเบิลทีวี และโทรทัศน์ เนื่องจากอินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่พวกเขาเข้าถึงได้ง่าย มีข้อมูลที่หลากหลาย และสามารถชมย้อนหลังได้ และที่สำคัญอาจกล่าวได้ว่า ด้วยความทันสมัยและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของอินเทอร์เน็ตนั้นส่งผลต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของผู้คนเป็นอย่างมาก จนกลายเป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ทั่วโลก แต่หากเราพิจารณาในแง่ของชนชั้น เนื่องจากอินเทอร์เน็ตยังเป็นสื่อที่มีการใช้เทคโนโลยีทันสมัยและสลับซับซ้อน จึงทำให้อุปกรณ์มีราคาที่สูง อีกทั้งยังต้องมีความรู้ความเข้าใจทางเทคโนโลยีด้วย ดังนั้นผู้ที่สามารถเข้าถึงและใช้สื่อดังกล่าวจึงอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายที่สูงพอสมควร หากต้องการมีอุปกรณ์เป็นของตนเอง อีกทั้งยังต้องมีความรู้ในการใช้งานโปรแกรมต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการสืบค้นหรือดาวน์โหลดอีกด้วย ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของอึ้ง ที่เล่าถึงวิธีการสืบค้นเพื่อดูฟุตบอลของเขาว่า “ช่วงนี้ ว่างๆ เข้าไปคลิกไปคลิกมาก็เจอ” (อึ้ง, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2553)

ทั้งนี้จากคำบอกเล่าของชิงข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยพบว่า สื่อฟุตบอลแต่ละประเภทต่างก็มีลักษณะทางชนชั้นที่แตกต่างกันไป (class distinction) สื่อฟุตบอลประเภทหนึ่งอาจมีสถานะชนชั้นทางสังคมที่สูงหรือเหนือกว่าสื่ออีกประเภทหนึ่ง เนื่องจาก ประการแรกคือ ความแตกต่างในระดับราคา เช่น ราคาเครื่องคอมพิวเตอร์มีราคาที่สูงกว่าหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์แพงกว่าวิทยุ เคเบิลทีวีกับฟรีทีวี เป็นต้น ประการที่สองนอกจากเรื่องของราคาแล้วคุณภาพของสื่อก็เป็นเครื่องแสดงความแตกต่างทางชนชั้นของสื่อได้ด้วยเช่น คอมพิวเตอร์ย่อมดูทันสมัยกว่าโทรทัศน์ โทรทัศน์จอแบนก็ดูทันสมัยกว่าจอโค้ง โทรทัศน์ก็ดูดีกว่าวิทยุ เป็นต้น จึงอาจสรุปได้ว่าสื่อฟุตบอลได้แบ่งไว้ด้วยความแตกต่างทางชนชั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือสื่อฟุตบอลแต่ละชนิดก็มีมิติทางชนชั้นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้าง ความหมายของความทันสมัย สื่ออินเทอร์เน็ตสะท้อนความเหนือกว่าออกมาได้ดีกว่าสื่อโทรทัศน์ วิทยุ และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

นอกจากสื่ออินเทอร์เน็ตในการสืบค้นและเข้าถึงการชมฟุตบอลดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ปัจจุบันก็มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเข้าถึงฟุตบอล เช่น twitter ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สำหรับท่านที่ไม่สามารถมาชมการแข่งขันได้ที่สนาม BCC FC มีบริการรายงานผลบอล และทุกเหตุการณ์สำคัญตลอด 90 นาที

ท่านจะไม่พลาดสักนาทีสำหรับเหตุการณ์สำคัญๆการแข่งขัน ท่านสามารถติดตามได้ที่

twitter สโมสร <http://twitter.com/BccFootballClub>

ในวันนี้ทางเราจะเริ่ม tweet ตั้งแต่ 18.30 น.เป็นต้นไป

จนจบการแข่งขันระหว่าง อัลสั้มซัลยู ธนบุรี กับ BCC FC”

เพราะฉะนั้นความสำคัญของการบริโภคสื่อฟุตบอลจึงไม่ใช่เพียงแค่ “ดูอะไร” หากแต่เป็นการ “ดูอย่างไร” มากกว่า

ในการเข้าถึงสื่อฟุตบอล (access) สำหรับการเข้าถึงการบริโภคฟุตบอลในมิติของการเป็นผู้ชมนั้นอาจมีความแตกต่างกันไปตามรายได้หรือสถานะทางชนชั้น แต่ที่น่าสังเกตคือการชมฟุตบอลทางโทรทัศน์ดูจะเป็นช่องทางหลักในการชมของผู้ชม แม้กระทั่งบางเกมนั้นเปิดโอกาสให้เดินทางไปชมที่สนามแข่งขันจริงได้ เช่น การแข่งขันฟุตบอลรายการต่าง ๆ ในประเทศไทย แต่ก็มีผู้ชมจำนวนไม่น้อยที่เลือกจะติดตามชมทางโทรทัศน์แทน ยกเว้นในการแข่งขันบางนัดที่มีผู้ชมเข้าชมเต็มสนาม แต่ผู้ชมในต่างจังหวัดก็ยังคงพอใจกับการติดตามชมผ่านการถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ ด้วยเหตุผลเรื่องการเดินทางและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยเฉพาะการซื้อตั๋วเข้าชมที่อาจไม่แพงมากนัก แต่ก็ต้องใช้ความพยายามเพื่อซื้อเป็นอย่างมาก ซึ่งบางคนต้องเข้าคิวรอซื้อนานหลาย

ซื้อโมง จนเกิดการซื้อขายตัวเกินราคาจากนายหน้าที่ยื่นซื้อตัวไว้ก่อนแล้วจึงนำมาเร่ขายเกินราคาที่ยื่นไว้

จากรายได้ที่แตกต่างกันนี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ลักษณะการบริโภคฟุตบอลแตกต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ กลุ่มแรก คือกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างสูง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างชนชั้นกลางสามารถบริโภคฟุตบอลจากสื่อได้หลายประเภท รวมทั้งสื่อที่ทันสมัยอย่างอินเทอร์เน็ต และมีต้นทุนในการบริโภคค่อนข้างสูง เช่น อัตราค่าสมาชิกเคเบิลทีวี ราคาตั๋วเข้าชมฟุตบอลชั้นบนที่สุด หรือการเดินทางไปชมฟุตบอลที่ต่างประเทศ เป็นต้น และกลุ่มสอง คือกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างน้อยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างชนชั้นล่าง จึงทำให้รูปแบบของสื่อที่บริโภคถูกจำกัดด้วยสื่อที่มีราคาไม่สูงนัก และไม่มีความสะดวกในการเข้าถึง เช่น วิทยุ และโทรทัศน์

สถานที่และเวลาในการชม

สถานที่

สถานที่ในการชมฟุตบอลรวมถึงสภาพแวดล้อมในการชมของแต่ละพื้นที่นั้น นับว่ามีความสำคัญต่อการรับชมของผู้ชมไม่น้อย อย่างน้อยที่สุดการชมในบรรยากาศกลางแจ้งกับบรรยากาศการชมในร่มอย่างการชมการถ่ายทอดสดทางโทรทัศน์ก็มีความแตกต่างกัน

สนามจริง ในพื้นที่สนามจริงนั้นเป็นบรรยากาศกลางแจ้ง ยกเว้นอัฒจันทร์บางด้านที่มีหลังคาคลุมเพื่อให้ผู้ชมได้นั่งชมอย่างสบาย ไม่ต้องเผชิญกับแดดร้อนหรือสายฝน อย่างไรก็ตามสำหรับที่นั่งด้านมีหลังคาจะมีราคาแพงที่สุดในอัฒจันทร์ทั้งสี่ด้าน การเลือกที่นั่งในสนามนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีเงื่อนไขเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น วิศวกรที่มีที่พำนักอยู่ใกล้กับสนามรัชมังคลาภิเษกที่ไม่ได้สนใจที่จะซื้อตั๋วที่อัฒจันทร์ด้านมีหลังคา เพราะราคาสูงเกินไป ขอเพียงได้เข้าไปชมในสนามก็เพียงพอแล้ว ลักษณะที่เด่นอีกประการในการชมในสนามจริงก็คือ การที่สามารถกำหนดมุมมองในการรับชมได้ด้วยตนเอง ที่แตกต่างจากการชมผ่านสื่อโทรทัศน์ที่ถูกกำหนดทิศทางการชมจากกล้องต่าง ๆ ที่ทำการถ่ายทอดอยู่ อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ชมในสนามจะสามารถกำหนดทิศทางการชมได้ด้วยตนเอง การชมในลักษณะนี้ก็อาจมีข้อดีอยู่บ้างก็คือ เรื่องข้อมูลความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่ในสนามจริงอาจพลาดวิญานที่สำคัญไป หรือการไม่มีคำบรรยายจากผู้พากษ์ เป็นต้น ซึ่งทำให้การเป็นผู้ชมในสนามจริงจำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่องของฟุตบอล ผู้เล่น คู่แข่งขัน มากเพียงพอ

กรณีในสนามจริง จะเห็น บล็อกที่นั่งที่กั้นขอบเขตเฉพาะไว้สำหรับประธานในพิธี และแขกผู้มีเกียรติที่จะมาเฉพาะในวันที่แข่งขันรอบชิงชนะเลิศเพื่อมอบรางวัล ซึ่งเป็นพื้นที่ตรงกลาง มีทัศนกรรมการมองที่ดีที่สุด มีการประดับตกแต่ง ทำที่นั่งพิเศษ ไม่เหมือนที่นั่งอื่น ๆ พื้นที่/ตำแหน่งแห่งที่เหล่านี้เป็นพื้นที่เฉพาะ ห้ามบุคคลภายนอกเข้าไป สิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างความแตกต่างทางสัญลักษณ์ นั่นก็คือการอภิวรรักษาชนชั้นเอาไว้เช่นกัน

นอกจากที่นั่งของแขกผู้มีเกียรติ แล้วในทุกวันนี้ สนามฟุตบอลตามสโมสรของเมืองไทยก็เริ่มจัดทำที่นั่งเฉพาะสำหรับผู้ชมที่เป็นลูกค้าชั้นพิเศษ ดังตัวอย่างคำโฆษณาของสโมสรเมืองทอง ยูไนเต็ด (นิตยสาร MTUTD ฉบับ 005, กุมภาพันธ์ 2010) ที่ว่า “ที่สนามของสโมสรเมืองทอง ยูไนเต็ด มีห้องวีไอพี เลานจ์ มี 24 ห้อง ราคา 70,000 ต่อฤดูกาล มีที่นั่ง 8 ที่ มีอาหารจานด่วน เสริฟเครื่องดื่มไม่จำกัดจำนวน”

ส่วนการชมผ่านสื่อโทรทัศน์ในพื้นที่สาธารณะ เช่น ร้านอาหาร ผับ มีปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจมากำหนดเช่นกันทั้งนี้เพราะผู้ชมต้องจ่ายค่าอาหารหรือเครื่องดื่มเพื่อเข้าชมนั่นเอง นอกจากนั้นก็จะเป็นเรื่องของการจัดลำดับคุณค่าของที่นั่งชม ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับรสนิยมส่วนตัว กล่าวคือ ชอบมุมไหน ส่วนไหนที่นั่งสบายและดูได้ชัดเจน มีเครื่องปรับอากาศหรือลานโล่งกว้าง ผู้ชมสามารถเลือกที่นั่งได้ตามใจชอบ ในกรณีที่ผ่านมาก็สามารถเลือกได้ก่อน ทว่าในการชมนั้นจะถูกจำกัดไว้ภายในพื้นที่หน้าจอของโทรทัศน์หรือโปรเจคเตอร์เท่านั้น แต่สิ่งที่ได้เปรียบก็คือ การได้รับข้อมูลที่ลึกซึ้งและหลากหลายจากเสียงผู้บรรยาย เทคนิคพิเศษต่าง ๆ เช่น ภาพช้า ภาพใกล้ ภาพช้า ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีภาพกราฟฟิกแสดงข้อมูลสถิติต่าง ๆ รวมไปถึงข้อมูลอีกหลากหลายจากผู้บรรยาย ที่ในสนามจริงไม่มีให้

สถานที่ในการชมหรือติดตามฟุตบอลสำหรับกลุ่มตัวอย่างบางคนก็คือ สถานที่ทำงาน ซึ่งก็คือในรถแท็กซี่ที่ตนเองต้องขับรถเพื่อหารายได้ เช่น ในครั้งหนึ่งที่ผู้วิจัยเดินทางด้วยแท็กซี่ ในระหว่างทางผู้วิจัยถามว่าพี่สมหมายว่าทำไมถึงไม่ดูทีวี พี่สมหมายตอบว่า “ไม่เอาละ เสียเวลาทำมาหากิน ผมฟังเอาก็พอ” (สมหมาย, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2553)

หรือที่พี่กอดตอบว่า “ไม่ได้ดูหรอก ฟังเอา วิ่งรถก่อน หาผู้โดยสารไปก็ฟังไป มันจะมีคู่แข่งกะคำไ่มั้ย ฟังอยู่ในรถนี่แหละ พอส่งรถก็กลับบ้าน กลับถึงบ้านก็หลับแล้ว คู่ดึกไม่เคยดูตื่นมาดูข่าวตอนเช้าเอาก็ได้ ดูเสร็จก็วิ่งรถ ” (กอด, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2553)

สรุปได้ว่า พื้นที่ในการชมฟุตบอล พบว่ามีได้หลายสถานที่ เช่น บ้าน หอพัก ร้านอาหาร ผับ สนามจริง ฯลฯ ด้านหนึ่งแสดงว่า ฟุตบอลเป็นกีฬาที่ชมได้ทุกที่ (เสมอภาค) แต่อีกด้านหนึ่งมันก็พรางตาไว้ด้วยชนชั้น คือชนชั้นกลางจะชมได้อย่างไม่ค่อยมีข้อจำกัดนัก สามารถ

เลือกการชมได้หลากหลายกว่า ส่วนชนชั้นล่างที่มีเงื่อนไขเรื่องเงินทองหรือทุนเศรษฐกิจ ก็ชมได้เท่าที่ตนเองมีความพร้อมเท่านั้น

การเป็นผู้ชมเป็นสิ่งที่ถูกฝังเอาไว้ในตัวจนกลายเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (habitus) โดยจะแสดงออกมาทางกิริยาต่าง ๆ เช่น แสดงออกมาผ่านรูปแบบการบริโภค ซึ่งผลจากการบริโภคนี้นำไปสู่สิ่งที่เรียกกันว่า “รสนิยม” จากที่กล่าวมารสนิยมที่สื่อสารแสดงออกมาทางการบริโภคหรือวิธีการบริโภคเหล่านี้จึงไม่ใช่เรื่องธรรมชาติ และไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของบุคคล แต่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ในสังคม ที่สำคัญคือรสนิยมสะท้อนถึงอำนาจในการเลือกบริโภค ซึ่งแตกต่างกันไป ที่อาจเกิดจากข้อจำกัดบางอย่างโดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายหรือทุนเศรษฐกิจ

ช่วงเวลา

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่าผู้รับสารสื่อฟุตบอลในกลุ่มชนชั้นกลางจะมีพฤติกรรมการบริโภคฟุตบอลในช่วงเวลาที่ว่าง อยู่ตามลำพังหรือไม่ก็อยู่กับเพื่อน เช่น

“ส่วนใหญ่ก็ดูตอนกลางคืนนะ แต่ก็เลือกเอาวันที่ไม่ยุ่ง หรือตื่นสายได้” (อิง, สัมภาษณ์ 11 ตุลาคม 2553) “อย่างในสนามนี้จะไปกับพี่ ๆ หรือเพื่อนนัดไปด้วยกัน อย่างเสาร์นี้ก็มีจะรีบเคลียร์งานให้เสร็จก่อน ส่งแผนไปทำงานเสร็จก็จะไป” (เก๋, สัมภาษณ์ 17 พฤษภาคม 2553)

น่าสังเกตว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเลือกชมฟุตบอลในเวลากลางคืน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการถ่ายทอดฟุตบอลต่างประเทศนั้นจะตรงกับเวลากลางคืนของบ้านเรา ส่วนการไปชมการแข่งขันในสนามจริงก็จะเป็นช่วงเวลาเย็นหลังเลิกงานหรือเลิกเรียนหนังสือ

เวลาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันที่ตนสนใจ ก่อนที่จะตัดสินใจไปชมฟุตบอลที่สนามหรือออกบ้าน ดังนั้นผู้ชมจึงต้องวางแผนล่วงหน้า และกำหนดให้แน่นอน เช่น การวางแผนของดี เพื่อรอชมฟุตบอลโลก ที่วางแผนตั้งแต่เมื่อแรกที่อยู่ข่าว อย่างไรก็ตามสิ่งที่ต้องการรู้นั้นไม่ใช่เพียงแค่ข้อมูลทีมฟุตบอลที่เข้าร่วมการแข่งขัน แต่อยากจะรู้ว่า จะแข่งขันเมื่อไหร่ จากนั้นก็มาพิจารณาอุปนิสัยการทำงานของตนเองด้วยว่าสะดวกและพร้อมจะชมในเงื่อนไขของพื้นที่และเวลาในการแข่งขันดังกล่าวหรือไม่ เพราะหากติดงานสำคัญก็จะได้ไม่ดู แต่ถ้าเป็นภาระงานที่พอจะยืดหยุ่นได้ก็จะเตรียมพร้อมไว้ล่วงหน้า นอกจากนั้นยังอาจต้องวางแผนเกี่ยวกับการนัดหมายเพื่อน ๆ ให้มาชมด้วยกัน ซึ่งต้องโทรศัพท์ติดต่อกันว่าจะไปดูกันที่ไหน เวลาใด รวมถึงการนัดเจอว่าจะเจอกันที่บ้านของเขาก่อนหรือไปสมทบกันที่ร้านที่ตัดสินใจไปชม

การศึกษาในช่วงเวลาที่ดูนั้น อาจมีความหมายที่กว้างขวางกว่าคำตอบที่ว่าผู้ชมเปิดรับชมฟุตบอลในช่วงเวลาไหน ความถี่ในการชมเป็นจำนวนเท่าไร หากแต่หมายความว่าฟุตบอลได้เข้ามาจัดระบบชีวิตประจำวันของผู้ชมอย่างไรบ้าง เช่น ภายหลังจากเสร็จสิ้นการฝึกอบรมกับนักศึกษา (14 กันยายน พ.ศ. 2553) ผู้วิจัยเจอกับ “หรั่ง” เป็นเจ้าหน้าที่ที่ช่วยงานฝึกอบรมจากสำนักต่อเนื่องที่ผู้วิจัยคุ้นหน้าและเคยร่วมงานกันมา 3 - 4 ครั้ง ที่กำลังนั่งสูบบุหรี่อยู่หน้าอาคารฝึกอบรม ผู้วิจัยก็ช่วยคุยเรื่องฟุตบอลว่า เออ พวกพี่ยามที่นี้เค้าดูบอลกันมั๊ย ดูกันที่ไหน?

หรั่ง: เคยเห็น พี่ยามคนหนึ่ง แถวอาคารสุโขสโมสร แก่นั่งดูฟุตบอลทางโทรศัพท์

ผู้วิจัย: เหวอ แกดูทางโทรศัพท์เหวอ

หรั่ง: ไร่ อาจารย์ โทรศัพท์ดูบอลได้มันพันสองพันก็มี อาจารย์เชื่อผมเหอะ ที่ดูๆกันเนี่ยมาจากลาว จีน ทั้งนั้นแหละ

(หรั่ง, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2553)

จากนั้นผู้วิจัยก็ลองเดินไปหายามคนที่ว่านี้ แต่ก็ไม่เจอ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเดินกลับมาที่หน้ามหาวิทยาลัยเพื่อจะกลับบ้าน หลังจากนั้นเพียงไม่กี่วันผู้วิจัยได้คุยกับเพ็ง เพ็งเล่าว่าที่มหาวิทยาลัยที่เขาทำงานอยู่นั้น มีคำสั่งห้ามไม่ให้เจ้าหน้าที่ (ยาม) ชมการถ่ายทอดฟุตบอลขณะที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ดังนี้

“โฮ้ยพี่ มหาลัยผมเคียวจะตาย ที่นี้ห้ามหมดพี่ เค้ามองว่าเป็นเวลาทำงาน ไม่ใช่เวลามาดูบอล” (เพ็ง, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2554)

หรือกรณีพี่สมหมายที่ประกอบอาชีพขับรถแท็กซี่ ผู้วิจัยถามว่าทำไมถึงไม่ดูทีวี? “ไม่เอาละเสียเวลาทำมาหากิน ผมฟังเอาก็พอ” (สมหมาย, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2553) ซึ่งคล้ายคลึงกับคำตอบของที่ฟ็อกที่มีอาชีพขับรถแท็กซี่บอกกับผู้วิจัยว่า “ไม่ค่อยได้ดูหรอก ต้องวิ่งรถ ก็ดูข่าวเอา ตอนเช้าเค้าสรุปมาให้ดูหมดว่ายังไง”

ผู้วิจัย: ฟ็อกไปดูที่ไหน?

ฟ็อก: ไม่ได้ดูหรอก ฟังเอา วิ่งรถก่อน หาผู้โดยสารไปก็ฟังไป มันจะมีคู่แข่งกันกะค่าใช้มั๊ย ฟังอยู่ในรถนี้แหละ พอส่งรถก็กลับบ้าน”

(กอ, สัมภาษณ์ 17 กันยายน 2553)

ค่าใช้จ่ายในการชม

ค่าใช้จ่ายนับว่าเป็นปัจจัยประการหนึ่ง ที่นำมาใช้ในการประกอบการพิจารณา และตัดสินใจว่าจะชมหรือไม่ไปชมที่สนามแข่งขันหรือในพื้นที่อื่น ๆ เช่น ร้านอาหาร ห้างสรรพสินค้า ฮอลล์ต่าง ๆ ซึ่งในพื้นที่เหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับผู้ที่ไม่ใช่เงินหรือมีเงินน้อย ทั้งที่ราคาค่าชมในสนามจริงที่มีราคาถูกที่สุดแล้วก็ยังคงแพงมากสำหรับบางคน หรือแม้แต่การชมในบ้านของตนเองนั้นก็ยังมีค่าใช้จ่ายแฝงอยู่ด้วย เพียงแต่ผู้ชมอาจไม่ได้ใส่ใจหรือรู้สึกว่าเป็นค่าใช้จ่ายพิเศษนอกเหนือไปจากการใช้จ่ายปกติ ในบรรดาค่าใช้จ่ายเหล่านี้ก็เช่น ค่าตั๋วเข้าชม ค่าเดินทาง ค่าอาหารและเครื่องดื่ม และอื่น ๆ

ในกรณีสนามจริง เพราะค่าใช้จ่ายมีความสำคัญต่อการตัดสินใจ จึงทำให้วินัยตัดสินใจไม่ไปชมที่สนาม แต่เลือกที่จะรอดูการถ่ายทอดทางโทรทัศน์แทน วินัยกล่าวว่าปกติไม่ค่อยได้มีโอกาสเข้ามาชมฟุตบอลในสนามจริงอยู่แล้ว เพราะต้องทำงานขายไก่ย่างเกือบทุกวัน พอวันหยุดก็ไม่อยากไปไหน รอดชมการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ดีกว่า (พรีทีวี) (วินัย, สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2553)

อย่างไรก็ตาม เรื่องของค่าใช้จ่าย ไม่ได้มีเพียงค่าตั๋วเข้าชมเท่านั้น ค่าเดินทาง ค่าอาหาร ก็เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญของแฟนฟุตบอลที่จำเป็นต้องใช้จ่าย หากต้องการมาดูที่สนามแข่งขันจริง ๆ

กรณีชนชั้นกลาง และที่ผู้วิจัยพบเห็นระหว่างการสังเกตการณ์ทุกครั้งที่ร้านอาหารที่มีการถ่ายทอดสดฟุตบอล ก็คือการจับจ่ายที่เกิดขึ้นหลายอย่าง เช่น นั่งจิบกาแฟรอการถ่ายทอดบ้าง บ้างก็สั่งอาหารมารับประทาน ค่าเดินทางมาที่ร้าน เช่นตีกับเปา แต่ดูเหมือนการจับจ่ายที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ผู้วิจัยพบว่าไม่มีใครเอ่ยถึงหรือคำนึงว่าเป็นค่าใช้จ่ายเลย เพราะตลอดการนั่งชมในร้านอาหารนั้น ตีก็ยังคงสั่งอาหารและเครื่องดื่มมาเพิ่มเป็นระยะ ซึ่งก็เป็นพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับโต๊ะอื่นๆ รอบข้างโต๊ะของเขา

นอกจากค่าเดินทางที่มีลักษณะเป็นค่าใช้จ่ายโดยตรงแล้ว ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นค่าอาหาร ค่าเครื่องดื่ม ขนมขบเคี้ยว และอื่น ๆ ถือเป็นค่าใช้จ่ายทางอ้อม เพราะไม่ใช่ค่าใช้จ่ายโดยตรงเพื่อการเข้าชมฟุตบอล/การถ่ายทอดสดฟุตบอล

ดังกรณีการไปชมฟุตบอลโลกของเพิ่งที่โคเรียนทาวน์สถานที่ดังกล่าวเป็นอาคารห้าชั้นชื่อสุขุมวิทพลาซ่า พอเดินผ่านไปบริเวณตรงกลางมีการตั้งจอโปรเจกเตอร์ขนาดใหญ่ยื่นห้อยลงมา บริเวณด้านข้างมีการตั้งโต๊ะขายเสื้อเชียร์เกาหลีสีแดง ถัดไปเป็นจุดที่มีช่างมาพันด์หน้าเป็นธงชาติเกาหลีและอื่นๆ ให้กับผู้มาชมมาเชียร์ฟรี เพิ่งได้เข้าไปซื้อเสื้อเชียร์ตัวหนึ่ง ไซส์ที่พิมพ์ไว้ที่คอเสื้อคือเบอร์ 100 ซึ่งก็ซื้อมา 1 ตัว และได้แถมอุปกรณ์เป่าลมเป็นลักษณะกระบอกทำด้วยยางให้

ด้วย ซึ่งเพิ่งบอกกับผู้วิจัยว่าเสื้อตัวเล็กไปหน่อย ขนาดที่แท้จริงควรจะเป็นเบอร์ 105 แต่ด้วยความอยากได้เพื่อสวมใส่จึงเอามาในราคา 300 บาท

นอกจากนั้นก็อาจเป็นการจับจ่ายซื้อหาสินค้าที่ระลึกสโมสร/ทีม ในการทำทีมฟุตบอลทุกวันนี้สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือการมีรายได้เข้ามาสนับสนุน ซึ่งสินค้าที่ระลึกต่างๆ ที่แต่ละสโมสรสร้างขึ้นนั้นมีส่วนสำคัญทำให้เกิดรายได้เข้าสู่สโมสรมากขึ้น นอกเหนือจากรายได้อื่นๆ เช่น ค่าชมเกมการแข่งขัน เงินสนับสนุนจากผู้สนับสนุนต่างๆ นอกไปจากนั้นสินค้าของที่ระลึกยังเป็นช่องทางการสื่อสารให้สโมสรได้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปในสังคมผ่านการใช้สินค้าของที่ระลึกที่มีตราสโมสร ชื่อทีมติดอยู่ เช่น เสื้อผ้า ธง หมวก ผ้าพันคอ ปากกา สติกเกอร์ ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นสื่อกลางสื่อสารสโมสรไปสู่การรับรู้ สร้างความรู้จักคุ้นเคย ได้มากยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากการที่จะขอให้ผู้คนรู้จักผ่านการแข่งขันฟุตบอลที่แข่งขันกันโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 – 2 ครั้ง สินค้าและของที่ระลึกของสโมสรยังเป็นส่วนสำคัญในการสื่อสารความเป็นกลุ่มเดียวกันหรือคนละกลุ่มระหว่างผู้บริหารฟุตบอลหรือบรรดาแฟนฟุตบอลของแต่ละสโมสรได้ด้วย แต่ที่สำคัญ สินค้าของที่ระลึกต่าง ๆ ยังกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการในการซื้อหาสินค้าเหล่านี้มาใช้สอยครอบครอง จนบางทีพวกเขาอาจหลงลืมไปว่ามันมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของพวกเขาหรือไม่

เคเบิลทีวีหรือสถานีโทรทัศน์ระบบบอกรับเป็นสมาชิก ก็คือ บุคคลที่ต้องการชมรายการต่าง ๆ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเป็นสมาชิกเพื่อรับชม ซึ่งก็มีอัตราค่าใช้จ่ายทั้งแบบรายปี รายเดือน หรือรายวัน สถานีโทรทัศน์แบบเคเบิลทีวีที่นิยมมากที่สุดในปัจจุบันนี้ก็คือ True Vision

ตารางที่ 37: ตารางเปรียบเทียบแบบแผนการชมฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น

แบบแผนการบริโภค ชนชั้น	แบบแผนการชมฟุตบอล
ชนชั้นสูง	ชมน้อย เฉพาะในกรณีพิเศษเท่านั้น
ชนชั้นกลาง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึง สามารถชมได้หลายสื่อ แต่มักนิยมชมทางเคเบิลทีวี หรือ อินเทอร์เน็ต รวมทั้งสื่อใหม่อื่นๆ เช่น twitter 2. สถานที่และเวลาในการชม มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย เช่น บ้าน ที่พัก ร้านอาหาร ผับ สนามจริง (มักเลือกที่นั่งด้านหลังคา ถ้ามีฐานะดีก็อาจเลือกที่นั่งแบบพิเศษ) สนามที่ต่างประเทศ 3. อุปกรณ์ในการชม ค่อนข้างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ชมเอง และค่าใช้จ่ายในการชม มีความพร้อมที่จะจ่าย

ตารางที่ 37: ตารางเปรียบเทียบแบบแผนการชมฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น (ต่อ)

แบบแผนการบริโภค ชนชั้น	แบบแผนการชมฟุตบอล
ชนชั้นล่าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึง ชมได้เพียงบางสื่อ ไม่หลากหลายเท่าชนชั้นกลาง นิยมชมทางโทรทัศน์ 2. สถานที่และเวลาในการชม ส่วนมากจะเป็นบ้าน หรือขณะที่ทำงาน มีบ้างที่ออกไปตามร้านอาหาร หรือสนามจริง แต่ก็มีปริมาณที่น้อย 3. อุปกรณ์ในการชม ไม่หลากหลายนัก ตอบสนองกับความต้องการของตนเอง 4. ค่าใช้จ่ายในการชม มีกำลังซื้อน้อย หรือพร้อมที่จะจ่าย แต่ก็เลือกเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถที่จะชมฟุตบอลกันได้หลากหลาย โดยนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนว่าฟุตบอลสามารถเข้าถึงและชมกันได้อย่างเสมอภาคเป็นการชมที่เหมือน ๆ กัน เช่นการชมผ่านโทรทัศน์ แต่สิ่งสำคัญที่ชูก่อนอยู่ก็คือ ระดับของการบริโภคหรือการชมฟุตบอลที่แตกต่างกันไปในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึง สถานที่เล่น อุปกรณ์ และค่าใช้จ่าย

2.2 แบบแผนในการเล่นฟุตบอล

ในส่วนพฤติกรรมการเล่นฟุตบอล ผู้วิจัยแยกวิเคราะห์ใน 4 หัวข้อคือ การเข้าถึง สถานที่และเวลาในการเล่น อุปกรณ์ในการเล่น และค่าใช้จ่ายในการเล่น

การเข้าถึง

ผู้วิจัยสังเกตพบว่าผู้ที่มาเล่นฟุตบอลในสนามเช่าเตะส่วนใหญ่จะขับรถยนต์ส่วนตัวเข้ามา มีเพียงส่วนน้อยที่ขับมอเตอร์ไซค์ นอกจากนั้นก็จะเป็นการใช้บริการรถแท็กซี่เนื่องจากต้องมีอุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอลต่าง ๆ อย่างเช่น เสื้อ กางเกง ถุงเท้า รองเท้า รวมทั้งผ้าเช็ดตัว อุปกรณ์การอาบน้ำสระผม และชุดที่นำมาเปลี่ยนเพื่อสวมใส่กลับบ้านด้วย สนามที่เล่นก็มักเป็นสนามเดิมที่เล่นกันประจำ แต่ก็มักทดลองหาสนามแห่งใหม่อยู่ ถ้ารู้สึกว่าการเช่าเกินไป

ดังที่เจ้าของสนามสุโกก็กล่าวไว้ว่า “ที่ไหนเปิดใหม่ก็ไป เพราะสนามหญ้าไม่ได้เขียวตลอด พอหญ้าเริ่มช้ำก็ย้ายไปเตะที่อื่น”

ทั้งนี้เป็นเพราะสนามที่ให้เช่าเตะฟุตบอลในปัจจุบันนี้มีอยู่หลายสนามกระจายไปทั่วทั้งเขตกรุงเทพและปริมณฑล ราคาเช่าก็ขึ้นอยู่กับแต่ละสนามจะเป็นผู้กำหนด และก็ขึ้นอยู่กับว่าผู้เล่นมีความพร้อมในการจับจ่ายหรือไม่ ดังตัวอย่างโฆษณาสนามฟุตบอลเช่านี้

สนามฟุตบอล บอย ท่าพระจันทร์ FC.

ถนนอุทยาน พุทธมณฑลสาย 3

Promotion ราคาพิเศษ

เปิดให้บริการอย่างเต็มรูปแบบ

มีบริการถึง 5 สนาม (หญ้าเทียมจากฮอลแลนด์)

มีสถานที่ให้บริการครบวงจร ฟิตเนส อาหาร เครื่องดื่ม กาแฟสด มินิมาร์ท

ติดต่อสอบถาม 089-951-9498, 086-098-7888

การที่ผู้เล่นอย่างเบ๊มาเล่นที่สนามฟุตบอลแห่งหนึ่งย่านพระรามเก้าแห่งนี้ก็เกิดจากความต้องการที่จะเล่นฟุตบอลกับเพื่อน ๆ สมัยเรียนมหาวิทยาลัย เขาได้เริ่มเสาะหาข้อมูลต่างๆ เช่น บริเวณที่ตั้งของสนาม ราคา และช่วงเวลาที่ว่าง ซึ่งเขาเล่าให้ฟังว่า กว่าจะได้สนามแห่งนี้ต้องใช้เวลาพอสมควรในการสืบค้นข้อมูลและการติดต่อเพื่อสอบถามข้อมูลต่างๆ “เข้าไปหาตามเว็บ ได้เบอร์มาก็โทรติดต่อ ถามว่าวันอาทิตย์เย็นว่างมั๊ย กว่าจะได้ที่นี้ โทรไปเป็นสิบๆ แห่งเลย” (เบ๊, สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2553)

จากคำสัมภาษณ์ของเบ๊บอกให้เห็นว่าการเข้าถึงการเล่นฟุตบอลของเขาไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ทุนความรู้ในการแสวงหาข้อมูลจากสื่อใหม่ อีกทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการติดต่อต่าง ๆ ด้วย ซึ่งก็ต้องมีทุนทางเศรษฐกิจประกอบด้วย นอกไปจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมในการเล่นของคนกลุ่มนี้ที่เป็นชนชั้นกลางในเมืองที่ต้องการช่วงเวลาที่เล่นในวันหยุดโดยเฉพาะในช่วงเวลาตอนเย็น อันเป็นเวลาว่างจากการทำงานหรือการเรียนหนังสือ

สำหรับลานใต้ทางด่วน ส่วนใหญ่จะขับมอเตอร์ไซค์หรือเดินมา เนื่องจากผู้เล่นมีบ้านพักอยู่ใกล้เคียงกับสนามเล่น สนามที่เล่นก็มักเป็นสนามเดิมที่เล่นกันประจำ และในต่างจังหวัดก็จะเดินมาหรือใช้มอเตอร์ไซค์ สนามที่เล่นก็มักเป็นสนามเดิมที่เล่นกันประจำ

สถานที่และเวลาในการเล่น

ด้วยความที่กีฬาฟุตบอลเป็นเกมที่เล่นได้โดยไม่ต้องมีพิธีรีตอง ไม่จำเป็นต้องมีกฎกติกา อุปกรณ์มากมาย สามารถเล่นได้ในสวนสาธารณะ บนผืนดินร้าง ท้องทุ่ง ไม่ว่าที่ไหนๆ

เพียงมีลูกบอลกลมๆ ลูกเดียวก็สามารถเล่นได้อย่างสนุกสนาน ที่สอดรับกับรสนิยมความบันเทิงของคนไทยได้ดี จึงมานำแปลกใจที่เกมฟุตบอลกลายเป็นกีฬาขวัญใจของชนชั้นกลางไทยอย่างง่ายดายอัศศิริ ธรรมโชติบรรยายไว้ว่า

ผมเล่นฟุตบอลมาตั้งแต่เด็ก เด็กผู้ชายยุคสมัยผม ดูเหมือนจะมีกีฬาให้เลือกอยู่สองอย่างเท่านั้น คือบาสเก็ตบอลกับฟุตบอล เมื่ออยู่โรงเรียนมัธยมที่บ้านเกิด ผมเป็นนักฟุตบอลของโรงเรียน ผมรักและชอบกีฬาฟุตบอลมาตลอด แม้กระทั่งทุกวันนี้ ก็ดูฟุตบอลอยู่เสมอทั้งในและต่างประเทศ จากประสบการณ์แต่วัยเด็ก รู้ว่าเด็ก ๆ ต่างจังหวัดอย่างผม ส่วนใหญ่แล้ว ชอบและรักที่จะเล่นฟุตบอล ในขณะที่ลูกฟุตบอลนั้นเป็นของมีค่าและหายากยิ่ง ยิ่งโดยเฉพาะลูกบอลหนังมีแต่ลูก เก่า ๆ ปะแล้วปะอีก ตะก้นจนลูกบอลเปื่อย ส่วนมากมักจะเล่นลูกบอลพลาสติกกัน เพราะราคาถูก ซื้อง่าย นักฟุตบอลบ้านนอก มักจะขาดแคลนไปทุกอย่าง ยิ่งรองเท้าฟุตบอลไม่ต้องพูดถึง และยังสนามฟุตบอลดี ๆ ก็ยิ่งห่างไกลราวกับฝัน

(อัศศิริ ธรรมโชติ, 2548: 5)

จากคำบรรยายของอัศศิริ ธรรมโชติดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงวิธีการเล่นฟุตบอลในต่างจังหวัดอย่างชัดเจน ซึ่งก็อาจยังไม่แตกต่างไปจากปัจจุบันนี้นัก สนามฟุตบอลที่ขรุขระ รกชุก ลูกฟุตบอลเก่าๆ นิยมใช้แบบพลาสติกเพราะราคาถูก หาง่าย รองเท้าไม่ค่อยมีใช้หรือในกรณีสนามได้ทางด่วน มีลักษณะเป็นลานกีฬา ที่ผู้เล่นมารวมตัวกันในยามเย็น ประมาณสี่โมงเย็นจึงเริ่มมีคนทยอยมาที่สนาม พื้นสนามเป็นปูน ไม่มีการกวดล้อม ประตูที่ใช้ก็เป็นการทำขึ้นเอง โดยใช้ท่อพลาสติกพีวีซีสีฟ้ามาตัดต่อดัดแปลงเป็นโกล์ ส่วนกรณีสนามเช่าเตะที่ย่านพระรามเก้า เป็นสนามหญ้าเทียม อยู่ภายใต้หลังคาเพื่อกันแดดและฝน สนามมีการตีเส้นแบ่งข้างให้เห็นอย่างชัดเจน มีประตูที่ขึงตาข่าย บริเวณรอบสนามก็ทำเป็นตาข่ายในล่อนเพื่อกันลูกฟุตบอลหลุดออกนอกสนาม มีไฟส่องสว่างไสวหากประสงค์ที่จะเล่นในตอนกลางคืน บริเวณนอกสนามจัดเป็นสถานที่พักผ่อน มีเครื่องดื่มและอาหารว่างไว้คอยบริการ มีห้องอาบน้ำ 16 ห้อง มีสถานที่จอดรถกว้างขวาง เท่าที่ผู้วิจัยสังเกตพบว่าผู้ที่มาเล่นฟุตบอลในสนามแห่งนี้ส่วนใหญ่จะขับรถยนต์ส่วนตัวเข้ามา มีเพียงส่วนน้อยที่ขับมอเตอร์ไซด์

ภาพที่ 5 : สนามฟุตบอลในเมืองและต่างจังหวัด

ในส่วนของเวลาที่เล่นฟุตบอลนั้น ในกลุ่มตัวอย่างชนชั้นกลางจะเล่นกันในช่วงเวลาหลังเลิกงานหรือในวันหยุดช่วงบ่ายถึงเย็นเท่านั้น เพราะสนามไม่มีไฟและต้องกลับบ้าน

แตกต่างไปจากกลุ่มชนชั้นกลางที่จะเน้นเฉพาะช่วงเวลาที่ปลอดภัยจากการทำงาน ครอบครัว หรือเรียนหนังสือ และจะยิ่งดีถ้าเป็นช่วงเวลาตอนเย็นถึงช่วงดึก เพราะอากาศไม่ร้อนเกินไป

ในการเล่นฟุตบอลโดยทั่วไปแล้วจะเห็นว่าส่วนใหญ่เล่นได้เหมือน ๆ กัน ไม่ว่าจะ เป็นลานโล่งใต้ทางด่วน สนามโรงเรียน สนามเช่าเตะ หรือที่อื่น ๆ เพื่อให้เห็นว่า ฟุตบอลสามารถเล่นกันได้ทุกคน แต่สิ่งที่แตกต่างก็คือ สนามที่เล่น (เสียค่าใช้จ่าย/ไม่เสีย, เสียแพงกว่า/เสียถูกลง) (เกรดดี/ไม่ดี) (หญ้าเก่า/หญ้าใหม่) รองเท้าที่ใส่ เสื้อผ้า กระเป๋าใส่ของ เครื่องอำนวยความสะดวก เช่น มีห้องอาบน้ำ มุมพัก นั่งจิบน้ำ กาแฟ ขนม ที่จอดรถ พาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ฯลฯ

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ “เสมือน” ว่าฟุตบอลทำให้เล่นกันได้อย่าง**เสมอภาค** แต่จริงแล้วมันมีนัยที่ซ่อนเร้น/ปกปิดความแตกต่างในการบริโภค/เล่น เช่น ความสามารถในการเข้าถึงที่มากน้อยต่างกัน การครอบครองวัตถุ/สิ่งของในการเล่น ฯลฯ

อุปกรณ์ในการเล่น

ในสนามใต้ทางด่วนที่ผู้วิจัยไปสังเกตการ จะมีเสื้อผ้า กางเกง รองเท้า ที่บางคนก็ไม่ได้สวมใส่ถุงเท้า รองเท้าที่ใส่ก็มีหลายลักษณะที่เป็นรองเท้าผ้าใบไปจนถึงรองเท้าสำหรับเตะฟุตบอลโดยเฉพาะ

เสื้อผ้างานนิยมใช้เสื้อที่มีตราของสโมสรฟุตบอล เช่น สโมสรบาร์เซโลน่า แมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด ลิเวอร์พูล นอกไปจากนั้นก็จะเป็นเสื้อยืดทั่วไป

ส่วนที่สนามเช่าเตะ ส่วนใหญ่จะเป็นเสื้อสโมสรฟุตบอล หลายคนใส่ “ของจริง” เช่น อย่างแบ๊วจะใส่เสื้อทีมชาติอังกฤษ โดยเขาบอกว่าเพื่อนชื่อมาฝาก (แบ๊ว, สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2553) ส่วนบางคนก็ใส่เสื้อยัดกีฬา เช่น กลางจะใส่เสื้ออาดิดาส เห็นได้ว่า ทุกคนจะใช้รองเท้าในการเตะฟุตบอลโดยเฉพาะ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลว่า ป้องกันการลื่นล้มขณะเล่น และยังช่วยให้กระชับในการเล่นฟุตบอล อีกทั้งยังป้องกันอุบัติเหตุได้มากกว่ารองเท้าผ้าใบธรรมดา อย่างต่อเองมาถึงราคาและเหตุผลในการเลือกรองเท้าฟุตบอลของเขาว่า

“ใช้ยี่ห้ออาดิดาส ราคาสองพันกว่า ๆ มันจำเป็นเพราะเป็นส่วนสำคัญในการเล่นฟุตบอล ทั้งเกาะสนาม ทรงตัว จ่ายบอล และยิงประตู” (ต่อง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553)

ค่าใช้จ่ายในการเล่น

ในสนามเช่าเตะจะเสียค่าใช้จ่ายมากที่สุด ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายประกอบด้วย ค่าเช่าสนาม คิดชั่วโมงละ 1,200 ซึ่งจะเฉลี่ยประมาณคนละ 100 – 150 บาทต่อครั้งๆ ถ้าเล่นประมาณ 2 ชั่วโมง นอกจากนั้นก็จะมีค่าน้ำดื่มต่างๆ เช่น ค่าน้ำเปล่า ค่าเครื่องดื่มที่มีเกลือแร่ น้ำอัดลม ซึ่งก็แล้วแต่รสนิยมของผู้เล่นฟุตบอลแต่ละคน หรือค่าเดินทาง เช่น ค่าน้ำมัน ค่าแท็กซี่ไป-กลับ หรือค่าเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย รองเท้า ถุงเท้า สนับเข่า ฯลฯ อีกทั้งหลังจากการเล่นยังมีหลายคนที่ไม่ทานอาหารกันต่ออีก

ตารางที่ 38: ตารางเปรียบเทียบแบบแผนการเล่นฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น

แบบแผนการบริโภค ชนชั้น	แบบแผนการเล่นฟุตบอล
ชนชั้นสูง	ไม่เล่น
ชนชั้นกลาง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึง มีโอกาสเลือกสถานที่เล่นได้ มักใช้การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวและมักนิยมเล่นกันภายในกลุ่มที่สนิทสนม 2. สถานที่เล่น มักเป็นสนามเช่า ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเล่น นิยมเล่นกันในช่วงเย็นหรือวันหยุด/ว่างจากการทำงานหรือการเรียน 3. อุปกรณ์ในการเล่น นิยมใช้อุปกรณ์ที่มียี่ห้อที่เป็นที่รู้จัก ไม่นิยมของปลอม เลือกซื้ออุปกรณ์ เช่น รองเท้า เสื้อผ้าตามความพร้อมทางการเงินของตนเอง น่าสังเกตว่าจะมีอุปกรณ์ในการเล่นฟุตบอลและหลังการเล่นฟุตบอล เช่น ครีมอาบน้ำ ผ้าเช็ดตัว และเสื้อผ้าผลัดเปลี่ยน 4. ค่าใช้จ่ายในการเล่น มีความพร้อมที่จะจ่าย
ชนชั้นล่าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึง มักมีข้อจำกัดในการเลือกสถานที่ นิยมเดินทางด้วยมอเตอร์ไซค์หรือเดินมา และชอบเล่นกันเองในกลุ่มคนที่รู้จักกัน

ตารางที่ 38: ตารางเปรียบเทียบแบบแผนการเล่นฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น (ต่อ)

แบบแผนการบริโภค ชนชั้น	แบบแผนการเล่นฟุตบอล
	2. สถานที่เล่น มักเป็นที่โล่ง ลานกีฬา แต่ต้องไม่เสียค่าใช้จ่าย 3. อุปกรณ์ในการเล่น ไม่เน้นอุปกรณ์ที่มีราคาแพง มักใช้เท่าที่จำเป็น หรือบางกรณีก็ใช้ของทำเทียมเลียนแบบ 4. ค่าใช้จ่ายในการเล่น พร้อมที่จะจ่าย แต่มีข้อจำกัด ต้องไม่เดือดร้อน หรือใช้จ่ายไม่มากนัก

เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถที่จะเล่นฟุตบอลกันได้หลากหลายพื้นที่ โดยนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนว่าฟุตบอลสามารถเข้าถึงและเล่นกันได้อย่างเสมอภาค เป็นการเล่นที่เหมือนกัน แต่สิ่งสำคัญที่ชุกช่อนอยู่ก็คือ ระดับของบริบทที่แตกต่างกันไปในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงสถานที่เล่น อุปกรณ์และค่าใช้จ่าย นอกไปจากนั้น ฟุตบอลยังได้สร้างโอกาสในการเลือกที่จะเล่นฟุตบอล เช่น ใช้ลูกฟุตบอลแบบใดก็ได้ เสื้อผ้าอย่างไรก็ได้ สนามใดก็ได้ ทางเลือกเหล่านี้ล้วนแต่ชุกช่อนพรางตาความแตกต่างทางชนชั้นของผู้เล่นฟุตบอลเอาไว้เป็นอย่างดี

ตารางที่ 39: ตารางเปรียบเทียบแบบแผนการเล่นและชมฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น

แบบแผนการบริโภค ชนชั้น	แบบแผนการเล่นฟุตบอล	แบบแผนในการชมฟุตบอล
ชนชั้นสูง	-	ค่อนข้างน้อย มักเป็นไปในฐานะประธาน หรือแขกผู้มีเกียรติ หรือใช้เป็นประเด็นในการสนทนายามวาระพิเศษๆ เช่น ฟุตบอลโลก
ชนชั้นกลาง	1. การเข้าถึง 2. สถานที่และเวลาในการเล่น 3. อุปกรณ์ในการเล่น 4. ค่าใช้จ่ายในการเล่น	1. การเข้าถึง 2. สถานที่และเวลาในการชม 3. อุปกรณ์ในการชม 4. ค่าใช้จ่ายในการชม

ตารางที่ 39: ตารางเปรียบเทียบแบบแผนการเล่นและชมฟุตบอลจำแนกตามชนชั้น

แบบแผนการบริโภค ชนชั้น	แบบแผนการเล่นฟุตบอล	แบบแผนในการชมฟุตบอล
ชนชั้นล่าง	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึง 2. สถานที่และเวลาในการเล่น 3. อุปกรณ์ในการเล่น 4. ค่าใช้จ่ายในการเล่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าถึง 2. สถานที่และเวลาในการชม 3. อุปกรณ์ในการชม 4. ค่าใช้จ่ายในการชม

3. การรับรู้ความหมายของฟุตบอล

การพิจารณาการรับรู้ความหมายฟุตบอลในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลใน 2 หัวข้อ คือ การรับรู้ความหมายโดยรวมจากเกมฟุตบอล และการรับรู้ความหมายของฟุตบอลทั้ง 9 ความหมาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ภาพรวมเกมฟุตบอล

เกมฟุตบอลในที่นี้มีความหมายที่ยอมรับกันว่าเป็นเกมการแข่งขันแห่งความสนุกสนาน ทั้งนี้การรับรู้ความหมายของผู้บริโภคจัดได้ว่าเป็นการรับรู้ในความหมายแฝง (connotative) ที่มีความหมายที่เข้าใจร่วมกันของผู้บริโภค ซึ่งดูจะนอกเหนือไปจากความหมายโดยอรรถ (denotative) ว่าเป็นกีฬาชนิดหนึ่ง

การรับรู้ความหมายของฟุตบอลเป็นการรับรู้ถึงความหมายโดยนัยของฟุตบอลตามความคิดของกลุ่มตัวอย่าง สำหรับกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะของการรับรู้ในฟุตบอลที่มากกว่าการเป็นเพียงกีฬาอย่างหนึ่งที่มีการต่อสู้แย่งลูกฟุตบอลเพื่อทำประตูของคู่แข่งฝ่ายตรงข้ามภายใต้กฎกติกาชุดหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างรับรู้และตีความฟุตบอลว่าเป็นการแข่งขันที่มีความสนุกสนาน สร้างความบันเทิง และตัวนักฟุตบอลเองก็เป็นมากกว่าผู้เล่นกีฬาที่แข่งขันเพื่อเป้าหมายอยู่ที่ชัยชนะ หากแต่นักฟุตบอลกลายเป็นดาราหรือซูเปอร์สตาร์ รวมไปถึงบรรยากาศในการชมและเชียร์ การร้องเพลงเชียร์ของแฟนฟุตบอล เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับตกแต่งต่าง ๆ ที่ร่วมกันกระทำทั้งเปรียบได้ดั่ง “พิธีกรรม” ประเภทหนึ่งในสังคมปัจจุบัน ที่สร้างความหมาย ความรู้สึกให้เกิดขึ้นในการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่าง

3.2 การรับรู้ความหมายของฟุตบอล

ในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์การถอดรหัสของผู้บริโภคฟุตบอลที่มีต่อความหมายของฟุตบอล เพื่อทำการเปรียบเทียบการรับรู้ความหมายของฟุตบอลระหว่างกลุ่มตัวอย่างว่ามีการรับรู้ความหมายของฟุตบอลเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การศึกษาในส่วนนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกรอบแนวคิดเรื่องการถอดรหัสของผู้รับสาร (decoding) ของ สจวร์ต ฮอลล์ (Stuart Hall) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรหัสของผู้ผลิตสาร/เข้ารหัสสารกับผู้ถอดรหัส/ผู้อ่านสาร ที่มีจุดยืนว่าระบบรหัสของผู้เข้ารหัสและผู้ถอดรหัสไม่จำเป็นต้องเป็นรหัสชุดเดียวกันเสมอไป โดยผู้วิจัยจะใช้ผลการวิเคราะห์ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทยจากการเข้ารหัส (encoding) ในยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชมจำนวน 9 ความหมาย ซึ่งได้นำเสนอไปในบทที่ 4 มาเป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ได้แก่

1. ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์
2. ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง
3. ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ
4. ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง
5. ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง
6. ฟุตบอลคือเครื่องเล่นสถานภาพทางสังคม
7. ฟุตบอลคือการพนัน
8. ฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ
9. ฟุตบอลคือกีฬามหาชน

สำหรับผลการวิเคราะห์การถอดรหัสความหมายของฟุตบอลแยกตามรายชื่อมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์

ในการถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์นั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นกลางและล่างมีการรับรู้ความหมายของฟุตบอลนี้

ในส่วน of ชนชั้นกลางนั้นพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับในความหมายนี้จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เล่นแบบ “สมัครเล่น” ซึ่งพวกเขาเห็นว่า ฟุตบอลเป็นกิจกรรมกีฬาที่ต้องมีผู้เล่นมากพอสมควร ดังนั้นจึงเป็นเครื่องมือในการสานและกระชับสายสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนๆ ได้

เป็นอย่างดี หรือกล่าวได้ว่าฟุตบอลเป็น “สื่อ” ที่เชื่อมต่อกายสัมพันธ์กับมวลหมู่สมาชิกในโลก สาธารณะนอกบ้าน เช่น

“ออกกำลังกาย เพื่อสร้างมิตรภาพกับเพื่อนๆ” (ตรีม, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “ได้ออกกำลังกายได้อยู่กับเพื่อนๆ เล่นกับเพื่อนๆ” (คิม, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “เป็นกีฬาที่เล่นแล้วสนุก ได้พบปะเพื่อนหลายๆ แบบ ไม่ว่าจะเพื่อนเก่าเพื่อนใหม่เตะฟุตบอลกันทั้งนั้น ทำให้เพื่อนไม่หายไปไหน” (แฮด, สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2553)

สำหรับกลุ่มตัวอย่างชนชั้นล่างที่เป็นผู้เล่นฟุตบอลแบบอาชีพ ก็ยอมรับว่าฟุตบอลเป็นกีฬาที่เชื่อมสัมพันธ์กันระหว่างผู้เล่นภายในทีม ทั้งนี้เนื่องจากกีฬาฟุตบอลเป็นกีฬาที่ไม่สามารถเล่นคนเดียวตามลำพังได้ และที่สำคัญการเล่นฟุตบอลในระดับอาชีพจะต้องมีการผสมผสานความสามารถของผู้เล่นในแต่ละตำแหน่งให้เหมาะสมกลมกลืน เพื่อที่จะสร้างผลงานออกมาได้ดีที่สุด ดังนั้นความสัมพันธ์ของผู้เล่นภายในทีมในลักษณะ “ทีมเวิร์ค” จึงเป็นหัวใจที่สำคัญประการหนึ่งของผู้เล่นในระดับอาชีพ “ฟุตบอลคือทีมเวิร์ค นึกถึงเพื่อนที่เล่น ทีมที่เล่น” (หลอด, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างชนชั้นล่างและกลางในฐานะผู้ชม เห็นด้วยว่าฟุตบอลเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเชื่อมรักษาสายสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มเพื่อน เช่น

“ดูฟุตบอลกับเพื่อนที่ชอบคอเดียวกัน ชอบทีมเดียวกัน” (แพร, สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2554) “การเชียร์กับเพื่อน ๆ เป็นกลุ่ม รักทีมไหนเชียร์ทีมนั้น” (เดียร์, สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2554)

3.2.2 ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง

ในการถอดรหัสรับรู้ความหมายว่าฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิงนั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างต่างชนชั้นมีการรับรู้ความหมายของฟุตบอลนี้มากที่สุด

ในส่วนของกลุ่มตัวอย่างชนชั้นกลางที่ยอมรับในความหมายนี้จะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นทั้งผู้ชมและผู้ที่ชอบเล่นฟุตบอล ซึ่งในกลุ่มผู้เล่นฟุตบอลนั้นพวกเขาเห็นว่า การเล่นฟุตบอลเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานให้อย่างมาก เช่น

“ความมัน สนุก” (คิว, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2553) “ผมว่ามันเป็นกีฬาที่สนุกนะ ถ้าไม่คิดอะไรมาก” (ด๊บบลิว, สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2553) “กีฬาที่ต้องเล่นเป็นทีม มี

ความสนุก เล่นแล้วสนุก ผ่อนคลาย เหนื่อยล้า เมื่อยตัวดีครับ” (กลาง, สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2553) “ถ้าเป็นสมัยเด็กๆ ฟุตบอล คือ เกมละเล่นที่ทำให้ผมมีเวลาสนุกสนานกับเพื่อนๆ ถ้าเป็นสมัยวัยรุ่น มันคือการท้าทาย การแข่งขัน ความมันส์ที่ต้องการเอาชนะ ร่วมกันกับเพื่อนๆ ที่เรารัก” (ต๋อง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553)

อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่ามิตិความหมายด้านความสนุกสนานดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เล่นฟุตบอลแบบ “สมัครเล่น” เท่านั้น แต่ในกลุ่มผู้เล่น “อาชีพ” จะไม่ถอดรหัสนี้ออกมา เช่น ทั้งนี้เนื่องจากการเล่นฟุตบอลคือกิจวัตรประจำวันที่ต้องทุ่มเท มีความเพียรพยายามและอดทนต่อการฝึกฝนฝึกซ้อมอย่างมาก ดังนั้นความหมายการเล่นฟุตบอลที่สนุกสนานจึงไม่ใช่สิ่งที่กลุ่มผู้เล่นอาชีพรับรู้เท่าใดนัก

ในส่วนของผู้ชมฟุตบอลทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นล่างต่างก็เห็นพ้องต้องกันว่าความหมายของฟุตบอลคือความบันเทิงสนุกสนานนี้โดดเด่นที่สุดและเป็นที่ยอมรับกันโดยปริยาย พวกเขาเห็นว่าฟุตบอลเป็นโลกของความสนุกสนานบันเทิงที่สำคัญในชีวิตประจำวันโดยเฉพาะในยามที่ว่างเว้นจากภารกิจหน้าที่การงานหรือการเรียนหนังสือของพวกเขา เช่น

“ความสนุกสนาน คลายเครียด” (วี, สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2553) “ชมเพื่อความบันเทิง” (ซี, สัมภาษณ์ 6 พฤศจิกายน 2553) “สนุกสนาน เซียร์ทีมที่ตัวเองชอบให้ชนะ” (เค, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2553) “กีฬาหนุกหนาน มันสุดๆ” (พี, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2553)

3.2.3 ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ

ในการถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพนั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลนี้ได้เช่นเดียวกันทั้งในกลุ่มผู้เล่นทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง

ในส่วนของผู้เล่นฟุตบอลทั้งสองชนชั้นนั้นพวกเขาเห็นว่า ฟุตบอลเป็นกีฬาเพื่อการออกกำลังกาย และจะนำไปสู่การมีร่างกายที่แข็งแรง เช่น

“การออกกำลังกาย และความสดที่ได้เตะบอล” (ต๋อง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553) “ความสนุกสนาน ได้ปลดปล่อย เป็นเรื่องน่ายินดีที่ร่างกายและอวัยวะสำคัญๆ ของเรายังพอสามารถใช้งานหนักได้ระดับหนึ่ง” (กลาง, สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2553) “ร่างกายแข็งแรงครับ” (ไอ, สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2553) “เล่นเพื่อออกกำลังกายให้มีสุขภาพดีและต้องการความ

สนุกสนานจากการเล่นฟุตบอลกับเพื่อนๆ คนสนิทที่มาเตะด้วยกัน” (การ, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554)

แต่น่าสังเกตว่า ความหมายของฟุตบอลที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการออกกำลังกายนั้น ดูจะเป็นที่รับรู้และยอมรับในกลุ่มผู้เล่นฟุตบอลทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง และที่สำคัญ ความหมายของการออกกำลังกายมักไปเชื่อมโยงกับความหมายของความสนุกสนาน และความหมายของการเชื่อมสัมพันธ์อีกด้วย

สำหรับในส่วนของกลุ่มตัวอย่างชนชั้นล่างอย่างหลอดที่เป็นต้องการเป็นนักฟุตบอลอาชีพนั้นรับรู้ว่าการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่แข็งแรงนั้นเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเป็นนักกีฬาอาชีพ และเป็นผลพลอยได้จากการฝึกซ้อมอยู่แล้ว ผู้เล่นที่มุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกซ้อมจะต้องมีการดูแลสุขภาพร่างกายอย่างดีเยี่ยม จะไม่ดื่มเหล้า และสูบบุหรี่ พักผ่อนให้เพียงพอและซ้อมอย่างสม่ำเสมอมีระเบียบวินัย เช่น

“ผมไม่กินเหล้า ผมไม่สูบบุหรี่ ตั้งใจซ้อม ผมไม่ชอบเลยที่เพื่อนๆ ไม่รักษาวินัย มาตอนที่เค้าเริ่มซ้อมแล้วหรือมาทีหลัง” (หลอด, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

อย่างไรก็ดี หลอดก็ยอมรับว่ามีเพื่อน ๆ ร่วมทีมบางคนที่ไม่ดื่มเหล้าหรือสูบบุหรี่อยู่ แต่ก็ถือว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ต่างต้องรับผิดชอบตัวเอง

คุณสมบัตินักกีฬาฟุตบอลแบบ “อาชีพ” ดังกล่าว ด้านหนึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอำนาจที่เข้ามากำหนดความเป็นนักกีฬาอาชีพ ว่าต้องมีลักษณะอย่างไร มีต้นทุนอะไรบ้าง นอกจากนั้นยังกำหนดวิถีชีวิต การปฏิบัติตนทั้งในและนอกสนาม เช่น ต้องฝึกซ้อมตรงเวลา หลังการฝึกซ้อมต้องศึกษาวิธีการเล่น เทคนิค และแทคติก ของมืออาชีพคนอื่นๆ โดยเฉพาะนักกีฬาฟุตบอลต่างประเทศ ในช่วงที่แข่งขันต้องเข้าค่ายแคมป์ทำการเก็บตัวล่วงหน้า ห้ามเที่ยวกลางคืน ห้ามนอนดึก ฯลฯ เห็นได้ว่า “ต้นสังกัด” ก็เป็นอีกอาณาบริเวณทางสังคมที่เป็นพื้นที่ในการสะสมแปรรูปทุนของผู้เล่น และหล่อหลอมอุปนิสัยของนักกีฬาฟุตบอลอาชีพอย่างเข้มข้นจริงจัง

3.2.4 ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง

ในการถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิงนั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลนี้ได้เช่นเดียวกันทั้งในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง

“มีผู้คนมากมายให้ความสนใจกับฟุตบอล เพราะเป็นความบันเทิงอย่างหนึ่ง” (ตรีพงษ์, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553) “ฟุตบอลสามารถสร้างความบันเทิงให้กับคนดู” (อัน,

สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2554) “ความสามารถของนักเตะทำให้คนดูประทับใจ จึงเกิดเป็นเม็ดเงิน” (ชอส, สัมภาษณ์ 7 มกราคม 2554) “ถ้าเล่นกันได้นุกๆ ประทับใจผู้คน ก็จะมีคนดูมาก ทำให้มีสปอนเซอร์เข้ามาสนับสนุนมากขึ้น” (ศุภรักษ์, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553) “ก็เห็นกันประจักษ์อยู่แล้วว่าเป็นอาชีพได้ เป็นเอนเตอร์เทนเนอร์ของพลเมืองโลก” (ธีรวัฒน์, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553) “มันคือเกมกีฬา ธุรกิจ สินค้า เงิน ที่เดี๋ยวนี้ใครก็ซื้อหรือเป็นเจ้าของกิจการได้ ทุกอย่างกลายเป็นสินค้าไปหมดแล้ว กำไรกลายเป็นแรงจูงใจ” (ชลัฐสร, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553)

มีกรณีที่น่าสนใจคือชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มตัวอย่างคนหนึ่งให้ความเห็นว่า “ฟุตบอลคือเกมกีฬา กีฬาที่แท้จริงนั้นคือเล่นเพื่อออกกำลังกาย ไม่ใช่เล่นเพื่อธุรกิจ ธุรกิจในเกมกีฬานั้นคือผลพลอยได้ ซึ่งสมัยนี้คนส่วนใหญ่เริ่มแยกธุรกิจในเกมกีฬากับความเอนเตอร์เทนภายในกีฬาไม่ออกแล้ว” (การ, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) เห็นได้ว่าการถอดรหัสความหมายของกลุ่มตัวอย่างบางคนการมีลักษณะที่ต่อสู้อำนาจกับความหมายที่เข้ามาสู่การรับรู้ของเขา

3.2.5 ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง

ในการถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่งนั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีการรับรู้ความหมายของฟุตบอลนี้ได้เหมือนกัน

“เป็นอาชีพที่ได้เงิน” (ชวนากร, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553) “เพราะได้รับเงินเดือน” (กษิตติศ, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553) “ก็เห็น ๆ กันอยู่ว่ามีรายได้สูงมาก” (ศราวุธ, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553) “หากมีความสามารถจริงสามารถเล่นเป็นอาชีพได้ เพราะค่าตัวนักฟุตบอลสามารถเลี้ยงชีพได้” (ตรีม, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “เพราะปัจจุบันจะเห็นได้ว่ากีฬาฟุตบอลนั้นบูมมาก ได้รับความสนใจ จึงไม่แปลกที่จะเล่นเป็นอาชีพได้” (ปอย, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “ใครก็ตามที่มีใจรักในสิ่งที่ทำ ก็สามารถยึดเป็นอาชีพทำมาหาเลี้ยงตัวเองได้” (กลาง, สัมภาษณ์ 17 ตุลาคม 2553) “นักฟุตบอลก็เหมือนพนักงาน หากมีนักฟุตบอลฝีมือดีเท่าดีใครๆ ก็อยากจ้างมาเล่น” (ต๋อง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553)

ในการรับรู้ความหมายนี้จะปรากฏอย่างชัดเจนในกลุ่มตัวอย่างชนชั้นล่างที่มีเป้าหมายเพื่อเป็นนักฟุตบอล “อาชีพ” ที่เห็นพ้องต้องกันว่า “ฟุตบอลเป็นอาชีพที่พวกเขา กำลังจะพยายามเดินไปให้ถึง เช่น “ฟุตบอลคือชีวิตของผม จากเด็กต่างจังหวัดธรรมดาในวันนี้ ผมมีวันนี้ได้ก็เพราะฟุตบอล” (หลอด, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

3.2.6 ฟุตบอลคือเครื่องเลื่อนสถานภาพทางสังคม

ในการถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคือเครื่องเล่นสถานภาพทางสังคมนั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลนี้ได้คล้ายคลึงกัน เช่น

“เพราะนักฟุตบอลอาชีพในปัจจุบันนี้สามารถสร้างรายได้และทำชื่อเสียงให้กับตัวเอง” (ปอย, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “นักฟุตบอลต่างชาติหลายคน เดี่ยวนี้มีฐานะดีจะตาย ทั้งที่ตอนเด็กๆ ยากจนมาจากสลัมมไป” (ต่อศักดิ์, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553) “ถ้าเล่นเป็นอาชีพแล้วคิดว่า น่าจะพยายามมุ่งมั่น สามารถนำมาใช้หาเลี้ยงครอบครัวได้” (อดิสร, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553)

3.2.7 ฟุตบอลคือการพนัน

การถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคือการพนันเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างถอดรหัสความหมายของฟุตบอลนี้ได้เช่นเดียวกันทั้งในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง

“ถ้าเป็นสมัยตอนเริ่มทำงานใหม่ๆ มันคือหัวข้อในการพูดคุย วิพากษ์ วิจารณ์ และการพนันขั้นต่อ” (ตอง, สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2553) “ชนะแล้วได้เงินเยอะ” (เมย์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “ได้รับการเพ็ดเพลิน การพนันก็มีส่วน” (ยู, สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2553) “เด็กเล่นไม่ได้ ต่อให้มีลูกก็เล่น มี 7,000 ก็เล่น มี 200 ก็เล่น” (วินัย, สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2553) “ผมไม่มีรายได้เสริม ผมจึงต้องวัด” (โดม, สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2553) “ถ้าไม่เล่น จะเชียร์ทำปลวกทำไม” (เจตน์, สัมภาษณ์ 23 มิถุนายน 2553)

3.2.8 ฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ

ในการถอดรหัสความหมายว่าฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีการถอดรหัสฟุตบอลตามนัยความหมายนี้ได้น้อยที่สุดในความหมายของฟุตบอลทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้เข้ารหัสไม่ได้เน้นความหมายนี้ หรืออาจเป็นเพราะในการดำเนินชีวิตประจำวันปกติ พวกเขาอาจไม่ตระหนักถึงความหมายของความเป็นชาติเท่าใดนัก แต่ทว่าในห้วงเวลาพิเศษ หรือช่วงเวลาวิกฤติ ความหมายของฟุตบอลในความเป็นชาติ จึงปรากฏขึ้นมาอย่างโดดเด่น เช่น กรณีฟุตบอลอาเซียนคัพ หรือที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมไทยคือ กรณีที่ฟุตบอลไทยทำผลงานได้ไม่ดี ไม่สามารถผ่านรอบแรกได้ และมีผลการแข่งขันนัดหนึ่งที่เสมอกับประเทศลาว หลังจากนั้นไม่นานมีกระแสเรียกร้องการปรับทีม

ชาติจากกลุ่มแฟนฟุตบอลไทยกลุ่มหนึ่งที่ยื่นข้อเรียกร้องให้นายกสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ลาออกเพื่อรับผิดชอบ ดังตัวอย่างจากหนังสือพิมพ์คมชัดลึก

แฟนบอลบุกช่อง 3 ยื่นหนังสือ"สรยุทธ"ไล่"บังยี"ลาออก พร้อมนัดชุมนุมอีกครั้ง 19 ธ.ค.ที่สนามศุภชลาศัย ด้าน"อภิสิทธิ์"ชี้วิกฤติฟุตบอลไทยเป็นหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ด้าน "วรวิทย์ มະภูดี" ย้ำอีกไม่ลาออก พร้อมเชิญตัวแทนแฟนบอลมาพูดคุยหาทางออก (11 ธ.ค. 2553) เข้าวันนี้ที่ อาคารมาลีนนท์ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 แฟนบอลชาวไทยหลายร้อยชีวิต อันประกอบไปด้วยตัวแทนจากเว็บไซต์ฟุตบอลไทย "ไทยแลนด์สู้สู้", "เชียร์ไทยรพาวเวอร์" และ "เชียร์บอล" ร่วมกับแฟนคลับจากหลากหลายสโมสรในไทยฟรีเมียริลิก และลีกภูมิภาค ร่วมเดินทางมามายื่นหนังสือ ต่อ นายสรยุทธ สุทัศนะจินดา พิธีกรชื่อดังถึงการบริหารงานที่ผิดพลาดของทางสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยพร้อมเรียกร้อง 4 ข้อ คือ 1. นายกสมาคมฯต้องลาออกจากตำแหน่ง 2. ต้องการปฏิรูปการเลือกตั้ง โดยให้บุคคลภายนอกมีสิทธิ์ออกเสียง 3. ต้องการให้บุคคลใหม่เข้ามาบริหารงานในการวางแผนนโยบายใหม่ 4. เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้ทราบถึงการบริหารงบประมาณ นอกจากนี้ยังได้ประกาศนัดชุมนุมใหญ่อีกครั้ง ที่สนามศุภชลาศัยอันเป็นที่ทำการของสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทยในวันที่ 19 ธ.ค. ก่อนที่จะสลายการชุมนุมในเวลา 11.00 น.

การนำเสนอการแข่งขันฟุตบอลในระดับเหตุการณ์ใหญ่ๆ ระดับสำคัญๆ เช่น ระดับชาติ ระดับนานาชาติ มานำเสนอทางสื่อมวลชนนั้น กล่าวได้ว่าเป็นการทำหน้าที่ประการหนึ่งของสื่อมวลชน คือหน้าที่ในการสร้างพิธีกรรมให้คนเข้ามามีส่วนร่วม การดูนั้นก็ฟ้าของชาติตนเองไปแข่งขันกับนักฟุตบอลชาติอื่น ๆ นั้นสร้างความรู้สึกร่วมเป็นพลเมืองของชาติและกระตุ้นความรู้สึกความรักชาติได้เป็นอย่างดี

3.2.9 ฟุตบอลคือกีฬาหาชน

สำหรับความหมายว่าฟุตบอลคือกีฬาหาชนนั้น เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลนี้ได้เช่นเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ทั้งในกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง อย่างไรก็ตามมีกลุ่มตัวอย่าง (จำนวนน้อยมาก) ที่ปฏิเสธฟุตบอลตามนัยความหมายนี้

"กีฬาฟุตบอลเป็นกีฬาที่เข้าถึงกลุ่มคนทุกกลุ่มได้ง่าย" (ตรีม, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) "ใครๆ บนโลกนี้ก็สามารถเล่นฟุตบอลได้ ไม่เว้นแม้แต่คนพิการหรือคนแก่ ขอแค่ให้มีใจสู้เท่านั้นเป็นพอ" (กลาง, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553) "ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทั้งนั้น ฟุตบอลก็ไม่ใช้กีฬาต้องห้ามด้วย" (เมย์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) "ฟุตบอลเป็นกีฬาสากลทุกคนรู้จัก ใครก็สามารถเล่นได้ ดูได้ เพราะทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน" (คิม, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) "เพราะการเล่นฟุตบอลหรือการเป็นผู้ชม เป็นสิทธิเสรีภาพของคน ไม่มีใครมี

อำนาจมาบังคับให้เราเล่นหรือดู” (ปอย, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554 “เพราะเป็นเกมที่เล่นง่าย ๆ ขอแค่มีลูกกลม ๆ ก็เล่นได้ ไม่ว่าจะอยู่สถานที่ไหน” (เดียร์, สัมภาษณ์ 13 มกราคม 2554) “กีฬาที่สามารถชมได้ทุกเพศ ทุกวัย เข้าใจง่าย การเล่นไม่ซับซ้อน” (บุษบัน, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553) “เพราะทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถดูได้ทุกเพศ วัย” (แพร, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553) “กีฬาไม่ใช่เป็นของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นของทุกคนที่ชื่นชอบ” (จำ, สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2553) “ทุกชนชั้นสามารถรวมเป็นหนึ่งด้วยกีฬา (ฟุตบอล)” (พชร, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

มีกรณีที่น่าสนใจคือในกลุ่มตัวอย่างบางคน (ซึ่งมีจำนวนน้อยและเป็นชนชั้นกลาง) ไม่คิดว่าฟุตบอลเป็นกีฬาแห่งมหาชนที่ใคร ๆ ต่างก็เล่นหรือดูได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเขาเห็นว่า

“หากไม่มีเงินทองก็อาจจะไม่มีโอกาสได้เล่นหรือได้ดูบอล” (ศราวุธ, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553)

มันเป็นเพียงวาทกรรมที่คนสร้างขึ้นเท่านั้น กีฬาอื่นๆ ก็เป็นของมวลชนได้เหมือนกัน ยิ่งการดูฟุตบอลยิ่งไม่ใช่ใหญ่ มันคือธุรกิจ ตราบใดที่ธุรกิจเข้าสู่วงจรกีฬา เมื่อนั้น มันจะไม่ใช้กีฬา แบบที่เราเคยเห็น แต่เราก็สามารถแยกแยะมันได้ว่ามันคือการแข่งขันเพื่อเงิน ชื่อเสียง หรือมันเป็นการแข่งขันเพื่อการออกกำลังกาย มิตรภาพ และความสุข ร่วมกัน อยู่ที่มุมมองของเราต่อมัน และเลือกมุมมองที่เราต้องการ

(ต่อ, สัมภาษณ์ 10 ตุลาคม 2553)

“การชมได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมในยุคทุนนิยมก็ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่จ่ายจ่ายมากกว่าก็สามารถชมได้ใกล้กว่า” (ต่อศักดิ์, สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2553) “ฟุตบอลไม่แบ่งแยกชนชั้น แต่ราคาของตั๋วก็แบ่งอยู่ดี ตัวของกีฬาเองเป็นสิ่งดี แต่ธุรกิจกีฬาเป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อม” (ชลัฐศร, สัมภาษณ์ 22 ธันวาคม 2553)

เห็นได้ว่าการถอดรหัสความหมายในลักษณะที่ต่อผู้ต่อรองกับรหัสความหมายที่เข้ามาสู่การรับรู้ของเขา แต่การถอดความหมายหรือการรับรู้ความหมายฟุตบอลที่มีลักษณะปฏิเสธรณีจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยมาก และเป็นกลุ่มชนชั้นกลางเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าชนชั้นกลางกลุ่มนี้มีโอกาสได้สัมผัสกับฟุตบอลอย่างกว้างขวาง เช่นมีประสบการณ์ในการชม (อาจรวมทั้งการเล่นด้วย) ในหลายสถานที่ หลายวาระ หลายโอกาส หลายเงื่อนไข จึงทำให้เกิดความตระหนักรับรู้ว่าแท้ที่จริงแล้วฟุตบอลอาจไม่ใช่กีฬาที่เป็นมวลชนหรือมีความเสมอภาคกันจริง

จากความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้ถอดรหัสความหมายของฟุตบอลทั้ง 9 ความหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น และเพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะแสดงการเปรียบเทียบ

เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ในภาพรวมระหว่างการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลกับกลุ่มผู้เล่นและผู้ชมในแต่ละความหมาย ดังตาราง

ตารางที่ 40: ตารางเปรียบเทียบการถอดรหัสความหมายของฟุตบอลระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เล่นกับผู้ชมฟุตบอล

การถอดรหัสของผู้บริโภคฟุตบอล ความหมายของฟุตบอล	ชนชั้นกลาง	ชนชั้นล่าง
1. ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์	✓	✓
2. ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง	✓	✓
3. ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ	✓	✓
4. ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง	✓	✓
5. ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง	✓	✓
6. ฟุตบอลคือเครื่องเล่นสถานภาพทางสังคม	✓	✓
7. ฟุตบอลคือการพนัน	✓	✓
8. ฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ	✓	✓
9. ฟุตบอลคือกีฬามหาชน	✓/x	✓

จากตารางข้างต้น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นกลางและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นล่างมีการถอดรหัสหรือการรับรู้ความหมายของฟุตบอลทั้ง 9 ความหมายไปในทิศทางเดียวกันหรือถอดได้ใกล้เคียงกัน มีบ้างที่ถอดได้ไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นรับรู้ความหมายไม่ครบทั้ง 9 ความหมาย หรือได้มากได้น้อยแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความหมายของฟุตบอลที่ได้รับการเข้ารหัสมาทั้งหมดนี้ จะถูกถอดออกมารู้จักกันไปตาม “สัดส่วน” ที่ตนเองยอมรับ ผลของมันก็คือจะมีลักษณะเป็น “สัดส่วน” ของความมากน้อยใน 3 ระดับ กล่าวคือ สามารถอ่านความหมายหรือรับรู้ได้ทั้งหมด ก็แสดงว่าได้รับติดตั้งมาแบบทั้งหมด (All) หรือได้บ้างบางส่วน หรือเป็นเลือกเอาเฉพาะแต่ส่วนที่ต้องการเท่านั้น กล่าวโดยสรุปฟุตบอลในตัวของมันเองจะไม่มี ความหมายอันใดเลย ถ้าหากปราศจากผู้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งก็คือกลุ่มผู้บริโภคฟุตบอลทั้งผู้เล่นและผู้ชมที่ได้ทำการเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิต ภูมิหลังทางสังคม จุดยืนทางชนชั้น และความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างของเขาเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการรับรู้ตีความให้ความหมายแก่ฟุตบอล ดังนั้นภายใต้สถานการณ์ทางสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง สถานที่หนึ่ง เงื่อนไขทางวัฒนธรรมและ

ความสัมพันธ์ทางสังคมมีส่วนสัมพันธ์ต่อแบบแผนหรือวิธีการที่ปฏิบัติในกิจกรรมการชมและการเล่นฟุตบอล

จากการศึกษาพบว่า ในด้านหนึ่งฟุตบอลมีอิทธิพลต่อผู้บริโภคทั้งผู้เล่นและผู้ชม แต่จากจุดยืนของผู้เล่นและผู้ชมตัวอย่างมีลักษณะเป็นผู้กระทำต่อสื่อ (active audience) เช่น การเป็นผู้ “เลือก”ว่าจะใช้สื่ออะไร ใช้สื่อเป้าหมายใด นอกเหนือจากนั้นผู้บริโภคฟุตบอลยังเป็นผู้ถอดรหัสที่กระตือรือร้น ผู้ชมและผู้เล่นสามารถถอดรหัสตีความหมายต่อฟุตบอลทั้งที่เป็น “เนื้อหา/ความหมาย และ “สื่อ” และสามารถนำมาใช้สร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตประจำวันของพวกเขา เช่น การใช้ฟุตบอลเป็นกิจกรรมเพื่อออกกำลังกาย และพบปะเพื่อนฝูง หรือการใช้ฟุตบอลเป็นบันไดก้าวสู่เส้นทางเกียรตินิยมและรายได้ในฐานะนักฟุตบอลอาชีพ ที่เป็นการประกอบสร้างความหมายจากฟุตบอลให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของตน ในอีกด้านหนึ่งก็พบว่าฟุตบอลเองก็มีพลังอำนาจที่จะกำหนดหรือทำให้พวกเขาต้องติดตามหรือเกิดความหมายความรู้สึกร่วมไปกับเนื้อหา เช่น ความรู้สึกเสียตาย เศร้าใจ หดหู่ ปิติยินดี ฯลฯ ไปกับฟุตบอล หมายความว่าฟุตบอลก็มีอำนาจในการเข้ามากำหนดจัดการกับระบบการใช้ชีวิตประจำวันของพวกเขาตนเอง เช่น ต้องไปเล่นทุกวันอาทิตย์ ต้องดูฟุตบอลโลกให้มากที่สุดเท่าที่ร่างกายจะอำนวย เป็นต้น

จากการวิเคราะห์แบบแผนการบริโภคสื่อฟุตบอลของชนชั้น ที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์ผู้รับสาร กับพฤติกรรมการบริโภคสื่อ พบว่าชนชั้นเป็นตัวแปรในการกำหนดแบบแผนการบริโภคสื่อฟุตบอล นอกจากนั้นชนชั้นจะมีแบบแผนการบริโภคฟุตบอลที่เหมือนกันในเชิง “ประเภท” (similarity in kind) เช่น การเล่นฟุตบอลได้เหมือน ๆ กัน หรือการชมการถ่ายทอดสดฟุตบอลโลกได้เช่นกัน แต่จะแตกต่างกันในเชิง “ระดับ” (difference in degree) ทั้งในเรื่องพฤติกรรมการบริโภคสื่อ และผลกระทบที่มีต่อผู้รับสาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริโภคสื่อฟุตบอลของชนชั้นนั้นเป็นจุดที่สื่อสารสะท้อนความไม่เท่าเทียมกันในการบริโภคระหว่างผู้รับสารที่มีชนชั้นที่แตกต่างกัน

สำหรับการรับรู้ความหมายฟุตบอลนั้น พบว่าการรับรู้ความหมายฟุตบอลที่ปรากฏในลักษณะคล้ายคลึงกันโดยส่วนใหญ่หรือมีการตีความที่ไม่แตกต่างกันนั้น เนื่องจากผลของการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลที่เป็นไปอย่างเข้มงวดมาก อีกทั้งยังสร้างทางเลือกในการตีความหมายหรือการให้ความหมายฟุตบอลในลักษณะความหมายโดยนัยไว้หลากหลาย เพื่อสร้างโอกาสให้ผู้บริโภคถอดรหัสได้เสมือนดังว่ามีเสรีภาพ ดังนั้นการรับรู้ความหมายฟุตบอลจึงไม่ใช่แค่เพียงการรับรู้ความหมายโดยตรงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในฟุตบอลที่เป็นความหมายโดยนัยที่ถูกกำหนดมาอย่างรัดกุมแล้วนั่นเอง

บทที่ 6

การสื่อสารกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

ในบทนี้เป็นการศึกษาเพื่อทำการวิเคราะห์ถึงการสื่อสารกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อ 3 หัวข้อ คือ 1) การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น 2) การถอดรหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น และ 3) บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์ ดังนี้

1 การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

1.1 การเข้ารหัสกับการดำรงรักษาชนชั้น

ชนชั้นสูงใช้การสื่อสารฟุตบอลเพื่อสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นสูงด้วยกันเองก่อน ดังในกรณีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มขุนนางชั้นผู้ใหญ่ตระกูลขุนนาง ต่อจากนั้นก็สร้างความแตกต่างกับชนชั้นกลาง และชนชั้นไพร่ทาส โดยทำให้อิทธิพลการเล่นและชมฟุตบอลเป็นของสูง ศักดิ์สิทธิ์ ตามสถานะความเป็นเทวราชาที่มีบุญบารมีสูงส่งติดตัวมาโดยกำเนิด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งตามทัศนะของบูร์ดิเยอก็คือทุนสัญลักษณ์นั่นเอง และจากการที่ชนชั้นสูงในยุคราชสำนักเป็นได้มีโอกาสในการเดินทางไปต่างประเทศ ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับฟุตบอล และนำมาใช้เล่นและชมกันเองภายในกลุ่มในลักษณะของการละเล่นที่ทันสมัยทัดเทียมกับอารยประเทศที่นิยมเล่นฟุตบอล ซึ่งเป็นการสั่งสมทุนความรู้ในรูปแบบของทุนวัฒนธรรม

จากการละเล่นฟุตบอลที่มีการกำหนดกติกา สถานที่เล่นและชมกันเองมาสู่ในช่วงปลายสมัย ได้มีการเผยแพร่การเล่นชนิดนี้สู่สายตาชนชั้นอื่นๆ ในสังคม เมื่อปี พ.ศ. 2443 โดยกำหนดให้มีการเล่นที่ท้องสนามหลวง นั่นก็แสดงให้เห็นว่า ยังคงเป็นความบันเทิงของชนชั้นสูงอยู่นั่นเอง เนื่องจากพื้นที่สนามหลวงจะเป็นพื้นที่เพื่อประกอบแต่งงานพระราชพิธีเท่านั้น บุคคลหรือชนชั้นอื่นๆ ย่อมไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่นี้ได้

ต่อมาเมื่อฟุตบอลได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจากชนชั้นกลางที่เปิดรับเลียนแบบวัฒนธรรมจากชนชั้นที่เหนือกว่า ทำให้ชนชั้นสูงในสังคมสมัยนั้นก็เริ่มละทิ้งฟุตบอล ไปหากิจกรรมการละเล่นหรือกีฬาชนิดอื่นเพื่อบริโภค เช่น กีฬาขี่ม้า กอล์ฟ เป็นต้น ทั้งนี้การไม่รับฟุตบอลก็ถือเป็นการสื่อสารความหมายได้ว่า เป็นกระบวนการสร้างความแตกต่างกับชนชั้นอื่นๆ อย่างชนชั้นกลางที่เข้ามาแทนที่ในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลนั่นเอง

ภายหลังจากที่กีฬาฟุตบอลได้เป็นของชนชั้นกลางอย่างเต็มตัวแล้ว ชนชั้นกลางก็ใช้การเข้ารหัสด้วยอุดมการณ์ต่าง ๆ เช่น การแข่งขัน ชัยชนะ มาตรฐาน แต่ทั้งหมดเป็นอุดมการณ์ย่อยๆ ที่บรรจุอยู่ในอุดมการณ์หลักคือ “ความเสมอภาค” ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักของชนชั้นกลางนั้น ซึ่งเป็นการสถาปนาและดำรงรักษาความเป็นชนชั้นกลางของตนเองไว้ผ่านวัฒนธรรมฟุตบอล ซึ่งก็เป็นการสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นล่างและชนชั้นสูงไปในตัวด้วย

1.2 การเข้ารหัสกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น

กรณีแรกเป็นการขยับเลื่อนชนชั้น จากการเป็นชนชั้นกลางที่เดิมไม่มีอำนาจในการเข้ารหัสหรือกำหนดความหมาย มาสู่ชนชั้นกลางที่มีอำนาจสูงสุดในการกำกับควบคุมกลไกการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล เช่น การเข้ามามีตำแหน่งหน้าที่ในกระทรวงธรรมการ สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย กรมพลศึกษา

นอกจากนั้น ยังสามารถเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้นจากล่างไปสู่กลาง กล่าวคือ มีการเข้ารหัสความหมายของความสำเร็จจากนักฟุตบอลในอดีตที่ส่งผ่าน ผลิตซ์เข้าเข้ารหัสบ่อย ๆ มาสู่การรับรู้ของผู้รับสาร โดยเฉพาะนักฟุตบอลรุ่นใหม่ ๆ ทำให้ความหมายของความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงสถานะดังกล่าว กลายเป็นแรงบันดาลใจที่จะใช้ฟุตบอลเป็น “บันได” สู่การมีชื่อเสียง และฐานะที่ดีขึ้น หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะตนเอง

2. การถอดรหัสกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

2.1 การถอดรหัสกับการดำรงรักษาชนชั้น

ชนชั้นกลางจะมีแบบแผนการบริโภคฟุตบอลเพื่อการดำรงรักษาชนชั้นของตนเอง ในกรณีการชมชนชั้นกลางก็จะมีลักษณะของการเข้าถึง อุปกรณ์ และค่าใช้จ่ายที่แตกต่างไปจากชนชั้นล่าง เช่นเดียวกับกรณีการเล่นฟุตบอลก็จะมีแบบแผนการเล่นซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นล่าง

ส่วนชนชั้นล่างแม้จะมีการเล่นฟุตบอลเหมือน ๆ กับชนชั้นกลางก็ตาม แต่ก็จะมีแบบแผนการเล่นฟุตบอลที่แตกต่างไปจากชนชั้นกลางในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น การเข้าถึง สถานที่เล่น อุปกรณ์และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการเล่นฟุตบอล ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในด้านหนึ่งเป็นการดำรงรักษาความเป็นชนชั้นของตนเองเอาไว้ แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการกระทำให้

เกิดความแตกต่าง (distinction) ไปจากชนชั้นกลาง และก็มีบางส่วนที่เป็นการเลียนแบบวิถีการชมจากชนชั้นกลางด้วยเช่นกัน

2.2 การถอดรหัสกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น

สำหรับมิติการเปลี่ยนแปลงชนชั้นจะพบได้อย่างชัดเจนในชนชั้นล่างที่ใช้การเล่นฟุตบอลเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้นของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยจะสถิติให้เห็นถึงการใช้ทุนประเภทต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงทุนตามแนวคิดของบูร์ดิเยอในการสถิติให้เห็นอย่างละเอียดผ่านกรณีศึกษาดังต่อไปนี้

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอกรณีศึกษาที่ใช้ฟุตบอลในการเปลี่ยนแปลงชนชั้น โดยพิจารณาจากเรื่องทุนภายใต้แนวคิดเรื่องทุนของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) โดยพิจารณาถึงประเภทและคุณลักษณะของทุนของกรณีศึกษา รวมถึงศึกษาว่ากรณีศึกษาตัวอย่างนั้น ได้นำทุนดังกล่าวเข้าไปใช้ในพื้นที่ฟุตบอลอย่างไร เพื่อเอื้อให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงชนชั้นของตนประสบความสำเร็จ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจำแนกผลการศึกษาในกรณีการเปลี่ยนแปลงชนชั้นจากชนชั้นล่างสู่ชนชั้นกลาง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้มาจากกรณีวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตการณ์

สำหรับการนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ภูมิหลังและที่มาของกรณีศึกษา 2) ประเภทและคุณลักษณะของทุนของกรณีศึกษา 3) การสั่งสม/เพิ่มทุนและการแปลงรูปของทุนของกรณีศึกษา และ 4) การนำทุนไปใช้ในพื้นที่ฟุตบอลเพื่อเปลี่ยนแปลงชนชั้นกรณีศึกษา โดยแต่ละประเด็นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรณีการเปลี่ยนแปลงชนชั้นจากชนชั้นล่างสู่ชนชั้นกลาง

ในส่วนนี้เป็นการศึกษาถึงฟุตบอลกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น ในกรณีตัวอย่างของเกียรติศักดิ์ เสนาเมือง (ซีโก้) ซึ่งเป็นนักฟุตบอลทีมชาติไทยที่มีชื่อเสียงประสบความสำเร็จอย่างมากในเส้นทางความเป็นนักฟุตบอล และอีก 2 กรณีตัวอย่างที่เป็นนักฟุตบอลในระดับ “ดาวรุ่ง” ที่ต้องการก้าวไปสู่เส้นทางนักฟุตบอลอาชีพ

ภูมิหลังและที่มาของกรณีศึกษา

กรณีศึกษา เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง (ซิโก้) เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง เกิดเมื่อวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2516 เป็นชาวกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานีโดยกำเนิด เป็นบุตรชายเพียงคนเดียวในพี่น้อง 3 คนของครอบครัวเสนาเมือง ต่อมาย้ายถิ่นฐานมาพำนักที่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันแต่งงานแล้วมีบุตร 3 คน

“ซิโก้” กับการศึกษา ในวัยเยาว์ “ซิโก้” เริ่มต้นชีวิตการเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านหนองแดง จังหวัดอุดรธานี จนกระทั่งจบประถมศึกษาปีที่ 3 และได้ย้ายไปเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนบ้านน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น จนจบมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากนั้นก็เข้าศึกษาต่อในระดับอนุปริญญา ในโครงการนักฟุตบอลของโรงเรียนพาณิชยการกรุงเทพ ฯ ใน พ.ศ. 2537 ซิโก้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

“ซิโก้” กับฟุตบอล ในช่วงที่เกียรติศักดิ์ยังเป็นเด็กนั้น วันหนึ่งเขาได้รับลูกฟุตบอลจากพ่อ ซึ่งเขาเล่าถึงวันนั้นไว้ว่า

วันหนึ่ง พ่อกลับมาจากตลาดพร้อมยื่นของสิ่งหนึ่งให้ แล้วบอกว่า ‘โก้ ผู้ชายต้องเตะบอล’ ลูกฟุตบอลหนึ่งราคาถูก ๆ แต่ก็แพงสำหรับพ่อและครอบครัวเรา... เพียงรู้จำมันได้ไม่กี่ปี ผมก็รู้ว่าเราเกิดมาคู่กัน ผมรู้ว่าเมื่อมันตก มันจะดังอย่างไร ผมรู้วิธีที่จะสัมผัส วิธีที่จะเก็บมันให้ห่างจากคู่แข่งชั้น และผมก็รู้ว่า ณ วันนั้นในวัยนั้น ฟุตบอลเป็นเพียงไม่กี่อย่างในชีวิต ที่ผมรู้ว่า ผมควบคุมมันได้ และก็ทำมันได้ดีกว่าเพื่อนๆ รุ่นเดียวกัน

(เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 26)

ชีวิตในช่วงวัยเรียนสมัยประถมศึกษาเขาได้เล่นเริ่มฟุตบอลและเรียนรู้ทักษะต่างๆ จากโรงเรียนและนักฟุตบอลแถวบ้าน ในช่วงที่อยู่โรงเรียนบ้านน้ำพองนี้เขาติดทีมโรงเรียนทุกรุ่น และได้ได้รับฉายาว่า “ซิโก้” มาจากการที่มีชื่อเล่นว่า โก้ ซึ่งเพื่อนนักฟุตบอลได้ตั้งชื่อให้คล้องจองกับอดีตนักฟุตบอลชื่อดังทีมชาติบราซิลอย่างซิโก้ จึงเป็นที่ฉายาในวงการฟุตบอลของมาของเกียรติศักดิ์ เสนาเมือง

“ซิโก้” ประสบความสำเร็จจากฟุตบอลในระดับหนึ่งก่อนที่จะถูกเรียกไปติดทีมนักเรียนของจังหวัดขอนแก่น เพื่อเข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลเขตการศึกษาแห่งประเทศไทยในปี พ.ศ. 2530 และถึงแม้ว่าทีมจะไม่ประสบความสำเร็จแต่ด้วยความสามารถที่มีจึงทำให้มีชื่อในกลุ่มดาวซัลโวของการแข่งขัน (สุชุม หวังพระธรรม, 2553: 121)

ภายหลังที่ “ชิโก้” สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่สำเร็จ ด้วยความสามารถในเชิงฟุตบอลจึงทำให้เขาได้เข้าศึกษาต่อในระดับอนุปริญาในโครงการนักฟุตบอลของโรงเรียนกรุงเทพพาณิชยการซึ่งเขาเล่าชีวิตขณะนั้นว่า

ผมสอบเข้ามหา'ลัยไม่ได้... ขณะที่ผมยังยืนงงๆ อยู่ 'ไม่รู้ว่าควรหันหน้าไปทางไหน' ชาวทุนเรียนฟรีในหน้าหนังสือพิมพ์สำหรับนักเรียนที่มีพรสวรรค์ทางด้านฟุตบอล ถูกผมตัดเก็บไว้ในมือมา 3 วันแล้ว ผมรู้ว่าแม่ไม่มีทางอนุญาตให้ไป... เข้าวันรุ่งขึ้น ผมนั่งคุยกับแม่นานเป็นพิเศษ แต่ก็ไม่นานพอที่แม่หรือใครจะเฉลียวใจ นี่คือการตัดสินใจครั้งใหญ่ของเด็กอีสานวัย 16 ผมมองและเก็บบันทึกทุกสิ่งทุกอย่าง บ้านไม้หลังเล็กๆ ที่แสนอบอุ่น เล้าไก่ขนาดย่อมๆ ของพ่อ... 10 โมงเช้าวันนั้น ผมรำล้าทุกคนอย่างง่ายดาย และเนียนๆ ว่า ‘แม่ ใ้ไปนอนแค้น 2 วัน

(เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 27-28)

ซึ่งในช่วงเวลาที่เขาเป็นนักฟุตบอลของโรงเรียนกรุงเทพพาณิชยการเป็นช่วงเวลาก่อนการเป็นดาราฟุตบอลของชิโก้ เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง โดยในช่วงเวลานี้ชิโก้กำลังเริ่มฉายแววและสั่งสมความสามารถในการเล่นฟุตบอลเรื่อยมา ซึ่งก็เป็นลักษณะของการแข่งขันฟุตบอลระดับเยาวชนภายในประเทศเป็นส่วนใหญ่ และในขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ก็ได้ทำรายงานความเคลื่อนไหวของการแข่งขันในระดับนี้อยู่เป็นระยะ ๆ จนทำให้ชื่อของชิโก้เริ่มรู้จักบ้างในระดับเยาวชนและแฟนบอลบางส่วน (สุชุม หวังพระธรรม, 2553: 121)

หลังจากที่เป็นนักฟุตบอลของโรงเรียนกรุงเทพพาณิชยการได้ไม่นาน ชิโก้ก็ได้เข้าร่วมในสังกัดของสโมสรนาครากรุงไทยในปี พ.ศ. 2532 และได้แสดงความสามารถจนมีชื่อติดอยู่ในเยาวชนทีมชาติไทยชุดอายุไม่เกิน 16 ปี ซึ่งได้เข้าแข่งขันเรื่อยมา รวมทั้งมีส่วนสำคัญในการนำทีมเยาวชนไทยเข้าไปเล่นรอบสุดท้ายที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ในระหว่างปี พ.ศ. 2532 – พ.ศ. 2534 เป็นช่วงที่ฟุตบอลทีมชาติไทยชุดใหญ่ตกต่ำ เกิดความล้มเหลวในการแข่งขันกีฬาซีเกมส์ ทำให้มีกระแสการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในทีมชาติ และทำให้มีการคัดเลือกนักฟุตบอลชุดใหม่ที่เป็นดาวรุ่งฝีเท้าดีมารวมตัวกันได้รับการขนานนามว่าเป็นชุด “ดรีมทีม” และชิโก้ก็เป็นหนึ่งในนักฟุตบอลที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมในชุดนี้ด้วย (สุชุม หวังพระธรรม, 2553: 121)

จากการที่ชิโก้ได้เข้าร่วมกับ “ดรีมทีม” นี้เอง ทำให้ชิโก้เริ่มกลายเป็นดาราฟุตบอลจากผลงานการนำทีมเยาวชนชาติไทยคว้าอันดับ 3 ในฟุตบอลเยาวชนเอเชียที่ประเทศอินโดนีเซีย

และติดทีมชาติไทยชุดใหญ่เข้าร่วมการแข่งขันซีเกมส์ครั้งที่ 17 ที่ประเทศสิงคโปร์ โดยเป็นผู้ทำประตูชัยในนาทีสุดท้ายให้ทีมชาติไทยเอาชนะทีมชาติเมียนมาร์ 4 - 3 ครัวเหรียญทองได้สำเร็จ หลังจากที่ซิโก้ยิงประตูนี้ก็แสดงท่าทางดีใจโดยการดีลังกา หลังจากนั้นซิโก้กลายเป็นซูเปอร์สตาร์ดวงใหม่ในวงการฟุตบอลไทย สื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ได้ตั้งฉายาให้ซิโก้ ไม่ว่าจะเป็น “หัวหอกรวมดีลังกา” หรือ “เพชรฆาตรวมดีลังกา” ซึ่งเป็นฉายาที่มาจากท่วงท่าการแสดงความดีใจหลังการทำประตูของซิโก้ (สุขุม หวังพระธรรม, 2553: 121 - 122)

ต่อมาเขาก็ได้ย้ายมาเป็นนักฟุตบอลกับสโมสรราชประชาใน พ.ศ. 2538 จากนั้นซิโก้ได้เดินทางไปเล่นฟุตบอลอาชีพกับสโมสรเปอลิสที่ประเทศมาเลเซีย และที่สโมสรฮัตเตอร์ฟิลด์ทาวน์ ประเทศอังกฤษ สโมสรอาร์มฟอร์ช ประเทศสิงคโปร์ และที่ประเทศเวียดนามในสโมสรฮองอัน ยาลาย ก่อนที่จะเดินทางกลับมาประเทศไทยโดยเซ็นสัญญาเข้าสังกัดสโมสรบีอีซี เทโรศาสนในทำที่ล่าสุดซิโก้ได้ประกาศอำลาทีมชาติไทยใน พ.ศ. 2550

บนหนทางนักฟุตบอลของ “ซิโก้” ได้ผ่านประสบการณ์ในการเล่นฟุตบอลอาชีพทั้งในอังกฤษ สิงคโปร์ มาเลเซีย เวียดนาม และไทย โดยเขาสร้างผลงานเกียรติยศให้ทีมชาติไทยมากมาย ไม่ว่าจะเป็น แชมป์ซีเกมส์ 4 สมัย, แชมป์คิงส์คัพ 2 สมัย, แชมป์ไทเกอร์คัพ (อาเซียนคัพ) 3 สมัย, อันดับ 4 กีฬาเอเชียนเกมส์ 2 สมัย

ภายหลังเส้นทางชีวิตนักฟุตบอลของซิโก้ยุติลง เขาก็ยังอยู่ในแวดวงฟุตบอลต่อไป เช่น การก่อตั้งโครงการซิโก้ทีปส์สัญจร เพื่อสอนฟุตบอลทั่วประเทศไทย (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 127) เป็นพิธีกรรายการโทรทัศน์สอนทักษะฟุตบอลซิโก้ทีปส์ ผู้อำนวยการสถาบันสอนฟุตบอลกรุงเทพมหานคร การเป็นผู้ฝึกสอนทีมจุฬา - ลินธนา การเป็นผู้ช่วยไบรอัน ร็อบสัน ผู้ฝึกสอนทีมชาติไทยชุดใหญ่ เป็นต้น (สุขุม หวังพระธรรม, 2553: 122) อีกทั้งยังเป็นพิธีเซนต์อร์ให้กับโฆษณาหลายชิ้น และเป็นคอลัมน์นิสต์ให้กับนิตยสาร “นักเลงลูกหนัง” นอกจากนี้ยังมีผลงานการเขียนหนังสือของตนเองในชื่อ “ชีวิตดีลังกา เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง” ใน พ.ศ. 2549 ด้วย

กรณีศึกษา “หลุด”¹² “หลุด” เป็นนักฟุตบอลให้กับสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ปัจจุบันหลุดมีอายุ 22 ปี พื้นฐานของครอบครัวมีฐานะค่อนข้างยากจน บิดาและมารดาแยกทางกันตั้งแต่เขายังเป็นเด็กเล็ก ต่อมามารดาของหลุดได้สมรสใหม่ ครอบครัวของ “หลุด” ในทุกวันนี้ประกอบอาชีพเก็บของเก่าขายที่จังหวัดขอนแก่น พออย่างเข้าวัยรุ่นก็เริ่มทำงาน

¹² (นามสมมุติ) สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553

ก็ต้องช่วยที่บ้านเก็บของเก่ามาโดยทำงานหนักเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวในการเลี้ยงดูน้องอีก 2 คน

“หลอด” กับการศึกษา ในวัยเยาว์ “หลอด” ได้เรียนหนังสือระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนแห่งหนึ่งจังหวัดขอนแก่น กระทั่งจบมัธยมศึกษา “หลอด” ได้เข้ามาคัดเลือกนักฟุตบอลที่วิทยาลัยแห่งหนึ่งย่านปริมณฑล จนได้รับการคัดเลือกมาเป็นนักศึกษาในโครงการกีฬาของวิทยาลัย ปัจจุบันหลอดกำลังศึกษาอยู่คณะนิเทศศาสตร์ในชั้นปีที่ 1

“หลอด” กับฟุตบอล เส้นทางชีวิตนักฟุตบอลของ “หลอด” เริ่มต้นที่สมัยประถมศึกษา เขาเริ่มเล่นฟุตบอลมาตั้งแต่อายุประมาณ 9 - 10 ปี ส่วนมากจะเล่นกับเพื่อน ๆ ที่แถวบ้าน เมื่อเขาเติบโตขึ้นก็ยังคงเล่นฟุตบอลอย่างต่อเนื่องมาตลอดในช่วงที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ด้วยฝีเท้าที่โดดเด่นทำให้เขาเป็นผู้เล่นทีมโรงเรียนมาตลอด ซึ่งเขาได้รับรางวัลจากการเล่นฟุตบอลหลายครั้ง จนกระทั่งเกิดจุดเปลี่ยนที่สำคัญในชีวิตการเล่นฟุตบอลของเขาก็คือ ในครั้งหนึ่งได้เดินทางมาที่กรุงเทพมหานครเพื่อเล่นฟุตบอล และได้รับรู้ว่ามีทีมคัดเลือกนักกีฬาฟุตบอลของสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง เขาจึงได้ตัดสินใจสมัครและเข้ามาทดสอบฝีเท้า จนในที่สุดเขาก็ได้รับการคัดเลือกเพื่อเป็นนักกีฬาฟุตบอลของวิทยาลัย โดยทางวิทยาลัยได้จัดเตรียมที่พักอาศัยให้เป็นบ้านไม้ขนาดย่อม ๆ ภายในวิทยาลัยซึ่งอยู่ร่วมกับนักฟุตบอลวิทยาลัยคนอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมอบทุนการศึกษาให้กับเขาโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน อีกทั้งยังให้ค่าตอบแทนเดือนละ 2,000 บาท ภายหลังจากที่เขาได้เล่นฟุตบอลให้กับสถาบันแห่งนี้ได้ไม่นาน เขาก็ได้รับการติดต่อจากสโมสรฟุตบอลอาชีพแห่งหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือติดต่อผ่านสถาบันเพื่อจะทำสัญญาตั้งตัวไปเล่นให้กับสโมสรที่อยู่ในระดับดิวิชั่น 1 ของไทยแลนด์พรีเมียร์ลีก

กรณีศึกษา “รอ”¹³ “รอ” เด็กหนุ่มชาวใต้ที่ขึ้นมาแสวงหาเป้าหมายในกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันอายุ 18 ปี ก่อนหน้านั้นครอบครัวเขาประกอบอาชีพกรีดยางที่หมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งที่จังหวัดสตูล ซึ่งก็ไม่ได้มีรายได้มากมายนัก เนื่องจากมีพื้นที่ทำกินเพียงไม่กี่ไร่

“รอ” กับการศึกษา “รอ” เริ่มต้นศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนในจังหวัดสตูล พอเรียนจบก็ได้ย้ายมาศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนกีฬาประจำจังหวัดยะลา จากนั้นในมัธยมศึกษาตอนปลายปีที่ 4 ได้เข้ามาศึกษาต่อที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในกลุ่มจุฬารมิตร์ที่กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันจบการศึกษาแล้วกำลังรอผลยืนยันการติดต่อให้ไปศึกษาต่อในโครงการนักกีฬาฟุตบอลที่มหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง

¹³ (นามสมมุติ) สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2554

“รอ” กับฟุตบอล “รอ” มีความสนใจในฟุตบอลมาตั้งแต่สมัยเด็ก โดยเริ่มเล่นฟุตบอลโดยการชักชวนจากเพื่อนๆ ที่อยู่แถวบ้านเมื่ออายุราว 7 – 8 ขวบ แต่ก็ไม่ได้จริงจังมากมายนัก ต่อมาเขาเริ่มชื่นชอบฟุตบอลมากขึ้นเรื่อย ๆ จนมีความสามารถเพิ่มขึ้น กระทั่งเขาจบประถมศึกษาก็ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกีฬาประจำจังหวัดแห่งหนึ่งทางภาคใต้ ในโรงเรียนกีฬานี้เองที่ “รอ” สังเกตความสามารถในด้านฟุตบอลอย่างจริงจัง โดยทางโรงเรียนให้เวลาสำหรับเพื่อการฝึกซ้อมอย่างมาก และผลที่ได้ก็คือทีมฟุตบอลโรงเรียนได้รางวัลชนะเลิศการแข่งขันฟุตบอลหลายรายการ แต่รายการที่สำคัญที่สุด คือแชมป์รายการโคกคัพของภาคใต้ ซึ่งรายการนี้ทำให้ “รอ” เป็นที่สนใจของ “แมวมอง” สถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงด้านฟุตบอลแห่งหนึ่งเครือข่ายจตุรมิตรในกรุงเทพมหานครที่กำลังเลือกเฟ้นนักฟุตบอลฝีเท้าดีเพื่อบ่อนเข้าสู่ทีม

หลังจากที่ “รอ” ได้แชมป์ฟุตบอลรายการดังกล่าวได้ไม่นานนัก เขาก็ทราบข่าวว่ามีคนไปติดต่อกับทางโรงเรียนเพื่อขอตัวเขากับเพื่อนๆ รวม 4 คนให้เข้ามาลองทดสอบฝีเท้าที่โรงเรียนดังกล่าวที่กรุงเทพฯ ซึ่งเขากับผองเพื่อนก็ตกลงตอบรับคำเชื้อเชิญดังกล่าวอย่างดีใจ

หลังจากนั้นเขาก็เก็บข่าวของส่วนตัวเพื่อมุ่งหน้าสู่โรงเรียนแห่งนี้ด้วยจิตใจที่หวั่นไหวด้วยเกรงว่าอาจไม่ประสบความสำเร็จตามที่คาดหวัง ทันทีที่เขาไปกับเพื่อนๆ เดินทางด้วยรถไฟมาถึงสถานีหัวลำโพง เขาก็เพิ่งรู้ว่ายังมีอีกโรงเรียนหนึ่งในกลุ่มจตุรมิตรเช่นกันที่สนใจในความสามารถของเขา และได้ชวนให้ไปคัดตัวที่โรงเรียน เขาก็ได้ตัดสินใจไปทดสอบฝีเท้ากับทั้ง 2 โรงเรียน โดยคิดว่า “ได้ที่ไหน เอาที่นั่น”

ผลการทดสอบปรากฏว่า “รอ” มีชื่อติดเป็นนักฟุตบอลของทั้งสองสถาบัน ซึ่งเขายอมรับในภายหลังว่า ชื่อเสียงของอีกโรงเรียนหนึ่งโด่งดังกว่าโรงเรียนที่เขาเลือก ซึ่งเขาก็เลือกที่จะมาอยู่กับโรงเรียนแห่งนี้ด้วยเหตุผลหลักว่า “ตามเพื่อนมา”

เมื่อ “รอ” เริ่มต้นชีวิตสายฟุตบอลกับโรงเรียนแห่งนี้ โรงเรียนต้นสังกัดได้ให้สิทธิพิเศษกับเขาโดยให้เล่าเรียนฟรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนั้นยังให้สิทธิในการมีที่พักอาศัยให้ในโรงเรียน และอาหารประจำวัน แต่ไม่ได้มีค่าตอบแทนให้ นอกจากนี้ในบางครั้งก็ได้รับมาจากรางวัลที่ทีมได้รับ และในบางครั้ง กลุ่มศิษย์เก่าได้ “ลงขัน” กันและถูกนำมาแบ่งสรรกันในกลุ่มนักฟุตบอล

ใน 3 ปี ที่อยู่กับต้นสังกัดแห่งนี้ เขาได้เรียนรู้ทักษะด้านฟุตบอลมากมาย และได้รับประสบการณ์การแข่งขันอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังได้พัฒนาสรีระร่างกายให้แข็งแรงด้วยการเข้าฟิตเนสเพื่อเสริมสร้างกล้ามเนื้อ ทำให้ร่างกายของเขาค่อนข้างบึกบึน แข็งแกร่ง อย่างไรก็ตามในปีการศึกษาสุดท้าย เขาได้รับอุบัติเหตุจากการเล่นฟุตบอล ทำให้เขาต้องหยุดพักเพื่อรักษาร่างกายไปเกือบปี ซึ่งในปัจจุบันนี้เขากลับมามีร่างกายที่สมบูรณ์พร้อมต่อการก้าวเดินสู่เส้นทางฟุตบอล

อาชีพที่เขาวาดหวังไว้แล้ว ซึ่งในเวลานี้เขากำลังรอการติดต่อจากมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ต้องการตัวเขาไปเล่นให้กับสโมสรซึ่งในขณะนี้กำลังอยู่ในลีกระดับดิวิชั่น 1

ประเภทและลักษณะของทุนของบุคคลในกรณีศึกษา

จากแนวคิดเกี่ยวกับประเภทและลักษณะของทุนของบูร์ดิเยอ ผู้วิจัยได้นำมาประกอบการวิเคราะห์ทุนของกรณีศึกษา โดยจำแนกประเภททุนออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งประกอบด้วย 1) ทุนเศรษฐกิจ 2) ทุนวัฒนธรรม 3) ทุนทางสังคม และ 4) ทุนสัญลักษณ์ ซึ่งทุนแต่ละประเภทมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1) ลักษณะของทุนเศรษฐกิจ (economic capital)

จากนิยามของบูร์ดิเยอ ทุนเศรษฐกิจคือการครอบครองทางเศรษฐกิจที่สามารถเปลี่ยนรูปไปเป็นตัวเงินได้ ในที่นี้ จึงหมายถึงทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีไม่ได้มีทุนเศรษฐกิจมากนัก กล่าวคือมีกรณี “ซีโก้” มีบ้านพักอาศัยเป็นบ้านไม้เล็กๆ หรือมีที่ทางในการประกอบอาชีพทำไร่ยางพาราเพียงเล็กน้อยในกรณีของ “รอ” หรือการประกอบอาชีพเก็บของเก่าขายในครอบครัวของ “หลุด” อย่างไรก็ตามการมีทุนเศรษฐกิจน้อยก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อความรักและการชื่นชอบในฟุตบอล เนื่องจากฟุตบอลเป็นกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับเด็กในต่างจังหวัด โดย “รอ” กล่าวไว้ว่า “ก็เล่นตั้งแต่ ป.หนึ่ง ป.สองนะครับ เล่นแถวๆ บ้าน ตอนเย็นพอเลิกเรียนก็เล่นฟุตบอลในน้ำยังเงี้ยว เล่นกันในทุ่งหญ้า ตั้งเสาประตูเล่นกัน เพื่อนๆ เล่นกันหมด เล่นกันทุกคนนะครับ เพื่อนๆ แถวๆ บ้านเขาเล่น” (รอ, สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2554) อีกแง่มุมหนึ่งที่น่าสนใจคือ ด้วยความที่มีต้นทุนเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อยจึงทำให้กรณีศึกษามีความมุ่งมั่นที่จะก้าวเดินบนเส้นทางนักฟุตบอลอาชีพมาโดยตลอด ดังที่เขากล่าวว่า “ความฝันสูงสุดของผมคือติดทีมชาติ” (รอ, สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2554)

2) ลักษณะของทุนวัฒนธรรม (cultural capital)

จากนิยามความหมายเรื่องทุนวัฒนธรรมของบูร์ดิเยอ เขากล่าวไว้ว่า ทุนวัฒนธรรมมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ทุนวัฒนธรรมที่ฝังตัวอยู่ในบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ (embodied state) ทุนวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุสิ่งของ (objectified state) และทุนวัฒนธรรมที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน (institutionalized state) เมื่อพิจารณาทุนวัฒนธรรมทั้ง 3 ลักษณะ จะเห็นว่ากรณีศึกษามีจุดร่วมที่สำคัญคือการมีทุนวัฒนธรรมที่ฝังตัวอยู่ใน หรือที่เรียกว่าเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (habitus) อย่างเห็นเด่นชัด ทั้งนี้ ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยหมายถึง

โครงสร้างที่ชี้แนะแนวทางการกระทำของปัจเจก การรับรู้ การตัดสินใจ เสนอทางเลือกกว่าสิ่งใดควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ (ชนิดา เขียมไพศาลสุข, 2550: 5)

ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยของบุคคลในกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีที่เห็นเด่นชัดจากการศึกษามี 3 ประการ ได้แก่ 1) ความสามารถในการเล่นฟุตบอล 2) ความอดทนพากเพียรในการฝึกซ้อม และ 3) ความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักฟุตบอลอาชีพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1) ความสามารถในการเล่นฟุตบอล จากข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังและที่มาของบุคคลในกรณีศึกษานั้นได้แสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความสามารถในการเล่นฟุตบอลมาตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยเด็ก “ก็เล่นตั้งแต่ ป.หนึ่ง ป.สองนะครับ” (รอ สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2554) หรือกรณีของ “ซีโก้” ก็เริ่มเล่นมาตั้งแต่อยู่โรงเรียนบ้านน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

2.2) ความอดทนพากเพียรในการฝึกซ้อม บุคคลในกรณีศึกษาเป็นคนที่มีความอดทนต่อการฝึกฝนฝึกซ้อม เนื่องจากการเล่นฟุตบอลคือกิจวัตรประจำวันที่ต้องทุ่มเท มีความเพียรพยายามและอดทนต่อการฝึกฝนฝึกซ้อมอย่างมาก พวกเขาล้วนแต่ที่มุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกซ้อม อีกทั้งยังต้องมีการดูแลสุขภาพร่างกายอย่างดีเยี่ยม จะไม่ดื่มเหล้า และสูบบุหรี่พักผ่อนให้เพียงพอและซ้อมอย่างสม่ำเสมอระเบียบวินัย กล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งในการสร้างร่างกายเพื่อให้เป็น “ทุน” สำคัญสำหรับการเป็นนักฟุตบอล เช่น “ผมไม่กินเหล้า ผมไม่ดูบุหรี่ปักใจซ้อม ผมไม่ชอบเลยที่เพื่อน ๆ ไม่รักษาวินัย มาตอนที่เค้าเริ่มซ้อมแล้วหรือมาทีหลัง” (หลอด สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553) จากที่สัมภาษณ์ “หลอด” บอกกับผู้วิจัยว่า ทุกเช้าจะต้องวิ่งเพื่อรักษากำลังให้อยู่ตัว พอเลิกเรียนประมาณ 16.00 น. ต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าเพื่อทำการฝึกซ้อม ซึ่งเขาบอกว่าการฝึกซ้อมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการเป็นนักฟุตบอล สังเกตได้จากภายหลังที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ “หลอด” แล้วเสร็จประมาณ 15.45 น. เป็นช่วงเวลาที่ต้องเตรียมตัวเพื่อฝึกซ้อมฟุตบอลของเขา เขาได้รับไปเปลี่ยนชุดเพื่อทำการซ้อมทันที หลังจากนั้นผู้วิจัยไปเดินไปสังเกตการณ์ที่สนามก็เห็น “หลอด” ทำการซ้อมเล่นฟุตบอลกับเพื่อน ๆ ราว 4 - 5 คนเรียบร้อยแล้ว

2.3) ความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักฟุตบอลอาชีพ จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ และสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับ “หลอด” และ “รอ” รวมทั้งเห็นการฝึกซ้อมของทั้งสองกรณีแล้ว ผู้วิจัยพบว่าทั้งคู่มีความมุ่งมั่นต่อการเป็นนักฟุตบอลระดับอาชีพในอนาคตอย่างมาก เช่น คำกล่าวของ “หลอด” ที่ว่า “ฟุตบอลคือชีวิตของผม” (หลอด, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553) ส่วน “รอ” นั้นกล่าวว่า “ผมอยากเป็นผู้เล่นในพรีเมียร์ลีกสักทีหนึ่ง” (รอ, สัมภาษณ์ 28 กุมภาพันธ์ 2554) หรือดังที่ “ซีโก้” กล่าวไว้ว่า “เกือบทั้งชีวิต ผมมีแต่ฟุตบอลในจิตใจเท่านั้น” (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, คำนำ, 2549)

รายละเอียดข้างต้นเป็นความโน้มเอียงทางอุปนิสัยซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมซึ่งกรณีศึกษาเป็นผู้ครอบครอง และเนื่องจากความโน้มเอียงทางอุปนิสัยหรือฮาบิตุสนั้นเป็นโครงสร้างความโน้มเอียงที่กำหนดการกระทำของบุคคล ในขณะที่เดียวกันฮาบิตุสของบุคคลก็เกิดขึ้นได้ภายใต้การหล่อหลอมทางสังคม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่ากรณีของ “หลุด” เป็นผลมาจากการหล่อหลอมทางสังคมสองด้าน ในด้านหนึ่ง คือการมีชีวิตในวัยเด็กที่ยากลำบาก ต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อความอยู่รอด สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมให้ “หลุด” มีความอดทนไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการฝึกซ้อม ในขณะที่เดียวกัน อีกด้านหนึ่งด้วยความที่เขาเติบโตมาท่ามกลางความยากลำบาก ทำให้ “หลุด” เกิดความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะใช้ทักษะและความสามารถด้านฟุตบอลของตนไปเพื่อเป็นหนทางในการการมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม (หลุด, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2553)

3) ลักษณะของทุนทางสังคม (social capital)

บุรีติเยอพิจารณาทุนทางสังคมจาก 2 มิติ มิติแรกคือการมองที่ตัวโครงสร้างหรือเครือข่าย ส่วนมิติที่สองเป็นการมองไปที่บุคคลที่มีเครือข่าย ซึ่งการวิเคราะห์ของผู้วิจัยที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็น การมองไปที่มิติที่สอง นั่นก็คือการศึกษาเครือข่ายที่บุคคลในกรณีศึกษามีอยู่นั่นเอง

เครือข่ายทางสังคมที่บุคคลในกรณีศึกษามีอยู่นั้น สามารถแยกออกได้เป็น 2 เครือข่าย ได้แก่ 1) เครือข่ายเดิมก่อนเล่นฟุตบอล และ 2) เครือข่ายใหม่หลังการเล่นฟุตบอลดังนี้

3.1) เครือข่ายเดิมก่อนเล่นฟุตบอล เครือข่ายเดิมของบุคคลในกรณีศึกษานั้นนับได้ตั้งแต่กลุ่มครอบครัว เครือญาติ และเพื่อนร่วมโรงเรียน ที่อยู่ในพื้นที่เพพ่านักอาศัย ซึ่งครอบครัว นับเป็นเครือข่ายสำคัญเบื้องต้นที่กรณีศึกษาสามารถขอความช่วยเหลือ โดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ

3.2) เครือข่ายใหม่หลังการเล่นฟุตบอล เครือข่ายใหม่ของบุคคลในกรณีศึกษาคือบุคคลภายนอก หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่กรณีศึกษาได้มีโอกาสรู้จักภายหลังการเล่นฟุตบอล ไม่ว่าจะเป็นโค้ช อาจารย์ เพื่อนนักฟุตบอล โรงเรียน สโมสร และทีมชาติ ตัวอย่างของเครือข่ายใหม่ของบุคคลในกรณีศึกษาอย่าง “ซิโก้” ก็คือ นายยุทธนา ทวีสุวรรณสุข และนายชวลิต ซึ่งเป็นเครือข่ายบุคคลที่รับ “ซิโก้” เข้ามาเล่นฟุตบอลในนามโรงเรียนพาณิชยการกรุงเทพ ฯ โดย นายยุทธนา เป็นผู้จุดประกายให้ “ซิโก้” และผลักดันให้เขาได้ทดลองมาคัดเลือกรักบี้เยาวชนทีมชาติ เพื่อเป็นตัวแทนเข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลชิงแชมป์เยาวชนแห่งชาติ หรืออย่างกรณีของ “ร้อ” ก็คือโรงเรียนกีฬาจังหวัดยะลา ที่ปลูกปั้นให้เป็นหนึ่งในนักฟุตบอลที่เข้าร่วมการแข่งขันฟุตบอลชิงแชมป์ใต้ภาคของภาคใต้ ซึ่งส่งผลให้เขาได้รับความสนใจจาก “แมวมอง” ที่กำลังเลือกเฟ้นนักฟุตบอลฝีเท้าดีให้กับโรงเรียนในเครือจตุรมิตรแห่งหนึ่ง

เห็นได้ว่าทั้ง “ชิโก้” และ “รอ” ได้ใช้ความสามารถเชิงฟุตบอล (ทุนวัฒนธรรม) ที่ตนเองมีอยู่ไปสร้างทุนทางสังคมเพิ่มเติมให้กับตนเอง ซึ่งทุนทางสังคมดังกล่าวนี้เองที่ยิ่งทำให้ทุนเศรษฐกิจยิ่งเพิ่มมากขึ้นด้วย จากกรณีตัวอย่างจะเห็นว่า การได้รับโอกาสติดทีมของ “รอ” ทำให้เขามีที่พัก ได้ค่าเล่าเรียนฟรี มีอาหารทาน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

4) คุณลักษณะของทุนสัญลักษณ์ (symbolic capital) จากแนวคิดของบูร์ดิเยอพิจารณาว่า ทุนสัญลักษณ์หมายถึงทรัพยากรใดๆ ก็ตามที่บุคคลครอบครองแล้วส่งผลให้เขามีเกียรติ มีชื่อเสียง ได้รับการยอมรับ เป็นที่จดจำได้ ซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง มีศักดิ์ศรีอีกด้วย เมื่อพิจารณาในแง่นี้ การวิเคราะห์ทุนสัญลักษณ์ของกรณีศึกษา ต้องพิจารณาใน 3 ช่วง ได้แก่ ช่วง “ก่อน” เล่นฟุตบอล ช่วง “เริ่ม” เล่นฟุตบอล และช่วงที่ประสบความสำเร็จจากการเล่นฟุตบอล

ในช่วง “ก่อน” เล่นฟุตบอล เห็นได้ว่าบุคคลในกรณีศึกษามีทุนสัญลักษณ์น้อยมาก ทั้งนี้เป็นเพราะในชุมชนของกรณีศึกษาเอง ไม่ว่าจะเป็ “ชิโก้” “หลุด” “รอ” ผู้คนไม่ได้ให้ความสำคัญและยอมรับและยกย่องบุคคลในกรณีศึกษาในฐานะบุคคลที่มีชื่อเสียง เกียรติยศใดๆ และเมื่อพิจารณาในช่วง “เริ่ม” เล่นฟุตบอลถือว่ากรณีศึกษาเองก็ยังมีทุนสัญลักษณ์มากขึ้นเล็กน้อย เนื่องจากเป็นที่รู้จักและยอมรับในความสามารถด้านฟุตบอล ทว่าก็ยังอยู่ในวงแคบๆ เนื่องจากยังไม่มีผู้รู้จักกรณีศึกษามากนัก นอกเสียจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับฟุตบอล เช่น เพื่อน ๆ อาจารย์ โค้ช คู่แข่งขันที่มีโอกาสได้พบปะหรือเห็นความสามารถด้านฟุตบอลของกรณีศึกษา

ทุนสัญลักษณ์ในช่วง “เริ่ม” เล่นฟุตบอลของบุคคลในกรณีศึกษาที่มีอยู่นั้นส่งผลให้บุคคลในกรณีศึกษาได้รับโอกาสที่จะถูกดึงตัวไปสู่สถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงด้านฟุตบอล เช่น การที่ “รอ” ได้เป็นนักฟุตบอลในชุดแชมป์ภาคใต้ ทำให้เขาได้รับความสนใจให้มาคัดเลือกเพื่อเป็นผู้เล่นในสังกัดของโรงเรียนมหาอำนาจทางฟุตบอลในกรุงเทพฯถึง 2 แห่ง และเมื่อเขาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของทีมฟุตบอลของโรงเรียนที่มีชื่อเสียงมาอย่างยาวนาน เขาก็ได้รับความสำเร็จมากพอสมควร ด้วยผลงานและฝีมือในการเล่นฟุตบอลของ “รอ” ทำให้เขามีทุนสัญลักษณ์เพิ่มมากขึ้นด้วย จากข้อมูลของ “หลุด” และ “รอ” แสดงให้เห็นว่า เขาทั้งคู่กำลังอยู่ในช่วงเล่นฟุตบอลอย่างจริงจังได้ไม่นาน หรืออาจกล่าวได้ว่ากำลังอยู่ในกระบวนการ “ไต่ระดับ” ตามวิถีทางของนักฟุตบอล ด้วยเหตุนี้ทำให้เขามีความสำเร็จอยู่บ้าง แต่ก็อาจยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในวงกว้าง เมื่อเทียบกับกรณีศึกษาของ “ชิโก้” ที่ประสบความสำเร็จอย่างมากมาในเส้นทางนักฟุตบอล (รายละเอียด จะนำเสนอในหัวข้อถัดไปคือ กระบวนการเพิ่มทุน และการแปลงรูปของทุน และการนำทุนไปใช้)

การเพิ่มทุนและการแปลงรูปของทุน

ในทัศนะของบูร์ดิเยอ ทุนเป็นพลังที่ถูกสะสมหรือจารึกไว้ในโครงสร้างของวัตถุ และโครงสร้างของบุคคล (Bourdieu, 1997: 46 - 75 อ้างถึงใน รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2550: 24) และเมื่อบุคคลนั้นได้ปฏิบัติการ (practice) บางสิ่งบางอย่างในสนาม (field) หรือพื้นที่เฉพาะ ก็ย่อมส่งผลให้ทุนลักษณะต่างๆ ที่บุคคลครอบครองจะเกิดการเพิ่มพูน ลดน้อย หรือแปลงรูปไปเป็นทุนประเภทอื่นๆ ได้เช่นเดียวกัน ในกรณีศึกษาของนักฟุตบอลนั้น ผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์ว่า ภายหลังจากเริ่มเล่นฟุตบอลอย่างจริงจังแล้ว ผลที่ตามมาคือทั้งการเพิ่มทุนและการแปลงรูปของทุน ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) การสะสม/เพิ่มทุนประเภทต่าง ๆ ของกรณีศึกษา

การเพิ่มทุนคือการที่ทุนประเภทหนึ่งๆ ซึ่งบุคคลครอบครองหรือสะสมไว้นั้นมีความเข้มข้นหรือมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งในกรณีนี้พบการเพิ่มทุนในทุนทั้ง 4 ประเภท ได้แก่ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนสัญลักษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) การสะสม/เพิ่มทุนเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่าภายหลังจากที่บุคคลในกรณีศึกษาได้เข้าสู่สถาบันการศึกษาในฐานะผู้เล่นฟุตบอล เช่น “รอ” ได้เข้าสู่โรงเรียนเครือข่ายมิตร “หลอด” กับวิทยาลัยแห่งหนึ่ง “ซีโก้” ที่โรงเรียนพณิชยการกรุงเทพฯ ก็ทำให้กรณีศึกษาทั้ง 3 คน อย่างน้อยจะได้รับที่พักอาศัย อาหารการกิน ค่าเรียนฟรี และ/หรือค่าตอบแทนจำนวนหนึ่ง เช่น “ที่โรงเรียน (โรงเรียนพณิชยการกรุงเทพฯ) มีทุนเรียน ทุนอาหารกลางวัน พร้อมทั้งซุกหัวนอนสำหรับนักกีฬาที่มีพรสวรรค์ ที่นั่นผมสามารถลงสนามใหม่ โดยที่ไม่รบกวนทางบ้าน” (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 29) ซึ่งถึงแม้ว่าจะไม่ใช่รายได้ในรูปตัวเงินจำนวนมากเท่าใดนัก แต่ก็ถือได้ว่าเป็นปัจจัยช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวได้ เนื่องจากการเป็นผู้เล่นฟุตบอลนั้น ทางโรงเรียนจะเป็นผู้จัดสรรเวลาไม่ให้ตรงกับช่วงเวลาที่ต้องเรียนหนังสือ จึงถือได้ว่ากรณีทั้งสามได้เพิ่มทุนทางเศรษฐกิจ โดยเป็นผลมาจากการมีชื่อเสียงในฐานะนักฟุตบอล “ตัวโรงเรียน” นอกจากนั้นเมื่อ “ซีโก้” เป็นหนึ่งในผู้เล่นชุด “ดรีมทีม” เขาได้รับค่าตอบแทนประมาณ 10,000 บาทต่อเดือน ทำยที่สุดเมื่อเขาประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงจากการเป็นนักฟุตบอล “ทีมชาติ” ชุดใหญ่ เขาได้รับการติดต่อให้เซ็นต์สัญญาเป็นนักฟุตบอลอาชีพกับสโมสรฮัตเตอร์ฟิลด์ทาวน์ ประเทศอังกฤษ ด้วยค่าเหนื่อยสัปดาห์ละ 70,000 บาท พร้อมทั้งพัก (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 76) ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อทุนวัฒนธรรม (ความรู้และความสามารถ) และทุนสัญลักษณ์ (ความมีชื่อเสียง) เพิ่มขึ้นก็ส่งผลให้ทุนเศรษฐกิจ (รายได้) เพิ่มขึ้นตามมา

1.2) การส่งเสริม/เพิ่มทุนวัฒนธรรม จากการเข้าสู่สถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงสนับสนุนด้านฟุตบอล ทำให้บุคคลในกรณีศึกษาได้รับการเพิ่มพูนความรู้ด้านฟุตบอลจากโค้ช เพื่อนร่วมทีม ระบบการบริหารจัดการ นอกจากนี้จากการที่ทีมโรงเรียนอยู่ใกล้กับการแข่งขันในระดับส่วนกลางอย่างกรุงเทพมหานคร ทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคู่แข่งที่ล้วนมารวมตัวแข่งขันกันในเมือง

จากการฝึกซ้อมเรียนรู้อย่างเข้มงวด ทำให้บุคคลในกรณีศึกษาได้สั่งสมและเพิ่มพูนความรู้ซึ่งนับเป็นทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) อีกชนิดหนึ่งที่อยู่ในรูปของความโน้มเอียงทางอุปนิสัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝังตัวในร่างกายหรือจิตใจ (embodied state) ทุนความรู้นี้ช่วยสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางนักฟุตบอลในระยะต่อมา ดังที่ “ซิโก้” กล่าวไว้ว่า “สำหรับผม ฟุตบอลคือความมั่นใจ” (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 28) หรือในช่วงที่เขาไปคัดเลือกเพื่อเป็นเยาวชนทีมชาติที่ต้องแข่งขันกับเพื่อนนักฟุตบอลจำนวนมากกว่า 400 คน เพื่อเอาเพียง 20 คนเท่านั้น “ซิโก้” กล่าวว่า “ตลอดหนึ่งปี หลายคนอาจใช้มือทำงานเพื่อต่อสู้ชีวิตต่อไป แต่ผมใช้สองเท้า ที่ทำให้ชีวิตและความฝันรอดมาได้จนถึงวันนี้ ผมลงสนามคัดเลือกตัวด้วยความมั่นใจ ความจริง สวนกุหลาบ เทพศิรินทร์ กรุงเทพคริสเตียน หรือไม่ว่าทีมชาติอะไร ทุกคนมีสองตีน” (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 38)

ภาพที่ 6: “ซิโก้” ในชุด “ดรีมทีม”

น่าสังเกตว่า บุคคลในกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณีต่างก็มีรูปร่างที่แข็งแรง บึกบึน และมีสมรรถภาพทางร่างกายที่ดีเยี่ยม ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การกีฬา การเสริมสร้างกล้ามเนื้อ และการดูแลทางโภชนาการเข้ามาใช้อย่างจริงจัง สะท้อนให้เห็นว่าผู้เล่นฟุตบอลที่มีเป้าหมายเป็นนักฟุตบอลอาชีพได้ใช้ “ทุนร่างกาย” เป็นพื้นฐานในการแปลงออกไปเป็นทุนประเภทอื่น ๆ ในการไต่เต้าทางชนชั้นในภายหลัง

นอกเหนือจากทุนวัฒนธรรมที่ฝังตัวในร่างกายหรือจิตใจแล้ว ผู้วิจัยยังพบว่าภายหลังที่ “ซิโก้” ประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งจากโรงเรียนพณิชยการกรุงเทพฯ แล้ว

เขายังมีการเพิ่มทุนวัฒนธรรมในรูปแบบของสถาบัน (institutionalized state) ด้วย เพราะเขาได้รับเกียรติยศสูงสุดในเส้นทางนักฟุตบอลคือการติด “ทีมชาติ” ซึ่งเขาเป็นส่วนหนึ่งของทีมชาติในแทบทุกระดับ ไ้มาตั้งแต่ ชุดเยาวชนทีมชาติ 17 ปี 19 ปี ชุด “ดรีมทีม” และท้ายที่สุดคือทีมชาติชุดใหญ่ ที่ในบางแมทช์เขาได้รับการมอบหมายให้เป็น “กัปตัน” ทีมชาติไทย เกียรติยศที่ “ซิโก้” ได้จากการเป็นนักฟุตบอล ในฐานะผู้เล่นทีมชาติไทยในที่มีฐานะเป็น “สถาบัน” ซึ่งได้ให้การรับประกันคุณลักษณะบางอย่างของ “ซิโก้” ในรูปของทุนวัฒนธรรมในรูปแบบของสถาบันแห่งชาตินั่นเอง สถาบันอีกแห่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยในการเพิ่มทุนสถาบันให้กับ “ซิโก้” ก็คือ “สื่อมวลชน” เนื่องจากเป็นสถาบันที่สนับสนุนเผยแพร่ความสามารถและชื่อเสียงของเขาต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวางในระดับชาติ การที่มีชื่อของ “ซิโก้” ปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์ นิตยสาร การรายงานข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์ ก็ถือได้ว่าเป็นการเพิ่มทุนสถาบันอีกทางหนึ่งให้กับ “ซิโก้” เช่นเดียวกัน ทุนสถาบันนี้มีความเฉพาะในแง่ที่ว่าเป็นการรับประกันทุนความรู้อย่างเป็นทางการ โดยมีผู้รับรองความสามารถ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการแปลงรูปเป็นทุนเศรษฐกิจได้ในภายหลังได้อีกด้วยเช่นการที่ “ซิโก้” ได้ไปเป็นผู้เล่นฟุตบอลระดับอาชีพในหลายสโมสรที่ต่างประเทศ เช่น ที่สโมสรของอัน ยาลาย เขาได้รับค่าตอบแทนเป็นตัวเงินจำนวนมาก

1.3) การสั่งสม/เพิ่มทุนทางสังคม ผลจากการเป็นผู้เล่นฟุตบอลในระดับโรงเรียน เยาวชนทีมชาติ “ดรีมทีม” และทีมชาติชุดใหญ่ ทำให้ “ซิโก้” รู้จักและมีเพื่อนในแวดวงฟุตบอลอย่างมากมาย และด้วยคุณลักษณะของกีฬาฟุตบอลที่จะต้องเล่นกันเป็นทีม ดังนั้นผู้เล่นในตำแหน่งต่างๆ จึงจำเป็นต้องสนับสนุนซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อ “ซิโก้” เดินทางไปเล่นฟุตบอลในต่างประเทศ จึงต้องการเพื่อนที่สื่อสารกันได้ง่าย เข้าใจกันด้วยภาษาเดียวกัน ในช่วงขณะที่ “ซิโก้” ไปค้าแข้งที่ประเทศเวียดนาม เขาได้มีความสนิทสนมกับนายเหงียน วัน ดึ๊ก (Mr. Nguyen Doan Duc) ผู้เป็นประธานสโมสรสโมสรของอัน ยาลายเป็นอย่างดี เขาจึงสามารถโน้มน้ำวใจให้สโมสรเลือกผู้เล่นชาวไทยไปร่วมทีมได้หลายคน อาทิเช่น ดุสิต เฉลิมแสน ศักดา เจริญดี ตะวัน ศรีปาน โชคทวี พรหมรัตน์ วิมล จันทร์คำ (เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 106, 110 - 114) ซึ่งนักฟุตบอลเหล่านี้ล้วนแต่เพื่อนร่วมทีมกันมาก่อนซึ่งมีสนิทสนมคุ้นเคยกับ “ซิโก้” เป็นอย่างดี

1.4) การสั่งสม/เพิ่มทุนสัญลักษณ์ ทุนสัญลักษณ์เป็นทุนที่เกิดควบคู่ไปกับทุนประเภทอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม หรือทุนทางสังคม ดังนั้น เมื่อทุนวัฒนธรรมและทุนทางสังคมโดยเฉพาะกรณีของ “ซิโก้” เพิ่มขึ้น ก็ส่งผลให้ทุนสัญลักษณ์เพิ่มขึ้นตามมา ทั้งทุนสัญลักษณ์ในระดับชาติและทุนสัญลักษณ์ในระดับระหว่างประเทศ

การเพิ่มขึ้นของทุนสัญลักษณ์ในระดับชาติของ “ซิโก้” นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากความสำเร็จของโครงการ “ดรีมทีม” ทำให้ชาวไทยเพิ่มความเชื่อมั่นในความสามารถ

ของ “ซิโก้” และผองเพื่อนที่เป็นนักฟุตบอลรุ่นใหม่ ผนวกกับการประโคนข้าวของสถาบันสื่อมวลชนว่าเป็นทีมแห่งความหวังหรือทีมแห่งอนาคตชุดใหม่ท่ามกลางความซบเซาของวงการฟุตบอลไทยก็ยิ่งทำให้ “ซิโก้” มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องจากมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันผู้คนชาวไทยก็เพิ่มความรู้สึกชื่นชอบและศรัทธาในตัวของ “ซิโก้” ยิ่งขึ้นไปอีก และเมื่อครั้งที่เขาอำลาจากการเป็นผู้เล่นทีมชาติ เขากล่าวไว้ว่า “15 กับทีมชาติไทย มีความสุขมากที่ทำให้คนดูเต็มสนามและมีความสุขกับเกมฟุตบอล เวลาไปไหนก็มีแต่คนรู้จักเข้ามาทักทายต้อนรับ (ทุนสัญลักษณ์) จากชีวิตเด็กบ้านนอกคนหนึ่งได้มายืนถึงตอนนี้ ทำให้ผมภูมิใจที่ได้สร้างตำนานให้กับทีมชาติไทย อยากให้ทุกคนคิดถึงท่าดีลังกาและเสื้อเบอร์ 13”

ภาพที่ 7: สัญลักษณ์ความเป็น “ซิโก้”

สำหรับทุนสัญลักษณ์ในระดับระหว่างประเทศ ก่อนหน้าที่ “ซิโก้” จะเป็นผู้เล่นตัวจริงในชุด “ดรีมทีม” และทีมชาติไทย ทุนสัญลักษณ์ของเขาในระดับนี้ยังมีอยู่น้อยไม่สูงนักและจำกัดวงแคบเฉพาะในประเทศเท่านั้น แต่เมื่อ “ซิโก้” แสดงความสามารถพาทีมประสบความสำเร็จในหลายรายการ อาทิเช่น ได้อันดับ 3 ฟุตบอลเยาวชนแห่งเอเชีย คว้าเหรียญทองซีเกมส์ แชมป์ถ้วยพระราชทานคิงส์คัพ และชนะเลิศฟุตบอลรายการอินดิเพนเด็นท์ที่ประเทศอินโดนีเซีย เป็นต้น ก็ทำให้ทุนสัญลักษณ์ในระดับระหว่างประเทศของเขาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนในท้ายที่สุดเขาก็ได้รับหนังสือเชิญไปทดสอบฝีเท้าที่สโมสรมิดเดิลส์โบโร ในพรีเมียร์ลีกของอังกฤษ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ กระทั่งย้ายไปสู่สโมสรฮัลเลอทาวน์ ในลีกของประเทศเวียดนามกับสโมสรของอิน ยาลาย

2) การแปลงรูปทุนของกรณีศึกษา

การแปลงรูปของทุน คือการที่ทุนประเภทหนึ่งได้เกิดการแปลงสภาพไปเป็นทุนประเภทอื่นได้ ตัวอย่างเช่น นักดนตรีที่มีฝีมือยอดเยี่ยม (ทุนวัฒนธรรม) เมื่อประสบความสำเร็จในการเล่นดนตรี ก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง (ทุนสัญลักษณ์) ส่งผลให้ได้รับค่าจ้างหรือตอบแทนที่เพิ่มมากขึ้น (ทุนเศรษฐกิจ) ซึ่งจะเห็นได้ว่าทุนวัฒนธรรมสามารถเคลื่อนย้ายถ่ายเทหรือมี

การแปลงรูปไปเป็นทุนประเภทอื่น ๆ เช่น ทุนเศรษฐกิจและทุนสัญลักษณ์ได้ ทั้งนี้บุรีดิเยอเสนอไว้ว่าการแปลงรูปของทุนจากประเภทหนึ่งไปเป็นอีกประเภทหนึ่งนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากการร้องขอ การใช้จ่าย หรือการแลกเปลี่ยน แต่การแปลงรูปของทุนจะต้องใช้เวลา ทั้งยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคมและชนชั้นทางสังคมอีกด้วย

ผลจากการศึกษาบุคคลในกรณีศึกษาทั้ง 3 กรณี ผู้วิจัยพบว่ามีการบวนการแปลงรูปของทุนเกิดขึ้นอย่างชัดเจน เช่นกรณีของ “รอ” ที่เป็นนักฟุตบอลที่มีฝีเท้าดี (ทุนวัฒนธรรม) เมื่อเข้าร่วมแข่งขันฟุตบอลในระดับภาคได้จนประสบความสำเร็จได้รางวัลชนะเลิศก็ทำให้เขากลายเป็นผู้เล่นฟุตบอลที่มีชื่อเสียง (ทุนสัญลักษณ์) ส่งผลให้เป็นที่ต้องการของโรงเรียนที่ชื่อเสียงด้านฟุตบอลในกรุงเทพมหานคร จนเขาตัดสินใจมาอยู่ในสังกัดของโรงเรียนดังกล่าวเขาก็ได้รับค่าเล่าเรียน สถานที่พักอาศัย อาหาร รวมถึงเงินตอบแทนในบางครั้ง (ทุนเศรษฐกิจ) ซึ่งกรณีของ “รอ” นี้ค่อนข้างคล้ายคลึงกับกรณีของ “หลอด” ส่วนที่น่าสนใจก็คือในกรณีของ “ซิโก้” เมื่อเขากำลังจะแต่งงาน

หลังจากกลับจาก Perth ไม่นาน ผมก็ทำสิ่งที่สัญญาไว้กับตนเอง เราจดทะเบียนสมรสกันในวันที่ 9 มกราคม 2545 และจัดพิธี ณ ห้องบอลรูม โรงแรมเรดิสัน ท่ามกลางเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นักเตะ พี่ๆ สื่อมวลชน พ่อ แม่ ลูกหอย (ธวัชชัย สัจจกุล) ลูกก็องค์ (วิรัช ชาญพานิชย์) โดยมี พล.อ. พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธี Mr. Duc (Mr. Ngauyen Doan Duc ประธานสโมสรสโมสรของอันยาลาย) มาอวยพรและมอบของขวัญ

(เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง, 2549: 106)

คำบอกเล่าของ “ซิโก้” ข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่าจากทุนวัฒนธรรมของเขา (การใช้ความรู้ความสามารถในด้านฟุตบอลซึ่งดำเนินมาอย่างยาวนาน) ได้แปลงรูปเป็นทุนเศรษฐกิจ (ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวที่ Perth ประเทศออสเตรเลียและค่าใช้จ่ายในงานแต่งงาน) อีกทั้งยังแปลงรูปเป็นทุนสัญลักษณ์ (ชื่อเสียงและความชื่นชมที่คนในวงการฟุตบอล สื่อมวลชน และชาวต่างชาติที่เป็นประธานสโมสรฟุตบอลมีให้กับ “ซิโก้”) และยังสามารถแปลงรูปมาเป็นทุนทางสังคม (การมีบุคคลสำคัญในวงการฟุตบอลสมัยนั้นมาร่วมงาน รวมทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีได้มาเป็นประธานในพิธีแต่งงาน)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าความสามารถในการแปลงทุนและขยายทุนของกรณีตัวอย่างดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้น จะเริ่มต้นจากทุนวัฒนธรรมของตนเองก่อนเป็นลำดับ

แรก จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายไปสู่ทุนประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม

การนำทุนไปใช้ในพื้นที่ฟุตบอลเพื่อเปลี่ยนแปลงชนชั้นของกรณีศึกษา

ตารางที่ 41: ตารางเปรียบเทียบประเภทและปริมาณของทุนในช่วงก่อนและหลังการเล่นฟุตบอลของกรณีศึกษา

ก่อนเล่นฟุตบอล

ทุน กรณีศึกษา	ก่อนเล่นฟุตบอล					
	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนวัฒนธรรม			ทุนสังคม	ทุนสัญลักษณ์
		บุคคล	สถาบัน	วัตถุ		
ชิโก้	น้อย	มี	ไม่มี	ไม่มี	น้อย	น้อย
หลอด	น้อย	มี	ไม่มี	ไม่มี	น้อย	น้อย
รอ	น้อย	มี	ไม่มี	ไม่มี	น้อย	น้อย

หลังเล่นฟุตบอล

ทุน กรณีศึกษา	หลังเล่นฟุตบอล					
	ทุนเศรษฐกิจ	ทุนวัฒนธรรม			ทุนสังคม	ทุนสัญลักษณ์
		บุคคล	สถาบัน	วัตถุ		
ชิโก้	มากขึ้น	มี	มี	มี	มากขึ้น	มากขึ้น
หลอด	มากขึ้น	มี	ไม่มี	ไม่มี	มากขึ้น	มากขึ้น
รอ	มากขึ้น	มี	ไม่มี	ไม่มี	มากขึ้น	มากขึ้น

จากข้อมูลภูมิหลังและทุนของบุคคลในกรณีศึกษาที่ได้นำเสนอไปแล้ว ภายใต้หัวข้อนี้ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการนำทุนด้านต่างๆ ไปใช้ในพื้นที่ฟุตบอลของกรณีศึกษาเพื่อเปลี่ยนแปลงชนชั้น ทุนที่บุคคลในกรณีศึกษาได้นำไปใช้เป็นอันดับแรกก็คือ “ทุนวัฒนธรรม” ที่เป็น “ทุนร่างกาย” และในส่วนที่เป็นความสามารถด้านฟุตบอลมาสู่ความมีชื่อเสียง (ทุนสัญลักษณ์) และแปลงรูปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้น (ทุนเศรษฐกิจ) อีกทั้งยังเกิดเครือข่ายความช่วยเหลือต่างๆ ในแวดวงฟุตบอลมากขึ้น (ทุนสัญลักษณ์) ดังนั้นเห็นได้ว่าทุนที่สำคัญที่สุดของกรณีศึกษาคือ “ทุนวัฒนธรรม” ที่เป็นทุนตั้งต้นในการแปลงรูปไปสู่ทุนประเภทอื่นๆ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่า กระบวนการที่บุคคลในกรณีศึกษานำทุนมาใช้ในพื้นที่ของฟุตบอลนั้น ก็เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงชีวิตที่เคยขาดแคลน ยากไร้ เป็นชนชั้นล่างของสังคม แต่ด้วยความรู้ความสามารถ และความมานะพากเพียรในฟุตบอล ทำให้เขาสามารถนำไปใช้ในการเพิ่มทุนประเภทต่าง ๆ อีกทั้งยังแปลงทุนเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์ เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เขาประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้นของตนเอง ดังที่ “ซิโก้” กล่าวไว้ว่า “ทีมชาติเป็นของคนทุกคน... อย่าปล่อยเนื้อปล่อยตัว ผมเชื่อว่าทุกคนทำได้อยู่แล้ว และวันหนึ่งคุณก็จะประสบความสำเร็จในชีวิต เหมือนกับผมในวันนี้ ผมมีชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง ก็เพราะฟุตบอล”

ภาพที่ 8: การแปลงรูปทุนวัฒนธรรมสู่ทุนอื่นๆ ของ “ซิโก้”

3. บทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์

จากแนวคิดบทบาทหน้าที่ของสื่อของฮาโรลด์ ลาสเวลล์และชาร์ล ไรท์ พบว่าอาจมีขีดจำกัดสำคัญคือการพิจารณาเฉพาะสื่อมวลชนในสังคมเป็นหลักแนวคิด ส่วนในบทบาทหน้าที่เชิงปัจเจกบุคคลก็ให้น้ำหนักความเป็นอิสระและการเป็นผู้กระทำของปัจเจกบุคคลผู้รับสารเป็นอย่างมาก ซึ่งในโลกของความเป็นจริงยังอาจมีกลุ่มคนรับสารบางกลุ่มที่ไม่ได้มีปริมาณมหาศาลถึงระดับสังคม หรือเป็นปัจเจกผู้รับสารที่มีความเป็นเอกเทศอยู่ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับชนชั้นในสังคมอาจต้องพัฒนาไปไกลกว่าแนวคิดบทบาทหน้าที่แบบเดิม เช่น การตั้งคำถามว่าบทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่ข่าวสาร การให้ความบันเทิงนั้นชนชั้นใดเป็นผู้กำหนด ซึ่งการตั้งคำถามในลักษณะนี้ จะเห็นความสำคัญของผู้เข้ารหัส หรือผู้ส่งสารอย่างมาก

แม้ว่าความหมายที่เกิดขึ้นในการรับรู้ของผู้รับสารที่เป็นผู้บริโภคฟุตบอลอาจไม่ตรงตามความหมายที่ได้รับการเผยแพร่อย่างเต็มที่ แต่ก็จะไม่บิดเบือนเลื่อนไหลจนแตกต่างจากที่สื่อสารมาโดยสิ้นเชิง ดังนั้น ความหมายของฟุตบอลจึงไม่ใช่เรื่องที่เป็นไปเองหรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หากแต่มันเกี่ยวข้องกับอำนาจ ทุนต่าง ๆ และชนชั้นที่มากำหนดการมองเห็น การได้ยิน

ได้ฟัง และการรับรู้ของผู้รับสาร ให้เป็นไปตามความหมายที่ผู้ส่งสาร/เข้ารหัสนั้นต้องการ และที่น่าสนใจก็คือ ไม่ว่าผู้ส่งสารความหมายฟุตบอลจะรู้ตัวหรือมีเจตนาหมายที่แน่ชัดหรือไม่ก็ตาม ในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลนี้ กลุ่มชนชั้นผู้ส่งสารจะมีอุดมการณ์หลักของสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งมาเป็นพลังเบื้องหลังที่จะกำหนดเนื้อหาความหมายเสมอ

และในส่วนนี้ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารความหมายในด้านอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในฟุตบอล ดังนี้

สำหรับนิยามความหมายของอุดมการณ์ (Ideology) ในงานชิ้นนี้จะหมายถึง ชุดความคิดหรือกรอบวิธีคิดที่ถูกติดตั้งไว้เพื่อทำความเข้าใจตนเอง สังคม และโลก ตามหลักทั่วไปแล้วในสังคมทุกสังคมน่าจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างกลุ่มคนมากมาย ท่ามกลางความแตกแยกและปะทะต่อสู้ระหว่างกันและกันนี้ การที่กลุ่มคนที่มีความขัดแย้งยังสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ หรือสังคมยังไม่แตกแยกเป็นเสี่ยงๆ ก็เพราะยังมีมาตรการหลายๆ อย่างในการจัดการกับความขัดแย้ง

มาตรการที่มองเห็นได้ง่ายส่วนมากนั้นจะเป็นมาตรการภายนอก เช่น การใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ การชุมนุมประท้วง การสร้างกลุ่มพลังเรียกร้อง การลือขบปี การเจรจาต่อรอง ฯลฯ น่าสังเกตว่ามาตรการภายนอกนี้ แม้จะเป็นเป็นที่ประจักษ์ แต่ก็มักเป็นมาตรการที่ถูกนำมาใช้ในเวลาที่เกิดปัญหาบานปลายหรือเป็นช่วงวิกฤติแล้วเป็นส่วนใหญ่

แต่มาตรการอย่างหนึ่งที่เดินเครื่องอย่างเรียบๆ มาโดยตลอด แต่ทว่าทรงอิทธิพลไม่น้อยไปกว่าหรืออาจมีอิทธิพลกว่ามาตรการภายนอกนั้นก็คือ มาตรการภายใน ซึ่งหมายถึงวิธีการที่คนกลุ่มหนึ่งได้ทำให้คู่ขัดแย้งของตน “ยอมแพ้ตั้งแต่ในใจ” ซึ่งนั่นก็คือการที่เข้าไปยึดกุมพื้นที่ทางความคิดและจิตใจของคู่ขัดแย้งเอาไว้อย่างมั่นคง ด้วยการทำให้คู่ขัดแย้งเห็นดีเห็นงามกับการยอมแพ้หรือยอมรับตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

มาตรการภายในเองที่เรียกว่าอุดมการณ์หรือ “รูปการจิตสำนึก” อุดมการณ์เป็นสำนึกของผู้คนที่ถูกจัดระบบเอาไว้เหมือนเราตั้งโปรแกรมคอมพิวเตอร์เอาไว้ เมื่อมีโปรแกรมดังกล่าวอยู่ในสำนึกแล้ว ไม่ว่าเราจะรับรู้เหตุการณ์อะไร เราก็จะตีความด้วยความเข้าใจ จะมีอารมณ์ความรู้สึกและลงมือดำเนินการไปตามรูปการจิตสำนึกเป็นส่วนใหญ่ และนี่คือ อิทธิพลอันทรงพลังของอุดมการณ์ที่ใครๆ ก็อยากเป็นผู้กำหนดติดตั้งโปรแกรมนี้

อัลดูแซร์กล่าวไว้ว่า คนเรามักเข้าใจว่า “อุดมการณ์เป็นเรื่องที่คนกลุ่มหนึ่ง เช่น ผู้ปกครอง นำเอาระบบความคิดอันหนึ่งไปหลอกลวงประชาชนผู้อยู่ภายใต้การปกครองนั้น ทั้งๆ ที่ผู้ปกครองเหล่านั้นก็รู้ว่า ความคิดอันนั้นเป็นความคิดที่ไม่จริง” ที่จริงแล้ว ก่อนที่ผู้ปกครองประเทศจะไป

หลอกหลวงใครนั่น เขาจะต้องหลอกหลวงตัวเองจนเชื่อสนิทใจในความคิดนั้นเสียก่อน เขาจึงไปหลอกหลวงผู้อื่นได้

ทุกวันนี้ มีระบบความคิดที่ถูกผลิตขึ้นมาอย่างไม่ถ้วน แต่ก็มีความคิดจำนวนไม่น้อยที่เกิดขึ้นในช่วงหนึ่งแล้วก็สูญสลายไป คงเหลือแต่ความคิดหลักๆ อยู่เพียงไม่กี่ความคิดที่อยู่ยังคงกระทบทันทันต่อการกักเซาะผู้ฟัง สาเหตุหลักที่ความคิดชุดหนึ่งมีความทนทาน นั้นก็เนื่องมาจากความคิดชุดนี้ได้มีโอกาสถ่ายทอดโดยอาศัยผ่านบรรดาสถาบันและกลไกต่างๆ ของสังคมให้เป็นที่รับรู้ของสมาชิกในสังคมอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือความคิดที่ว่านี้ต้องเป็นความคิดที่เปิดตัวสู่สายตาของสาธารณชนอยู่อย่างต่อเนื่อง แนวคิดนี้อัลดูซาร์เรียกว่า กระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ (reproduction of ideology) (กาญจนา แก้วเทพ, 2539) โดยอุดมการณ์อาจเปรียบเทียบกับ การทาสีจะทาครั้งเดียวให้ติดสนิทแนบแน่น ไม่ลอกไม่จางก็คงเป็นไปไม่ได้ ฉะนั้นจึงต้องมีการชุบสีเก่าออกแล้วทาสีซ้ำหลายๆ ครั้ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์เป็นเรื่องของนามธรรม ก็จำเป็นต้องมีการผลิตซ้ำที่เป็นเป็นรูปธรรมมารองรับอยู่เสมอ ดังนั้นภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญ พ.ศ. 2475 เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามก้าวขึ้นมาใช้อำนาจ จึงได้มีการสร้างสัญลักษณ์รูปธรรมแทนอุดมการณ์ของผู้ปกครอง (อุดมการณ์ศักดินา) ในรูปแบบต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงตราที่ติดบนหน้าอกเสื้อของนักกีฬาฟุตบอลทีมชาติ และการสร้างโทรทัศน์ขึ้นมาในสังคมไทย

บรรดาสถาบันต่างๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน ครอบครัว สถานที่ทำงาน และที่สำคัญคือ สื่อมวลชน ต่างก็มีบทบาทเป็นผู้ผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์อันใดอันหนึ่งด้วยกันทั้งนั้น

ฟุตบอลเป็นสิ่งที่ผู้คนมักมองข้าม ฟุตบอลเป็นภาพที่ดูเลือกรางของอุดมการณ์บางอย่างภายใต้รูปแบบของความบันเทิง นอกจากนั้นด้วยคุณลักษณะที่แสนเรียบง่ายทั้งในการเล่นและการชม ทำให้ฟุตบอลกลายเป็นแหล่งเพาะสร้างที่เหมาะสมสำหรับอุดมการณ์หลักต่างๆ ในสังคม

หากพิจารณาในมิติเชิงปริมาณ จากหลักการถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างง่าย ๆ และเป็นสามัญสำนึกก็คือ อุดมการณ์ใดที่มีโอกาสได้นำเสนอตัวเองบ่อยครั้งที่สุด มากที่สุด จะทำให้มีโอกาสที่จะครอบครองความเป็นเจ้าในพื้นที่ความคิดและจิตใจของผู้คนได้

ดังนั้นในประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย ก่อนหน้าที่จะมีสถาบันโรงเรียนเกิดขึ้นมานั้น ส่วนใหญ่ในการเป็นแหล่งผลิตและถ่ายทอดอุดมการณ์ก็คือ สถาบันกษัตริย์ (กษัตริย์และชนชั้นสูง) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสังคมไทยในสมัยนั้น (ศักดินา) สถาบันกษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุดและยังไม่มีคู่แข่งใดมาเปรียบเทียบได้ จึงสามารถปลูกฝังอิทธิพลทางความคิดได้อย่างลึกซึ้ง

ต่อมาเมื่อเกิดสถาบันโรงเรียนขึ้นมา (อยู่ในการกำกับของชนชั้นกลาง) โรงเรียนก็นำเอาเด็กและเยาวชนที่จะเป็นผู้ใหญ่ของชาติในวันข้างหน้ามารวมตัวกัน (ดูอ.สมสุขเรื่องโรงเรียนเพิ่มเติม) เด็กๆ ถูกบังคับให้ไปโรงเรียน เวลาที่ใช้ก็ยาวนานประมาณ 6-8 ชั่วโมงต่อวัน อีกทั้งยังมีการตรวจสอบติดตามผลการบ่มเพาะด้วยการสอบ เช่นการสอบวิชาฟุตบอล วิชาพลศึกษาต่างๆ

แต่ทว่าสถาบันที่เป็นสถาบันใหม่มาแรงในช่วงไม่ถึงศตวรรษก็คือ สถาบันสื่อมวลชนนี้เอง แม้ว่าแต่ละวันเราอาจใช้เวลาในการติดตาม/ชมฟุตบอลทางสื่อมวลชนน้อยกว่าช่วงเวลาโรงเรียนก็ตาม แต่ต้องไม่ลืมว่า เราใช้สื่อมวลชนอยู่ตลอดชีวิต ในขณะที่ช่วงเวลาที่เรียนหนังสือนั้นเป็นช่วงจังหวะหนึ่งของชีวิตเท่านั้น

น่าสังเกตว่าปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาที่เน้นหนักด้านการศึกษา ซึ่งก็คือโรงเรียนกีฬา เป็นสถาบันใหม่ที่ผสมผสานการเป็นโรงเรียนเพื่อสอนวิชาความรู้กับการสอนทักษะกีฬาต่างๆ ซึ่งเป็นการวางรากฐานให้กับการเป็นนักกีฬาในอนาคต สำหรับกรณีฟุตบอลแล้ว โรงเรียนกีฬาเหล่านี้เป็นสถานที่ในการเพิ่มพูนความสามารถในเชิงฟุตบอลให้กับนักเรียน และสถาบันที่รับช่วงจากโรงเรียนกีฬาต่อไปก็คือสโมสรฟุตบอลนั่นเอง

จากปริมาณและความสม่ำเสมอของสื่อมวลชนและโทรทัศน์นี้เอง ทำให้เรื่องราวของฟุตบอลเกือบจะผนวกรวมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้น ดังตัวอย่างฟุตบอลโลกหรือฟุตบอลพรีเมียร์ลีกของอังกฤษ ถ้าพลาดการชมไป เราก็สามารถจะถามเรื่องราวที่พลาดไปได้จากเพื่อนฝูง คนรู้จัก หรือแม้ไม่รู้จักในที่สาธารณะ หรืออาจติดตามชมย้อนหลังจากสื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์กีฬา หรือติดตามข่าวสารรายละเอียดเกี่ยวกับเกมจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารได้ ปรัชญาการณีนี้นี้เป็นเรื่องปกติของสังคมไทยใน พ.ศ. 2553 นี้

และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในแง่คุณภาพระหว่างสื่อมวลชนกับสถาบันถ่ายทอดอุดมการณ์อย่างอื่นๆ แล้วสามารถสรุปได้ว่า สื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์นั้นได้เปรียบอย่างมาก เนื่องจากประการแรก ผู้ที่เข้ามาใช้สื่อประเภทนี้เข้ามาด้วยความสมัครใจ (เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันโรงเรียน) นอกจากนี้ การติดตามจากสื่อมวลชนก็ให้ความรู้ลึกซึ้งว่าเป็นเรื่องของความบันเทิงที่เป็นเครื่องดึงดูดใจเป็นอย่างดี และที่มากกว่านั้นฟุตบอลยังเป็นเรื่อง “จริง” ที่เกิดขึ้น (ไม่ใช่เรื่องที่แต่งขึ้นอย่างละคร นิยาย) เช่น “live” หรือการไปชมกันที่สนามจริงด้วยสายตาตนเอง การมีกฎกติกาที่เป็นลายลักษณ์อักษร กรรมการผู้ตัดสิน นักฟุตบอล ตามระบบอาชีพที่ไม่ใช่สมัครเล่นหรือความบันเทิงหรือการออกกำลังกาย ซึ่งตามหลักของการยอมรับอุดมการณ์ ถ้าทำให้รู้ตัวว่าเนื้อหาสาระนั้นกำลังถ่ายทอดอุดมการณ์และมีลักษณะบังคับผู้รับแล้วนั้น มนุษย์เรามากจะต่อต้าน แต่ถ้าดึงดูดด้วยความสมัครใจ ความบันเทิง และเป็นเรื่อง “จริง” การถ่ายทอดอุดมการณ์จะมีผลดีมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ผู้คนจึงสามารถเล่นและชมฟุตบอลได้อย่าง

เข้าใจ รู้จักกฎกติกา ชื่อนักเตะและฉายา ร้องเพลงสโมสรได้อย่างคล่องแคล่ว ฯลฯ ที่ไม่มีใครมาบังคับให้จดจำและทำตามเลย

ท่ามกลางปรากฏการณ์ฟุตบอลในสังคมไทย หลังการเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2500 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดหลายประการ เช่น กฎกติกา สนาม ผู้ตัดสิน ผู้พากษ์ ผู้บรรยาย คอลัมน์นิสต์ ภาษาที่ใช้ มุมกล้อง เทคนิคพิเศษ การตัดต่อ ฯลฯ หรือแม้แต่ผู้ดูผู้ชมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน

แต่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนี้ก็มีบางสิ่งบางอย่างที่คงทนถาวรอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือ แม้เนื้อหาสาระหรือเทคนิคของฟุตบอลอาจจะดูเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่แก่นแท้ของฟุตบอลที่สื่อแก่ผู้เล่นผู้ชมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก จนกล่าวได้ว่าแทบทุกอย่างยังคงเหมือนเดิมนั่นคือฟุตบอล สื่อมวลชนยังคงทำหน้าที่เป็นส่วนใหญ่ในการถ่ายทอดอุดมการณ์สำคัญๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอยู่ในสังคม หรือทัศนะของอัสธูแซร์ก็คืออุดมการณ์หลัก (dominant ideology) นั่นเอง

สิ่งที่ผู้วิจัยจะนำเสนอในช่วงนี้ก็คือการสำรวจว่าในฟุตบอล เนื้อหาของฟุตบอลเหล่านั้นได้บรรจุอุดมการณ์อะไรเอาไว้บ้าง หรือสื่อมวลชนนั้นทำหน้าที่ด้านการสร้างและเผยแพร่อุดมการณ์ด้วยการเป็นผู้บอกว่า “อะไรควรเป็นอะไร” และ “อะไรควรเป็นอะไร” รวมทั้ง “อะไรเกี่ยวข้องกับอะไร” (กาญจนา แก้วเทพ, 2539: 213) เช่น ถ้าคุณเป็นนักฟุตบอลอาชีพต้องมีทักษะและความสามารถด้านฟุตบอล และเป็นผู้บอกว่า “อะไรควรเป็นอะไร” เช่น ถ้าเป็นนักฟุตบอลอาชีพแล้วควรจะมุ่งมั่นพัฒนาตนเองสู่เป้าหมายสูงสุดคือชัยชนะ รวมทั้งเป็นผู้บอกว่า “อะไรเกี่ยวข้องกับอะไร” เช่น ฟุตบอลมีแพ้ชนะ การแพ้นั้นเป็นเพราะวันนี้ไม่สามารถทำตามแผนที่โค้ชสั่งไว้ได้

หากกล่าวตามหลักอุดมการณ์แล้ว ความคิดที่มีลักษณะเป็นอุดมการณ์นั้นจะเป็นความคิดที่บอก “เป้าหมาย” ของชีวิตคนแต่ละกลุ่ม แต่ละชนชั้น แล้วยังบอกหนทางไปสู่เป้าหมายนั้น เช่น เป้าหมายของนักฟุตบอลอาชีพของ “รอ” และ “หลุด” ก็คือ การได้เล่นทีมชาติหรือในสโมสรระดับพรีเมียร์ลีก ที่นำมาสู่รายได้ ชื่อเสียงและเกียรติยศ ซึ่งก็เป็นเป้าหมายของนักฟุตบอลที่มาจากชนชั้นล่างต่างๆ ไป และวิธีการเดียวที่จะใช้เลื่อนสถานะทางชนชั้นผ่านฟุตบอลก็คือ การทุ่มเท อดทนฝึกซ้อม

ดังนั้นจากฟุตบอลทั้งในมิติการเล่นการชม หรือที่ปรากฏในสื่อมวลชนรวมทั้งสื่อใหม่ เราจะพบอุดมการณ์หลักๆ ได้ดังนี้

1. อุดมการณ์ทุนนิยม

ในด้านหนึ่งนั้นอุดมการณ์ทุนนิยมเป็นอุดมการณ์ที่มีลักษณะต่อต้านอุดมการณ์ศักดินา ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิเสธการจำแนกความแตกต่างของบุคคลที่ใช้ชาติวุฒิหรือชาติตระกูลเป็น

เกณฑ์การแบ่งแยก แต่ในอีกด้านหนึ่งในอุดมการณ์ทุนนิยมก็ยังคงมีการยอมรับความแตกต่าง เหลือมล้ำของบุคคลที่ใช้ธนูฉลุหรือเงินตราเป็นเครื่องจำแนกแยกแยะ ที่สำคัญในระบบทุนนิยม ทุกสิ่งอย่างในสังคมสามารถซื้อขายได้ ไม่ยกเว้นแม้แต่ชีวิตและร่างกายของมนุษย์ที่สามารถตีค่า ประเมินราคาได้เช่นเดียวกับสินค้าชนิดหนึ่ง

ในแวดวงฟุตบอลทุกวันนี้เห็นได้ว่าเป็นสินค้ามีมูลค่าสูงมาก เช่น การใช้ถ้อยคำเปรียบเปรยที่ว่า “ลูกหนังพันธุ์ล้าน” (รณพงศ์ คำนวนทพิทย์, 2549) หรือที่รังสรรค์ ฤษะพรพันธ์พิจารณา กรณียฟุตบอลโลกว่า ฟุตบอลโลกไม่ได้เป็นเพียงบริการด้านสนทนากการแก่ผู้ชมเท่านั้น หากยังมีฐานะเป็น “ตลาด” สำหรับซื้อขายปัจจัยการผลิตซึ่งก็คือนักฟุตบอลและผู้จัดการ ภายใต้ กระบวนการพาณิชย์ยานุวัตร (commercialization) ที่แปรสภาพฟุตบอลให้กลายเป็นกีฬาอาชีพ (รังสรรค์ ฤษะพรพันธ์, 2544: 97)

2. อุดมการณ์ศักดิ์ดินา

แม้ว่าในสังคมไทยปัจจุบัน ได้กลายเป็นสังคมทุนนิยมไปแล้วก็ตามที่ แต่ก็ยังมีร่องรอยอุดมการณ์ศักดิ์ดินาผสมผสานอยู่ด้วยอย่างแน่นอน

อุดมการณ์ศักดิ์ดินาแสดงออกทั้งในความเชื่อที่ว่า มนุษย์เรามีความไม่เท่าเทียมกันอันเนื่องมาจากชาติตระกูล สถานภาพทางสังคมของบุคคลนั้นวัดกันที่ชาติกำเนิด รวมทั้งให้ความชอบธรรมที่ชนชั้นสูงจะใช้อำนาจในการกำหนดชีวิตลูกหลานและบริวาร และการครอบงำชนชั้นอื่นๆ ให้ยอมรับในระบบการแบ่งชนชั้นทางสังคม

อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า ด้วยอุดมการณ์ศักดิ์ดินา (ที่เจือปนด้วยอุดมการณ์ทุนนิยม) ทำให้เป็นเรื่องน่าแปลกที่ว่า ในสภาพความเป็นจริงจำนวนผู้คนที่บริโภคฟุตบอลชนชั้นล่าง ๆ นั้นมีมากกว่าชนชั้นกลาง แต่ทว่าเรื่องราวของฟุตบอลที่ผ่านทางสื่อมวลชนกลับมีเรื่องเกี่ยวกับชนชั้นล่างเหล่านี้น้อยกว่ามาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเรื่องราวของคนเหล่านั้นอาจไม่สำคัญเพียงพอที่จะนำเสนอต่อสาธารณชน แต่อาจมีข้อยกเว้นอยู่บ้างบางกรณีที่เกี่ยวข้องมวลชน (ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางที่เป็นชนชั้นที่เหนือกว่าและมีอำนาจมากกว่าชนชั้นล่าง) เลือกว่าจะหยิบมานำเสนอหรือจะสถาปนาสร้างสถานภาพของบุคคลนั้นๆ เช่น เรื่องราวนักฟุตบอลที่ได้เต้ามาจากชนชั้นล่างอย่างกรณีของซิโก้ แต่กระนั้นก็เป็นเพียงส่วนเสี้ยวที่เกิดขึ้นในโลกของความเป็นจริงเท่านั้น

3. อุดมการณ์ชัยชนะและความสำเร็จ

อุดมการณ์ทางสังคมที่ยกย่องความสำเร็จ “ความสำเร็จ” นับเป็นอุดมการณ์หลักในสังคมทุนนิยมที่กลุ่มคนชนชั้นกลางในสังคมยกย่องเชิดชู สำหรับการจะไปให้ถึงเป้าหมายแห่งอุดมการณ์ดังกล่าว จำเป็นต้องอุทิศชีวิต อดทน บากบั่น พุ่มเททำงานอย่างหนัก และมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งกีฬาฟุตบอลนับเป็นพื้นที่ที่ดีสำหรับการสร้างความชอบธรรมให้กับอุดมการณ์ดังกล่าวในสังคมระบบทุนนิยม โดยทั่วไปแล้วกีฬาจะเป็นเรื่องของการแข่งขันโดยมีเป้าหมายสูงสุดคือชัยชนะหรือความสำเร็จ ในการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนด้านอุดมการณ์ จะแสดงบทบาทเพื่อชี้ทางให้สมาชิกในสังคมได้เห็นว่าถึงความชอบธรรมในอุดมการณ์ เช่น ในการถ่ายทอดสดการแข่งขันกีฬาทางโทรทัศน์ ผู้บรรยายมักจะทำหน้าที่ตอกย้ำอุดมการณ์การแข่งขันและความสำเร็จให้ผู้ชมรับรู้เสมอ เช่น เมื่อนักกีฬาคนหนึ่ง หรือทีมหนึ่งได้รับชัยชนะ ผู้บรรยายก็มักจะใช้คำพูดที่ว่า “พรีคิกลูกนี้สุดยอดมากครับ แต่ไม่ใช่เรื่องฟลุ๊คนะครับ แต่ต้องฝึกซ้อมมานับครั้งไม่ถ้วน” หรือ “ชัยชนะหรือความสำเร็จในการแข่งขันนี้ ไม่ได้มาเพราะโชคช่วย” คล้ายจะบอกกับผู้ชมเป็นนัยว่า โชคจะช่วยสำหรับบุคคลที่ทุ่มเทและมุ่งมั่นฝึกฝนทำงานอย่างหนัก (ฝึกหนัก) เท่านั้น ดังนั้นนักกีฬาที่เห็นอยู่ในจอโทรทัศน์ (รวมทั้งสื่อมวลชนอื่นๆ) นั้นต้องผ่านการทุ่มเททำงานอย่างหนัก ก่อนที่จะมาประสบความสำเร็จทั้งชื่อเสียงและเงินทองดังเช่นที่เห็นหรือที่เป็นอยู่ปัจจุบัน และในภาคธุรกิจการค้าก็เข้ามาใช้อุดมการณ์แบบนี้เพื่อเป็นจุดขายสินค้า เช่น ใช้นักฟุตบอลที่มีชื่อเสียงเป็นพรีเซ็นเตอร์สินค้าต่างๆ หรือการว่าจ้างพรีเซ็นเตอร์นักฟุตบอลมาเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนด้านการตลาด

สำหรับคนที่ติดตามชมกีฬาฟุตบอลนั้น โดยทั่วไปแล้วถูกบ่มเพาะหล่อหลอมให้เรียนรู้และคุ้นเคยกับฟุตบอลมาตั้งแต่วัยเยาว์ผ่านครอบครัวและระบบการศึกษา เช่น การได้รับลูกฟุตบอลเป็นของขวัญ การเล่นฟุตบอลระหว่างเพื่อนๆ การเข้าเรียนพลศึกษาซึ่งเป็นวิชาบังคับ การทดสอบความรู้ในฟุตบอลจากข้อสอบที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียน ซึ่งนอกเหนือจากครอบครัวและการศึกษาดังกล่าวแล้ว ยังมีการติดตามกีฬาฟุตบอลผ่านสื่อมวลชนต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่า มนุษย์เราใช้เวลาไปกับสื่อมวลชนอยู่ตลอดชีวิต ในขณะที่เรียนหนังสือนั้นเป็นเพียงแค่ช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิตเท่านั้นเอง

สืบเนื่องจากการยกย่องอุดมการณ์การแข่งขันและความสำเร็จดังที่กล่าวไปแล้ว เห็นได้ว่ากีฬาฟุตบอลเป็นพื้นที่ตัวอย่างสร้างรูปการจิตสำนึกเรื่องการยกย่องคนเก่ง และคนที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งนอกจากสถาบันการศึกษาแล้ว สื่อมวลชนนับเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลในการทำหน้าที่สร้าง หล่อหลอมและผลิตซ้ำอุดมการณ์นี้ให้กับสมาชิกของสังคมได้ซึมซับ เด็กที่ดูกีฬาฟุตบอลจะได้เห็นถึงการแข่งขัน ทักษะ และการต่อสู้ของคนเก่งในสนามกีฬา เด็กๆ ก็จะนำมาปรับใช้พัฒนาทักษะการกีฬาของตน และเมื่อถึงจุดหรือจังหวะชีวิตที่พวกเขาไม่เล่นกีฬาแล้ว พวกเขาก็จะเปลี่ยนสถานภาพเป็นผู้ชมได้อย่างคุ้นเคย ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางไปดูที่สนามแข่งขันจริง หรือการบริโภคผ่านการดู ฟัง หรืออ่านจากสื่อมวลชน รวมทั้งสื่อใหม่ๆ ที่มีมากขึ้นในปัจจุบัน

4. อุดมการณ์ชาตินิยม / ท้องถิ่นนิยม

ภายใต้สังคมแบบรัฐชาติ อุดมการณ์อันหนึ่งที่กลไกรัฐจำเป็นต้องกำหนดให้สมาชิกในสังคมได้รับรู้ก็คืออุดมการณ์แบบชาตินิยม แต่ด้วยการที่ฟุตบอลเป็นกีฬาที่นำเข้ามาจากชาติตะวันตก ประกอบกับการปักป้ายว่าเป็นเขตปลอดภัยการเมือง ดังนั้นฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่ที่ไม่ค่อยปรากฏว่ามีมิติทางการเมืองมากนัก

อุดมการณ์ชาตินิยมที่ปรากฏในฟุตบอลจึงอาจต้องถอยไปในประวัติศาสตร์ในยุคราชสำนักและยุคราชสำนักสู่สามัญชน เช่น การแข่งขันฟุตบอลกับชาวต่างประเทศต่างๆ แต่ในยุคปัจจุบันอาจไม่พบว่ายังมีดินนี้มากนัก แต่ก็ยังมีร่องรอยการใช้ฟุตบอลในเรื่องของการปลูกฝังให้รักชาติอยู่เป็นระยะ เช่น ตราทีมชาติ รวมทั้งการร้องเพลงชาติก่อนการแข่งขันในระดับชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เราอาจเห็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ความรักชาติมักไม่ได้นำเสนอด้วยกลไกหรือการทำงานจากสถาบันใดสถาบันหนึ่ง หากแต่ต้องทำงานร่วมกันในหลายกลไกหรือหลายสถาบัน ซึ่งในกรณีฟุตบอล เราจะเห็นอาการสะท้อนถึงอุดมการณ์ชาตินิยมได้บ้างในช่วงที่เกิดเหตุการณ์วิกฤติ

แม้อุดมการณ์ชาตินิยมอาจไม่ได้ถูกขบขันมากนัก แต่ก็มีมีการแปรรูปจากอุดมการณ์ในระดับชาติสู่อุดมการณ์เฉพาะที่ หรือเรียกว่า “ท้องถิ่นนิยม” ดังการศึกษาของกุลวิชัย สำแดงเดช (2551) ศึกษาการใช้สื่อเพื่อสร้างและธำรงรักษาอัตลักษณ์ของแฟนสโมสรฟุตบอลจังหวัดชลบุรี และพบว่าแฟนทีมชลบุรีส่วนใหญ่เป็นคนชลบุรีที่เป็นชนชั้นกลางท้องถิ่น และมีแรงจูงใจหลักในการเข้ามาเชียร์ คือ การเป็นทีมบ้านเกิด น่าสังเกตว่าทุกวันนี้ในแทบทุกจังหวัดของไทยจะมีสโมสรฟุตบอลเป็นของตนเอง ซึ่งความเป็นจังหวัดหรือความเป็นท้องถิ่นได้เริ่มกลายเป็นจุดที่สโมสรนำมาใช้เพื่อดึงดูดการมีส่วนร่วมจากผู้ดูผู้ชมในจังหวัดของตนเองเพิ่มมากขึ้น

ดังที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด อุดมการณ์ที่ผลิตและผลิตซ้ำผ่านฟุตบอลนั้น ล้วนแล้วแต่สัมพันธ์กับอุดมการณ์ทุนนิยมที่อยู่ภายใต้ร่มใหญ่ของอุดมการณ์ชนชั้นกลาง ที่เป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการควบคุมกำกับและกำหนดความหมายฟุตบอลที่ถูกต้องชอบธรรมได้รับการยอมรับและที่สำคัญที่มองข้ามไปก็คือการทำงานของอุดมการณ์ต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่ตอบสนองและให้ประโยชน์แก่ชนชั้นกลางมากที่สุด

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าอุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ หากแต่ต้องมีภาคปฏิบัติการที่จะทำให้อุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ได้รับการสร้าง ผลิตซ้ำและธำรงรักษาเอาไว้ในวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปถึงปฏิบัติการทางด้านอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่การบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย 3 ประการดังนี้

3.1 การผสมผสานกันระหว่างความเป็นจริงกับความสมจริง

อัลดูแฮร์ได้อธิบายถึงการทำงานของอุดมการณ์ประการหนึ่งว่า อุดมการณ์จะทำงานด้วยวิธีการผสมผสานเรื่องจริง ๆ กับเรื่องลวง ๆ จนไม่สามารถที่จะแยกขาดจากกันได้ (กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551: 222-223) เห็นได้ว่าโลกของกีฬาฟุตบอลเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีการแข่งขันกันจริง โดยมีสายตาผู้ดูผู้ชมในสนามเป็นพยานยืนยัน

แต่ในอีกด้านหนึ่งโลกของกีฬาฟุตบอลที่ก้าวหน้าไปมาก มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่นดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ส่งภาพการแข่งขันจากทุกมุมโลกมาสู่สายตาของผู้ชม และมีการขึ้นกราฟฟิคไว้ที่ด้านบนมุมจอภาพว่า “live” หรือ “สด” จากการทำงานของกล้องวงจรปิดตามสนามดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ทำให้ดูเหมือนเกิดเหตุการณ์ขึ้นจริง ๆ หรือมีความ “สมจริง”

อย่างไรก็ตามลักษณะภาพของการถ่ายทอดสดดังกล่าว แท้ที่จริงเป็นภาพที่ถูกประกอบสร้างขึ้นใหม่ด้วยฝีมือของช่างกล้องที่จะเลือกถ่ายภาพอะไร ช่างตัดต่อที่จะเลือกว่าจะนำเสนอและร้อยเรียงภาพต่าง ๆ จากมุมกล้องมากมายเหล่านั้นอย่างไร ขนาดภาพที่เลือกเป็นขนาดใด เช่น ภาพใกล้ ภาพไกล ภาพมุมสูง รวมทั้งภาพที่เกิดจากเทคนิคพิเศษต่าง ๆ เช่น ภาพช้า (slow motion) ภาพย้อน (replay) ภาพซ้ำ อีกทั้งภาพกราฟฟิคต่าง ๆ เช่น ตำแหน่งของผู้เล่น ซึ่งคนที่ชมในสนามแข่งขันจริงไม่มีทางที่จะเห็นภาพที่เหมือนกับภาพที่เกิดขึ้นผ่านโทรทัศน์ ดังนั้นภาพที่เกิดจากการถ่ายทอดจึงไม่ใช่ภาพที่เป็นจริงสมบูรณ์

ดังนั้นในพื้นที่แห่งความจริงผสมผสานกับความจริงแบบลวง ๆ ทางหน้าจอโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสารมวลชนที่แพร่หลายไปในชนชั้นทุกชนชั้นจึงเป็นพื้นที่การสื่อสารอุดมการณ์ต่าง ๆ ของผู้ที่กุมอำนาจในการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลได้อย่างแนบเนียน

นอกจากนั้นอุดมการณ์ที่มีได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนย่อมกลายเป็นอุดมการณ์ที่สามารถผลิตซ้ำได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งก็คือกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ของกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการยึดกุมกลไกด้านการสื่อสารมวลชน ซึ่งก็คือ กลุ่มชนชั้นกลางนั่นเอง

ทั้งนี้การสถาปนาและผลิตซ้ำอุดมการณ์ชนชั้นกลางให้เป็นที่รับรู้และยอมรับกันโดยปริยายนั้น อาจทำได้ทั้งในแง่เนื้อหาใหม่และรูปแบบใหม่แต่ยังคงรักษาอุดมการณ์ชนชั้นกลางไว้ เช่น ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึงราว พ.ศ. 2500 การสื่อสารความหมายฟุตบอลที่สอดใส่อุดมการณ์ชนชั้นกลางไว้จะเป็นการใช้สื่อมวลชนประเภทวิทยุและหนังสือพิมพ์ หลังจากนั้นก็เริ่มเปลี่ยนแปลงมาสู่สื่อมวลชนชนิดใหม่คือโทรทัศน์ และเคเบิลทีวี จนกระทั่งในปัจจุบันเป็นสื่อสมัยใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3.2 การทำให้เป็นราวกับธรรมชาติ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ชนชั้นกลางเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการกำกับควบคุมความหมายหลักของฟุตบอลในปัจจุบัน ในกรณีการนำเสนอความสำเร็จของนักกีฬาฟุตบอลนั้น แสดงให้เห็นถึงการทำงานของอุดมการณ์ชนชั้นกลางว่า ในโลกของความเป็นจริงอาจมีนักฟุตบอลชนชั้นกลางที่กลายมาเป็นคนที่ชื่อเสียง มีฐานะที่ดีขึ้นกว่าเดิมอย่างมากในตอนท้ายอยู่เป็นระยะๆ แต่นั่นก็เป็นจำนวนน้อย หรือเป็นกรณียกเว้น (exceptional case) เท่านั้น แต่ในโลกของสื่อสารมวลชนกลับทำให้เห็นเหมือนกับว่าข้อยกเว้นดังกล่าวคือข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป (generalization) และที่สำคัญคือสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ดังที่รณพงศ์ คำนวนนิตย์ (2549: 116) แสดงความเห็นไว้ว่า “ไม่ว่าคุณอยู่ในสถานะไหน ฟุตบอลอาจเปลี่ยนชีวิตคุณได้ เพียงแค่หากคุณมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะทำความฝันของคุณให้เป็นจริง” ซึ่งนอกจากจะเป็นการเข้ารหัสเพื่อให้ความหวังกับชนชั้นกลางว่าวันหนึ่งความฝันนั้นอาจเป็นจริงแล้ว อีกด้านหนึ่งเป็นการทำให้ โลกแห่งจินตนาการนั้นเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งในโลกของความเป็นจริงด้วยการทำงานของสื่อมวลชนต่างๆ ที่ร่วมกันนำเสนอกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จอยู่อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลาจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาๆ ถ้ามีความตั้งใจและพยายาม ในท้ายที่สุดก็จะประสบความสำเร็จเหมือนๆ กับคนที่เคยทำมาให้เห็นแล้วก่อนหน้านี้

กระบวนการทำให้ดูเป็นเรื่องปกติธรรมดาราวกับเป็นธรรมชาติของนักฟุตบอลนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่สืบทอดรับใช้อุดมการณ์ของระบบทุนนิยมที่ชนชั้นกลางเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุด ในระบบทุนนิยมที่มีหัวใจอยู่ที่การแข่งขัน จะทำให้ผู้บริโภคฟุตบอลโดยเฉพาะกลุ่มผู้เล่นชนชั้นกลางยอมรับโดยปริยายว่า ทุกที่ย่อมมีการแข่งขัน และจะมีผู้ชนะเพียงหนึ่งเดียว และจะต้องมีผู้แพ้เป็นเรื่องปกติ แต่ไม่ใช่ทุกคนจะสามารถชนะได้เสมอไป ในวันพรุ่งนี้ผู้แพ้อาจกลายเป็นผู้ชนะได้เหมือนกับที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังมาโดยตลอด อุดมการณ์ทุนนิยมของชนชั้นดังกล่าวทำงานอยู่อย่างต่อเนื่อง เพียงแต่ผู้รับรู้หรือผู้ถอดรหัสไม่ได้ตระหนักถึงและเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นและเป็นไปตามธรรมชาติ

3.3 การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์

ดังที่กล่าวแล้วว่า อุดมการณ์จะทำงานด้วยวิธีการผสมผสานเรื่องจริง ๆ กับเรื่องลวง ๆ จนยากที่จะแยกขาดจากกันได้ การกลบเกลื่อนความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้นให้ดูราวกับเป็นธรรมชาติ และการนำเสนอกรณีเฉพาะให้กลายเป็นกรณีทั่วไป และท้ายที่สุดจากภาคปฏิบัติการแห่งอุดมการณ์เหล่านี้จะนำไปสู่วิธีคิด ความเข้าใจ และการปฏิบัติตนของบุคคลที่แตกต่างกันไปแต่ละชนชั้น อย่างไรก็ตามการผลิตซ้ำอุดมการณ์ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นในการรักษาไว้สำหรับผลประโยชน์ที่มากกว่าของชนชั้น

ประเด็นสำคัญคืออุดมการณ์ต่างๆ ที่ผลิต และผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอในเนื้อหา ความหมายของฟุตบอลนี้ ชนชั้นใดเป็นผู้มีอำนาจในการผลิตทางอุดมการณ์ และกระบวนการ ผลิตซ้ำดังกล่าวนั้นเป็นไปเพื่อผลประโยชน์อะไร

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ฟุตบอลไทย เห็นได้ว่าฟุตบอลเป็นพื้นที่แห่งความสนุกสนาน มาตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน กล่าวได้ว่า ฟุตบอล เป็นพื้นที่ที่สามารถรวมมวลชนทุกชนชั้นในสังคมให้มาอยู่ในสถานที่และเวลาเดียวกันได้แล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่สามารถกำหนดให้ผู้เล่นและผู้ชมได้มีส่วนร่วมไปกับเกมและการแข่งขันได้อย่างเต็มที่

ภายใต้ความสนุกสนานบันเทิงนี้เองที่เป็นพื้นที่ที่ชนชั้นกลางและระบบทุนนิยมนำมาใช้ เพื่อติดตั้งอุดมการณ์บางอย่างที่ทำให้ชนชั้นกลางและล่างอื่น ๆ ได้รับความรู้ว่าจะอะไรคือสิ่งที่ควรปฏิบัติ อะไรคือมาตรฐานที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต

นอกจากนั้น สถาบันการศึกษาก็เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในฐานะกลไกทาง อุดมการณ์ที่สำคัญในการผลิตและผลิตซ้ำอุดมการณ์ของทุนนิยม เช่น การบรรจุเนื้อหาฟุตบอลลง ในหลักสูตร การจัดการแข่งขันของสถาบันการศึกษา การผลิตบุคลากรทางด้านกีฬาเพื่อไปพัฒนา วิชาพลศึกษาให้กับเด็กนักเรียน

ในทุกวันนี้สถาบันสื่อมวลชนได้กลายเป็นสถาบันหรือกลไกหลักในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ ทุนนิยม และอุดมการณ์ของชนชั้นกลางต่าง ๆ ผ่านกีฬาฟุตบอลได้อย่างทรงพลังที่สุด เนื่องจาก เข้าถึงมวลชนผู้บริโภคจำนวนมาก ไม่จะเป็นวิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และโทรทัศน์

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถาบันที่เกี่ยวข้องกับฟุตบอลในสังคมไทยอาจมีหลายสถาบัน และมีความแตกต่างกันโดยพื้นฐาน แต่ในท้ายที่สุดแล้วสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะทำงานสอดประสานไป ในทิศทางเดียวกันหรือมุ่งไปในอุดมการณ์ชุดเดียวกัน เพื่อติดตั้งกรอบแนวคิดให้ผู้คนชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ในฟุตบอลจะเน้นการแข่งขัน การมีรูปแบบแพ็คเกจ ออก มาตรฐานที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ชัยชนะคือสิ่งสำคัญสูงสุด การสอนค่านิยมเรื่อง ความขยันหมั่นเพียร การให้ความหวังเรื่องการเลื่อนชั้นทางสังคม เช่น กรณีซิโก้ที่ไต่เต้ามาจากชน ชั้นที่ยากจน เป็นต้น

จากการทำงานสอดประสานกันของสถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการสื่อสารความหมายที่ แฉงไว้ด้วยอุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้อุดมการณ์หลักของชนชั้นที่เหนือกว่าสามารถดำรงคง อยู่ได้ในจิตสำนึกของชนชั้นทุกชนชั้น ซึ่งก็คือการกำหนดทิศทางของอุดมการณ์หลักร่วมกันตาม ทิศนะของอัลดูซาร์นั่นเอง

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงและธำรงรักษาโครงสร้าง ‘ชนชั้น’: ศึกษากรณีการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย” ครั้งนี้เป็นการศึกษาทำความเข้าใจ “ฟุตบอล” ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง แนวความคิดพื้นฐานของผู้วิจัยก็คือ “ฟุตบอล” เป็นพื้นที่แห่งการสื่อสารความหมายจากผู้เข้ารหัสไปยังผู้ถอดรหัส หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ฟุตบอลเป็น “สื่อ” ในการสื่อสารความหมายจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ในแง่นี้ผู้วิจัยจึงพิจารณาฟุตบอลในฐานะของพื้นที่ที่สัญลักษณ์ย่อย ๆ แต่ละตัวมารวมตัวกันในลักษณะของ “ชุดของสัญลักษณ์” (set of signs) หรือเป็น “ระบบสัญลักษณ์” (sign system) ที่นำไปสู่การสร้าง ความหมายบางอย่าง ด้วยเหตุนี้ความหมายของฟุตบอลจึงไม่จำเป็นต้องมีความหมายที่ตายตัว เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งอยู่ในตัว หากแต่เป็นความหมายทางวัฒนธรรมที่มีหลายมิติ สลับซับซ้อน และเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงซุกซ่อนอยู่ และรอให้บุคคลรับรู้ ตีความ ถอดรหัสความหมายหรือทำความเข้าใจความหมายในชั่วขณะนั้น หรือในบริบทของสถานที่และกาลเวลานั้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาเรื่องการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอล ย่อมไม่สามารถศึกษาได้โดยปราศจากการพิจารณาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิถีชีวิตของผู้คน และบทบาทของกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจต่างๆ ในการประกอบสร้างความหมายให้กับฟุตบอลตั้งแต่ในอดีต เพราะเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้เป็นรากฐานที่หล่อเลี้ยงและกำหนดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของความหมายเชิงวัฒนธรรมของฟุตบอลในสังคมไทย ดังนั้น การศึกษาเรื่องราวของฟุตบอลในสังคมไทยจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับสภาพสังคมรวมทั้งบริบทในแง่มุมต่างๆ ในอดีตในลักษณะของกระบวนการ เพราะจะแสดงให้เห็นถึงสาเหตุ การคลี่คลาย และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อวัฒนธรรมการบริโภคฟุตบอลในสังคมไทย โดยมีชนชั้นต่างๆ เป็นผู้ที่มีส่วนในการกำหนด การรับรู้ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารที่เกิดในวัฒนธรรมฟุตบอลกับมิติการเปลี่ยนแปลงชนชั้นและการธำรงรักษาชนชั้นทางสังคม ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แหล่งข้อมูลจาก 2 ส่วนหลักกล่าวคือ แหล่งข้อมูลประเภทเอกสารและแหล่งข้อมูลประเภทบุคคล จากนั้นทำการศึกษาข้อมูลใน 2 ช่วงเวลา กล่าวคือ ช่วงแรกเป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร (documentary analysis) ในช่วงที่สองเป็นการศึกษาภาคตัดขวางในปัจจุบันที่พิจารณาการถอดรหัสความหมาย

ฟุตบอลและแบบแผนในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลของชนชั้น จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ 5 แนวคิดหลักเป็นแนวทางอันประกอบด้วย 1. แนวคิดเรื่องชนชั้น (class) และการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) 2. แนวคิดของปีแยร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ที่ประกอบด้วยแนวคิดย่อย ๆ คือ แนวคิดเรื่องการปฏิบัติ/วัตรปฏิบัติ (practice) แนวคิดเรื่องทุนวัฒนธรรม (cultural capital) แนวคิดเรื่องรสนิยม (taste) 3. แนวคิดเรื่องสัญวิทยาวิทยา (semiology) การเข้ารหัส (encoding) และถอดรหัส (decoding) 4. แนวคิดเรื่องการศึกษาผู้รับสารแนวใหม่ของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) และ 5. แนวคิดบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารในด้านอุดมการณ์ (ideological communication) ก่อนที่จะนำมาวิเคราะห์และทำการอธิบายให้เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมไทย

สำหรับในส่วนของ การสรุปผลการศึกษา ผู้วิจัยได้จำแนกการสรุปเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทยกับชนชั้น
2. ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลและการรับรู้ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย
3. ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลและการสื่อสารกับการดำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้นในสังคมไทย

และในตอนท้ายจะเป็นการอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในสังคมไทยกับชนชั้น

ในส่วนนี้เป็นการสรุปกระบวนการสร้างความหมายของฟุตบอลด้วยชุดสัญวิทยาที่ปรากฏในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทยใน 3 ยุคที่ประกอบด้วย

1. ยุคแห่งราชสำนัก (รัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)
2. ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)
3. ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ยุคแห่งราชสำนัก (รัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5)

ด้วยความที่ฟุตบอลไม่ใช่การละเล่นหรือกีฬาของไทยมาแต่เดิม หากแต่เป็นการละเล่นหรือกีฬาของตะวันตกที่ถูกนำเข้ามาสู่สังคมไทย โดยกลุ่มคนเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่มีสถานะชนชั้นสูงที่สุดในสังคม

ในช่วงยุคราชสำนัก ฟุตบอลยังเป็นการเล่นที่ยังปราศจากกติกาที่ชัดเจนนัก อีกทั้งยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร การเล่นฟุตบอลยังไม่ถูกกำหนดอย่างเข้มงวด และกลไกการบังคับใช้กติกา ก็ยังไม่มีสถาบันใดมาทำหน้าที่โดยตรง จนกระทั่งในช่วงปลายยุคสมัยจึงเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น ทั้งนี้ผู้วิจัยในจำแนกสัญญาที่ปรากฏในยุคราชสำนักได้ 7 สัญญา คือ กติกา ลูกฟุตบอล ผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ชม และเป้าหมาย

จากสัญญาข้างต้นดังกล่าวนำไปสู่การความหมายของฟุตบอลโดยชนชั้นสูงในยุคราชสำนักภายใต้บริบทของสังคมที่เป็นศักดินา ฟุตบอลในยุคแรก (สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงปลายรัชกาลที่ 5) กล่าวได้ว่าเป็นยุคบุกเบิกเริ่มต้นของฟุตบอลในสยามประเทศ ฟุตบอลได้รับการนิยามเข้ารหัสความหมายจากกลุ่มชนชั้นสูงว่าเป็นกีฬาสมัยใหม่ (สากล) จากนั้นจึงส่งผ่านไปสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม ฟุตบอลเปรียบได้ตั้งเครื่องหมายของตะวันตก (อังกฤษ) ซึ่งเรียนรู้ผ่านชาวต่างชาติ ฟุตบอลเป็นเครื่องหมายของความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย และทำให้ชาติดูทันสมัยเทียบเท่าอารยะประเทศ ส่วนการแข่งขันเป็นเรื่องที่รองลงมา (กรณีการแข่งขันกับชาวต่างชาติมองได้ว่าด้านหนึ่งเป็นการแนะนำกีฬาฟุตบอลให้กับคนไทย แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับผู้คนชาวต่างชาติ เพื่อสร้างให้เกิดการเป็นที่ยอมรับของอารยะชนจากอารยะประเทศ (ซึ่งจะยิ่งเห็นอย่างชัดเจนในสมัยรัชกาลที่ 6) สิ่งสำคัญที่ได้จากการเป็นผู้แข่งขัน (ผู้เล่น) ก็คือ การบ่มเพาะภาพลักษณ์ความเป็นของสุภาพบุรุษนักกีฬาในอุดมคติ (อุดมคติคือนักกีฬาจากอังกฤษนั่นเอง) ซึ่งสะท้อนว่าคือ ฟุตบอลเป็นเรื่องของผู้ชายที่อยู่ในราชสำนักหรือเมืองหลวง หรือเป็นเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการบริวาร นักเรียนที่มีการศึกษา มีวัฒนธรรมแบบตะวันตก ชัยชนะไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญว่าเล่นกันถูกต้อง ซื่อสัตย์ตามกฎกติกาและมีน้ำใจนักกีฬามากกว่า

ส่วนชาวสยามอื่นๆ ไม่ว่าจะ เป็น ไพร่ ทาส หรือผู้คนในหัวเมืองต่างจังหวัด ก็ล้วนถูกจำกัดขอบเขตให้เป็นเพียงผู้ดูผู้ชม ที่ชื่นชมกับความสามารถในการเล่นและยอมรับในวัฒนธรรมแห่งความทันสมัยที่ถูกเลือกสรรนำเข้ามาสู่สังคมสยาม จนกระทั่งในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ชนชั้นกลางจึงเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกีฬาฟุตบอลมากขึ้น

ทั้งนี้อาจสรุปถึงความหมายฟุตบอลที่เด่นมากในยุคนี้ก็คือ การละเล่นของชนชั้นสูงที่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความทันสมัย ความเป็นตะวันตก และการยกระดับความเป็นอารยะชนของ

ชนชั้นสูงให้เทียบเท่ากับชาวต่างชาติ ที่สำคัญประการหนึ่งในฟุตบอลยุคแรกของสังคมสยามหรือยุคราชสำนักนี้เน้นการสร้างมติดการเป็นผู้เล่นมากกว่าผู้ชม

1.2 ยุคราชสำนักสู่สามัญชน (ปลายรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8)

ฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชนมีความเปลี่ยนแปลงไปจากยุคราชสำนักก็คือกระบวนการกลายเป็นกีฬามากขึ้น มีการกำหนดกฎกติกาที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งในยุคนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีสัญญาที่เพิ่มมาจากยุคราชสำนัก 2 สัญญาคือเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ ดังนั้นสัญญาในฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญชนจึงมีอยู่ 9 สัญญา ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ชม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ และเป้าหมาย

ยุคราชสำนักสู่สามัญชนนี้เป็นช่วงเวลาที่ยาวนานเกี่ยวข้องถึง 3 รัชกาลคือ รัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 8 และสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย นับแต่ครั้งที่ยังใช้ชื่อ “สยามประเทศ” มาสู่ประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชในสังคมศักดินาสู่ประชาธิปไตย ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ความขัดแย้งภายในกลุ่มข้าราชการทหารกับเสือป่า รวมถึงต้องเผชิญกับสงครามโลกทั้งสองครั้ง ท่ามกลางบริบททางสังคมที่หลากหลายเหล่านี้ ส่งผลให้ความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ จึงมีความหลากหลายด้วยเช่นกัน มีทั้งความหมายเดิมที่ต่อเนื่องมาจากยุคก่อน และความหมายที่ถูกกำหนดขึ้นมาใหม่

ความหมายของฟุตบอลในยุคราชสำนักสู่สามัญมีความหมายอยู่ 12 ประการ ประกอบด้วย ฟุตบอลคือความทันสมัย เป็นกีฬาของผู้ชาย เป็นกิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง หรือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ ฟุตบอลคือชาตินิยม ฟุตบอลคือเรื่องการพนัน ฟุตบอลคือเครื่องหมายของความเป็นผู้ดี (สุภาพบุรุษ) ฟุตบอลคือความสามัคคี ฟุตบอลคือเครื่องแสดงออกถึงฐานะทางสังคม ฟุตบอลคือเครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฟุตบอลคือกีฬาอันตราย และฟุตบอลคือกีฬาการกุศล

เห็นได้ว่าความหมายฟุตบอลที่เกิดขึ้นในยุคนี้เป็นความหมายที่ต่อเนื่องมาจากยุคราชสำนักทั้ง 6 ความหมาย ได้แก่ เครื่องหมายของความทันสมัย กีฬาของชนชั้นสูง การยกระดับความมีอารยะชนให้ทัดเทียมกับต่างชาติ (ความหมายทั้ง 4 ความหมายนี้รวมตัวเป็นความหมายฟุตบอลที่เป็นกีฬาแห่งความทันสมัย) ความหมายในการบ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ และเครื่องสอใจคนดู (ความหมาย 2 หลังนี้แปรเปลี่ยนสู่ความหมายของความเป็นผู้ดี) นอกไปจากนั้นฟุตบอลได้รับการให้ความหมายใหม่ ๆ อันประกอบด้วย ความสามัคคี ความเป็นชาตินิยม เครื่องมือเชื่อม

สัมพันธ์ระหว่างประเทศ กิจกรรมยามว่างเพื่อการพักผ่อนและความบันเทิง การออกกำลังกาย การพนัน แสดงฐานะทางสังคม กีฬาอันตราย กีฬาการกุศล และกีฬาของผู้ชาย

จากความหมายดังกล่าวเห็นได้ว่าในยุคราชสำนักสู่สามัญชนความหมายของฟุตบอลเป็นการผสมผสานระหว่างความหมายที่ได้รับการเข้ารหัสจากชนชั้นสูง (โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6) กับความหมายที่เข้ารหัสจากชนชั้นกลาง (โดยเฉพาะกลุ่มข้าราชการและทหารที่ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง การปกครองและการศึกษา) ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมที่มีพื้นฐานการปกครองในระบบประชาธิปไตย

1.3 ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม (รัชกาลที่ 9 ถึงปัจจุบัน)

ในยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม เกมฟุตบอลมีการพัฒนาไปอย่างมาก ซึ่งในยุคนี้ผู้วิจัยจำแนกสัญญาณที่ปรากฏในพื้นที่ฟุตบอลจำนวน 10 สัญญาณ ประกอบด้วย กติกา ลูกฟุตบอล กรรมการผู้ตัดสิน สนาม ผู้เล่น ผู้ฝึกสอน/โค้ช ผู้ชม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย วิธีการเชียร์ และเป้าหมาย

ยุคอุตสาหกรรมแห่งการสร้างผู้เล่นและผู้ชม เป็นยุคที่มีเวลาค่อนข้างยาวนาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยีก็มีความแตกต่างไปจากบริบทยุคสมัยของฟุตบอลทั้ง 2 ยุคที่ผ่านมา ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นในยุคนี้ได้ 9 ประการ ได้แก่ ฟุตบอลคือกีฬาเชื่อมสัมพันธ์ ฟุตบอลคือช่วงเวลาแห่งการพักผ่อนหย่อนใจและความสนุกสนานบันเทิง ฟุตบอลคือการออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ต่อสุขภาพ ฟุตบอลคืออุตสาหกรรมความบันเทิง ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง ฟุตบอลคือเครื่องเลื่อนสถานภาพทางสังคม ฟุตบอลคือการพนัน ฟุตบอลคือชาตินิยม/แสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาติ และฟุตบอลคือกีฬามหาชน

อย่างไรก็ตาม ความหมายของฟุตบอลก็มีทั้งแบบที่สืบเนื่อง ปรับเปลี่ยนความหมายบางส่วน หรือสร้างความหมายใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม จากความหมายของฟุตบอลทั้ง 9 ประการดังกล่าวเห็นได้ว่ามีความหมายที่เป็นสืบเนื่องมาจากยุคราชสำนักสู่สามัญชนก็คือ เชื่อมสัมพันธ์ การออกกำลังกาย ความเป็นชาตินิยม การพนัน ความบันเทิง ซึ่งน่าสังเกตว่าความหมายของความบันเทิงดังกล่าวได้ยกระดับปรับเปลี่ยนกลายเป็นอุตสาหกรรม/ธุรกิจความบันเทิงขนาดใหญ่ นอกไปจากนั้นยังมีการสร้างความหมายใหม่ๆ ให้กับฟุตบอล เช่น ฟุตบอลคืออาชีพชนิดหนึ่ง เครื่องเลื่อนสถานภาพทางสังคม อันเป็นความหมายที่ตอบสนองความเป็นอุตสาหกรรมความบันเทิงอย่างชัดเจน และที่สำคัญคือการเกิดความหมายใหม่ของฟุตบอลที่เป็นกีฬามหาชน

เห็นได้ว่าในบริบทสังคมไทยที่เคลื่อนตัวเข้าสู่สังคมทุนนิยมอย่างเต็มตัว เกือบทุกอย่างในระบบถูกทำเป็นอุตสาหกรรม / ธุรกิจ และการกลายเป็นสินค้า ภายใต้การกำกับของกลุ่มนายทุน นักธุรกิจที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีอิทธิพลอย่างสูงในสังคมไทยปัจจุบัน ทำให้ฟุตบอลได้รับการเข้ารหัสความหมายที่สอดคล้องกับระบบทุนนิยมที่เน้นการสร้างกำไร ฟุตบอลกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมเพื่อการบริโภคของบุคคลชนชั้นต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากสัญญาะในฟุตบอลที่มีนัยยะในการเป็น “อาชีพ” หรือการเป็นสินค้าที่มีการซื้อขายกัน เช่น ค่าตัวนักฟุตบอล ค่าจ้างโค้ช สนามฟุตบอลเช่าเตะ ลูกฟุตบอลหลายระดับราคา เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การเชียร์ที่เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แม้กระทั่งผู้ชมเองก็กลายเป็นสินค้าผ่านมิติ “อัตราความนิยม” อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่าแม้ผู้ตัดสินจะยกระดับเป็นอาชีพอย่างหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ก็ยังธำรงรักษาความศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ ไม่สามารถซื้อขายได้เหมือนนักกีฬาฟุตบอล โค้ช และอื่น ๆ

จากกระบวนการเข้ารหัสความหมายผ่านสัญญาะต่าง ๆ หรือชุดสัญญาะในฟุตบอลที่นำไปสู่ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย สรุปได้ว่าความหมายของฟุตบอลที่เกิดขึ้นตั้งแต่แรกในยุคราชสำนักจนถึงยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม มีจำนวนทั้งสิ้น 27 ความหมาย ดังตาราง

ตารางที่ 43: ตารางความหมายของฟุตบอลในสังคมไทยจำแนกตามยุค

ยุคราชสำนัก	ยุคราชสำนักสู่สามัญชน	ยุคอุตสาหกรรม การสร้างผู้เล่นและผู้ชม
1. เครื่องหมายของตะวันตก	1. กีฬาแห่งความทันสมัย	1. ช่วงเวลาแห่งการพักผ่อน หย่อนใจและความบันเทิง
2. ความก้าวหน้าสู่ความทันสมัย	2. กิจกรรมยามว่างเพื่อการ พักผ่อนและความบันเทิง	2. การออกกำลังกายเพื่อ ประโยชน์ต่อสุขภาพ
3. เครื่องมือยกระดับความมี อารยชนให้ทัดเทียมกับคน ต่างชาติ	3. การออกกำลังกายเพื่อ ประโยชน์ต่อสุขภาพ	3. อุตสาหกรรม/ธุรกิจความ บันเทิง
4. บ่มเพาะความเป็นสุภาพบุรุษ	4. เครื่องหมายของความเป็นผู้ดี	4. อาชีพชนิดหนึ่ง
5. กีฬาของ (ชาย) ชนชั้นสูง	5. ความสามัคคี	5. เครื่องเล่นสถานภาพทาง สังคม
6. เครื่องสอใจคนดู	6. กีฬาของผู้ชาย	6. การพนัน
	7. กีฬาอันตราย	7. ชาตินิยม/ แสดงอัตลักษณ์ ความเป็นชาติ
	8. การพนัน	8. กีฬาเชื่อมสัมพันธ์
	9. เครื่องมือชาตินิยม	9. กีฬามหาชน
	10. เครื่องแสดงฐานะทางสังคม	
	11. เครื่องเชื่อมสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ	
	12. กีฬาการกุศล	

จากตารางเห็นได้ว่าฟุตบอลไม่ได้มีความหมายเดียว หากแต่ความหมายของฟุตบอลนั้นมีได้มากมาย และไม่จำเป็นต้องหยุดนิ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ความหมายของฟุตบอลเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยคนในสังคม และความหมายใดๆ ก็ตามของฟุตบอลเมื่อถูกสร้างหรือให้ความหมายขึ้นมาแล้วก็สามารถที่จะถูกรื้อความหมายเดิมออกไป (deconstruction) และสร้างความหมายใหม่ๆ ขึ้นมาแทนที่ (reconstruction) ได้ตลอดเวลาดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น

นอกจากนั้นยังชี้ให้เห็นว่า “ฟุตบอลเป็นพื้นที่หนึ่งของการต่อสู้ทางชนชั้น” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความหมายของฟุตบอล ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่กลุ่มชนชั้นในสังคมต่างๆ ก็เข้ามาปะทะช่วงชิงอำนาจการเข้ารหัสสร้างความหมายเพื่อให้ความหมายของชนชั้นตนเองได้รับการยอมรับ และสร้างประโยชน์ให้กับตนเอง ทั้งนี้สามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับบทบาทในการเข้ารหัสความหมายแต่ละยุคสมัยได้ดังตาราง

ตารางที่ 44: ตารางเปรียบเทียบชนชั้นกับบทบาทการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจำแนกตามยุค

ยุค	ชนชั้น	ชนชั้นสูง	ชนชั้นกลาง		ชนชั้นล่าง
			ข้าราชการ	นายทุน	
ยุคราชสำนัก		✓	-	-	-
ยุคราชสำนักสุโขทัย		✓	✓	-	-
ยุคอุตสาหกรรม	ผู้เล่นและผู้ชม	-		✓	✓

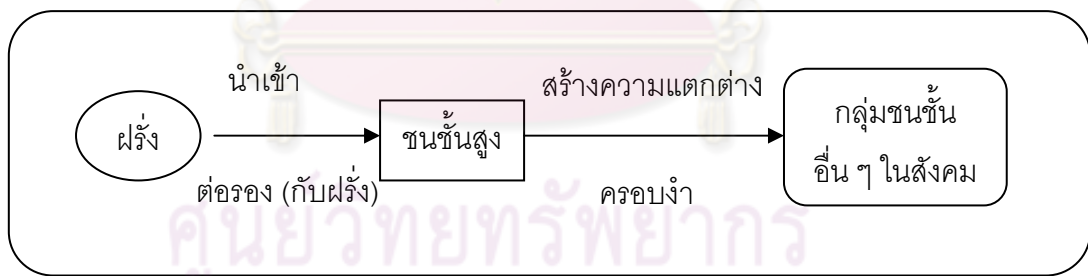
ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 สืบต่อมาจนสมัยรัชกาลที่ 5 กลุ่มบุคคลที่จัดว่าเป็นยอดสูงสุดของสังคมไทยก็คือ กลุ่มชนชั้นสูงที่ประกอบด้วยพระมหากษัตริย์ เจ้านายเชื้อพระวงศ์ ในยุคสมัยนี้กลุ่มชนชั้นสูงได้เข้ามากำหนดความหมายของฟุตบอล หรือการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลก็เพื่อผลประโยชน์ในลักษณะเพื่อการธำรงรักษาสถานะชนชั้นสูงสุดของตนเอง

ในช่วงที่รัชกาลที่ 5 ครองสิริราชสมบัติช่วงแรกๆ นั้น ได้เกิดกลุ่มที่มีอิทธิพลทางการเมือง 3 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย กลุ่มสยามหนุ่ม (Yong Siam) ที่มีผู้นำคือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กลุ่มสยามอนุรักษ์ (Conservation Siam) ผู้นำของกลุ่มนี้คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ และกลุ่มสยามเก่า (Old Siam) ที่มีผู้นำคือ กรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ ซึ่งกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวนี้นี้มีความขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศที่มีภาวะสุ่มเสี่ยงจากการรุกรานจากชาติมหาอำนาจตะวันตกโดยเฉพาะ

อังกฤษและฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงมีพระราชประสงค์ที่จะรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง และเปิดรับนำเข้าวัฒนธรรมจากตะวันตกหลายรูปแบบ ซึ่งหนึ่งในวัฒนธรรมตะวันตกที่พระองค์ท่านเปิดรับเข้ามาเพื่อสร้างความทันสมัยให้กับกลุ่มของตนก็คือฟุตบอล ที่แตกต่างไปจากอีก 2 กลุ่มอิทธิพลที่ค่อนข้างที่จะเน้นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยแบบเดิมๆ มากกว่า

จากกรณีที่รัชกาลที่ 5 ทรงรับวัฒนธรรมฟุตบอลจากสังคมตะวันตกดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า ในด้านหนึ่งเป็นการทำให้อำนาจในการกำหนดคัดเลือกรูปแบบวัฒนธรรมต่างๆ อยู่ภายใต้พระราชอำนาจของพระองค์อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการธำรงรักษาสถานะสูงสุดหรือการเป็นชนชั้นสูงที่เป็นผู้นำของประเทศเอาไว้ อันเป็นการสร้างความแตกต่างทางชนชั้นกับกลุ่มอำนาจอีก 2 กลุ่ม รวมถึงชนชั้นอื่นๆ ในสังคมอย่างไร้และทาส ในยุคสมัยนั้น

ส่วนอีกด้านหนึ่ง แม้ว่าพระองค์จะทรงรับฟุตบอลที่เป็นรูปแบบวัฒนธรรมของชาวตะวันตก (โดยเฉพาะอังกฤษ) มาก็ตาม แต่ก็ยังเห็นถึงมิติการต่อสู้ต่อรองกับเจ้าของวัฒนธรรมซึ่งก็คืออังกฤษอยู่บ้างบางส่วน (กล่าวคืออาจไม่ได้ถูกรอบงำอย่างสิ้นเชิง) เช่น การเล่นโดยไม่เน้น “กติกา” หรือในการ “เปิดตัว” ฟุตบอลสู่สายตาคนในสังคมไทยที่ใช้คนไทย 3-4 คนเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะเป็นผู้เล่นเพื่อแข่งขันกับชาวต่างชาติด้วย หรือการผสมผสานคตินิยมทางพุทธศาสนาอย่าง “ขันติ” เข้าเป็นส่วนหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการเล่นฟุตบอลระดับนักเรียน ซึ่งแสดงการต่อรองกับอำนาจจากต่างประเทศโดยเฉพาะอังกฤษ

ภาพที่ 9: การสร้างความแตกต่างทางชนชั้นผ่านการเปิดรับวัฒนธรรมฟุตบอล

สำหรับในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ท่านก็ยังคงใช้การกำหนดหรือเข้ารหัสความหมายฟุตบอลเพื่อรักษาสถานะความเป็นชนชั้นสูงที่สถานะของความเป็นผู้นำในฟุตบอล ด้วยเหตุที่ท่านทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ทำให้พระองค์ท่านซึมซับรับรู้วัฒนธรรมต่าง ๆ ของอังกฤษอย่างมากมายที่รวมถึงฟุตบอลด้วยเช่นกัน (สมัยนั้นฟุตบอลได้กลายมาเป็นวัฒนธรรมของชนชั้นกลางของอังกฤษแล้ว) และเมื่อกลับมาครองราชย์ พระองค์ได้สนับสนุนให้ฟุตบอลแพร่หลายมากยิ่งขึ้นทั้งในพระนครและหัวเมืองต่างจังหวัด ดังปรากฏหลักฐานว่า

พระองค์ทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ และโปรดชนบทรหมเนียมของชาวอังกฤษต่าง ๆ หลายอย่าง จึงโปรดให้กุลบุตรและหนุ่มๆ ไทยเล่นฟุตบอลอย่างแพร่หลายที่ไม่ได้ทรงเลือกรักบี้ เพราะทรงเห็นว่าฟุตบอลแบบชอกเคอ (soccer) นั้นเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศของไทยมากกว่า

(ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร, 2525: 84)

ความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับฟุตบอลที่รัชกาลที่ 6 สั่งสมไว้ได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างความแตกต่างจากชนชั้นอื่นๆ โดยเฉพาะชนชั้นกลางใหม่ ที่เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศ (ที่ไม่ใช่เชื้อสายราชวงศ์) โดยทรงริเริ่มกำหนดกติกาฟุตบอลที่เป็นมาตรฐาน ว่าจ้างชาวอังกฤษมาสอนฟุตบอล การเสด็จพระราชดำเนินเพื่อประทับชมการแข่งขันบ่อยครั้ง หรือกระทั่งทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มีสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย โดยที่พระองค์ท่านเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในสมัยของพระองค์ท่าน มีกลุ่มอำนาจใหม่เกิดขึ้น ซึ่งก็คือกลุ่มชนชั้นกลางใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ท่ามกลางกระแสความขัดแย้งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อความเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น กบฏ ร.ศ. 130 การเรียกร้องประชาธิปไตยจากกลุ่มชนชั้นกลางที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ฯลฯ ในมิติทางวัฒนธรรมอย่างฟุตบอลก็เป็นอีกพื้นที่ส่วนหนึ่งที่มีการต่อสู้ช่วงชิงระหว่างชนชั้นด้วย อาทิเช่น กรณีของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์ที่เปิดรับฟุตบอลจากชนชั้นสูง แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนโดยผสมผสานอุดมการณ์บางประการของชนชั้นกลางเข้าไปในฟุตบอลด้วย เช่น “ความเสมอภาค” “แฟร์เพลย์” เพื่อให้เป็นเครื่องมือในการสร้างพลเมืองของชาติที่มีลักษณะเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ (ที่ไม่ใช่ทาสและไพร่) ดังนั้นการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลจึงเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจในการควบคุมการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลระหว่างกลุ่มอำนาจเก่ากับกลุ่มอำนาจใหม่ สำหรับกลุ่มอำนาจเก่า การเข้ารหัสก็เป็นไปเพื่อรักษาชนชั้น แต่อีกด้านหนึ่งการเข้ารหัสก็เป็นไปเพื่อการเปลี่ยนแปลงชนชั้นด้วย โดยชนชั้นกลาง (ที่เป็นกลุ่มผู้มีการศึกษา ข้าราชการ) พยายามขยับขึ้นมาเป็นชนชั้นสูงในฟุตบอล (เป็นชนชั้นที่เหนือกว่าในฟุตบอล)

ต่อมาในปลายสมัยรัชกาลที่ 6 จนถึงรัชกาลที่ 7 การเล่นและชมฟุตบอลกลายเป็นกิจกรรมของชนชั้นกลางมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียน ครู ทหาร ข้าราชการ สำหรับกรณี “ฟุตบอลจำเช่ง” ที่เป็นการรับ (เลียนแบบ) ฟุตบอลที่เป็นของชนชั้นสูงโดยกลุ่มนักศึกษาแพทย์ที่เป็นชนชั้นกลางรุ่นใหม่หรือนายทุนน้อย (petty bourgeoisie) ในสมัยนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรอง

ในการบริโภคฟุตบอลด้วย เช่น ไม่ต้องมีกติกามากมาย อุปกรณ์ใช้เท่าที่หาได้ ไม่กำหนดจำนวนผู้เล่น เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการช่วงชิงต่อสู้ทางชนชั้นในฟุตบอล

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่มผู้นำส่วนใหญ่คือ บุคคลที่มีการศึกษารุ่นใหม่ ข้าราชการ นายทหาร (ที่ไม่ใช่เจ้านายเชื้อราชวงศ์) ได้ขึ้นมาเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่ปกครองประเทศแทนระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงศูนย์รวมอำนาจจากเดิมที่เป็นพระมหากษัตริย์มาเป็น “ชาติ” แทน โดยเฉพาะในช่วง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เปลี่ยนแปลง “ตราพระมหามงกุฎ” ที่รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานโดยใช้ “ตราธงไตรรงค์” แทนที่แสดงให้เห็นว่า แสดงให้เห็นว่าอำนาจในการเข้ารหัสฟุตบอลได้เปลี่ยนถ่ายจากชนชั้นสูงที่เป็นกษัตริย์เดิมมาเป็นชนชั้นสูงใหม่ในฟุตบอลที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีอำนาจสูงสุดภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในฟุตบอลอย่างหนึ่งที่กำลังดำเนินไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงชนชั้นในปริวิตถลอื่นๆ ทางสังคม

อย่างไรก็ตามชนชั้นสูงเดิมที่สูญเสียอำนาจก็เริ่มสร้างความแตกต่างด้วยการเลือกบริโภคกีฬาอื่นๆ แทน อาทิเช่น รัชกาลที่ 7 ทรงสนพระทัยในกีฬาอล์ฟอย่างมาก และสถาบันพระมหากษัตริย์เริ่มกลายเป็น “สัญลักษณ์” ที่ห่างไกลจากการมีบทบาทจริงในฟุตบอล

นับตั้งแต่ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา กลุ่มชนชั้นที่มีบทบาทในสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มชนชั้นที่มีการศึกษา เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือเป็นทหาร ตำรวจ ผลจากกระบวนการทำให้ทันสมัยของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่งผลให้กลุ่มคนชนชั้นกลางรูปแบบใหม่คือ ชนชั้นนายทุน/นักธุรกิจ เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นในแทบทุกภาคส่วนของสังคมไทย ที่ไม่เว้นแม้แต่แวดวงฟุตบอล

สำหรับในช่วงเริ่มต้นของยุคอุตสาหกรรมสร้างผู้เล่นและผู้ชม กลุ่มชนชั้นที่อำนาจในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลยังอยู่ภายใต้กลุ่มชนชั้นข้าราชการ ก็ใช้ควบคุมกลไกในการเข้ารหัสฟุตบอลเพื่อรักษาชนชั้นของตนเอง เช่น การจัดการแข่งขันที่ต้องขึ้นอยู่กับการบริหารราชการอย่างกรมพลศึกษา และสมาคมฟุตบอลเท่านั้น

แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เริ่มถูกท้าทายจากกลุ่มนักธุรกิจที่เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เช่น การให้การสนับสนุนของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ และเริ่มมีปรากฏการณ์การพึ่งพิงจากกลุ่มนักธุรกิจเพิ่มมากขึ้น เช่น สมาคมฟุตบอลร่วมมือกับภาคธุรกิจต่าง ๆ ในการจัดการแข่งขันฟุตบอลร่วมกัน

ทั้งนี้สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2525: 43) วิเคราะห์ว่าการที่ชนชั้นนายทุนไทยต้องเติบโตภายใต้การคุ้มครองของระบบราชการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลุ่มข้าราชการชนชั้นกลางที่เป็น

นายทุนนั้น ทำให้นายทุนนักธุรกิจยังสามารถกอบโกยผลประโยชน์ได้มากขึ้น เนื่องจากการที่ต้องขอความคุ้มครองจากนายทุนข้าราชการก็ย่อมจะต้องทำประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้คุ้มครอง ก็ยังคงมีกำไรเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิม ส่วนผู้ที่เสียประโยชน์อย่างแท้จริงก็คือลูกค้าของกิจการเหล่านี้ นั่นหมายความว่าประชาชนคนไทยที่เป็นผู้บริโภคทั่วไปคือผู้ที่ถูกเอาเปรียบ

นอกจากการใช้ชื่อสินค้ามาเป็นชื่อของการแข่งขันฟุตบอลแล้ว เช่น ฟุตบอลรายการโค้กคัพ หรือรายการสปอนเซอร์ไทยแลนด์ พรีเมียร์ลีก 2011 กลุ่มธุรกิจนายทุนต่างๆ ยังเข้ามาเป็นสปอนเซอร์สนับสนุนการแข่งขันฟุตบอลในส่วนอื่น ๆ อีกเช่น ป้ายโฆษณาที่ขอบสนาม บนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายชุดแข่งขัน ชื่อสนามแข่งขัน (เช่น ยามาฮ่า สเตเดียม) หรือแม้กระทั่งเป็นส่วนหนึ่งของชื่อสโมสร (เช่น เอสซีจี สมุทรสงคราม, อินทรีเพื่อนตำรวจ, ศรีราชา ชูชุกี เอฟซี เป็นต้น) สะท้อนถึงพลังของกลุ่มธุรกิจที่เป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทุกขณะในวงการฟุตบอลไทย ยิ่งไปกว่านั้นกลุ่มอำนาจใหม่นี้ยังก้าวล้ำกลุ่มอำนาจเดิมหรือชนชั้นสูงเดิมในฟุตบอล (เช่น กลุ่มข้าราชการ ทหาร) ได้รับความเป็นระดับโลกมากขึ้น เช่น เป็นผู้สนับสนุน (sponsor) ให้กับสโมสรฟุตบอลระดับโลกอย่าง ทีมแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ด หรือระดับที่รองลงมาอย่างสโมสรเชลซี และสโมสรเอฟเวอร์ตัน เช่น “ช้าง” เป็นสปอนเซอร์ติดหน้าอกเสื้อสโมสรเอฟเวอร์ตัน ส่วน “สิงห์” เป็นผู้สนับสนุนหลักอย่างเป็นทางการให้กับสโมสรแมนเชสเตอร์ ยูไนเต็ดและเชลซี นอกจากนี้ยังมีการทุ่มงบประมาณจำนวนมากมามหาศาลเพื่อครอบครองความเป็นเจ้าของสโมสรฟุตบอลในประเทศอังกฤษ ดังเช่น การซื้อทีมแมนเชสเตอร์ซิตี (พ.ศ. 2550) ของ พ.ต.ท ทักษิณ ชินวัตร และกลุ่มธุรกิจคิง เพาเวอร์กับสโมสรเลสเตอร์ ซิตี้ ประเทศอังกฤษ (พ.ศ. 2553)

นอกจากนี้กลุ่มนักธุรกิจสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น สยามสปอร์ต วัฏจักร ทริวิชั่น ฯลฯ ก็เป็นกลุ่มอำนาจใหม่อีกกลุ่มที่ช่วงชิงการเข้ารหัสกำหนดความหมายของการบริโภคฟุตบอลในฐานะที่เป็นอุตสาหกรรมหรือธุรกิจความบันเทิงขนาดใหญ่ หลังจากนั้น ก็เริ่มมีกลุ่มนักการเมืองที่เข้ามามีบทบาทในวงการฟุตบอลมากขึ้น โดยเข้ามาเป็นผู้บริหารสโมสรฟุตบอลไทยทั้งในระดับพรีเมียร์ลีกและดิวิชั่น 1 เช่น นายเนวิน ชิดชอบกับสโมสรบุรีรัมย์ เอฟซี ฟัน้องครอบครัววิศวานันท์ทูลกับสโมสรอ่างทอง ตระกูลศิลปอาชากับสุพรรณบุรี เอฟซี ฯลฯ

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับการเป็นผู้เข้ารหัสความหมายและการบริโภคฟุตบอลใน 3 ยุคดังที่กล่าวมาข้างต้น ในยุคราชสำนัก ผู้เล่นและผู้ชมเป็นบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันคือ กลุ่มชนชั้นสูง (รวมถึงชาวต่างชาติด้วย) จากนั้นในยุคถัดมา เป็นยุคที่เริ่มแพร่กระจายสู่ชนชั้นกลางมากขึ้น ซึ่งกลุ่มชนชั้นสูงยังคงไว้ซึ่งการเป็นผู้เล่นและผู้ชม (แต่เริ่มน้อยลงและแทบไม่ปรากฏในปัจจุบัน) ส่วนชนชั้นกลางก็เริ่มที่จะเป็นผู้เล่นและผู้ชมด้วย และในยุคอุตสาหกรรมหรือ

ในยุคที่สามฟุตบอลกลายเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในสังคมไทย ฟุตบอลได้พัฒนาเป็นการค้าหรืออุตสาหกรรมอย่างเต็มตัว จากรูปแบบการเล่นที่เป็นการละเล่นสู่การเป็นอาชีพ ในยุคนี้ยังเป็นยุคที่มีมิติของการเป็นผู้เล่นและผู้ชมที่ค่อนข้างหลากหลายกว่ายุคที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบสัดส่วนแล้ว คนส่วนใหญ่ในสังคมจะเป็นผู้ชมมากกว่าเป็นผู้เล่น (ทั้งนี้ชนชั้นสูงอาจไม่มีแล้วหรือเหลือเพียงเล็กน้อย ส่วนชนชั้นกลางและชนชั้นกลางจะเป็นผู้ชมมากที่สุด) สำหรับผู้เล่นฟุตบอลนั้นมักจะมาจกชนชั้นกลางและชนชั้นกลางเป็นหลัก

จากแนวคิดเรื่องการเข้ารหัสและถอดรหัสของฮอลล์นั้น แม้ว่าเขาจะไม่ได้เน้นในมิติเรื่องการได้มาซึ่งอำนาจในการกำหนดควบคุมความหมายเท่าใดนัก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้เข้ารหัสจำเป็นต้องมีอำนาจในการประกอบสร้างกำหนดความหมายฟุตบอลอย่างชอบธรรม ซึ่งการที่จะมีอำนาจในการกำหนดความหมายนี้ มีความเกี่ยวข้องกับทุนอันหลากหลายตามแนวคิดของบูร์ดิเยอที่จำแนกทุนออกเป็นสี่ประเภท ซึ่งก็คือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม และทุนสัญลักษณ์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า กลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนดสัญลักษณ์และความหมายของสัญลักษณ์ในฟุตบอลในยุคแรกมีฟุตบอลในสังคมไทย นั่นก็คือ ชนชั้นสูง ในยุคราชสำนัก กลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการกำหนด กำกับความหมายเข้ารหัสผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการแพร่กระจายความหมายก็คือชนชั้นสูงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง (ทุนเศรษฐกิจ) ที่สามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคฟุตบอลได้โดยง่าย มีความรู้เกี่ยวกับการเล่นฟุตบอลมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ ในสังคม (ทุนวัฒนธรรม) เพราะมีโอกาสได้เดินทางไปต่างประเทศ (ทุนเศรษฐกิจ) อีกทั้งยังมีการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างชาติเป็นประจำ (ทุนสังคม)

สำหรับพระมหากษัตริย์ที่เป็นชนชั้นสูงในยุคราชสำนักแล้ว ทุนสัญลักษณ์เป็นทุนอีกประเภทหนึ่งที่มักจะปรากฏควบคู่ไปกับทุนวัฒนธรรมหรือทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ก็คือการยอมรับและความเชื่อมั่นโดยสนิทใจจากคนในสังคม (สมัยศักดินา) ว่าเป็นผู้นำสูงสุดของสังคมที่มีศักดิ์ฐานะเทวราชา และถึงแม้ว่าพระมหากษัตริย์ที่เป็นชนชั้นสูงที่สุด อาจจะได้ไม่มีความตั้งใจที่จะนำทุนสัญลักษณ์มาใช้ในการขับเคลื่อนกำหนด/เข้ารหัสความหมายฟุตบอลโดยตรง แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การที่คนในสังคมส่วนมากเกิดความเชื่อมั่น เกิดความศรัทธา ยอมรับ และชื่นชมเป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งก็เป็นผลลัพธ์มาจากทุนสัญลักษณ์ที่ชนชั้นสูงมีอยู่อย่างมกานั้นเองนั่นเอง

เห็นได้ว่ากลุ่มชนชั้นที่เป็นผู้นำในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลในยุคราชสำนักนั้นจะเป็นชนชั้นสูง โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์ ซึ่งท่านมีการครอบครองทุนทั้งสี่ประเภทอย่างครบถ้วนและมีปริมาณมากเหนือกว่าชนชั้นอื่นๆ ในสังคม ผลจากการครอบครองทุนดังกล่าวมีผลทำให้กลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจมากที่สุดในสังคมขณะนั้นในทุกปริมาณของสังคมที่รวมถึงในฟุตบอลด้วย

ต่อมาเมื่อสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่การเป็นสังคมประชาธิปไตย กลุ่มอำนาจเดิมอย่างกลุ่มชนชั้นสูงก็ยังคงมีอำนาจในฟุตบอลสืบทอดมาจากยุคก่อนหน้า เนื่องจากยังสามารถครอบครองทุนทั้งสี่ประเภทได้มากอยู่ ขณะเดียวกันชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มข้าราชการชั้นสูง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ นายทหารชั้นผู้ใหญ่ได้เริ่มขยายตัวและเริ่มมีอำนาจมากขึ้นในทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา และก็เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการประกอบสร้างความหมายฟุตบอลแทนที่ชนชั้นสูงเดิม ซึ่งชนชั้นกลางเหล่านี้ได้ทำการสังสมทุนวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ประเทศอังกฤษ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับฟุตบอล มีประสบการณ์ที่ได้เห็นได้ชมด้วยสายตาตนเอง และด้วยการที่มีความรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ทำให้มีอำนาจที่สามารถเข้ารหัสความหมายฟุตบอลได้มากขึ้น (เช่นการแปลกติกาจากอังกฤษเป็นภาษาไทยของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) หรือการได้เข้ามามีตำแหน่งในสถาบันการศึกษา ในสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย (เริ่มเป็นสถาบันรัฐที่ไม่ได้อยู่ในการกำกับดูแลของสถาบันกษัตริย์แล้ว) เครือข่ายจากชนชั้นกลางเดียวกันที่ร่วมกันเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้น อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าชนชั้นกลางเหล่านี้มีทุนวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจปริมาณมาก แต่สิ่งที่ขาดหายไปก็คือทุนสัญลักษณ์ ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะสร้างทุนสัญลักษณ์แบบใหม่เพื่อที่จะแทนที่ชนชั้นสูงเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงตราเสื้อทีมชาติ เป็นต้น

ภายหลังจากนั้นในยุค 2500 เป็นต้นมา สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้กลุ่มอำนาจใหม่ได้เริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นคือกลุ่มชนชั้นนักธุรกิจ/นายทุน ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งที่พึ่งพากับชนชั้นกลางเดิม (ข้าราชการ ทหารชั้นผู้ใหญ่) เนื่องจากชนชั้นกลางเดิมอาจมีทุนทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันกลุ่มนายทุนก็มีทุนสัญลักษณ์ในฟุตบอลที่น้อยกว่าเช่นกัน ดังนั้นจึงเกิดการร่วมมือกัน เป็นการสร้าง/ขยายทุนทางสังคมให้มากขึ้นทั้งสองฝั่ง โดยนักธุรกิจนายทุนก็ต้องการเข้ามามีผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจในฟุตบอลมากขึ้น ในทางกลับกันกลุ่มชนชั้นกลางเดิมก็สามารถใช้ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มธุรกิจเหล่านี้เพื่ออำรุงรักษาสถานภาพความเป็นผู้นำในแวดวงฟุตบอลเอาไว้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามในการจำแนกยุคเพื่อศึกษาครั้งนี้ ไม่ได้แยกขาดกันในแต่ละยุคอย่างสิ้นเชิง หากแต่เป็นการแบ่งเพื่อให้เห็นถึงจุดเด่นๆ ในแต่ละยุคสมัย ซึ่งในความเป็นจริงบทบาทของชนชั้นแต่ละยุคจะยังคงสืบทอดต่อเนื่องกันอยู่ หาได้ยุติแยกขาดอย่างชัดเจน

ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่าชนชั้นที่มีอำนาจในการเข้ารหัสความหมายฟุตบอล เริ่มแรกเป็นของชนชั้นสูง (ในฐานะสถาบันกษัตริย์) ต่อมาจึงกลายมาเป็นชนชั้นกลางที่ฝังตัวในลักษณะสถาบันรัฐ และกลุ่มชนชั้นนายทุนที่อยู่ในสถาบันสื่อมวลชนและสถาบันธุรกิจ และเริ่มมีชนชั้นกลางอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาในแวดวงฟุตบอล นั่นก็คือชนชั้นนักการเมือง (สถาบันการเมือง) ที่หวังการสร้าง

ฐานเสียงให้แก่ตนและกลุ่มของตนด้วยการเป็นเจ้าของสโมสรหรือให้การสนับสนุนทีมในพื้นที่ที่ตนเป็นเจ้าของ จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าสถาบันที่เป็นกลไกในการเข้ารหัสและเผยแพร่ความหมายของฟุตบอลตามลำดับในประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ในยุคราชสำนักคือ สถาบันกษัตริย์ และสถาบันการศึกษา ส่วนในยุคราชสำนักสู่สามัญชนประกอบด้วย สถาบันการศึกษา สถาบันกษัตริย์ และสถาบันรัฐ (เช่น สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย กรมพลศึกษา) และในยุคอุตสาหกรรมการสร้าง ผู้เล่นและผู้ชมมีสถาบันหลัก ๆ ดังนี้คือ สถาบันธุรกิจ สถาบันสื่อสารมวลชน สถาบันการศึกษา สถาบันรัฐ จากที่กล่าวมาแล้วสรุปได้ว่าชนชั้นในฟุตบอลมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นของชนชั้นสูงและคลี่คลายกลายเป็นของชนชั้นกลางในปัจจุบัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภคฟุตบอลและการรับรู้ความหมายของฟุตบอลในสังคมไทย

จากการศึกษาการถอดรหัสความหมายการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลไทยในปัจจุบันที่ผู้วิจัยจำแนกเป็น 2 ส่วนคือ แบบแผนการบริโภคฟุตบอลกับการรับรู้ความหมายฟุตบอลของกลุ่มตัวอย่างนั้น

จากการวิเคราะห์แบบแผนการบริโภคฟุตบอลของชนชั้น ที่ประกอบด้วยการวิเคราะห์ผู้รับสาร กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคสื่อ พบว่าชนชั้นเป็นตัวแปรในการกำหนดแบบแผนการบริโภคสื่อฟุตบอล นอกจากนั้นชนชั้นจะมีแบบแผนการบริโภคที่เหมือนกันในเชิง “ประเภท” (similarity in kind) แต่จะแตกต่างกันในเชิง “ระดับ” (difference in degree) ในพฤติกรรมหรือวิธีการการบริโภคฟุตบอลในส่วนของการเข้าถึง สถานที่ อุปกรณ์ และค่าใช้จ่าย

ในส่วนแบบแผนการบริโภคในมิติการเล่นฟุตบอล พบว่าในภาพรวมแม้จะเป็นการเล่นฟุตบอลที่เหมือนๆ กันก็ตาม แต่มันก็มีความแตกต่างกันอยู่ที่ “ระดับ” ของผู้เล่น เช่น สถานที่ ค่าใช้จ่าย เป้าหมาย ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจากผู้เล่นมี “ทุน” ที่แตกต่างกันนั่นเอง ซึ่งทุนในการครอบครองที่แตกต่างกันนี้ทำให้มีระดับของการบริโภค (เล่น) แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างในระดับการบริโภคนี้เป็นทั้งการสร้างความแตกต่างทางชนชั้นในการบริโภคฟุตบอลและการธำรงรักษาความเป็นชนชั้นของตนเองเอาไว้

สำหรับแบบแผนการบริโภคในมิติการชมฟุตบอลนั้น ผู้วิจัยพบว่า ไม่ได้มีความแตกต่างกันในการชมฟุตบอล หากแต่จะแตกต่างกันตรงที่ “ระดับ” ความมากน้อยในการเข้าถึงการชมที่แสดงออกมาผ่านสถานที่ในการชม ค่าใช้จ่ายต่างๆ เป้าหมายในการชม เป็นต้น ระดับของการบริโภค (การชม) ที่แตกต่างกันในกลุ่มผู้ชมเป็นผลสืบเนื่องจากการมีทุนในการครอบครองที่ต่างกัน ดังนั้นความแตกต่างในระดับการบริโภคนี้จึงเป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างชนชั้นและการ

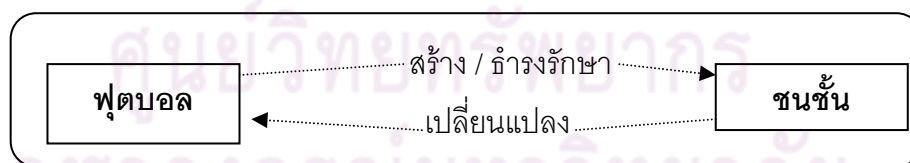
การรักษาคำเป็นชนชั้นในการบริโภคฟุตบอลของตนเองเอาไว้ตามทัศนะของบุรุษิเยอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีมิติการบริโภคฟุตบอลนั้นเป็นจุดที่ชุกช่อนและผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้รับสาร/ผู้บริโภคที่มีชนชั้นที่แตกต่างกัน

ในส่วนของการรับรู้ความหมายของฟุตบอลในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชนชั้นกลางและชนชั้นล่างมีการรับรู้ความหมายของฟุตบอลไปในทิศทางเดียวกันที่มีลักษณะเป็น “สัดส่วน” ของความมากมายใน 3 ระดับ กล่าวคือ สามารถรับรู้ความหมายได้ทั้งหมด หรือได้บ้างบางส่วน หรือเลือกรับรู้เฉพาะแต่ส่วนที่ต้องการเท่านั้น

กล่าวโดยสรุป แบบแผนการบริโภคฟุตบอลที่มีความแตกต่างในเชิง “ระดับ” นั้น เป็นการ “พรางตา” ไม่ให้เห็นว่ามีชนชั้นในการบริโภค ส่วนการรับรู้ความหมายฟุตบอลที่ปรากฏในลักษณะคล้ายคลึงกันโดยส่วนใหญ่หรือมีการตีความที่ไม่แตกต่างกันนั้น เนื่องจากผลของการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลที่เป็นไปอย่างเข้มงวดมาก อีกทั้งยังสร้างทางเลือกในการตีความหมายหรือการให้ความหมายฟุตบอลในลักษณะความหมายโดยนัยไว้หลากหลาย ดังนั้นการรับรู้ความหมายฟุตบอลจึงไม่ใช่แค่เพียงการรับรู้ความหมายโดยตรงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการรับรู้ความหมายทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในฟุตบอลที่เป็นความหมายโดยนัยแล้วนั่นเอง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลและการสื่อสารในการธำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลแล้วว่า ฟุตบอลมีศักยภาพทั้ง 2 ด้านคือ ในด้านหนึ่งฟุตบอลเป็นพื้นที่ของการสร้างและธำรงรักษาชนชั้น ส่วนอีกด้านหนึ่งฟุตบอลก็สามารถเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือเลื่อนชนชั้นได้ ดังภาพ

ภาพที่ 10 : ความสัมพันธ์ระหว่างฟุตบอลกับการธำรงรักษาและเปลี่ยนแปลงชนชั้น

การเข้ารหัสกับการธำรงรักษาชนชั้น

ชนชั้นสูงใช้การสื่อสารฟุตบอลเพื่อสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นสูงด้วยกันเองก่อน ดังในกรณี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับกลุ่มขุนนางชั้นผู้ใหญ่ตระกูลขุนนาค ต่อจากนั้นก็สร้างความแตกต่างกับชนชั้นกลาง และชนชั้นไพร่ทาส โดยทำให้กิจกรรมการ

เล่นและชมเป็นของสูง ที่มีการกำหนดกติกา สถานที่เล่นและชมเอง ต่อมาเมื่อฟุตบอลได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะจากชนชั้นกลางที่เปิดรับเลียนแบบวัฒนธรรมจากชนชั้นที่เหนือกว่า ชนชั้นสูงก็เริ่มละทิ้งฟุตบอล ไปหากิจกรรมอย่างอื่น เช่น กีฬาขี่ม้า กอล์ฟ เป็นต้น ทั้งนี้การไม่รับฟุตบอลก็ถือเป็นการสื่อสารความหมายได้ว่า เป็นกระบวนการสร้างความแตกต่างกับชนชั้นอื่น ๆ อย่างชนชั้นกลางที่เข้ามาแทนที่ในการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลนั่นเอง

ภายหลังจากที่กีฬาฟุตบอลได้เป็นของชนชั้นกลางอย่างเต็มตัวแล้ว ชนชั้นกลางก็ใช้การเข้ารหัสด้วยอุดมการณ์ชนชั้นกลาง เช่น การแข่งขัน ชัยชนะ มาตรฐาน และที่สำคัญคืออุดมการณ์ “ความเสมอภาค” ซึ่งเป็นการสถาปนาและดำรงรักษาความเป็นชนชั้นกลางของตนเองไว้ผ่านวัฒนธรรมฟุตบอล ซึ่งก็เป็นการสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นล่างด้วย

การถอดรหัสกับการดำรงรักษาชนชั้น

ชนชั้นกลางจะมีแบบแผนการบริโภคฟุตบอลเพื่อการดำรงรักษาชนชั้นของตนเอง ในกรณีการชมนั้นก็จะมีลักษณะของการเข้าถึงที่แตกต่างไปจากชนชั้นล่าง เช่นเดียวกับกรณีการเล่น ก็จะมีแบบแผนการเล่น ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสร้างความแตกต่าง (distinction) กับชนชั้นล่าง ดังตัวอย่างการชมฟุตบอลของชนชั้นกลาง เช่น มิติการเข้าถึง ชนชั้นกลางสามารถชมได้หลายสื่อ ทว่ามักนิยมชมทางเคเบิลทีวี หรืออินเทอร์เน็ต รวมทั้งสื่อใหม่อื่นๆ เช่น twitter หรือในมิติของสถานที่ในการชมฟุตบอลก็มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย เช่น บ้าน ที่พัก ร้านอาหาร ผับ สนามจริง หรือสนามจริงในต่างประเทศ

ส่วนในมิติการเล่นฟุตบอลนั้น กลุ่มชนชั้นกลางมีโอกาเลือกสถานที่เล่นได้มากกว่าชนชั้นล่าง มักใช้การเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัวและนิยมเล่นกันภายในกลุ่มที่สนิทเท่านั้น ส่วนสถานที่เล่น มักเป็นสนามเช่า ที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเล่น นิยมเล่นกันในช่วงเย็นหรือวันที่ว่างจากการทำงานหรือการเรียน นอกจากนั้นชนชั้นกลางมักนิยมใช้อุปกรณ์ที่มียี่ห้อที่เป็นที่รู้จัก ไม่นิยมของปลอม และจะมีอุปกรณ์ที่พร้อมใช้หลังการเล่นฟุตบอล เช่น ครีมอาบน้ำ ผ้าเช็ดตัว และเสื้อผ้าไว้คอยผลัดเปลี่ยน

ส่วนชนชั้นล่างแม้จะมีการเล่นฟุตบอลเหมือน ๆ กับชนชั้นกลางก็ตาม แต่ก็จะมีแบบแผนการเล่นฟุตบอลที่แตกต่างไปจากชนชั้นกลางในหลายด้าน เช่น การเข้าถึง อุปกรณ์ สถานที่ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าในด้านหนึ่งชนชั้นล่างเป็นชนชั้นที่มี “ทางเลือก” น้อยหรือถูกจำกัดทางเลือกของชีวิตเอาไว้ ทำให้ไม่รู้ไม่เห็นว่าตนเองกำลังถูกครอบงำและเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นที่เหนือกว่า ทำให้เกิดกระบวนการดำรงรักษาความเป็นชนชั้นของตนเองเอาไว้

แต่อีกด้านหนึ่งก็เป็นการถูกกระทำให้เกิดความแตกต่าง (distinction) ไปจากชนชั้นกลาง และก็มีบางส่วนที่เป็นการเลียนแบบวิถีการชมจากชนชั้นกลางด้วยเช่นกัน

การถอดรหัสกับการเปลี่ยนแปลงชนชั้น

เมื่อสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมศักดินาสู่สังคมทุนนิยม สถานภาพของกีฬาฟุตบอลก็มีการขยับตัวสอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน ในอดีตที่เป็นการละเล่นสุ่กีฬาที่เน้นการแข่งขัน กระทั่งได้พัฒนาการแข่งขันจากเดิมที่เป็นแบบ “สมัครเล่น” มาสู่แบบ “กึ่งอาชีพ” ในปี พ.ศ. 2534 ไม่นานจากนั้น ใน พ.ศ. 2539 ก็เกิดแบบ “อาชีพ” ครั้งแรกในรายการฟุตบอลไทยแลนด์ลีก ซึ่งก็ไม่ประสบความสำเร็จมากเท่าใดนัก กระทั่งเกิดมีกระแสฟุตบอลไทยแรงขึ้นอย่างมากในปี พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมานี้เอง การที่สังคมไทยเกิดฟุตบอลกึ่งอาชีพและอาชีพขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงฟุตบอลได้เคลื่อนตัวรองรับอุดมการณ์การผลิตแบบอุตสาหกรรมหรือทุนนิยม ที่แตกต่างจากผู้เล่นยุคก่อนหน้า และที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงสู่ระดับ “มืออาชีพ” ของฟุตบอล ทำให้เกิดพื้นที่ใหม่และวิถีทางสำคัญอันใหม่ในการขยับเลื่อนสถานภาพทางชนชั้นอย่างชอบธรรมเพิ่มขึ้นด้วยการใช้ความรู้ความสามารถในด้านฟุตบอลเป็นช่องทางในการเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้น หรือการใช้ทุนประเภทอื่น ๆ เป็น “ใบผ่านทาง” เช่น การสั่งสมทุนวัฒนธรรมด้วยการใช้ร่างกาย ทำให้ชนชั้นล่างที่พอมีทุนนี้ก็สามารรถเข้าแข่งขันได้ ต่างจากสังคมในอดีตที่จะจำกัดช่องทางไว้เพียงการเป็นทหาร การบวชพระ และการศึกษา เป็นช่องทางในการเลื่อนชนชั้นของตน

จากผลการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ใช้ฟุตบอลในการเปลี่ยนแปลงชนชั้น โดยพิจารณาจากประเภทและคุณลักษณะของทุนภายใต้แนวคิดเรื่องทุนของบูร์ดิเยอ พบได้อย่างชัดเจนในชนชั้นล่าง เห็นได้ว่ากรณีศึกษาที่เป็นผู้เล่นฟุตบอลมีความสามารถในการแปลงทุนและขยายทุนจะเริ่มต้นจากทุนวัฒนธรรมของตนเองก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อย ๆ ขยายไปสู่ทุนประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนแปลงชนชั้นของตนเองจากชนชั้นล่างเป็นชนชั้นกลางได้สำเร็จในภายหลัง (ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับกฎกติกาของยุคสมัยด้วย เช่น ในยุคราชสำนักและยุคราชสำนักสุ่สามัญชนจะปรากฏการเปลี่ยนแปลงชนชั้นผ่านการเล่นฟุตบอล) อย่างไรก็ตามกระบวนการสั่งสมและเพิ่มทุนดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ หากแต่ต้องใช้ช่วงเวลายาวนานพอสมควร และที่สำคัญช่วงเวลาในการเล่นฟุตบอลมีเพียงไม่กี่ปี ดังนั้นโอกาสที่จะประสบความสำเร็จขั้นสูงอย่างกรณีเกียรติศักดิ์ เสนาเมือง (ซีโก้) จึงไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งนักในสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม จากกรณีศึกษา แม้ว่าจะแสดงให้เห็นว่ามีผู้เล่นบางคนที่ทำให้เห็นว่าฟุตบอลสามารถที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางชนชั้นของตนเองได้ (social mobility) เช่น จากชนชั้นล่างขยับเลื่อนขึ้นมาสู่ชนชั้นกลาง แต่นั่นก็คือกรณีพิเศษ / ยกเว้นที่เกิดขึ้นไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณมากมายมหาศาลของนักฟุตบอลในสังคมไทย และที่สำคัญกรณีที่ว่านี้อาจเป็นเพียงม่านมายาแห่งสังคมแบบทุนนิยมที่สร้างให้เห็นว่าถ้ามีความสามารถจริงก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองได้เสมอ ซึ่งนั่นก็คือ การล่อหลอกของทุนนิยมว่าในระบบมีช่องว่างที่เปิดโอกาสให้ผู้คน (แน่นอนว่าเมื่อเทียบกับศักดินาแล้วทุนนิยมมีความเป็นไปได้มากกว่า) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าชนชั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ อย่างไรก็ตามการที่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางชนชั้นของตนเองได้นั้นก็สะท้อนให้เห็นว่าสังคมโดยรวมก็ยังเป็นสังคมที่มีโครงสร้างทางชนชั้นอยู่นั่นเอง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าอุดมการณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างลอย ๆ หากแต่ต้องมีภาคปฏิบัติการที่จะทำให้อุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น ได้รับการสร้าง ผลิตซ้ำและธำรงรักษาเอาไว้ในวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม ทั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปถึงปฏิบัติการทางด้านอุดมการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่การบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมไทย 3 ประการดังนี้

1) การผสมผสานกันระหว่างความเป็นจริงกับความสมจริง

อัลดูแซร์ได้อธิบายถึงการทำงานของอุดมการณ์ประการหนึ่งว่า อุดมการณ์จะทำงานด้วยวิธีการผสมผสานเรื่องจริง ๆ กับเรื่องลวง ๆ จนไม่สามารถที่จะแยกขาดจากกันได้ (กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน, 2551: 222-223) เห็นได้ว่าโลกของกีฬาฟุตบอลเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีการแข่งขันกันจริง โดยมีสายตาผู้ดูผู้ชมในสนามเป็นพยานยืนยัน

แต่ในอีกด้านหนึ่งโลกของกีฬาฟุตบอลที่ก้าวหน้าไปมาก มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่นดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ส่งภาพการแข่งขันจากทุกมุมโลกมาสู่สายตาของผู้ชม และมีการขึ้นกราฟฟิคไว้ที่ด้านบนมุมจอภาพว่า “live” หรือ “สด” จากการทำงานของ การสื่อสารมวลชนดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ทำให้ดูเหมือนเกิดเหตุการณ์ขึ้นจริง ๆ หรือมีความ “สมจริง”

อย่างไรก็ตามลักษณะภาพของการถ่ายทอดสดดังกล่าว แท้ที่จริงเป็นภาพที่ถูกประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ด้วยฝีมือของช่างกล้อง ช่างตัดต่อที่จะเลือกที่จะนำเสนอและร้อยเรียงภาพต่างๆ จากมุมกล้องอย่างไร ขนาดภาพที่เลือกเป็นขนาดใด เช่น ภาพใกล้ ภาพไกล ภาพมุมสูง ภาพช้า (slow motion) ภาพย้อน (replay) ภาพซ้ำ อีกทั้งภาพกราฟฟิคต่างๆ ดังนั้นภาพที่เกิดจากการถ่ายทอดจึงไม่ใช่ภาพที่เป็นจริงอย่างสมบูรณ์

ดังนั้นในพื้นที่แห่งความจริงผสมผสานกับความจริงแบบลวงๆ ทางหน้าจอโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสารมวลชนที่แพร่หลายไปในชนชั้นทุกชนชั้นจึงเป็นพื้นที่การสื่อสารอุดมการณ์ต่างๆ ของผู้ที่กุมอำนาจในการเข้ารหัสความหมายของฟุตบอลได้อย่างแนบเนียน และอุดมการณ์ที่มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชนย่อมกลายเป็นอุดมการณ์ที่สามารถผลิตซ้ำได้อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งก็คือกระบวนการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ของกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการยึดกุมกลไกด้านการสื่อสารมวลชน ซึ่งก็คือ กลุ่มชนชั้นกลางนั่นเอง

2) การทำให้เป็นราวกับธรรมชาติ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ชนชั้นกลางเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการกำกับควบคุมความหมายหลักของฟุตบอลในปัจจุบัน ในกรณีการเผยแพร่เรื่องราวข่าวสาร (บทบาทการสื่อสาร) ความสำเร็จของนักกีฬาฟุตบอลนั้น แสดงให้เห็นถึงการทำงานของอุดมการณ์ชนชั้นกลางว่า ในโลกของความเป็นจริงอาจมีนักฟุตบอลชนชั้นล่างที่กลายมาเป็นคนที่มีความเสี่ยง มีฐานะที่ด้อยกว่าเดิมอย่างมากในตอนท้ายอยู่เป็นระยะๆ แต่นั่นก็เป็นจำนวนน้อย หรือเป็นกรณียกเว้น (exceptional case) เท่านั้น แต่ว่าในโลกของสื่อสารมวลชนกลับทำให้เห็นเหมือนกับว่าข้อยกเว้นดังกล่าวคือข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป (generalization) และที่สำคัญคือสามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน (แต่ต้องตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่พร้อม เช่น ร่างกายสมบูรณ์ มีแขนขาครบถ้วน ตาไม่บอด ฯลฯ) ดังที่รณพงศ์ คำนวณทิพย์ (2549: 116) แสดงความเห็นไว้ว่า “ไม่ว่าคุณอยู่ในสถานะไหน ฟุตบอลอาจเปลี่ยนชีวิตคุณได้ เพียงแค่หากคุณมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความมุ่งมั่นที่จะทำ ความฝันของคุณให้เป็นจริง” ซึ่งนอกจากจะเป็นการเข้ารหัสเพื่อให้ความหวังกับชนชั้นล่างว่าวันหนึ่งความฝันนั้นอาจเป็นจริงแล้ว อีกด้านหนึ่งเป็นการทำให้โลกแห่งจินตนาการนั้นเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งในโลกของความเป็นจริงด้วยการทำงานของสื่อมวลชนต่างๆ ที่ร่วมกันนำเสนอกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่องและตลอดเวลาจนกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาๆ ถ้ามีความตั้งใจและพยายาม ในท้ายที่สุดก็จะประสบความสำเร็จเหมือนๆ กับคนที่เคยทำมาให้เห็นแล้วก่อนหน้านี้

กระบวนการทำให้ดูเป็นเรื่องปกติธรรมดาราวกับเป็นธรรมชาติของนักฟุตบอลนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สืบทอดรับใช้อุดมการณ์ของระบบทุนนิยมที่ชนชั้นกลางเป็นผู้มีอำนาจมากที่สุด ในระบบทุนนิยมที่มีหัวใจอยู่ที่การแข่งขัน จะทำให้ผู้บริโภคนฟุตบอลโดยเฉพาะกลุ่มผู้เล่นชนชั้นล่างยอมรับโดยปริยายว่า ทุกที่ย่อมมีการแข่งขัน และจะมีผู้ชนะเพียงหนึ่งเดียว และจะต้องมีผู้แพ้ผู้เป็นเรื่องปกติ แต่ไม่ใช่ว่าทุกคนจะสามารถชนะได้เสมอไป ในวันพรุ่งนี้ผู้แพ้อาจกลายเป็นผู้ชนะได้เหมือนกับที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังมาโดยตลอด อุดมการณ์ทุนนิยมของชนชั้นดังกล่าวทำงานอยู่อย่าง

ต่อเนื่อง เพียงแต่ผู้รับรู้หรือผู้ถอดรหัสไม่ได้ตระหนักถึงและเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มันเกิดขึ้นและ
เป็นไปตามธรรมชาติ

3) การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์

ประเด็นสำคัญคืออุดมการณ์ต่างๆ ที่ผลิต และผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอในเนื้อหา
ความหมายของฟุตบอลนี้ ชนชั้นใดเป็นผู้มีอำนาจในการผลิตทางอุดมการณ์ และกระบวนการ
ผลิตซ้ำดังกล่าวนี้เป็นไปเพื่อผลประโยชน์อะไร

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ฟุตบอลในสังคมไทย เห็นได้ว่าฟุตบอลเป็นพื้นที่แห่ง
ความสนุกสนานมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจนกระทั่งปัจจุบัน กล่าวได้
ว่า ฟุตบอล เป็นพื้นที่ที่สามารถรวมมวลชนทุกชนชั้นในสังคมให้มาอยู่ในสถานที่และเวลาเดียวกัน
ได้แล้ว ยังเป็นพื้นที่ที่สามารถกำหนดให้ผู้เล่นและผู้ชมได้มีส่วนร่วมไปกับเกมและการแข่งขันได้อย่าง
เต็มที่

ภายใต้ความสนุกสนานบันเทิงนี้เองที่เป็นพื้นที่ที่ชนชั้นกลางและระบบทุนนิยม
นำมาใช้เพื่อติดตั้งอุดมการณ์บางอย่างที่ทำให้ชนชั้นกลางและล่างอื่นๆ ได้รับรู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ควร
ปฏิบัติ อะไรคือมาตรฐานที่เหมาะสมในการดำรงชีวิต

นอกจากนั้น สถาบันการศึกษาก็เป็นสถาบันที่มีความสำคัญในฐานะกลไกทาง
อุดมการณ์ที่สำคัญในการผลิตและผลิตซ้ำอุดมการณ์ของทุนนิยม เช่น การบรรจุเนื้อหาฟุตบอลลง
ในหลักสูตร การจัดการแข่งขันของสถาบันการศึกษา การผลิตบุคลากรทางด้านกีฬาเพื่อไปพัฒนา
วิชาพลศึกษาให้กับเด็กนักเรียน

ในทุกวันนี้สถาบันสื่อมวลชนได้กลายเป็นสถาบันหรือกลไกหลักในการผลิตซ้ำ
อุดมการณ์ทุนนิยม และอุดมการณ์ของชนชั้นกลางต่างๆ ผ่านกีฬาฟุตบอลได้อย่างทรงพลังที่สุด
เนื่องจากเข้าถึงมวลชนผู้บริโภคจำนวนมาก ไม่จะเป็นวิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และ
โทรทัศน์

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสถาบันที่เกี่ยวข้องกับฟุตบอลในสังคมไทยอาจมีหลายสถาบัน
และมีความแตกต่างกันโดยพื้นฐาน แต่ในท้ายที่สุดแล้วสถาบันต่างๆ เหล่านี้ก็จะทำงานสอด
ประสานไปในทิศทางเดียวกันหรือมุ่งไปในอุดมการณ์ชุดเดียวกัน เพื่อติดตั้งกรอบแนวคิดให้ผู้คน
ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เช่น ในฟุตบอลจะเน้นการแข่งขัน การมี
รูปแบบแพ็คเกจ ออก มาตรฐานที่เท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ชัยชนะคือสิ่งสำคัญสูงสุด เป็นต้น

จากการทำงานสอดประสานกันของสถาบันต่างๆ ที่ทำหน้าที่ในการสื่อสาร
ความหมายที่แฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ต่างๆ เหล่านี้ ทำให้อุดมการณ์หลักของชนชั้นที่เหนือกว่า

สามารถดำรงคงอยู่ได้ในจิตสำนึกของชนชั้นทุกชนชั้น ซึ่งก็คือการกำหนดทิศทางของอุดมการณ์หลักร่วมกันตามทัศนะของอัลดูแซร์นั่นเอง

กล่าวโดยสรุป การศึกษาครั้งนี้ สาธิตให้เห็นแล้วว่า ในฟุตบอลนั้นมี “ชนชั้น” ดำรงคงอยู่จริง และก็มี การต่อสู้ทางชนชั้นมาโดยตลอด และที่สำคัญชนชั้นในฟุตบอลสามารถที่จะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสถานะทางชนชั้นได้ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ามีจำนวนน้อยมาก นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า ชนชั้นที่เหนือกว่าไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มชนชั้นที่ครอบครองทุนเศรษฐกิจที่มากกว่าเท่านั้น หากแต่ชนชั้นในฟุตบอลจำเป็นต้องมีทุนประเภทอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การเข้าไปเป็นนายกสมาคมฟุตบอลไทย (ทุนสัญลักษณ์) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ฟุตบอลเป็นพื้นที่ของการปะทะช่วงชิงทางชนชั้น ทำให้ชนชั้นที่มีทุนมากกว่ากลายเป็นชนชั้นที่มีอำนาจเหนือกว่าในการควบคุมการเข้ารหัสสร้างความหมายฟุตบอล (อย่างชอบธรรมภายใต้บริบทสังคมแต่ละยุคสมัย) กระบวนการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลดำเนินไปอย่างรัดกุมผ่านกลไกสัญลักษณ์ย่อยๆ ในฟุตบอล รวมทั้งสถาบันต่าง ๆ และเมื่อความหมายของฟุตบอลแพร่กระจายสู่ผู้บริโภค ผู้บริโภคก็จะถอดรหัสไปตามชนชั้นของ และส่งผลให้ภาคปฏิบัติการทางสังคมหรือแบบแผนวิธีการในการบริโภคฟุตบอลในมิติการเล่นและการชมฟุตบอล จึงเป็นเครื่องบ่งชี้ลักษณะทางชนชั้นของเจ้าของผู้บริโภคได้อย่างดีเป็นรูปธรรม ซึ่งผลจากการถอดรหัสและปฏิบัติการบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลนำไปสู่การดำรงรักษาชนชั้นที่ตนเองสังกัดอยู่เป็นส่วนใหญ่ มีเพียงส่วนน้อยที่เปลี่ยนแปลงชนชั้นในฟุตบอลของตนเองได้ ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว ก็คือกระบวนการที่ย้อนกลับไปดำรงรักษาโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทยที่ประกอบด้วยชนชั้นที่เหนือกว่ากับชนชั้นที่ต่ำกว่าเสมอ ด้วยเหตุนี้เอง การบริโภควัฒนธรรมฟุตบอลจึงเป็นการสื่อสารที่เป็นทั้ง “กลไก” และ “เครื่องบ่งชี้” ความแตกต่างทางทางชนชั้นในฟุตบอล ที่ทำให้สังคมไทยไม่มีทางที่จะเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้นได้ (classless society)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลได้ 5 ประเด็นดังนี้

1. ทำไมต้องศึกษาประวัติศาสตร์

จากที่ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของบูร์ดิเยอในการศึกษาชนชั้น ได้ปรับประยุกต์วิธีการศึกษาของบูร์ดิเยอที่เป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณมาเป็นเชิงคุณภาพ และใช้การศึกษาประวัติศาสตร์เข้ามาช่วยด้วย เพื่อให้เห็นพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง และบริบททางสังคม

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเชิงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมฟุตบอลในสังคมด้วยจุดยืน 2 ประการ คือ 1) ฟุตบอลเป็นผลผลิตจากการประกอบสร้างทางสังคม 2) ฟุตบอลมีทั้งส่วนที่เปลี่ยนแปลงและดำรงอยู่ การศึกษาประวัติศาสตร์จะทำให้เห็นกระบวนการทางชนชั้นได้อย่างเป็นพลวัตร เห็นถึงความไม่ต่อเนื่อง การปะทะช่วงชิงทางชนชั้นผ่านมิติวัฒนธรรมฟุตบอล) ถ้าเราแค่ศึกษาปัจจุบัน หรือภาคตัดขวาง เราก็จะเห็นเพียงแค่สิ่งที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน อาจเข้าใจได้ไม่ชัดเจนลึกซึ้งเพียงพอ เช่น อาจเห็นเพียงว่าชนชั้นแต่ละชนชั้นคิดอย่างไร ปฏิบัติอย่างไร ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ในอดีตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเห็น “ที่มา” เพื่อการทำความเข้าใจในสิ่งที่ดำรงอยู่ปัจจุบันได้มากขึ้น และเพื่อเพิ่มศักยภาพที่จะเปลี่ยนแปลงคลี่คลายไปในอนาคต

และจากการทบทวนงานการศึกษากีฬาฟุตบอลในชุมชนวิชาการไทย ส่วนใหญ่มักอยู่ในสาขาพลศึกษา วิทยาศาสตร์การกีฬา (sport science) หรือกีฬาศึกษา (sport education) ที่ให้ความสำคัญกับ วิธีการเล่น กฎกติกา การเป็นผู้ตัดสิน ผู้ฝึกสอน การพัฒนาทักษะและเทคนิคของผู้เล่น การฝึกซ้อม และวิธีการจัดดำเนินกีฬา เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้จากการสังเกต ทดลอง และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ที่เน้นความเป็นวัตถุวิสัย (objectivity) การศึกษาดังกล่าวในด้านหนึ่งยังเป็นการช่วยย้ำหรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ความเป็นกลางของวิทยาศาสตร์ อุดมการณ์ทุนนิยมให้แน่นหนายิ่งขึ้น

2. การเข้ารหัสและถอดรหัสความหมายฟุตบอล

การเข้ารหัสความหมาย

จากผลการศึกษาดังที่กล่าวมาแล้ว ฟุตบอลมีความหมายที่หลากหลาย ไม่หยุดนิ่ง ผันแปร และเลื่อนไหล ซึ่งมันแสดงให้เห็นว่า ฟุตบอลเป็นเรื่องของความหมาย ความหมายของฟุตบอลเกิดจากการประกอบสร้างด้วยสัญลักษณ์ซึ่งก็คือตัวหมายและตัวหมายถึง และเกิดจากการรับรู้ร่วมกันในสังคม ดังที่ โซซูร์ (Saussure, 1974, cited by Hall, 1997: 30-33) กล่าวไว้ว่า ถ้าความสัมพันธ์ของตัวหมายและตัวหมายถึง เป็นผลมาจากคติความเชื่อของสังคมแต่ละสังคม ความหมายที่ได้รับการสร้างขึ้นภายในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จึงไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัว เป็นสากล และเป็นหนึ่งเดียว ความหมายสามารถที่จะแปรเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาและบริบททางวัฒนธรรม เช่นเดียวกันกับความหมายของฟุตบอลในบริบทสังคมไทยที่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมา ซึ่งเมื่อความหมายได้รับการสร้างขึ้นมาก็ก็สามารถที่จะรี้อความหมายเดิมได้ รวมทั้งสามารถที่จะสร้างหมายความใหม่ได้เช่นกัน

นอกจากนั้นการศึกษานี้ ผู้วิจัยพบว่ามียุคเด่นมีน้ำหนักอยู่ที่การเข้ารหัสความหมาย ซึ่งแตกต่างจากงานการศึกษาเรื่องความหมายอื่น ๆ ที่ผ่านมา ที่มักสนใจความหมายในมิติของ

การถอดรหัสในสัดส่วนที่มากกว่าการเข้ารหัส และพบการศึกษาในมิติของการเข้ารหัสที่มักเน้นถึงกระบวนการ วิธีการในการเข้ารหัสเข้าหมาย แต่ส่วนการวิเคราะห์ผู้ส่งสารหรือผู้เข้ารหัสมีจำนวนน้อย และที่สำคัญแทบไม่มีการศึกษาความเป็นชนชั้นของการเป็นผู้เข้ารหัสความหมาย

สืบเนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้สนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ของฟุตบอลตั้งแต่แรกเริ่มในสังคมไทย จึงทำให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลผู้เข้ารหัสเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในกระบวนการสื่อสารความหมายของฟุตบอล เนื่องจากเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีอำนาจในการเลือกสรร กลั่นกรอง และประกอบสร้างความหมาย ผลจากการที่ชนชั้นที่มีอำนาจเข้ามากำกับ กำหนดและเผยแพร่ความหมายไปสู่การรับรู้ของผู้คนในสังคม จึงพบว่าการถอดรหัสรับรู้ที่มักเป็นไปตามความหมายที่ส่งมา และไม่ค่อยมีการถอดที่เบี่ยงเบนไปจากความหมายหลัก ๆ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เข้ารหัส/ส่งสารมิได้เป็นเพียงแค่ผู้ที่ทำหน้าที่ส่งข่าวสารความหมาย (transmit) เท่านั้น แต่ผู้ส่งสารยังทำหน้าที่ในการเข้ารหัส/เข้ารหัส (encode) ของความหมายที่ส่งไปด้วย ดังนั้นกระบวนการสื่อสารความหมายจากผู้เข้ารหัส/ผู้ส่งสารไปยังผู้ถอดรหัส/ผู้รับสารจึงไม่ใช่ส่งแค่เนื้อหาความหมายมาอย่างเดียว แต่ได้ส่ง “รหัส” (code) ติดมาด้วย ซึ่ง “รหัส” ที่ได้รับการส่งมาบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ มันก็จะคล้ายกับเป็นตัว software ที่ติดตั้งให้กับผู้ถอดรหัสในการอ่านความหมาย และจะทำให้ความหมายที่ส่งไปถึงผู้ถอดรหัสแล้วเขาจะอ่านไปตาม “รหัส” ที่ตัวเองได้รับการติดตั้ง/บ่มเพาะมาโดยตลอด

นอกจากนั้นความหมายที่ผ่านการเข้ารหัสแม้จะมีอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ที่น่าสังเกตคือเป็นการเข้ารหัสจาก “ผู้ชาย” ทั้งสิ้น แม้ว่าในช่วงหลัง ๆ เริ่มปรากฏว่ามี “ผู้หญิง” เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดความหมาย แต่ก็เป็นส่วนน้อย ซึ่งนั่นอาจเป็นเพียงบางส่วนแล้วที่เข้ามา “เขย่า” หรือต่อสู้อันในความหมายของฟุตบอลที่เคยอยู่ภายใต้อำนาจการกำหนดความหมายของผู้ชาย ซึ่งเป็นการต่อสู้ผ่านมิติเรื่องเพศภาวะ

นั่นหมายความว่าเมื่อฟุตบอลมันเป็นเรื่องของ การต่อสู้ที่การ “เข้ารหัส” ดังนั้นการที่จะแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันในมิติต่าง ๆ ก็ต้องไปแก้ที่การ “เข้ารหัส”

การถอดรหัสความหมาย

ดังที่กล่าวมาแล้วในส่วนของการถอดรหัสความหมายว่าการศึกษารื่องการสื่อสารความหมายเท่าที่ผ่านมา ที่มักสนใจความหมายในมิติของการถอดรหัสในสัดส่วนที่มากกว่าการเข้ารหัส

จากข้อเสนอของเดวิด มอร์เลย์ (David Morley) ที่ว่า ชนชั้นเป็นตัวแปรที่ทำให้มีการ “เข้าถึง” และ “ตีความ” แตกต่างกัน แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ พบว่าในส่วนของการตีความรับรู้ความหมายของฟุตบอลนั้น แทบไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของการตีความ ทั้งนี้เนื่องจาก

อำนาจในการควบคุมใช้รหัสในสัญญาและกระบวนการเข้ารหัสความหมายฟุตบอลที่เข้มข้น อย่างไรก็ตามเราสามารถเห็นความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับแบบแผนการบริโภคฟุตบอล ในแง่ของการเข้าถึง อุปกรณ์ ค่าใช้จ่าย เป็นต้น อย่างไรก็ตามงานการศึกษาของ มอร์เลย์ กับการศึกษาชิ้นนี้ก็มีข้อแตกต่างกันในหลายประเด็น อาทิ ยุคสมัยที่แตกต่างกัน และธรรมชาติของความเป็นสื่อก็แตกต่างกัน (มอร์เลย์ศึกษาจากสื่อโทรทัศน์) เป็นต้น ดังนั้นสำหรับผู้สนใจการศึกษาผู้รับสารในประเด็นเรื่องชนชั้นในสังคมก็สามารถทดลองศึกษาเพื่อพิสูจน์ข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ได้

3. ทุน ความหมายฟุตบอล และมายาคติของความเสมอภาค

ในแวดวงฟุตบอล ทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่ง “อำนาจ” โดยเฉพาะ “ชื่อเสียง” คือ การสถาปนาทุนสัญลักษณ์อันเป็นอำนาจสูงสุดของทุน (ในกรณีสังคมไทย ทุนสัญลักษณ์สำคัญที่สุด ไม่ใช่แค่ทุนเศรษฐกิจ เท่าที่มาร์กซ์เคยเสนอไว้เท่านั้น ทศนะข้างต้นนี้แสดงตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของทุนประเภทต่างๆ ของบุรีดิเยอ ที่ไม่เพียงแต่อาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจในการสร้างบทบาทความเป็นผู้นำเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยทุนทางสังคมในการสร้างสถานเครือข่ายอำนาจของการต่อรองหรือกำหนดฐานะของกลุ่มกลุ่มอำนาจ/กลุ่มผลประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปขยายผลและต่อยอดทั้งในรูปของทุนเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม ไปจนถึงความเป็นสุดยอดของทุนนั้นคือ ทุนทางสัญลักษณ์ อันล้วนแต่เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่ง “อำนาจ” โดยเฉพาะการจารึก “ชื่อเสียง” พื้นที่สาธารณะนั้น คือ การสถาปนาทุนสัญลักษณ์อันเป็นอำนาจสูงสุดของทุนนั่นเอง ดังตัวอย่าง การยกย่องเชิดชูเกียรติของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ว่าพระองค์คือ “พระบิดาแห่งฟุตบอลไทย”

จากผลการศึกษาชนชั้น และอำนาจของชนชั้นที่มีทุนและการแปลงรูปทุนที่นำมาสู่อำนาจที่เหนือกว่าในการกำหนดการสื่อสารความหมายที่ใช้ฟุตบอลเป็นสื่อ พบว่าความหมายเหล่านี้ไม่ได้ใสสะอาดเพราะมันจะแฝงไว้ด้วยความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์บางอย่าง ฟุตบอลเป็นการสื่อสารความหมายด้วยอุดมการณ์ชนชั้นที่ถูกพรางตากลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เป็นสามัญสำนึกเสมือนกับเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นการครอบงำที่ยากจะเห็นที่เป็นการครอบงำเชิงสัญญาะ ดังนั้น การกำหนดความหมายหรือการเข้ารหัสเป็นผลมาจากการที่ชนชั้นบางชนชั้นมีอำนาจที่เหนือกว่า อำนาจที่เหนือกว่าเป็นผลมาจากการสั่งสมและแปลงรูปทุน ที่ไม่ใช่ทุนเงินทองหรือทุนเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องใช้ทุนทั้ง 4 ประเภทคือ ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสังคม เพื่อนำไปสู่ทุนสูงสุดคือ “ทุนสัญลักษณ์” และท้ายที่สุดก็จะย้อนกลับไปสู่การแปลงรูปเป็นทุนเศรษฐกิจอีกครั้งหนึ่ง

สิ่งหนึ่งที่อยู่เบื้องหลังจากความหมายแห่งความเป็นกีฬาของมวลชนที่ใคร ๆ ก็เล่น หรือชมได้ก็คือ มายาคติที่เชิดชูความเสมอภาคของสังคมไทยที่เชื่อว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มายาคติเกี่ยวกับความเสมอภาคดังกล่าวปฏิเสธไม่ได้ว่าเกิดขึ้นจากกลไกทางสังคมต่าง ๆ เช่น โรงเรียน การเมือง โดยเฉพาะกลไกที่ทำหน้าที่ด้านข้อมูลข่าวสารโดยตรงอย่างสื่อมวลชน และในกลุ่มคนที่ทำงานอยู่ในสถาบันสื่อมวลชนนี้ก็คือชนชั้นกลางนั่นเอง กล่าวได้ว่ากลไกเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการกำหนดความหมายแล้วเผยแพร่สู่การรับรู้ของคนในสังคม โดยที่กลไกในรูปของสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างมายาคติเกี่ยวกับความหมายของฟุตบอลที่ถูกต้องหรือที่ควรจะเป็น

เห็นได้ว่าการรับรู้ความหมายฟุตบอลที่เป็นกีฬาของมวลชนนั้น แท้จริงแล้วเป็นการเข้ารหัสสร้างความหมายจากกลุ่มชนชั้นกลางที่ผ่านการผลิตซ้ำมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นความหมายที่รับรู้และยอมรับกันในสามัญสำนึกหรือ “เป็นธรรมชาติ” โดยไม่เฉลียวใจตั้งคำถามถึงกลไกเบื้องหลัง เช่น ใครเป็นผู้กำหนดและมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงกติกาฟุตบอล มาตรฐานของสนามฟุตบอลใครเป็นผู้กำหนด ใครสร้างสรรค์เสื้อผ้าของนักกีฬา หรือถ้อยคำเชิงวาทกรรมที่ว่าทุกคนเท่าเทียมกันในสนามฟุตบอลในทำนองเดียวกันกับทุกคนเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย เป็นต้น ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการครอบงำของชนชั้นกลางที่ยังดำรงอยู่อย่างไม่สิ้นสุดสอดคล้องกับที่บูร์ดิเยอกล่าวถึงในเชิงการควบคุมอำนาจทางวัฒนธรรม โดยชนชั้นที่เหนือกว่าในลักษณะของ “ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์” (symbolic violence) คือเป็นความรุนแรงที่ไม่มีใครตระหนักถึง ไม่ปรากฏทางกายภาพ เพราะเป็นการควบคุมความคาดหวัง ความเชื่อฟัง การยอมรับ และการเอาเปรียบอย่างละมุนละม่อม ผลที่เกิดขึ้นก็คือ สังคมเกิดการตีความและรับรู้ในแง่ของการยอมรับอำนาจแบบชนชั้นกลางที่เป็นใหญ่ และจะไม่ต่อต้านอันเนื่องมาจากการยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของอำนาจระหว่างชนชั้นแล้ว

4. แตกต่างใน “ลักษณะ” (in kind) หรือแตกต่าง “ในระดับ” (in degree)

จากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ฟุตบอลในสังคมไทย เห็นได้ว่า ในยุคแรกเริ่มของฟุตบอลในสังคมนั้น (ยุคราชสำนัก) การเล่นและการชมฟุตบอลจะจำกัดเพียงแต่ในกลุ่มชนชั้นสูงที่เล่นและชมกันในพระราชวัง ซึ่งชนชั้นอื่นไม่สามารถเล่นและชมได้ เพราะฟุตบอลเปรียบได้ตั้ง “ของสูง” ที่สามัญชนคนธรรมดาไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากสังคมในยุคนี้เป็นสังคมศักดินาที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพที่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินต่างต้องน้อมรับ ความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลในยุคนี้จึงเห็นได้ชัดเจน มีการสร้างความแตกต่างทางชนชั้น (distinction) ในลักษณะ

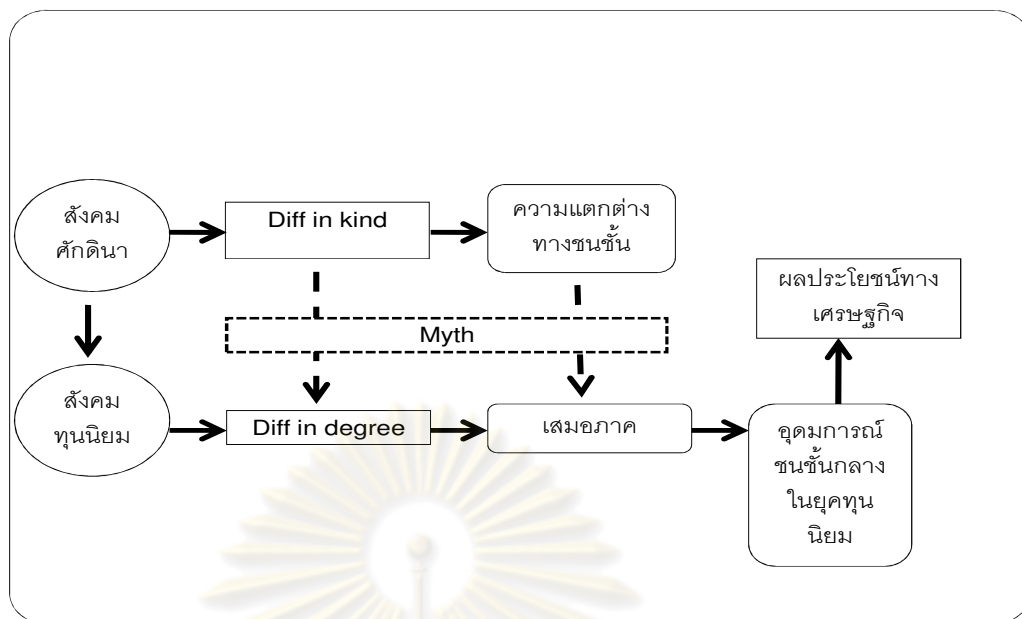
“ประเภท” (in kind) ของการบริโภค กล่าวคือ กษัตริย์เล่น คนอื่นห้ามเล่น (ชนชั้นสูงเล่นหรือชมฟุตบอล ส่วนชนชั้นอื่นก็ไปเล่นหรือชมกีฬา/การละเล่นอื่น ๆ เช่น มวย ชนไก่ ตระกร้อ เป็นต้น)

ล่องเข้ามาสู่ยุคที่สามหรือยุคอุตสาหกรรมการสร้างผู้เล่นและผู้ชม ความแตกต่างทางชนชั้นในฟุตบอลจะไม่ได้ปรากฏในลักษณะ “ประเภท” เหมือนสังคมยุคอดีต หากจะมาแตกต่างกันที่ “ระดับ” ของการบริโภคมากกว่า เนื่องจากในสังคมปัจจุบันได้คลี่คลายมาเป็นสังคมทุนนิยมอุตสาหกรรม ทำให้การบริโภคเป็นไปอย่างง่ายดาย และเสมอภาค คนทุกกลุ่ม ทุกชนชั้นสามารถเข้ามาบริโภคฟุตบอลได้เหมือน ๆ กัน (in kind) อย่างไรก็ตามภายใต้การบริโภคฟุตบอลที่ดูเหมือนจะเสมอภาค ก็ยังคงมีความแตกต่างที่แฝงอยู่ในการบริโภคในชีวิตประจำวันของคนไทย โดยชนชั้นที่ต่างกันจะมีลักษณะของการบริโภคที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งความแตกต่างในเชิง “ระดับ” (in degree) ของการบริโภคฟุตบอลที่ว่าเป็นทั้งเครื่องบ่งชี้และอภิวรรณของว่างทางชนชั้นเอาไว้

การบริโภคฟุตบอล ชอนเร้นความแตกต่างระหว่างชนชั้นในการบริโภคที่ไม่เท่ากัน นอกจากนั้นการสร้างและอภิวรรณชนชั้นผ่านการบริโภคที่ถูกทำราวกับว่าเหมือน ๆ กัน เช่น เล่นได้เหมือนกัน ชมได้เหมือนกัน ซึ่งมันก็ยังมีความแตกต่างเกิดขึ้นอยู่ในลักษณะ “ระดับ” ของการบริโภค เช่น การเข้าถึงมาก – น้อย ปริมาณที่มีมากหรือน้อย คุณภาพของการบริโภค (ปริมาณของช่องทางให้เลือก) การที่มีชนชั้นในฟุตบอลถูกทำให้ไม่มีชนชั้นเลย ฟุตบอลทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถบริโภคได้เหมือนกัน ท้ายที่สุดก็เป็นการทำให้กลายเป็นผู้ซื้อ ผู้ใช้ ผู้จ่าย ผู้เสพ ผู้บริโภคที่เป็นไปเพื่อตอบสนองของทุนนิยมที่เน้นการบริโภคอย่างไม่สิ้นสุด

เห็นได้ว่าการบริโภคฟุตบอลจะมีความเป็นชนชั้นกำกับอยู่ ซึ่งก็สอดคล้องกับงานของนิภาพรรณ สุขศิริ (2540) ที่พบว่า แบบแผนการดูแลสุขภาพจะเป็นไปตามชนชั้น ซึ่งเป็นความหมายที่รับรู้และปฏิบัติกัน ซึ่งเป็นกระบวนการรักษาโครงสร้างชนชั้นทางสุขภาพเอาไว้เหมือนเดิม นั่นอาจสรุปได้ว่าในทุก ๆ การบริโภคจะเป็นส่วนหนึ่งการอภิวรรณโครงสร้างทางชนชั้นในสังคมไทยเอาไว้นั่นเอง

นั่นหมายความว่า ภายใต้ความคิดที่ว่า ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะเลือกเล่นหรือชมฟุตบอลกันได้อย่างเท่าเทียมเสมอกัน มันก็แฝงเร้นชนชั้นเอาไว้อย่างแนบเนียน ซึ่งก็สอดคล้องกับตรรกะของสังคมบริโภคก็คือการพยายามจะทำให้ทุกคนในสังคมได้เสพสินค้าทางวัฒนธรรม (รวมทั้งฟุตบอล) ได้อย่างเท่าเทียมทั่วถึงในเชิงปริมาณ (quantitatively / in kind) แต่สิ่งที่มีชนชั้นเร้นไว้ก็คือ ถึงจะมีสินค้าให้บริโภคอย่างเท่าเทียมกัน แต่ความแตกต่างก็ยังคงสืบทอดเอาไว้ในเชิงคุณภาพ (qualitatively / in degree) นั่นเอง ดังภาพ

ภาพที่ 12 : ความสัมพันธ์ของการบริโภคฟุตบอลที่มีความแตกต่างในเชิง “ระดับ”

5. จากการพิสูจน์แล้วว่า “ชนชั้น” นั้นมีอยู่จริง แล้วการศึกษาชนชั้นในครั้งนี้นำไปสู่อะไร?

งานนี้ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าชนชั้นเข้ามากำหนดฟุตบอลได้จริง คำถามต่อไปคือ แล้วจะส่งผลกระทบต่อผู้คนและสังคม คำตอบประการแรกก็คือ ถ้าชนชั้นเข้ามากำหนดการบริโภคฟุตบอลแล้ว ต่อไปเวลาที่เปลี่ยนบริบทหรือสถานการณ์ไปเป็นอย่างอื่น ผู้คนที่มี “แว่น” แห่งชนชั้นติดตัวอยู่ก็จะใช้ความเป็นชนชั้นของตนเองนี้ในการมองโลก ซึ่งก็เชื่อมั่นได้เข้ามาบังคับ/กำหนดวิถีคิดและวิถีปฏิบัติอยู่เหมือนเดิม

โดยทั่วไปแล้วก็พามีสถานะเป็นความบันเทิง หรือเป็นช่วงเวลาว่าง (leisure) จากวิถีชีวิตปกติประจำวันที่เกี่ยวข้องกับการทำงานหรือเรียนหนังสือ ซึ่งมิติของชนชั้นจะอยู่ในชีวิตแห่งการทำงาน (work life) ส่วนเรื่องว่าง ๆ น่าจะปลอดจากการควบคุมรหัสทางสังคม/เศรษฐกิจ/วัฒนธรรมจากเดิมที่มาร์กซ บอกว่าการครอบงำจะอยู่ที่ทำงาน แต่งานการศึกษาครั้งนี้ พิสูจน์ให้เห็นว่าแม้แต่ในช่วงเวลาว่างก็เป็นพื้นที่ที่ถูกครอบงำด้วยเช่นกัน นั่นหมายความว่า “ฟุตบอล” เป็นพื้นที่ที่จำลองหรือย่อส่วนโครงสร้างสังคมในระดับมหภาคเอาไว้ในพื้นที่ย่อยพื้นที่หนึ่งในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นฟุตบอลเป็นพื้นที่หนึ่งของการลงรหัสหรือเป็นแหล่งผลิตและผลิตซ้ำมิติทางชนชั้นได้อย่างแนบเนียนเพื่อสร้างผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากชนชั้นที่เหนือกว่าในระบบทุนนิยม จนกล่าวได้ว่าทุกวันนี้ “ทุกพื้นที่ที่มีการครอบงำจากทุนนิยมทั้งสิ้น”

ประการที่สอง แล้วชนชั้นในฟุตบอลที่มีอยู่นั้น ทำไมถึงถูกทำให้เสมือนราวกับว่าไม่มี จากคำถามที่ว่านี้อาจนำไปสู่คำตอบที่ว่า เป็นหนึ่งในกระบวนการที่รักษาสังคมให้มีเสถียรภาพ ภายใต้ชนชั้นที่ไม่เท่ากันในสังคม ด้วยวิธีการที่แนบเนียนชอบธรรมผ่านมิติวัฒนธรรมที่นุ่มนวล ไม่รุนแรง เพื่อป้องกันความขัดแย้งด้านอื่นๆ ระหว่างชนชั้นที่มีอยู่นั้นรุนแรงบานปลายยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ผู้คนชนชั้นล่างอาจตระหนักดีอยู่แล้วว่าในมิติทางเศรษฐกิจ (เรื่องกินอยู่ปากท้องต่างๆ) เขาตกเป็นรองชนชั้นอื่นๆ ที่เหนือกว่าอยู่แล้ว แต่ในมิติฟุตบอลพวกเขาสามารถทัดเทียมหรือเหนือกว่ากลุ่มชนชั้นอื่น ๆ (ในแง่นี้อาจมองว่าเป็นการเลื่อนชนชั้นในอุดมคติ) เพื่อเป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงปลอบประโลมใจ อย่างไรก็ตาม เราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ฟุตบอลจิ้งยังคงเป็นพื้นที่แห่งการตอกย้ำ ผลิตซ้ำความไม่เท่าเทียมกันของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม โดยลวงตาว่าได้เข้ามาแทรกแซงปรับเปลี่ยนแล้ว เพราะมันทำให้คน (บางคน) ได้มี “โอกาส” ที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

ประการที่สาม สืบเนื่องจากประการที่ 2 การที่มีชนชั้นในฟุตบอลถูกทำให้ไม่มีชนชั้นเลย ฟุตบอลทำให้ทุกคนเท่าเทียมกัน สามารถบริโภคได้เหมือนกัน ทำยที่สุดก็เป็นการทำให้กลายเป็นผู้ซื้อ ผู้ใช้ ผู้จ่าย ผู้เสพ ผู้บริโภคที่เป็นไปเพื่อตอบสนองทุนนิยมที่เน้นการบริโภคอย่างไม่สิ้นสุด

ด้วยสภาพระบบสังคมทุนนิยมในปัจจุบัน ชนชั้นกลางกลายเป็นกลุ่มชนชั้นหลักของสังคมที่ขับเคลื่อนระบบด้วยการทำงานและการบริโภค การตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์ทุนนิยมของชนชั้นกลางไม่ได้เกิดแต่ในพื้นที่ของการทำงานเท่านั้น แต่ในพื้นที่ของเวลาว่าง อุดมการณ์ทุนนิยมก็ยังได้รับการติดตั้งและผลิตซ้ำตลอดเวลาผ่านวาทกรรมทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สื่อใหม่ ๆ อย่างอินเทอร์เน็ต หรือการใช้ชีวิตของผู้คน เพื่อให้ชนชั้นกลางสามารถบริโภคสินค้าต่าง ๆ ไปได้เรื่อย ๆ ที่สอดคล้องกับระบบทุนนิยมที่มีการผลิตสินค้าออกมาอย่างล้นเกิน ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจสำหรับแบบแผนการบริโภคฟุตบอลของชนชั้นกลางจะเป็นไปในทิศทางและรูปแบบที่คล้าย ๆ กัน ดัง เช่น ปรากฏการณ์เป็นแฟนฟุตบอล หรือการพักผ่อนในวันว่างด้วยการการไปชมฟุตบอลกับเพื่อนที่ร้านอาหาร ผับ ฮอลล์ต่าง ๆ

ประการที่สี่ ในขณะที่ผู้คนบางชนชั้นในสังคมอาจไม่มีความสุขกับสังคมแบบทุนนิยมมากนัก เพราะมีความแตกต่างและไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ในขณะที่วัฒนธรรมฟุตบอลทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม โดยพรางตาซ่อนข้อเท็จจริงเอาไว้ ทำให้พวกเขาสามารถมีพื้นที่แห่งความสนุกสนานทั้งในโลกแห่งความเป็นจริงและโลกแห่งความฝันได้

การลดรูปปัญหาชนชั้นให้เป็นเรื่องเชิงเทคนิคและการทำให้มีพื้นที่ที่ “ปลอดภัยและปราศจาก” เรื่องชนชั้น เพื่อบรรเทาความขัดแย้งในบริบทอื่น ๆ โดยเฉพาะมิติเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของชนชั้นล่าง

ทั้งนี้ผู้คนชนชั้นล่างอาจตระหนักดีอยู่แล้วว่าในมิติทางเศรษฐกิจ (เรื่องกินอยู่ปากท้องต่าง ๆ) เขาตกเป็นรองชนชั้นอื่น ๆ ที่เหนือกว่าอยู่แล้ว แต่ในมิติฟุตบอลพวกเขาสามารถทัดเทียมหรือเหนือกว่ากลุ่มชนชั้นอื่น ๆ เช่น คนรวยก็ไม่ใช่จะเล่นบอลเก่งเหมือนเรา มีสองมือ สองเท้าเท่ากัน ในแง่นี้อาจมองว่าเป็น “สังคมที่ปราศจากชนชั้นในอุดมคติ” เพื่อเป็นส่วนเสี้ยวหนึ่งที่ช่วยลดช่องว่างปลอบประโลมใจ หรือการ “สมานฉันท์ในจินตนาการ” นั่นเอง

ประการที่ห้า งานชิ้นนี้เปิดให้เห็นว่า ในฟุตบอลนั้นมีชนชั้นอย่างแน่นอน และเป็นสังคมที่มีการจัดลำดับทางชนชั้นเอาไว้เป็นอย่างดี จริงอยู่มีการขยับเลื่อนชนชั้นให้เห็นอยู่บ้าง แต่นั่นก็เป็นเพียงม่านมายาของทุนนิยมเท่านั้นที่ทำให้กรณี “ยกเว้น” เป็นเรื่องที่รับรู้กัน “ทั่วไป” อย่างไรก็ตามข้อค้นพบเหล่านี้ก็นำไปใช้เป็นความรู้ในการเปลี่ยนแปลง เช่น ชนชั้นล่างที่ต้องตกอยู่ในกำหนัดของชนชั้นกลาง / ชนชั้นนายทุน พวกเขาสามารถต่อสู้ได้มากกว่านี้หรือไม่ โดยการนำเอาสิ่งที่ตนมี เช่น ทุนวัฒนธรรม (เช่น ความสามารถในการเล่นฟุตบอล ร่างกายที่แข็งแรง) หรืออาจใช้อำนาจที่เกิดจาก “การผนึกแน่นของความเป็นกลุ่ม” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรองกับอุดมการณ์ชนชั้น อันเป็นอุดมการณ์ที่ทำให้ชนชั้นล่างต่ำต้อยด้อยค่าที่สุด โดยชนชั้นกลางอยู่ตรงกลาง และชนชั้นสูงอยู่ส่วนยอดในรูปของปิรามิด ให้เกิดสถานการณ์ คักดีศรี และการยอมรับว่าเป็นกลุ่มชนชั้นที่มีคุณค่าในสังคมและนำไปสู่การจัดลำดับใหม่ของโครงสร้างชนชั้นทางสังคมจากรูปแบบปิรามิดให้เปลี่ยนแปลงสู่รูปแบบแนวระนาบเดียวกัน

จากการอภิปรายผลทั้ง 5 ประเด็นดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยพบว่า ความเป็นชนชั้นยังคงดำรงรักษาเอาไว้อย่างต่อเนื่อง และขยายยิ่งขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน นับแต่อดีตกาลเป็นต้นมาในสังคมจะมีชนชั้นอันเนื่องมาจากความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรหรือทุน ชนชั้นใดเข้าถึงก่อนชนชั้นนั้นมีอำนาจ ชนชั้นที่มีอำนาจก็เป็นชนชั้นที่อยู่เหนือกลุ่มชนชั้นอื่น

ชนชั้นก่อให้เกิดการครอบงำและเอาวัดเอาเปรียบผ่านการใช้อำนาจในลักษณะจากบนลงล่าง เช่น การสั่งการ ซึ่งการครอบงำนี้จะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องมาตรฐานเดียว มาตรฐานเดียวที่กลายเป็นปัญหาก็เนื่องจากว่าสังคมเป็นเรื่องใหญ่และซับซ้อน ความพยายามที่จะกำกับควบคุมให้เกิดมาตรฐานอันหนึ่งอันใด จะสัมพันธ์กับผู้ใช้อำนาจ ชนชั้นใดที่มีอำนาจ ชนชั้นนั้นก็จะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานขึ้นมา และจะทำให้สิ่งที่แตกต่างไปจากมาตรฐานนั้นเป็นเรื่องของการ “ไม่ได้มาตรฐาน” การมีมาตรฐานจึงทำให้กลุ่มชนชั้นที่ไม่ใช่ผู้เป็นเจ้าของมาตรฐานอื่น ๆ กลายเป็นกลุ่มด้อยค่าไร้ความหมาย

เมื่อกลุ่มชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งมีอำนาจในทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเริ่มกำหนดบังคับให้กลุ่มอื่นต้องยอมรับและใช้มาตรฐานทางวัฒนธรรมของตน ปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องของการครอบงำ ต่อสู้ช่วงชิง และกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น เมื่อสังคมมีชนชั้น

ชนชั้นที่มีอำนาจย่อมครอบงำชนชั้นที่ไม่มีอำนาจ ดังนั้น ความหลากหลายในสังคม (ไม่มีมาตรฐานเดียว) หรือทางเลือกต่าง ๆ จึงช่วยไม่ให้เกิดการครอบงำเป็นไปอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

นอกจากนั้นมีความจำเป็นที่ต้องสลายความคิดการจัด “ลำดับ” ทางชนชั้น (ที่ฝังไว้ด้วยการเรียงลำดับสูง-ต่ำ) ออกไปให้ได้ สร้างคุณค่าของชนชั้นต่าง ๆ ให้ใกล้เคียงกัน และสร้างการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งความแตกต่างหลากหลายนี้จะเป็นพื้นฐานของ “ความมั่นคง” ในสังคม

ในเรื่องการสื่อสารกับชนชั้นนั้น จะใช้การสื่อสารเข้าไปช่วยจัดการกับชนชั้นหรือความไม่เท่าเทียมได้อย่างไร ประการแรกต้องทำให้เกิดอำนาจที่เท่าเทียมกันมากขึ้นในการที่ผู้ส่งสารกับผู้รับสาร หาวิธีการเพิ่มพลังให้กับผู้รับสาร หรือให้ผู้รับสารได้มีโอกาสพลิกกับเป็นผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสความหมายบ้าง ทั้งนี้ก็ด้วยการเสริมอำนาจให้กับฝั่งผู้ที่มีอำนาจน้อย เช่น การเพิ่มทุนทั้ง 4 ให้มากขึ้น เช่น เพิ่มความรู้ สร้างเครือข่าย และการสร้างการยอมรับ และในอีกประการหนึ่งคือการตั้งองค์กร กลุ่มสมาคม ที่เป็นการสร้างเครือข่ายอย่างแท้จริง รวมพลังกันในฐานะกลุ่มก้อน หรือสร้างเป็นองค์กรให้กับผู้เสียเปรียบ เช่น นักฟุตบอล ผู้ดูแลที่โดนเอาเปรียบอย่างไรก็ตาม ต้องทำให้การรวมตัวมีความเข้มแข็งมีพลังมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นสำคัญที่น่าจะได้รับการพิจารณาในโอกาสการศึกษาครั้งต่อไปคือ

1. ศึกษาประเด็นการเลื่อนชนชั้นผ่านฟุตบอลในช่วงชั้นเดียวกันคือจากกลางล่างสู่กลางหรือจากกลางสู่กลางสูง
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักการเมือง/ระบบธุรกิจการเมืองกับฟุตบอล
3. ศึกษาวิถีชีวิต ความคิด และการรับรู้ความหมายฟุตบอลของกลุ่มแฟนฟุตบอลที่มีพฤติกรรมความรุนแรงในรูปแบบ “อันธพาลลูกหนัง”
4. ศึกษาประเด็นชนชั้นกับการบริโภควัฒนธรรมในรูปแบบอื่น ๆ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกทวี เกิดแก้ว. การวิเคราะห์กติกาด้านคุณค่าเชิงจริยธรรมและความปลอดภัยของกีฬา **ประเภททีมปะทะ** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา คณะครู ศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. **เศรษฐศาสตร์สองกระแส**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- กษิติศ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- กฤษฎา เกิดดี. ฟรอนซ์ 98: วินิจฉัยเวลาดัดกับบทวิจารณ์. ใน **นิเทศศาสตร์ปริทัศน์** 4: 1 (มีนาคม 2543): 125-131.
- กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์. **พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2424.
- กาญจนา แก้วเทพ. **วิพากษ์ลัทธิมาร์กซ์: กลุ่มซ้ายใหม่ในฝรั่งเศส**, กรุงเทพฯ: ผลึก, 2528.
- กาญจนา แก้วเทพ. **หลุยส์ อัลตุสเซร์: อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อสองวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มุลนิธิภูมิปัญญา, 2539.
- กาญจนา แก้วเทพ. **การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2541.
- กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2544.
- กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อบันเทิง: อำนาจแห่งความไร้สาระ**. กรุงเทพฯ: ออล อปอร์ต พรินท์, 2545ก.
- กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. ใน **รัฐศาสตร์สาร** 23: 3 (2545ข):
- กาญจนา แก้วเทพ. **ทฤษฎีการสื่อสารตามทัศนะของสำนักทฤษฎีวิพากษ์**. ใน **ประมวลสาระชุด วิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช, 2548.
- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับ สื่อสารศึกษา**, กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2551.
- การ (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 มกราคม 2554.
- กลาง (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 10 ตุลาคม 2553.

- กุลพัฒน์ จันทรไกรลาส. โปรดิวเซอร์สารคดี. **สัมภาษณ์**, 10 ตุลาคม 2553.
- กอบ (นามสมมุติ). พนักงานขับรถรับจ้าง. **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2553.
- กอล์ฟ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 8 ธันวาคม 2553.
- เก๋ (นามสมมุติ). อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 17 พฤษภาคม 2553.
- เกียรติศักดิ์ เสนาเมือง. **ชีวิตดีลังกา**. กรุงเทพฯ: แม่น้ำ, 2549.
- คิว (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.
- คิม (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 มกราคม 2554.
- คุณชาย (นามสมมุติ). เจ้าของบริษัทโฆษณา. **สัมภาษณ์**, 1 ธันวาคม 2553
- คมกริบ ศักดาวิษรภัช. รับจ้างอิสระ. **สัมภาษณ์**, 10 ตุลาคม 2553.
- เค (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.
- ษ์ตรา ชมะวรรณ. **แนวคิดของเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ ในวัฒนธรรมศึกษาและการวิเคราะห์
วัฒนธรรมบริโภค**, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะ
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.
- จรินทร์ ธานีรัตน์. **คู่มือกีฬา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2527.
- จิรัฐ จันทะเสน. **ศตวรรษฟุตบอลไทย**. กรุงเทพฯ: กีฬาการพิมพ์, 2543.
- จิรวุฒน์ แสงทอง. **ชีวิตประจำวันของชาวสยามในกรุงเทพฯ พ.ศ. 2426-2475**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2546.
- จำ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 8 ธันวาคม 2553.
- จี (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.
- จุมพล นิมพานิช. การเมืองการปกครองสมัยรัชกาลที่ 6. ใน **ประวัติศาสตร์สังคมและการ
เมืองไทย**.นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.
- จุลลา งามอนรด. **กำเนิดและความเป็นมาของลัทธิชาตินิยมในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513.
- จุลจักรพงษ์, พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า. **เจ้าชีวิต**. พระนคร: คลังวิทยา, 2505.
- เจตน์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 23 มิถุนายน 2553.
- จ่านง อภิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. **สังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 25
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. **ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและคณะ. **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2527.
- ชวนากร (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.

- ชลัฐศร (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- ชานนท์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2554
- ชอส (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2554.
- ชี (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 6 พฤศจิกายน 2553.
- แซด (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2553.
- ณัฐสุพงศ์ สุขโสด. **บทบาทของการสื่อสารกับกระบวนการสร้างและสืบทอดวัฒนธรรม “แฟนบอล” ในสังคมไทย**, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- ดริ่ม (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 มกราคม 2554.
- ดัมบลิว (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2553.
- เดียร์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2554.
- ดวงพร บุญกลมสวัสดิ์. **พฤติกรรมกรรมการชมฟุตบอลต่างประเทศผ่านสื่อโทรทัศน์ของแฟนบอลชาวไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- โดม (นามสมมุติ). พนักงานรับส่งเอกสารและผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 23 มิถุนายน 2553.
- ตี (นามสมมุติ). เจ้าของกิจการซ่อมรถยนต์. **สัมภาษณ์**, 11 กันยายน 2553.
- ตรีพงษ์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- ต่อศักดิ์ (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17 ธันวาคม 2553.
- ต๋อง (นามสมมุติ). โปรดิวเซอร์สารคดี. **สัมภาษณ์**, 10 ตุลาคม 2553.
- ถนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร. **พัฒนาการของพลศึกษาในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2325-2525**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.
- แถมสุข นุ่มนนท์. **ยังเดี๋ยวก รุ่งแรก: กบฏ ร.ศ. 130** กรุงเทพฯ: ก้องเกียรติการพิมพ์, 2522
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. **พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 3**. พระนคร: ไสภณพิพรรฒนาการ, 2481.
- ทิมพ์พร เอี่ยมเงาะ. **การชมฟุตบอล: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ผ่านสื่อโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- ที (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2553.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. **ปฏิวัติบริโภค: จากสิ่งของฟุ่มเฟือยมาสู่สิ่งจำเป็น**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2550.

- ธนารักษ์ต์ วังศิริไพศาล. ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17 ตุลาคม 2553.
- ธี อุทิศ. **สยามกีฬาสตาร์ชอคเกอร์** (1 สิงหาคม 2544): 25.
- ธีรยุทธ บุญมี. Free Kick ฟุตบอลโลก. ใน **มติชนสุดสัปดาห์** (10-16 มิถุนายน 2545): 26.
- ธีรวัฒน์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- ธารทอง ทองสวัสดิ์. การปฏิรูปสังคมและการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5. ใน **ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทยของมสธ.** (พิมพ์ครั้งที่ 20). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.
- นรนิติดี (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- นิค (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- เน็ต (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 8 ธันวาคม 2553.
- นพพร สุวรรณพานิช. **พจนานุกรม: กีฬาและกรีฑาทั่วโลก**. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊กส์, 2545.
- นวนน้อย ตีร์รัตน์. **พนันฟุตบอล: การเสี่ยงโชคของชนชั้นกลางใน หวย ช่อง บ่อน ยาบ้า**. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีเมียม เฮาส์, 2543.
- นิพนธ์ กิติกุล. **หลักการเล่นฟุตบอลสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: พิกซ์อักษร, 2525.
- นิภาพรรณ สุขศิริ. **ทิศทางของการดูแลสุขภาพในรายการสุขภาพทางโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนากการ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- นันทา วรเนติวงศ์ และคณะ. **รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ 2**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2535.
- เนตร ทองธาระ. **ผลของการฝึกเสริมพลัยโอเมตริก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- เนตรนภา ประกอบกิจ. **พัฒนาการของวัฒนธรรมฟุตบอลต่างประเทศในสังคมไทย พ.ศ. 2509 - 2544**, วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- บัณฑิต (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17 ตุลาคม 2553.
- บรรพต วีระสัย. การแบ่งช่วงชั้นของคน. ใน **แรงงานสัมพันธ์**. 16, (2517): 29-40.
- บุญเต็ม พันรอบ และจำนง พันรอบ. ชนชั้นทางสังคม ใน **วารสารสังคมศาสตร์ (มศว.บางแสน)** 9, (2524): 19-54.
- บุญเย็น วอทอง. ทิศนะทางชนชั้นในสังคม. ใน **อักษรศาสตร์วิจารณ์** 3, (2519): 33-39

- บุญมา นครอินทร์. **การจัดลำดับชั้นทางสังคม การศึกษาหมู่บ้านขยาย อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาสังคมวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.
- บุษบัน (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17 ธันวาคม 2553.
- เบ้ (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17 ตุลาคม 2553.
- แบะ (นามสมมุติ). รับจ้างอิสระ. **สัมภาษณ์**, 10 ตุลาคม 2553.
- ปรีชา คุณินทร์พันธุ์. **รายงานผลการวิจัยโครงการ “การจัดช่วงชั้นทางสังคมของกรุงเทพมหานคร”**. ทูลอดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. **ปรัชญาและวิธีวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์การเมือง**. ใน **วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง** 1, 1(2524): 5-30.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. ทฤษฎีชนชั้นกลาง ใน **ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), เศรษฐศาสตร์การเมือง: คนชั้นกลางในกระแสนิยม**. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์, 2548.
- ปอย (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 มกราคม 2554.
- พชร (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17 ธันวาคม 2553.
- พรเทพ คัดสุระ. **การขยายกิจการข้ามสื่อของหนังสือพิมพ์กีฬา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- พี (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.
- พัทธา สายหู. **กลไกทางสังคม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- เพ็ง (นามสมมุติ). อาจารย์มหาวิทยาลัย. **สัมภาษณ์**, 17 กันยายน 2553.
- แพร (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2554.
- ไพฑูริย์ มีกุศล. **ลักษณะสังคมไทย**. ใน **ไทยศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.
- ไพฑูริย์ เครือแก้ว. **ลักษณะสังคมไทยและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: การพิมพ์เกื้อกูล 2506.
- ไพโรจน์ มูนิวงษ์วีระ. **เจ้าของร้านกิจการร้านกาแฟ**. **สัมภาษณ์**, 10 พฤษภาคม 2553.
- เพ็ร์ส (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 21 มกราคม 2554.

- มยุรี ศุภวิบูลย์. **อิทธิพลของการเมืองที่มีต่อการพลศึกษาและการกีฬาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475–2516.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2519.
- มัลลิกา มัสอูดี. ลักษณะการปกครองของไทย. ใน **ไทยศึกษา.** (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.
- เมย์ (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์,** 13 มกราคม 2554.
- ยู (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์,** 20 พฤศจิกายน 2553.
- ยม (นามสมมุติ). พนักงานรักษาความปลอดภัย **สัมภาษณ์,** 12 กันยายน 2553.
- ยศ สันตสมบัติ. **จากวานรถึงเทวดา: มากชีสม์และมานุษยวิทยามากชีสม์,** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- ยุค ศรีอาริยะ. การศึกษาในยุคข้อมูลข่าวสาร. ใน **วิเคราะห์ระบบโลกในสหัฐวรรษใหม่.** กรุงเทพฯ: วิถีวรรณ, 2544.
- ยุพา ชมจันทร์. พระบรมราชโองบายลัทธิชาตินิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ใน **จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 3,** (เมษายน-มิถุนายน 2519): 29.
- รักจิต มั่นพลศรี. **การใช้สัญญาในภาพยนตร์โฆษณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- รักพงษ์ แก้วแท้. **ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ทีมและนักกีฬาที่มีต่อการจัดการแข่งขันฟุตบอล “ไทยแลนด์พรีเมียร์ลีก ลีก 2008”.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธ์. **กีฬาในระบบทุนวัฒนธรรม.** กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์, 2544.
- สถาบันวิจัยสังคม. **รายงานผลการวิจัยการศึกษาตัวบ่งชี้สถานภาพเศรษฐกิจสังคมในสังคมไทย.** สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- รอ (นามสมมุติ). นักเรียนมัธยมศึกษา. **สัมภาษณ์,** 28 กุมภาพันธ์ 2554.
- วสันต์ ปัญญาแก้ว. **ชาติพันธุ์วรรณาวาดด้วยผู้ชมโทรทัศน์: ชีวิตข้างถนน ยามค่ำคืนบนถนนสายหนึ่ง ในเมืองเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- วรินทร์ ไถยรวงศ์. **มิติแห่งการบริโภคที่ปรากฏในนิตยสารสตรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

- วิทยากร เชียงกุล. **อธิบายศัพท์เศรษฐศาสตร์การเมือง**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สายธาร, 2545.
- วินัย (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 23 มิถุนายน 2553.
- วิโรจน์ วงษ์ทน. **แนวคิดและผลงานของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีที่เกี่ยวเนื่องกับการพลศึกษาและการกีฬา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- วี (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 20 พฤศจิกายน 2553.
- ศราวุธ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 17, 22 ธันวาคม 2553.
- ศิริพร ยอดกมลศาสตร์. **แนวคิดว่าด้วยชนชั้นกลางในสังคมไทย. ในสังคีต พิริยะรังสรรค์ และผาสุกพงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ), ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย**. 145 – 177. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- ศิลปากร, กรม. **เจ้านายและข้าราชการกราบบังคมทูลความเห็นจัดการเปลี่ยนแปลงราชการแผ่นดิน ร.ศ. 103**. พระนคร: พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ หม่อมสนธิ กฤษดากร 6 มีนาคม 2510.
- ศุภรักษ์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 22 ธันวาคม 2553.
- สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. **รสนิยม: ภาษาในสังคมไทยยุคบริโภคนิยม**. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือเล่มม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สมสุข หินวิมาน. ทฤษฎีวิพากษ์แนวมาร์กซิสต์สำนักแฟรงค์เฟิร์ตกับการวิเคราะห์อุตสาหกรรมสื่อมวลชนไทย. ใน **วารสารนิเทศศาสตร์** 15, (2540): 6 - 13.
- สมสุข หินวิมาน. วัฒนธรรมชนชั้นกลางไทยในละครโทรทัศน์. ใน **รัฐศาสตร์สาร** 22, 2(2543): 93 - 128.
- สมสุข หินวิมาน. ละครโทรทัศน์: เรื่อง “ตบ ๆ จูบ ๆ “ และ “ผิว ๆ เมีย “ ในสื่อหน้าเน่า. ใน **กาญจนาแก้วเทพ (บรรณาธิการ), สื่อบันเทิง: อำนาจแห่งความไร้สาระ**. 173 - 247. กรุงเทพฯ: ออล อเบอร์ท์ พรินท์, 2545.
- สมสุข หินวิมาน. ทฤษฎีสำนักวัฒนธรรมศึกษา. ใน **ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญานิเทศศาสตร์และทฤษฎีการสื่อสาร**. 369 - 344. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2548.
- สมหมาย (นามสมมุติ). พนักงานขับรถรับจ้าง. **สัมภาษณ์**, 14 กันยายน 2553.
- สังคีต พิริยะรังสรรค์. **พัฒนาการของชนชั้นนายทุนไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

- สิทธิ รัตนราชี่. **การศึกษากีฬาฟุตบอลอาชีพในประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- สุภูมิ หวังพระธรรม. **จากวีรบุรุษสู่ผู้มีชื่อเสียง: การสื่อสารกับการสร้างภาพลักษณ์ดารา
ฟุตบอลไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสาร
ศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.
- สุภา จิตติวิสุรัตน์. **การสร้างความหมายทางสังคมและการรับรู้ “ความเป็นจริง” ใน
ภาพยนตร์อิงเรื่องจริง.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สุภางค์ จันทวานิชและรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. **แนวคิดทางสังคมวิทยาของปีแอร์ บูร์ดิเยอร์. ใน
สุภางค์ จันทวานิช (บรรณาธิการ), รวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ปี 2549.** กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุพัตรา สุภาพ. **สังคมและวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2525.
- สุระ ศรีศศิ. **แบบแผนการบริโภคสื่อทางเพศของผู้ชายและผู้หญิง.** วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.
- สุรพล คงลาภ. **ภาษาลูกหนังฟุตบอลอังกฤษ.** กรุงเทพฯ: อัมรินทร์, 2547.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **รายงานการสำรวจพฤติกรรมการเล่นกีฬาและการดูกีฬาของ
ประชากร พ.ศ. 2545.** กรุงเทพฯ: สำนักสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2546.
- สายพิน ศุพุทธมงคล. **คุยกับคน: อำนาจและการต่อต้านชัดเจน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2543.
- สืบแสง พรหมบุญ ณรงค์ พ่วงพิศ และสัญญาชัย สุวังบุตร **สังคมศึกษา.** กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์,
2524.
- หรั่ง (นามสมมุติ). **พนักงานมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สัมภาษณ์,** 14 กันยายน 2553.
- หลอด (นามสมมุติ). **นักศึกษามหาวิทยาลัย. สัมภาษณ์,** 20 ธันวาคม 2553.
- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. **สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416.** พระนคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- อดิสร (นามสมมุติ). **ผู้เล่นฟุตบอล. สัมภาษณ์,** 22 ธันวาคม 2553.
- อดุลย์ หมื่นสมาน. **การวิเคราะห์แบบแผนการทำประตู่เปรียบเทียบกับทีมชาติไทย ญี่ปุ่น และ
บราซิล.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- อี (นามสมมุติ). **ผู้เล่นฟุตบอล. สัมภาษณ์,** 6 พฤศจิกายน 2553.

อิง (นามสมมุติ). พนักงานรัฐวิสาหกิจ. **สัมภาษณ์**, 11 ตุลาคม 2553.

อรวรรณ ปิลาณณ์โอวาท. **กรอบวาทกรรมวิเคราะห์กับกรณีศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: ทูนิวิชัย
 งบประมาณแผ่นดิน พ.ศ. 2544, 2544.

อัจฉราพร กมฺพพิสมัย. เศรษฐกิจ สังคมกับการเมืองไทยสมัยรัชกาลที่ 4. ใน **ประวัติศาสตร์สังคม
 และการเมืองไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 20). 349 - 406. นนทบุรี:
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.

อัจฉราพร กมฺพพิสมัย. การเมืองการปกครองสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325 - 2394. ใน
ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 20). 289 - 348. นนทบุรี:
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2543.

อภิวรรณ เนื่องผลมาก. **การถ่ายทอดเนื้อหาการกีฬาผ่านสื่อโทรทัศน์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหำบัณฑิต, สาขาวิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2544.

อารง สุทธาศาสตร์. ช่วงชั้นทางสังคม. ใน **สังคมและวัฒนธรรม**. หน้า. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2532.

อารยา ธารวันชัย. **ภาพลักษณ์ของวีรบุรุษแบบผู้ร้ายกลับใจที่ปรากฏในสื่อมวลชน**,
 วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

อุทธรณ์ ปิตยพันธ์. **พัฒนาการของการพลศึกษาไทย**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพล
 ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517.

อ้น (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 16 พฤศจิกายน 2553.

เอ้ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.

เอฟ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.

อาร์ (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.

อ้น (นามสมมุติ). ผู้ชมฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 7 มกราคม 2554.

โอ (นามสมมุติ). ผู้เล่นฟุตบอล. **สัมภาษณ์**, 13 พฤศจิกายน 2553.

ภาษาอังกฤษ

Althusser, L. Ideology and ideological state apparatuses. In *Lenin and Philosophy*.
 London: New Left Books, 1971.

Berger, A. A. *Media Analysis Technique*. (Third edition), London: Sage, 2005.

- Bourdieu, P. *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Translated by Richard Nice London: Routledge & Kegan Paul, 1984.
- Brummet, B. *Rhetoric in Popular Culture*. Newyork: Bedford/ St. Martins Boston,1994.
- Brooker, P. *A Glossary of Cultural Theory*. London: Arnold, 2003.
- Cashmore, E. *Making sense of sport*. (Fifth edition), London: Routledge, 2005.
- Coakley, J. J. *Sport in society: Issues and controversies*. Singapore: McGraw - Hill, 1998.
- Dunning, E. *Sport Matters: Sociological studies of sport, violence and civilization*. London: Routledge, 1999.
- Deal, E, W. and Beal, T. *Theory for Religious Studies*. London: Routledge, 2004.
- Finnegan, R. *Communicating: The Multiple Modes of Human Interconnection*. London: Routledge, 2002.
- Giulianotti, R. *Football: a sociology of the global game*. Blackwell: Polity Press, 1999.
- Guttman, A. *Games and empires: modern sports and cultural*. Blackwell: Columbia University Press, 1993
- Hargreaves, J. *Sport, culture and ideology*. London: Routledge, 1982.
- Hartley, J. *Communication Cultural and Media Studies: The Key Concept*. London: Routledge, 2002.
- Hughson, J. ets all. *The Uses of Sport: A Critical Studies*, London: Routledge, 2005.
- Oliver, G. *The Guinness Record of World Soccer*. Middlesex: Guinness, 1992.
- Peleggi, M. *Lords of Thing: The Fashioning of the Siamese Monarchy's Modern Image*. Hawai'i: University of Hawai'i Press, 2002.
- Scambler, G. *Sport and Society: History, Power and Culture*. London: Open University Press, 2005.
- Shepherd, J. G. *Communication as...Perspectives on Theory*. London: Sage, 2006.
- Sleap, M. *Social Issues in Sport*. New York: St. martin's Press, 1998.
- Webb, J. ,Schirato, T. and Danather, G. *Understanding Bourdieu*, London: Routledge, 2004.
- Whannel, G. *Fields in Vision: Television Sport and Cultural Transformation*. London: Routledge, 1998.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายณัฐสุพงศ์ สุขใสต เกิดวันที่ 27 ธันวาคม 2513 จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาวิทย์ – โทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2534 และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชา สื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2548 และเข้าศึกษาต่อนิเทศศาสตร์ดุซงกีบัณฑิต โดยในระหว่างศึกษาได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง Communication and the change and maintenance of social classes: a case study of football consumption in Thai Society ใน International Seminar ภายใต้หัวข้อ “Human Migration and 21st Century Globalization” ณ มหาวิทยาลัย จิวจิว โอกินาวา ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 23 - 24 กุมภาพันธ์ 2553

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย